Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Yakın Tarihimizin Belgesi

1908-1925

Sebîlürreşâd

Mecmuasi

اخطارات

رسالهمزدن النديغي كوسترلك شرطيله بتون بازيار هرهادكي برغزته طرفندن اقتباس اولو ته يبليد .

مكتوبارك ء امضالرك واضع و اوقو ثاقلي اولمسي و آبونه صره توم وسني محتوى يولونمسي لازمدد،

ممالك اجتبيه ايجون آبوته اولانلرك آدرسارينك فرانسزمهسىده يازلسى رجا اولنور.

اون آبونه قيد ايدن ذاته بر آبونه مجاناً تقديم اولنود.

دین ، علمی، ادبی، سیاسی هفته لق مجموعة اسلامیه در

آيلغي (٩) فرانقدر .

بابعالى جادهسنده ورخان يله خاننده

اخطارات

آبونه بدلی بشیندر .

مسلكه موافق آثار معالمنونيه قبول

اولنور . درج ایدیلمه ین یاذیار اهاده اولو نماذ .

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

والله بهدى من يشاء الى صراط مستقم

صاحب ومدیر مسئول : ح ، اشرف ادیب

Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 13

Sayı 313-338 12 Kasım 1914 - 13 Mayıs 1915

> Proje Yürütücüsü M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

BAĞCILAR BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Adres: Güneşli Mahallesi Kirazlı Caddesi NO:1-34200 Bağcılar / İstanbul Tel:+90 212 410 06 00 Faks:+90 212 410 06 32 www.bagcilar.bel.tr/kultur@bagcilar.bel.tr

SIRÂTIMÜSTAKĪM - SEBÎLÜRREŞÂD KÜLLİYÂTI NEŞRİ: 13

Kültür Yayınları Dizisi No. 218/13 http://www.bagcilar.bel.tr/kategori/1137/6/siratimustakim.aspx

ISBN

978-605-9478-13-7 (13. c.) 978-605-86860-0-7 (Takım)

Yayınlayan

Lokman ÇAĞIRICI Bağcılar Belediye Başkanı

Proje Yürütücüsü ve Editör

M. Ertuğrul DÜZDAĞ

Yayın Koordinatörü

Kenan GÜLTÜRK

Yayına Hazırlayan

İskender TÜRE

Çeviri Yazı Kurulu

İskender TÜRE - Numan YEKELER - Nedim PAKIRDAĞ Yılmaz KARACA - Fuat RECEP – Osman USLU - Mehmet TAŞTAN - Nevzat SAĞLAM

Kapak Tasarım

Ahmet YILMAZ

Baskı

Seçil Ofset Ltd. Şti. Tel: 0212 629 06 15 (Pbx) Fax: 0212 629 20 20 www.secilofset.com

TEMMUZ 2018 - Bağcılar / İstanbul

SEBÎLÜRREŞÂD Cilt 13

İÇİNDEKİLER

313. Sayı

24 Zilhicce 1332 - 12 Kasım 1914 - 30 Teşrînievvel 1330

Sebîlürreşâd Avn-i Hak'la On Üçüncü Cildine Başlıyor, [Sebîlürreşâd]	3
Cihâd-ı İslâm [Mısır'da dağıtılan Arapça beyânnâmenin tercümesi], [Sebîlürreşâd]	3
Bismillâhirrahmânirrahîm [John Lubbock'un eserinden], [Sebîlürreşâd]	7
Şark'da Siyah Buk'a: İngilizler: "İnan ki Sen Fazîletsiz Bir Milletsin!", Ömer Rıza (Muharrirîn-i Mısriyye'den)	8
Afganistan Bugünkü Mertebeye Nasıl Yükseldi, Afganî-zâde	10
314. Sayı 01 Muharrem 1333 - 19 Kasım 1914 - 06 Teşrînisânî 1330	
Bütün Müslümanlara Cihâd Farz Oldu: Tefsîr-i Şerîf, Mehmed Fahreddin	12
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	14
Kâffe-i Müslimîn Üzerine Cihâdın Farziyeti Hakkında Fetevâ-yı Şerîfe, [Sebîlürreşâd]	15
Cihâd-ı Ekber Hakkında Beyânnâme-i Hazret-i Hilâfet-penâhî, Mehmed Reşad [Osmanlı Sultanı V. Mehmed]	17
Başkumandanlık Vekâleti'nin Beyânnâmesi, Enver (Başkumandan Vekîli)	18
Matbûât:	
Cihâd-ı Ekber'in Ehemmiyet ve Azametini Anlatmak Matbûât İçin Bir Vecîbedir, (Sabah)	18
Sebîlürreşâd['ın Yorumu] Siyâset-i İslâmiyye (Sabah)	
Vahdet-i İslâmiyye Esâsına Rücû',	20
[Sebîlürreşâd]	20

315. Sayı

07 Muharrem 1333 **- 26 Kasım 1914 -** 13 Teşrînisânî 1330

Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	
Meclis-i Âlî-i İlmî'nin "Cihâd-ı Ekber" Hakkındaki Beyânnâmesi,	23
Fî Sebîlillâh Cihâdın Hakīkati, Gāyesi, Hükmü, Mücâhidînin Vezâifi,	
Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî	25
Afgan'ın Hindistan'ı İstîlâsı Karîbdir,	00
Afganî-zâde	29
316. Sayı	
14 Muharrem 1333 - 03 Aralık 1914 - 20 Teşrînisânî 1330	
II 10 · C · 00	
Hadîs-i Şerîf, Ahmed Naim	21
	31
Makālât: Cihâd-ı Ekber - Millet-i Müsellaha, Mehmed Fahreddin	20
Afganistan Her Hâlde İngiltere Aleyhine Kıyâm Edecektir,	
Afganî-zâde	3/1
Âlem-i İslâm: Bütün Müslümanlar İ'tilâf-ı Müselles Aleyhinde Ayaklandılar,	
S[Sin]. M. Tevfik	35
Matbûât: Ordularda Hiss-i Dînî,	
Muvahhid Ma'sûm (Sabah)	36
Şuûn: Harb-i Umûmî – Bu Hafta Zarfındaki Vaz'iyet-i Umûmiyye,	
[Sebîlürreşâd]	37
317. Sayı	
·	
21 Muharrem 1333 - 10 Aralık 1914 - 27 Teşrînisânî 1330	
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	40
Cihâd-ı Ekber - Tebük Sefer-i Hümâyûnu,	
Mehmed Fahreddin	41
Yeryüzündeki Umûm Müslümanlara Beyânnâme,	
Şeyh Abdülaziz Çâviş	43
İttihâd-ı İslâm (Konferans),	
Muhammed Ferid, Mısır Hizbü'l-Vatanî Reisi, (Terc. Ömer Rıza)	44
Nidâ-yı Cihâd,	
<i>M</i> . V	46
Şuûn: Cihâd-ı İslâm:	
Kafkasya	46
Basra	47
Hindistan:	
Haydarabad'da İğtişâş	47
Hindliler Ka'be-i Muazzama'ya Karşı mı Sevk Olunuyor?	47
Almanya:	
Almanya'daki Üserâ-yı İslâmiyye Cihâd İçin Müsâade İstiyorlar	47
Misir:	
Mısır'ın Kabristânlarında Mavzerler Yatıyor	

	Aden:	
	İngilizler Para Mukābilinde Ölecek Adam Arıyorlar	47
	Aden Hudûdunda Muhârebeler	
	İran:	
	Kabâil-i İraniyye'nin Ordu-yı Osmanî'ye iltihâkı	4
	Moskof Mezâlimi	
	Afganistan:	
	Afganistan Askerini Hudûdlarda Tahşîd Etti	48
	Fas:	
	Bilumum Kabâilin Kıyâmı	48
	Mücâhidîn-i İslâmiyye'nin İ'lân-ı İstiklâli ve Muvaffakiyâtı	48
	Tunus:	
	Emîr Hâlid Hazretlerinin Kıyâmı	48
	Somali:	
	Fransa ve İngiltere'ye Karşı	48
İhtâr		
	[Sebîlürreşâd]	48
	318. Sayı	
	29 Muharrem 1333 - 17 Aralık 1914 - 04 Kânûnievvel 1330	
Hadî	s-i Şerîf,	
	Ahmed Naim	49
Hazre	et-i Ömer Efendimiz'in Ordu Kumandanına Emirnâme-i Hilâfet-Penâhîleri,	
	Şâkir el-Kādirî	50
Nutk-	-ı Hümâyûn-ı Hazret-i Hilâfet-Penâhî,	
	[Mehmed Reşad]	51
Islâm	Düşmanları Ne Yüzle Müslümanlardan Sadâkat Bekliyorlar?	
3.5.4	S[Sin]. M. Tevfik	52
Matb		
	Cihâdın Avrupa Matbûâtındaki İn'ikâsâtı	53
	Afganistan'ın Harbe İştirâki Mecbûrîdir,	
	(Perseverenza, İtalya)	53
	Bir Hıristiyan Devleti Halîfe-i İslâm ile Nasıl İttifâk Edebilirmiş,	
	(La Semaine Litteraire, İsviçre)	54
	İttihâd-ı İslâm Siyâsetinin Menâfi'-i Azîmesi,	
	(Tasfîr-i Efkâr)	54
	Siyâset-i İslâmiyye,	
	(Sabah)	54
	Asabiyet-i Kavmiyye: Menfî Maksadlar Nâmına Şahsiyetlerin Etrâfında!	
	(Sabah)	51
Suûn	: Cihâd-ı İslâm:	
guun	Kafkasya	51
	Medîne-i Münevvere	
	Basra	
	Kafkasya	
	Azerbaycan	
	Mısır-Sudan	
	Hindistan	
	เ แเนเรเสน	

VI ♦ *SEBÎLÜRREŞÂD*

Afganistan	56
Fas	57
Tunus	57
Afrika	57
Dârü'l-Hilâfe	57
Şam-ı Şerîf	57
319. Sayı	
06 Safer 1333 - 24 Aralık 1914 - 11 Kânûnievvel 1330	
Tefsîr-i Şerîf, Mehmed Fahreddin	Ε0.
	58
Hadîs-i Şerîf, Ahmed Naim	50
Arîza-i Cevâbiyye, [Sebîlürreşâd]	60
Ordu ve Donanma'ya,	00
[Sebîlürreşâd]	61
Târîh-i İslâm: İslâm Askerine: Hayber Fethi,	
Tâhiru'l-Mevlevî	61
Makālât: Müslümanlar İçin İbret Levhası: Azın Çoğa Galebesi,	
Âlim Can İdrisî	63
Şuûn: Cihâd-ı İslâm:	
Batum	65
Van, Azerbaycan	
Erzurum	
Suriye	
Adana	
Misir	65
Belucistan	65
200 6	
320. Sayı	
13 Safer 1333 - 31 Aralık 1914 - 18 Kânûnievvel 1330	
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	67
Hayber Fethi,	
Tâhirü'l-Mevlevî	68
Bir Sahîfe-i Târîh: Mısır'ın Sergüzeşti: İskenderiye Bombardımanı ve İşgāli,	
Mısırlı Ömer Rıza	69
Makālât: İslâm'ın Zafer Günüdür, Sevinmeli,	
S[Sin]. M. Tevfik	71
Afganistan Bütün Gavâmız-ı Ahvâle Vâkıftır,	
Afganî-zâde	73
Şuûn:	
Dârü'l-Hilâfe:	
Mısır Melikinin Şer'an Vücûb-ı Katli	74
Sebîlürreşâd [Hüseyin Kâmil ve Avanesi],	
[Sebîlürreşâd]	74

Teblîg	gāt-ı Resmiyye:	
	Akabe	74
	Çanakkale	
	Karadeniz	
	Kafkasya	75
İhtâr		
	[Sebîlürreşâd]	75
	321. Sayı	
	20 Safer 1333 - 07 Ocak 1915 - 25 Kânûnievvel 1330	
Hadî	s-i Şerîf,	
	Ahmed Naim	76
Edeb	iyat: Mülhidlere Karşı,	
	Mısırlı Ömer Rıza	77
Mısır'	'ın Fethi - 1,	
	Tâhirü'l-Mevlevî	79
Makā	ilât: Hilâfet-i Uzmâ'nın Şevket ve Kuvveti Tezâhüre Başladı,	
	S[Sin]. M. Tevfik	80
eş-Şa	·•	
	Omer Rıza (eş-Şa'b Muharrirlerinden)	82
Matb	ûât: Cihâd İ'lâ-yı Kelimetullâh İçindir,	
	(Yozgad)	82
Müsli	ümanların, Livâ-yı Kavmiyyet Değil, Livâ-yı İslâm Etrâfında Toplanmaları Vakti Geldi,	
	Ağaoğlu Ahmed (Tercümân-ı Hakîkat)	83
Şuûn	ı: Cihâd-ı İslâm:	
	Kafkasya	83
	Azerbaycan	83
	Karadeniz	84
	Suriye	84
İhtâr		
	[Sebîlürreşâd]	84
	322. Sayı	
	27 Safer 1333 - 14 Ocak 1915 - 01 Kânûnisânî 1330	
Tefsîr	i-i Şerîf, Şiir,	
	Mehmed Âkif	85
Hadî	s-i Şerîf,	
	Ahmed Naim	86
Yerm	ûk Melhame-i Kübrâsı,	
	Mehmed Fahreddin	87
Mısır'	7 n Fethi – 2,	00
N f +1	Tâhirü'l-Mevlevî	88
Matb		
	Ittihâd-ı Islâm, Yunus Nâdi <i>(Tasvîr-i Efkâr)</i>	Ω1
	Sebîlürreşâd	
	Oebiiai reşaa	91

VIII ♦ *SEBÎLÜRREŞÂD*

Şeyh Şâmil Merhûma Dâir,	
[Sebîlürreşâd]	92
Sebîlürreşâd Cerîde-i İslâmiyyesi'ne,	
Ahmed Fevzi (Ebû Eyyûb el-Ensârî Türbedârı)	92
Şuûn: Cihâd-ı İslâm:	
Azerbaycan	92
Kafkasya	92
Karadeniz	92
Irak	93
[Harbe Dair Telgraf]	
İ'timâd-zâde Ali Muhammed	93
Ihtâr [Sebîlürreşâd]	93
[Oobiidin oguaj	
323. Sayı	
05 Rebîülevvel 1333 - 21 Ocak 1915 - 08 Kânûnisânî 1330	
Tefsîr-i Şerîf, Mehmed Fahreddin	04
	94
Hadîs-i Şerîf, Ahmed Naim	95
Te'ârüf-i İslâm: Mustafa Sâdık er-Râfi'î,	
Mısırlı Ömer Rıza	96
Mısır Fethi – 3,	
Tâhirü'l-Mevlevî	97
Makālât: İran'da Cihâdın Te'sîrâtı, S[Sin]. M. Tevfik	00
Sısını. M. Tevjik Mekâtîb: Saraybosna'da: Dârü'l-Hilâfe'de Sebîlürreşâd Cerîde-i Aliyyesine:	98
Bosna'da İ'lân-ı Cihâd, Gāzi Hüsrev Bey Câmi'-i Şerîfinde İhtifâl-i Dînî	
Abdünnâsır (Bosnalı Kāri)	99
Târîhî Bir Suâl: Sebîlürreşâd Cerîde-i İslâmiyyesi Vasıtasıyla Ahmed Refik Beyefendi'ye,	
Ali Rüşdü (Fatih)	100
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles Aleyhine Cihâd-ı İslâm:	
Kafkasya	101
Mısır	101
Azerbaycan	
Çanakkale	
Irak	102
Irak ve Havâlîsi Umûm Kumandanlığı'nın Beyânnâmesi,	
[Sebîlürreşâd]	102
324. Sayı	
12 Rebîülevvel 1333 - 28 Ocak 1915 - 15 Kânûnisânî 1330	
[Mevlid-i Nebevî'nin Tebriki],	
[Sebîlürreşâd]	103
Tefsîr-i Şerîf,	
Mehmed Fahreddin	103
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	104

Mısır Fethi – 4,	
Tâhirü'l-Mevlevî	105
Te'ârüf-i İslâm: Mustafa Kâmil,	107
Mısırlı Ömer Rıza	107
Makālât: Zafer Muhakkaktır,	100
Abdülganî Said	108
Mekâtîb: Fas Emîri Abdülmâlik Hazretlerinin Mektûbu,	100
Emîr Abdülmâlik, Fas Emîri ve Emîr Abdülkādir-Zâde	109
Mehmed Necati, Talebe-i Ulûmdan	100
Fâtih'de Ali Rüşdü Beyefendi'ye,	109
A[elif].R	110
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles Aleyhine Cihâd-ı İslâm:	
Kafkasya	110
Irak	
Iskenderun	
Belucistan	111
325. Sayı	
19 Rebîülevvel 1333 - 04 Şubat 1915 - 22 Kânûnisânî 1330	
Cinsiyet ve Diyânet-i İslâmiyye,	110
Şeyh Muhammed Abduh	112
İttihâd-ı İslâm,	
Mehmed Fahreddin	114
İttihâd-ı İslâm: İslâmda Cinsiyet ve Kavmiyet Yoktur,	446
Ubeydullah, İzmir Meb'ûsu	116
Te'ârüf-i İslâm: Mısır'ın Büyük Şâiri Âişe,	117
Mısırlı Ömer Rıza	11/
İslâm Askerine: İtâ'at,	110
Tâhirü'l-Mevlevî	118
İ'tilâf-ı Müselles Aleyhine Cihâd-ı İslâm:	
Kafkasya	
Azerbaycan	
Irak	120
Karadeniz	120
[İhtâr]	
[Sebîlürreşâd]	120
296 Carr	
326. Sayı	
26 Rebîülevvel 1333 - 11 Şubat 1915 - 29 Kânûnisânî 1330	
el-Uksur'da, Şiir:	
Mehmed Âkif	191
Hadîs-i Şerîf,	121
Ahmed Naim	123
Mısır'ın Sergüzeşti: 10 - Bir Fâci'a-i Lâ-Yemût: Kahire'nin Sukūtu, 11 - Kâhire'ye Doğru	
Mısırlı Ömer Rıza	
Matbûât: Cihâd'ın Hikmet ve Kudsiyetini Hıristiyanlar Bile Takdîr Ediyor,	· · · · -
(İkdâm)	126

X ♦ SEBÎLÜRREŞÂD

Makālât: Bütün Âlem-i İslâm Hâl-i İntibâh ve Kıyâmdadır,	
S[Sin]. M. Tevfik	127
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles Aleyhine Cihâd-ı İslâm:	100
Mısır Karadeniz.	
İhtâr	12)
[Sebîlürreşâd]	129
327. Sayı 03 Rebîülâhir 1333 - 18 Şubat 1915 - 05 Şubat 13	30
Uyan, Şiir, Mehmed Âkif	130
Tefsîr-i Şerîf,	130
Mehmed Fahreddin	131
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	132
Hadîs-i Şerîf, [Dua ve Şiir],	
Tâhirü'l-Mevlevî	132
Fıkıh ve Fetâvâ, İzmirli İsmail Hakkı	199
İslâm Mecmûası'ndan Bir Ricâ,	133
[Sebîlürreşâd]	133
Mısır'ın Sergüzeşti: 12 - Urâbî Hâdisesinin Sonu, 13 - Târîh Muvâcehesind	
14 - İngilizlerin Desâis-i İsti'mâriyyeleri,	
Mısırlı Ömer Rıza	134
Cihâd Hâtıralarından: Bir Ketîbe-i İclâl,	
Hâfız İbrahim (Beşiktaş)	
Matbûât: Vahdet-i İslâmiyye: Komiteciler Ne Diyordu, Hâdisât Ne Gösterd [Sebîlürreşâd]	
Vesâik-ı Târîhiyye: Beyânnâme-i Hümâyûn-ı Hazret-i Hilâfet-Penâhî,	107
Mehmed Reşad	138
3	
328. Sayı	
10 Rebîülâhir 1333 - 25 Şubat 1915 - 12 Şubat 13	30
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	
Makālât: Cihâd Meydanları Ulemâ-yı İzâmı Bekliyor!	
Abdürreşid İbrahim	141
Resmî "İran" Hâlâ mı Sükût Edecek? Aksekili Ahmed Hamdi	142
Mısır Sergüzeşti: 15 - Sudan Mes'elesi, 16 - İngilizlerin Mısır'da Kalmak İçir	
Kullandıkları Silâhlar, 17 - Süveyş Kanalı'nın Bî-taraflığı, 18 -Mısır N	Mes'elesi
Hakkında Muhâberât ve Müzâkerât, Mısırlı Ömer Rıza	1 / /
Matbûât:	144
İran Hâlâ mı Bî-taraf Duracak,	
(Ra'd, İran)	146
İran Âlem-i İslâm Arasında Bir Hâil mi Kalacaktır?,	
(Nevbahâr, İran)	

Ahvâl-i Umûmiyyeye Bir Nazar,	
S[Sin]. M. Tevfik	147
329. Sayı	
•	
17 Rebîülâhir 1333 - 04 Mart 1915 - 19 Şubat 1330	
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	149
Fıkıh ve Fetâvâ: Cevâzın Ahkâm-ı Şerî'atten Olup Olmadığı, İzmirli İsmail Hakkı	150
Makālât: Her Fenâlığın Başı Cebânettir,	
Aksekili Ahmed Hamdi	152
Mısır'ın Ehemmiyeti, Mısırlı Ömer Rıza	15/
Çanakkale Bombardımanı ve Te'sîrâtı,	154
S[Sin]. M. Tevfik	155
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles Aleyhine Cihâd-ı İslâm:	
Çanakkale	156
Irak	
Akabe	157
Mısır	157
Talebe-i Ulûmdan Mehmed Necati Efendi'ye,	
Mehmed Hüdaverdi (Diş Tabibi)	157
220 Sam	
330. Sayı	
24 Rebîülâhir 1333 - 11 Mart 1915 - 26 Şubat 1330	
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	158
Fıkıh ve Fetâvâ: Cevâzın Ahkâm-ı Şerîatten Olup Olmadığı,	
İzmirli İsmail Hakkı	158
Siyâset-i Âdile-i İslâmiyye: Hazret-i Ebûbekir'in Ordu Kumandanına Vasiyet-i Hakîmânesi, [Sebîlürreşâd]	
Makālât: Cihâd-ı Mukaddes ve Âlem-i İslâm,	160
· ·	160
Mısırlı Omer Rıza	
Mısırlı Ömer Rıza	
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha].	160
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh,	160
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh, [Sebîlürreşâd]	160
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh, [Sebîlürreşâd]. Şuûn:	160 162 164
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh, [Sebîlürreşâd]. Şuûn: Çanakkale	160 162 164
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh, [Sebîlürreşâd]. Şuûn: Çanakkale Kafkasya.	160 162 164 165
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh, [Sebîlürreşâd] Şuûn: Çanakkale Kafkasya. İzmir.	160 162 164 165 165
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh, [Sebîlürreşâd] Şuûn: Çanakkale Kafkasya. İzmir. Karadeniz.	160 162 164 165 165 166
Mekr ve Nifâk Medeniyetinin Ufûlü, H[ha]. Elvâh-ı İntibâh, [Sebîlürreşâd] Şuûn: Çanakkale Kafkasya. İzmir.	160 162 164 165 165 166 166

331. Sayı

Müslümanın Vatanı Şerîatin Hâkim Olduğu Yerdir	167
Müdâfaât-ı Dîniyye: Cevâzın Ahkâm-ı Şerîatten Olup Olmadığı, İzmirli İsmail Hakkı	168
Âlem-i İslâm – Almanya ve İ'tilâf-ı Müselles,	1.00
Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî	169
Mısırlı Ömer Rıza	173
[M. Âkif Bey'in ve Şeyh Tûnûsî'nin Almanya'dan döndüğü haberi], [Sebîlürreşâd]	173
332. Sayı	
09 Cemâziyelevvel 1333 - 25 Mart 1915 - 12 Mart 1331	
Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	176
Müdâfaât-ı Dîniyye: Cevâzın Ahkâm-ı Şerîatten Olup Olmadığı, İzmirli İsmail Hakkı	176
Edebiyât(!): Kavmiyet Hissi, Fikirleri Nereye Sürüklüyor!	
[Sebîlürreşâd]	179
Makālât: Dârü'l-Hilâfe Kapısında Sarkıntılık Eden Arsızlar, Mısırlı Ömer Rıza	181
Âlem-i İslâm ve İ'tilâf-ı Müselles,	101
S[Sin]. M. Tevfik	182
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles'e Karşı Cihâd-ı İslâm:	100
Karadeniz Çanakkale	
Bulgaristan ve Romanya'daki Kāri'lerimize,	105
S[Sin]. M. Tevfik	184
333. Ѕауı	
16 Cemâziyelevvel 1333 - 01 Nisan 1915 - 19 Mart 1331	
Hilâfet-i Muazzama-i İslâmiyye Hakkında İngilizlerin Hezeyanları, Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî	185
Siyâset-i Şer'iyye: 1 - Mesâlih-i Ümmetin Ehline Tevdîi, Merhûm İbni Teymiyye	186
Müdâfaât: Düşmanlar Boyundurukları Altındaki Müslümanları Nasıl İdâre Ediyorlar? Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî	100
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles'e Karşı Cihâd-ı İslâm:	108
Karadeniz	193
Çanakkale	

334. Sayı

23 Cemâziyelevvel 1333 - **08 Nisan 1915 -** 26 Mart 1331

Berlin Hâtıraları - 1, Şiir, Mehmed Âkif	10/
Hadîs-i Şerîf,	194
Ahmed Naim	195
Siyâset-i Şer'iyye: 2 - Mesâlih-i Ümmetin Ehli Kimlerdir? 3 - Kuvvet ve Emânet,	
Ahmed İbni Teymiyye el-Harrânî, Şeyhülislâm (Terc. Ömer Rıza)	196
Makālât: İngiliz Siyâsetinin Sukūt-ı Azîmi,	
Ali Hikmet Nâhid	198
Şark İşe Karışıyor, S[Sin]. M. Tevfik	199
Matbûât: Vahdet-i İslâmiyyeyi Parçalamak İsteyen Nifakçılar Bugün de Susmuyorlar! (Balkan)	200
Moskofların Aleyhimize Kullandıkları Silahlar,	200
(Tanin)	201
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles'e Karşı Cihâd-ı İslâm:	
Karadeniz	201
Çanakkale	
Kafkasya	
Hicaz	
Mısır Ahvâli,	
Nasr Ferid Bey, Doktor	202
30 Cemâziyelevvel 1333 - 15 Nisan 1915 - 02 Nisan 1331	
Berlin Hâtıraları - 2, Şiir, Mehmed Âkif	203
İslâm'da Felsefe,	
İzmirli İsmail Hakkı	204
Sebîlürreşâd Mecelle-i Celîlesine,	
Abdülaziz Çâviş	206
Siyâset-i Şer'iyye: 4 - Mesâlih-i Ümmeti İdare Edecek Zevâtın Eslahı Nasıl Bilinir?	200
Ahmed İbni Teymiyye el-Harrânî, Şeyhülislâm (Terc. Ömer Rıza)	208
Sulh Gürültüleri, S[Sin]. M. Tevfik	210
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles'e Karşı Cihâd-ı İslâm:	
Çanakkale	911
İnöz	
Kafkasya	
Suriye	
336. Sayı	
07 Cemâziyelâhir 1333 - 22 Nisan 1915 - 09 Nisan 1331	
Berlin Hâtıraları - 3, Şiir, Mehmed Âkif	010
1-16-11116-0-1-16tj	∠1∠

XIV ♦ SEBÎLÜRREŞÂD

Hadîs-i Şerîf,	
Ahmed Naim	213
İslâm'da Felsefe,	
Izmirli Ismail Hakkı	213
Kavmiyet ve Din,	
Abdülaziz Çâviş	215
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles'e Karşı Cihâd-ı İslâm:	
Çanakkale	219
Adalar Denizi	
Karadeniz	
Kafkasya	
Suriye	
Irak	220
Âsâr-ı Münteşire: Târîh Hülâsaları,	
[Sebîlürreşâd]	
227 Com	
337. Sayı	
21 Cemâziyelâhir 1333 - 06 Mayıs 1915 - 23 Nisan 1	1331
Berlin Hâtıraları - 4, Şiir,	
Mehmed Âkif	221
Kavmiyet ve Din,	
Abdülaziz Çâviş	222
İslâm'da Felsefe: 9- İlme'l-Yakīn, Ayne'l-Yakīn, Hakka'l-Yakīn;	
Sem'iyât, Akliyât, Hissiyât, Zevkıyât,	
İzmirli İsmail Hakkı	231
338. Sayı	
28 Cemâziyelâhir 1333 - 13 Mayıs 1915 - 30 Nisan 1	1331
Berlin Hâtıraları - 5, Şiir,	
Mehmed Âkif	234
İslâm'da Felsefe: 10 - Sem'iyât, Akliyât, Hissiyât, Zevkıyât,	
İzmirli İsmail Hakkı	235
İslâm ve Medeniyet -1,	
Abdülaziz Çâviş	236
Siyâset-i Şer'iyye: 5 - Mesâlih-i Mâliyye,	
Ahmed İbni Teymiyye el-Harrânî, Şeyhülislâm (Terc. Ömer Rıza)	238
Şuûn: İ'tilâf-ı Müselles'e Karşı Cihâd-ı İslâm:	
Çanakkale	239
Kafkasya	
Azerbaycan	
•	
AR İNDEKSİ	441

Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir¹

Cilt 13

Sayı 313-338

12 Kasım 1914 - 13 Mayıs 1915

¹ Bu ciltteki sayıların dış kapaklarında, başlık altındaki bu ifadenin yerinde şu cümle bulunmaktadır: "Müslümanlıktan ve müslümanların ahvâlinden bahs eder."

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

8

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

§

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

12 Kasım 1914

24 Zilhicce 1332

Perşembe

30 Teşrînievvel 1330

Cild: 13 - Aded: 313

SEBÎLÜRREŞÂD AVN-İ HAK'LA ON ÜÇÜNCÜ CİLDİNE BAŞLIYOR

İlk nüshasından i'tibâren ta'yîn etmiş olduğu meslek dâiresinde metîn ve esâslı hatvelerle ilerleyen Sebîlürreşâd, gird-bâd-ı vekāyi'e rağmen, Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle bugün on üçüncü cildine başlıyor.

Ahvâl-i hâzıranın tevlîd ettiği buhrân-ı azîm karşısında mesâîmize sebâtkârâne devam edebilmek için ne kadar ağır müşkilâta ma'rûz kaldığımızı kāriîn-i kirâm takdîr buyururlar. Maamâfih müskilât-ı maddiyyeye mukāvemet için muhtâc bulunduğumuz teveccühâtın kāri'lerimizce ibzâl buyurulmakta olduğunu da müftehirâne beyân edebiliriz. Cerîdemizin târîh-i intişârından bu ana kadar güzerân olan altı seneyi mütecâviz zaman zarfında her gün zuhûra gelen şuûn ve inkılâbât-ı gûnâ-gûnün; Hilâfet-i muazzamanın te'âlî-i şân u şevketine, İslâmiyet'in ve müslümanların yükselmesine calısmaktan ibâret olan mesleğimiz üzerinde aslâ te'sîr bırakmamış olduğunu nüshalarımızı ta'kīb edenlerin i'tirâf edeceklerine eminiz. Kavmiyet gibi, frenk-perestlik gibi milletin pîş-i azminde açılmak istenilen sun'î cereyânların birer zıll-ı zâil, daha doğrusu serâb-ı muğfil olduğunu bütün ümem-i İslâmiyye'nin düşmanlarının ribka-i tahakkümlerinden kurtulmak için peygamber-pesendâne bir azm ile livâ'ü'l-hamd-i Ahmedî'nin sâye-i kudsiyyetinde ictimâ' etmeleri, teşettüt-i kulûbden, inhitât-ı secâyâdan başka hiçbir fâideyi müfîd olmayan bu kabîl ehvâ'-i fâsideyi kat'iyyen nazar-ı iltifâta almamalarıyla mertebe-i sübûta vâsıl olmuştur. Sebîlürreşâd bu gün bütün ümmeti, bütün eâzımı, bütün ricâl-i milleti kendi meslek-i sedâdında görmekle bahtiyârdır.

Son zamanlarda zuhûr eden hâdisât-ı azîmeyi âlem-i İslâm için kara günlerin bittiğine, şanlı istihlâs devirlerinin hulûl ettiğine berâ'at-i istihlâl olmak üzere telakkī edebiliriz. Bî-emân ve yabancı penceler altında inleyen müslümanlara lütf-i Rabbânînin artık bir ufuk-ı nûr-â-nûr acmasını temennî edelim. Müslümanlar bu fırsattan hakkıyla istifâdeye şitâb ederlerse tevfîk-i Yezdân'ın kendilerine rehber olacağında şübhe yoktur. Bu târîhî günlerde bütün müslümanları serîr-i Hilâfet etrâfında toplanmış görmek saâdetine mazhar olan Sebîlürreşâd, Allah'tan umarız ki bu cildinde kāri'lerine ordu-yı İslâm'ın muvaffakiyâtını tebşîr, donanma-yı hümâyûnun muzafferiyâtını teblîğ etmek bahtiyârlığına da nâil olur. Birkaç asırlardan beri fer u tâbını gāib eden şa'şaa-i Hilâfet'in cihân-ı İslâm'da yeni bir revnakla şu'le-pâş olmasına duâ edelim. Sebîlürreşâd, bu cildini esâret zencirleri altında inleyen müslümanların beşâret-i istihlâslarıyla doldurmak saâdetine mazhar buyurulmasını dergâh-ı uluhiyyetten kemâl-i tazarru'la niyâz eyler.

CİHÂD-I İSLÂM

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ¹

Meâl-i Celîli:

Eğer nusret istiyorsanız işte ayağınıza geldi...

* * *

Ey akvâm-ı İslâmiyye, Salîb etrâfında toplanan mil-

¹ Enfâl, 8/19.

letler arasından bir takım hilekârların gûnâ-gûn desîseleri, bir takım dessâsların bitmez tükenmez hırsları sizin elinizdeki o ma'mûr, o vâsi' iklimlerin, o mübârek, o tatlı nehirlerin, o semâvî, o nezîh dininizin, o analarınızdan doğduğunuz günden beri mahkûmiyet yüzü görmemiş olan hür alınlarınızın akvâm-ı nasrâniyyeden birkaç şirzimenin dest-i kahrında esîr olmasını intâc etti. Bu herifleri sizin memleketlerinize açlık, zarûret sevk etti. Hürriyetinize temellük edebilmelerine ise meftûr olduğunuz kerem, semâhat seciyeleri yardım eyledi. İşte bugün onların sizin memleketinizde, ahrârı züll-i esâret altına almaktan, erbâb-ı mecd ü izzeti muhakkar etmekten, mâ-melek nâmına neniz var ise gasb eylemekten başka hiçbir düşünceleri yok.

Evet, bu milletler şikârına saldıran aç canavarlar gibi sizin üzerinize saldırdılar. Sizi hayattan, hareketten mahrûm eşyâ-yı hasîse gibi aralarında paylaştılar. Bugün siz onların elinde iğtinâm olunmuş birer bî-çâre ganîmetsiniz. Sizi o muğfil medeniyetlerinin zavâhiriyle aldattılar. Gözlerinizi o murdâr bid'atleriyle kör ettiler. Bu sûretle kalplerinize mâlik oldular, sinirlerinizi uyuşturdular. Sizi en mühlik, en içinden [2] çıkılmaz girîvelere sürüklediler. Siz de hiç âkibeti düşünmeksizin onlara râm oldunuz.

Size ne kadar ibretler, hem birbirini velv eden ibretler tecellî etti. Üzerlerinize peyderpey olmak şartıyla ne kadar musîbetler, felâketler boşandı. Dininizin ne kadar şe'âiri mu'attal bırakıldı. Birçok taraflarda ne kadar ihvân-ı dîniniz cebren tenassur ettirildi... Düsünmüyor musunuz? Heyhât! Siz gaflet, atâlet uykusuna dalmışsınız. Nereye doğru gitmekte olduğunuzdan haberdâr olmak istemiyorsunuz. Sizi ne yapmak istediklerini, etrâfınızda ne gibi tuzaklar hazırladıklarını velev bir an için olsun, düşünmüyorsunuz. Efrâdınız birkaç yüz milyona bâliğ iken, ecdâdınız dünyanın en büyük fâtihleri miyânında sayılan gazilerden iken nasıl oluyor da her taraftan üzerinize çullanan birkaç şirzime-i Salîb'in esâreti altında inlemeye, o hâkim olduğunuz memleketlerde mahkûmiyetin en sefiliyle yaşamaya râzı oluyorsunuz? Bu kadar zillete, bu kadar meskenete nasıl katlanıyorsunuz? Ölümden bin kat bedter olan böyle bir hayâtı nasıl oluyor da hoş görüyorsunuz? Hayvanların bile dayanamayacağı bu kadar müstekreh mezâlime niçin katlanıyorsunuz? Cenâb-ı Hak sizi dünyâlar kadar mevâhibine, füyûzâtına, celâil-i ni'metine gark etmiş iken bu hâle nasıl râzı oluyorsunuz? Oyle zannediyorum ki siz kesretinize güvendiniz, üzerinizdeki ni'am-ı ilâhiyyenin çokluğuna mağrûr oldunuz da o kadar derin uykuya daldınız ki artık kulaklarınız hiçbir sadâ-yı îkāzı işitmiyor, gözleriniz önündeki harekât-ı rezîleyi bile görmüyor.

İşte Fransa, işte İngiltere, işte Rusya! Acaba bunların

elinden, bunların mekrinden hiçbir ümmet-i İslâmiyye kurtulabildi mi? Acaba Tunus'da, Cezâyir'de, Marakeş'de, Garbî Sudan'da, Sahrâ-yı Kebîr'de Fransızların îkā' eyledikleri mezâlimi tasvîr için alelacele karalamakta olduğumuz şu sahîfeler kifâyet eder mi? Heyhât! O zulümlerin binde birini teşrîhe cildler yetişmez. Acaba Rus barbarlarının Asya'daki otuz milyon müslüman hakkında revâ gördüğü şenâ'atleri beyâna tâkat müsâid midir? Nerede! Bunların en hafif zulümleri: Câmileri yıkmak, efkârı dalâl içinde inletmek, insanları mezellettin en sâfil derekesine indirmektir.

Suracıkta insâniyyetin düsmanı, hürriyetin en büyük hasmı, akvâm-ı İslâmiyye'nin vârisi, medeniyât-ı şarkiyyenin muharribi olan İngiltere'nin yapmış olduğu fenalıkları hülâsaten söylemek istiyoruz. Lâkin bunları saymak kābil değil ki. Evet, bu millet elindeki müslüman müsta'merelerinde o kadar cinâyetler, o kadar hıyânetler îkā' eyledi ki iblis bütün avenesiyle beraber onların bindebirini yapamamıştır. Artık Neronlar, Cengizler, Hülagular, Timurlenkler... o dünyâları dolduran mezâlimleriyle iftihâr edemezler. İsteyen Hindistan'a gitsin de hâli bir seyretsin. Göreceği manzaralar akıllara dehşet verir, nâtıkaları mebhût bırakır: Adım basında ser-nigûn olmus bir serîr-i hükûmet, adım basında boğulmus bir hürriyet, adım başında bir zulm-i şenî' bir gadr-ı fecî'! Eski hükümdârların necl-i necîbi hâk-i zillette sürünüyor. Eski ümerânın evlâdı sokaklarda yatıyor, yahud en sefîl hizmetlerde kullanılıyor. Zannetmem ki Hindli kardeşlerimiz zamanın pek ender olarak ihzâr edeceği şu fırsatı kacırsınlar. Zannetmem ki bundan istifâde icin el birliğiyle kıyâm etmesinler.

Şuracıkta Mısırlı kardeşlerimle de biraz hasbihâl etmek istiyorum. Ey din kardeşlerim, otuz bu kadar seneden beri İngilizlerin kabza-i esâretinde bulundunuz. Pekala! Bundan ne kazandınız? Bu herifler sizin memleketinize çöktüğü zaman sizler hürriyetle, Kānûn-ı Esâsî ile mütena'im idiniz. Bunların size karşı revâ gördükleri ilk cinâyet: Ni'met-i hürriyeti elinizden almak hey'et-i teşrî'iyyeyi ortadan kaldırmak oldu.

Yerli sanâyiiniz dünyanın her pazarında geçiyordu. İngilizler ise gelir gelmez sizin bu menâbi'-i hayâtiyyenize karşı müdhiş bir harb açtılar. Fabrikalarınız mu'attal oldu, tezgâhlarınız kapandı da bugün ma'mûlâtın en âdîsine, mensûcâtın en basîtine varıncaya kadar her şeyi hâriçten getirmeye mecbûr oldunuz. İngilizlerin bu işgāl-i meş'ûmundan evvel memleketinizde her şey mebzûl idi. Arâzi-i Mısır'ın yetiştirdiği gûnâ-gûn hubûbât dünyanın her tarafına sevk olunuyordu. Lâkin bu herifler sizi gāfil avlayarak bütün hıtta-i Mısriyye'yi yalnız kendi fabrikaları, kendi destgâhları için pamuk yetiştirebilecek bir de-

rekeye indirdiler. Gözlerinizle gördünüz ki maksûdlarına nasıl nâil oldular.

İşte bu gün en mübrem havâyic-i zarûriyyeden olan un gibi, buğday gibi mevâd bile memleketinize hâriçten geliyor. Şübhe yoktur ki bu harb birkaç ay daha devam ederse bütün tezgâhlar kapanacak. Tabîîdir ki bu meş'ûm işgāl temâdî edecek olursa dünyanın en feyizli bir memleketinde bulunmanıza rağmen açlıktan öleceksiniz.

Sizler bu meş'ûm işgālden evvel memleketinizde bey gibi, efendi gibi yaşıyordunuz. Arâzinizin, akārâtınızın hakīkī sâhibleri, hakīkī mutasarrıfları idiniz. Böyle borç altında, murâbahacıların elinde inlemiyordunuz. Bugün ise mâlınızı, servetinizi bankalar yuttu. Bellerinizi fâiz yükü iki kat etti. Diğer taraftan İngiliz siyâseti eşrâfınızı, sâdâtınızı elîm bir hırmâna, ebedî bir sefâlete mahkûm etti.

Otuz bu kadar seneden beri kabza-i işgālde esîrsiniz. Bu müddet zarfında ahlâkınıza, nâmusunuza vurulan darbeler, emvâlinize, emlâkinize isâbet eden musîbetlerden daha hafif değildir.

İngilizler size hürriyet nâmı altında esâretin en rezîlini verdiler. Bunun netîcesi olarak kendi evlerinizde bile hükmünüz yürümez oldu. [3] Irzınızı, namusunuzu himâyeden âciz kaldınız. Ehl-i beytini arslanlar gibi himâye eden erbâb-ı gayret bugün öyle bir hâle geldi ki gözlerinin önünde evlâdının nâmusu heder olup gidiyor da o zavallı baba sesini çıkaramıyor. Elini oğuşturmaktan yahud bir köşeye çekilip ağlamaktan başka bir şey yapamıyor. Kazâları, köyleri dolaşınız. En başlı şehirleri geziniz. Eğer sıyânetullâh olmasa ırzını, nâmusunu muhâfazaya kudretyâb olabilecek kaç kişi görebilirsiniz? Üzerinize işgāl musîbeti çöktüğü zaman memleket, vakārını tanır yaşlılar, hayâ nedir bilir gençler, salâhtan ayrılmaz analar, iffet sâhibi kızlarla dolu idi. Hepinizde din gayreti, ahlâk gayreti, Kur'ân gayreti vardı. Yurdunuzda azîz idiniz. Mihmâna hürmet eder, ahdinizi, mîsâkınızı yerine getirir idiniz. Bir derecede ki en âdî bir zimmînin bile hakkını üzerinizde bırakmazdınız. Esefâ ki bütün bu ahvâl ma'kûs oldu: En sefil yabancılar hüküm, nüfûz sâhibi oldular da sizler kendi vatanınızda yabancı, kendi arâzînizde yanaşma kesildiniz.

Bu meş'ûm işgāl Sudan'ı sizden kopardı. Hem şûrişler, ihtilâller yüz binlerce evlâdınızı mahv ettikten sonra kopardı. Sonra da kendi kılıçlarınız, kendi toplarınız, kendi kanlarınız, kendi canlarınız, kendi ciğer-pâreleriniz ile o kıt'ayı istirdâd ettiler. Bu uğurda milyonlarla altınlarınız heder oldu. Sudan fetholunarak hükûmet-i Hidîviyye'ye iâde edildikten sonra hâin İngilizler mukaddes İslâm bayrağının yanı başına İngiliz bandırasını diktiler,

kendilerinin Sudan üzerinde hakk-ı meşrû'ları¹ olduğunu i'lân ederek sizi o hakkı tanımakta muztar bıraktılar. Siz de buna çâr nâ-çâr boyun eğdiniz.

İngilizler rezâil-i ahlâkı ta'mîm husûsunda o kadar ileri gittiler ki bugün küçüğünüz büyüğüne karşı hürmet, büyüğünüz de onun hakkında merhamet göstermiyor. Aranızda adâvet, husûmet o dereceyi buldu ki esâsı tevhîd olan din, şi'ârı ittihâd olan vatan sizi hiç birbirinize bağlamamış gibi müteşettit bir hâlde yaşıyorsunuz.

Yine o İngilizler misyonerleri memleketinizin her tarafına dağıttı. Onları alabildiğine himâye etti. Bunlar da müslümanları kendi dinlerini terzîl etmeye teşvîke başladı. İş o râddeyi buldu ki bir misyoner, müslüman memleketinde, efrâdı kâmilen müslüman olan bir cemâ'atin tâ içinde aleyhi's-salâtü ve's-selâm efendimize, Kur'ân-ı Kerîm'e istediği gibi dil uzatmaktan çekinmez oldu. Bu misyonerlerin yapmadığı hiçbir fazîha kalmamışken siz nihâyet hükûmete mürâcaat etmekten başka onlara karşı ne yapabiliyordunuz? Hükûmet zâhiren İslâm hükûmeti idi. Lâkin hakīkatte bir hükûmet-i salîbiyyeden başka bir şey değildi. Onun için bütün mürâcaatlarınız hiçbir netîceyi müntic olmuyordu.

Söyleyin bakalım: Düşmanlarınıza karşı i'dâd ettiğiniz kuvvet nedir? Allâhu zü'l-celâl 2 (وَقَ مِنْ مِنْ مِنْ الْمَعْلَمُ مَنْ وَعَدُوَ لَهُ وَعَدُوَ لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ وَعِلْ الْخَيْلِ تُوهِبُونَ بِه عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّ كُمْ buyuruyor. Ya siz onlara karşı nasıl boyun eğiyorsunuz. Zimâm-ı umûru onların eline nasıl teslîm ediyorsunuz ki Kur'ân-ı Hakîm mü'minlerin hakkında 3 (اللهِ وَ لَا يَخَافُونَ لُوْمَةَ لَائِم buyuruyor.

Onların her hükmüne inkıyâd ettiniz. Bütün emirlerine, bütün nehiylerine itâatte bulundunuz. Bu sûretle Kitâbullâh'a isyân etmiş oldunuz ki o, size ancak Allah ile resûlüne, bir de kendinizden olan üli'l-emre itâati farz etmişti.

Düşmanlarınıza karşı yumuşaklıkta pek ileri gittiniz. Elinizdekini, avucunuzdakini bu cebbâr heriflerin uğrunda o kadar isrâf ettiniz ki cezâ-yı ameliniz olarak artık siz de kuvvet-i azmden eser bırakmadılar. Nazarlarında hiç kıymetiniz kalmadı. Onların yanı başında kendi memleketinizde bulunduğunuz hâlde yabancı, kendi yurdunuzun sînesinde iken yine zelîlsiniz. Unuttunuz mu ki İslâm size nefislerinize karşı nasıl hayır ile vesâyâda bulundu? Kur'ân-ı Hakîm size nasıl izzetle, mecd ile emretti: الْإِعْلُوْنَ kelâm-ı ilâhîsini düşünmediniz mi? Yoksa asdaku'l-kā'îlîn olan Hâlik-ı Zü'l-celâl'in kavlindeki sıdktan şübheye mi düştünüz?

¹ Metinde "meşrû'larını" yazılmıştır.

² Enfâl, 8/60.

³ Mâide, 5/54.

⁴ Âl-i İmrân, 3/139.

Yoksa sizi ni'am-ı ilâhiyyenin en büyüğünden mahrûm etmekte olduklarını gözünüzle görüp dururken hâlâ bu heriflerin va'adlerine mi inanıyorsunuz? Evet, onlar sizi hürriyetten mahrûm bıraktılar. Size karşı olan vaz'iyetleri behâ'ime karşı olan vaz'iyetleri gibi. Hepinizi ihtiyârınız, irâdeniz lâhık olmaksızın istedikleri gibi sevk ediyorlar. Muâmelelerinde şefkatten, merhametten eser görünmüyor. O günü unuttunuz mu ki İngiliz zâbitleri "Re'sü't-tîn" havâlîsinde ellerindeki tüfenklerle sizin ciğer-pârelerinizi güle oynaya avlıyorlardı. Danşvay hâdisesini, bu cebâbirenin oradaki ma'sûm ihtiyârlara, mazlûm gençlere karşı revâ gördüğü mezâlimi hatırdan çıkardınız mı?

Ne garîbdir ki on üç milyon müslüman birkaç bin İngiliz askerinin zillet-i esâreti altında yaşamaya râzı oluyorsunuz! Nerede kaldı o şehâmet-i İslâmiyye? Nerede kaldı o hamiyet-i dîniyye? Nerede kaldı o mefâhir-i târîhiyye? İlk Ehl-i Salîb muhârebelerinde gösterdiğiniz me'âsir-i muhalledeyi tahattur etmiyor musunuz?

Mora'da Yunanlıları nîrân-ı hüsrâna atmış olduğunuzu bilmiyor musunuz? Donanmanızın Devlet-i Osmaniyye'nin donanmasına müzâhir olduğunu, hatta Avrupa hükûmetlerinin hıyâneti olmasaydı Navarin'de onunla beraber büyük işler görmek üzere olduğunu hatırlamıyor musunuz?

[4] Bilmiyor musunuz ki: İbrahim Paşa Vehhâbîlik beliyyesini sırf sizin kılınçlarınıza dayanarak ortadan kaldırmıştı da diyânet-i Muhammediyye'nin âsârı Hilâfet-i İslâmiyye'nin menâr-ı tâbdârı o sâyede yeniden teeyyüd eylemişti?

Unuttunuz mu ki: Daha geçenlerde Balkanlılar Salîb nâmına, Hazret-i Mesîh nâmına müslümanlar hakkında hâtıra gelmeyen fecâ'atleri, şenâ'atleri irtikâb etmişken İngilizler bu canavarları alkışlamak husûsunda herkesten ileri gitmişti?

Hem siz ne zannediyorsunuz? Erâcîfe, ebâtîle kapılmak husûsunda o kadar ileri gidiyorsunuz ki İngiltere'nin bütün mukadderât-ı beşeri altüst edecek donanması, bütün rub'-ı meskûnu dolduracak askeri var sanıyorsunuz! Hayır, hayır! Artık bâtıl meydana çıktı. Hak sâbit oldu. Bugünkü Avrupa Harb-i Umûmîsi iyice gösterdi ki İngilizler hattâ kendi adalarını hatta kendi sularını müdâfa'adan bile âcizdir. İngilizler Almanlara i'lân-ı harb ettiği zaman herkes kıyâmet kopacak, İngiltere'nin altı yüzden ziyâde olan gemileri denizin dibindeki balıkları, gökyüzündeki melekleri herc ü merc edecek, topları dağları devirecek, milletleri hâk-i helâka serecek zu'm-ı bâtılına düştü! Evet, zünûn, evhâm bu merkezde idi. Lâkin zaman ne gösterdi: Her gün evrâk-ı havâdisi okuyorsunuz.

Hiç İngiltere donanmasının bir iş görebildiğini, hiç İngiliz gemilerinin düşman tahte'l-bahrlerinden, düşman torpillerinden kurtulduğunu işittiniz mi? Hergün donanmasının birer sûretle musâb olduğunu duymuyor musunuz?

Heriflerin efråd-ı bahriyyesindeki korkaklık bugün âdetâ darb-ı mesel oldu. Mâhiyetleri olanca üryânlığıyla meydana çıktı. Eğer öyle değilse üç aydan beri devam etmekte olan şu harb esnâsında gerek kumandanlarının mahâretini, gerek askerlerinin şecâ'atini, gerek gemilerinin satvetini te'yîd edebilecek bir misâl bulun da gösterin!

Dünyada bundan büyük rezâlet işitilmiş midir ki Lord Kitchener harbden kaçan İngiliz gençlerini toplayabilmek için ücretle tuttuğu güzel güzel kadınları atlara bindirip içlerine gönderiyor. Nerede o herifler, nerede vatanlarını, dinlerini müdâfa'a için canlarını fedâdan çekinmeyen Almanlarla Osmanlılar!

Ey ihvân-ı dîn, zaman, esâretten kurtulacak zamandır.

Dininizi himâye, vatanınızı tahlîs için bundan müsâid eyyâm olamaz. Artık İngiltere'den korkmayınız. Çünkü onlar başkalarıyla o kadar meşgūl ki sizinle uğraşmaya hiç vakti yok. Bir de onların kuvâ-yı berriyye ve bahriyyesine bundan böyle o kadar büyük ehemmiyet atfetmeyiniz. Çünkü o satvetin mâhiyetini gözünüzle gördünüz. Durmayınız. El ele vererek Mısır'ı tahlîsa koşan fedâkârân-ı İslâm'a yardımda bulununuz. Vatanınızı kurtarmak, bu sefîl düşmanı içinizden sürüp çıkarmak için canla başla uğraşınız. Cünûd-ı müslimîn inâyet-i Hak'la oraya yaklaşır yaklaşmaz telgraf, telefon tellerini kesiniz! Demiryollarını tahrîb ediniz. Köprüleri yıkınız ki düşman firâra zafer-yâb olamasın.

Gāye-i âmâliniz hangi vesîle ile olursa olsun memleketinizi düşmandan tathîr etmekten ibâret olsun. Eğer hakīkī mü'min iseniz kalbinizde onlara karşı hiç merhamet hissi bulunmasın. Bir de bilmiş olunuz ki sizin memleketiniz Haremeyn-i Şerîfeyn'in kapısı, Ravza-i Mutahhara'ya giden yolun anahtarıdır. Artık Cenâb-ı Hakk'ın en mukaddesi olmak üzere halk ettiği bir buk'a-i mübârekeyi Cenâb-ı Hakk'ın düşmanlarına çiğnetmeyiniz. Hele Lord Kitchener'in İngiliz muharrirlerinden birine söylemiş olduğu şu sözü hiç unutmayınız: "Elbette bir gün gelecek ki ben Ka'be'yi Avrupalı, Amerikalı seyyâhlar için eğlence yeri hâline getireceğim."

(Yukarıdaki beyânnâme Mısır'daki kardeşlerimize dağıtılan Arapça bir beyânnâmenin tercümesidir.)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ

وَإِذَا اَرَدْنَا اَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا 1

Memleketimizde John Lubbock'u bilenler çoktur. Bu adam İngilizlerin en meşhûr mütefekkirlerinden olup geçende vefât etmiştir. İlmî, edebî, felsefî birçok eserleri vardır. Bunların kısm-ı a'zamı başka lisânlara tercüme edilmiştir. Ciddiyâttan hoşlananlar Lubbock'un âsârını okumalıdırlar. Lubbock'un müellefâtı vicdânı tenvîr, ahlâkı tehzîb edecek hakîmâne fikirleri hâvîdir.

Lubbock insanlara yaşamanın yolunu öğreten İdâre-i Hayât ünvânlı eserinde diyor ki:

"Lord Polnigrock Fikr-i Vatanperverî nâm eserinde Sokrat'ın şu sözünü naklediyor: "Ne kadar ehemmiyetsiz olursa olsun hiç kimse bilmediği bir san'atı icrâya cesâret edemediği hâlde san'atların en gücü olan idâre-i hükûmete nefsinde ehliyet mülâhaza eder." Sokrat bu sözü Yunanistan'daki tecrübesine göre söylemiş idi. Bugün İngiltere'de yaşamış olsa idi, başka türlü idâre-i lisân edemez idi."

Koca Lubbock cidden doğru düşünür. Hakikati görür bir adam imiş. Vukū'ât-ı hâzıra fikrindeki isâbet-i kat'iyyeyi ma'a ziyâdetin te'yîd etti.

[5] İngiliz feylesofu son zamanlarda memleketini idâre eden kafaların boşluğunu anlamış o acı hakīkati söylemekten kendini alamamıştır.

Fil-hakīka her yer gibi İngiltere'de de o ağırbaşlı dâhîler, doğru fikirli siyasîler kalmamış yanlış düşünen dört kişinin siyâset-i sakīmesi hem dünyayı ateşe yaktı, hem de İngiltere'nin başını belâya soktu. Belâ, kendi pâdâşı amelleridir. Allah teşdîd etsin! Yalnız teessüf edecek bir şey varsa o da İngiliz menâfi'i yüzünden dünyanın ateşe yanması, Avrupa'nın al kanlara boyanmasıdır.

Harb-i hâzıra muhârebe denmez, kıyâmet denir. Bunun müsebbibi de Almanları siyâseten ve iktisâden mağlûb etmek fikr-i hod-bînânesini rehber-i hareket ittihâz eden İngiliz diplomatlarıdır.

Bu hâin adamlar demir taşa urup ateş çıkarmayı, o ateşle sigaralarını yakıp keyif çatmak siyâsetini ta'kīb ediyorlar. Acaba bu siyâset devâm edecek mi? Hiç şübhe yok ki adâlet-i ilâhiyye yerini bulacak, dünyayı tûfân-ı hûna gark eden cânîler cezâlarını çekecek. Ferd i'tibârıyla olursa, onların çekecekleri cezâ tek bir ma'sûmun hûn-ı nâ-hakkının cezâsı bile olamaz. Meselâ bu harbin

¹ İsrâ, 17/16.

müsebbiblerini çarmıha gerseler, etlerini cınbız ile koparsalar îkā' ettikleri cinâyete nisbeten çektikleri cezâ nedir? Hic!

Lâkin öyle olmayacak. İngiliz milleti istihkāk kesb ettiği belâyı bulacak. Lâyık olduğu dereke-i hüsrân ve hizlâna tenzîl edilecek. Hakīkī bir satvetle değil, belki mevhûm, sihir-engîz bir kuvvetle kâinâtı asâ-yı tahakkümü karşısında serfürû ettiren o câdû-yı siyâsetin çehre-i nâ-pâkindeki nikāb-ı mel'anet kalkacak. Şimdiye kadar Himalaya Dağları'ndan daha mehîb ve metîn zannolunan satvet-i kāhiresinin dağ şeklinde teressüm etmiş bir kara buluttan başka bir şey olmadığı anlaşılacak. Âlem-i İslâm'dan kopacak bir sarsar-ı kahr u intikām inşâallah yakında o sehâb-ı kesîfi parça parça edecek.

İngilizler câmi' duvarında değil, belki Beyt-i Mukaddes'in kenarında dolaşıyorlar. Dört yüz milyon Muhammedî'nin kıbletü'l-âmâli olan makām-ı mu'allâ-yı Hilâfet'e kurşun atıyorlar. Ey müslümanlar! Gözünüzü açınız. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) livâ'ü'l-hamdi Halîfe-i Müslimîn'in yed-i emânetindedir. Ona îsâr edeceğimiz ilk takdime-i hürmet, a'lâ-yı illiyyînde melâike-i mukarrebîn ile hem-pervâz olacak rûhunuz olmalıdır.

Ey müslümanlar! Sizde rûhtan, histen eser yok mu? Ne zamana kadar bu zillete tahammül edeceksiniz? La'net o zelîlâne hayâta ki sâhibini dünyada sefîl, âhirette rezîl eder. Îmân demek zillet demek değildir. Îmân demek ta'arruza, tecâvüze, hakārete tahammül etmek, a'dâ-yı dînin tahakküm-i kāhirine serfürû eylemek değildir. Îmân demek izzetle yaşamak, izzetle ölmek demektir. İslâm'ın asırlardan beri dûçâr olduğu zilletin kāl ve kalemle tasvîri mümkün değildir. Meselâ bir hıttanın üç yüz milyona karîb sekenesi elli bin kişiden ibâret bir kuvvetin karşısında tiril tiril titriyor. Her türlü hakārete her türlü zillete eyvallah diyor. Bu nasıl tahammül, nasıl vicdân, nasıl îmân?

Herkes kendi etrâfına bir dâire-i menfa'at çizmiş, o dâirenin içinde miskînâne bir hayât geçirmeye râzı olmuş "Aman kimse bana ilişmesin, aman bana bir şey olmasın da ne olursa olsun" fikrini düstûr-i zindegânî ittihâz etmiş! Bu düşünce ile bu duygu ile insan can ve cihândan azîz olan insâniyyetine ne kadar sâhib olabilir?

Asırlardan beri tevâlî eden belâyâ ile makām-ı Hilâfet'in son muhârebede uğradığı felâket, İslâm'ın dîde-i intibâhını açmaz ise, cihân-ı İslâm'ı dalmış olduğu hâb-ı girân-ı gafletten sûr-ı İsrâfil'in bile uyandıracağı câ-yi iştibâhtır.

Ey müslümanlar! Artık asırlardan beri üzerinize çöken kâbûsu atınız. Dîde-i intibâhınızı açınız. Hak ve hakīkati görünüz. Bu gaflet ne zamana kadar imtidâd edecek? Bu cehâlet ne vakte kadar bizi pençe-i hüsrânında zebûn eyleyecek? Ya görmüyoruz, yahud görmek istemiyoruz. Dünya bildiğimiz dünya değildir. Her şey değişti. Eski fikirleri, eski düşünceleri mezâra gömünüz. Yoksa o fikirler, o düşünceler bizi hufre-i nâ-bûdîye gömecektir. Gafletle, cehâletle idâme-i hayât mümkün değildir. Cedelgâh-ı hayâta silâh-ı ma'rifetle girip mevcûdiyetimizi muhâfazaya çalışmaz isek netîce pek vahîm. Uğrayacağımız belâ, takdîr edilemeyecek kadar azîmdir. Ne ise bunu âtîde ittihâz edilecek tedâbîr cümlesinden addedelim. Fakat mükellef olduğumuz bir takım vezâ'if vardır ki bunların ihmâli kat'iyyen ve kātıbeten câiz değildir. Gösterilecek en küçük bir terâhî pek büyük bir felâketle netîcelenir. Görüyorsunuz ki bu dinin üç kavî düşmanı silâha sarıldılar. Akūrâne bir savletle âlem-i İslâm'a hücûm ediyorlar. Bugün bütün mü'minler en büyük ibâdet olan def'-i sâil farîzasıyla mükellefdir.

Bu üç düşmân-ı dîn ü îmânı ne kadar kahretmek, ne kadar ızrâr eylemek mümkün ise zerresini ihmâl etmemeli. Elinden bir şey gelmeyenler hiç olmazsa bu hâinlerin mel'ûnâne teşebbüslerini dindaşlarına anlatarak onların kalbinde humûd hâlinde bulunan âteş-i gayz u intikāmı teşdîd etmeli.

İslâm'ın istiklâlini, İslâm'ın istikbâlini düşünerek bütün mesâîyi bunların istihsâline, te'mînine hasr etmeli. Feillâ, ne yerin üstünde, ne de altında bizim için bir melce' yoktur. Allah'ın, Peygamber'in kahr u gazabıyla makhûr ve müdemmer olmayalım. Bizden evvel gelip geçen mü'minleri mahşerde yüzümüze tükürtmeyelim. Hayât bizim için âr olmasın, şeref olsun. [6] şerefle ölmeyi âr ile yaşamaya tercîh edelim.

Dünyanın ateşlere yandığı şu sırada biz de selâmetimizin te'mîni esbâbına teşebbüs edelim. Âtılâne tevekkül-i mecnûnâne tevessülle hiçbir şey olmaz. Biz vechullânı âyîne-i eşbâhda gördük. Rûhumuzu âlem-i ma'nâdan haberdâr eden bu sûret âlemidir. Sûretten ma'nâya intikālimiz ma'nâdan sûrete intikālimizden daha mühimdir.

El-hâsıl âlem-i İslâm bugün pek büyük bir tehlike karşısında bulunuyor. Her müslim için bunun def'i farz-ı ayndır. Herkes istitâ'ati müsâid olduğu kadar bu tehlikenin önüne geçmeye çalışmalı, kat'iyyen mağlûb-ı fütûr olmamalı. Tezelzülden masûn bir azim ile: "Evet, biz dinimize, hukūkumuza tecâvüz ettirmeyeceğiz. Bize savlet edenlere silâhımız yoksa dişimizle, yumruğumuzla hücûm edeceğiz." fikrini zihnine yerleştirip Allah'ın nurunu söndürmeye kıyâm eden ağızları yumruklarıyla tıkamaya calısmalı.

İşte Allah'ın, peygamberin rızâsı bu sûretle hareket etmektedir. Bunu a'zam-ı ibâdât bilmeliyiz. Bu ciheti ih-

mâl edersek hiçbir ibâdet, hiçbir tâât bizi Cenâb-ı Hakk'a takrîb edemez. Bundan başka ne yaparsak vesîle-i bu'd olur, kurb olmaz. Ve's-selâmü alâ meni'ttebe'a'l-hüdâ.

ŞARK'DA SİYAH BUK'A: İNGİLİZLER

"İNAN Kİ SEN FAZÎLETSİZ BİR MİLLETSİN!"

İngilizlere bu sıfatı bahşeden, onlara bu hitâbı tevcîh eden, yabancı değil, yine bir İngiliz'dir. Fakat Gladstone gibi, halefleri gibi insâniyyet düşmanı bir İngiliz değil, insâf ve vicdân sâhibi bir İngiliz: Mister V. V. Strickland. Mister Strickland Seylan Adası'nda, Cenûbî Hindistan'da, Singapur'da, Cava'da tam üç sene seyâhat ediyor. Oralarda mensûb olduğu millet tarafından irtikâb edilen vahşetleri, îkā' olunan zulümleri gözüyle görerek rûhu isyân ediyor, bütün hissiyât-ı insâniyyesi galeyâna geliyor. Rûhunun o feverânıyla kalemi eline alıyor, İngilizlerin bütün o mezâlimini, insâniyyete karşı o bî-pâyân tasallutlarını bir kelimede hülâsa etmek istiyor, kaleminin ucundan şu kara damla dökülüyor:

Şark'da Siyâh Buk'a

Bunu kitabına ünvân ittihâz ediyor, sonra da İngiliz kavmine mensûbiyetinden mahcûb olduğunu söyleyerek milletine Lord Byron'un şu mısrâ'ı ile hitâb ediyor:

"İnan ki sen fazîletsiz bir milletsin!"

Evet, hakikaten fazîletsiz bir millet! Dünyada kendinden başka hiçbir milletin yaşamaya hakkı olduğunu kabûl etmek istemiyor. Ayak attığı memlekette bütün meziyyât-ı insâniyyeyi mahvediyor, bütün ahlâk-ı necîbeyi boğuyor. Bu sûretle taht-ı esâretine aldığı milleti inhitâttan inhitâta, zilletten zillete sürükleyerek zavallıyı behâ'im derekesine indiriyor. Artık o bî-çâre esâret-zedeler kızgın güneşler altında lâ-yenkatı' çalışıyor, bu zâlimler de onların bütün mahsûl-i mesâîsini toplayıp Londra hazînelerine naklediyor!

İşte İngiliz haşmeti, İngiliz saltanatı böyle, esîr milletlerin kanlı alın terleriyle vücûd bulmuştur.

Şark'da Siyâh Buk'a hep bu fecâyi'le mâlîdir. Bir İngiliz kalemle yazılan bu seyâhatnâme baştanbaşa tercüme edilmeli ki İngiliz tîyneti bütün dekāyıkıyla müslümanlar ve umûm Şarklılarca anlaşılsın. Biz bu makālemizde bir iki fıkrasını nakl ile iktifâ ediyoruz. Sırası geldikçe bu silsile-i mezâlimi teşrîhte devam edeceğiz.

Kitabın ilk makālesi Seylan Adası hakkındadır. Muharrir, İngilizlerin "İmparatorluğun incisi" diye tavsîf ettikleri bu adanın bir harâbezâr olduğunu beyân ettikten sonra zavallı ahâlinin hâl-i pür-melâlini ta'rîf ediyor, oralarda münteşir hastalıkları sayıyor, daha sonra da İngiliz istibdâdı hakkında şöyle idâre-i kelâm ediyor:

"Seylan Adası 80 milyon ahâlîyi kemâl-i refâh ile i'âşe edebilirken bugün ancak üç milyon kişiye bile dar geliyor. Bu ada vaktiyle kendi sâhiblerinin elinde iken zirâati o derece müterakkī idi ki mezrû' tarlalar bilâ-fâsıla yüzlerce mil imtidâd ederdi. Ada ecnebi fâtihlerin dest-i istîlâsına düşünce her cihetten inhitâta başlamış, İngilizler ise asırlardan beri bu inhitâtı tesrî' etmekten başka bir şey yapmamışlardır."

Bu beyânâttan sonra muharrir İngiltere'nin taht-ı esâretine aldığı memleketleri nasıl inhitât gayyâsına sevk ettiğini anlatıyor ve diyor ki:

"İngilizler zaîf bir memlekete çullandılar mı hemen o za'aftan istifâde ederek ahâlinin son eser-i hayâtlarını da mahv için her vesîle ile çalışırlar ve ahâlinin mâlını, mülkünü gasb ve gāret ederler. Diyebilirim ki İngilizler kadar hırsızlık ve kātillik usûlünü bilen yoktur. Şübhesiz ahâlî mâlsız, mülksüz kalarak serserileşti mi hemen aynı ahlâk ile muttasıf oluyor. Ve her fazîletten, her hiss-i insâniyyetten tecerrüd ederek vahşileşiyorlar. Seylan'da bir gün geçmez ki müdhiş cinâyetler vukūa gelmesin."

İngilizler, hâkimiyet-i cihângîrânelerini işte bu desîseler üzerine kurmuşlardır. Fazîletleri öldürmek ve insanları vahşileştirmek. Bunlar İngiliz azamet ve ihtişâmının esâsıdır ki her memlekette hep bu esâslar tatbîk edilmektedir.

Eserin muharriri bundan sonra daha müdhiş bir ibreti, daha mühlik bir yarayı teşrîh ediyor. Avrupa medeniyet-i Hıristiyaniyyesi'nin İngiltere'nin azamet ve ihtişâmı uğrunda ve Şarklıların vahşîleşip ve hayvanlaşmaları için oynadığı rolü bütün harâretiyle yazıyor ve diyor ki:

"Medeniyet-i Hıristiyaniyye'nin Şarklıları mahvetmek için kullandığı en kātil silâh zehirli rakı ve viskilerdir. Evet, bu kātil silâhlardır ki secâyâ-yı [7] milliyyeyi ve an'anât-ı mevrûseyi kökünden süpürüyor. Ve müslümanları hıristiyanların îcâd-kerdesi olan yeni bir nazariye-i mel'ûne esîri ediyor. O nazariye ki Hıristiyanlık medeniyet-i âliyyesini (!) ta'mîm etmek uğrunda en mühlik silâhları isti'mâl etmektir. Bu silâhlar ise yukarıda dediğimiz gibi zehirli kü'ûldür ki onun vâsıtasıyla en yüksek fazîletler, en bülend ahlâklar, en sevgili âdetler, en mer'î an'aneler mahvoluyor."

İşte İngiltere'nin, İngiltere medeniyet-i Hıristiyaniyyesi'nin Şarklıları hayvanlaştırmak için ittihâz ettiği hatt-ı hareket Şark'ın her tarafında kemâl-i faâliyetle tatbîk olunuyor. Ve o kātil zehirlerin canhırâş te'sîriyle müslümanları tedennîden tedennîye uğratıyorlar. Vücûd-ı İslâm için sârî illetten başka bir şey olmayan bu çürük, bozuk uzuvlara telkīh olunan o rezâil-i medeniyye te'sîriyle bütün o milletlerin din aşkı, vatan sevgisi gibi fezâil-i an'aneviyyeden nasıl tecerrüd ettiklerini, dinlerini, vatanlarını terk ettikten sonra ne kadar kaba bir Avrupa malı olduklarını, o medeniyet-i sefîlenin bütün kabâyihi ile nasıl süslendiklerini görüyoruz. Mevcûdiyet-i İslâmiyye'nin aleyhine tertîb edilen sû'-i kasdların karşısında tüylerin ürpermemesi kābil midir?

Vaktiyle Avusturalya ahâlîsinin kısm-ı a'zamı bu kātil kü'üllerin zehirleriyle mahvedilmişti. Sonra aynı silah müslümanların mevcûdiyetlerini de ortadan kaldırmak için kullanılmaya başladı.

Fi'l-vâki' bütün İslâm memleketlerini baştanbaşa gezecek olursak hıristiyanların İslâmiyet aleyhine bu silah-ı mel'ûnu ne kadar büyük bir muvaffakiyetle kullandıklarını görürüz. Fazîlet-i ahlâkiyyeden başka bir şey olmayan dîn-i mübîn-i İslâm'ın müslümanların kalblerine ektiği tohm-ı fazîletin nasıl tedrîcî bir sûrette tebâh olduğunu ve o fezâil-i âliyyenin yerine nasıl bir takım ihtisâsât-ı sâfilenin kāim olduğunu müşâhede ederiz.

Müslümanların tasfiye-i ahlâkı istikbâl-i İslâm nokta-i nazarından en mühim bir şeydir. Bu ise medeniyet-i Hıristiyaniyyenin mevcûdiyet-i İslâmiyye aleyhinde kullandığı müdhiş silahın sümûmunu akīm bırakmak ile kābil olur.

Bedîhîdir ki medeniyet-i Hıristiyaniyye'nin bu zehirli silahı mahvedilirse Garb'ın Şark üzerindeki tasallutu da birlikte mahvolacaktır.

Bugün kemâl-i kat'iyyetle anlıyoruz ki İngiltere'nin hâkimiyeti müslümanları ahlâksızlaştırmak ve fezâil-i İslâmiyye'den tecrîd etmek esâsları üzerine kāimdir. Şübhesiz ahlâk tarsîn edilir ve fezâil-i İslâmiyye müslümanların rûhunda hiç sarsılmayacak bir sûrette temelleşirse İngiltere hâkimiyeti de o medeniyet-i sefîle ile beraber ufûl edecektir.

Garb'ın Şark üzerine tasallutu maddî bir kuvvetin mahsûlü değil, bilakis bizdeki ma'nevî za'afın netîcesidir. Ma'neviyâtımızı takviye ettiğimiz takdîrde esâretten, izmihlâlden, hayvanlıktan kurtulacağımız âşikârdır.

Lehü'l-hamd bugün bu hakīkat fiilen anlaşılmıştır. Müslümanlar İslâmiyet'in ebedî zindegîsiyle mücehhez olarak bu ma'nevî za'aftan kurtulmak için cihâd-ı akdese atılmışlardır. Pek yakın bir vakitte o gayr-ı mantıkī, gayr-ı tabîî hâkimiyetin târumâr olduğunu ve Müslümanlığın şems-i saâdeti eski revnak ve şa'şaasıyla müslümanları rîkistân-ı tedennî ve izmihlâlden kurtararak hayât-ı fâzıla sâhalarına eriştirdiğini göreceğiz. Şübhesiz bunun kadar ma'kūl bir şey yoktur. Cebânet, meskenet, esîrlik rûh-ı İslâm'a kat'iyyen sığmaz. Ve işte bugün o rûh, i'câzkâr ve dehşetli kuvvetiyle bütün o bâr-ı girân-ı hüsrânı arkasından atmaya azmediyor. Dârü'l-Hilâfe'nin âlem-i İslâm'a bu seferki şanlı ve nûrlu rehberliği târîhin kayd edeceği en muazzam hârikalardandır. Çünkü Müslümanlık bu sâyede —tam İngiliz muharririnin dediği gibi— "hay-

vanlaşmak ve serserileşmekten" ve daha sonra hüsrâna gömülmekten kurtulacaktır. Kat'î olarak söyleyebilirim ki İngiltere hayâtının son günlerinde bulunuyor ve Müslümanlık en müdhiş hasm-ı cânından yakasını kurtarıyor.

Yaşasın Hilâfet-i muazzama, yaşasın Millet-i İslâm.

Muharrirîn-i Mısriyye'den

Ömer Rıza

AFGANİSTAN BUGÜNKÜ MERTEBEYE NASIL YÜKSELDİ

Şu günlerde matbûât-ı Osmaniyye Afganistan'dan sıkça bahseylemeye başladığı için *Sebîlürreşâd*'ın muhterem kāri'lerine bu memleketin bir az mâzîsi ile hâl-i hâzırından ve o hâli ihzâr eden esbâb ve avâmilinden sûret-i muhtasarada bahsetmek istiyorum:

Afganistan hükûmetinin, bizim gibi parlak, muhteşem bir mâzîsi yoktur. Müreffeh bir geçmişe mâlik değildir. Çünkü yedi, sekiz kadar hükümdârdan evvel, bazı emîrler taht-ı idâresinde bulunuyordu. Bunlar Afganistan'ın umûr-ı dâhiliyye ve hâriciyyesini ıslâh edemedikleri gibi memleketi de i'mâr edemediler. Pek çok değildiler ve çoğunun sözleri bile geçmezdi.

Çünkü o zaman Afganistan'da derebeyler bütün dehşet ve şiddetle hüküm-fermâ idi: Birçok müteğallibe gürûhu Afganistan'ın her tarafında hüküm sürüyor, ahâlîye zulüm ve gadr ediyordu.

Bu gibi birçok sebebler ve âmillerle Afgan mâzîsi, Afgan refâhı ayaklar altına alınmıştı. Vâkı'a Afganistan'da bazı büyük hükûmetler de teşekkül etmiş, birçok seneler hükümrân olduktan sonra muzmahil ve münkariz olmuştur. Ez-cümle Cihângîr (Timur Hân) senelerce Afganistan'da hüküm sürdü. Gerek onun, gerek birkaç oğlunun zamân-ı saltanatlarında Afganistan pek çok büyümüş ve kuvvetli bir hükûmet olmuştu. Fakat bütün bu azamet, bu satvet pek çabuk hitâm buldu. Hüküm ve nüfûz yine derebeylerine geçti. Târîhin daha eski sahîfelerini karıştıracak olursak bazı mekîn hükûmetlerin, âdil, müdebbir hükümdârların da Afganistan'da icrâ-yı saltanat [8] eylediklerini görürüz. Meselâ: Gaznevîler... Bunların büyük bir hükümdârı olan Sultân Mahmud Gaznevî...

Fakat bugün Osmanlı hükûmetinin mâzîsi diye Oğuz Hân'ın teşkîl ettiği hükûmeti nasıl gösteremezsek Gaznevîleri de hâl-i hâzırdaki Afganistan hükûmetinin mâzîsi âmillerinden olarak öylece telakkī ve kabûl edemeyiz.

İşte fahr u mübâhâta lâyık bir mâzî görmediği için Afganistan hükûmeti, hiç olmazsa bundan sonra gelecek nesile mutantan bir mâzî bırakmak istiyor ve bu maksad uğrunda çalışmaktan hiç geri durmuyor.

Pek çok değil, belki yirmi beş sene evvel ormanlarla,

dikenlerle, yabanî ağaçlarla muhât olan Afgan memleketi, bugün muntazam şoselere, güzel bağçelere, mezrû' tarlalara, muhtesem fabrika bacalarına mâlik bulunuyor.

Daha otuz, kırk sene evvel muhâberât tatarlar vâsıtasıyla cereyân ederken bugün bütün muhâberât telefonla, telsiz telgrafla vukū' buluyor: Belki daha dün fillerle, develerle, beygirlerle icrâ edilen nakliyât bugün Afganistan'ın kendi fabrikalarında yaptırdığı otomobillerle oluyor.

Mâzîye doğru bir iki adım yürürsek bu fikr-i te'âlîyi Afganlılara ilhâm eden ne gibi sebebler olduğunu görüriz

1293 senesinden sonra Afganistan Emîr Şîr Ali Hân hazretlerinin taht-ı idâresinde bulunuyordu. Ve bu sıralarda İngiltere Afganistan'a i'lân-ı harb etmişti. Bunun üzerine Emîr Şîr Ali Hân emâreti büyük oğlu Yakub Hân'a terk ederek gitti ve orada vefât etti. Emîr-i cedîd Yakub Hân da henüz hapisten çıkarıldığı için idâre-i hükûmetten anlamıyordu. Bu sebeble Afganistan âdetâ sâhibsiz bulunuyordu. İngiliz orduları ilerleyerek Kâbil ve Kandahar'ı zabt ettiler. Her tarafta ahâlî kıyâm etti ve netîcesinde İngilizler Yakub Hân'ı emîr bırakmak ve Kâbil'de Gemzi isminde bir sefîr bulundurmak şartıyla müsâlaha yaptılar.

Afganistan bu herc ü merc içerisinde iken Afgan askerleri birçok aylıklarını alamamışlardı. Müterâkim maâşâtı almak için Maliye Nezâreti'ne mürâcaat ettikleri vakit Maliye nâzırı askere hitâben: "Gidiniz, İngiliz sefirinden isteyiniz!" dedi. Askerler gidip İngiliz Sefârethânesi'ni kurşuna tuttular. Emîr bu hâli işitince derhâl vükelâdan Hüdâ Nazar Hân isminde birisini askere "Sefîrin öldürülmeyerek sâlimen saraya getirilmesini" tenbîh için gönderdi. Lâkin Nazar Hân askere: "Emîriniz Sefârethâne'nin yakılmasını emretti" diye teblîğ etti. Askerler bunu duyunca derhâl Sefârethâne'yi yaktılar. Sefîr telef oldu. Bu esnâda İngiliz ordusu Afganistan'dan tamamıyla çıkmamış, Celalâbâd'da bulunuyordu. Bu fâci'ayı duyunca derhâl geriye dönerek Kâbil'i zabt ve Yakub Hân'ı esîr ettiler. Bu sırada Kandahar'da bulunan külliyetli İngiliz kuvvetini de Kâbil'e getirmek istiyorlardı. O zaman Belh valisi olan Yakub Hân'ın küçük birâderi Eyüb Hân, ma'iyyetindeki askerle İngiliz ordusunu muhâsara, mahv ü perîşân etti. Ba'dehû Kâbil ahâlîsi de silaha sarılarak Ingiliz askerine hücûm ve dört taraftan muhâsara ettiler.

Tamam bu sıralarda idi ki on yedi sene Rusya memâlikinde oturmuş olan Şehzâde Abdurrahman Hân Belh'e geldi. Oradaki asâkir-i Afganiyye kendisine bey'at ettiler ve onu emîr nasb ettiler. İngilizler Kâbil'de son derece müzâyakaya giriftâr olduğundan Emîr Abdurrahman Hân hazretlerine bir hey'et göndererek kendilerinin muhâsaradan tahlîsiyle muâhede ve musâlaha akdini taleb eylediler. Emîr-i müşârun-ileyh hazretleri de gāyet ağır şartları İngilizlere kabûl ettirerek muhâsarayı ref' etti. Ve İngiliz ordusunu hudûd hâricine yolladı. Abdurrahman Hân hazretlerinin ne kadar teceddüdperver bir zât-ı sütûde-sıfât olduğunu geçenki makālemizde biraz söylemiştik. Ondan sonra Habibullah Hân geldi ve Afgan milleti ile birlikte çalıştı.

İşte ondan sonra "Rusya ve İngiltere hükûmetlerinden Afganistan'ın hiçbir gûnâ korkusu yoktur" diyecek bülend bir mertebeye su'ûd etti. Hülâsa-i kelâm her tarafta ve herkes yaşamak için yek-diğerini mahvetmek çarelerine tevessül ettiği şu zamanda Afganistan da çalışarak hayât kazanmak istiyor. Ve inşâallahu'r-rahmân kazanacaktır.

^{*} Sirâcü'l-Ahbâr-ı Afganiyye'den

Müslümanlığın hayât ve memât günleri olan böyle buhranlı bir zamanda herkes mâddî, ma'nevî bütün mesâîsini düşmanlara karşı açılan cihâd-ı ekbere hasretmek icâb eyler iken İslâm Mecmûası'nın bir takım mesâil-i mühimme-i şer'iyyeyi parmağına dolaması ve bu vesîle ile Sebîlürreşâd ve erkân-ı tahrîriyyesine istihfâfkârâne ta'rîzâtta bulunması cidden şâyân-ı teessüftür. Hasbe'l-hamiyye şimdilik ihtiyâr-ı sükûtu evlâ görüyoruz. Çünkü münâkaşa devrinde değil, mücâhede zamanındayız. İnşâallah sırası gelir gelmez bu cihâddan o cihâda geçeriz.

Matbaa-i Âmedî

Esref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

S

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

19 Kasım 1914

1 Muharrem 1333

Perşembe

6 Teşrînisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 314

BÜTÜN MÜSLÜMANLARA CİHÂD FARZ OLDU

TEFSÎR-İ ŞERÎF

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ اِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِاَمْوَالِكُمْ وَانْفُسِكُمْ فَى سَبيلِ اللهِ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ¹

Meâl-i Celîli

Ey mü'minler! Genciniz, ihtiyârınız, zengininiz, fakīriniz umûmen düşmanınıza karşı çıkınız ve mâlınızla, canınızla Allah yolunda mücâhede ediniz! Size söylüyorum ey mü'minler, bu cihâd-ı umûmî sizin için her şeyden hayırlıdır. Eğer siz hayrı biliyor ve onu şerden tefrîk ve temyîz etmek idrâk ve iz'ânına mâlik bulunuyorsanız.

* * *

Meâl-i hakîmi beyân olunan bu nazm-ı celîl, hayru'l-kurûn olan ahd-i celîl-i Cenâb-ı Hâtemü'l-enbiyâ (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) efendimiz hazretlerinin altın kalemlerle yazılmaya el-hak sezâ olan menâkıb-ı celîle-i gazâvetinden, mefâhir-i ulviyye-i mücâhedâtından, husûsuyla –Gazâ-yı Bedr-i kübrâ ve feth-i mübîn-i bathâ gibi– Kur'ân-ı Hakîm'de âdetâ tafsîl derecesinde mezkûr olan "Tebük Gazâsı'nı" âmir olarak celâlet-bahş-i nüzûl olan âyât-ı kerîmeden biridir.

Vaktâ ki hicret-i seniyyenin dokuzuncu sâli idrâk olundu, li-hikmetin Cezîretü'l-Arab'ı baştanbaşa (الْمُوقَدَةُ vasfına şâyân bir âteşîn, hânümân-sûz kaht istîlâ etti.

O zaman Şam'da Rum kayseri bulunmuş olan Herakil Cezîretü'l-Arab'ın üzerine çöken bu hevl-engîz kazâ-yı âsumânîyi (مصائب قوم عند قوم فوائد!) düstûr-ı tabîîsince fırsat addederek büyük bir kuvvetle mehcer-i İslâmiyet'e yüklenmeyi tasmîm etti. Kayser, aklınca nûr-ı tevhîdi söndürecek, cihân-ı insâniyyeti baştanbaşa Teslîs'in bir kişver-i muzlimi görecek, nâkūsların tanîn-i velveledârı arasında i'lân-ı şâdmânî edecekti.

کی بود دریا ز پوز سگ نجس
کی بود خورشید از پف منطمس
هر که بر شمع خدا آرد پف او
شمع کی میرد، بسوزد پوز او
چون تو خفاشان بسی بینند خواب
کین جهان ماند یتیم از آفتاب

Zavallı Herakil! Hiç –kuvve-i kudsiyye-i teslîsiyle (?!)– keşfedemiyordu ki Şam'da üç senelikten ibâret bir ömr-i vâpesîn-i saltanatı kalmıştı! Hiç ihtimâl ve imkân vermiyordu ki pek yakın bir zamanda o vesî'u'l-enhâ mülkünü bütün hazâiniyle emînü'l-ümme Ebû Ubeydetü'l-Cerrâh ile seyf-i meslûl-i İslâmiyet Hâlid bin Velid'e (radıyallâhu anhümâ) terk ederek âteşîn yaşlar, boğucu hıçkırıklar içinde kaçacak. Toros Dağları'ndan aşarken o dünya cenneti addettiği kişver-i bî-vefâsını son defa görebilmek hülyâsıyla dönüp hazîn hazîn ağlayarak bir müddet baka kalacak!

Herakil, o cesîm (!) ordusunun teşkîliyle uğraşırken

¹ Tevbe, 9/41.

bir kāfile-i ticâret -sanki bu fecî' sû'-i kasdı vaktinden evvel haber vermek için- Şam'dan Medîne-i Münevvere'ye gidiyordu.

[10] Sükkan-ı Dârü'l-îmân, Kayser'in hazırlanmakta olduğu bu mühînâne tecâvüzünü istihbâr edince kükrediler, Kayser bu rûbâh-pesendâne teşebbüsüyle güyâ bir arslan sürüsüne karşı bıyık büktü! Kılıç salladı! Hepsini birden pür-gazab ayaklandırıp üzerine indi.

Käfileden terassuh eden bir haber Dâru's-Selâm'a yayıldı. Sem'-i hümâyûn-ı Cenâb-ı Risâlet-penâhî'ye (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) vâsıl oldu. Yârân-ı tevhîd Harem-i Şerîf'e da'vet buyuruldu. Cenâb-ı Eşca'u'r-rüsül efendimiz hazretleri kemâl-i vakār ve sekînetle doğruca minber-i hümâyûnlarını tesrîf buyurdular. Îrâdına basladıkları belîğ, hûş-rübâ bir hutbeleriyle bütün sahâbe-i güzîn gaşy oldu. İşte bu hutbe-i celîlenin: أَمَنْ جَهَّزَ جَيْشَ العُسْرَةِ فَلَهُ الجَنَّةُ müjde-i lâhûtîsi idi. Türkçe meâl-i münîfi: "Her kim bugün hüküm-fermâ olan şu kaht-ı elîm içinde, şu kâbûs-ı usret altında nâgehânî baş gösteren harb için asker techîz ederse onun için cennet vardır. Onun için Hakk'a vuslât vardır. Onun için ebedî saâdet vardır, işte bu ni'met-i uzmâyı lisân-ı Hak'tan simdiden tebsîr ederim." demektir. Bu müjde-i risâletten -cümleden ziyâde- sermest olan yâr-ı gār-ı vefâdârları hemen hânesine koştu. Bütün mevcûdu olan dört bin dirhem gümüşü kapıp hâk-i pâ-yi Rahmeten li'l-âlemîn'e arz ve takdîm etti. Zât-ı akdes-i risâlet-penâhî henüz minberde idiler.

(هل أَنقَنْتَ لأهْلك شَياً؟) Fedâkâr ma'şûklarına sordular: "âilen için birini ayırdın mı?" O dünya hazînelerine nazar-ı istihkār ile bakmayı bile tenezzül addeden Sıddîk rûhî bir lisân-ı istiğnâ ile: 2(أَبْقَيْتُ لَهُمُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Onlar için (أَبْقَيْتُ لَهُمُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Allah'ın lütfunu, Resûl-i zî-şân'ının âtıfetini ibkā ettim." cevâbını verdi. Her biri birer canlı tevhîd-i ilâhî olan o sâbıkīn-i îmân, o müessisîn-i bünyân-ı İslâm ne kahtın tehdîdine, ne de zarûretin şiddetine aslâ ehemmiyet vermediler, mâ-meleklerini fedâ ederek birkaç gün içinde bütün techîzâtıyla kırk bin -bir rivâyette yetmiş bin- kişilik mükemmel bir orduyu Cenâb-ı Kumandan-ı a'zam (sallallâhu aleyhi ve sellem) efendimiz hazretlerine arz ettiler. Ordu-yı hümâyûn Daru's-Selâm'dan hareket ettiği esnâda Cenâb-1 Hak Şâmîler üzerine nikāb-1 kahr u celâleti ref' buyurdu. Herakil'in o cesîm ordusuna müdhiş bir tâ'ûn musallat oldu. Maksadlarını unuttular. Kendi derdlerine düştüler. Ordu-yı hümâyûn Tebük'e kadar geldi. Rumların Şam'da dûçâr oldukları tâ'ûn, kahr-ı ilâhî haber alındı. Cenâb-ı Hakîmü'r-rüsül efendimiz hazretleri bu müstevlî marazın tahrîbâtı esnâsında Sam üzerine

yürümenin, hasma temâsın câiz olamayacağı beyânıyla Tebük'de birkaç gün ârâm ve istirâhatten sonra avdet emrini verdiler.

Sahâbe-i güzînden birkaç zât ordu-yı hümâyûnun hîn-i azîmetinde bilâ-ma'zeret istibtâ etmişler, geri kalmışlardı. Ordu-yı hümâyûn Medîne-i Münevvere'ye girerken bunlar rehgüzârında saf-beste-i ta'zîm olarak iltifât-ı cihân-kıymet Resûl-i kibriyâya muntazır kaldılar.

Zât-ı hazret-i risâlet-penâhî tam bunların hizâlarına gelince mukaddes yüzlerini çevirdiler. Selâm vermediler, müşârun-ileyhim oracıkta yıldırımla vurulmuşa döndüler, derhâl ileri koşup yeni bir mevki'-i intizârı tuttular. Yine selâm yok! Eyvâh!... Üçüncü bir mevki'-i intizâr... Yine nâfile! Bunlara hiçbir kimsenin selâm vermemesi, yüzüne bakmaması lüzûmu fermân buyuruldu. Sükkân-ı Dârü's-Selâm bunlardan yüz çevirdi.

Bu mukāta'a-i uhuvvet ve cem'iyyet tâm elli gün sürdü. Kırkıncı günü idi ki taraf-ı celîl-i risâletten "Âileleriyle hem-firâş olmamaları" emr-i âlîsi hikmet-efzâ-yı sudûr oldu. Artık dünya o vüs'atiyle beraber başlarına dar gelmeye başladı. Nihâyet çile doldu. Tevbelerinin nezd-i Hak'ta mazhar-ı kabûl olduğuna dâir 3 وَعَلَى الثَّلْثَة) الَّذينَ خُلِّفُوا حَتّٰى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ . أَنْفُسُهُمْ وَظُنُّوا أَنْ لَا مَلْجَا مِنَ اللهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللهِ هُوَ -Bilâ-ma'zeret geriye kalıp da Tebük gazâ (التَّوَّابُ الرَّحيمُ sına gitmeyen üç zâtın da Allah tevbelerini kabûl etti. Onlar geriye kalmalarından ve husûsiyle resûlümün ve ümmetinin selâmı, iltifâtı, her türlü alâka ve münâsebeti kesmelerinden o derece müteessir ve muztarib oldular ki dünya o vüs'atiyle beraber başlarına dar geldi. Karanlık zindân kesildi, kalbleri hümûm ve gumûmun şiddetinden bunaldı. Artık tamamıyla anladılar, kanâat getirdiler ki Allah'ın kahr u gazabından sığınacak yine Allah'ın bâb-ı merhametinden başka hiçbir melce' yok. Sonra ihlâs-ı tâm ile Allah'a tevbe ettiler, Allah da onları -tevbelerinde ihlåslarını muhâfaza etmek, sâbit-kadem olmak üzere- afv ü safh buyurdu. Bilmiş olunuz ki Allah günâhlarına nedâmet ve bâb-ı merhametine inâbet edenlerin tevbelerini kabûlde lütfu pek mebzûldür. Merhameti bî-nihâyedir." Beşâret-i ilâhiyyesi inâyet-bahş-i nüzûl oldu. Ma'rûz kaldıkları o müdhiş mahkûmiyetten kurtuldular da âdetâ yeniden hayât bulmuşa döndüler.

İnsan için –düşünmeli!– içinde yaşadığı hey'et-i ictimâiyye efrâdının tâ âilesine varıncaya kadar kendisinden yüz çevirmesi, kemâl-i nefretle yanından kaçması kadar felâket mi olur? Ölüm, bu musîbet-i hâileye nisbet pek ehven kalır. Sen böyle bir nefret-i umûmînin içinde bulun, böyle binlerce ihvân-ı cem'iyetin darabât-ı tahkīr ve tel'îni altında ezil de sonra yine huzûr ve râhat için-

¹ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Vesâyâ, 34.

² Ebû Dâvud, Sünen, Kitâbü'z-Zekât, 40.

³ Tevbe, 9/118.

de yaşa! İşte İslâmiyet'in te'sîs ettiği bünyân-ı marsûs-ı cem'iyet ve milliyyet! İşte İslâmiyet'in emrettiği cem'iyyet! İstihkar-ı mâl ve cân! Sâbıkın-i evvelîn İslâmiyet'e böyle mâl ve cânlarıyla hizmet ettiler. Bu muzâ'af ulviyetleridir ki hakīkī insâniyyeti meydana çıkardı. Bu tâkat-i ber-endâzâne gayretleridir ki efrâdı yüzlerce milyona bâliğ olan koca bir millet-i İslâmiyye ve medeniyye vücûda [11] getirdi. Müşârun-ileyhim hazerâtı herbiri -hâfıza-i enâmda ilâ yevmi'l-kıyâm bâkī kalacak- bir menkabe-i me'âlî, bir dâsitân-ı mefâhir teşkîl eden bu mâl ve cân fedakârlıklarına mukābil şahsiyetleri nâmına zerre kadar bir menfa'at istemediler. İstemek söyle dursun hâtırlarına bile getirmediler. Onların sultân-ı âmâli i'lâ-i kelimetullâh idi. İslâmiyet'in intişârı, bütün ihvân-ı insâniyyeti âgūş-ı tevhîdine alarak zalâm-ı şirk ü dalâlin mahvı idi. Cem'iyet-i medeniyye-i İslâmiyye sâye-i celâdetlerinde büyüdükçe büyür, insanlar için en mes'ûd bir melce'-i hayât, en cânperver bir sâye-i emn ü emân oluyordu.

İşte İslâmiyet, mühtedî ve mü'minlerinden daima bunu istiyor, daima bunu emrediyor.

Onların muhâtab oldukları *Kur'ân-ı Kerîm'e* aynıyla biz de muhâtabız. Onların me'mûr oldukları ahkâm-ı celîle-i ilâhiyye ile bilâ-fark biz de me'mûr ve mükellefiz. Biz onların İslâmiyet'e ne kadar sarıldıklarını, itâat ve inkıyâdlarını ne dereceye kadar ileri götürdüklerini, bir de bizim o mukaddes kānûn-ı ilâhîye karşı ne kadar lâkayd, ne kadar mütebâ'id bulunduğumuzu bî-tarafâne, munsifâne düşünürsek iddiâ etmekte olduğumuz îmân ve İslâm'dan ne kadar haz ve nasîbimiz olduğunu anlarız!

Her mü'min İslâmiyet'in hıfz-ı ulviyyeti, ihvân-ı dîninin sıyânet-i hayâtı için mal ve cânını fedâ ile mükellefdir. İşte bizim Kitâbullâh'a delîl-i i'tisâmımız, şâhid-i intibâhımız budur. Bugün hakīkī mü'minler için en mühim farîza-i *Kur'ân*iyye işte budur.

Mehmed Fahreddin

HADÎS-İ ŞERÎF

Düşmanlarımızla tutuştuğumuz bu harb-i bî-emân esnâsında ahkâm-ı cihâdın müstenid olduğu ehâdîs-i şerîfe-i nebeviyyeyi bilmekteki fevâid-i uzmâ gayr-ı münker olduğundan bu bâbda vüs' ve imkân dâiresinde fazla ehâdîs-i şerîfe cem' etmek kasdıyla bu haftadan i'tibâren cihâda müte'allik âsârın Sebîlürreşâd'a dercini tensîb eyliyoruz. Ve mina'llâhi't-tevfîk.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ العُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ 1

Meâl-i Şerîfi

Her kim Kelimetullâh, amma yalnız Kelimetullâh üstün olsun diye döğüşürse işte onun cihâdı Allah yolunda cihâddır.

Hadîs-i şerîfin râvîsi olan Ebû Musa el-Eş'arî radı-yallâhu anh diyor ki "A'râbînin biri Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellemin huzûruna geldi. Dedi ki: Yâ Resûlallâh! Adam var ki adı anılsın diye harb eder. Adam var ki ganîmete nâil olsun diye harb eder. Adam var ki şân ve şeref sâhibi olsun diye harb eder. Bunların hangisi Allah yolunda harb etmiş olur? Bunun üzerine Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem (مَنْ قَاتَل) buyurdu."

Bu hadîs-i şerîf sıhâh-ı sitte ile Müsned-i İmâm Ahmed bin Hanbel hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

الْجِهَادُ وَاجِبٌ عَلَيْكُمْ مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ، بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا، وإِنْ هو عمِل الكبائر. وَالصَّلَاةُ عَلَيْكُمْ خَلْفَ كُلِّ مُسْلِمٍ بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا، وَإِنْ هو عَمِلَ الْكَبائِرَ، وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عليكم على كُلِّ مُسْلِمٍ يموت بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا، وَإِنْ هو عَمِلَ الْكَبَائِرَ²

Meâl-i Şerîfi

İster mutî' ve sâdık, ister fâcir ve fâsık olsun her emîr ile birlikte cihâd etmek –bu emîr kebâiri işlemiş olsa bileüzerinize vâcibdir. İster mutî' ve sâdık, ister fâcir ve fâsık olsun her müslümanın arkasında namaz kılmak –bu müslüman kebâiri işlemiş olsa bileüzerinize vâcibdir. İster mutî' ve sâdık, ister fâcir ve fâsık olsun vefât eden her müslümanın cenâze namazını kılmak –bu meyyit kebâiri işlemiş olsa bileüzerinize vâcibdir.

Bu hadîs-i şerîf *Sünen-i Ebî Davud* ile *Müsned-i Ebû* Ya'lâ'nın Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdan mervî hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ رَاحَ رَوْحَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَانَ لَهُ بِهِثْلِ مَا أَصَابَهُ مِنَ الْغُبَارِ مِسْكًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ3

Meâl-i Şerîfi

Her kim fîsebîlillâh (cihâd için) yola çıkarsa (bu ameli) kıyâmet günü kendisine isâbet eden toz toprak kadarınca misk-i hoş-bûya münkalib olur.

¹ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-İlm, 45.

 $^{^2}$ Metinde ilave ve değişiklikler var. Ebû Dâvud, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 35.

³ İbn Mâce, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 9.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Enes bin Mâlik radıyallahu anhdır. Muharrici Ziyâ'-i Makdisî'dir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ فَدَا أَسِيرًا مِنْ أَيْدِي الْعَدُوِّ فَأَنَا ذَلِكَ الْأَسِيرُ 1

¹ et-Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, Beyrut, 1985, c. 1, s. 259.

Meâl-i Şerîfi

Her kim bir esîrin fidyesini vererek düşman elinden kurtarırsa işte o esîr benim. (Yani beni kurtarmış gibi olur.)

Bu hadîs-i şerîfi Taberanî *Mu'cem'-i Kebîr'*inde İbni Abbas radıyallâhu anhdan² rivâyet ediyor.

Ahmed Naim

² Metinde "anhâdan" yazılmıştır.

[12] KÂFFE-İ MÜSLİMÎN ÜZERİNE CİHÂDIN FARZİYETİ HAKKINDA FETEVÂ-YI ŞERÎFE

"İslâmiyet aleyhine tehâcüm-i a'dâ vâki' ve memâ-lik-i İslâmiyye'nin gasb ve nüfûs-i İslâmiyye'nin seby ve esîr edilmeleri mütehakkık olunca pâdişâh-ı İslâm haz-retleri nefîr-i âm sûretiyle cihâdı emrettikte (وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِاَمُوَالِكُمُ وَانَفُسِكُمُ هُوَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانَفُسِكُمُ وَانْفُلِوكُمُ وَانْفُلِوكُمُ وَانْفُورُ وَالْمُعُمُ وَانْفُولُ وَالْمُعُمُ وَانْفُورُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَانْفُورُ وَالْمُعُمُونُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُونُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُولُونُ وَالْمُعُمُ مُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُعُمُ وَالْمُع

* * *

"Bu sûrette el-yevm makām-ı Hilâfet-i İslâmiyye ve memâlik-i mahrûse-i şâhâneye sefâin-i harbiyye ve asâkir-i berriyyesiyle hücûm etmek sûretiyle Hilâfet-i İslâmiyyeye aduv ve —ne'ûzu billâhi te'âlâ— nûr-ı âlî-i İslâmiyet'in itfâ ve imhâsına sâ'î bulundukları muhakkak olan Rusya ve İngiltere ve Fransa ile onlara mu'în ve zahîr olan hükûmetlerin taht-ı idârelerinde bulunan kâffe-i müslimînin dahi mezkûr hükûmetlerin aleyhine i'lân-ı cihâd ederek bil-fi'il gazâya müsâra'at eylemeleri farz olur mu? El-cevâb: Olur."

* * *

"Bu sûrette maksûdun husûlü cemî'-i müslimînin cihâda müsâra'at etmelerine mütevakkıf iken bazıları—ne'ûzü billâhi te'âlâ— tehallüf etseler tahallüfleri ma'siyet-i azîme olup gazab-ı ilâhîye ve bu ma'siyet-i şenî'anın cezâsına müstahık olurlar mı? El-cevâb: Olurlar."

* * *

"Bu sûrette hükûmet-i İslâmiyye ile muhârebe eden hükûmât-ı mezkûre ahâlî-i İslâmiyyesinin kendilerini katl ve hattâ cemî'-i âilelerini mahv ile ikrâh ve icbâr edilmiş olsalar bile hükûmet-i İslâmiyye asâkiriyle muhârebe etmeleri şer'an harâm-ı kat'î ile harâm olup kātil olmalarıyla nâr-ı cahîme müstahık olurlar mı? El-cevâb: Olurlar." Şeyhülislâm

Hayri

* * *

"Bu sûrette harb-i hâzırda İngiltere ve Fransa ve Rusya ve Sırbiye ve Karadağ hükûmetleriyle zahîrlerinin idârelerinde olan müslümanların Hükûmet-i Seniyye-i İslâmiyye'ye mu'în bulunan Almanya ve Avusturya aleyhine harb etmeleri Hilâfet-i İslâmiyye'nin mazarratını mûcib olacağından ism-i azîm olmakla azâb-ı elîme müstahık olurlar mı? El-cevâb: Olurlar."

* * *

Bu fetâvâ-yı şerîfe 1332 Zilhicce-i şerîfe'nin 25'nci Cumartesi günü merâsim-i mahsûsa-i dîniyye ile Fâtih Câmi'-i Şerîfi'nde yüz bine yakın bir cemâ'at-i müslimîn huzûrunda okundu. İlk defa olmak üzere böyle büyük bir günü idrâk eden müslümanların sürûr ve heyecânı ta'rîf olunamayacak bir hâlde idi. Daha sabahtan erkek, kadın, genç, ihtiyâr bütün müslümanlar Dârü'l-hilâfe sokaklarına dökülmüşlerdi. Her taraf donanmış, bütün cem'iyetler, bütün esnâflar bayraklarla, tekbîrlerle Fâtih'e şitâbân oluyorlardı. Makarr-ı Hilâfet-i uzmâ, bu derece samîmî, bu derece heyecânlı bir ictimâ'-ı dînîyi belki asırlardan beri görmemişti. Bugün bütün ehl-i îmân kıyâm etmiş, cûş u hurûşa gelmişti. Bugün bütün sesler susmuş, bütün cereyânlar durmuş; yerler, gökler yalnız bir sadâ ile inliyordu. Allahuekber Allahuekber... İslâm'ın celâlet ve azameti karşısında herkes titriyordu. Müteessir olmak, ağlamak nedir bilmeyen en katı yürekliler bile gözyaşlarını zabt edemiyorlardı. Bu muazzam günü idrâk ettiğinden dolayı her taraftan bin nidâ-yı mahmidet yükseliyor, Fâtih'in heybetli kubbelerini ra'şe-

³ Tevbe, 9/41.

ler içinde bırakıyordu. *Kur'ân-*ı Azîm'in dağları, taşları titreten o hitâb-ı izzeti karşısında her mü'min kemâl-i huşû' ve hudû' ile "Lebbeyk Allahümme lebbeyk" diyordu. Fâtih'in minber-i mu'allâsından teblîğ edilen bu emr-i celîl ne azametli idi ki aktâr-ı cihâna yayılan üç yüz küsûr milyona hitâb ediyordu.

Artık İslâm'ın yevm-i felâhı gelmişti. Pâ-yi rıf'atine takılan esâret zencirlerini kırıp atmak zamanı hulûl etmişti. Nûr-ı âlî-i İslâmiyet'i itfâya cür'et eden müttefikīn-i Ehl-i Salîb'e karşı genç, ihtiyâr kâffe-i müslimînin ayaklanarak sell-i seyf etmeleri fermân buyuruluyordu! Hangi mü'min vardır ki dîn-i mübînin bu fermân-ı azameti karşısında vücûdu lerzeler içinde kalmaz? Asırlardan beri zalâm-ı istibdâd içinde inleyen âlem-i İslâm için hürriyet güneşinin tulû' etmek üzere olduğu tebşîr olunuyordu! Hangi müslüman vardır ki bu müjde-i saâdet karşısında sevincinden, sürûrundan titremez?

İşte o gün teberrüken ve teyemmünen yirmi dört sâ'at Hırka-i Sa'âdet-i Hazret-i Fahr-i Kâinât aleyhi efdalü's-salavâti ve ekmelü't-tahiyyât şebeke-i mübârekesinde bırakılan o fetâvâ-yı şerîfe bâlâ-yı minberden üç yüz küsûr milyon ümmet-i İslâmiyye'ye hitâben okunduğu zaman bütün kalbler böyle sürur ve neşât mevceleri içinde çırpınıyordu. Bütün âlem-i İslâm'da in'ikâslar husûle getirecek olan bu muazzam ihtifâl-i dînîyi hülâsaten kayd etmeyi münâsib görüyoruz:

* * *

Sûre-i Feth tilâveti hitâm bulduktan sonra cemâ'at-i kübrâ ile öğle namazı kılındı. Müteâkıben binlerce müslüman tarafından tekbîrler alınmaya başladı. O esnâda fetvâ emîni hazretleri fetâvâ-yı şerîfeyi başının üstünde tutarak minbere çıkmaya başladı ve Cuma namazında hatîbin [13] durduğu kademede tevakkuf etti. Gür bir sadâ ile âtîdeki hitâbeyi îrâd etti:

"Ey ihvân-ı müslimîn! Bugün düşmanlarımız, İslâmiyet aleyhine müdhiş ve azîm tehâcümde bulunuyorlar. Binâenaleyh İslâmiyet tehlikede bulunuyor. Cümle müslümanlar üzerine farz olan cihâd için böyle zamanlarda şer'-i şerîfin ehl-i İslâm'a tahmîl buyurmuş olduğu vazîfe-i mukaddeseyi mübeyyin beş aded fetevâ-yı şerîfe okuyacağım. Aksâ-yı Şark'da bir müslüman kadını esîr edilse Aksâ-yı Garb'da bulunanlar onu tahlîse şitâbân olmaları ahkâm-ı şer'iyye îcâbât-ı âliyyesindendir. Ricâl, mukāvemete muktedir olamazsa nisânın dahi harbe iştirâkleri farz-ı ayn olur. Her zamanda olduğu gibi bilhassa böyle zamanlarda bilumum müslümanların Hükûmet-i Seniyye'ye mu'în ve zahîr olmaları lâzımdır."

Fetvå emîni efendi hazretleri bu beyânâttan sonra

(إِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمُوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فَى سَبيلِ اللهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اللهِ وَاللهِ ذَٰلِكُمْ اللهِ فَاللهِ فَلَا تُولُّوهُمُ الْأَدْبَارِ. لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ 1، (إِذَا لَقيتُمُ اللَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُّوهُمُ الْأَدْبَارِ. وَمَنْ يُولِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا اللَّي فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللهِ) 2 مَنْ الله 2

âyet-i celîlelerini ve sûret-i münîfeleri bâlâya münderic beş aded fetevâ-yı şerîfeyi ve bunun hitâmında da muhârebâtta taraf-ı âlî-i Risâlet-penâhî'den kırâat buyurulan ed'iye-i me'sûreden bazılarını kırâat eylediler.

Kāimen dinleyen cemâ'at-i müslimîn büyük bir te'essür ve galeyân içinde idi. Lisân-ı şerîatten vukū' bulan bu teblîğ-i âlî kulûb-ı mü'minîne dehşetler ilkā etmişti. Bütün sîmâlar heyecânlı sürûrlarla, îmân nurlarıyla parlıyordu. Fetvâ emîni hazretleri minberden iner inmez evvelâ minberin yanında huşû' ve huzû' üzere bulunan Dâhiliye Nâzırı Talat Beyefendiyle musâfaha ettiler. Bu musâfaha-i dîniyyeyi gören cemâ'at-i müslimîn kendilerini zabt edemeyerek sevinç gözyaşlarıyla her ikisini kucaklıyor ve arkalarını sıvıyorlardı.

Diğer taraftan câmi'-i şerîfin istî'âb edemeyip bütün Fâtih meydanlarını dolduran binlerce müslüman dışarıda bu ahkâm-ı münîfe-i dîniyyeyi istimâ' için sabırsızlanıyorlardı. Nihayet fetvâ emîni muâvini efendi câmi'-i şerîften çıkarak dest-i ihtirâmlarında tuttukları fetevâ-yı şerîfeyi oradaki cemâ'at-i müslimîne de bâlâ-yı kürsüden teblîğ buyurdular. Esnâ-yı teblîğde bir bölük asker tarafından merâsim-i ihtirâmiyye icrâ olundu. Herkes heyecanından ağlıyordu. Asâkir-i mansûre-i İslâmiyye'nin muzafferiyeti, ehl-i İslâm'ın refâh ve saâdeti için edilen duâya elli, altmış bin ehl-i îmânın hep birden cân ü yürekten "âmîn"leri bütün Fâtih kubbelerini inletiyordu.

Duâdan sonra İzmir Meb'ûsu Seyyid Beyefendi tarafından cihâd-ı İslâm hakkında belîğ bir nutuk îrâd buyuruldu. Müteâkıben bütün o cemâ'at-i kübrâ-yı müslimîn Harbiye Nezâreti'ne doğru tekbîrlerle yürüyerek sokakları doldurdular. Harbiye Nezâreti önünde en meşhûr hutabâ-yı İslâm'dan Tunuslu Şeyh Salih Efendi hazretleri tarafından lisân-ı azbü'l-beyân-ı Arabla gāyet fasîh ve belîğ bir hutbe-i dîniyye îrâd, bir duâ-yı nusret kırâat buyuruldu. İttihâd-ı İslâm rüesâsından Şeyh Salih Efendi hazretleri esnâ-yı hitâbette heyecânından titriyordu. O fesâhat ve belâğate herkes hayran oldu. Âmînlerle, tekbîrlerle bütün o kāfile-i İslâm Bâbıâlî'ye doğru teveccüb etti

Hey'et-i Vükelâ, önde Sadr-ı a'zam Said Halim Paşa hazretleri olduğu hâlde binek taşına çıkarak gelen hey'et-i muazzamayı selamladılar. Bir hey'et-i mahsûsa tarafından milletin hükûmetle beraber olduğu, sadr-ı a'zam

¹ Tevbe, 9/41.

 $^{^2}$ Enfâl, 8/15-16. Metinde âyet sonuna sehven (والله عليم حكيم) yazılmıştır.

paşa tarafından da milletin bu müzâheretinden dolayı hey'et-i hükûmetin müteşekkir kaldığı beyân olundu.

Oradan Topkapı Saray-ı Hümâyûnu'na gidildi. Saray-ı Hümâyûn'a muvâsalat olunduğu zaman keyfiyet arz-ı atebe-i ulyâ kılınmış ve bunun üzerine Halîfe hazretleri ma'iyyet-i şehriyârîlerinde mehâdîm-i mülûkâneleri ve sadr-ı a'zam paşa ve şeyhü'l-İslâm efendi ve Harbiye ve Bahriye nâzırları ve Hırka-i Şerîf Dâire-i fâhiresinde Ordu ve Donanma-yı İslâm'ın tevâlî-i nusreti için Buhârî-i Şerîf kırâat eylemekte bulunan ders-i âm efendiler bulunduğu hâlde dâire-i fâhire-i mezkûre pîşgâhında ahz-ı mevki' buyurmuşlardı. Bir hey'et-i meb'ûse tarafından zât-ı hazret-i hilâfet-penâhîye arz-ı ta'zîmât ve te'yîd-i sadâkat olunması üzerine Halîfe-i a'zam hazretleri sûret-i münîfesi âtîde münderic nutk-ı hümâyûnu îrâd buyurdular:

"Milletim tarafından şu sûretle vukūa gelen tezâhürât-ı dindarâne ve vatanperverâneyi muhâfaza-i vatan uğrunda gösterecekleri sebât ve metânete en bâhir bir bürhân addederim. Müdâfa'a-i hak ve adl için üç büyük düşmana karşı ihtiyârına mecbûr olduğumuz bu harbde Allâhuazîmü'ş-şâna hakkıyla tevekkül ve sâ-

hib-i şerîatimiz efendimiz hazretlerinin rûhâniyet-i risâlet-penâhîlerine tevessül ettiğimiz hâlde tevfîkāt-ı ilâhiyyeye mazhar olacağımıza kalbim mutma'indir. Evlâdlarım! Vatanımızı a'dâya çiğnetmemek ve bir zamandan beri her tarafta dûçâr-ı tecâvüz olan millet-i İslâmiyyeyi şu beliyyeden tahlîs etmek sizin göstereceğiniz gayret ve metânete mu'allaktır. Bu makām-ı mukaddesde vâki' olan da'avâtımızın nezd-i ilâhîde karîn-i kabûl olacağını eltâf-ı Sübhâniyyeden ümîd ederim."

Nutk-ı hümâyûnu müteâkib *Buharî-i Şerîf* tilâvetine me'mûr ulemâ-yı kirâmdan Abdüllatif Efendi hazretleri tarafından belîğ ve müessir bir duâ okundu. Hırka-i Sa'âdet Dâire-i fâhiresinin pîşgâh-ı mübârekinde Halîfe-i müslimîn hazretleri de bizzat "âmîn"hân oldular. Bütün o kitle-i İslâm hep birden "Pâdişâhım çok yaşa" âvâzeleriyle saray-ı hümâyûndan müfârakat ettiler.

Müteâkiben o muazzam alay tekbîrlerle, musikalarla, davullarla Almanya ve Avusturya sefârethânelerine gittiler. Orada da mütekābil samîmî nutuklar îrâd olundu. Ba'dehû bütün cem'iyetler, esnâflar tekbîrlerle kāfile kāfile avdet ettiler.

[14] CİHÂD-I EKBER HAKKINDA BEYÂNNÂME-İ HAZRET-İ HİLÂFET-PENÂHÎ

"Ordu ve donanma

"Düvel-i muazzama arasında harb i'lân edilmesi üzerine her dâim nâgehânî ve haksız tecâvüzlere uğrayan devlet ve memleketimizin hukūk ve mevcûdiyetini firsat-cû düşmanlara karşı îcâbında müdâfa'a edebilmek üzere sizleri silah altına çağırmıştım. Bu sûretle müsellah bir bî-taraflık içinde yaşamakta iken Karadeniz Boğazı'na torpil koymak üzere yola çıkan Rus donanması, ta'lîm ile meşgūl olan donanmamızın bir kısmı üzerine ansızın ateş açtı. Hukūk-ı beyne'l-milele mugāyir olan bu haksız tecâvüzün Rusya cânibinden tashîhine intizâr olunurken gerek mezkûr devlet ve gerek müttefikleri Îngiltere ve Fransa devletleri sefîrlerini geri çağırmak sûretiyle devletimizle münâsebât-ı siyâsiyyelerini kat' ettiler. Müteâkiben Rusya askeri Şark hudûdumuza tecâvüz etti. Fransa ve İngiltere donanmaları müştereken Çanakkale Boğazı'na, İngiltere gemileri Akabe'ye top attılar. Böyle yek-diğerini vely eden hâinâne düşmanlık âsârı üzerine öteden beri arzu ettiğimiz sulhü terk ederek Almanya ve Avusturya ve Macaristan devletleriyle müttefikan menâfi'-i meşrûamızı müdâfa'a için silaha sarılmaya mecbûr olduk. Rusya Devleti üç asırdan beri Devlet-i Aliyyemizi mülken pek çok zararlara uğratmış, şevket ve kudret-i milliyemizi arttıracak intibâh ve teceddüd âsârını harb ile ve bin türlü hiyel ve desâis ile her defasında mahva çalışmıştır.

"Rusya, İngiltere ve Fransa devletleri zâlimâne bir idâre altında inlettikleri milyonlarla ehl-i İslâm'ın diyâneten ve kalben merbût oldukları Hilâfet-i muazzamamıza karşı, hiçbir vakit sû'-i fikr beslemekten fâriğ olmamışlar ve bize müteveccih olan her musîbet ve felâkete müsebbib ve muharrik bulunmuşlardır. İşte bu defa tevessül ettiğimiz cihâd-ı ekber ile bir taraftan şân-ı Hilâfet'imize, bir taraftan hukūk-ı saltanatımıza karşı îkā' edilegelmekte olan ta'arruzlara inşâAllâhu te'âlâ ile'l-ebed nihâyet vereceğiz. Avn ü inâyet-i Bârî ve meded-i rûhâniyyet-i Peygamberî ile donanmamızın Karadeniz'de ve cesûr askerlerimin Çanakkale ve Akabe ile Kafkas hudûdunda düşmanlara vurdukları ilk darbeler hak yolundaki gazâmızın zaferle tetevvüc edeceği hakkındaki kanâatimizi tezyîd eylemiştir.

"Bugün düşmanlarımızın memleket ve ordularının müttefiklerimizin pâ-yı celâdeti altında ezilmekte bulunması bu kanâatimizi te'yîd eden ahvâldendir.

"Kahraman askerlerim, dîn-i mübînimize ve vatan-ı azîzimize kasd eden düşmanlara açtığımız bu mübârek gazâ ve cihâd yolunda bir an azm ü sebât ve fedakârlıktan ayrılmayınız. Düşmana arslanlar gibi savlet ediniz.

"Zira hem devletimizin, hem fetevâ-yı şerîfe ile cihâd-ı ekbere da'vet ettiğim üç yüz milyon ehl-i İslâm'ın hayât ve bekāsı sizlerin muzafferiyetinize bağlıdır. Mescidlerde, câmi'lerde, Ka'betullâh'da huzûr-ı Rabbü'l-âlemîn'e kemâl-i vecd ü istiğrak ile müteveccih üç yüz milyon ma'sûm ve mazlûm mü'min kalbinin duâ ve temenniyâtı sizinle beraberdir.

"Asker evlådlarım; bugün uhdenize terettüb eden vazîfe şimdiye kadar dünyada hiçbir orduya nasîb olmamıştır. Bu vazîfeyi îfâ ederken bir vakitler dünyayı titretmiş olan Osmanlı ordularının hayru'l-halefleri olduğunuzu gösteriniz ki düşman-ı dîn ü devlet bir daha mukaddes topraklarımıza ayak atmaya, Ka'betullah'ı ve merkad-ı münevver-i Nebevî'yi ihtivâ eden arâzî-i mübâreke-i Hicaziyye'nin istirâhatını ihlâle cür'et edemesin. Dinini, vatanını, nâmus-ı askerîsini silahıyla müdâfa'a etmeyi, pâdişâh uğrunda ölümü istihkār eylemeyi bilir bir Osmanlı ordu ve donanması mevcûd olduğunu düşmanlara müessir bir sûrette gösteriniz. Hakk u adl bizde zulm ü udvân düşmanlarımızda olduğundan düşmanlarımızı kahretmek için Cenâb-ı Âdil-i mutlakın inâyet-i samedâniyyesi ve Peygamber-i zî-şânımızın imdâd-ı ma'nevîsi bize yâr u yâver olacağında şübhe yoktur. Bu cihâddan mâzîsinin zararlarını telâfî etmiş şanlı ve kavî bir devlet olarak çıkacağımıza eminim. Bugünkü harbde birlikte hareket ettiğimiz dünyanın en cesûr ve muhteşem iki ordusuyla silah arkadaşlığı ettiğinizi unutmayınız. Şehîdleriniz şühedâ-yı sâlifeye müjde-i zafer götürsün, sağ kalanlarınızın gazâsı mübârek ve kılıncı keskin olsun."

21 Zilhicce 332 ve 29 Tesrînievvel 330

Mehmed Reşad

BAŞKUMANDANLIK VEKÂLETİ'NİN BEYÂNNÂMESİ

Arkadaşlar!

Sevgili başkumandanımız, Halîfe-i zî-şân efendimiz hazretlerinin irâde-i seniyyelerini teblîğ ediyorum. Allah'ın inâyeti, Peygamber'imizin imdâd-ı rûhânîsi ve mübârek pâdişâhımızın hayır-duâsıyla ordumuz düşmanlarımızı kahredecektir. Bugüne kadar karada ve denizde zâbit ve asker kardeşlerimin gösterdikleri kahramanlıklar düşmanlarımızın perîşân olacaklarına en büyük delîldir. Ancak her zâbit, her asker unutmamalıdır ki harb meydanı fedakârlık meydanıdır. Orada hangi asker daha ileri atılır, hangi asker düşmanın şarapnel ve kurşunlarından yılmayarak ayak direr, sonuna kadar sebât ederse o as-

ker kazanır. Târîh şâhiddir ki Osmanlı askerinden sebâtlı, Osmanlı askerinden fedâkâr hiçbir asker yoktur. Hepimiz [15] düşünmeliyiz ki başımızın ucunda Peygamber'imizin ve sahâbe-i güzîn efendilerimizin rûhları uçuyor. Şanlı babalarımız, başlarımızın ucunda bizim ne yapacağımıza bakıyor. Eğer onların hakīkī evlâdı olduğumuzu göstermek, bizden sonra geleceklerin la'netlerinden kurtulmak istersek çalışalım.

Zincirler altında inleyen üç yüz milyon İslâm ve eski vatandaşlarımız hep bizim muzafferiyetimize duâ ediyor. Ölümden kimse kurtulmayacaktır. Ne mutlu ileri gidenlere, ne mutlu din ve vatan yolunda şehîd olanlara...

İleri! Daima ileri ki zafer, şân, şehâdet, Cennet hep ileride, ölüm ve zillet geridedir. Mübârek ve mukaddes şehîdlerimizin rûhuna fâtiha."

"Pâdişâhım çok yaşa"

Başkumandan Vekîli

Enver

MATBÛÂT

CİHÂD-I EKBER'İN EHEMMİYET VE AZAMETİNİ ANLATMAK MATBÛÂT İÇİN BİR VECÎBEDİR

"Cihâdın i'lânı ile bugün arasında geçen bir devr-i tehassüs vardır ki onun müslüman kalbinde hâsıl ettiği te'sîri tedkik etmemek Osmanlı matbûâtı için bir zıyâ'dır. Zıyâ' değil, bir ihmâldir. İhmâl değil, bir günâhtır.

Makarr-ı Hilâfet'in, şu son harbi hakīkaten menâfi'-i memlekete, müdâfa'a-i vatana, i'lâ-yı şân-ı millete ma'tûf bir ittihâd ile karşılayan matbûâtı, şimdiye kadar cihâd-ı İslâm'a dâir bildiği, düşündüğü her şeyi rûh-ı ümmete bütün safvet ve gayretiyle telkīn etmeye çalıştı. Fakat henüz cihâda ta'alluk eden vezâ'if-i neşriyye tamam olmadı.

Kafkasya hudûdlarında îsâr-ı hayât eden yiğitlere, el-Ariş vâdîlerinde Mısır'a doğru ilerleyen ketîbe-i mübârekeye, daha sonra kim bilir, nerelerde aynı hiss-i mukaddesle îfâ-yı vazîfe eden, helecânlarla koşan, istikbâli kurtarmaya, bu milletin târîh-i mefâhirini kucaklarına alarak ebediyete doğru götürmeye çalışan mücâhidîn, vazîfe-i vataniyyelerini ikmâle muvaffak oluncaya kadar bu cihâdın şerefini, kıymet-i ulviyyesini, bugünkü ihtiyâc ile yarınki muvaffakiyetlerin ondan alacağı feyzi bütün kudret-i teblîğimizle tekrâr edip duracağız.

O kadar ki bizim sükût ettiğimiz dakīkada, mücâhidîn-i ümmet de ellerindeki süyûf-ı hamâseti, hudûdlarımızdan, eski hudûdlarımızdan, ufuklardan daha uzak ve geniş bir sâha-i fütûhât üzerinde makhûr bir düşmana

karşı kemâl-i mefharetle kınlarına koyacaklar... Artık İslâm kurtulacak! Afganistan, yahud Buhara içinde kıbleye teveccüh eden bir müslüman bütün hukūk-ı hâkimiyyete mâlik bulunduğu hâlde, makām-ı Hilâfet'le daha sarîh ve müeyyed bir irtibâtı hâiz olduğunu, artık Rus'un, İngiliz'in esîri olmadığını düşünerek huzûr-ı kalb ile ibadet edebilecek! Bu maksadın husûlü için makarr-ı Hilâfet'te temevvüc eden livâ-i ittihâdın, cihâd-ı Muhammedî sancağının oralardan görülmesi, buradaki âvâze-i da'vânın oralardan işitilmesi lâzımdır.

Biz böyle bir netîcenin pek az bir zamanda sâha-i imkâna çıkacağına vicdânen mutma'inniz. Âlem-i İslâm ile aramızda sadâmızın intişârına mâni' olabilecek hiçbir hâil yoktur. İran ile eleleyiz... Kafkasya'nın medhalinden ilk hatve-i zaferi attığımız gün o İslâm ufuklarında a'yâd-ı mukaddesenin hilâlini beklemekten alınmış bir me'lûfiyet-i îmân ile gözetilen, yaşlı gözlerle aranılan hilâl-i nusret altında, Rusya'ya karşı kıyâm edecek milyonlarca nüfûs-ı İslâmiyye bu cihâd-ı mukaddesi bütün Şark'a bütün Asya'ya neşr ü i'lân edecektir. Garb'ın iki medenî memleketininin her türlü müessesâtı, vesâit-i neşriyyesi ile bugün buna çalışıyor. Onlar da cihâd-ı İslâm'ı bütün dünyaya i'lân etmeyi kendi menfa'atlerinin ilcââtından biliyorlar. Elbette birleşeceğiz. Ümmet-i Muhammed elbet birleşecek, fakat ondan evvel hudûdlarımızdaki İslâm ve Osmanlı Ordusu'na o müjde-i cihâd ile beraber gönderilecek menâkıb-ı dîniyyeyi, teşcî'âtı, vatan destanlarını, nağamât-ı milliyyeyi artırmaya matbûât son dereceye kadar sarf-ı gayret etmelidir.

Mümkünse cihâd hakkında lisân-ı nebevîden sâdır olmuş bir hadîs-i şerîf, efvâh-ı fuhûldan çıkmış bir hikmet bırakmayalım. Biz yazalım. Tekerrürden bile hazer etmeyelim.

Yarın Kafkas hudûdunda bir lahza-i istirâhatini okumakla geçiren genç bir zâbit, bir fedâkâr-ı vatan, okuyup yazan bir asker kalbindeki hiss-i dînîye bir nefha-i teşvîk daha götüren bir mev'iza, yahud onun kılıncından beklediğimiz zaferi ifhâm eden bir na'me-i şevk u ümîd, bir neşîde-i intizâr daha okusun! Bunun ne büyük te'sîr-i nâfii var!"

3 Teşrînisânî 330

Sabah

SEBÎLÜRREŞÂD

Hüccet-i kātı'a-i necâtımız olan Kitâb-ı Semâvî'nin emrine imtisâlen cihâd-ı umûmî i'lân edildi. Kelime-i tayyibe-i tevhîd ile habl-i metîn-i İslâm'a mu'tasım olan dört yüz milyona karîb kitle-i muvahhidîn الْخِنَّةُ تَحْتُ) hadîs-i nebevîsi müfâd-ı âlîsince seyf-i sârime sarılıp mevcûdiyetleriyle onun îcâbât-ı tabî'iyyesin-

den bulunan hukūk-ı sarîhalarının muhâfazasına da'vet edildi. Yaşamak için ölmek lâzım geldiği hakīkatinin bir hakīkat-i ictimâiyye, bir zarûret-i dîniyye olduğu âmme-i muvahhidîne teblîğ olundu. Acaba sebebi ne idi? Niçin bu son tedbîre mürâcaata lüzûm görüldü? Evet, bu son tedbîrdir. Zîrâ bundan sonra yapılacak bir şey yoktur. Bundan sonra yapılacak bir şey varsa o da bu farîzanın îfâsı için hayâta vedâ' ederek silaha sarılmak. Dini, nâmusu ta'arruz-ı a'dâdan muhâfaza azm-i merdânesiyle meydân-ı hamiyyete atılmaktır.

Bu dakīkadan i'tibâren bütün müslümanlar hayât-ı âtiyye-i milleti muhâfaza için cihâd farîza-i mukaddesesinin bilâ-te'allül, bilâ-tereddüd îfâsıyla mükelleftirler. Zîrâ dîn-i Islâm'ın, şân-ı bülendine lâyık bir sûrette pâydâr olabilmesi ümîdi zevâle yüz tuttu. Ribka-i İslâm'a fekki nâ-kābil bir esâret zenciri vurulup kıyâm-ı haşre kadar ehl-i tevhîdi zillet-i esâret altında zebûn etmek azm-i mel'ûnânesinin meydan aldığı kat'iyyen sâbit oldu. Bunun bir mukaddime-i meş'ûme ve mel'ûnesi olmak üzere cihân-ı İslâm'ın bâdî-i felâhı, şu haysiyetle en kavî bir istinâdgâhı demek olan makām-ı mu'allâ-yı Hilâfet'e ta'arruza başlandı. İslâm'ın intibâha yüz tuttuğu şu sırada onun re's-i mütefekkirine bir darbe-i kāhire indirilmek istendi. Bunun netîcesi ise pek bâriz: Kitle-i muvahhidîni yek-diğerine rabt eden habl-i metîn kesilecek, bütün müslümanlar şîrâzesi kopmuş bir kitabın sahâif-i perâkendesi gibi sarsar-ı küfr ü dalâlin önünde darmadağın olup gidecek, bu perîşânlık kıyâm-ı haşre kadar cem'iyet yüzü görmeyecek!... Bir kere bu maksad hâsıl olduktan, yani İslâm'ın re's-i mütefekkiri ezilip kolu kanadı kırıldıktan sonra İslâm nâmını taşıyan her ferd zillet ve sefâlet [16] derekâtının en son derekesine indirilecek. Onu müteâkib bugün Kur'ân'a, yarın îmâna, öbür gün vicdâna ta'arruza kıyâm edilerek ma'âzallâh âlem-i Islâm pek mühlik, pek fecî' bir istihâleye uğratılacak!...

İşte cihâd-ı ekber denilen da'vet-i kübrâ, bu rezâile mâni' olmak, bu fecâyi'e meydan vermemek için i'lân edildi. Mevzûu bu kadar mühim, maksadı bu derece âlî olan bir şeyin fikr-i ulûhiyyet, hiss-i diyânetle çarpan yürekler üzerinde nasıl bir te'sîr icrâ edeceğini beyâna kalkışmaya hâcet yoktur. Bundan müteessir olmayan kulûba ne insan denir, ne de sâhib-i îmân! Onların hayvandan demeyelim –çünkü o da muhâfaza-i mevcûdiyeti için hayâtını fedâ etmekten çekinmez– cemâddan farkı yoktur.

Biz eminiz ki bu da'vet-i kübrâ âlem-i İslâm'da muntazar olan te'sîri icrâ etti. Daha da edecektir. Şâyed zuhûr-ı âsârında biraz te'ehhur görülecek olursa bunun için başka sebeb aramamalıdır. Çünkü müslimînin bu da'vete icâbette tereddüd edeceklerine ihtimâl verilemez. Bu hâ-

¹ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 22.

lin başlıca sebebi ümmet-i Muhammed'in pek baîd, pek müteferrik kıta'âtta bulunmaları, beyne'l-İslâm tahaddüs eden şuûn-ı mühimmenin i'lâmını te'mîn edecek vesâite mâlik olmamalarıdır. İşte melhûz olan te'ehhurun en kavî, en tabîî sebebi budur. Bizim afvı gayr-ı kābil seyyi'âtımızdan biri de silm ü sükûn zamanlarında râbıta-i İslâm'ı tevsîk edecek vesâitin istikmâline ehemmiyet vermemekliğimizdir. Bunun ne kadar azîm bir günâh olduğu bugün anlaşılıyor! Bakınız muhâtara baş gösterince her şey unutuldu. Vâ esefâ ki İslâm birbirine el uzatmak, birbiriyle yek-vücûd olmak istediği hâlde aralarında aşılmaz dağlar, geçilmez denizler olduğunu gördü. Bu hâl âtî-i İslâm için bir ders-i ibret olmak lâzım gelir!

Gelelim asıl maksada: Sabah gazetesinin bâlâya naklolunan makālesinde münderic mülâhazât-ı muhıkkaya tamamıyla Sebîlürreşâd iştirâk eder. Bir maksad ne kadar âlî, onun husûlü emrinde arzu ne derece şedîd olursa ulviyet ve ehemmiyetiyle mütenâsib bir sûrette ta'kīb edilmedikçe dakīka be-dakīka kuvvetini gāib eder. Kendi hâline terk edilmiş olan bir ateş gibi yavaş yavaş muntafî olur. Ateşi idâme için mahrûkātı eksik etmemeli, maksaddan muntazar olan netîceyi elde etmek için de onun husûlü esbâbına tevessülden bir an hâlî kalmamalı. Asırlardan beri nü'âs ile dem-güzâr olan kalbleri uyutmamak için ne yapmak lâzım gelirse yapmalı.

Hani bu cihâdın ulviyetini ümmetin her tabakasına anlatmak için âteşîn nutuklar, müessir hutbeler, belîğ makāleler?... Gazetelere ne oldu? Hepsi talaş ateşi gibi birden bire parladılar, birden bire söndüler! İşte Sabah gazetesi bu makāle ile gerek rüfekāsını, gerek âmme-i müslimîni îfâ-yı vazîfeye da'vet ediyor. Buna min cihetin teşekkür, min cihetin te'essüf olunur. Fil-hakīka bu emr-i azîmin netîcesi bir güne münhasır kalmış olsa idi bir günlük neşriyât, bir günlük tezâhürât husûl-i maksad için belki kâfî gelirdi. Halbuki asıl mes'ele bundan sonradır. Mevsiminde söylenen bir söz dünyayı yerinden oynatır. Tab'-ı beşerin sözden te'essürü hiçbir şeye makīs değildir. Bu maksad-ı ulvî lâyık olduğu ehemmiyetle ta'kīb edilmeli. Bir de garîb bir hâl vardır: Söz lâzım olmayan yerde sabahtan akşama kadar isrâf-ı kelâm ederiz. Söz söylenecek yerde de bilakis iltizâm-ı sükût eyleriz. İşte bunun misâl-i sarîhi de bugünkü hâlimizdir.

SİYÂSET-İ İSLÂMİYYE

Sabah'da münderic makālenin en mühim bir fıkrası da:

"İslâm muzaffer olacak! Bu hükûmetin ilelebet bir

İslâm devleti halinde pâyidâr olacağına artık hangi muvahhid şübhe edebilir. Bizi asırlarca bu siyâset yaşattı. Sultân Selim, Hilâfet-i mukaddesesi nâmına okunulan ilk hutbede "Hâmî-i Haremeyn" denilmesi üzerine yerlere secde ederek o sözü "Hâdimü'l-Haremeyn" diye tashîh etmemiş mi idi? Niçin sonra hükûmet-i Osmaniyye bu siyâset-i azîmeyi terk etti. Fâidesi görüldü mü? Avrupa'nın ümîd-i teveccühüyle izâ'a ettiğimiz asırlarda bize siyâset-i İslâmiyye'den bahsetmeyişimize karşı bir mükâfat mı verildi. Yoksa her gün hükûmetimiz gibi mu'azzez vatanımızdan birçok cesîm kıt'aları daha çeke çeke koparıp bizden almadılar mı?"

9029, 2 Teşrînisâni 330

Sabah.

Sebîlürreşâd'ın yevm-i intişârından bu ana kadar memlekete ismâ'a çalıştığı hakīkat işte bu hakīkat idi. Onun bu husûs hakkındaki neşriyâtı gâh bir maksada, gâh sâika-i taassuba hamlolundu. Evet, bu devlet İslâmiyet'le yaşar, İslâmiyet'le pâyidâr olur. Bunun aksi tasavvura cevâz ve imkân yoktur. Her kim bu hükûmet-i Osmaniyye için başka bir şekil, bir hayât tahayyül ederse ya hâindir, ya ahmak!

VAHDET-İ İSLÂMİYYE ESÂSINA RÜCÛ'

Komitecilerin da'vâlarını kabûl ettirmek için ileri sürdükleri bütün delîllerinin hülâsası şu idi:

"Edyân, edyân olmak haysiyetiyle, gittikçe siyâsî ehemmiyetlerini, kuvvetlerini zâyi' ediyor, ictimâî olmaktan ziyâde şahsîleşiyor. Binâ-berîn edyân ancak ırklarla birleşerek, ırklara muâvin ve hattâ hâdim olarak ehemmiyet-i siyâsiyye ve ictimâiyyesini muhâfaza edebilir. İhtimâl ki bir zamanlar İslâmiyet bir uhuvvet-i câmia olabilirdi. Fakat hissiyât-ı dîniyyenin gevşemiş (!) olduğu bu asırda râbıta-i dîniyye bize destgîr olamaz. Çünkü İslâmiyet'in esâsını teşkîl eden vahdet bugün hâl-i husûfdadır."

İşte bugün hakāik-ı hâdisât karşısında hakk u hakī-kati teslîm etmek büyüklüğünde bulunan bir zât-ı muhterem, onların yegâne i'timâd ve istinâd ettikleri Ağaoğlu Ahmed Beyefendi kendilerine cevâb veriyor, da'vâlarını esâsından çürütüyor. Me'mûldür ki onlar da insâfa gelip hakkı teslîm ederler. *Tercümân-ı Hakīkat*'in fî 29 Teşrînievvel sene 330 târîh ve 12064 numaralı nüshasında Ahmed Bey diyorlar ki:

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

S

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

§

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif

Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

26 Kasım 1914

7 Muharrem 1333

Perşembe

13 Tesrînisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 315

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Şerîf

تَضَمَّنَ اللهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ، لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا جِهَادًا فِي سَبِيلِي، وَإِيمَانًا بِي، وَتَصْدِيقًا بِرُسُلِي، فَهُو عَلَيَّ ضَامِنٌ أَنْ أَدْخِلَهُ الْجَنَّة، أَوْ أَرْجِعَهُ إِلَى مَسْكَنِهِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ، نَائِلًا مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، مَا مِنْ كُلْمٍ يُكْلَمُ فِي سَبِيلِ اللهِ، إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَهَيْتَتِهِ حِينَ كُلِمَ، لَوْنُهُ لَوْنُهُ لَوْنُ دَمٍ، وَرِيحُهُ مِسْكٌ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَوْلَا أَنْ يَشُقَّ عَلَى اللهِ أَبَدُا، وَلَكِنْ لَا أَجِدُ الْمُسْلِمِينَ مَا قَعَدْتُ خِلَافَ سَرِيَّةٍ تَعْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ أَبَدًا، وَلَكِنْ لَا أَجِدُ سَعَةً فَأَحْمِلَهُمْ، وَلَا يَجِدُونَ سَعَةً، وَيَشُقُّ عَلَيْهِمْ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنِي، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَوَدِدْتُ أَنِّي أَغْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ، ثُمَّ أَغْزُو فَأَقْتَلُ،

Meâl-i Şerîfi

Allâhu te'âlâ hazretleri kendi yolunda (gazâya) çıkan kimse için şöylece tekeffül etmiştir: "O kimsenin gazâya çıkışı mahzâ benim yolumda cihâd ve mahzâ bana îmândan ve peygamberlerimi tasdîkten dolayı ise onu ya Cennet'e idhâl etmeye veya istediği kadar ecre veya ganîmete nâil olsun yine çıktığı meskenine kadar geri getirmeye zâminim. Muhammed'in nefsi yed-i kudretinde olan Allâhuazîmü'ş-şâna kasem ederim ki Allah yolunda açılmış hiçbir yara yoktur ki kıyâmet gününde vurulduğu zamanki hey'eti ile (huzûr-ı Rabbü'l-âlemîne) çıkmasın. O zaman yaranın rengi kan rengi, râyihası misk râyihasıdır. Muhammed'in nefsi yed-i kudretinde olan Allâhuazîmü'ş-şâna kasem ederim ki müslümanlara meşakkat olmasa hiçbir vakitte Allah yolunda gazâya çıkan bir seriyyeye girmekten kalmazdım. Lâkin (ne yapayım ki)

¹ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 28.

ben de müslümanlara hayvan (ve levâzım-ı sâire-i seferiyye) tedârik edecek kadar genişlik yok. Onlarda da (bu levâzımı tedârik edip de arkama düşecek kadar) genişlik yok. Halbuki (ben sefere çıktığım vakit) onların geride kalması kendilerine girân gelir. Muhammed'in nefsi yed-i kudretinde olan Allâhuazîmü'ş-şâna kasem olsun gönlüm arzu eder ki Allah yolunda gazâya çıkayım da katlolunayım. Sonra yine (dirilip) gazâya çıkayım da katlolunayım. Sonra yine (dirilip) gazâya çıkayım da katlolunayım.

Bu hadîs-i şerîf *Buharî*, *Müslim*, *Nesâî*, *Müsned-i* İmâm Ahmed bin Hanbel hadîslerinden olup râvîsi Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdır.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ، وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِالْغَزُو مَاتَ عَلَى شُعْبَةِ مِنْ نِفَاقَ2

Meâl-i Serîfi

Her kim (Allah yolunda) gazâ etmeksizin veya (cihâdı arzu edip de) kendi kendine (keşke mücâhidînden olaydım) demeksizin vefât ederse hısâl-ı nifâktan bir haslet üzere ölmüş olur.

Bu hadîs-i şerîf Sahîh-i Müslim ile Sünen-i Ebû Davud ve Sünen-i Nesâî ve Müsned-i İmâm Ahmed bin Hanbel hadîslerindendir. Râvîsi Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdır.

Hadîs-i Şerîf

سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأْتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ

² Ebû Dâvud, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 18.

فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلِ تَعَلَّم الْعِلْمَ، وَعَلَّمهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأْتِي بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، النَّارِ، وَرَجُلِ تَعَلَّمْتُ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُو قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُو قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتِ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُو قَالِكُ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِر بِهِ فَسُجِبَ عَلَى وَجْهِهِ [18] حَتَّى أُلْقِي فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأُتِي بِهِ فَعَرَفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالً: هُو جَوَادٌ، فَقَدْ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالً: هُو جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمْرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَى وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلُقِي فِي النَّارِ أَنِهُ فَلْتَ لِيُقَالً: هُو جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمْرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلْقِي فِي النَّارِ أ

Meâl-i Şerîfi

Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduklarını işittim:

Yevm-i kıyâmette aleyhinde hüküm ve kazâ edilenlerin birincileri üçtür:

Birincisi; şehîd olmuş bir kimsedir ki huzûr-ı Rabbü'l-âlemîne getirilir. Hak te'âlâ kendisine ihsân ettiği ni'metleri sayar. O da onları ikrâr eder. Hak te'âlâ: "Oyle ise bunlara mukābil ne yaptın? Der, o da: "Yâ Rab, senin yolunda harb ettim de şehîd oldum" der. Buyurur ki: "Hayır sen yalan söylüyorsun. Sana cür'etlidir desinler diye harb ettin. Bu söz de söylenmiştir." Ondan sonra emrolunur, yüzükoyun sürüklene sürüklene ateşe atılır. İkincisi; ilim öğrenip öğretmiş, Kur'ân okumuş bir kimsedir ki huzûr-ı Rabbü'l-âlemîne getirilir. Hak te'âlâ kendisine ihsân ettiği ni'metleri sayar. O da onları ikrâr eder. Hak te'âlâ: "Öyle ise bunlara mukābil ne yaptın?" der. O da: "Yâ Rab, ilim öğrendim, ilim öğrettim, senin yolunda Kur'ân okudum" der. Buyurur ki: "Hayır, sen yalan söylüyorsun. İlmi sana âlim desinler diye öğrendin. Kur'ân'ı da sana kāri' desinler diye okudun. Bu söz de söylenmiştir." Ondan sonra emrolunur, yüzükoyun sürüklene sürüklene ateşe atılır. Üçüncüsü; Hak te'âlâ kendisine vüs'at vermiş ve malın her sınıfından kendisine ihsân etmiş bir kimsedir ki huzûr-ı Rabbü'l-âlemîne getirilir. Hak te'âlâ kendisine ihsân ettiği ni'metleri sayar. O da onları ikrâr eder. Hak te'âlâ: "Öyle ise bunlara mukābil ne yaptın?" der. O da: "Yâ Rab, uğrunda infâkı sevdiğin hiçbir sebîl bırakmadım ki malımı senin yolunda o uğurda sarf ve infâk etmeyeyim" der. Buyurur ki: "Hayır, sen yalan söylüyorsun. Bunları sana cömerd desinler diye yaptın. Bu söz de söylenmiştir." Ondan sonra emrolunur, yüzükoyun sürüklenir. Ondan sonra da ateşe atılır."

Bu hadîs-i şerîf Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdan mervî olan *Müslim* hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ سَأَلَ اللهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ، بَلَّغَهُ اللهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ، وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ²

Meâl-i Şerîfi

Her kim sıdk ve ihlâs ile Hak te'âlâdan şehâdet niyâz ederse Hak te'âlâ onu –yatağında ölse bile– menâzil-i şühedâya îsâl eder.

Bu hadîs-i şerîf Sehl bin Hanîf radıyallâhu anhdan rivâyet olunan *Müslim* hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ طَلَبَ الشَّهَادَةَ صَادِقًا، أُعْطِيَهَا، وَلَوْ لَمْ تُصِبْهُ 3

Meâl-i Şerîfi

Her kim talebinde sâdık olarak şehâdete tâlib olursa şehâdete nâil olamasa bile sevâb-ı şehâdete nâil olur.

Bu hadîs-i şerîf Enes bin Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet olunan Müsned-i İmâm Ahmed ile Sahîh-i Müslim hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ سَأَلَ اللهَ الْقَتْلَ فِي سَبِيلِ اللهِ صَادِقًا، من قلبه، أَعْطَاهُ اللهُ أَجْرَ شَهِيدٍ واِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهُ

Meâl-i Şerîfi

Her kim Allâhu te'âlâ'dan Allah yolunda katl olunmayı samîm-i kalbinden sıdk ile niyâz ederse Hak te'âlâ ona bir şehîd ecri verir. O kimse yatağında ölse bile.

Bu hadîs-i şerîf *Sünen-i Ebû Davud*'da Muâz bin Cebel radıyallâhu anhdan ve Hâkim'in *Müstedrek*'inde Enes bin Mâlik radıyallâhu anhdan rivâyet edilmiştir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ رَمَى العدوَّ بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَلَغَ سهمُه الْعَدُوَّ اصاب او اخطأ كَانَ لَهُ كيعدل رقبة⁵

Meâl-i Şerîfi

Her kim düşmana Allah yolunda bir ok atar da okunu oraya yetiştirirse isâbet etsin etmesin bu ameli bir kul âzâd etmek gibidir.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Ebû Nüceyh Amr bin Anese'dir. Muharricleri İmâm Ahmed, Nesâî, İbni Mâce, Taberânî (*Mu'cem-i Kebîr*'de), Hâkim'dir.

¹ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 43.

² Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 46.

³ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 46.

^{4 (}وإنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشه) ibaresi olmaksızın. El-Hâkim, Müstedrek, Beyrut, 1990, c. 2, s. 87 (2411).

⁵ Bazı farklarla, Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 26.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ لَقِيَ اللَّهَ بِغَيْرِ أَثَرِ مِنْ جِهَادٍ لَقِيَ اللَّهَ وَفِيهِ ثُلْمَةٌ 1

Meâl-i Şerîfi

Her kim üzerinde cihâd eseri olmaksızın Allâhuazî-

¹ Tirmizî, Sünen, Ebvâbü Fezâil, 26.

mü'ş-şân huzûruna çıkarsa üzeri gedik olarak yani dininde noksân olarak huzûruna çıkmış olur.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Ebû Hüreyre radıyallâhu anh, muharricleri Tirmizî, İbni Mâce ve Hâkim'dir.

Ahmed Naim

* * *

MECLİS-İ ÂLÎ-İ İLMÎ'NİN "CİHÂD-I EKBER" HAKKINDAKİ BEYÂNNÂMESİ

(İşbu beyânnâmenin kâffe-i aktâr-ı İslâmiyye'de neşr u i'lânını irâde ederim. Fî 4 Muharrem sene 333 hatt-ı hümâyûnuyla tevşîh ve imzâ-yı Hilâfet-penâhî ile tezyîn buyurulan ve bin üç yüz otuz üç sene-i Hicriyyesi Muharremi'nin ikinci Cumartesi günü Bâb-ı Fetvâ'da mün'akid "Meclis-i Âlî-i İlmî" tarafından tanzîm ve imzâ edilmiş olan âtîdeki beyânnâme, müslimînin da'vet edildiği cihâd-ı ulvînin, İslâmiyet'in düşmanı olup adâvetlerini Makām-ı Hilâfet-i İslâmiyye'ye hücûm ve savletleriyle izhâr ve isbât edenlere karşı olduğu ve Hükûmet-i Seniyye ile beynlerindeki uhûda ri'âyet ve ibrâz-ı âsâr-ı meveddet eyleyen ve düvel-i sâire teba'alarıyla mütekābilen hüsn-i mu'âşeret, İslâm'ın şi'âr-ı adl ü müsâlemeti îcâbından bulunduğu beyânıyla Makām-ı Meşîhat-ı İslâmiyyece ta'mîmen teblîğ edilmiştir.)

Milel ve akvâm için mevâhib-i Sübhâniyyeden olan ni'am-ı istiklâli imhâya çalışarak beşeriyeti taht-ı esârete almak isteyen ve asırlardan beri saâdet-i beseriyyenin gaddar bir düsman-ı bî-emanı olan Moskof hükûmetinin Sark-ı karîb ve baîdde hudûsüne sebebiyet verdiği mesâîbden bu defa Merkezî Avrupa da âzâde kalamayarak işti'âl eden Harb-i Umûmî'de milyonlarca İslâm'ı ribka-i esâretinde bulundurmayı gurûr-ı millîlerinin en âhengdâr zevki addeden ve şu hâkimiyet-i zâlime-i gayr-ı meşrûalarının tahtında gasb-ı hürriyyet ve te'mîn-i menfa'at gibi türlü türlü âmâl-i hasîse besleyen ve binâenaleyh âlem-i İslâm'ın nokta-i istinâdını teşkîl ettiği ve İslâmiyet'in medâr-ı kıvâmı bulunduğu için Hilâfet-i Celîle-i İslâmiyye'yi sarsmak ve bu makām-ı âlîyi mümkün olduğu kadar za'afa uğratmak hiss-i kîn-âlûdunu sînelerinden bir an ayırmayan İngiltere ve Fransa hükûmetlerini de kendisine peyrev kılmıştır. İ'tilâf-ı Müselles nâmını taşıyan işbu hey'et-i cebâbire geçen asırda Hindistan'daki, Asya-yı Vüstâ'daki ve Afrika'nın ekser cihâtındaki akvâm-ı İslâmiyyeyi kâffeten hâkimiyet ve hükûmetlerinden ve hattâ hürriyetlerinden mahrûm ettikleri gibi yarım asrı mütecâviz bir zamandan beri yek-diğerine zahîr olarak memâlik-i Osmaniyye'nin pek kıymetdâr bir takım aksâmını ziyâ'a uğratmışlar ve daha dün denecek kadar yakın bir zamanda dahi komşularımızı teşcî' ve himâye ederek vukūa getirdikleri Balkan Harbi'nde nice yüz bin nüfûs-ı ma'sûme-i İslâmiyyenin heder olmasına ve binlerce pâk-dâmen-i muhadderât-ı Íslâmiyyenin cevher-i ismetlerinin câk câk edilmesine ve mukaddesât-ı celîle-i Islâmiyyenin bâzîçe-i hevesât olmasına ma'nen ve maddeten sebeb oldukları gibi bu defa da bütün küre-i arzı bir mahşer-i heycâ hâline getirecek olan her nevi' ihtilâtâtı iltizâma ve bu âtes-i cenk ü cidâlin en dil-sûz serârelerini vine kalbgâh-ı ümmet-i Muhammed'e doğru sacmaya baslamışlar ve tertîbât-ı mel'anetkârâneleriyle el-iyâzü billâh nûr-ı mübîn-i ilâhîyi itfâya sâ'î bulunmuşlardır. أيُريدُونَ اَنْ يُطْفِؤُ ا...) Kuvvet-i kādire ve kudret-i kāhiresini idrâkte ukūl-i beşerin âciz ve kāsır bulunduğu fermân-fermâ-yı ekvân-ı Hudâ-yı bî-çûn-ı azîmü'ş-şânın saâdet-i dâreyn-i beşeriyet için nûr-ı güzîn-i ilâhîsi olan ve sıyânet-i celîle-i Samedâniyyesiyle mübeşşer bulunan dîn-i mübîn-i İslâm'a karşı izhâr-ı adâvet eyleyenlerin er geç gazab-ı ilâhîye dûçâr ve ma'nen ve maddeten târ u mâr olacakları derkâr olup hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerîfeyn Halîfe-i müslimîn eyyedallâhu bi'n-nasri'l-mübîn hazretleri kurretü'l-uyûn-ı mü'minîn bulunan Beytü'l-harâm ve Ravza-i Mutahhara-i Fahru'l-enâm ile Kudüs-i Şerîf'i ve Necef ve Kerbela ve Merkez-i Hilâfet-i Ulyâ'yı ve hâsılı makāmât-ı enbiyâ, merkad-i evliyâ ve menâzil-i şühedâ olan bütün dârü'l-İslâm'ı müsta'inen bi-tevfikillâh şe'âmet-i tasalluttan sıyânet ve nâmus-ı dîn-i mübîni şevâ'ib-i mezelletten himâyet etmek ve i'lâ-yı kelimetillâh farîza-i mühimmesinin bâ-kemâl-i sehâmet istikmâl-i mukteziyâtına tevessül eylemek üzere âmme-i müslimîni bâlâdaki fetâvâ-yı şerîfe ahkâm-ı münîfesine tevfîkan cihâd-ı umûmîye da'vet ve sâlifü'z-zikr a'dâ-yı İslâmiyet'in kahr u tedmîri için kahhâr-ı zû-intikām olan Cenâb-ı Münizilü'l-Kur'ân'dan niyâz-ı nusret ve inâyet eylemek husûsunu Hilâfet-i Celîle-i İslâmiyye'nin a'zam-ı vezâ'ifinden bilmistir.

[19]

² Tevbe, 9/32.

Makām-ı Hilâfet kalemrev-i hükûmetinde bulunan teba'a-i Osmaniyye'nin yirmi yaşından kırk beş yaşına kadar olanlarını bilâ-istisnâ taht-ı silaha da'vet ederek bi-havlihî te'âlâ techîz eylediği ordu ve donanma-yı hümâyûn ile şimdiye kadar ömürlerini neşr-i ilme vakfetmiş bulunan ulemâ-yı müderrisîn ve muallimîn, ümîd ve istikbâl-i dîn ve millet olan bilumum talebe-i ulûm ve fünûn ile kısm-ı a'zam-ı me'mûrîn, bî-kes âilelerin şeyh-i fânî pederlerin ve vâlidelerin destgîri olan şübbân-ı vatan bugün peyderpey manâtık-ı cihâda tahşîd edilmekle beraber bilumum mü'minîn işbu cihâd-ı ekberden hissemend-i sevâb olmak için أِنْفِرُوا خِفَافًا ..الخ) hükmüne ittibå'an bedenen ve målen cihåd etmek üzere nefîr-i âm emrini almıştır. Binâ-berîn Kırım, Kazan, Türkistan, Buhara, Hive, Hindistan gibi hükûmât-ı zâlime-i mezkûrenin kabza-i tasallutlarında bulunan ve Çin ve Afgan ve İran ile Afrika'da ve sâir aktâr-ı arzda mütemekkin olan bilumum müslimînin alâ kadri'l-istitâ'a işbu cihâd-ı ekbere bu bâbdaki fetâvâ-yı şerîfe mü'eddâsınca Osmanlılar ile beraber målen ve bedenen iştiråke müsåra'at edip neste'îzü billâh ²(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمُ ve ³(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمُ âyât-ı kerîmelerini teem- (قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَاؤُكُمْ..الخ) ve 4 (..الخ mül ederek dünya ve âhirette teveccüh edecek azâb-ı elîmden tahlîs-i girîbân ve iktisâb-ı saâdet-i câvidân eylemeleri en büyük ferâiz-i dîniyyelerinden, hele düşmanların zîr-i tâbi'iyetlerinde evlâd-ı müslimîni taht-ı silaha alıp Halîfe-i müslimînin veya muâvin ve müttefiklerinin aleyhine sevk ile Şark ve Garb ma'rekelerinin en âteşbâr mıntıkalarında itlâf ettirmeleri, daha doğrusu dîn-i İslâm aleyhine olan cinâyetlerini yine ehl-i İslâm eliyle yapmak husûsunda bin türlü ihtiyâlât-ı le'îmâne göstermeleri mü'min kalbinin tahammül edemeyeceği en dilsûz bir belvâ olmak mülâbesesiyle şu kāri'a-i müdhişeye bir an evvel çâresâz olmak için âlem-i İslâm'ın her nevi' fedâkârlığı iktihâm etmesi ve bu bâbda en şedîd ikrâhlara bile müvekkilen alallâh sabreylemesi akdem-i vezâ'if ve ehemm-i ibâdâttandır. Dîn-i mübîn-i ilâhî nâmına cihâda şitâbân olan müslimîni her husûsta mazhar-ı fevz-i nusret buyuracağı inâyet ve eltâf-ı celîle-i Samedâniyyeden mev'ûd ve şerîat-i garrâ-yı Ahmediyye'nin i'lâ-yı şânı için fedâ-yı cân ve mâl eyleyen ümmet-i nâciyyesine zahîr ve destgîr olmak için rûhâniyet-i mukaddese-i nebeviyye hâzır ve mevcûddur. Ey ümmet-i Muhammed!

أَوْ كَذُلِكَ جَعَلْنَاكُمْ... الى اخره) âyet-i celîlesi hükmünce dîn-i mübîn-i İslâm'ın sırr-ı nüzûlü siyer-i cemîle-i cenâb-ı risâlet-meâba ittibâ' ve nev'-i insâniyyetin hâiz olması lâzım gelen fezâil ve meziyyâtı iktisâb ile beyne'l-beşer nümûne-i imtisâl ittihâz olunacak bir ümmet-i fâzıla te'sî-si olduğuna göre mebnâsı vahdet ve tevhîd, şi'ârı ilim ve amel, hedefi hak ve saâdet-i beşer olan bu dîn-i âlînin hangi kavme, hangi iklime, hangi hükûmete mensûb olurlarsa olsunlar kâffe-i efrâdı kalbleri Allah'a, yüzleri Ka'betullâh'a müteveccihen livâü'l-hamd-i Muhammedî altında toplamış ve nâsiyelerine '(ايُاكُ نَعْبُدُ وَايَاكَ اللهِ الْحَرِيَّةُ وَايَاكَ اللهِ الْحَرِيَّةُ وَايَاكَ اللهِ الْحَرِيَّةُ وَايَاكَ اللهُ الل

Ey Allah'ın mutî' kulları olan müslümanlar!

Felâh ve necât-ı muvahhidîn için cihâda gidenlerden sağ kalanların nasîbi saâdet, ukbâya rihlet edenlerin rütbesi şehâdettir. İhyâ-yı hak yolunda fedâ-yı cân edenlerin va'd-i celîl-i ilâhî mûcebince dünyâsı izzet, ukbâsı cennettir.

[20] Ey izzet ve saâdete teşne ve dil-dâde ve ey i'lâ-yı hak yolunda bezl-i mâl ve cân ederek her türlü mehâlik ve muhâtarâta ve mücâhedâta göğüs vermeye âmâde olan müslümanlar!

İki cihânda saâdeti bizim için takdîr ettiğini Kur'ân-ı Kerîm'inde vaad ve tebşîr eden Allâhuazîmü'ş-şânın ⁸(وَاعْتَصِمُوا الخ) âyet-i celîlesindeki emr-i Sübhânîsine imtisâlen gönül birliğiyle taht-ı âlî-i saltanatın etrâfına toplanarak ve el birliğiyle kürsî-i mu'allâ-yı Hilâfet'in ayaklarına sarılarak biliniz ki devletimiz bugün İslâmiyet'in adüvv-i cânı olan Moskof, İngiliz ve Fransız hükûmetleri ve müttefikleriyle muhârib bulunuyor. Emîru'l-mü'minîn ve halîfe-i müslimîn hazretleri sizi cihâda da'vet ediyor.

Ey mücâhidîn-i İslâm!

Cenâb-ı Hakk'ın nusret ve inâyeti ve Nebiyy-i muhteremimizin meded-i rûhânîsiyle a'dâ-yı dîni kahr u tedmîr ve kulûb-ı müslimîni sermedî saâdetlerle tesrîr eylemeniz va'd-i celîl-i ilâhî ile mü'eyyed ve mübeşşerdir.

Şeyhü'l-İslâm ve müftiyyü'l-enâm Hayri, Şeyhü'l-İslâm ve müftiyyü'l-enâm sâbıkā Ziyâüddin, Şeyhü'l-İslâm ve müftiyyü'l-enâm Musa Kâzım, Şeyhü'l-İslâm ve müftiyyü'l-enâm sâbıkā Es'ad, Emînü'l-Fetvâ Ali Haydar, Kādi'l-asker Ömer Hulûsi, Kādi'l-asker Atâullah Efendi-zâde Mehmed Şükrü, Kādi'l-asker İbrahim Es'ad, Kādi'l-asker Mustafa Tevfik, Kādi'l-asker Ahmed Hulûsi, Kādi'l-asker Mehmed Es'ad, Kādi'l-asker Necmüddin,

¹ Tevbe, 9/41.

² Tevbe, 9/38.

³ Tevbe, 9/39.

⁴ Tevbe, 9/24.

⁵ Bakara, 2/143.

⁶ Fâtiha, 1/5.

⁷ Saf, 61/4.

⁸ Âl-i İmrân, 3/103.

⁹ Tevbe, 9/14.

Kādi'l-asker Mahmud Es'ad, Kādi'l-asker ve Emîn-i Fetvâ sâbıkā Tevfik, Kādi'l-asker İsmet, Müsteşâru'l-Meşîhati'l-İslâmiyye Evliyâ-zâde İbrahim Evliyâ, el-Kādı bi-Dâri'l-Hilâfeti'l-Aliyye Mustafa Rıza, Vekîlü'l-ders Ali, Reîsü Meclisi't-Tedkīkāti'ş-Şer'iyye Hüseyin Kâmil, es-Sultâniye el-Mukarriru'l-evvelü'd-dersi bi'l-hadra Mehmed Eşref, es-Sultâniye el-Mukarriru's-sâni'd-dersi bi'l-hadra Nasuh Efendi-zâde Mustafa Âsım, es-Sultâniye el-Mukarriru'r-râbi'u'd-dersi bi'l-hadra Tırnovili Vildan,

es-Sultâniye el-Mukarriru'l-hâmis li'd-dersi bi'l-hadra Mehmed Hilmi, es-Sultâniye el-Mukarriru's-sâdis li'd-dersi bi'l-hadra Aydoslu Sadullah, es-Sultâniye el-Mukarriru's-sâmin li'd-dersi bi'l-hadra Eyüb, Reîsü Meclisi'l-Meşâyih Mehmed Es'ad, Reîsü'l-Müsevvidîn Ahmed Es'ad, Müdîru'l-i'lâmâti'ş-şer'iyye Âlî, Mektûbi'l-Meşîhati'l-İslâmiyye Mardinî Yusuf Sıdkı Efendi-zâde Ebu'l-Ulâ.

FÎ SEBÎLİLLÂH CİHÂDIN HAKĪKATİ, GĀYESİ, HÜKMÜ, MÜCÂHİDÎNİN VEZÂİFİ

FÎ SEBÎLİLLÂH CİHÂDIN HAKĪKATİ

S – Dîn-i İslâm nazarında fî sebîlillâh cihâdın hakikati neden ibârettir?

C – Dîn-i İslâm nazarında fî sebîlillâh cihâdın ma'nâyı hakīkīsi a'dâ-yı İslâm'a karşı bedenen, mâlen muhârebe etmek için bezl-i mechûd etmek, olanca kudreti sarf eylemektir. Şu kadar var ki a'dâ-yı İslâm denilince müslümanlara dînen muhâlif olanların kâffesi anlaşılmamalıdır. Evet, a'dâ-yı İslâm'dan maksad bize karşı dîn muhârebesi eden, bizi memleketlerimizden sürüp çıkaran, vatanlarımıza müstevlî olan, yahud bize düşmanlık edenlere yardımda bulunanlar, yahud bulunmak isteyenler anlaşılmalıdır ki Moskoflarla İngilizler, Fransız ve bunlara inzimâm eden milletler bu gürûhtandır. Lâkin bize karşı dîn muhârebesi etmeyenler, vatanlarımıza müstevlî olup bizi yurdlarımızdan çıkarmış olmayanlar, eğer hiyânetleri görülmeyen sâdık zimmîlerden ise yahud Alman milletiyle onun isrine teba'iyyet eden milletler gibi kendileriyle aramızda bir muâhede mevcûd ise bunlar hiçbir zaman bizim düşmanımız değildir.

Bundan başka onları sıyânet etmek, onlara karşı adl ü insâftan hiçbir zaman ayrılmamak, malımızla, canımızla, atımızla, silahımızla kendilerini müdâfa'ada bulunmak, onlarla el ele verip bizim düşmanımıza ve onların düşmanına karşı yürümek, bu uğurda kanımızın son damlasına varıncaya kadar akıtmak, bunların kimse tarafından velev acı bir sözle olsun incitilmesine meydan bırakmamak biz müslümanların üzerine farzdır. Hem bizim şu hareketimiz Cenâb-ı Hakk'ın rızâ-yı ilâhîsini câlibdir. Allâhuzü'l-celâl hazretleri:

لَا يَنْهَيكُمُ اللهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا اِلَيْهِمْ إِنَّ اللهَّ يُجِبُّ الْمُقْسِطينَ. اِنَّمَا يَنْهَيكُمُ اللهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَاخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلٰي إِخْرَاجِكُمْ أَلْ اللهُ وَنَ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولِئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ 1

"Cenâb-1 Hak sizinle dîn muhârebesi etmeyenlere, sizi yurdlarınızdan çıkarmayanlara karşı iyilikle, adl ile mu'âmele etmekten sizi nehy etmez. Cenâb-ı Hak adl ile hareket edenleri sever. Allah sizi ancak o kimselere karşı dostluk göstermekten nehy eder ki sizi memleketlerinizden çıkarmış ve çıkarılmanıza yardımda bulunmuştur. Böylelerine dostluk gösterenler yok mu işte onlar zâlimdirler." Buyuruyorlar. Diğer bir âyet-i celîlede ise 2(فَمَا Onlar size " (اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقينَ karşı doğrulukla harekette bulundukça siz de onlara karşı doğrulukla hareket ediniz. Elbette Cenâb-ı Allah müttakīleri sever" buyuruluyor. Aleyhi's-salâtü ve's-selâm efendimiz ³(استوصوا بأهْل الذِّمَّةِ خَيْرًا) = "Zimmîlere karşı iyi mu'âmelede bulunmayı size tavsiye ederim." buyuruyor. Âlim-i şehîr Şihâb-ı Karâfî Kitâbü'l-Furûk'unda diyor ki: "Zimmîlerin bizim zimmetimizde bulunması bizim de kendilerine bir takım hukūk bahşetmemizi icâb ediyor. Binâenaleyh her kim zimmetimize dâhil olanları velev acı bir sözle velev ırzına dahl sûretiyle, yahud diğer bir sûretle rencîde edecek olursa hattâ doğrudan doğruya buna cür'et etmeyerek bu husûsda diğer birine mu'âvenette [21] bulunursa o adam hem Allah'ın ahdini, hem Resûlullâh'ın ahdini hem dîn-i İslâm'ın ahdini nakz etmiş olur." İmâm-ı şehîr İbni Hazm Merâtibü'l-İcmâ"ında: "Bizim zimmetimize vâsıl olanlara hâricden bir hücûm vukūa gelecek olursa o muhâcimlere karşı atlarımızla, silahlarımızla kıyâm etmek, bu uğurda canımızı fedâ eyleyerek Allah'ın ahdinde, dîn-i İslâm'ın ahdinde bulunan o zimmîleri sıyânet eylemek biz müslümanların üzerine vâcib olur." dedikten sonra bu bâbda icmâ' bulunduğunu söylüyor.

İşte yukarıda zikrettiğimiz âyetlerle, hadîslerle, eim-

¹ Mümtehine, 60/8-9.

² Tevbe, 9/7.

³ (استوصوا) yerine, (وَأُوصِيهِ) ile, Ma'mer bin Râşid, *el-Câmi'*, Beyrut, 1403, c. 11, s. 109.

me-i dîn sözleriyle zâhir oluyor ki fî sebîlillâh cihâdın ma'nâsı öyle bize dînen muhâlefette bulunanları her ne sûretle olursa olsun öldürmek, kadınları, çocukları ihtiyârları tepelemek, yağma, yangın gibi mezâlimde bulunmak, sonra da bunu harb-i mukaddes nâmıyla yâd eylemek değildir. Nitekim Yunanlılar ile Sırblılar, bu mel'anetleri îkā' etmekten geri durmadıkları hâlde Fransızlarla, İngilizler, Moskoflar âlem-i İslâm'a karşı hakīkatten gāfil olan akvâmın husûmetini celb için müslümanların cihâddan maksûdu budur gibi kizb ü iftirâda bulunmuşlardır. Bizim indimizde cihâd-ı mukaddes medeniyet-i hakīkıyye ile mütemeddin olup haysiyetiyle, istiklâliyle yaşamak isteyen her milletin yapacağı gibi vatanımıza, milletimize düşman olanlara karşı olanca kudretimizi sarf etmek, muhârebe etmektir.

* * *

Fî Sebîlillâh Cihâdın Netîcesi, Gāyesi

S – Nazar-ı İslâm'da fî sebîlillâh cihâdın netîcesi, gāyesi nedir?

C – Fî sebîlillâh cihâdın netîcesi düşmanın fitnesini def' etmek ve kelime-i hakkı i'lâ eylemekten ibârettir ki bu kelime kelimetullâh ve dînullahtan başka bir şey değildir.

Evet, İngilizler, Fransızlar, Moskoflar gibi vahşî düşmanlar, memâlike müstevlî oldukları zaman ahâlinin elindeki mâlı gasb ediyorlar. Sınâ'at gibi, ticâret gibi, zirâat gibi esbâb-ı ma'îsetin kâffesini ellerine geçiriyorlar. Arâziyi cebren sâhiblerin elinden alıyorlar, milletin sırtına altından kalkamayacağı derecede ağır vergiler yüklüyorlar. Ahâlîyi zarûretin, sefâletin son derekesine indirerek merkebler, sığırlar gibi sırtından geçinilen, fakat hiçbir nazar-ı merhamete lâyık olmayan behâim menzilesine tenzîl ediyorlar. O zavallı ümmet-i mahkûmenin elinin emeğini, alnının terini kendileri kemâl-i âfiyetle yedikleri hâlde buna mukābil bî-çârelere köpeklerin önüne atılan kırıntılardan [da]ha hasîs birkaç lokma atıyorlar. Bu düşmanlar halkın dinine de hücûm ederek câmi'leri yıkıyorlar, yıkmadıklarını da kilise hâline getiriyorlar. Müslümanların dünyada saâdetini, âhirette felâhını mûcib olan âyât-ı ilâhiyyeyi kaldırmaya, müslümanlara dinini öğretecek ne varsa hepsini mahvetmeye, onları cehl içinde, sefâlet içinde öldürmeye uğraşıyorlar.

Şerîat-i celîlenin müebbed kānûnlarını ibtâl ederek yerine zâlimâne kānûnlar vaz' ediyorlar. O zavallıların elini, ayağını bağladıktan, onları kımıldayamayacak bir hâle getirdikten sonra ahlâklarına hücûma başlıyorlar. Şe'âir-i İslâmiyye nâmına ne varsa birer birer mahvediyorlar.

Kadınları yoldan, çocukları baştan çıkarıyorlar. Taht-ı esâretlerine aldıkları milletleri o hâle getiriyorlar ki bu mezâlime karşı hiç kimse i'tirâz etmeyi, ses çıkarmayı hatırına bile getiremiyor. Küçük bir hoşnutsuzluk hissettikleri dakīkada müslümanların gözlerini yıldırmak için hemen onların ileri gelenlerini, münkariz olan, ötede beride tek tük kalan ulemâsını, eşrâfını zavallıların gözleri önünde idâm ediyorlar. Bu derece şiddetli bir istibdâd ile onların seslerini boğuyor, her hareketlerine, her vahşetlerine boyun eğdiriyorlar. Sonra bu zâlimâne hareketlerinin takdîs olunmasına da hayvan sürüsü hâline gelen o bî-çâreleri mecbûr tutuyorlar. Artık o zâlimlerin pençesine düşen milletin elindeki, avucundaki gittikten sonra haysiyeti de, ırzı da, nâmusu da pâmâl-i hakaret oluyor. İnsanlıkla hiçbir alakası kalmayarak behâim gibi topraklar üzerinde sürünüp duruyor.

İşte yeryüzündeki bütün müslüman ümmetlerini böyle sefâlet girdâblarına, izmihlâl hufrelerine sürüklemekte olan zâlimlerin İngilizler, Fransızlar, Moskoflar olduğunu bütün cihân biliyor. Hem bu heriflerin icrâ ettikleri vahşetlere ma'rûz olan yalnız müslümanlar değildir. Bütün âlem-i beşeriyet bunların zulmünden, bunların fitnesinden bî-zârdır. Yeryüzünde kendilerinden başka hiçbir milletin yaşamaya, saltanat sürmeye hakkı yoktur! Bütün rû-yı zemîn onların mâlikânesi, bütün insanlar onların kölesidir! Üzerlerine oturdukları serîr-i saltanatların taht-ı Fir'avn'dan farkı yoktur. Şeytân orduları gibi mel'anetleri bütün cihâna yayılmıştır. Ayak basdıkları yerde zulümden, vahşetten başka hiçbir şey hükümrân olmaz.

Onlar beşeriyeti böyle boğmak istiyorken İslâmiyet insanlara geniş bir şehrâh-ı adâlet ve te'âlî açıyor. İslâm, kendi müntesiblerine büyük bir hürriyet ve saâdet bahşettiği gibi cenâh-ı re'fetine giren bütün zimmîlerin hukūkunu, mâllarını, canlarını, nâmuslarını sıyânet ile de emrediyor. Ne ahlâklarına dokunuyor, ne dinlerine bir ta'arruzda bulunuyor. Bunun için İslâmiyet hakīkaten Allah yoludur. Cenâb-ı Hak:

(وَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى لَا تَكُونَ فِثْنَةٌ وَيَكُونَ الدّينُ لِلهِ فَانِ انْتَهَوْا فَلَا عُدُوانَ إِلَّا عَلَى اللهِ وَالَّذينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ عَلَى الظَّالِمينَ) ، (اَلَّذينَ أَمَنُوا يُقَاتِلُونَ في سَبيلِ اللهِ وَالَّذينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ في سَبيلِ اللهِ وَالَّذينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ في سَبيلِ اللهِ وَالَّذينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ في سَبيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا اَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعيفًا) في سَبيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا اَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعيفًا)

"Îmân etmiş olan kimseler Allah yolunda cenk ederler. Kâfir olanlar [22] ise şeytân uğrunda muhârebede bulunurlar. Şeytanın dostalarıyla cenk ediniz. Şeytanın hilesi şübhe yoktur ki zaîfdır." Buyuruyor. İşte bu âyâtıcelîle cihâdı İslâm'ın kimler aleyhinde olduğunu tama-

¹ Bakara, 2/193. Bu âyete benzeyen Enfâl Sûresi 39. âyetle karıştırılarak (هَا) yerine (کله سا) yazılmıştır.

² Nisâ, 4/76.

mıyla gösteriyor. Bizim cihâdımız Hak düşmanı, insâniyyet düşmanı olan a'dâmıza karşıdır. Müslümanlar hakkı yükseltmek, beşeriyeti kurtarmak için muhârebe ediyorlar. Yoksa cihâd –düşmanlarımızın işâ'a ettiği gibi– her müslüman olmayanı sâika-i intikām ile yahud taassub-ı dînî ile öldürmek demek değildir. Cenâb-ı Hak الأَوْالُهُ اللَّهُ الللَّهُ اللَّهُ bütün müslümanlara; erkek, kadın, mu'înli, mu'însiz, piyade, süvari, her mü'mine cihâd farz-ı ayn olur. Cihâddan kaçanlar dünyada zilletten, âhirette de hüsrândan kurtulamazlar. Cihâddan الَّذينَ أَمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قيلَ لَكُمُ انْفِرُوا في سَبيل اللهِ اتَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِ ارَضيتُمْ بِالْحَيْوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْأَخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيُّوةِ الدُّنْيَا فِي الْأَخِرَةِ الَّـ قَلِيلٌ. إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اليمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيئًا Ey îmân edenler, size ne oluyor" = (وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَديرٌ ki size harbe koşun denildiği zaman yere mıhlanıp ağırlaşıyorsunuz. Âhirete bedel hayât-ı dünyaya mı râzı oldunuz? Öyle ise biliniz ki âhirete nazaran hayât-ı dünyadan istifâde hiç menzilesinde azdır. Eğer harbe koşa koşa gitmezseniz Allâhu te'âlâ sizi pek elîm bir azâba giriftâr eder. Size bedel mutî' olan diğer bir kavim getirir. Ve bu kaçamaklarla dîn-i ilâhîsinin kuvvetlenmesine hiçbir zarar da îkā' edemez. Allah'ın kudret-i azîmesi her şeye إِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِاَمْوَالِكُمْ وَانْفُسِكُمْ في) yeter." Sonra 4 İster neşât ile ister " (سَبيل اللهِ ذٰلِكُمْ خُيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنتُمُ تَعْلَمُونَ cebr-i nefs ile ister az, ister çok silah ile harbe koşup Allah yolunda mallarınızla nefislerinizle cihâd ediniz. Cihâdı yapmak yapmamaktan ne kadar hayırlı olduğunu bilseniz..." âyet-i kerîmesinde de müslümanlar için hayır ve saâdetin, fevz ü felâhın ancak bu sûretle harekette olduğu beyân buyuruluyor. Binâenaleyh cihâd i'lân olunur olunmaz her mü'min için o da'vete icâbet, elinden gelen her fedâkârlığı îfâ farz-ı ayn olur. Hiçbir müslüman geriye kalmamalı. Bütün dünyada ne kadar müslüman varsa hepsi yek-vücûd bir kitle-i muazzama hâlinde harekete başlamalı. Gerek Hilâfet-i Muhammediyye-i Osmaniy-ye'nin livâ-yı muzafferiyyeti altında, gerek Almanya ve müttefiklerine iltihâk ederek harb-i mukaddese iştirâk etmeli, âlem-i İslâm'ı ve bütün beşeriyeti İngilizlerin, Fransızların, Moskofların esâret zencirlerinden kurtarmalıdır. 5 (وَمَا النَّصُرُ اللَّهُ مِنْ عِنْدِ اللهُ) = "Aded ve adüvvün çokluğuna azlığına bakmayın fevz ve nusret ancak Allah'tandır."

* * *

Fî Sebîlillâh Cihâd Edenlerin Vazîfeleri

S – Hak yolunda cihâd edenlerin vazîfeleri nedir?

C – Evvelen; kemâl-i metânet ve cesâretle daima ilerlemek, sabır ve sebât göstererek düşmanla pençeleşmek, açlığa, susuzluğa, sıcağa, soğuğa, kara yolculuğuna, deniz seferine, hâsılı meşakkatlerin envâ'ına göğüs germek, tahammül göstermek, silah arkadaşlarının kusûrlarını afvetmek, düşmandan daha mütehammil, daha sebâtlı olmak, daima fâikiyeti kazanmak için çalışmak, birbiri ardı sıra muzafferiyetler ihrâzı için daima ilerlemektir.

Cenâb-ı Hak: وَرَابِطُوا وَرَابِطُوا وَصَابِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا) = "Ey îmân eden kimseler, sebât gösteriniz, hem düşmanlarınızdan fazla sebât gösteriniz. Daima da muhârebeye hâzır bulununuz. Bununla beraber Allah'tan her zaman korkunuz ki felâh bulasınız." Buyurmakla bizim ne kadar sebâtkâr, ne kadar şecî' olmamız lâzım geldiğini bildiriyor. Îmânı tâm olan hakīkī müslümanlar hiçbir zaman korku nedir bilmezler, düşmandan yüzçevirmek nedir hatırlarına getirmezler. Müslümanlar meydân-ı cihâdda yüzlerini çevirirse ancak ya daha şiddetli savlet için mağlûb görünerek düşmanı aldatmak yahud diğer bir müfrezeye iltihâk etmek için çevirirler. Bu iki hâlin hâricinde her hangi müslüman düşmandan firâr ederse Allah'ın gazab-ı şedîdine uğrar, dünyada zilletten, âhirette de hüsrândan kurtulamaz.

Cenâb-1 Hak: 7(الله عَلَى الله ع

¹ Bakara, 2/256.

² Kâfirûn, 109/6.

³ Tevbe, 9/38-39.

⁴ Tevbe, 9/41.

⁵ Âl-i İmrân, 3/126

⁶ Âl-i İmrân, 3/200.

⁷ Enfâl, 8/15-16.

tarafından büyük bir gazaba giriftâr olmuş olur. Ve son yurdu cehennemdir. Cehennem ne fenâ [23] varılacak yerdir!" Harbden firâr edenlerin Cehennem'den başka sığınacak yer bulamayacaklarını beyân buyuruyor. Sonra diğer bir âyet-i kerîmede de: الْفَيْنِ مِنْكُمُ ٱلْفُ يَعُلِبُوا) = "Sizden sabırlı yirmi kişi varsa kâfirlerden iki yüz, yüz kişi varsa bin kişiye galebe etmek üzere sebât etsin." Buyuruyor. Müslümanların şecâ'at-i fıtriyyeleri, seciye-i esâsiyyeleri budur.

Hiç şübhe yoktur ki Allah'ın emirlerine itâat ederek sebât gösterenler daima kazanırlar. Dünyada ulüvv-i şâna, âhirette de makām-ı refi'a mazhar olurlar. Küffârın hud'alarına aldananlar, onların nasihatlerine uyanlar ise zilletten hüsrândan başka bir şey görmezler. Cenâb-ı Hak وَكَايَنْ مِنْ نَبِيّ قَاتَلَ مَعُهُ رِبِيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهُنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فَي اَتَلَ مَعُهُ رِبِيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهُنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فَي وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ سَبِيلِ اللهِ وَمَا خُفُوا وَمَا اللهُ ثَوَابَ اللهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ. وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ. فَاتْيهُمُ اللهُ ثَوَابَ اللهُ نَيْ وَحُسْنَ ثَوَابِ الْأَخِرَةِ وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ. يَا اللهُ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ يُولِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ لَكُوا إِنْ تُطيعُوا اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِرِينَ . بَلِ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِورِينَ . في المَنْورِينَ الْمَالِي . وَيُعْمَلُونُ الْمُؤْمِورِينَ . في الْمُعْرِينَ اللهُ مَالِينَ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِورِينَ . في الْمُعُورِينَ اللهُ مَالِي اللهُ مُولِينَ اللهُ الْعِيْرِينَ اللهُ اللهُ مَالِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِورِينَ . في الْمُولِينَ اللهُ مَالِينَ اللهُ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاصِورِينَ . في الْمُولِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاسُونِينَ . في الْمُولِينَ اللهُ اللهُ مَوْلِيكُمْ وَهُو خَيْرُ النَّاسُونِينَ اللهُ الل

Hele şu âyât-ı kerîme pek hakîmânedir: $^3($ وَلَا تَهْنُوا وَلَا تَالَمُونَ وَلَا عَالَمُونَ وَمَنُ مِنَ الْبُعُاءِ الْقُوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَالْمُونَ فَإِنَّهُمْ يَالْمُونَ كَمَا تَالْمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللهُ عَلَيمًا حَكِيمًا (اللهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللهُ عَلَيمًا حَكِيمًا (اللهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللهُ عَليمًا حَكِيمًا (اللهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللهُ عَليمًا حَكِيمًا (اللهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللهُ عَليمًا حَكيمًا (اللهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللهُ عَليمًا حَكيمًا duyuyorsanız onlar da sizin gibi acı duyuyorlar. Halbuki siz Cenâb-ı Hak'tan onların ummadıkları bir saâdeti de ümîd ediyorsunuz." $^4($ فَوْمُ قَرْحٌ مِثْلُهُ) 6 (وَتِلْكَ الْاَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ (النَّاسِ Sıkılmaya gelmez. Bu defa size düşmanlarınızdan elem isâbet ettiyse onlara vaktiyle sizden elem erişmişti. Bu eyyâm-ı fevz ü nusreti biz halk arasında tedâvül ettiririz. Gâh onların, gâh diğerlerin olur."

Hâsılı düşmanların hepsi ittifâk etseler yine i'lâ-yı Kelimetullah için, Allah yolunda cihâd bütün müslümanlara farz-ı ayndır. İyi bilelim ki muzafferiyetimiz sebâtımıza menûttur. Her türlü meşakkatlere göğüs gerer, sebât gösterirsek hiç şübhe etmeyelim ki Cenâb-ı Hak nusret ve zafer ihsân buyuracaktır. Mâdem ki düşmanlar İslâmiyeti mahv için memleketlerimizden bizi çıkarmak için üzerimize saldırmışlardır. Bizim de onları yakaladığımız yerde öldürmemiz, memleketlerinden çıkarmamız farzdır. Çünkü Cenâb-ı Hak:

(وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا اَنَّ اللهَ مَعَ الْمُتَّقينَ)⁵، (وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَاَحْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ اَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ اَشَدُّ مِنَ الْقَتْل)⁶

"Müşrikler nasıl sizin kâffenizi katlediyorlarsa siz de onların cümlesini katlediniz. Hem biliniz ki Allah kendisinden korkanlarla beraberdir. Onları her nerede bulursanız katlediniz. Onlar sizi nereden çıkardılarsa siz de onları oradan çıkarınız. Zîrâ çektiğiniz mihnet katilden daha şedîddir." Buyurur.

Sâniyen; Allah'a tevekküldür. Cenâb-ı Hak $7(\hat{j})$ \hat{j} $\hat{j$

Sâlisen; Allah yolundu cihâd edenlerin bir vazîfesi de düşmanın fitnesini mahv, tecâvüzünü def' ederek Müslümanlık âlemini esâretten kurtarmak ve Kelimetullâh'ı i'lâ etmektir. Cenâb-ı Hak (وَلِهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدّينُ الدّينُ) = "Siz müşriklerle harb ediniz ki mihnete ve devâm-ı şirke mahal kalmasın da dîn hâlis olarak Allah için olsun. Eğer sizi mihnete giriftâr etmekten, şirkten vazgeçerlerse yakalarını bırakınız. Zîrâ ancak zâlimlere ilişmek var." Buyuruyor.

Şer'in tecvîz etmediği zulümden, fazla taşkınlıktan sakınmalıdır. İntikām alacağım diye haddi tecâvüz etmemeli, adâletten ayrılmamalıdır. Çünkü gayr-ı meşrû' intikām ağrâzdan neş'et eder. Mü'min ise garaz uğrunda değil, Allah uğrunda cihâd eder. Cenâb-ı Hak: 10 لَا اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ عَلَى اللهُ الل

Ey gazâ meydanlarında din düşmanlarıyla çarpışan mücâhidîn-i İslâm! Cihâdınız Allah uğrundadır. Hiçbir

¹ Enfâl, 8/66.

² Âl-i İmrân, 3/146-150.

³ Nisâ, 4/104.

⁴ Âl-i İmrân, 3/140.

⁵ Tevbe, 9/36.

⁶ Bakara, 2/191.

⁷ Talak, 65/3.

⁸ Âl-i İmrân, 3/126.

⁹ Muhammed, 47/7.

¹⁰ Mâide, 5/8.

vakit ağrâz-ı nefsâniyyenize kapılmayınız. Düşmanlarınıza karşı olan nefretiniz, adâleti terk etmenize sebeb olmasın. Size vâcib olan daima adâlettir. Adâlet takvânın en büyük rüknüdür. İşte bunun için düşmanlarınızın kadınlarını, çocuklarını, ihtiyârlarını, a'mâlarını, mecnûnlarını, savma'alarında yaşayanlarını, harbe iştirâk etmedikleri, muhârebe hakkında bir fikir vermedikleri takdîrde öldürmekten sizi men' ediyor. Kezâlik yiyeceğiniz, içeceğiniz, giyeceğiniz, yatacağınız, harb edeceğiniz şeylerden mâ'adâ elinize geçirdiğiniz ganîmetleri almaktan da sakınınız. Bunlardan mâ'adâ bir şeyi ancak zarûret hâlinde alabilirsiniz. Şu kadar ki bilâhare yine iâde etmek lâzımdır.

Râbi'an; düşmanla temâs ettiğiniz zaman daima Allah'ı anınız. Onun azametine ilticâ ediniz. Ondan nusret isteyiniz. Zîrâ en [24] müşkil dakīkalarda imdâdınıza yetişecek ancak O'dur. Ondan başka sığınacak hiçbir yerimiz yoktur. Allah nusret isteyenlere rahmetini esîrgemez. Daima "Allahuekber Allahuekber" deyiniz. Daima "Yâ Rab! Bize sabır ve sebât, nusret ihsân buyur. Düşmanlarımızın kalbine korku ver." duâsını tekrar ediniz. Allah'ı ananlar muhakkak felâh bulurlar. أَوْنَةُ فَاتُبْتُوا وَاذْكُرُوا اللهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ "Lâ havle ve lâ kavle illâ billâh, sadakAllâhulazim."2

Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî

AFGAN'IN HİNDİSTAN'I İSTÎLÂSI KARÎBDİR

Bütün o şevket ve azamet, bütün o pür-şân ü şeref mâzîsiyle Şark'ın târîhini yaldızlayan koca Hindistan bugün fazîletsiz ve pek bayağı bir kavmin zîr-i tahakküm ve teğallübünde inliyor. Hindistan derken o tecâvüzât ve şekāvete karşı sızlayan her yürek İngilizlerin, bu alçak tabîatlı kavmin ser-nigûn ve makhûr olmasını o kadar samîmî temennî ediyor ki...

Hindistan, o pür-feyz memleket, bütün cihânın enzâr-ı tahsînini celb etmiş, bütün cihângîrlerin tabîat-i cenkcûyânesine bir galeyân vermiştir. Bu sebeble tâ evvelden (İskender-i Kebîr) İran'ı mağlûbeden ordusuyla Hindistan'a sarkmıştı. Sonra Nadir Şah, Timurlenk gibi muhârib hükümdârlar hep Hindistan'ı zabt etmişlerdi. Napolyon Bonaparte de Hindistan'ı zabt etmek için Mısır'a gelmiş fakat orada mağlûb olmuştu... ilh.

Târîhi açmak ve tafsîlât vermek neye yarar? Zâten bunlar herkesçe ma'lûm olan şeylerdir. Hindistan gāyet zengin bir memleket olduğundan hâhiş ve arzû-yı umûmîyi celb etmiştir. Hatta Hind mahsûlât ve ganâimi efsanelere bile karışmıştır. Ma'lûm olduğu üzere İngilizler Hindistan'ı bir kumpanyanın desâisi sâyesinde zabt etmişlerdi. Ve sonra gizli perdeler arkasında denâ'et-i fâci'alarını oynarken zavallı Hindlilere o mağdûr müslümanlara karşı gāyet halîm ve mülâyim davranıyorlar, daima her şeyi, menfa'atleriyle muvafık olarak gösteriyorlar, haber veriyorlardı.

Âh! Gāfil İslâmlar... Bilirler mi idi ki okşanarak, tatlı sözlerle kandırılarak mezbaha başına sürüklenen bir koyuna benziyorlardı... Şu sözlerimize bir misâl olmak üzere âtîdeki vak'ayı gösterebiliriz:

Mısır vak'a-i ma'lûmesinde Arâbî Paşa İngiltere'ye isyân ettiği vakit, o dessâs hükûmet Hind müslümanlarına:

"Arâbî Paşa isminde birisi Halîfe'nize isyân etti. Biz de orada Halîfe tarafından me'mûr olarak âsîyi te'dîb ve tecziye edeceğiz... Gayret-i dîniyyesi olan ve Halîfe'ye merbûtü'l-kalb olanlar askerimizle beraber gelebilir..." diyordu. Bu sözlerde bir hakīkat, bir samimiyet gören Hindli müslümanlardan ve Afganlılardan mürekkeb bir kısım halk İngiliz ordusuna gönüllü yazılmıştı.

İngiltere, Hind müslümanlarına hutbede yalnız nâmınâmı-i Hilâfet-penâhı'nin zikrolunmasını da müsâade — hatta emir— etmişti. İşte artık bu fecâ'at piyesinin son perdesi oynanıyor. Artık foya çıkacak, çıktı, demiyorum... Çıkacak, diyorum. Çünkü bugün Hindistan'daki dindaşlarımız ahvâl-i hâzırayı tamamıyla yanlış biliyorlar. İngiltere onlardan Alman zaferlerini ve kendi mağlûbiyetlerini gizliyor. Bütün Hind ve İngiliz gazeteleri Fransızların, İngilizlerin, Rusların muşa'şa'—fakat masnû'— zaferleriyle doludur.

İçlerine bir de İngiltere desâis-i mel'ûnesine yataklık eden bir İslâm gazetesini -*Pîse-i Ahbâr*— ilâve edersek zavallı dindaşlarımızın her şeyden bî-haber olduğunu kolayca kestiririz. Bu denâ'etiyle iktifâ etmeyen o İslâm gazetesi (!!) bir de bize ders vermeye çalışıyor ki: Gülünç, gülünç olmakla beraber esef-engîz bir hâl.

Bundan on sene mukaddem Afganistan Emîri Habibullah Hân hazretleri Hindistan'a bir seyâhat icrâ etti. Müşârun-ileyh hazretlerinin bu seyâhati bir maksadı siyâsîyi ta'kīb etmiyordu. Hindistan'da ilk Cuma namazını Akra nâm câmi'-i şerîfte edâ etti. O zaman o câmi'de okuduğu bir hutbenin Hindliler üzerindeki te'sîri el-ân bâkīdir.

Emîr hazretleri güzergâhına tesâdüf eden müşrif-i harâb cevâmi'i ta'mîr ettirdiği gibi bazı yıkık puthâneleri de imâr ediyordu. Salât-ı îd-i adhâyı Dehli Câmi'-i Kebîri'nde kıldı.

¹ Enfâl, 8/45.

^{2 &}quot;Güç ve söz ancak Allah'ındır. Azim olan Allah doğru söyledi" anlamında.

Hindliler ve mecûsîler tebrîk-i îde geldikleri zaman emîr hazretleri evvelden beri aralarında mevcûd olduğunu bildiği bir ihtilâfı halletmek üzere İslâmlara karşı muhtasar bir nutuk îrâd etti. Bu nutkuyla mecûsîler ile islâmlar arasında olan zebh-i kurban ihtilâfı ber-taraf oldu. Emîr hazretleri bu nutkunda şu yolda idâre-i kelâm etmişti: "Dindaşlarım, Mecûsîlerle bir memlekette yaşadığınız gibi menfa'atiniz, ticâretiniz hep müşterektir. Binâenaleyh onları gücendirmeyiniz. Şerîatimiz pek vâsi'dir. Boğa yerine deve veya koyun kesebilirsiniz.* Emiriniz olmadığım için bu sözleri söyledim. Eğer emiriniz olsaydım emrederdim."

İslâmların kabûlü üzerine aradaki ihtilâf ber-taraf

oldu. Böylelikle bu ihtilâftan öteden beri istifâde eden İngiltere'nin de istifâdesi hitâm buldu ve Mecûsîler de artık emîr-i Afgan'ı İslâmlar kadar sevmeye başladılar. Zâhiren pek ehemmiyetsiz görünen şu mes'ele ma'nen o kadar ehemmiyetli ve mühimdir ki belki İngiltere'nin Hindistan hâkimiyetine büyük bir darbe vurmuştur, derim. Bu siyâseti hep Habibullah Hân kullandı. O, dûr-endîş zâtın bir gāyesi vardı. Eskiden o düşünce Afganistan'da ve Afgan emirinin dimâğında mahfûz kalabilirdi. Hâlbuki... Şimdi bu gāye Hind hudûdunda, İngilizlerin mevcûdiyetine istinâdgâh olan bu memlekete müheyyâ-yı sefer bulunan Afgan ordusunun önündedir. Her şey gibi o da vakt-i merhûnunu bekliyor.

Afganî-zâde

Matbaa-i Âmedî

Eşref Edib

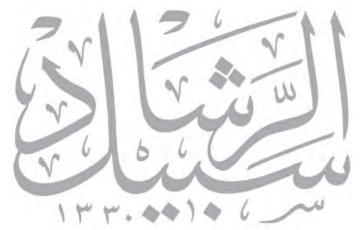
^{*} Mecûsîler boğaya ibâdet ediyorlar. Boğa, ma'bûdlarıdır. İslâmlar da kurban bayramlarında boğa kurban ettiklerinden Mecûsîler İslâmlara karşı muğber bulunuyorlardı. Emîr hazretleri işte bu mes'eleyi halletti.

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

§

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

3 Aralık 1914

14 Muharrem 1333

Perşembe

20 Tesrînisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 316

HADÎS-İ SERÎF

Hadîs-i Şerîf

مَا مِنْ نَفْسٍ تَمُوتُ، لَهَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ، يَسُوُّهَا أَنَّهَا تَرْجِعُ إِلَى الدُّنْيَا، وَلَا أَنَّ لَهَا الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، إِلَّا الشَّهِيدُ، فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ، فَيُقْتَلَ فِي الدُّنْيَا لِمَا يَرَى مِنْ فَضْلِ الشَّهَادَةِ¹

Meâl-i Serîfi

Nezd-i ilâhîde kendisine hayır mukadder olan hiçbir nefis yoktur ki ölsün de yine dünyaya dönmek hattâ dünya ve mâ-fîhâya mâlik olarak dönmekle mesrûr olsun. Bundan yalnız şehîd müstesnâdır ki şehâdetin fazîletini görmüş olduğu için yine gelip katl olunmayı temennî eder.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Enes bin Mâlik radıyallâhu anh olup Buharî ve Müslim ile Tirmizî ve Nesâî'de ve Müsned-i İmâm Ahmed bin Hanbel'de mezkûrdur. Yine Buharî ile Müslim ve Tirmizî'de ayrıca (رَبَعَ مُونَا الْكُوامَةِ يُرْجِعَ، فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَوَّاتٍ،) = "Şehîd nâil olduğu kerâmetten dolayı on kere dönüp de katl olunmayı temennî eder" ziyâdesi vardır.

Hadîs-i Şerîf

يُوْنَى بِالرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَيَقُولُ لَهُ: يَا ابْنَ آدَمَ كَيْفَ وَجَدْتَ مَنْزِلَكَ؟ فَيَقُولُ: مَلْ وَتَمَنَّ، فَيَقُولُ: مَا أَسْأَلُ وَأَتَمَنَّى فَيَقُولُ: مَا أَسْأَلُ وَأَتَمَنَّى لِإِلَّا أَنْ تَرُدَّنِي إِلَى الدُّنْيَا، فَأَقْتَلَ فِي سَبِيلِكَ عَشْرَ مَرَّاتٍ، لِمَا يَرَى مِنْ فَصْلِ الشَّهَادَةِ، وَيُوْتَى بِالرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَيَقُولُ لَهُ: يَا ابْنَ آدَمَ، كَيْفَ وَجَدْتَ مَنْزِلِ، فَيَقُولُ لَهُ: يَا ابْنَ آدَمَ، كَيْفَ وَجَدْتَ مَنْزِلِ، فَيَقُولُ لَهُ: ثَالْبُنَ آدَمَ، كَيْفَ وَجَدْتَ مَنْزِلِ، فَيَقُولُ لَهُ: أَتَفْتَدِي مِنْهُ بِطِلَاعِ الْأَرْضِ ذَلِكَ فَيَقُولُ: كَذَبْتَ، قَدْ سَأَلْتُكَ أَقَلً مِنْ ذَلِكَ وَأَيْسَرَ، فَلَمْ تَفْعَلُ فَيُرَدُّ إِلَى النَّارِ.²

Meâl-i Serîfi

Kıyâmet gününde huzûr-ı Rabbü'l-âlemîn'e ehl-i cennetten âdem getirilir. Taraf-ı izzetten kendisine: "Ey Âdemoğlu, kendi menzilini nasıl buluyorsun?" diye suâl buyurulur. "Ey Rabbim, menzilim en iyi menzildir" der. Bunun üzerine Hak te'âlâ: "İste, temennî et" buyurur. Bunun üzerine o da: "Yâ Rab, hiçbir dileğim yok, hiçbir şey temennî etmem. Yalnız şunu dilerim ki beni dünyaya on kere iâde edesin de senin yolunda katlolunayım." Ehl-i cehennemden de âdem getirilir. Hak te'âlâ: "Ey Âdemoğlu, kendi menzilini nasıl buluyorsun?" diye sorar. "Ev Rabbim, menzilim en kötü menzildir" der. Bunun üzerine Hak te'âlâ: "Bu menzilden kurtulmak için dünya dolusu altın fedâ etmeye râzı mısın?" diye sorar. O da: "Evet, yâ Rab" deyince Hak te'âlâ: "Yalan söylüyorsun. Ben senden bundan daha az, fedâsı daha kolay şey istemiştim de yapmamıştın" buyurur. O mücrim de cehenneme iâde edilir.

Bu hadîs-i şerîf Müsned-i İmâm Ahmed ile Sünen-i Nesâî'de mezkûr olup râvîsi Enes bin Mâlik radıyallâhu anhdır. Hadîsin kısm-ı sânîsini rivâyet eden Ahmed bin Hanbel hazretleridir.

Hadîs-i Şerîf

قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: لَا تَسْتَطِيعُونَهُ، قَالَ: فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ: لَا تَسْتَطِيعُونَهُ، وَقَالَه فِي الثَّالِثَةِ: مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ، وَقَالَه فِي الثَّالِثَةِ: مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْقَائِمِ الْقَائِمِ الْقَائِمِ اللهِ تَعَلَى .3 فَي سَبِيلِ اللهِ تَعَلَى .3

¹ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 29.

² Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 13162.

³ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 29.

[26] Meâl-i Şerîfi

Nebiyy-i ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem hazretlerine: "Allah azze ve celle yolunda cihâd etmeye muâdil gelecek fazîlet nedir?" diye sordular. "Yapmak elinizden gelmez" buyurdular. Nihâyet üçüncüsünde: "Allah yolunda mücâhid âyât-ı ilâhiyyeye karşı kalbi hâşi' ve mutî' olan sâim ve kāime benzer, hem de öyle bir sâim ve kāim ki Allah yolunda mücâhede eden kimse geri gelince[ye] kadar ne sıyâmından, ne kıyâmından bir an gaflet ve fütûr etmez.(Yapamayacağınız şey işte budur)" buyurdular.

Bu hadîs-i şerîf Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdan mervî *Müslim* hadîslerindendir.

Ahmed Naim

MAKĀLÂT

CİHÂD-I EKBER - MİLLET-İ MÜSELLAHA

Bir din ki insâniyyete rahmet, erbâb-ı ukūl ve idrâke ayn-ı hidâyet, mürşid-i şâhrâh-ı selâmet ve saâdet, menba'-ı kavânîn-i medeniyet, me'haz-ı desâtîr-i ilm ü ma'rifet iken yine kadr-nâ-şinâs münkirlerinin çılgın tecâvüzleri, vahşî savletleri karşısında encâm-ı kâr, ref'-i nikāb-ı kahr ü celâl ederek المُنافِقينَ وَاغْلُظْ = "Ey Nebiyy-i muhterem, nûr-ı ilâhîyi söndürmeye çalışan kâfirlere ve –zâhirde İslâm geçinirken a'dâ-yı hakka yardım eden– derk-i esfel-i cahîm ashâbına kemâl-i gılzat ve şiddetle sell-i seyf-i cihâd eyle!" emriehemm-i vücûbuyla Cenâb-ı mübelliğ-i zî-şânını –aleyhi's-salâtü ve's-selâm– seyf-i müdâfa'a-i cihâd ile teslîh ve sultânü'l-mücâhidîn ünvân-ı celâdet ve şehâmetiyle tebcîl ve takdîs eder.

Bir millet ki sâbıkīn-ı evvelîn-i Muhâcirîn ve Ensâr'ı (radıyallâhu anhüm ve radû anh) o başkumandan-ı akdes ve efham –sallallâhu te'âlâ aleyhi ve sellem– efendimiz hazretlerinin ilk saff-ı gazâlarını, Bedr-i kübrâ ufukları üzerinde *(فوالذي بعثك بالحق إن استعرضتَ بنا هذا البحرَ) فوالذي بعثك بالحق إن استعرضتَ بنا هذا البحرَ، وما نكره أن تلقى بنا فخضته لخُضناه معك، ما تخلف منا رجل واحد، وما نكره أن تلقى بنا عدونا إنا لصُبُرُ عند الحرب، صُدُقٌ عند اللقاء، لعلّ الله أن يريك منا ما عدونا إنا لصُبُرُ عند الحرب، صُدُقٌ عند اللقاء، لعلّ الله أن يريك منا ما teslîmiyyet-kârânesiyle teşkîl ederler. İlk talî'a-i zaferleri olmak, bütün cihân-ı ukūl ve idrâki velehlere, hayretlere düşürmek saâdet-i uzmâsıyla varlıklarından geçerek:

نحن الذى بايعوا محمدا على الجهاد ما بقينا ابدًا والله لو لا الله ما اهتدينا ولا تصدقنا ولا صلينا فاغفر فدالك ما اتقينا وثبت الاقدام ان لاقينا والقين سكينة علينا النا اذا صبح بنا اتينا**

Zemzeme-i vecd-âverânesiyle raksân olarak arslanları tedhîş edecek bir istihfâf-ı hayât, bir istihkār-ı mevt, mâ-fevka't-tabî'a vasfına sezâ bir batş-ı kāhirâne ile müdâfa'a-i hak, neşr-i envâr-ı hakīkat uğrunda şehâdet meydanlarına cennet-i a'lânın, firdevs-i na'îmin en kestirme yollarına koşarlar, artık "millet-i müsellaha" ünvân-ı fahr u mübâhâtı bu –ilâ yevmi'l-kıyâm medâr-ı hayât ve bekāsı cihâd fî sebîlillâh olan– millet-i mücâhideden başka hangi millete, hangi cem'iyete yakışır?

Bunlar o kahraman şîr-dillerdir ki mâl ve canlarını rızâ-yı ilâhîye nâiliyet için sînelerinden seyl-i münhadir gibi hurûşân bir aşk-ı lâhûtî ile fedâ ettiler.

Bunlar o rütbe-i bâlâ-terîn-i insâniyyet erbâbıdır ki üç yüz on dört kişilik mevcûdlarıyla İskenderlerin, Dârâ-ların milyonlar kesretindeki cesîm ordularının –o da pek muvakkat– muvaffakiyetlerini hiçe indiren muzafferiyet-i uzmâlarıyla şevket ve azameti cihâna sığmayan bir devletin vâzı'u'l-esâs-ı masûnu'l-indirâsı oldular. Hakīkat! Bu fenâ âleminin dört günlük hayât-ı hâb-âlûdu içinde hak-perestân için hakīkī bir zevk-i hestî varsa o da ancak ve ancak i'lâ-yı hak, neşr-i envâr-ı hakīkat uğrunda fedâ-yı mâl ve can etmektir. Ukūl-i selîme erbâbı için bundan büyük, bundan ulvî, bundan câvidânî bir zevk-i ebedî, bir hazz-ı sermedî tasavvur olunamaz.

Mâdem ki bekā yok, haktan dûr olarak zemîn-i behîmiyette, bâtılın pâ-yi zulm ü udvânı altında yaşa-yan hayâtın ne kıymeti, ne meziyeti, ne zevki, ne şerefi vardır? Öyle sefîl ve miskîn, öyle zelîl ve cebîn hayâttan ölüm bile iğrenir!

Müdâfi'în ve müzâhirîn-i hakkın mukaddes vücûdlarıyladır ki bu denî dünya yaşar, bu sefîl topraklar şeref bulur. Onlar olmasa bu hâkdân baştanbaşa bir beyâbân-ı vahşet kesilir.

Bak ey müslüman! Lisân-ı hikmet-beyân-ı Peyâm-

¹ Tevbe, 9/73.

^{*} Zât-ı pâk-i risâletinizi hazret-i Kur'ân-ı Hakîm ile ba's ve irsâl buyuran Cenâb-ı Hakk'a yemîn ederim ki "Şu Bahr-i Ahmer'i geçiniz!" diye fermân buyursanız efendimiz, ruhumuz, veliyyü'n-ni'metimiz önümüzde iken biz bî-muhâbâ denize atılır ve geçeriz. Bizden hiçbir ferd zerre kadar meyl-i tahallüf göstermez. A'dâ-yı dînimizle karşılaşmaktan zerre kadar korkmayız. Efendimiz emîn olsunlar ki biz sabr-ı mücessem, biz a'dâ karşısında sıdk-ı zî-hayâtız. Rabbimizden ümîdvarız ki bizden mahzûz olacağınız me'âlî-i ef'âl ve mehâsin-i âsârı efendimize gösterir. [Taberi, Tefsir-i Taberî, Müessesetü'r-Risâle, 2000, c. 13, s. 400]

^{**} Cenâb-ı Hakk'ın ism-i celâline kasem ederim ki eğer zât-ı pâk-i ehadiyeti olmasa biz ebeden nâil-i hidâyet olamazdık. Ne zekât verebilir, ne de nâmaz kılabilirdik. Yâ Rab bizim ittika ve teberrî etmiş olduğumuz seyyi'âtımızı, lütfen afv ve mağfiret buyur! Bizi a'dâ ile karşılaşırsak sâbit-kadem eyle! Bize sekînet, şecâ'at ve celâdet ihsân eyle! Biz o hakīkī îmân billâhi ashabıyız ki cihâda da'vet olunduğumuz gibi derhâl icâbet ederiz.

Butlâna, zulüm ve udvâna sell-i seyf-i kahr u demâr ile şehâdet meydanlarına atılmak, o sâha-i kahramânî-de hâiz-i kasbü's-sebak olmak ehl-i ilm ü irfânın şânıdır. Şehâdet... O ne büyük, o ne kudsî bir rütbe-i ilâhiyyedir! Kalbi, îmân ve Kur'ân'ın envâr-ı feyz-i beşâşetiyle meşhûn olmuş herhangi bir öz müslüman için şehâdet meydanına atılmamak, rütbe-i ulyâ-yı şehâdetten mahrûm kalmak, âcizler, korkaklar gibi ölüm döşeğine uzanarak hırıl hırıl can vermek ne azîm bedbahtlıktır!

Şehâdet, hakīkī müslüman için mevt değil, binde birine nasîb olmayan en mes'ûd bir hayât-i ebedîdir.

وَ لَا تَقُولُوا لَمَنْ) Delîl mi istiyorsun? İşte şâhid-i Kur'ânî: أَولَا تَقُولُوا لَمَنْ) -Allah uğrun" = (يُقْتَلُ في سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتٌ بَلْ اَحْيَاءٌ وَلَٰكِنْ لَا تَشْعُرُونَ da hûn-ı şehâdete bulanarak maktûl düşenler hakkında (emvât) demeyiniz. Bilakis o bahtiyârlar diridirler. Fakat siz o câvidânî hayâtı idrâk edemezsiniz." Bir şâhid-i diğer وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ تُعِلُّوا في سَبيلِ اللهِ اللهِ اللهِ الْمُواتًا بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبّهمْ) daha: 2 يُوزَقُو نَ 🚽 "Sakın fî sebîlillâh şehîd düşenleri ölü sanmayınız. Bilakis onlar diri ve nezd-i ilâhîde merzûkturlar." Sen kendi hesâbına hânende -velev kuş tüyünden- mükellef döşeğin içinde mevtin o müdhiş sekerâtı ile kıvrana kıvrana can verirsin. O ise dininin, Kur'ânının, milletinin, sancağının, mu'azzez vatanın müdâfa'a ve muhâfazası uğrunda sîne-i hamâsetini düşman süngülerine açar. Birkaçını cehenneme gönderir, eğer mukadder ise bir kurşunda sekerât-ı mevt görmeksizin ölüm acısı nâmına bir şey hissetmeksizin uçar Allah'ına gider. Düşün, senin ölümün mü iyi? Onun şehâdeti mi hayırlı?

Ne gam pür-âteş-i hevl olsa da gavgâ-yı hürriyyet Kaçar mı merd olan bir cân için meydân-ı gayretten Kemend-i can-güdâzı ejder-i kahr olsa cellâdın Müreccahdır yine bin kerre zencîr-i esâretten Felek her türlü esbâb-ı cefâsın toplasın gelsin Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azîmetten.

Sultânü'l-muhaddisîn İmâm Buharî'nin Hazret-i Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) hazretlerinin rivâyetiyle

Sahîh'inde naklettiği şu hadîs-i şerîfi okuyalım: أنْتَدَتُ اللَّهُ) لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ، لاَ يُخْرِجُهُ إِلَّا إِيمَانٌ بِي وَتَصْدِيقٌ برُسُلِي، أَنْ أُرْجِعَهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ، أَوْ أُدْخِلَهُ الجَنَّةَ، وَلَوْلاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيّةٍ، وَلَوْدِدْتُ أَنِّي أُقْتُلُ فِي سَبِيلِ اللّهِ ثُمَّ أُحْيَا، ثُمَّ أُقْتُلُ ثُمَّ "Cénâb-ı Hak, ancak zât-ı pâk-i ehadiy) = "أَحْبَا، ثُمَّ أَقْتَالُ yetine olan lâ-yetezelzel îmânının ve peyâmberân-ı izâmını tasdîkinin sevk-i ulvîsiyle fî sebîlillâh meydân-ı cihâda koşan abd-i muhlisine ya nâil olacağı ecr-i azîm ve mâl-i ganîmetiyle âilesi nezdine ircâ' ve iâdesini yahud -ni'met-i uzmâ-yı şehâdete mazhariyet bahtiyârlığıyla mümtâz olanlardan ise- Cennet-i a'lâsına idhâl buyuracağını fazlen ve keremen ta'ahhüd buyuruyor. Eğer ümmetime bâ'is-i meşakkat olmasa ben ordu-yı hümâyûnumdan geri kalmam ve arzû ederim ki meydân-ı harbde şehîd düşeyim, sonra dirilip yine şehîd düşeyim. Tekrar dirilip yine şehîd düşeyim." Görüyor muyuz, vücûd-ı akdes ve a'lâsı bâ'is-i îcâd-ı avâlim olan Cenâb-ı Rahmeten li'l-âlemîn (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) efendimiz hazretleri ne kadar hâr ne kadar âteşîn bir lisân-ı aşk ile rütbe-i celîle-i şehâdeti temennî buyuruyorlar! Şehâdetin büyüklüğüne bundan bâhir delîl mi olur?

Ey târîh! Ey faslü'l-hitâb-ı hakāyık! Sîneni aç, aç da o dünyâlara sığmayan me'âlî-i fütûhât-ı İslâm'ı, o küreyi yerinden sarsan mefâhir-i şükûh-ı azamet ve iclâli ortaya saç!

Anlat! Hayru'l-kurûn olan Asr-ı Saâdet'in o herbiri hûrşîd-i risâlet etrâfında birer necm-i gîsûdâr-ı îmân, birer kişver-i ilm ü irfân olan sahâbe-i izâm, tâbi'în-i kirâm (radıyallâhu anhüm ecma'în) hazerâtının ma'şûka-i îmân ve vicdânları olan rütbe-i bâlâterîn-i sehâdete nâiliyet hırsıyla nasıl gazâ meydanlarına koştuklarını, ne bî-nazîr muzafferiyet destanları vücûda getirdiklerini, nasıl livâü'l-hamd-i Muhammedî'yi (aleyhi's-salâtü ve'sselâm) şarkan tâ Çin surlarına, garben tâ Fransa'nın göbeğine Puvatya'ya, şimâlen tâ Kafkasya şevâhik-ı cibâline, Azak ve Karadeniz kıyılarına kadar götürdüklerini anlat! Onların, o insan-ı kâmillerin önünde gazâ vecde gelir, o dîn-i hak fedâîlerinin ardında zafer secde ederdi! Ah.. Kalb-i Islâm, o muazzam rûh-ı celâdet ve şehâmeti daima muhâfaza etmiş, daima o hakīkī rûh-ı insâniyyetle, o yüce duygu ile yaşamış olaydı hiç âlem-i İslâm inhitât ve sukūt nedir bilir miydi?

Hiç üç yüz bu kadar milyon müslüman, çift hayvanları gibi vahşî, kan içici Moskofların, sahte nikāb-ı medeniyyet altında cellâd sîmâsını gizlemeye çalışan barbar İngilizlerin, iffetin medfûn olduğu diyâr mahsûlü olan mağlûb ve makhûr Fransızların esâret boyunduruklarında inim inim inlerler miydi? Yüz binlerce müslüman gençlerinin bugün şu üç düşman-ı İslâmiyet'in canavar

¹ Bakara, 2/154.

² Âl-i İmrân, 169.

³ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü'l-Îmân, 25.

orduları içinde hayât gibi mu'azzez bir hakka, medeniyet gibi mübeccel bir hakīkate ve nihâyet [28] doğrudan doğruya Ka'be-i tevhîde rûh-ı İslâmiyyet olan makām-ı akdes-i Hilâfet'e, Hilâfet-i Muhammediyye'ye (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) kurşun sıkmaları, gülle atmaları ne fecî' bir bedbahtlık, ne hâil, ne îmân-sûz bir felâkettir!

Siz bir İngilizi, bir Fransızı, bir Moskofu alınız da cebren ve kahren İngilizliğe, Fransızlığa, Moskofluğa karşı harb ettiriniz! Kurşun gülle attırınız bakayım! O, musîbet-i uzmâ yalnız bedbaht esîr, zelîl müslümanlara mahsûs...!

İslâmiyet, zillet ve meskenet mi demektir? İslâmiyet, esâret ve hayvâniyet mi demektir? Hâşâ! Bin kere hâşâ..! İşte bugün -ey müslümanlar:- İslâmiyet'in bu üç büyük hasm-ı akūru o nûr-ı ilâhîyi akıllarınca söndürmek maksad-ı mecnûnânesiyle bil-ittifâk saldırdılar. Şevketli Halîfe-i yegânemiz emîru'l-mü'minîn efendimiz hazretleri bunların ta'arruz ve tecâvüzlerine karşı cihâd-ı ekber i'lânını yed-i yemîn-i hümâyûn-ı Hilâfet-penâhîlerindeki hazret-i Kur'ân-ı Hakîm nâm-ı akdesine fermân buyurdular. Bu fermân-ı hümâyûn Allah ve Resûlullâh'ındır.

Bugün yeryüzünde yaşayan erkek, kadın kâffe-i ehl-i Islâm mal ve canlarıyla Hilâfet-i İslâmiyye'nin askeridir. Hıfz-ı dîn, hıfz-ı Kur'ân, hıfz-ı istiklâl, hıfz-ı vatan, hıfz-ı nâmus nâmına en ufak bir işâret-i Hilâfet-penâhîlerine icâbet mevkiindedir. Halîfe-i İslâm'a itâat, Resulullâh'a ve bi'n-netîce Allah'adır. Aksi de tamamen aksinedir.

İslâmiyet da'vâsında bulunan herhangi bir kimse bilhassa bugün- fermân-ı Hilâfet-penâhîden zerre kadar tahallüf meyli gösterirse kat'iyyen müslüman değildir. Onun îmânı şübheli ve bî-ma'nâdır. Hiç -velev tehallüf sûretiyle- a'dâ-yı dîne, düşman-ı Hilâfet'e yardım eden müslüman olabilir mi? Onun cenâzesi zemzemle yıkansa yine murdârdır, cîfe-i küfr ü nifâktır.

Kur'ân-ı Hakîm'i -hâşâ!- tel'în eden mel'ûn Gladstone'un rûh-ı habîsi hortlamış, ikinci Ebrehe olmuş, Beytullâh'ı, Ravza-i Mutahhara-i seyyidü'l-enâmı yıkmaya çalışıyor. Moskoflar İslâm yolumuzu almaya, serîr-i Hilâfet-i İslâmiyyeyi parçalamaya, Ayasofya Câmi'-i şerîfi üzerine salîb-i a'zamı rekze yelteniyor.

İslâmiyet, bugünkü kadar hiçbir vakit bu derece müdhiş bir tehlikeye ma'rûz kal[ma]mıştır.

Koşalım, ey dîn-i hak erbâbı! Allah ve Resûlullâh'a mâl ve canımızla yardıma, Hilâfet-i mukaddese-i Ahmediyye'yi savlet-i a'dâya karşı müdâfa'a ve muhâfazaya koşalım! İşte o, rûh-ı a'zam-ı İslâmiyyet tenezzülgâh-ı nâsûtîsi olan kalb-i İslâm'a, o kadîm âşiyâne-i celâdet ve sehâmetine iniyor. 1(اللهُمّ والمُسْلِمِين عَلَى الدّين) şehâmetine iniyor. أللَّهُمّ انْصُرْ الْإِسْلاَمَ والمُسْلِمِين (يُريدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ! اللَّهَمِّ اتْمِم نُورك رَعْمًا لانوفهم!

Mehmed Fahreddin

AFGANISTAN HER HÂLDE INGILTERE ALEYHİNE KIYÂM EDECEKTİR

Hak ve adâleti bî-pervâ çiğneyerek, müttefikleriyle birlikte insâniyyete karşı i'lân-ı harb eden İngiltere İslâmlarla en zivâde temâsda bulunmus, İslâmlara en zivâde zararı dokunmuş bir garb hükûmetidir. Bâ-husûs Hindistan'ın zabtından sonra Afganistan'la hem-hudûd olduğundan Afganistan'ın bu devletten gördüğü zararlar az değildir. Evvelce İngiltere Afganistan'ı rakīb-i müdhişi Rusya'ya karşı bir kale gibi kullanmak istemiş ve bunun için Afganistan'a bazı mu'âvenetlerde de bulunmuştu.

Böylelikle Rusya'ya karsı Hindistan'dan emîn olacak, tek bir İngiliz neferi telef olmadan o koca memleketi Afganlılar vâsıtasıyla muhâfaza eyleyecekti.

Sâniyen: Bu mu'âveneti sâyesinde İngiltere Afganistan'a tedrîcî bir sûrette hükmetmek istiyor, kendisini onlara dost ve hâmî gösterip günün birinde Afganistan'ı zîr-i himâyesine alabileceğini ümîd ediyordu. Eğer Afganlılar buna kanacak, aldanacak olurlarsa İngilizler Afganistan'ı pek kolay zabt edecekti.

İşte bu mülâhaza sâikasıyla idi ki 93 Seferi'nden sonra İngiltere Afganistan'ı istîlâ etmek -mukaddemâ bahsolunduğu üzere- teşebbüste bulundu. Kâbil ve Kandahar'ı zabt etti. Lâkin o zaman Afganlıların hiss-i hamiyyeti galeyâna geldi: Ancak kendilerine mahsûs bir besåletle ellerinde eski sistem tüfenkler bulunduğu hâlde Ingilizlerin mu'allem, dehşetli top tüfenklerle mücehhez askerine hücûm ettiler ve onları hudûd hâricine kadar püskürttüler.

Bundan sonra İngiltere. karşısında bir Afganistan görmüstü. Îmân-ı kavîsi, salâbet-i dîniyyesi, cesâret-i azîmesiyle Afganistan, İngiltere karşısında artık bir şahsiyet-i mutlakaya mâlikti? İngiltere Afganistan'a ehemmiyet vermeye başladı. O sıralarda Afganistan Emîri Abdurrahman Hân hazretleri Hindistan'a geldikleri vakit Hind viceroyu² emîr hazretlerine: "Zât-ı âlîniz gibi büyük emirin İngiltere'ye dost olması lâzımdır" demişti.

Afganistan hiçbir zaman İngiltere'ye dost olamaz. Fakat o vakit siyâset muktezâsı İngiltere ile zâhirî bir dostluk râbıtası akd etmişti. Bu hâlin devamını İngilizler daima arzu ediyorlardı. Zîrâ biliyorlardı ki aks-i hâl iyi bir şey değildir. Bundan dolayı İngiltere Afganistan'ın her sözüne i'tirâz etmiyor veya edemiyordu. Meselâ: Buhara ve Hindistan şimendiferinin ilsâkı mes'elesini İngiltere ve Rusya hükûmetleri Afganistan'a teklîf ettikleri vakit Emîr Abdurrahman Hân "Kat'iyyen buna rızâ-dâde olamam. Eğer tehdîde cür'et ederseniz [29] hudûdlarınıza beş yüz bin asker sevkiyle son damla kanıma kadar uğraşırım" diye cevâb vermiş ve bunu her iki devlet de bilâ-i'tirâz kabûl etmişlerdi.

^{1 (}يُريدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِافْوَاهِهُمْ) ibâresi Tevbe, 9/32.

 $^{^2}$ "Vali" anlamında; metinde (ويسرايى) şeklinde yazılmıştır.

Halbuki bugünkü Afganistan ile eski Afganistan arasında gāyet büyük fark var. Afganistan fevkalâde bir gayret, büyük bir sa'y netîcesi olarak pek çok terakkī etti. Daha o zaman İngiltere karşısında ehemmiyet-i azîmeye mâlik olan Afganistan'ın bugün kuvveti tezâ'uf etmiştir. Aynı zamanda dün –velev zâhiren– İngilizle dost olan Afganistan bugün ona adüvv-i ekber, düşman-ı cândır. Bütün âlem-i İslâm'ın istinâdgâh-ı yegânesi olan Osmanlı Devleti'nin daima zararına çalışmakla iktifâ edemeyerek üstüne de iki dritnotumuzu hâincesine gasb eden o hükûmete karşı Afganlılar büyük bir hiss-i gayz u intikām duyuyorlar. İngiltere, Afganistan için büyük bir düşmandır. İngiltere, kahr edilmesi lâzım gelen bir millettir. Bunu Afgan milleti, Afgan hükümdârı takdîr ettiğine emîn olmalıdır.

Husûsan şimdi cihâd-ı ekber dahi i'lân edilmiştir. Telgraf havâdisi olarak işâ'a olunan ta'vîzât ve sâire gibi bir takım mevâ'id, Afganlıları ve Afgan ordusunu Cenâb-ı Hakk'ın الجَاهَدُوا في سَبِيلِ اللهِ) emr-i celîl-i Samedânîsini, halifesinin irâdesini icrâdan men' edemeyeceğine hiç şübhe etmemelidir.

Afganî-zâde

ÂLEM-İ İSLÂM

BÜTÜN MÜSLÜMANLAR İ'TİLÂF-I MÜSELLES ALEYHİNDE AYAKLANDILAR

Cihâd-ı mukaddese dâir beyânnâme-i hümâyûn-ı hazret-i Hilâfet-penâhî şeref-sâdır olur olmaz âlem-i İslâm'da azîm bir heyecân ve kıyâm âsârı görülmeye başlamış ve günden güne tevessü' peydâ etmiştir...

Beyânnâme-i hümâyûnun ilk te'sîri pâyitahtımızda mukīm bulunan İranlı kardeşlerimiz üzerinde görülmüştür. İki gün sonra Sultanahmed Meydânı'nda muhteşem bir ictimâ' akd ederek Rusların, İngiltere'nin, Fransa'nın İran'da ve bil-cümle memâlik-i İslâmiyye'deki entrikaları, zulümleri birer birer hutabâ-yı İraniyye tarafından ta'dâd olunmuş, bunların siyâsetlerine, emellerine la'netler yağdırılmış, bil-cümle müslümanların, Sünnî ve Şîîlerin yek-vücûd ve müttehid olarak Osmanlılarla beraber emr-i mukaddes-i cihâda iştirâk etmeye âmâde oldukları beyân edilmiş, Rusların şu son günlerde Urumiye'de yüz on bir İranlıyı asmak sûretiyle icrâ eyledikleri mezâlim protesto edilerek sefâretlere ve Bâbıâlî'ye İranlı bir hey'et tarafından takdîm olunmuş ve atebât-ı âliyâtta şeref-mukīm olup neşr-i ifâzâtta bulunan müctehidîn-i

kirâm hazerâtıyla İran'daki rüesâ-yı kabâile, İran kabinesine protestonâmenin sûretiyle cihâda iştirâk etmeleri lüzûmuna dâir müte'addid telgraflar çekilmiştir.

Bu vak'adan bir hafta geçmeksizin Tebriz'de birkaç sâ'at içinde mezkûr şehirde mevcûd olup Rusya'nın kuvvetini teşkîl eden iki bin kadar Rus Kazaklarıyla beraber Rus general konsolosunu gayûr Azerbaycanlılar kılıçtan geçirip geçen senelerde Muharrem'in onuncu gününde Rusların yüzlerce ahrâr ile beraber asdıkları merhûm Sikatü'l-İslâm hazretlerinin intikāmını aldılar. İran hükûmet-i resmiyyesi istediği kadar bî-taraf olsun, İran mücâhidleri, kabâili, ulemâ ve müctehidleri cihâda iştirâk etmişlerdir. Efkâr-ı umûmiyyeye istinâd etmek mecbûriyetini er geç İran kabinesi de hissedecektir. Yakın bir zamanda bî-taraflığı terk eyleyerek bütün mevcûdiyetiyle Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye ile birlikte İ'tilâf-ı Müselles aleyhinde meydân-ı mücâhedeye atılacağı muhakkak bir keyfiyettir.

Diğer taraftan cihâd-ı mukaddesin i'lânını duyan Fas, Cezâyir, Tunus, Mısır ve Sudan ahâlîsi, Somali kabâili de İngiltere ve Fransa aleyhinde müsellah bir hâlde ahz-ı intikāma karâr vermişlerdir. Her yerde bu din düşmanlarını sıkıştırmaya, şaşırtmaya başlamışlardır. Fas mücâhidleri tarafından bu ana kadar Fransız askerlerinden binlercesi hâk-i helâke serilmiştir. Irak ve Suriye cihetinde yaşayan gayûr ve dindar İslâm kabilelerinin de bir kısmı Süveyş Kanalı'nda diğer kısmı da Basra civârında İngilizlerle harb etmekle meşgül olduklarını hemen her gün istihbâr etmekteyiz.

Çok geçmeksizin muzaffer Osmanlı ordusu Mısır'a doğru inân-ı celâdetini atfedince bütün Afrika müslümanlarının İngiltere ve Fransa aleyhinde birden bire harekete gelerek baştanbaşa Afrika'da kıyâmlar koparacaklarına emîn olmalıyız. Kanal bir kere İngilizlerin kabza-i tasallutlarından kurtulur kurtulmaz Hindistan'daki iki yüz elli milyon Hindû ile seksen beş milyon müslümanın İngiltere aleyhinde ihtilâl çıkaracağı bütün İngilizleri mahva kıyâm edecekleri tabîîdir.

İran mücâhidlerinin kemâl-i faâliyyet ve hiss-i diyânetle meydân-ı cihâda atıldıklarını gören, haber alan Belucistan ve Afganistan kabâilinin de şimâlen ve cenûben Rusya'nın Türkistanı'yla İngiltere'nin Pencap Eyâleti'ne arslan gibi hücûm edeceklerine zerre kadar şübhe etmeyiz.

Kafkasya'daki müslümanlara Ermeniler de iltihâk ederek Rusya aleyhinde komiteleriyle, bomba ve dinamitleriyle, silahlarıyla ihtilâl çıkarmakta, Osmanlı ordularına dört gözle intizâr etmektedirler. Bütün bu hâdisât, bu tezâhürât vahdet ve uhuvvet-i İslâmiyye esâsının müslümanların kalbinde ne metîn bir sûrette yerleştiği,

¹ Bakara, 2/218.

müslümanların gaddâr, hûnhâr, iki yüzlü [30] İ'tilâf-ı Müselles devletlerinden intikām almak için fırsat beklemekte olduklarını tamamıyla gösteriyor. Devletü'l-Hilâfe'nin İ'tilâf-ı Müselles aleyhinde olarak harbe iştirâk ile i'lân-ı cihâd eylemesi şübhe yoktur ki dünyadaki bütün müslümanları silah başına, cihâda da'vet etmiş ve İslâm düşmanlarına makām-ı mu'allâ-yı Hilâfet'e karşı ta'arruzun, oyun oynamanın ne müdhiş, ne tehlikeli bir iş olduğunu fiilen isbât etmiştir.

İngiltere Mısır'dan ve Hindistan'dan koğulduktan sonra bütün o azameti, haşmeti, servet ve terakkıyâtı, kibir ve nahveti ile beraber sönüp gidecektir. أللوق يَعْلُو وَلاً) Daha işin başlangıcındayız. Daha cihâd haberini alamamış milyonlarca müslümanlar vardır ki bugün yarın hakīkatten haberdâr olunaca yek-pâre ateş kesilecekleri bedîhîdir.

يُريدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَابَى اللهُ اِلَّا اَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ) Âyet-i celîlesi mûcebince Cenâb-ı Hakk'ın, kahhâr-ı zü'l-celâl hazretlerinin nûr-ı ilâhîsini söndürmek isteyen küffârın makhûriyeti, nûr-ı İslâm'ın parlayacağı taraf-ı Hak'tan mukadder ve mübeşşerdir. Artık sabr-ı ilâhî tükenmiştir. Bunca zulümler, fenalıklar îkā'ına, hânümânlar söndürülmesine, nâmuslar çiğnenmesine karşı deryâ-yı gazab ve kahr-ı ilâhî cûş u hurûşa gelmiştir. Buna karşı hâil ve mâni' olacak hiçbir kuvvet yoktur. Kahr-ı Rabbânî sel gibi haksızları, kâfirleri gayyâ-yı izmihlâle sürükleyecektir. (الْا تَنَذَرُ عَلَى الْارُضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا) mantûk-ı celîline mâ-sadak olarak bu zâlimlerin, kâfirlerin hâli pek yaman olacak, târîhlerde ibret, dillerde destan olacaktır. Bu büyük ibretlerden hisseyâb olan milletlerin hâline ne mutlu!

Binâenaleyh bugün oruç ve namaz gibi cihâda iştirâk etmek ve küffâra karşı memâlik-i İslâmiyye'yi canlarıyla, mallarıyla müdâfa'a ve sıyânet etmek, beyza-i mukaddese-i İslâmiyye'yi küffârın tecâvüzâtından masûn bulundurmak her mü'min-i muvahhid üzerine farz-ı ayndır. Bundan yüz çeviren müslüman değildir. İnsan değildir. Onun için ne hayât vardır, ne şeref! Dünyada zilletten, âhirette hüsrândan başka hiçbir nasîbi yoktur.

Artık bu iş bu râddeye gelince akvâm-ı İslâmiyye arasındaki bütün ihtilâfât-ı mezhebiyye de ber-taraf olmuştur. Sünnîsi, Şîîsi, Vehhâbîsi, hâsılı hepsi bu cihâd-ı mübîne iştirâk etmiş ve edecektir. İngiliz yardakçılarından avcı kelbine benzeyen Aka Hanlarla ona benzer münâfıkların tedlîsâtına hiç kimsenin, hiçbir müslümanın ehemmiyet vermeyeceği şübhesizdir. Geceler gebedir. Bakalım neler doğurur! Âlem-i İslâm'ın istikbâli insâallah

pek parlaktır. Elverir ki her müslüman vazîfesinde kusûr etmesin.

S[sin]. M. Tevfik

* * *

MATBÛÂT

ORDULARDA HİSS-İ DÎNÎ

Sabah gazetesinin 13 Teşrînisânî 330 târîhli nüshasında münderic makāle-i mühimmenin bazı şâyân-ı dikkat fıkarâtını ber-vech-i âtî enzâr-ı üli'l-ebsâra vaz' ediyoruz:

"Şimdiye kadar cihâd hakkında yazılan makāleler gözden geçirildiği zaman hükûmetin şu husûstaki azm ü şiddetinden iki türlü netîceye intizâr edildiği anlaşılır:

Birincisi; makām-ı Hilâfet'in açtığı livâ-i cihâd altında akvâm-ı İslâmiyyenin en derin bir heyecân-ı dînî ile birleşerek istikbâli hakīkaten korkunç bir hâle getiren tehlikeyi silahla dağıtmasıdır. Vahdet-i dîniyyemizin şu maksadı er geç te'mîn edeceği bizim için muhakkaktır.

İngiltere siyâsetinin arş-ı İslâm üzerinden ref' etmeye çalıştığı nakş-ı mübîn-i uhuvvet silinemez. Târîhin üç yüz senedir bunu isbât etmek için hazırladığı isti'dâd, şimdi inkişâf ediyor. Mısır, ele alındıktan sonra bu inkişâfın âsârı daha vâzıh sûrette görülecektir.

İkinci maksadımız –ki bahsimizin esâsını teşkîl ederdüşmanlarımıza karşı i'lân ettiğimiz cihâdın bugün Kafkasya hudûdundan Süveyş sedlerine kadar muhâsım ordularla göğüs göğüse çarpışan cesûr askerlerimiz üzerinde göstereceği te'sîrdir, bizden evvel gelenlerin ordularda gayret-i dîniyyeyi tahrîk için ne gibi teşebbüslerde bulunduğunu düşünmek bu hedefe daha kolaylıkla vâsıl olmamızı te'mîn eder.

Bir orduyu gāye-i milliyyesi için harb ettirmek yalnız o gāyeyi ihtâr etmekle kābil olamaz. Askerin sâha-i harb-de temâs ettiği vücûdlara etrâfındaki muhîtin te'sîrâtı, tezâhürât[ı] ona her an, her dakīka ta'kīb edilen maksadı ilhâm edecek vicdânî heyecânlar vermelidir.

Osmanlı ordularının edvâr-ı istîlâsında muhâfaza eylediği serâir-i fütûhâtı iki sözle hülâsa edebiliriz: Terbiye-i müsellaha, hiss-i dînî!

Terbiyenin ilk mektebi âiledir. Kışla hayâtı mektebi ta'kīb eder. Bir çocuğa yerde bulduğu lokmayı hiss-i hürmetle öptürmek, ona kadr-i ma'îşeti ihsâs için verilecek derslerin en müessiridir. Kendisine aynı hürmetle kılıcının kabzasını öptürünüz, vatanı kurtarırsınız!

Bir askerin silahını zevcesinin başındaki örtü gibi alâmet-i nâmus hâline koyunuz. Ordunuza istikbâli feth edecek kuvveti bahşedersiniz!

^{1 (}الحق) yerine (الإسْلاَمُ) ile, Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cenâiz, 78.

² Tevbe, 9/32.

³ Nûh, 71/26.

İşte eski Osmanlı terbiyesinin esâsâtı bu an'anât üzerine kurulduğu, bu an'anât her asırda muhterem bir vedî'a-i ecdâd gibi muhâfaza edildiği içindir ki millet daima târîhe kılınçla hâkim olarak yaşamıştır.

Çocuk pederinin gāzi kılıncına dokunamaz, onu daima başının üzerinde hiss-i tekrîm ile görür, yediği ekmeği "ni'met" sözüyle takdîs ettiren terbiye-i dindarâne, harbe giren kılıncın da "gāzi" olabileceğini mini mini rûhuna telkīn etmiştir.

Söylemeyen çocukların lisânını valinin mührü açmazsa, şühedâ kılıncı açar, rüesâ-i hükûmetten daha büyük gāziler, şehîdler vardır.

Bu ma'sûmun hayâlini bir de dînen tebcîle mecbûr olduğu büyüklerin, mücâhidîn-i ümmetin menâkıb-ı hamâseti ile doldurduktan sonra kendisini yeniçeri ortaları içerisine bırakınız, artık ordu hakīkī bir dilâver daha kazanmıştır.

Fâtih gibi siyâset-i dîniyyeyi maksad-ı muazzamının istihsâlinde büyük bir vukūf ile hasâfetle idâre etmeyi bilen, her ma'nâsıyla muhterem bir pâdişâh, İstanbul'u hocası [31] Akşemseddin'in berekât-ı füyûzuyla fethetmiştir.

Fâtih, ordunun önünde alenen Akşemseddin'in mübârek elini öper, Akşemseddin onun arkasını sığar. Pâdişâhın bu derece hürmet ettiği veliyy-i mübârekin günden güne te'âlî eden şerefi, zâten kenz-i ilhâm olan kalbinin duâlarıyla birleşerek siyâset-i dîniyyenin bir kuvve-i mü'eyyidesi hâlinde yine Fâtih'in şahsına rücû' eder.

Ah, işte Osmanlıları asırlarca muzaffer eden kuvvetin menşe'-i ulvîsi budur. Diyânetle siyâset bu hükûmetin tâ Kırım'dan Ka'be-i Muazzama'ya kadar uzanan iki cenâh-ı i'tilâsı olmuştur.

Fatih'in İstanbul'a hakīkī bir belde-i İslâm mâhiyet-i ma'neviyyesini veren himmetlerinden biri de Emevîler zamanında İstanbul'a gelmiş olan ashâb-ı kirâmın kabirlerini arayıp buldurmaktır. Hazret-i Hâlid bin Eyyûb, Hazret-i Câbir gibi zevâtın türbeleri, hep Fatih'in enzâr-ı ümmet önünde bulup ihyâ eylediği mübârek âbidelerdir.

Fethin müyesser olacağı zamanı Fâtih'in dindar ve cesûr ordusuna tebşîr eden Akşemseddin değil midir? Bu tebşîrin hâsıl ettiği te'sîri düşünmeli!

İlâhî! Sen kulûb-i muvahhidîne aynı ilhâmâtı gönder. İslâm'ı sen muzaffer et!

Cihâd emr-i mukaddesinin i'lânından sonra dinimizin her türlü füyûzundan istifâde edeceğimize, her tarafta ortaya birçok büyük mücâhidler çıkacağına vicdânen mutma'inniz. Makām-ı Meşîhat-i İslâmiyye ilk beyânnâme-i âlîsini enzâr-ı İslâm'a koydu. Elbet bunu ordulara gönderilecek dînî hey'etler, daha büyük teşebbüsler

ta'kīb edecektir. Buna i'timâd ederek cihâdın netîcesine amîk bir itmi'nân ile intizâr ediyoruz.

Muvahhid Ma'sûm

HARB-İ UMÛMÎ – BU HAFTA ZARFINDAKİ VAZ'İYET-İ UMÛMİYYE

(Kāriîn-i muhterememizin arzuları üzerine bu haftadan i'tibâren şuûn-ı harbiyyeyi, vaz'iyet-i umûmiyyeyi hülâsa etmeye başlıyoruz. 12 Teşrînisânî târîhine kadar olan vekāyi'-i harbiyyeyi de başka bir hafta kaydederiz.)

12 Teşrînisânî – Kafkasya hudûdunda Çoruh mıntıkasına girmiş olan müfrezelerimiz Borçka civârından şehr-i mezkûru geçerek yeni muzafferiyet kazanmışlar. Düşmandan dört serî' ateşli top ile cephane ve mühim mikdarda ganâim almışlardır. Dağlık arâzîdeki harekât-ı ta'arruziyyemiz muhâlefet-i hava hasebiyle hâl-i tevakkuftadır.

§ Tebriz'de vukūa gelen bir müsâdemede iki bin kadar Rus İran kabâili tarafından katlıâm edilmiştir. Binlerce İranlı mücâhidîn-i İslâm İngilizlere karşı Osmanlı askeriyle birlikte cihâd eylemek üzere Basra üzerine yürüyor.

Fas'taki mücâhidîn-i İslâm Fransızları Künne'l-Fera'[?] civârında büyük bir hezîmete uğratmış, iki batarya da top iğtinâm etmişlerdir.

§ Almanya-Avusturya kuvvetleri Tulbrom ve Pillika cihetinde bazı mühim mevkileri işgāl etmişlerdir. Karpatlarda birkaç geçit Ruslara bırakılmıştır. Taht-ı muhâsarada bulunan Prezemisel'deki Avusturya-Macaristan askerleri iki mühim hurûc hareketi icrâ ederek şark ve cenûb cihetindeki Rusları püskürtmüşlerdir.

13 Perşembe – Cihâd-ı ekber i'lânının gerek vilâyât-ı Osmaniyye'de, gerek âlem-i İslâm'daki te'sîrât-ı azîmesi hakkında Dârü'l-Hilâfe'ye her taraftan müte'addid telgraflar yağıyor. Süveyş cihetindeki Osmanlı karârgâhına urbândan ve ahâlî-i Mısriyye'den fevc fevc mücâhidîn geliyor. Necef eâzım-ı müctehidîninden bazı zevât halkı cihâda da'vet için Basra'ya azîmet ediyor.

Cezayir kıyâmı kesb-i ehemmiyet ediyor, Fransızların Cenûbî Cezayir'de Al-Gulea cihetinde gāyet mühim bir mevki'de bulunan müstahkem ordugâhları mücâhidîn-i İslâmiyye tarafından zabt olunuyor. Fas'taki erbâb-ı kıyâm pâyitahtın diğer cihetler ile olan muhâberâtını kesmişlerdir. Fas şehrinde kanlı iğtişâşlar vukū' buluyor. İşin ehemmiyetini takdîre başlayan Fransa Tunus ve Tan-

ca'da beyânnâmeler neşrederek makām-ı Hilâfet'e karşı hiçbir husûmet beslemediğini söylüyor. Mücâhidîn-i İslâmiyye reisi olup Tanca üzerine yürümekte olan Şeyh Abdülmâlik dahi ayrıca beyânnâmeler neşriyle bunu reddediyor, Fransızların İslâm'a karşı olan ihânet ve desâisini isbât eyliyor.

Afganistan'ın cihâda adem-i iştirâki için İngiltere tarafından vukū' bulan bazı teklîfât emîr hazretleri tarafından reddolunuyor. § Lehistan-ı Rusî'de meydan muhârebesi devam ediyor. Avusturyalılar Ruslardan 49 bin esîr ile 49 mitralyöz ve birçok mühimmât almışlardır. Karpatlar'daki bazı geçidleri işgāl eden Rusların bir kısmı perîşân edilmiş, bir kısmı da püskürtülmüştür.

Sırbistan'daki Avusturya-Macar kıtaâtı Kolobara Irmağı civârındaki tepeleri aşmıştır. Fon Mackensen kumandasındaki Alman askerleri Luç ve Luvik civârındaki Rusların birkaç ordusunu münhezim ederek lâ-ekal kırk bin esîr, yetmiş top, 150 mitralyöz, pek çok mühimmât almışlardır.

14 Cuma – Bugün Kafkasya'da yalnız tarafeyn keşif kıtaâtı arasında ehemmiyetsiz müsâdemeler oluyor. Mısır hudûdunda aldığımız esîrler Yafa'ya geliyor. Necid Vâlîsi İbnü's-Suûd Paşa'nın makām-ı mu'allâ-yı Hilâfet'in cihâd hakkındaki da'vetine icâbeten Vehhâbîlerden mürekkeb pek büyük bir kuvvetle Basra'ya hareket eylediği, Kuveyt Şeyhi Mübârek es-Sabah'ın da cihâda adem-i iştirâki için İngilizler tarafından vukū' bulan bazı teklîfâtı, ta'vîzâtı red ve sâhilde İngiliz donanması tarafından tahrîb olunabilecek emlâkini de bizzat tahrîb ederek anbarlarındaki müddehar zehâir ve hurmalarla Ordu-vı Osmanî'ye iltihâk eylediği haberleri geliyor. Zât-ı hazret-i Hilâfet-penâhî ile Almanya imparatoru arasındaki münâsebât-ı samîmeye zamîmeten Zeki ve Von Der Goltz paşalar mütekābilen ma'iyyet yâver-i harbleri ta'yîn olunuyorlar. Hükûmet-i Seniyye ile Armstrong arasında mün'akid İnşâât-ı Bahriyye Şirketi irâde-i seniyye ile fesh olunuyor. İstanbul'da Rum Ticâret Mektebi'nde telsiz telgraf âlâtı bulunuyor. § Lehistan-ı Rusî meydan muhârebesinde Alman ve Avusturya'nın aldığı üserâ yüz bine bâliğ oluyor. Rus kuvâ-yı cedîdesinin vürûdu hasebiyle meydân muhârebesi henüz kesb-i kat'iyyet edemiyor. Sırblar, Sırbistan'ın garbında kâin bütün şehirleri tahliye ediyorlar. İngilizlerin on beş bin tonilato hacmindeki Bulwark zırhlıları bir işti'âl netîcesinde sekiz yüze karîb mürettebâtıyla Times Nehri munsabbında kâin Şernes Limanı'nda gark ve nâ-bedîd oluyor.

[32] 15 Cumartesi – Batum cihetinden ilerlemekte olan mücâhidîn-i İslâm şehr-i mezkûrun on kilometre cenûb-ı şarkīsinde kâin Acara mıntıkasına girmişlerdir. O havâlîde Ruslar tarafından icrâ olunan bir hurûc hare-

keti püskürtülmüştür. Köprüköy meydan muhârebesinde mağlûb olan Moskoflar kırk kilometre ric'at etmişler ve o zamandan beri müstahkem mevzi'lerinden bir adım bile atamamışlardır.

§ Kalküta'da Tahkīkāt-i Cinâiyye Dâiresi'nde bir bomba işti'âl etmiş, müte'addid İngilizler mecrûh olmuştur. Fâilleri ta'kīb eden polis me'mûrlarına bir bomba daha atılmış, polislerin biri telef, ikisi mecrûh olmuştur. § Almanlar Langharik'in şimâl-i garbîsinde bazı mahalleri daha işgāl etmişlerdir. Argon ormanında Alman asâkiri muvaffakiyetle ilerliyor. Fransızlar Sen Mihbel ve Aprimon cihetlerinde, Ruslar Garbî Galiçya'da Donayiç Irmağı'nın aşağı kısmı vadisinde harekât-ı ta'arruziyyede bulunmuşlarsa da muvaffak olamayıp ric'ate mecbûr olmuşlardır. İngiltere'nin Malaşist, Primo ticâret vapurları Alman tahte'l-bahrleri tarafından batırılmıştır. General Hindenburg'un rütbesi feldmareşale terfî' edilmiştir.

16 Pazar – Tutak civârında mâh-ı hâlin dokuzunda mağlûb edilerek şimâle atılan düşman takviye kıtaâtının vürûduyla Kılıçgediği civârında kuvvetli bir mevzi'i kendine istinâdgâh ittihâz etmiş, ordumuz da karşısında ahz-ı mevki' eylemiştir.

Medîne'de sâdât ve ulemâ ve şürefâ ve urbândan müteşekkil otuz bin muvahhidînin ictimâ'ıyla ve Şebeke-i Mutahhara'da merâsim-i mahsûsa ile çıkarılan sancak-ı şerîfin altında cihâdın takdîs ve tebcîli emrinde ihtifâl-i dînî icrâ kılınmıştır. Galeyân-ı vatanperverâne tasavvurun fevkindedir. Ahâlî umûmen Pâdişâh'ın emrine cânen, mâlen hazırdır. Herkes gönüllü yazılıyor. Gönüllüler miyânında altmış beş yaşında Müdâfa'a-i Milliyye Reîsi sâdâttan Şâfiî Müftüsü Alevî ve üç evlâdı dâhildir. Diğer sâdât dahi gönüllü olarak orduya dâhil olmuşlardır. Hukūk-ı Hilâfet ve vatan te'mîn edilmedikçe terk edilmemesine huzûr-ı Seyyid-i Kâinât'ta ahd ü peymân olunmuştur.

§ Cihâd-ı ekber i'lânı Somal müslümanları üzerinde de büyük te'sîr icrâ etmiştir. Elli bin süvari Mısır üzerine ilerlemektedir.

§ Fas kıyâmı şiddetlenerek Fransızların hâli kesb-i vehâmet ettiği, her tarafta hatta sahillerde bile şiddetli müsâdemeler vukūa geldiği Roma'dan te'yîd olunuyor. Afrika-yı Cenûbî'deki erbâb-ı kıyâmın Hammanskon polis mevki'ini zabt, İngilizlerin küllî telefât ile ric'at ettikleri Lahey'den bildiriliyor. § Belçika ordusunun bakiyyetü's-süyûfu Dönkerk'e ilticâ eylemiştir.

Lehistan-ı Rusî meydan muhârebesi hâl-i tevakkuftadır.

Karpatlarda ve baştanbaşa Sırbistan sahne-i harbinde muhârebât devam ediyor.

Silcak tepesi ve Özice mevkii Avusturya ordusu ta-

rafından işgāl olunmuş ve birçok ganâim alınmıştır. Sırb ordusunda isyan zuhûr etmiştir.

17 Pazartesi – Ordunun ahvâl-i sıhhiyyesi lehü'l-hamd fevkalâde şâyân-ı memnuniyyet bir hâldedir. İran hudûdunda Ruslarla ehemmiyetsiz bazı müsâdemât olmuştur. Macaristan ve Osmanlı meclis-i meb'ûsânları arasında meveddetkârâne telgraflar te'âtî olunmuştur.

§ Almanya, Avusturya, İtalya matbûâtında cihâd-ı ekberin âlem-i İslâm'da hâsıl ettiği cereyân-ı istihlâs hakkında her gün sütunlarla ma'lûmât nesrolunuyor. Cihet-i câmi'a-i İslâmiyye'nin küre-i arz üzerindeki bütün akvâm-ı İslâmiyye'yi yek-diğerine ve hepsini birden makām-ı mu'allâ-yı Hilâfet'e nasıl bir habl-i metîn ile rabt eylemiş olduğu bütün cihân nazarında sâbit oluyor. Her taraftan målen ve bedenen cihåd-ı ekbere iştirâk edildiğine dâir Halîfe hazretlerine telgraflar, arîzalar geliyor. Satvet ve siyâset-i İslâmiyye bütün cihânı hayretler içinde bırakıyor. Tunus ve Cezâyir'de yüz binlerce beyânnâmeler neşredilerek bütün müslümanlar cihâda da'vet olunuyor. Fas şehrinde muhâsara olunan Fransız kuvâyı askeriyyesini kurtarmak üzere hareket eden mühim bir kuvvet Tadla-Fas[?] yolunda büyük bir mağlûbiyete dûçâr olarak bütün toplarını, cephanelerini mücâhidîne terk etmeye mecbûr oluyor. Hindistan'da ihtilâl vukūu korkusuyla oraya İngiliz askerleri sevk olunamıyor.

Almanlar Şarkī Prusya'daki Rus hücûmunu püskürterek bine yakın; Vistül Nehri'nin cenûbunda da mukābele hücûmda bulunarak 4500 esîr ve 18 top iğtinâm etmişlerdir. Almanya'daki üserâ-yı İslâmiyye i'lân-ı cihâdı haber alır almaz, birlikte bulundukları Fransız üserâsına

hücûm etmeleri üzerine ayrı bir yere naklolunmuşlardır. Almanya imparatoru Lehistan-ı Rusî-Galiçya cebhesine gelmiştir. Karpat Dağlarında Hamona'ya doğru ilerlemekte olan Moskoflar yeni bir hezîmete uğratılarak müttefikler bin beş yüz esîr almışlardır. Sırbistan'da Avusturya ordusu Özice'nin şarkına kadar ilerlemiş ve binden fazla esîr almışlardır.

18 Salı – Azerbaycan hudûdundaki müsâdemât devam ediyor. Çoruh mıntıkasında esîr edilen Rusların ilk kāfilesi Trabzon'a vâsıl oluyor. Tahran'da bir cemm-i gafîr nümâyişler tertîb ederek Şah hazretleriyle erkân-ı hükûmete ve ulemâya hemen Ruslara karşı harbe başlanması talebini hâvî cihâd beyânnâmeleri takdîm etmişlerdir.

Fizan'ın cenûbunda Ayn-ı Alaka[?] Zâviyesi civârında Senûsî mücâhidleri Fransız müfrezelerini perîşân ederek Kanem[?] ve Vaday cihetlerinde muvaffakiyâta mazhar olmuşlardır.

Müslüman Arnavudlar Sırbistan'a hücûma başlıyorlar. § Avusturyalılar Hamona[?] Muhârebesi'ni kazanmış ve Rusların lâ-ekal bir buçuk kolordusunu dûçâr-ı inhizâm etmişler, 1500 kadar da esîr almışlardır.

Sırbistan'da ise Valyevo-Çaçak yoluna hâkim Süpovar[?] noktasını işgāl etmişler, bin iki yüz elli esîr ile 14 mitralyöz ve mühimmât almışlardır. Almanlar da Şimâlî Lehistan'da, Vistül'ün cenûbunda Ruslardan yeniden 9500 esîr, 18 top, 16 mitralyöz ve birçok mühimmât almışlardır.

Matbaa-i Âmedî Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Ş

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

10 Aralık 1914

21 Muharrem 1333

Perşembe

27 Tesrînisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 317

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Şerîf

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا أَبَا سَعِيدٍ، مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبَّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ، فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ، فَقَالَ: أَعِدْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللهِ، فَفَعَلَ، ثُمَّ قَالَ: وَأُخْرَى يُوْفَعُ بِهَا الْعَبُدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ اللهِ، وَالْأَرْضِ، قَالَ: وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، الْحِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، الْحِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، الْحِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، الْحِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، الْحِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ،

Meâl-i Şerîfi

Ebû Saîd-i Hudri'den rivâyet olunur ki: Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Yâ Ebâ Saîd, her kim Allah'ı Rab, İslâm'ı din, Muhammed'i peygamber tanımaya râzı olursa onun için Cennet vâcib olur." buyurdular. Ebû Saî buna taaccüb ederek: "Yâ Resûlallâh, bu sözü tekrar buyurunuz." deyince o sözü tekrar buyurdular. Ondan sonra da şunu ilâve ettiler: "Bir şey daha var ki ondan dolayı Allâhu teâlâ kulunu Cennet'te yüz derece yükseltir. Her iki derecenin arası semâ ile arzın arası kadardır." Ebû Saîd-i Hudri: "Yâ Resûlallah, bu nedir?" diye suâl edince: "Allah yolunda cihâd, Allah yolunda cihâd!" buyurdular.

Bu hadîs-i şerîf Müslim hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

عَنْ عَبْدِ اللهِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيه أَنَّهُ سَمِعَهُ، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَامَ فِيهِمْ فَذَكَرَ لَهُمْ أَنَّ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَالْإِيمَانَ

بِاللهِ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ، فَقَامَ رَجُلّ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ الله، تُكَفَّرُ عَنِّي خَطَايَايَ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَعْمَ، إِنْ قُتِلْتَ فِي سَبِيلِ الله، وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ، مُقْبِلٌ عَيْرُ مُدْبِرٍ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَيْفَ قُلْتَ؟ قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فَتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللهِ أَتُكَفَّرُ عَنِّي خَطَايَايَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَعْمُ، وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ، مُقْبِلٌ عَيْرُ مُدْبِرٍ، إِلَّا الدَّيْنَ، فَإِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَمُ قَالَ لِي ذَلِكَ.

Meâl-i Şerîfi

Abdullah bin Ebî Katâde rivâyet edip demiştir ki babamdan duydum, Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellemden bahs ile dedi ki bir gün Resûl-i ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem içimizde hutbeye durdu ve Allah yolunda cihâd ile Allah'a îmânın efdal-i a'mâl olduğunu söyledi. Öteden biri kalkıp "Yâ Resûlallâh, ne buyurursunuz? Allah yolunda (harb edip) katl olunursam günâhlarıma keffâret olur mu?" Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, eğer Allah yolunda katlolunmuş ve hîn-i katlinde sâbir, niyyetin hâlis, ileri atılmış, geri dönmemiş bulunursan." buyurdular.

Biraz geçtikten sonra Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem yine o adama tevcîh-i hitâb ederek: "Demin nasıl demiştin?" diye sordular. O adam da: "Ne buyurursunuz? Allah yolunda (harb edip) katlolunursam günâhlarıma keffâret olur mu?" demiştim, deyince Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, sâbir, niyyetin hâlis olarak ve ileri atılmış, geri dönmemiş bulunursan günâhlarına keffâret olur. Yalnız borç müstesnâdır. Bunu bana Cibrîl aleyhi's-selâm söyledi." buyurdular. Bu hadîs-i şerîf *Müslim* ile *Nesâ*î hadîslerindendir.

¹ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 31.

² Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 32.

Hadîs-i Şerîf

القَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُكَفِّرُ كُلَّ خَطِيتَةٍ إِلَّا الدَّيْنَ 1

[34] Meâl-i Serîfi

Allah yolunda katlolunmak borçtan başka her günâha keffârettir.

Bu hadîs-i şerîfi *Müslim* Abdullah İbni Amr radıyallâhu anhdan, *Tirmizî* Enes radıyallâhu anhdan rivâyet ediyor.

Hadîs-i Şerîf

يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الآخَرَ يَدْخُلاَنِ الجَنَّةَ: يُقَاتِلُ هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَيُقْتَلُ، ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى القَاتِل، فَيُسْتَشْهَدُ²

Meâl-i Şerîfi

Hak celle ve alâ hazretleri iki kişinin halinden (hoş-

nud olarak) güler. Bunlar biri diğerini katletmiş olarak cennete giren iki kişidir. "Yâ Resûlallâh, bu nasıl olur?" deyince: "Biri Allah azze ve celle yolunda kıtâle girişir de şehîd olur. Sonra Allâhu teâlâ kātilin tevbesini kabul eder de îmâna gelir. O da Allah azze ve celle yolunda harbe girişir de şehîd olur." buyurdular.

Bu hadîs-i şerîfi *Buhar*î, *Müslim*, *Nesâ*î, *İbni Mâce*, *İmâm Ahmed bin Hanbel* Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdan rivâyet ediyorlar.

Hadîs-i Şerîf

لَا يَجْتَمِعُ كَافِرٌ وَقَاتِلُهُ فِي النَّارِ أَبَدًا³

Meâl-i Şerîfi

(Esnâ-yı cihâdda katlolunan) hiç bir kâfir ile kātili cehennemde ebediyyen buluşmazlar.

Bu hadîs-i şerîfi *Müslim* ile *Ebû Davud* Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdan rivâyet ediyorlar.

Ahmed Naim

CİHÂD-I EKBER - TEBÜK SEFER-İ HÜMÂYÛNU

Vaktâ ki veliyyü'n-ni'met-i cihân-ı insâniyyet ve medeniyyet (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) efendimiz hazretleri Şam'da Rum Kayseri Hirakl'in tahşîdât-ı harbiyyesine karşı nefîr-i âm sûretiyle i'lân-ı cihâd buyurdular. Sunûf-ı avâmdan bazıları bu mühim fermân-ı hümâyûn-ı risâlet-penâhîyi (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) hakkıyla idrâk ve ihâta edememek yüzünden, icâbette ağırca davrandılar. Bunların herbiri kendi vâhimesinden bir ma'zeret icâdına çalışıyordu. Vakit ise pek dar geçen anların her biri bir hayât-ı ebedî kadar kıymetdâr idi. İşte bu esnâda şu âyet-i celîle-i itâb, celâlet-efzâ-yı nüzûl oldu: 4(يَا اَيُّهَا الَّذينَ اٰمَنُوا مَا لَكُمْ اِذَا قَيلَ لَكُمُ انْفِرُوا في سَبيل اللهِ اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْأَرْضِ اَرَضِيتُمْ بِالْحَيْوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْأَخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَلِّوةِ الدُّنْيَا فِي الْأَخِرَةِ اللَّ قَليلٌ. اِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَليمًا وَيَسْتَنْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ "Ey îmân eden kimseler! Size (شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَديرٌ haydi hepiniz cihâda... denilince ne öyle yere yapışıp kaldınız? Yoksa âhirete bedel hayât-ı dünyaya kāni' ve râzı mı oldunuz? Bilmelisiniz ki hayât-ı dünyâ, âhirete, na'îm-i ebedîye nisbet birkaç günlük hayât-ı muvakkatten başka bir şey değildir. Eğer siz umûmen Resûl'ümün emr-i cihâdına mutâva'at ve müsâra'at etmezseniz sizi Rabbiniz müdhiş bir azâb ile helâk eder ve yerinize başka bir kavim yaratır. Allah'ın kudreti tenâhî şânından

münezzeh ve müte'âlîdir." İşte bu hitâb-ı tevbîh 5(اِنْفِرُوا) ...) emr-i vücûbîsinin bir mukaddimesi idi. Nefîr-i âm fermân-ı ilâhîsi hifâf ve sikāl bütün muhâtabîn ve mükellefîni –bilâ-istisnâ– dâire-i umûm ve şümûlüne alıyordu.

"Hifâf ve sikāl" den murâd-ı ilâhî ne idi? Şübhesizdir ki bu bir kayd-ı ıtlâk ve ta'mîm idi. Şu hâlde a'mâlar, kötürümler, esîr-i firâş hastalar, herem-dîdeler, Şam'a kadar uzak bir mesâfeye mâşiyen gitmekten âciz ihtiyarlar ne yapacaklar, böyle itâb-âlûd, bu kadar kat'î bir emr-i ilâhîye nasıl icâbet edebileceklerdi? Akıl, bu tabakāt-ı a'zâr ashâbını emrin dâire-i umûm ve şümûlünden tah-sîs ve istisnâ etmek istiyordu.

O âcil, o mübrem seferberlik hengâmında a'râbdan bir takımı huzûr-ı kudsiyet-neşûr-ı cenâb-ı risâlet-penâh-ı a'zamîye (aleyhi's-salâtü ve's-selam) geliyor, arz-ı i'tizâr ile kalmalarına müsâade buyurulmasını istirhâm ediyorlardı.

Binâenaleyh Cenâb-ı Hak celle şânuhû hükm-i istisnâ ve tahsîsi bizzat şu âyet-i celîle ile beyân ve izâh buyurdu: $^{6}(\check{\mathsf{U}})$ عَلَى النَّهُ عَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمُرْضٰي وَلَا عَلَى النَّذِينَ لَا) 6 يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلِهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنينَ مِنْ

¹ Tirmizî, Sünen, Ebvâbü Fezâili'l-Cihâd, 1640.

² Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü'l-Cihâd, 28.

³ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 28.

⁴ Tevbe, 9/38-39.

⁵ Tevbe, 9/41.

⁶ Tevbe, 9/91.

اسَبِيلِ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ = "Zu'afâya, merzâya, bir de zâd-ı seferini tedârikten âciz olanlara –Allah ve Resûlullah'a îmânlarını ihlâs etmeleri şartıyla— vebâl yoktur. Îmânlarını rütbe-i bâlâterîn-i ihsân ve şühûda îsâl edenler mu'âtebe ve mu'âhazeden masûndur. Allah'ın mağfiret ve rahmeti mebzûl ve bî-pâyândır."

Bu ayet-i kerîmede "zu'afâ" kimlerdir? Hastalar da bunlar miyânında mıdırlar? Öyle olsa (وَلَا عَلَى الْمَرْضَى cümle-i celîlesi atfü'ş-şey' alâ nefsihî kabîlinden olmak lâzım gelir. Bunun butlânı ise bedîhîdir. Şu takdîrde "zu'afâ"dan maksad; herem-dîdeler, meşâkk-ı sefere tahammül edebilecek kudret-i bedeniyyeden mahrûm hilkaten zaîf vücûdlar, "merzâ"dan murâd da esîr-i firâş, hastalar... A'mâlar, kötürümler, topallar da bunlar [35] miyânında dâhil bulunuyorlar.

Zâd-ı seferlerini tedârikten âciz olanlar ise ayrıca tasrîh ve istisnâ buyuruluyor. Çünkü bunların özürleri zaaf veya ma'lûliyet gibi bedenî değil, ârızîdir. Bu gibilerin ordu-yı hümâyûna iltihâkları –o zamana göre– dîk-i ma'îşeti mûcib olurdu.

İşte nefîr-i âm sûretiyle cihâda me'mûr olanlardan Kur'ân-ı Hakîm'in tahsîs ve istisnâ buyurduğu ashâb-ı a'zâr! Bunlardan mâadası hiçbir bahane ile geri kalamazlar. Ve illâ ordu-yı İslâm'ın a'dâ-yı dîne karşı zaafına, mağlûbiyetine, vatan-ı İslâm'ın pâmâl-i müşrikîn olmasına nev'amâ rızâ göstermektir ki bu azîm cinâyeti irtikâb edebilecek sahîhu'l-îmân hiç bir mü'minin vücûdu tasavvur olunamaz. Meğer ki tahallüfü ülü'l-emrin bir lüzûm-ı sahîh üzerine müsâade veya emrine müstenid ola. Hülâsa; şu âyet-i celîlenin ibâre ve işâretinden de vâzıhan anlaşılıyor ki —ashâb-ı a'zârdan başka— bütün müslümanlar bilâ-istisnâ itâat-i mutlaka ile Kur'ân-ı Hakîm'in askeridir. Emîrü'l-mü'minîn lüzûm ve ihtiyâc gördükçe sınıf sınıf cihâda da'vet eder, çağrılanlar derhâl livâ-i cihâd altına koşarlar.

Ashab-ı a'zâr için ibzâl buyurulan müsâade-i ilâhiyyeyi mübeşşir bu âyet-i kerîmedeki (إِذَا نَصَحُوا لِلَهِ وَرَسُولِه) cümle-i kerîmesi özrün bilâ-mu'âtebe ve mu'âhaze kabûlünü gāyet mühim bir şarta ta'lîk ediyor. Bu da Allah ve Resûlullâh'a rütbe-i ihsân ve şühûda irtikā ve i'tilâ etmiş lâ-yetezelzel bir îmâna mâlik olmak... Böyle sıddîkī bir îmân-ı ekmel ve ecmel sâhibi –düşünülsün ki– farîza-i mukaddese-i cihâddan, ni'met-i uzmâ-yı gazâdan memnû' ve mehcûr kaldığına ne kadar dilhûn olur. Mânii iktihâm edince nasıl kuş gibi meydân-ı harbe uçar.

Böyle bir îmân-ı mücessemi harbden alıkoyan mâniin ne derece mukāvemet-sûz olması lâzım geleceği ednâ te'emmüle bile muhtâc değildir.

Bu cümle-i celîle-i şartiyyeyi hükemâ-yı müfessirînden Fahreddin-i Râzi hazretleri şöyle tefsîr ediyor: "Memlekette kalan bu hakīkī ashāb-ı a'zār evvelen: Beldede ilkā-i erācîften, âteş-i fitne ve fesād alevlendirmekten be-gāyet ihtirāz ve ictināb ederler. Sāniyen: Ordu-yı İslâm'a hayır nāmına her nevi' mu'āvenet-i maddiyye ve ma'neviyye îsāline bütün kuvvet ve kudretleriyle çalışırlar. Mücāhidînin hānelerine kendi hāneleri gibi bakarlar. Nakden ve bedenen yardım ederler. Zevclerinin hayatlarına, sıhhat ve âfiyetlerine dâir tesliyet ve meserret-âmîz haberler verirler. Âilelerinin, ciğerpârelerinin sıhhat ve âfiyette olduklarına, her türlü ihtiyâcları taht-ı te'mîne alındığına dâir mücāhidîne beşâretnâmeler yazarlar." Ne güzel, ne ârifâne, ne hakîmâne tefsîr!

Merâtib-i îmânın şühûd ve ihsân derecesi için bu tefsîr azdır bile. Böyle ekmel-i îmân sahibleri için bu mu'âvenetler, bu hizmetler, bu gayretler, bu himmetler bir şeref değil, bir farîzadır. Cihâda gidemedikten mütevellid teessür ve hicâbını ta'dîl edebilecek –nazarında pek değersiz– bir iş.

İslâmiyet nâmına, mekârim ve mehâsin-i ahlâk nâmına bu ulvî hisleri, bu yüce duyguları hâmil olan bir millete hangi cem'iyet-i beşeriyye rekābet edebilir?

Bugün şevketlü halîfe-i İslâm, emîru'l-mü'minîn efendimiz hazretlerinin ordu-yı hümâyûnları Moskof gibi, İngiliz gibi, iki büyük düşmanla Kafkasya'nın insan boyunu geçen karlı vadilerinde, Süveyş Kanalı etrâfında çarpışıyor. Livâü'l-hamd-i Hilâfet'i: Hilâfet-i İslâmiyye'yi ve onu burc-ı istiklâlinde taşıyan muhterem ve mukaddes Osmanlılığı üç büyük hasm-ı tevhîdin hükm-i i'dâmından kurtarmaya çalışıyor. Hayatını fedâ etmiş, mevtin üzerine yürüyor.

Bu kadar ulvî, bu kadar mukaddes bir gāye uğrunda fedâ-yı cân eden bu muhterem ceyş-i Islâm'ı geride kalan din kardeşleri düşünmezse kim düşünür? Bunların hıfz-ı hayâtları derdini çekmezse kim çeker? Bunlara yardım etmezse kim eder? Bunların âilelerine, ciğerpârelerine dest-i teâvün ve himâyeyi uzatmazsa kim uzatır? O âilelerin, o yavrucakların gözyaşlarını dindirmez, onlara tesliyet vermezse kim verir? Kanlarına susamış canavar düşmanlar mı? Hilâfet-i mukaddese-i Ahmediyye'yi tâ cân evinden vurup öldürmeye çalışan Moskoflar, İngilizler, Fransızlar mı? Zerre kadar hiss-i dînî ve millî sahibi olan herhangi bir müslüman bu emsâlsiz târîhî günde istiklâl-i İslâm'ın, saltanat-ı Kur'ân'ın üzerine saldıran üç müttefik-i zulm ü vahşetin üç kalîl-i insâniyyetin ya demir pençesini koparıp parçalayarak hayatını kurtaracağını veya (الا قدر الله الدا...) Göz önüne getirince masrû'lar gibi vücûdu titrer, kanı ateşlenir, sinesi şişer, gözleri dolar. Harbe iştirâke kudret-i bedeniyyesi varsa –hiç olmazsa o mücâhidîn-i tevhîde sakkālık edebilmek veya yapabileceği münâsib bir işi deruhde etmek için- koşar, iltihâk eder. Eğer buna kudreti yoksa (اذَا نَصَحُوا لِلهُ وَرَسُولِه cümle-i celîle-i Kur'âniyyesi'nin –ikinci derecede– tahmîl ettiği ferâiz-i mühimmeyi kemâl-i esef ve mahcûbiyetle îfâya koşar. Bugün Hazret-i Kur'ân-ı Hakîm mü'min ve mu'tekıdlerine (انْ تَنْصُرُوا الله يَنْصُرُ كُمُ اللهُ عَنْصُرُوا الله مالهُ واللهُ عَنْصُرُوا اللهُ يَنْصُرُ كُمُ Allah'ın ezelî dinine yardım ederseniz Allah da size yardım eder." Kelâm-ı ezelîsini pek yüksek bir sesle okuyor. Bu nazm-ı celîlde (انْ لمُ تَنْصروا الله لم ينصركم) = "Eğer siz Allah'a, dîn-i Hakk'ına yardım etmezseniz Allah da size yardım etmez." Mefhûm-ı muhâlifi mu'teberdir. Mu'teber olmasa biz dîn-i Hakk'a yardım etsek de etmesek

de Allah'ın bize yardım etmesi cevâzına kāil olmak lâzım gelir. Bu lüzûmun butlânını ise sîga-i şartiyye apâşikâre gösteriyor. (...) Cenâb-ı Hak celle şânuhû yardım ihtiyâcından münezzeh ve müte'âlî iken dîn-i Hakk'a yardımı zât-ı pâkine yardım gibi gösteriyor. Dîn-i Hakk'a nusretin derece-i ehemmiyeti anlaşılmalı! Haydi ey müslümanlar Allâhu teâlâya yardıma koşalım! Koşalım ki Allah da bize yardım etsin. Allahümme'hdinâ ilâ sebîli'r-reşâd.

Mehmed Fahreddin

* * *

YERYÜZÜNDEKİ UMÛM MÜSLÜMANLARA BEYÂNNÂME

Eâzım-ı ulemâ-yı İslâmiyye'den mücâhid-i şehîr üstâz-ı fâzıl Şeyh Abdülaziz Çâviş hazretleri tarafından tahrîr buyurulup bütün âlem-i İslâm'da dağıtılmakta olan Arapça beyânnâmenin tercümesidir:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ
(وَاغْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَميعًا وَلَا تَفَرَّقُوا...)¹، (قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللهُ
بَايْديكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنين. وَيُذْهِبْ
غَيْظَ قُلُوبِهِمْ)

Ey mü'minler,

[36]

Cihâd-ı ekberle emrolundunuz, nerede o muazzam kitleleriniz?.. Küffâra karşı yürümek için umûmen çağrıldınız, nerede gāzileriniz? Yollarınız kesilmiş, tehlikeler her taraftan sizi sarmışken hâlâ ne bekliyorsunuz?.. İşte kıblegâh-ı muvahhidîn olan Beytullâhi'l-harâm! İşte milyonlarca müslümanların gözbebeği olan Ravza-i pâk-i Muhammed!.. Şâyed hayatınıza zaaf târî olur, sesleriniz kısılır, cihânları dolduran nûrlarınız sönerse bu mukaddes makāmların ne hale geleceğini hiç düşündünüz mü?..

Salîb etrâfında toplanan milletleri kum yığınları gibi çok görerek onlara karşı kendinizi kuvvetinize rağmen zaîf, kesretinize rağmen az mı sanıyorsunuz? Onlar size ne kadar entrikalarda bulundular da siz kendinizi koruyamadınız. Ne kadar memleketlerinizi parçaladılar da hiç müdâfa'aya koşmadınız. Ne kadar yurdlarınızı çiğnediler de hiç bir acı duymadınız. Ne kadar dininize ta'arruzda bulundular da hiç bir cihâdda bulunmadınız!

Onlar o barbar İngilizler, vahşî Ruslar, mütefahhiş Fransızlar ne kadar yurdlarınıza hâkimiyet bayraklarını diktiler, ne kadar yakanızdan, pacanızdan tutarak sizi sü-

rüklediler. Sonra da zillet ve meskenet hufrelerine atmaktan zerre kadar çekinmediler. Nihayet memleketlerinizi yağma, nâmuslarınızı pâymâl, her yerdeki hukūkunuzu da selb ettiler.

İşte diyâr-ı Hind, işte Cezayir'in esâretzede beldeleri, işte Balkanlar'ın yetîm vilâyetleri, işte Rusya'nın zulmü altında inleyen kıt'alar... Bir zamanlar tevhîdin şu'legâhı olan câmi'lerden, envâr-ı İslâmiyye'nin meşrıkı olan minberlerden bugün ma'mûr kalmış tek bir mescid, yıkılmamış tek bir minber bulabilir misiniz? Hayır, hayır! Ehl-i küfr hep o mescidleri şirke makar ittihâz ettiler. O minberlere papaslarını oturttular, o minarelere çanlarını taktılar.

Gidiniz bunlara benzer memleketleri geziniz! Orada da göreceğiniz hep böyle fecî' hâileler, acıklı figānlardır! Uzaklara gitmeye, dünya ile alakaları kalmayan milletlerden misâl getirmeye hâcet yok. İşte kendi memleketlerinizde o kâfirlerin başınıza getirdikleri musîbetleri görüyorsunuz! Birer birer bütün İslâm devletlerini mahvettiler. Bugün Devlet-i Osmaniyye'den başka dîn-i mübînin istinâdgâhı olacak hiç bir saltanat kalmadı! Nerede o Asya'nın İslâm devletleri? Nerede o dinin hâmîleri olan Afrika sultanları? Hep o saltanatlar münkariz oldu. Bütün o ümerâ, bütün o pâdişâhlar zelîl oldu. Bugün onların yıkık harâbelerinden silinip gitmiş eserlerinden başka ne görüyoruz? Yalnız ötede beride bir takım perîşân, miskîn ümmetler ki üzerlerine savlet olunuyor da müdâfa'aya muktedir olmuyorlar, gözleri önünde hergün türlü türlü entrikalar çevriliyor da o derin uykudan başlarını kaldırmıyorlar, bütün mâ-melekleri gasb olunuyor da hiç bir ses çıkarmıyorlar!

Sübhânallâh! Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh! Bunlar o dünyâları fetheden gāzilerin, Bahr-i Muhît-i Atlâsî'den Çin'e kadar saltanatları imtidâd eden o kahramanların sülâlesinden değil midirler? Kralların, imparatorların tac

¹ Âl-i İmrân, 3/103.

² Tevbe, 9/14-15.

ve tahtlarına vâris olan, büyük büyük ordularla saltanatları deviren, Avrupa'nın şarkında, garbında Kelimetullâh'ı i'lâ eden o büyük ecdâda bunların hiç bir nisbetleri yok mudur? Bunlar iki yüz seneden beri Ehl-i Salîb hücûmlarını def' eden o şecî' mücâhidlerin evlâdları değil midir? O mücâhidler ki yüzlerce sene uğraştıkları hâlde hiç bir zaman kuvvetlerine halel târî olmadı, kılınçları kınına girmedi! Hiç bir zaman vahdetleri tefrika yüzü görmedi, sancakları ser-nigûn olmadı! Lakin onlar besâletle, şecâ'atle mümtâz idiler. Allah yolunda cihâdlarında sâbit-kadem idiler. Allah da ni'metlerini onlardan esirgemedi, fazl-ı Sübhânîsiyle onları muzaffer eyledi. Hiç bir zaman fenalık acısını tatmadılar. Va'llahu zü'l-fazli'l-azîm

Ey ehl-i tevhîd! Ey bu şanlı târîhin sâhibleri! Eğer Cennet'i istiyorsanız işte kapıları açıktır. İçinde latîf latîf nehirler akıyor, pür-tarâvet ağaçlarının gölgeleri uzanıp gidiyor, lezîz meyveleri dallarından sarkıyor. Bütün bu ni'am-ı ilâhiyye kılınçların gölgeleri altındadır! Yok, eğer dünyayı istiyorsanız emîn olunuz ki himmetini kasreden, fedâkârlık göstermeyen, zillet ve meskenet içinde hayatını sürükleyip de nefislerini, vatanlarını düşmanın hücûmundan müdâfa'aya muktedir olmayanlar hiçbir zaman zillet ve esâretten kurtulmazlar, felâh ve saâdet yüzü görmezler.

Silahı elinizden bıraktıktan, cihâd meydanlarını terk ettikten [37] sonra âkıbetiniz ne oldu gördünüz. Evet gördünüz ki Ehl-i Salîb sizi köleler haline soktu, kumaş tedâvül eder gibi sizi çevirip evirdi, hayvan gibi sizi teshîr etti. Gördünüz ki pâdişâhlarınızı nasıl mahvettiler, memleketlerinizi nasıl çiğnediler, eşrâfınızı nasıl kahrettiler, mahremlerinizi nasıl mübâh kıldılar. Gördünüz ki sizin mukadderâtınıza nasıl hâkim oldular, eslâfınızın metrûkâtına nasıl kondular!

İşte bugün Allah size kudret bahşetti, onların boyunlarını sizin ellerinize geçirdi. Sakın bırakmayasınız, Allah onların mezârlarını hazırladı, sakın gömmeden kaçırmayasınız. Her taraftan onlara hücûm ediniz! Bütün dünyayı atlarınızla, askerlerinizle doldurunuz. Bombalarla kıyametleri koparınız. Kılınçlarla o kâfirleri doğrayınız, her tarafta pusular kurunuz. Sonra onları nerede bulursanız muhâsara ediniz. Toplarınızın ateşine karşı onları odun, keskin kılınçlarınıza vücûdlarını kın yapınız.

İşte emîru'l-mü'minîn, halîfe-i resûl-i Rabbü'l-âlemînin fermân-ı hümâyûnları budur: Cihâd daima cihâd. Cenâb-ı Hak şehîdlerinize Cennet, sağ kalanlarınıza da nusret, izzet vaad buyurdu.

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللهُ بَايْديكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُّرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفُ) ¹ Siz onlarla kıtâl (صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنين. وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ ediniz ki Allah onları sizin ellerinizle ta'zîb eylesin, onları

¹ Tevbe, 9/14-15.

hacîl ve sizi onlara mansûr etsin, mü'min olan müslümanların da sadrlarına şifâ vererek kalblerindeki gayzı gidersin", ² (اللهُ الل

ITTİHÂD-I İSLÂM

Cuma gecesi Tepebaşı Tiyatrosu'nda en büyük mücâhidîn-i İslâmiyyeden Mısır Hizbü'l-Vatanî Reîs-i muhteremi Muhammed Ferid Beyefendi hazretleri "İttihâd-ı İslâm" hakkında mühim bir konferans vermişlerdir. Tiyatro lebâleb dolu idi. Konferansa sâat sekiz buçukta başlandı. Ferid Beyefendi hâzırûn tarafından hâr ve sürekli alkışlar ile istikbâl edildi. Ferid Beyefendi belîğ bir lisân, selîs bir ifâde, serbest bir vaz'iyet ile konferansını verdiler. Lisân-ı Arabî ile îrâd buyurulan bu konferans Hizbü'l-Vatanî muharrirlerinden refîk-i muhteremimiz Ömer Rıza Bey tarafından Türkçe'ye tercüme edildi. Cemâat tarafından pek çok alkışlara mazhar olan bu mühim konferansın nikāt-ı esâsiyyesinin bütün ihvân-ı dîne teblîği mütehattim bir vazîfedir.

* * *

"Burada konferans vermekle şerefyâb olmam için vukū' bulan da'vetten dolayı Müdâfa'a-i Milliyye Cem'iyeti'ne teşekkür ederim. Fakat lisân-ı Türkî ile söyleyemediğimden müteessifim. Çünkü İngilizler bu lisânı Mısır'da ta'allümünü ihtiyârî kılmak ve imtihânlarda nazar-ı i'tibâra almamak ile öldürdüler. Aynı zamanda hâzırûnun ekserisi lisân-ı Arabîyi mekteplerde senelerce tahsîl ettiklerine rağmen sözlerimi anlayamayacaklarından müteessifim. Fransızca söylemekliğim mümkün ise de bizimle muhârebe eden bir İslâm düşmanı lisânının bu mübeccel ictimâ'da vâsıta-i teblîğ ittihâzına vicdânım râzı olmuyor. Binâenaleyh lügat-i *Kur'ân* olan ve bütün milel-i İslâmiyye'nin lügat-i resmiyyesi olmak icab eden lügat-i Arabiyye'yi tercîh ediyorum.

Bahsedeceğim mevzû' bütün müslümanlara şâmil olduğundan ve onun nokta-i nazarında hiç bir unsur ve

² Tevbe, 9/111.

kavmiyet arasında bir fark olmadığından bir Mısırlı sıfatıyla değil, bir müslüman sıfatıyla idâre-i kelâm edeceğim. Şunu da ilâve edeyim ki ittihâd-ı İslâm hakkında o her müslümanın diğer müslümana karşı hangi ırka, hangi millete mensûb hangi lisân ile mütekellim olursa olsun hissettiği ulvî ihtisâsa dâir bazı beyânatta bulunacaksam bu beyânâtım İslâm memleketlerinde bâ-husûs Afrika-yı Şimâlî'de, Trablus, Tunus, Cezair ve Fas'ta icrâ ettiğim müte'addid seyâhatlerde re'yü'l-ayn olan müşâhedât ve ihtisâsâtıma müsteniddir. Ben her nereye gittimse kendimi âdetâ âilem, kardeşlerim ve arkadaşlarım arasında gördüm. Sanki memleketimden uzaklaşmamışım. Her yerde uzun bir seferden avdet eden bir kardeş gibi istikbâl ediliyor idim.

Fi'l-vâki' İslâm memleketlerini gezmeyenler her nerede olursa olsun müslümanları birbirlerine cezb eden bu kuvvetten haberdâr olamazlar. Bâ-husûs Dârü'l-Hilâfe'ye karşı beslenen ihtisâsât-ı âliyyeyi ancak o uzak İslâm yurdlarını ziyâret edenler bilirler ve takdîr ederler.

Cezayir'de olan seyâhatlerimin birisinde kabâil dağlarında geşt ü güzâra çıkmış, bu dağların tepesinde te'sîs edilen bir karyeye uğramış idim. Bu köyün ahâlisi beni görür görmez Mısırlı bir dindâşlarının kendilerini ziyâret için geldiğine vâkıf olur olmaz hemen istikbâle koşmuş, kemâl-i safvet ve samîmiyetle teberrüken ellerimi öpmeye başlamışlardı. Bana karşı bu derece mütehassis olan o kardeşlerin [38] Dârü'l-Hilâfe'nin meselâ bir meb'ûsuna karşı ne derece mütehassis olacaklarının takdîrini zât-ı âlîlerinize bırakıyorum. Bedîhîdir ki bu müslümanlar halîfe-i muazzamımızın cihâd-ı ekber hakkındaki da'vetini işitir işitmez derhâl silaha sarılacaklar ve vazîfelerini îfâ edeceklerdir. Senelerce onları pençe-i zulüm ve esâretinde inleten Fransızlar da en acı intikāmın nâire-i dehşetine hedef ve cezâ-yı sezâsına nâil olacaklardır.

Yine Cezayir ahâlisinden bazıları bu hikayeyi anlatmış idiler: Vaktiyle Hamidiye Zırhlısı Almanya'nın Kil Kanalı'nın resm-i küşâd ihtifâlinde bulunmak için Bahr-i Sefîd'i kat' ediyorken Cezayir Limanı karşısında lenger-endâz olur. Hilâlin sâye-i nevvârına sığınan bu kahraman sefineyi gören hamiyetli ve mütehassis Cezayirliler hemen fevc fevc Hamidiye'yi ziyârete şitâbân olurlar, yukarıya çıkamayanlar da yüzünü gözünü zırhlara sürerler. Fransa hükûmeti bu hali görür görmez hemen Hamidiye'nin serî'an hareket etmesi için kömürünü vermiş, mezkûr sefine de çabuk hareket etmekte muztar kalmış idi.

Zannederim yine aynı kruvazörün Balkan Harbi esnâsında Mısır limanlarında gördüğü fevkalâde tekrîmât ve alkışlar hâtır-ı âlîlerinizdedir.

İslâmiyet'in vahdet-i ûlâsından sonra dûçâr-ı tefrika olmasının başlıca sebebi İslâm memleketlerinin makām-ı Hilâfetten uzaklığı idi. İşte bu bir takım valilerin ihtirâslarını alevlendirmeye, istiklâllerini i'lân etmelerine bâdî oldu. Bir de ale'l-ekser makām-ı Hilâfet'in valilerden vergileri toplamak ile iktifå etmesi, vilåyetlerin ahvål-i dåhiliyyesini, valilerin îkā' ettikleri şûrişleri, komşu vilâyetler ile ihdås ettikleri muhårebåtı nazar-ı i'tibåra almaması, bunlara karşı lâ-kayd kalması birçok müstakil hânedânın zuhûruna sebebiyet verdi. Ez-cümle Mısır'da İhşidîler, İran'da Safeviler, Tunus'ta Ağlebîler, Endülüs'te Emevîler ve sâire gibi ki bunlar târîhte mufassalan mastûrdur. Fakat asr-ı hâzırda ittihâd-ı İslâm'ı ma'nâ-yı hakīkīsiyle esâslandırmak memâlik-i İslâmiyye arasında muvâsalât-ı berriyye ve bahriyyenin teshîl ve te'mînine yani demiryolların inşâsına ve tâ Aksâ-yı Çin'den Aksâ-yı Mağrib'e kadar bütün İslâm limanlarını birbirine rabt edecek İslâm seyr-i sefâin şirketlerinin teşkîline, bütün İslâm memleketleri arasında bir gümrük ittihâdı akdine, İslâm memleketleri mâ'mûlâtının Avrupa ma'mûlâtına tercîhine, el-hâsıl asr-ı hâzırda revâbıt-ı dîniyyeden sonra en kavî râbıta-i ittihâd olan revâbıt-ı iktisâdiyyenin te'yîdine vâbestedir ki bunların hepsi -tam Almanların yaptığı gibi- ittihâd-ı umûmî-i İslâmî'nin mukaddimesidir.

Ben eminim ki bir İslâm seyr-i sefâin şirketi mevcûd olsa, yahud mevcûd olan Osmanlı Seyr-i Sefâin Şirketi tevsî'-i nitâk ederek bütün İslâm limanlarına vapurlarını sevk etse her hâlde müslümanlar onun vapurlarını ücreti daha pahalı olsa da bütün ecnebî şirketlerine tercîh edeceklerdir.

* * *

En mühim mes'elelerden birisi de hacc-ı şerîf mes'elesidir. Hac esâsen müslümanların tanışmaları ve bir mekânda ictimâ'larında mesâil-i ictimâiyye, ticâriyye ve siyâsiyyeleri hakkında mübâdele-i efkâr etmeleri için vaz' olunmuştur. Fakat maalesef bu maksad-ı esâsî ihmâl olundu ve hac bir takım menâsiki edâ etmeye münhasır kaldı. Hak celle ve alâ'nın hacc-ı şerîfi erkân-ı hamse-i İslâmiyye'den kılmasındaki hikmet-i ilâhiyye -ki te'ârüf, tebâdül-i menâfi' ve zikrullâhtır- ihmâl edildi. Bunun için erbâb-ı hall ü akdin nazar-ı âlîsini müslümanlara haccın hikmetini öğretecek, her husûsta onları tenvîr edecek İslâm lisânlarına âşinâ vâiz ve hatîblerin arz-ı mübâreke-i Hicaz'a i'zâm olunması, mevsim-i hacda hüccâca meccânen dağıtılmak üzere Türkçe, Arapça, Fârisî, Urdu, Malay gibi müslümanların en meşhûr lisânlarıyla beyânnâmeler, risâleler yazılması, tevzî' edilmesi mes'elelerine celb ederim.

Zann-ı âcizânemce Dârü'l-Hilâfeti'l-Aliyye medresesinde mezkûr lisânları ta'lîm edecek bir şu'benin küşâdı pek muvâfık olur. Çünkü bu sâyede müslümanları birbirine tanıttırmak, râbıta-i ittihâd-ı İslâm'ı takviye etmek vazîfesi gibi büyük ve ulvî vazîfeleri îfâ edebilecek adamlarımız yetişmiş olur.

Biz, hıristiyan milletleri gibi dinimizi akvâm-ı sâire arasında neşredecek misyoner cem'iyetlerinden ziyâde müslümanları birbirine tanıttırmak ve netîcede ittihâd-ı siyâsî-i İslâmîyi pek yakın bir zamanda fiilen te'sîs etmek istiyoruz.

* * *

İttihâd-ı İslâm'ın ma'nâ-yı kudsîsini, ecnebî boyunduruğun merâretini tadanlar, zâlim milel-i hıristiyaniyyenin müslümanları Dârü'l-Hilâfe'den tefrîk için oynadıkları rolleri bilenler, Garblı muallimlerin etfâl-i İslâm'ın zihinlerini nasıl zehirlediklerini, onları Devlet-i Aliyye'den tenfîr için ne hezeyânlar kustuklarını görenler, misyonerlerin esâret altında inleyen İslâm memleketlerinde ne mel'anetler irtikâb ettiklerini müşâhede edenler... ancak idrâk ederler. Fakat varsın onlar bizi makām-ı Hilâfet'ten tefrîk, Devlet-i Aliyye'den tenfîr için ne yaparlarsa yapsınlar, günden güne bizim kalblerimiz onun muhabbetiyle daha fazla dolar.

Bizim Devlet-i Aliyye'ye olan merbûtiyetimiz, İngiliz işgāl-i askerîsinden sonra bu dereceye vardı. Kezâlik aynı his bütün Şimâlî Afrika'da hatta bir zamanlar Hilâfet'i bile i'tirâf etmek istemeyen Faslılar arasında, Fransızların pâ-yi hakāretleri altında ezildikten sonra doğdu. Çünkü [39] Fransızlar Halîfe'nin nâm-ı muazzamını Cuma namazında zikrettirmemeye başladılar, namazlarında hâkim-i âdile duâ etmeye mecbûr edildiler. Hakīkat, "bazen mazarrat fâide-bahştir" diyen pek doğru söylemiş. Çünkü eğer biz bu zulmü, bu vahşeti görmemiş olsaydık bugün hissettiğimiz muazzam netîcelerini gördüğümüz ve yarın bütün müslümanların siyâsî ittihâdını da te'sîs edecek olan bu mukaddes hissi duymayacaktık.

Cenâb-ı Hak bu hiss-i ulvîyi takdîs etsin. Bizi ayrılıktan sonra toplanmak ile mes'ûd etsin. Artık geçen geçmiştir. Cenâb-ı Allah müşa'şa' âtîmizi yakınlaştırsın. Bütün Müslümanlık âlemini şenlendirsin, âmîn.

NİDÂ-YI CİHÂD

–Âlem-i İslâm'a–

Müslüman kahramanlar! Kalkınız!... Yıldırımlar, yanardağlar gibi ateşler püskürelim!.. Kısırgalar, fırtınalar gibi dehşet saçalım!... Sel gibi akalım, dalgalar gibi coşalım!... Cihâna zelzeleler, ra'şeler verelim!.. Şevket-i İslâmiyye âfâkı tutsun!.. Mukaddes bayrağımız şanlar içinde

dalgalansın!.. Can verelim, şan alalım!.. Düşmanların taht-ı esâretinde zelîlâne yaşamaktansa melekü'l-mevtin müşfik kanadları altında müsterîhâne ve şerefle ölmek bir saâdettir... Kalkınız, kardeşlerim, kalkınız! Salâhaddinlerin, Târıkların, İslâmiyet'in şânını i'lâ eden mücâhidlerin rûhlarını şâd edelim!.. İslâmiyet'in şan ve şerefini yıldızlara kadar yükseltelim!.. Müslümanlığın esâretine mâtem tutan sevgili Hilâl'in mahzûn yüzü gülsün!.. Kalkınız!.. Düşman ayakları altında zelîlâne çiğnenen mekābir-i şühedâ feryad ediyor!.. Mezârlar, tabutlar, kanlı kemikler hepsi haykırıyor!.. Moskofların, İngilizlerin, Fransızların zulmüne, hakāretlerine daha ne zamana kadar tahammül edeceğiz?... Zulüm, hakka ta'arruz en âciz, korkak hayvanları bile arslandan şecî', kaplandan daha cür'etkâr kılar!.. Şühedâ hürmetine kalkınız!... Moskof süngüleri altında parçalanan müslüman kardeşlerinizin, Batum kahramanlarının rûh-ı ma'sûmu sizden intikām bekliyor!.. Zavallı Afrika, bedbaht Rumeli şühedâsının kefenleri henüz solmadı!.. İmdâd ve halâs bekleyen bu mübârek kıtalar bir sükûn-ı hazîn içinde, hilâle mütehassir, hazîn, giryân ırmakları, feryadkâr kuşlarıyla mâtem tutuyor!.. Dul kalmış kadınlar, yetim çocuklar, ihtiyar nineler hâlâ ağlıyor!.. Unutma!.. Allah aşkına unutma!.. Câmilere asılmış menhûs çanların meş'ûm sesleri semâda melekleri, ecdâdımızın rûh-ı pâkini bî-zâr ediyor!... Minârelere putlar takılmış!.. Kafkasya'nın yeşil ovaları yüz binlerce şühedâ-yı müslimîn ile dolu!.. Parçalanmış çocukları, kafaları kesilmiş, kolları, ayakları doğranmış ihtiyarları, karınları yarılmış kadınları unutma!.. Eğer unutursan -bil ki- ma'nen ölmüşsün.

Ey benim müslüman kardeşlerim!.. Nefsinize i'timâd, Allah'ınıza istinâd ederek cihâd ediniz... Bugün: Necât günü, ferah günüdür!... Boynumuzdaki zencirleri kırmak zamanı artık hulûl etmiştir. Küffâr hâkimiyeti altında yaşamak, İslâmlar için züldür!...

M. V.

ŞUÛN

••••••

CİHÂD-I İSLÂM

Kafkasya:

Çoruh mıntıkasındaki kıtaâtımız 19 Teşrînisânî'de yeni bir muvaffakiyet ihrâz ile Çoruh Nehri'nin on beş kilometre şarkındaki Ardanuş kasabasını işgāl etmişlerdir. **21 Teşrînisânî**'de şimâl istikāmetinde Acara'ya kadar sokularak Batum'un şarkına varmışlar, şark istikāmetinde ise Ardahan civârına kadar gelmişlerdir. Ardahan

kurbünde bir muhârebe vâki' olarak kıtaâtımız birçok silah ve bir makineli tüfenk zabt etmişlerdir. Ruslar Ardahan'a doğru firâr eylemişlerdir. 23'de: Batum'un yirmi kilometre şarkındaki büyücek bir mahal olan Geda mevkiini işgāl etmişlerdir. Batum şehrinin elektrik müessesâtı kıtaâtımızın cür'etkârâne bir savletiyle tahrîb edilmiştir. Bu esnâda birkaç esîr de alınmıştır. Tarafımızdan işgāl olunan bir köprünün istirdâdı maksadıyla Batum'dan gönderilen üç yüz nefer kuvvetindeki bir Rus müfrezesi pusuya uğratılarak tamamıyla hâk-i helâke serilmiştir. 24 Teşrînisânî'de Acara mıntıkasında yeniden bizim için muzafferiyetle tetevvüc eden ufak tefek muhârebât vâki' olmuştur. Düşman bir top gāib etmiş, elimize birçok bomba, esliha ve cephane geçmiştir. Bu muhârebâtta Rusların bize karşı domdom kurşunu isti'mâl ettikleri anlaşılmıştır. Van Gölü'nün şarkında ve Osmanlı hudûdu üzerinde Rus kıtaâtının taarruzâtı netîcesiz kalmıştır. Buna mukābil Revandiz'den muzafferâne ilerleyen kıtaâtımız hudûdun yetmiş kilometre öbür tarafında bulunan ve Azerbaycan'da Rusların mühim nikāt-ı istinâdiyyesinden biri olan Savuçbulak'ı taht-ı işgāle almıştır. 25 Teşrînisânî'de; Çoruh mıntıkasındaki Osmanlı müfrezeleri el-yevm Borcka, Maraditle, Macahel ve Acara sularının arasındaki sırt ve geçitleri işgal ve düşmanın Yukarı ve Aşağı Acara ile olan irtibâtını kat' etmiştir. Ruslar işbu dere arasında kâin bir tepede mahsûr kalan askerlerine imdâd göndermek için hayli uğraşmışlar ise de muvaffak olamadıktan mâadâ sevk edebildikleri kuvve-i imdâdiyyeden bir süvari bölüğünü kıtaâtımız kâmilen mahvetmiş, piyadesini de fevkalâde zâyiâta uğratmıştır. Artvin kolundaki kuvvetli Osmanlı müfrezeleri Şavşat'ı işgāl ve Ardanuç'tan ilerleyen müfrezeler ise Laşan karyesini zabt ettikleri gibi diğer bir Osmanlı kolu da Saratora'ya vâsıl olmuştur.

Basra:

22 Teşrînisânî'de: İngiliz ihrâc kıtaâtı Dicle Nehri ile Sevâye[?] Kanalı arasında mevzi'de bulunan kıtaâtımıza taarruz etmeye teşebbüs etmiş, vâki' olan muhârebede düşmana telefât-ı külliyye verdirilerek mağlûb edilmiştir. Kıtaâtımız bir makineli tüfenk, külliyetli cephane iğtinâm etmiştir.

Hindistan:

Haydarabad'da İğtişâş – Haydarabad'da iğtişâş zuhûr eylemiş, bu [40] münâsebetle Bombay'da karaya külliyetli İngiliz piyade ve topçu kuvveti çıkarılmıştır. Pencap'da da galeyân başlamıştır, câmi'lerde dervişler cihâd-ı ekber hakkında vaaz u nasîhat etmektedirler.

Hindliler Ka'be-i Muazzama'ya Karşı mı Sevk Olunuyor? – Bu suâl Bombay'daki İslâm Cem'iyeti neşrettiği bir beyânnâme ile İngiltere'den soruyor. Bu beyânnâmede büyük bir te'sîr husûle getirmiş, kışlalarda birçok vekāyi'a sebebiyet vermiştir. İngilizler ne diyeceklerini şaşırmışlardır.

Almanya:

Almanya'daki Üserâ-yı İslâmiyye Cihâd İçin Müsâade İstiyorlar – Alman gazetelerinde yazıldığına göre; Almanya'nın muhtelif şehirlerinde mevkūf olan üserâ-yı İslâmiyye, cihâd-ı ekberin i'lânından haberdâr oldukları cihetle Halîfe-i müslimînin evâmirine imtisâlen ne zaman meydân-ı gazâ ve cihâda azîmetlerine müsâade edileceğini her gün muhâfızlarından sormaktadırlar.

Mısır:

Mısır'ın Kabristânlarında Mavzerler Yatıyor – Mısır'ın mezârları silah deposu olmuş, bir zamanlar ölü taşıyan tabutlar bugün mühimmât nakleyliyor. Zavallı müslümanlar kendi memleketlerinden cenâze alaylarıyla silah kaçırmak mecbûriyetinde bulunuyorlar. Maatteessüf İngilizler bu hud'aya vâkıf olarak mezârları açtırınca külliyetli esliha bulmuşlardır.

Aden:

İngilizler Para Mukābilinde Ölecek Adam Arıyorlar – İngilizler artık Hindistan'dan asker çıkaramadıkları cihetle Aden'de beyânnâmeler neşrederek ayda 12 İngiliz lirası maâşla asker arıyorlar. Fakat hiç kimse icâbet etmiyor. Bunu haber alan İmâm Yahya hazretleri ikinci

etmiyor. Bunu haber alan İmâm Yahya hazretleri ikinci bir beyânnâme neşrederek müslümanları cihâda da'vet etmiştir.

Aden Hudûdunda Muhârebeler – Seyyid Zübeyr'in Zeydî kabâili miyânından cem' olunan Ka'taba Şeyhi Abdurrahman kumandasındaki yirmi bin kişilik bir ordu ile Aden üzerine yürümeye başlamıştır. Şeyh Abdurrahman, hudûddaki Ka'ra ve Ukle karakollarına nâgehânî bir hücûmda bulunarak İngiliz asâkirini külliyetli zâyiâta uğrattıktan sonra Aden üzerine püskürtmüştür. Ka'taba şeyhi İngiliz hizmetindeki urbâna bir beyânnâme neşrederek cümlesini cihâda da'vet eylemiştir.

İran:

Kabâil-i İraniyye'nin Ordu-yı Osmanî'ye iltihâkı

 Cihâd-ı ekber i'lânı üzerine İran'daki galeyân ve heyecân, iğtişâşât tevkif edilemeyecek derecede tevessü' eylediği cihetle hükûmet bilumum kabâilin Ordu-yı Osmanî'ye iltihâkını mutazammın emirler göndermiştir.

Moskof Mezâlimi – Azerbaycan Vilâyeti'nde bir taraftan Ordu-yı Osmanî'nin istîlâsı, diğer taraftan kabâil-i İraniyye'nin muhâcemâtı hasebiyle orada kalamayacaklarını anlayan Ruslar zavallı ahâlîye karşı pek şiddetli zulümler icrâ ediyorlar.

Afganistan:

Afganistan Askerini Hudûdlarda Tahşîd Etti – Sirâ-cü'l-Ahbâr-ı Afgan'da yazıldığına göre; Afgan askerinin Emîr Habibullah Hân'ın kumandasında tahaşşüdü hitâm bulmuştur. Afgan kıta'ât-ı askeriyyesi Belucistan'dan gelen kuvvetler ile takviye edilmiştir. Belucistan'da efkâr gittikçe Afganistan ile teşrîk-i harekete temâyül etmektedir. İnşâallah Afganistan ile Belucistan müttefikan İngilizlerden güzel bir intikām alacaklardır.

Fas:

Bilumum Kabâilin Kıyâmı – Bilumum kabâil Fransa aleyhine kıyâm etmişlerdir. Pâyitahtın hâric ile münâsebâtı münkatı'dır. Fas şehrinde bile müsâdemeler oluyor. Ahâlî "Yâ Resûlallâh" nidâlarıyla sokakları dolaşıyor.

Mücâhidîn-i İslâmiyye'nin İ'lân-ı İstiklâli ve Muvaffakiyâtı - Ahîren Şâm-ı Şerîf'ten Dârü'l-Hilâfe'ye gelen Cezayirli Emîr Abdülkādir hazretlerinin mahdûm-ı âlîleri ve Meclis-i Meb'ûsân-ı Osmanî Birinci Reîs Vekîli Emîr Ali Paşa hazretlerinin Fas'ta i'lân-ı istiklâl eden birâder-i mükerremleri Reîsü'l-mücâhidîn Emîr Abdülmâlik hazretleri tarafından aldığı mektuplar müfâdına nazaran Fas ahvâli hakkında verdiği ma'lûmâta göre; Emîr Abdülmâlik hazretleri on bes bin mücâhidin basında olarak evvelen Taiz'e hücûm etmis ve mahall-i mezkûru zabt ederek i'lân-ı istiklâl eylemiştir. Bu sırada cihâd-ı ekber i'lânı haberinin vürûdu üzerine sarf edilen gayretler bir kat daha tezyîd edilmiştir. Bundan sonra Fas'ın en mühim beldesi olan Kazablanka (Dârü'l-Beyzâ)'ya umûmî bir hücûm yapılmıştır. Burada Fransızlarla mücâhidîn arasında şiddetli bir muhârebe vukūa gelmiş, bu muhârebe Fransızların hezîmet-i kâmilesi ile netîcelenmiştir. Fransız askeri 700 telef ve külliyetli mecrûh bırakarak Dârü'l-Beyzâ'dan firâr etmiştir. Mücâhidîn şehri işgāl eylediği gibi bu muhârebede iki batarya top, müte'addid mitralyöz de elegeçirmiştir. Ondan sonra yine mücâhidler düşmanın arkasını bırakmayarak Tanca istikāmetinde firâr eden Fransızları oradan da def' ve ihrâc etmişlerdir. Bugün Fransızlar Marakeş istikāmetinde firâr ve oralarda muhârebe devam eylemektedir.

Ahîren Fas'ın cenûbuna sûret-i mahsûsada âdemler gönderilerek cihâd-ı ekber i'lânı tebşîr edilmiştir. Yakın zamanda bu kabâilin de kıyâmı da muhakkaktır.

Tunus:

Emîr Hâlid Hazretlerinin Kıyâmı – Fransızlar ordusunda binbaşı olan Emîr Abdülkādir Paşa hazretlerinin mahdûmları Emîr Hâlid hazretleri de cihâd-ı ekber i'lânını Tunus'da haber alması üzerine evvelen Fransızlardan taraf görünerek mükemmel sûrette Fransız eslihasıyla ikmâl-i techîzât ettikten sonra taht-ı kumandasındaki asker ile Tunus'un cenûbunda Senûsîler ile birleşmiştir. Bu havâlîdeki kabâil Hilâfet'e sıkı bir râbıta ile merbût oldukları gibi Abdülkādir hazretlerinin evlâd ve ahfâdına da pek ziyâde sâdıktırlar. Bunların cengâverlikleri târîhce ma'lûm ve musaddaktır. Otuz sene mütevekkilâne bekledikten sonra işte bugün a'dâ-yı dîne karşı kıyâm ve bu sûretle de fıtratlarında meknûz âsâr-ı hamiyyeti isbât ve irâe eylemişlerdir.

Somali:

Fransa ve İngiltere'ye Karşı – Somali kabâili reîsi Fransız ve İngiliz müstemlekelerinde bulunan dost kabilelere haberler göndererek cümlesinin Fransa ve İngiltere'ye karşı kıyâm eylemelerini taleb etmiştir.

İHTÂR

Kāriîn-i muhteremenin böyle buhranlı bir zamanda abone bedelâtının te'diyesinde terâhî göstermemek lâzım geldiğini lütfen takdîr buyurmaları ricâ olunur.

Matbaa-i Âmedî

Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17) altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib

والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

17 Aralık 1914

Perşembe

4 Kânûnievvel 1330

29 Muharrem 1333

Cild: 13 - Aded: 318

HADÎS-İ SERÎF

Hadîs-i Serîf

لَا يَجْتَمِعَانِ فِي النَّارِ مُسْلِمٌ قَتَلَ كَافِرًا ثُمَّ سَدَّدَ وَقَارَبَ، وَلَا يَجْتَمِعَانِ فِي جَوْفِ مُؤْمِن غُبَارٌ فِي سَبيل اللَّهِ وَفَيْحُ جَهَنَّمَ، وَلَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ الْايمَانُ وَالْحَسَدُ. ١

Meâl-i Şerîfi

İki kimse Cehennem'de buluşmazlar. Bir kâfiri (Allah yolunda) katleden müslüman (ile o kâfir). Şu şart ile ki o müslüman sonradan tarîk-i sedâdı tutup ifrât ve tefrîtten kaçınmış olsun. İki şey de bir mü'minin cevfinde ictimâ' edemez. Allah yolunda (cihâda gidilirken) kopan gubâr ve Cehennem'in ateş yalımı. İki şey bir kulun kalbinde birlikte bulunamaz. Îmân ile hased.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdır. Muharricleri Ahmed bin Ebi Hanbel, Nesâî, Hâkim'dir.

Nesâî'nin bu vâdîde rivâyet ettiği diğer birkaç hadîs-i şerîfte (îmân ile hased)e bedel (şuh ile îmân) denilmiştir. "Şuh buhlin ziyâdeliğine denilir."

Hadîs-i Şerîf

جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ. ٢

Meâl-i Şerîfi

Müşriklere karşı mallarınızla, canlarınızla, dillerinizle mücâhede ediniz.

Bu hadîs-i serîf Müsned-i İmâm Ahmed bin Hanbel, Sünen-i Ebû Davud, Sünen-i Nesâî, Müstedrek-i Hâkim ve İbni Hibban hadîslerindendir. Râvîsi Enes bin Mâlik radıyallâhu anhdır.

Hadîs-i Şerîf

حُرَّمَتْ عَيْنٌ عَلَى النَّارِ سَهِرَتْ فِي سَبيلِ اللَّهِ. "

Meâl-i Şerîfi

Allah yolunda uykusuz kalan göz cehennem ateşine harâmdır.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Ebû Reyhan radıyallâhu anh, muharrici Nesâî'dir.

Hadîs-i Şerîf

حُرَّمَتِ النَّارُ عَلَى عَيْن بكت مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، حُرَّمَتِ النَّارُ عَلَى عَيْن سَهرَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وحُرِّ مَتِّ النَّارُ عَلَى عَيْنِ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ، أَوْ عَيُّن فُقِئَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. ١

Meâl-i Şerîfi

Haşyetullahtan dolayı ağlayan göz ateşe harâm edilmiştir. Allah yolunda uykusuz kalan göz ateşe harâm edilmiştir. Allah'ın harâm ettiği şeylere bakmaktan sakınan veya Allah yolunda çıkan göz ateşe harâm edilmiştir.

Hadîs-i şerîf yine Ebû Reyhan radıyallâhu anh tarîkıyle Hâkim'in Müstedrek'i ile Mu'cem-i Kebîr-i Taberanî'de bu lafız ile mezkûrdur.

¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 8.

² Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 1.

³ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 10.

⁴ Hâkim, el-Müstedrek, Beyrut, 1990, c. 2, s. 92.

Hadîs-i Şerîf

مَا مِنْ غَازِيَةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ فَيُصِيبُونَ الْغَنِيمَةَ، إِلَّا تَعَجَّلُوا ثُلُثَيْ أَجْرِهِمْ مِنَ الْآخِرَةِ، وَيَبْقَى لَهُمُ الثُّلُثُ، وَإِنْ لَمْ يُصِيبُوا غَنِيمَةً، تَمَّ لَهُمْ أَجْرُهُمْ. \

Meâl-i Şerîfi

Hiç bir fırka-i guzât yoktur ki Allah yolunda gazâya çıkıp ganîmete nâil olsunlar da âhiretteki ecr ü sevâblarının sülüsânına peşin olarak [42] müstahık olmuş olmasın, bunlar eğer hiç bir ganîmete nâil olmazlarsa ecr ü sevâbları tam olarak verilir.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Abdullah bin Amr bin el-Âs radıyallâhu anhdır. Muharricleri Ahmed bin Hanbel, Müslim, Ebû Davud, Nesâî ve İbni Mâce'dir.

Hadîs-i Şerîf

مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَاللهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ، كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ، الخاشع الراكع الساجد. '

Meâl-i Şerîfi

Allah yolunda cihâd eden kimse –hoş kendi yolunda cihâd edenin kim olduğunu Allah bilir ya!– sâim, kāim, hâşi', râki', sâcid olan kimseye benzer.

Bu hadîs-i şerîfi Buharî, Müslim, Tirmizî, Nesâî Ebû

Hüreyre radıyallâhu anhdan rivâyet ediyorlar. Bu lafız Nesâi'nin lafıı olup diğer rivayâtta (كمثل الصائم القائم الدائم الدائم الدائم ولا صدقة حتى يرجع وتوكل الله تعالى للمجاهد الذى لايفتر من صيام ولا صدقة حتى يرجع وتوكل الله تعالى للمجاهد (في سبيله ان توفاه ان يدخله الجنة اويرجعه سالما مع اجر وغنيمة ziyâdesi de vardır ki ma'nâ-yı şerîfi şudur:

"Cihâddan dönünceye kadar sıyâm ve sadakadan bir an fâriğ olmayan sâim, kāim-i dâime benzer. Bir de Allâhu teâlâ hazretleri kendi yolunda cihâd eden kimse-yi ya rûhunu kabz ederse Cennet'e idhâl veya rûhunu kabz etmediği takdîrde onu müstahıkk-ı ecr ü ganîmetin tamamını ihsân ederek yurduna sâlimen iâde etmeyi tekeffül etmistir."

Hadîs-i Şerîf

مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُوَاقَ نَاقَةٍ *، حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى وَجْهِهِ النَّارَ. "

Meâl-i Şerîfi

Her [kim] Allah yolunda devenin iki sağım aralığı kadar harb ederse Allâhu teâlâ onun yüzünü Cehennem'e harâm eder.

Bu hadîs-i şerîf İmâm Ahmed bin Hanbel'in Müsned'inde Amr bin Anese'den mervî hadîslerdendir.

Ahmed Naim

HAZRET-İ ÖMER EFENDİMİZ'İN ORDU KUMANDANINA EMİRNÂME-İ HİLÂFET-PENÂHÎLERİ

Adl ü şecâati, sît ü şöhreti dünyâları dolduran Hazret-i Ömer radıyallâhu anh efendimizin taraf-ı hilâfet-penâhîlerinden serdâr-ı ketîbe-i İslâm'dan bir zât-ı muhtereme hitâben şeref-sadır olan emirnâme-i celîlin tercüme-i münîfesidir:

"Sana ve maiyyetinde olan askere her hâlde iltizâm-ı takvâ etmenizi emrederim. A'dâ aleyhinde görülecek tedârikâtın efdali, harbde gözetilecek mekâyidin akvâsı, takvâdır. Yine maiyyetindeki askere a'dânızdan ziyâde irtikâb-ı meâsîden sakınmanızı emrederim. Çünkü asker için meâsî, a'dâdan daha korkuludur.

Böyle olmadığı sûrette medâr-ı galebe olacak kuvvetten mahrûm oluruz. Adedce onlara muâdil olmadığımız gibi tedârikât ve levâzımât cihetiyle de mümâsil değiliz. İrtikâb-ı meâsîde a'dâ ile müsâvî olacak olur isek

kuvvetce onların bize fâik olmaları lâzım gelir. Şu hâlde biz fazlımızla onlara galebe edemez isek kuvvetimizle hiç edemeyiz. Muhakkak bilmelisiniz ki her nereye gitseniz taraf-ı ilâhîden müvekkel hafaza-i kirâm sizinle beraberdir. İşlediğiniz işleri bilirler. Onlardan ve âlemü's-sırrı ve'l-hafiyyât olan Cenâb-ı Allah'tan hayâ ediniz. Düşmana galebe etmeyi istediğiniz gibi nefsinize gālib gelmeyi de isteyiniz. Bizim ve sizin için Cenâb-ı Hak'tan bu inâyeti istid'â ederim. Kat'-ı menâzil halinde askere rıfk ile muâmele ederek onları it'âb edecek sûrette yürütme. İstirâhatlerine medâr olacak konaklara indirmekte taksîr etme ki sefer kuvvetlerine halel vermemiş olduğu hâlde düşman karşısına vâsıl olsunlar. Mümkün oldukça her Cuma günü ve gecesi askeri ferâğ hâlinde tut ki dinlenip tecdîd-i hayât ederek ellerinde bulunan eslihayı ta'mîr ve

¹ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 44.

^{2 (}الخاشُع الراكعُ الساجد) ibâresi olmaksızın. Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd. 14.

³ Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 19444.

^{*} Fevâk iki sağımın aralığı olan vakte denir. Meselâ nâkayı bir mikdar sağdıktan sonra terk ederler. Yavrusu bir mikdarca emip ondan sonra yine sağar, işte bu iki sağımın aralığı olan vakte fevâk derler.

ıslâh etsinler. Askeri erbâb-ı sulh ve zimmet karyelerine sokmayıp açıkta bulundur. Bu karyelere senin i'timâdına mazhar olan ashâbından başkasını gönderme. Nezdinde nasîhatine, sadâkatine emniyet edeceğin adamlar bulunsun. Zîrâ şahs-ı kezûb bazen doğru söylese bile senin için nâfi' olamaz. Düşman toprağına yaklaşınca aranızda kalacak mesafede talîaları çoğalt, her tarafa avcıları yay, karakolları tertîb et, geceleri müteyakkız bulunmaya çalış!... Va'llâhu'l-müste'ân..."

Târîh-i âlemde hatta Avrupa'da adâlet ve metânetle şöhret-şi'âr olan halîfe-i müşârun-ileyh hazretlerinin şu emr-i âlîleri dâiresinde hareketle salât-ı hamse-i mefrûzayı edâya himmet ve ümmü'l-habâ'is olan müskirâttan hazer ve mücânebet eden bir müslüman ordusunun أَكُمُ مِنْ فِئَةٍ قَلْيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللهِ) nass-ı celîli hükmünce mansûr ve muzaffer olacağı bî-iştibâhtır.

Şâkir el-Kādirî

* * *

[43] NUTK-I HÜMÂYÛN-I HAZRET-İ HİLÂFET-PENÂHÎ

Kânûnievvel'in birinci günü resm-i küşâdı icrâ buyurulan Meclis-i Umûmî-i Millî'de Mâbeyn-i Hümâyûn başkâtibi tarafından kırâat buyurulan nutk-ı hümâyûn-ı iftitâhî-i Hazret-i Hilâfet-penâhî sûret-i münîfesidir:

Muhterem a'yân ve meb'ûsân

Üçüncü intihâbât üzerine geçen Teşrînisânî bidâyetinde ictimâ'ı lâzım gelen Meclis-i Millî'nin bir ay te'cîlden sonra birinci devre-i ictimâiyyesini küşâda beni muvaffak buyuran Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâ eder ve sizlere beyân-ı hoş-âmedî eylerim.

Devletlerle olan münâsebâtımıza vakit vakit icrâ-yı sû'-i te'sîrden hâlî kalmayan mesâil-i muallakayı ber-taraf ederek hâricî gavâil ve müşkilâtın imkân-ı zuhûrunu izâle ile ıslahât ve terakkıyât-ı dahiliyyeye germî-i tâm vermek ve bu sûretle Balkan Harbi'nin mûcib olduğu zâyiât ve mesâibi biran evvel telâfî eylemek üzere sarf-ı mezîd-i gayret etmekte iken Avrupa'da sulh-i umûmînin vâsi' mikyâsda muhtel olmasından mütevellid buhrân-ı azîm üzerine hukūk ve menâfi'-i siyâsiyyemizin müdâfaa ve muhâfazası mes'elesi bit-tabi' her şeye tekaddüm etmekle i'lân-ı bî-tarafî ile beraber umûm kuvâ-yı berriyye ve bahriyyemizin seferber hâle vaz'ını irâde ettim.

Hükûmet-i seniyyemiz ihtiyâr ettiği müsellah bî-taraflıkta sebâta azmetmiş iken donanma-yı hümâyûnumuz Karadeniz'de Rus donanmasının tecâvüzâtına

¹ Bakara, 2/249.

dûçâr olmuş ve müteâkiben Rusya ve İngiltere ve Fransa devletleri hudûdlarımıza asker ve donanma sevk ile fiilen muhâsamâta başlamış olduklarından avn-i Bârî ve inâyet-i Peygamberî'ye bit-tevessül düvel-i mezkûreye karşı hâl-i harbi i'lân ile hudûdlardaki ordularıma ileri hareket emrini verdim.

Rusya, Fransa ve İngiltere devletlerinin âlem-i İslâm aleyhinde öteden beri ta'kīb eyledikleri siyâset-i imhakârânenin silah kuvvetiyle ref'i farîza-i dîniyye hükmünü aldığından ısdâr olunan fetâvâ-yı şerîfe mûcebince bil-cümle müslimîni bunların ve muâvini olan devletlerin aleyhine cihâda da'vet eyledim.

Ordu-yı hümâyûnun hudûdlarda ve donanmamızın Karadeniz'de gösterdiği şecâat ve besâlet târîhimizin me'âsir-i kahramânânesi miyânında en büyük bir mevki' tutacaktır.

Seferberlik emrine gösterilen icâbet-i serî'a ve muntazama ve levâzım-ı askeriyye tedârikinde izhâr olunan gayret-i fevkalâde milletimizin müdâfa'a-i vatan uğrunda bir kitle-i hamiyyet olduğunu isbât etmiş ve bu hareket-i ulviyye-i vatanperverâne bi-hakkın şâyân-ı takdîr bulunmuştur.

Meclis-i Millî'mizin dahi müzâkerât ve ictihâdâtında ayn-ı ittihâd ve ittifâk âsârını irâe edeceğini ümîd eder ve tahsîsat-ı askeriyyeye mütedâir ve tevzîn-i kuvâ esâsâtına müteallik kuvve-i icrâiyyemizce teklîf olunacak Kānûn-ı Esâsî ta'dîlâtının ve kavânîn-i sâire lâyihalarının sür'atle tedkīk edilmesine intizâr eylerim.

Muazzam müttefiklerimiz Almanya ve Avusturya-Macaristan devletlerinin şanlı orduları tarafından müşterek düşmanlara karşı Avrupa'da ihrâz olunan muzafferiyât-ı mütevâliyyeye kuvâ-yı berriyye ve bahriyyemizin ve emr-i şer'î ile Rusya, İngiltere ve Fransa'ya karşı cihâda da'vet edilen mücâhidîn-i İslâm'ın Asya ve Afrika'da parlak zaferler ilâve edeceğine ve bundan sonra Cenâb-ı Hakk'ın muhâfaza-i hakk u adl için silaha sarılmış olan Devlet-i Aliyyemize ve çâr-aktâr-ı cihândaki İslâmlara şeref ve saâdetle mübeşşer bir istikbâl bahşedeceğine mu'tekidim.

Devletimizce vaktiyle ecânibe bahşolunan müsâadât-ı mahsûsa ânen fe-ânen eşkâl ve makāsıdını tebdîl ederek hukūk-ı hükümrânîmizi haleldâr edici bir mâhiyet-i muzırra iktisâb eylemiş olduğundan hukūk-ı beyne'd-düvel esâsâtından hiç birine temâs etmeyen ve kapitülasyon nâmı altında ictimâ' eden bil-cümle imtiyâzât-ı ecnebiyyenin ref'ini irâde ederek düvel-i sâirede olduğu gibi memâlik-i şâhânemde dahi ecânib ve bunlara müteallik muâmelât hakkında hukūk-ı beyne'l-milel ahkâmının tatbîki usûlünü vaz' eyledim.

Harb-i Umûmî'ye iştirâk etmeyen düvel-i muazzama

ve hükümât-ı sâire ve bilhassa komşumuz Bulgaristan ile münâsebât-ı siyâsiyyemizin kemâ-kân hâlisâne ve dostâne olduğunu maa'l-memnûniyye beyân ederim.

Selâmet-i devlet ve memlekete masrûf olacak mesâînizin tevfîkāt-ı Rabbâniyyeye mazhariyetini Cenâb-ı Hak'tan niyâz ve Meclis-i Umûmî'yi küşâd eylerim.

İSLÂM DÜŞMANLARI NE YÜZLE MÜSLÜMANLARDAN SADÂKAT BEKLİYORLAR?

Bu sırada Avrupa matbûâtı pusulayı şaşırarak akıl ve mantıka sığmaz türlü türlü beyânâtta bulunmaktadırlar. Fransa ve İngiltere matbûâtı cihâd-ı mukaddesin Halîfe-i İslâm tarafından i'lânından sonra dahi Fransa ve İngiltere'nin zîr-i idâresinde bulunan müslümanların kendi devletlerine sâdık kalacaklarına ve Devletü'l-Hilâfe'nin hâtırı için kendi râhat ve âsâyişlerini tehlikeye ma'rûz kılmayacaklarına beyân-ı emniyyet ve i'timâd ederek fetâvâ-yı şerîfenin âlem-i Islâm üzerinde hiç bir te'sîr husûle getirmeyeceğinde ısrâr ve inâd edip duruyorlar. Halbuki hakīkat-i hâlde gerek İngiltere, gerek Fransa hükûmetlerinin cihâd i'lânıyla fetâvâ-yı serîfenin ısdârından son derece telâsa düsmüs oldukları, Londra'daki Bâtınîler Reîsi Aka Han, Paris'teki İngiliz dalkavuklarından Muhammed Bey Vâhid ile yine Paris'te bulunan Senegal asîl-zâdegânından (!) birine ve Mısır'daki Mergani Şeyhi'ne mürâcaat edip müslümanlara hitâben kendi lehlerine bevånnåme istihsål eylemeleriyle såbittir. İngiltere ve Fransa zannediyorlar ki bu qibi satılmıs dalkavukların sözleri âlem-i İslâm üzerinde bir te'sîr vücûda getirebilir. [44] Bu muhâl bir şeydir. Çünkü Emîru'l-mü'minîn ve Halîfe-i rû-yi zemînin bütün müslümanlar üzerindeki nüfûz-ı âlîsi o kadar çok, o kadar vâsi'dir ki düşmanlar ne yaparlarsa yapsınlar, bir türlü hamiyet-i İslâmiyye seyl-i hurûşânına karşı sed çekemeyeceklerdir. Esâsen zât-ı Hazret-i hilâfet-penâhînin beyânnâme-i hümâyûnuyla, fetâvâ-yı şerîfeyi atebât-ı âliyât müctehidîn-i izâmı da te'yîd etmekle derece-i ehemmiyetini kâinâta karşı isbât eylemişlerdir.

Afganistan'dan, Sudan'dan, Mısır'dan peyderpey gelmekte olan haberler bize İngiltere'nin Hindistan'da, Mısır'da, Sudan'da başına geleceği felâketin azamet ve dehşetini gösteriyor. Afganlar İngilizler aleyhinde o derece husûmet hissini taşıyorlar ki bugün kendi emirleri bile buna karşı koyup efkâr-ı umûmiyyeye aslâ muhâlefette bulunamayacaktır. Mısırlılara gelince, onlar Osmanlı gazanferlerinin Süveyş Kanalı'nı geçmelerine intizâr etmektedirler. İslâm ordusu muzafferen bir kere Mısır'a ayak attıktan sonra İngiliz ve Fransızların Afrika ve Hin-

distan'daki hallerini göreceğiz. Belucistan rüesâsıyla Afgan kabâili ve emiri beyninde kuvvetli bir ittihâd ve ittifâkın husûle geldiğini Avrupa'da münteşir bî-taraf gazetelerin cihâna neşr u i'lân ettiklerine bakılırsa İngiltere'nin Fransa'dan ziyâde bu gîr u dâr esnâsında mutazarrır ve perîşân olacağına vâzıh bir delîl teşkîl ediyor. Hindistan, İngiltere için bir altın madeni bir hayat mes'elesidir.

Simdi biraz da bunun aksini, yani İngilizlerle Fransızların iddiâları cihetini nazar-ı dikkat ve mütâlaaya alalım. Bu iki hükûmet, müslümanların kendilerine sâdık kalacaklarından bahsediyorlar! Bu sadâkat şübhesiz bir seye mukābil olmalıdır ki aklı basında olan bir insan mezkûr iddiâyı kabul edebilsin. Acaba İngiltere ve Fransa müslümanlara hangi iyiliği etmişlerdir ki onlardan sadâkat bekliyorlar?! İstiklâllerini mi ellerinden almadılar? Mezârlarını mı topa tutmadılar? Yoksa kendilerinden ağır vergiler mi almıyorlar? Yahud bu ana kadar bir tek müslümana dünya yüzünü gösterip, cümlesine köle, kul gibi muâmelede mi bulunmadılar? Bilakis bu iki cebbâr-ı kâfir hükûmetin hükûmât ve milel-i İslâmiyye'ye etmedikleri eziyet, tatbîk eylemedikleri cevr u cefâ kalmamıştır. Bütün müslümanlar böyle düşünür. Câhil müslümanlar bile bunu takdîr etmiştir. O hâlde bu kâfirlerin nesine gönül bağlayıp, onlara karşı izhâr-ı sadâkat edeceklerdir?...

Fas'ta ve Cezayir'deki mücâhidlerin, Sudan'daki kabâil-i İslâmiyye ile Senûsîlerin kıyâm ederek her iki gaddâr hükûmet aleyhinde sell-i seyf-i intikām etmiş oldukları o kadar ayân ve âşikârdır ki bunu tekzîb etmek isteyenlere karşı kuşlar bile güler.

Rusya'ya gelince o kaba ve vahşî herifler, bir taraftan Almanya ve Avusturya ordularının şecîâne darbelerine hemen her an ve dakīkada uğramakta ve bu yüzden yüz binlerce esîr ve telefât vermiş ve el-ân da vermekte bulunmaktadırlar. Diğer taraftan Osmanlı kahramanlarıyla İran'ın bahâdır kabâili karşısında o rütbe miskinleşmiş ve şaşırmışlardır ki kendi gazeteleriyle, kumandanlarının bile taht-ı i'tirâfındadır. Rusya'da basılan ve neşriyât-ı vâkıasından dolayı defaâtle sed ve ta'tîle uğrayan Reç gazetesinin makālât ve havâdisini okuyanlar bizim bâlâdaki müdde'ayât-ı hak-gûyânemizin sıhhatini anlamışlardır.

Bi'n-netîce âlem-i İslâm İ'tilâf-ı Müselles'in aleyhindedir. Onların lehinde –aylıkçı ve menfaatperest birkaç münâfıktan başka– bugün bir tek müslüman gök kubbesi altında bulunmaz. Bu müslümanların cümlesi İ'tilâf keferesinden pek acı intikām alıp onlara bi-avnillâhi teâlâ son darbeyi indireceklerdir. Bütün Rus ordularına mensûb vahşî Kazakların üçte biri gebermiş ve Almanların eline esîr düşmüş oldukları gibi Fransızların da tâb ü tüvânı kesilmiş, ne mühimmât ve hayvânâtı ne de iş görecek ve Alman toplarıyla cesûr askerlerine karşı dayanacak adamakıllı kuvâ-yı askeriyyeleri kalmıştır. İngilizler ise on iki lira aylıkla asker tedârikine mecbûr olmuşlardır ki böyle bir askerden İngilizlerin hayır göremeyecekleri meydandadır. İngiltere Adası'ndan ancak birkaç bin gönüllünün meydân-ı harbe iştirâk edip cümlesinin telef olduklarına ve el-yevm İrlanda ve Afrika-yı Cenûbî'den ve Hindistan'dan ziyâdesiyle korktuklarından para ve yalvarma ile güç bela dikiş tutturabildiklerine bakılırsa, İngiltere'nin azîm bir felâkete ma'rûz kalmış olduğuna – herkes gibi– kendileri bile iman getirmişlerdir. Londra'da çıkan hür-meşreb ve serbest gazeteler, hemen her gün İngiliz ricâliyle, Hâriciye Nâzırı Sir Edward Gray'ın sû'-i siyâsetlerini yüzlerine çarpıp durmaktadırlar.

Fransa da öylece İngiltere ve Rusya ipleriyle, körkörüne kuyuya düşüp mekr u desîselerine kurban gitmiş olduğuna yüz bin kerre nâdim olmuş ve fakat ok yaydan çıkmış bulunduğu cihetle çâr-nâ-çâr ses çıkarmamaktadır.

Eğer bu dediklerimiz doğru ve akıl ve mantığa muvâfık bir şey olmasaydı İngiltere sıra ile İtalya'dan ve sonraları Yunanistan'dan ve en nihâyet Portekiz'den –harbden evvel mevcûdiyetlerine bile ehemmiyet vermediği hâlde- muâvenet ve imdâd nâmına asker talebine kalkışıp, cevâb-ı red almakla kendisini rezîl ve rüsvâ-yı âlem etmezdi. Demek ki İngiltere ve Fransa'nın müslümanların sadâkatlerinden ikide birde bahsetmeleri "dostlar alışverişte görsünler" diye mezbûhâne bir tedbîrden başka bir şey değildir. Hani o İngiltere'nin azamet ve gurûru? Nerede Fransa'nın cümlece ma'lûm olan evvelki cilve ve istiğnâsı? Cümlesinin yerinde yeller esiyor! Hep söz, lakırdı idi. Bugün hakāik-i eşyâ ve zamâne bize bunların hiç ve lâ-şey mesâbesinde olup ancak mekr u hud'a siyâsetiyle [45] kendilerini biz zavallı müslümanlara dolu fıçı göstermiş olduklarını anlatmış ve maskeyi kelimenin bütün ma'nâsıyla ortadan kaldırmış bulunmuştur ki bundan sonra bil-cümle müslümanlar dört el ile Müslümanlığa, serîr-i mu'allâ-yı Hilâfet'e sarılacaklar ve inşâallah fütûhât-ı cesîmeye mazhar olacaklar, bundan sonra dahi hablü'l-metîn-i ittihâda yapışıp, aslâ ayrılmayacaklardır. Biz müslümanlar çok çektik, ırzımız, namusumuzdan, servet ve sâmânımızdan yerlerimiz, yurdlarımızdan olduk. Her felâketin bir sonu vardır. Cenâb-ı Hakk'ın avn ü inâyet-i Rabbâniyyesiyle rûhâniyet-i Peygamberiyye sâyesinde bundan böyle gün yüzü görüp şâd ve handân olacağız ve düşmanlarımıza meydan okuyacağız. Zaman her hakīkati bize pek çabuk gösterecek ve âlemi yalanlarıyla, sahte yaldızlarıyla aldatmak isteyenlerin yüz karalarını meydana koyacaktır. İslâmiyet Kur'ân ile kāimdir. Bu Kitâb-ı mukaddes-i ilâhî durdukça, hiç şübhesiz Müslümanlık ve Hilâfet bâkī kalacak, küffâr ve müşrikîn ise zillet ve hızlâna dûçâr olacaklardır.

چه غم دیوار امت را که باشد چون تو پشتیبان؟ چه باك از موج بحران را که باشد نوح کشتیبان؟ **S**[sin]. **M. Tevfik**

MATBÛÂT

CİHÂDIN AVRUPA MATBÛÂTINDAKİ İN'İKÂSÂTI

Bu hafta aldığımız Avrupa matbûâtı cihâd-ı İslâm'ın Avrupa muhîtindeki te'sîrâtı hakkında uzun uzadıya tafsîlât ile mâlîdir. Alman gazetelerinin cihâdın ta'rîfi, ehemmiyeti, fevâid ve muhassenâtı hakkında takdîrkârâne neşriyâtına mukābil İngilizler ve Fransızlar ateşler püskürüyor. Ağıza alınmayacak sûrette İslâm'a, Hilâfet'e, ricâl-i ümmete karşı tecâvüzâtta bulunuyorlar. Onların mâhiyetlerini ortaya koyan bu kabîl neşriyât medeniyetlerinin de iç yüzünü bütün cihân-ı beşeriyete göstermiştir. Biz onları böyle hudûd-ı edeb ve insâniyyeti çiğneyip geçmiş bir hâl-i süfliyyette gördükçe bu çukura daha ziyâde yuvarlanmalarını medeniyet-i İslâmiyye'nin teâlîsi nâmına temennî ederiz. Şimdiye kadar müslümanları hiç de müstahık olmadıkları hâlde kabalıkla, vahşetle ithâm etmekte olanların ne kadar nezîh! ne kadar medenî! olduklarını bütün cihân ile beraber o sahte medeniyetin müdâfi'leri de görsünler!

İtalyanlara gelince onların matbûâtı Harb-i Umû-mî'nin ibtidâsından beri garîb istihâleler, muhtelif safhalar geçirmektedir. Hükûmet-i Seniyye'nin Harb-i Umû-mî'ye iştirâkini önce ehemmiyetsiz telakkī etmek, halka da o sûretle göstermek istediler. Mısır'ın gayr-ı kābil-i teshîr olduğundan, zâten Osmanlıların da orada işi olmadığından, bütün ordularımızın harekâtı Kafkasya'ya teveccüh edeceğinden bahsedip dururken i'lân-ı cihâd üzerine birden bire işin azamet ve ehemmiyetini takdîr ederek ta'dîl-i lisân eylemişler ve emr-i vâki'leri kabul etmek mecbûriyetinde bulunmuşlardır.

AFGANİSTAN'IN HARBE İŞTİRÂKİ MECBÛRÎDİR

İtalya'da münteşir Perseverenza gazetesi diyor ki:

"Afganistan İngiltere'yi ziyâdesiyle düşündürecektir. Vâkıa emîr hazretleri İngilizlerden senevî mühim bir tahsîsat alıyorsa da Afgan milleti gāyet dindar, Hilâfet'e fevkalâde merbût ve sâdık bulunduğu cihetle cihâd-ı ekbere vukū' bulan da'vete bilâ-tereddüd icâbet edeceği bedîhî olduğu için emîr dahi milletinin hilâfına hareket edemeyeceği vâreste-i iştibâhtır. Fetvâ-yı şerîfin emr-i Kur'ân'a,

emr-i Peygamberîye müstenid olduğunu ve bu hükmü ısdâr eden zat da Peygamber'in halîfesi bulunduğunu bilen ve i'tikād eden her müslüman hükümdârı ol vechile hareket etmeye mecbûrdur."

BİR HIRISTİYAN DEVLETİ HALÎFE-İ İSLÂM İLE NASIL İTTİFÂK EDEBİLİRMİŞ?

Almanya'nın Osmanlı Hükûmet-i İslâmiyyesiyle ittifâkından Hıristiyanlık nâmına pek ziyâde gazaba gelen Alber Bonar adlı mutaassıb bir hıristiyan İsviçre'de münteşir La Semaine Litteraire ünvânlı mecmûada bir makāle neşrediyorlar ki Tasfîr-i Efkâr refîk-i muhterememiz tarafından naklolunan bu makālenin şâyân-ı dikkat bazı fıkralarını biz de ber-vech-i âtî nakl ile enzâr-ı ibrete vaz' ediyoruz:

"Şu azîm gîr u dârda İslâm bu tarîk ile belki başını kaldırabilir. Bir hıristiyana göre bu tahammül olunabilecek bir şey midir?

"Dünyada olmaz şey olmazmış. Kim derdi ki Şarl Martel'in Puvatya'dan geriye çevirdiği ve ondan sonra da Hıristiyanlığın şarka doğru sürüp götürdüğü İslâmiyet günün birinde büyük bir hıristiyan devleti ile birleşerek yine kalkınacak!..

"Müslümanlık ile Almanlık arasında göze görünmez, yer altından cârî derin râbıta ve münâsebetler var. Her ikisinin de hükûmeti mutlakiyetle telakkīde, hükümdârı semâvî bir ittisâl ile Hakk'ın gölgesi addetmekte noktai nazarları bir olduğu gibi fethettikleri memleketler halkına aynı tazyîk ve şiddet muâmelede ve harbi beşeriyet için en necîb meşgale ve en âlî millî bir san'at bilmekte de yek-diğerinin aynıdırlar.

"İslâm'ın bu cihâd ve ittihâd teşebbüsü derhâl tahak-kuk edivermeyebilir. Fas, Cezayir, Tunus, Sudan ve Hindistan ilk günlerde bir müddet sâkit ve lâ-kayd kalıyorlar gibi görünebilirler. Bunların şu hareketsizliğine bakarak cihâd teşebbüsünün akīm kaldığına hükmetmek kat'â doğru olamaz. Beklemeli ki cihâd fetvâları geniş sahrâları geçerek en uzak hurmalıklara kadar yetişsin. Bu teşebbüse bütün te'sîrlerini icrâ ederek nihâyet beklenilen muazzam kin ve kıyâm dalgasını kaldırabilmesine kâfî bir zaman, bir mühlet vermek lâzımdır.

"Eğer bu cihâd teşebbüsü muvaffakiyetle netîcelenirse şu umûmî harbin hârikulâde bir sûrette artmış bir şümûl ve vüs'at peydâ edeceği ve bundan da şimdi zan [46] ve tahmîn olunan derecesinden çok fazla, âdetâ hesâb ve kitaba sığmaz târîhî netîceler çıkabileceği şübhesizdir. Şarl Martel zamanından beri daima kahr u tağrîb edilegelen İslâmiyet bu sûretle ayaklanarak gālibâne yürümekle Hıristiyanlık'tan intikāmını alacaktır. Hıristiyan milletlerin muhârebelerinde İslâmiyet'in hakem olması ihtimâli bile vardır. Bu cihâd ile asırların tahrîb ederek enkāz haline indirdiği İslâmiyet yeniden kuvvet ve şevket bularak yükselebilir, Alman İmparatorluğu ile ittifâk eden bu İslâm heyûlâsı tekrar canlanarak satvet ve hâkimiyetini Asya'da, Afrika'da ve Avrupa'nın birçok yerlerinde yeniden te'sîs eder ve oralardaki garblı fâtihleri tard ve ib'âd eyler. Bu sûretle Almanlık ve Müslümanlık ittihâdı hayâlleri hakīkat olarak hürriyetperver (?) ve Latin ve Anglo-Sakson milletler ile medeniyet âleminde münâkaşadan âzâde bulunan Hıristiyanlık fâikiyeti ayn-ı kazâ ve âfet içinde hasâr ve izmihlâle uğrayacaklardır.

"Kendisinden hürriyet, adâlet ve uhuvvet esâslarının te'yîdine intizâr olunan târîhî bir tekâmülün garîb netîcesi! Almanya ile Avusturya-Macaristan'ın ihrâz edebilecekleri gālibiyet, yeni müttefik ve müzâhirleri yüzünden ve hemen umûmî denilecek bir sûrette yakmaya çalıştıkları ateş i'tibârıyla intizâr olunandan daha başka bir mâhiyet ve menzileti hâiz olacaktır.

"Bugün Kayser ile Halîfe maksadlarını ve tâli'lerini birleştirmiş bulunuyorlar. Birinin zaferi diğerinin de muzafferiyeti demektir."

İTTİHÂD-I İSLÂM SİYÂSETİNİN MENÂFİ'-İ AZÎMESİ

Tasfîr-i Efkâr refîk-i muhteremimiz 30 Kânûnievvel târîhli nüshasında bugünkü ta'kīb edilen maksadın Sultan Selim'in gāye-i emel ittihâz ettiği ittihâd-ı İslâm ve i'lâ-yı Kelimetullâh maksad-ı sahîh-i İslâmîsinin aynı olduğunu izâh ettikten sonra diyor ki:

"Bugün İngiliz, Fransız, Rus muhâcemâtına ma'rûz bulunuyoruz. Fakat yine büyük bir kuvvetin mazharıyız: İttihâd-ı İslâm... Bir zamanlar telaffuzu bile siyâset-i hâriciyyemize mazarrat îkā' eyleyecek derecede hâiz-i ehemmiyet olan bu terkîb-i mübârekin şu anda bütün kulûb-ı mü'minînden kemâl-i fahr u ibtihâc ile hurûc ederek cidden telsiz telgraf sür'atiyle aktâr-ı İslâm'a intişâr eylemesi bu maksad-ı güzînin aslındaki menfa'at-i uzmâyı ihtâr eder."

SİYÂSET-İ İSLÂMİYYE

Sabah gazetesinde "Muvahhid Ma'sûm" imzâsıyla cihâd-ı İslâm, ittihâd-ı İslâm, siyâset-i İslâmiyye hakkında mühim ve nâfi' makāleler tahrîr buyurmakta olan zât-ı muhteremin 3 Kânûnievvel târîhli nüshada siyâset-i

İslâmiyye hakkında gäyet mühim bir makāleleri mündericdir ki şâyân-ı dikkat fıkarâtını ber-vech-i âtî nakleyliyoruz:

"Bir devletin istikbâli, hayât-ı siyâsiyyesi, ileride ta'kīb edeceği meslek, müsâlemet zamanlarından ziyâde hâl-i harbde te'essüs edebilir. Zât-ı Hazret-i Hilâfet-penâhî nutk-ı hümâyûnlarıyla bu mesleğin mâhiyet-i ulviyyesini irâe buyurdular. Hükûmet-i Osmaniyye, siyâset-i hâricîde bir inkılâb-ı azîmin vukūu lüzûmunu hissetmiştir. Şimdiye kadar bilhassa muhâsım bulunduğumuz hükûmetler bizi ittihâd-ı İslâm esâsından daima ayrı yaşatmak gāyesini iltizâm ediyorlardı. Kendi menfaatlerinin ilcâât-ı tabî'iyyesi bu idi! Biz de onu hissederek gocundukları noktaya temâs ile aradaki münâsebâtı ihlâl etmek istemiyor idik. Muâmelât-ı hâriciyyemiz birkaç asır hep bu tavr-ı nezâketle devam etti. Fakat fart-ı ihtiyâtın hakīkī ma'nâsı nedir? Kudretsizlik!.

Avrupa'da Hükûmet-i Osmaniyye'den başka hiç bir devlet bir sıfat-ı dîniyyeyi temsîl etmek hakkını hâiz değildir. Biz bu hakkı, bu kuvveti ma'nen ihrâz etmiş iken isti'mâle cür'et edemeyişimiz, Hükûmet-i Osmaniyye ile beraber bütün âlem-i İslâmı mutazarrır etmiştir.

İslâmiyet'in hâiz olduğu kuvvet, hiç bir muâhedenin hatta orduların bahşettiği te'sîr ile kābil-i kıyâs olamaz.

Devr-i sâbık hasenât nâmına yalnız Hicaz şimendiferini vücûda getirdi. Şübhe yok ki bunun asıl hedefi bir menfa'at-i şahsiyye idi. Fakat ne olursa olsun Avrupa'ya karşı azîm bir tecrübe, bir vahdet-i İslâmiyye imtihânı olan bu mühim teşebbüs, bütün efrâd-ı ümmetin yardımıyla beklenilen netîceye vâsıl oldu. Avrupalılar da i'tirâf ediyorlar ki ne Papalık, ne Siyonistlik gāyesinde birleşen mecâlis-i mezhebiyye, ne de Latin ittihâdı, Slavlık, Anglo-Sakson cereyânları yahud Büyük Britanya hükûmetinin istinâd ettiği emperyalizm esâsı böyle bir teşebbüs-i iktisâdîyi sırf i'âne ile ikmâl edemezdi. Fransızca bir mecmûa bu hakīkati i'tirâf ettikten sonra kendi kendine şöyle bir suâl îrâd ediyor: "Dünyada İslâmiyet'ten başka bir vâsıtaya, kuvve-i siyâsiyyeye, cereyâna istinâden bu yolda bir müessesenin şerâit-i iktisâdiyye hâricinde vücûda getirebileceğini iddiâ edecek bir kimse var mıdır?"

Hükûmet-i Osmaniyye her ma'nâsıyla sâkin, ihtiyâtkâr, fakat terakkīye karşı mütehâlik bir İslâm siyâsetinin kuvve-i nâfizesini kendi muvâzenetine esâs ittihâz eylemek lâzım gelir. Bunun için yapılacak tedâbîrin şimdiden düşünüldüğüne kat'iyyen şübhe etmeyiz. Âlem-i İslâmiyet'le aramızda ittihâd-ı ma'nevîden, yahud bazı husûsî râbıtalardan başka umûmî ve açık münâsebetler te'sîsi pek lâzımdır.

Hükûmet meslek-i metîninin ihtiyâcâtını bizden iyi düşünüyor! Biz âtîde metânet ve ciddiyetle ta'kīb edile-

ceğinden emîn olduğumuz siyâset-i İslâmiyyenin fevâidine şimdiden nazar-ı itmi'nân ile bakıyoruz. Hükûmet-i Osmaniyye hiç şübhesiz şerefiyle yaşayacak ve muzaffer olacaktır."

ASABİYET-İ KAVMİYYE: MENFÎ MAKSADLAR NÂMINA ŞAHSİYETLERİN ETRÂFINDA!

Sabah gazetesinin 9076 numaralı nüshasında "Muvahhid Ma'sûm" imzâlı başmakālenin bir fıkrasında deniliyor ki:

"İbtidâî milletleri menfî maksadlar nâmına kolaylıkla birleştiren asabiyet-i kavmiyye, [47] her inkılâb ve fırsat üzerine bu türlü şahsiyetlerin etrâfında kırmak, ezmek, silah atmak ihtiyâcını duyan bir kuvvet teşkîline müsâiddir."

İşte Müslümanlık'ta da'vâ-yı kavmiyyetin memnû' bulunmasının bir hikmeti de budur. Bilmeyerek o cereyânlara kapılanlar hakīkat-i hâli öğrensinler, bilerek o bâtıl da'vâları güdenler de maksadlarının muvahhidîn-i ümmet tarafından farkına varılmaz zannında bulunmasınlar.

ŞUÛN ——— CİHÂD-I İSLÂM

Kafkasya:

26 Teşrînisânî'de: Hudûd müfrezelerimizden biri Kafkasya'da Oltu şimâlindeki Tavusgerd'i işgāl etmiştir. Azerbaycan hudûdunda kıtaâtımız Van Vilâyeti'nin şarkındaki Sumay ve Çehar'a kadar ilerlemiştir. Ruslar harb gemilerinin himâyesi altında Batum cenûbunda müfrezelerimizin cenâhına taarruz maksadıyla Gonya civârına kıtaât ihrâcına teşebbüs etmişlerdir. Karaya çıkan Rus kıtaâtı telefât-ı külliyye verdirilerek ric'ate icbâr edilmiş bu esnâda iki top kıtaâtımızın eline geçmiştir. Van Vilâyeti hudûdunda Rus süvarisi süvarimiz tarafından tard edilmiş ve Van şarkında İran hudûdunda Deyr kasabası civârındaki kıtaâtımıza Rus kıtaâtı tarafından icrâ edilen taarruzda Ruslara yüz kadar telefât ve birçok mecrûh verdirilmek sûretiyle tard edilmiştir.

27 Teşrînisânî'de: Donanmamız Batum civârını bombardıman etmiştir. 30 Teşrînisânî'de: Kafkasya cebhesinde bir piyade taburu tarafından takviye edilen bir Rus süvari livâsı, mevzi'-i aslînin sağ cenâhından ileri gönderilen müfrezemize taarruz etmiştir. Bu taarruz def' ve tard olunmuştur.

1 Kânûnievvel'de: Van Vilâyeti hudûdunda müfrezelerimizle Rus kıtaâtı arasındaki müsâdemât bizim için muvaffakiyet-bahş bir sûrette temâdî etmektedir. Saray civârında süvarimiz düşman süvarisi tarafından dûçârı ta'arruz olmuş ve süvarimizin mukābil hücûmu tamamıyla muvaffakiyetle netîcelenmiştir. Düşman tard olunarak darmadağınık edilmiştir.

2 Kânûnievvel: Van Vilâyeti hudûdunda kıtaâtımız Saray civârında taarruz ve nikāt-ı istinâdiyyeyi hücûm ile zabt etmiştir. Azerbaycan'da kollarımızdan biri Selmas istikāmetinde ilerlemektedir. Rûmiye Gölü'nün cenûb ucundaki Suldus civârında kıtaâtımızla İranlı kardeşlerimizden mürekkeb bir süvari kıt'ası bir Kazak alayına hücûm ederek kâmilen mağlûb etmiştir. Düşmana kırk telef ve birçok yaralı verdirilerek Rûmiye istikāmetinde ta'kīb olunmuştur. Bu esnâda Rûmiye Gölü'nde birçok levâzımât dolu bir Rus gemisi iğtinâm olunarak tahrîb edilmiştir.

* * *

1 Kânûnievvel: Eski kışla gemisi Mes'ûdiye demirlediği mahalde su etmeye başlayarak karaya oturmuştur. Bir kısmı su üstünde kalmıştır. Efrâd kâmilen karaya çıkmıştır.

Medîne-i Münevvere:

Cihâd meydanına hareket— Medîne-i Münevvere'den vârid olan bir telgrafnameye göre Sancak-ı Şerîf merâsim-i mahsûs ile çıkarılmış ve nakībü'l-eşrâf ile birçok seyyidler dîn-i mübîn-i İslâm'ı müdâfaa maksadıyla i'lân olunan cihâd-ı mukaddese iştirâk için azîm bir hâhişle livâ-yı Muhammedî etrâfına toplanmışlardır. Bütün halk muhteşem bir alay ile husûsî bir trene râkib olarak muhârebe meydanına müteveccihen hareket eylemişlerdir. Mücâhidînin trene rükûbu esnâsında gāyet müessir nutuklar îrâd olunmuştur. Senûsî hazretlerinin mahdûmu Seyyid İdris ile Seyyid Mehdi hazerâtı Medîne-i Münevvere'ye vasıl olmuşlardır. Müşârun-ileyhimâ Senûsîlerle beraber cihâda iştirâk edeceklerdir.

Basra:

Necef'de mecdü'l-ulemâ hazretlerinden Kerbela Meb'ûsu Abdülmehdi Bey'e ve şehrimizde Fârisî lisânıyla intişâr eden *Hâver* gazetesine gelen telgrafnamelerde Necef müctehidîn-i izâmından Şeyhu'ş-şerî'a-i Isfahanî, Seyyid Mustafa el-Kaşanî, Seyyid Ali Dâmâd-ı Tebrizî hazerâtının birçok mücâhidlerle beraber Musul Vapuru'yla Bağdad'dan Basra cihetine azîmet ettiği bildirilmiştir. Cenâb-ı Hak fevz ü nusret ihsân buyursun!

Kafkasya:

İlerlemekte olan Ordu-yı Osmanî'ye Çerkesler ile Gürcüler fevc fevc iltihâk etmektedirler.

Azerbaycan:

Azerbaycan'daki Rusları tard etmekte olan asâkir-i mansûre-i Osmaniyye oralardaki ihvân-ı dîn, müctehidîn ve eşrâf-ı mahalliyye tarafından kemâl-i harâret ve samîmiyetle istikbâl edilmektedir.

Mısır-Sudan:

Sudan'da idâre-i örfiyye i'lân edilmiştir. Mısır'a Avusturalya askeri çıkarılmıştır. İngiliz polis müdürü katledilmiştir. Sudanlılar Alaverna[?] mevkiinde bulunan İngiliz zâbitlerini katleylemişlerdir. Âsâyişi te'mîn hülyâsıyla İngilizler Mısır a'yân ve eşrâfından birçoğunu tevkīf, bir haylisini de Tavra[?] kalesine sevk, kendilerini ithâm edecek delâil bulamadıkları zevâtı da Mısır'dan teb'îd eylemektedirler. Kahire ve İskenderiye'de mütemekkin Girid müslümanları pek şiddetli tazyîkāta ma'rûz kalmaktadır.

Hindistan:

Delhi'de münteşir Zikomreyed gazetesi "Osmanlılar hangi tarafı tercîh ediyorlar?" unvanlı bir makāle neşrettiğinden dolayı iki bin rupiye te'mînat akçesi zabt olunmuştur. Mezkûr makāleyi iktibâs eden Zemîndâr gazetesi sahibi münşi'-i zafer Ali Han Pencap valisi tarafından Delhi'den teb'îd ve Kübrulan civârında kâin Keremâbâd karyesi dâhilinde îkāmete mecbûr edilmiştir. Bombay Şehbender-i sâbıkı Halil Hâlid Bey'le mukaddema münâsebâtta bulunmuş olanlar tevkīf ediliyor. Afganistan [48] yolları kapanmıştır. Her gün ihtilâl-âmîz beyânnâmeler neşroluyor. İngiliz me'mûrları büyük bir acz ve fütûr içinde ne yapacaklarını şaşırmışlardır.

Afganistan:

Afgan emîri hazretlerinin nutku– Tahran'da münteşir Ra'd gazetesinden naklen er-Re'yü'l-âm gazetesinde yazıldığına göre:

Habibullah Han Hindistan hudûdunda tahaşşüd eden kuvâ-yı askeriyyeyi teftîş etmek üzere Zilhicce'nin yirmi birinde Kâbil'den infikâk eylemiştir. Hudûddaki ahâli, Habibullah Han'ı gāyet büyük bir şevk ve harâretle selamlamıştır. Habibullah Han askerlerine hitaben âtîdeki nutku söylemiştir:

"Askerler! Siz âlem-i İslâm'ın ve Afganlıların hasm-ı cânı olan İngilizlere karşı yürüyeceksiniz. İngilizlerin enzâr-ı tama' ve ihtirâsı bir dakīka bile memleketimiz üzerinden ayrılmamıştır. Hindistan ahâlî-i İslâmiyyesi de müttefikleriyle birlikte makām-ı Hilâfet-i uzmâya i'lân-ı harb eden İngilizlerin boyunduruğu altında inliyor. İngilizlerin bu zulmü bizi Hindistan'daki kardeşlerimizi kurtarmaya icbâr ediyor. İnayet-i Bârî ile biz de cihâda dâhil olacağız. Makām-ı Hilâfet artık Mısır'ın tahlîsine mübâderet eyledi. Fransa'nın taht-ı idâresindeki müslümanlar

da daha mes'ûd bir hayata nâil olmak için cihâda iştirâk eyliyorlar.

"Afgan askerleri! Düşmana icrâ edeceğiniz hücûmlarda göstereceğiniz azm ü şiddetle hakīkī Afganlı olduğunuzu isbât ediniz. Düşmandan intikām alınır. İslâmiyet'in büyük düşmanlarını ezerek memleketimizin ve İslâm'ın şan ve şerefini i'lâ ediniz. Kardeşlerinizi kurtarınız."

Nutkun hitâmını müteâkiben cünûd-ı İslâmiyyenin ve âlem-i İslâm'ın selâmeti için duâlar okunmuştur. *Ra'd* gazetesi bu nutkun Afgan askerleri arasında pek büyük bir te'sîr husûle getirdiğini te'mîn eyliyor.

Fas:

Fas kıyâmı gittikçe büyüyor ve ehemmiyet kesb ediyor. Fransa ordular göndermek mecbûriyetinde kalmıştır. Rif kabâilinden de birçoğu Fransız mıntıkasına geçerek oralardaki mücâhidîni takviye eylemişlerdir. Yirmi bin kadar mücâhidînin kapılarına kadar dayandıkları Fas şehrinin Fransızlar tarafından tahliyesine intizâr olunmaktadır. Bazı İspanya gazeteleri de tahliye edildiğini söylüyorlar. Fransız sansürü gazetelerden Fas'a dâir olan haberleri çiziyor.

Fas Emîri Abdülmâlik hazretleri ahîren birâderi Emîr Ali Paşa hazretlerine gönderdiği bir mektupta diyor ki:

Kitle-i mücâhidîn gittikçe büyük yekûnlar teşkîl ediyor. Fas şehrini düşman tahliye etmek üzeredir. Fransızların kuvvetle müdâfaa eyledikleri Ziyane, el-Arîf, et-Tehâle şehirleri taht-ı muhâsaraya alınarak mücâhidîn tarafından zabt edilmiş ve düşmana külliyetli telefât verdirilmiştir. Bu muhârebede zâyiâtımız ehemmiyetsizdir. Fransız kuvâ-yı umûmiyyesi başkumandanı General Lyautey harekâtımızın ta'tîl edilmesi hakkında gönderdiği teklîfâtta "Fransa'nın her türlü fedâkârlığa (?!) hazır olduğunu binâenaleyh isyanımızın terk edilmesi hakkımızda iyi olacağını..." bildirmiş ise de kendisine "Ben ki mücâhid-i kebîr Emîr Abdülkadir'in evlâdıyım, maksad-ı mücâhedem yalnız Fas'a değil, vatanım olan Cezayir'e dahi ma'tûftur. Müslüman olan i'lân ettiği cihâddan ancak gāyelerine vâsıl olduktan sonra mükâfâtlarını ihrâz etmiş olurlar. Halîfe-i muazzamımızın emirleri kanımızın son damlası dökülmedikçe îfâ edilmiş sayılamaz. Bizim için en büyük mükâfât rızâ-yı Bârî'nin üzerimizde daima bekāsı ve şerîat-i garrâ-yı Muhammedî'nin icrâsıdır. Düşmanlarımızın fedâkârlığı gasb ettikleri bilâd-ı İslâmiyyeyi iâde etmekten başka bir şey olamaz." cevâbıyla teklîfâtını reddettim. Levâzım-ı seferiyyemiz Fransızlardan zabt edilen şehirlerde terk ettiği mühimmât ve levâzım depolarından ikmâl edilmiştir. İhtiyâcımıza pek çok zaman kifâyet eder. Cenûb kabâilinden müteaddid resûller aldım. Sudan taraflarından pek çok kabâil tarafımıza hareket ve mücâhidîne iltihâk etmek üzeredirler. Mücâhidînin ahvâl-i maddiyye ve ma'neviyyeleri pek iyidir. Cenâb-ı Hak âlem-i İslâm'ın muîni olsun, âmîn.

Tunus:

Fransızlar müslümanların hayr-hâhı olduklarına dâir Tunus'ta beyânnâmeler neşrederek halkı iğfâl etmek isti-yorlar. Fakat rüesâ-yı İslâmiyye tarafından hemen şedîd beyânnâmeler neşrolunarak müslümanların aldanmasına meydan verilmemektedir.

Afrika:

Yirmi bin kişi ile Sudan'a yürümekte olan Darfur Hâkimi Molla Yûşa', Şeyh Ebûbekr'le birleşip Sudan'daki İngiliz silah depolarına hücûm eylemiştir. Sudan'a nefy edilen Mısırlılar Hâkim Mevlânâ'nın ordusuna iltihâk ediyorlar. Hâkim bütün Darfur kabâiline beyânnâmeler göndererek Fas'ın kıyâmını bildirmiş ve Hartum belde-i İslâmiyyesinin tahlîsi için cümlesini da'vet etmiştir. Hartum'u takviye etmek üzere gayr-ı müslim olan Hindûlardan iki bin kişilik bir kuvvet Sudan'a celb edilmiştir.

Dârü'l-Hilâfe:

Allah ıslâh eylesin— Âdâb-ı İslâmiyyeye ve âdât-ı milliyyemize mugāyir kıyâfetlerle parklarda dolaşmakta olan kadınların derdesti Polis Müdüriyeti'nce takarrur etmiş ve keyfiyet me'mûrîn-i zabıtaya teblîğ edilmiştir. Bu münâsebetle derdest edilenlerin ebeveynleri hakkında ta'kībât-ı kānûniyyeye tevessül olunmuştur. 1(أولى الْأَبْصَارِ

Şam-ı Şerîf:

Âlem-i İslâm'ın kudret ve ehemmiyetini takdîr eden Almanya İmparatoru Giyom hazretleri müslümanlara karşı perverde ettiği hissiyât-ı dostâneye bir nişâne-i nevîn olarak eâzım-ı mücâhidîn-i İslâmiyyeden Salahaddîn-i Eyyûbî hazretlerinin merkad-ı mübârekine ta'lîk edilmek üzere müzeyyen ve murassa' bir kandîl ihdâ buyurmuşlardır. Bu kıymetdâr fanus Şam-ı Şerîf'de Avusturya-Almanya konsoloslarıyla eşrâf ve mu'teberândan bir hey'et huzûrunda Hükûmet-i Osmaniyye nâmına Suriye Ordusu başkumandanına takdîm edilmiştir.

Matbaa-i Âmedî

Eşref Edib

¹ Haşr, 59/2.

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17). altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib

والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

24 Aralık 1914

6 Safer 1333

Persembe

11 Kânûnievvel 1330

Cild: 13 - Aded: 319

TEFSÎR-İ ŞERÎF

بسم اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ

وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ. وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَّامُوا الصَّلْوةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ. وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ. *

Meâl-i Nazm-ı Hakîm

"Kalbleri envâr-ı tevhîd ve itmi'nân-ı tevekkül ile meshûn olan mü'min kullarım o fazîlet ve ubûdiyet erbâbıdırlar ki me'âsî ve rezâilin kibâr ve sıgārından be-gāyet ictinâb ederler, hasbe'l-beşeriyye yek-diğerine gücenseler derhâl hiddet ve infi'âllerini yenerek barışırlar. Birbirlerinin âğūş-ı afv u safhına atılırlar, ıslâh ve ıstılâh-ı zâtü'l-beyn onlar için ezvâk ve îmân ve uhuvvetin en birincilerindendir. Onlar o rütbe-i bâlâ-terîn-i ubûdiyyet ashâbıdırlar ki Hâlık'ları nâmına me'âlî-i ef'âl ve mehâsin-i a'mâle da'vet olununca büyük bir teslîmiyet, bir teslîmiyet-i mutlaka ile o anda icâbet ederler. Hele cemâatle namazlarına müdâvemette büyük bir i'tinâ ve ihtimâm gösterirler. Hayât-ı dîniyye ve ictimâiyyelerine müte'allik mehâmm-ı umûrları istibdâddan, tahakküm ve tecebbürden münezzeh olarak müşâvere ve müzâkere ile taht-ı karâra alırlar. Bir de kendilerine ifzâl ve ihsân eylediğimiz rızıktan fukarâ ve zu'afâya infâk ve ibzâl ederler. Onlar o şecî' ve kahramanlardır ki muhît-i cem'iyetlerinin bir tarafına bir düşman bağy u tecâvüz edince derhâl hepsi birden yardıma, a'dâlarından intikām almaya koşarlar."

Su üç âyet-i celîle sabıkīn-i evvelîn olan Muhâcirîn ve Ensâr radıyallâhu an-âhirihim hazerâtının sitâyişleri hakkında inâyet-bahş-i nüzûl olmakla sebebte bir husûsiyet var. Maamâfih i'tibâr: Sebebin husûsiyetinde değil, nazm-ı kerîmin umûmiyetindedir. Binâenaleyh bu fezâil ve mezâyâ-yı İslâmiyye ve insâniyyeyi hâiz olan her mü'min-i kâmil bu sitâyiş-i Kur'ânînin umûmunda dâhil olmak saâdet-i uzmâsına nâildir.

Cenâb-ı Kur'ân-ı Hakîm müessisîn-i bünyân-ı tevhîd olan sabıkın-i İslâm hazerâtını bu âyât-ı celîle-i sitâyişle lâhıkīn-i îmâna nümûne-i fazîlet ve ulviyet olarak gösteriyor: "İşte siz de böyle hakīkī ve rûhu mü'min, mü'min-i kâmil olunuz, olmaya çalışınız!" buyuruyor.

Bu âyât-ı celîleye im'ân-ı nazar edilince görülür ki mü'min ve mu'tekıdlarını birinci derecede mesâvî'-i ahlâk ve deniyyât-ı ef'âlden men' ve tahzîr ediyor. Medeniyet-i İslâmiyye nâmına bir hey'et-i ictimâiyye-i insâniyyenin esâsını sarsacak fenalıkları, uhuvvet-i dîniyye ve ictimâiyyeyi dûçâr-ı inhilâl edecek mübâğazaları, mu'âdâtları, hicrânları gösteriyor.

Sâniyen: Mehâsin-i a'mâl ve me'âlî-i ef'âle riyâsız, sâf, nezîh bir vicdân ve îmân ile mübâderete, cem'iyetin rûh-ı ictimâ' ve ittihâdı olan [50] namaza usanmaz, bıkmaz bir şevk ve ihtimâm ile müsâra'ata, fukarâ ve zu'afâya rahîmâne, müşfikāne bezl-i kerem ve sehâya teşvîk ve tergīb ediyor.

Sâlisen: Bu ulvî ve rûhî esâsât-ı dîniyye ve ictimâiyye

Bu nazm-ı hakîm-i ezelî sûre-i celîle-i Şûrâ'dan müntehab üç âyet-i kerîmedir. [Şûrâ, 42/37-39] Her üçü de kendilerinden evvel şeref-mevrûd diğer âyete merbût bulunmaları cihetiyle onun zîver-i sahîfe-i tekrîm edilmesi lâzım idiyse de risâlemizin hacmi müsâid olmadığından ma'tûfün-aleyh âyete tercümede işaretle iktifâ olundu.

üzerine mebnî olan hürriyet ve istiklâl-i millînin muhâfazası için şecâ'at ve şehâmet gibi mezâyâ-yı kahramanîye mâlikiyeti kemâl-i ehemmiyetle tavsiye ediyor. Diyor ki: Bilumum müslümanlar bütün şümûl-i ma'nâsıyla bir vücûd, bir rûh, bir fikir, bir emeldir. Diyor ki: Müslümanlar gayr-ı insanî, gayr-ı ictimâî, gayr-ı medenî bütün mesâvî'-i ahlâk ve ef'âlden münezzehtir. Diyor ki: Müslümanlar kâffe-i mekârim-i ahlâk ve mehâsin-i ef'âl ve a'mâlin ulvî bir mecmû'a-i fezâil ve fevâzılıdır. Diyor ki: Müslümanlar cem'iyet ve milliyetlerini, vatanlarını, hürriyet ve istiklâllerini müdâfa'a ve muhâfaza emrinde herbiri bir şecâ'at-i mücesseme, bir şehâmet-i zî-hayâttır. Vücûd-ı cem'iyyetlerinin -velev en küçük- bir uzviyetine bir tecâvüz vukūunda derhâl hepsi birden düşmanları üzerine arslanlar gibi saldırıp kahhârâne intikāmlarını alırlar. Zillet-i esâret ve meskenete dinlerini, vatanlarını, istiklâllerini düşman ayağı altında görmekten son neferlerine kadar ölmeyi, bilâ-tereddüd tercîh ederler.

Müslümanlar tecezzî ve inkısâm kabul etmez bir vücûd-ı tevhîd ve ittihâd olduğuna göre işte bu hevl-engîz günde din ve Kur'ân'ımızın en akūr, en çılgın, en mühîn düşmanları kılınçlarını o mukaddes vücûdun başına, hilâfet-i celîle-i Muhammediyye'ye (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) havâle ettiler. Bu kılıçlara karşı siperlik vazîfesini îfâ edecek bu kanlı cellâd âletlerini Londra'nın, Paris'in, Petersburg'un fezâları üzerinde parçalayacak ancak o vücûdun kuvvetli elleridir. Bir insan, başını elleriyle müdâfa'aya çalışır değil mi? O baş giderse bütün vücûd bî-rûh olarak hâk-i mezellete serilir. İşte re's-i Hilâfet'in elleri yeryüzündeki bütün ehl-i îmândır.

Bağy ve tecâvüz Hilâfet-i mukaddese-i İslâmiyye'ye olunca mâl ve cân ile intisâr ve intikām almak vazîfesi bilâ-istisnâ umûmen ehl-i İslâm'a âiddir. Üç yüz senedir Rusların, Fransızların, İngilizlerin, cebîn-i ma'sûm-ı Islâmiyet'e sürdükleri iğrenç esâret ve mezellet lekeleri, nihâyet bu kahhâr intikām-ı ilâhî gününde yine kendi kanlarıyla temizleyecekler. Üç asırdır kesip doğradıkları milyonlarca müslümanların ma'sûm kanlarını kendi kanlarıyla ödeyecekler. Ulu Tanrı (celle şânuhû) ezelî varlığını, bî-nihâye kudret ve azametini şu Harb-i Umûmî ile münkirlerine karşı bir daha gösteriyor. أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى) أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى الْمُعْلَى الْمُ diyen Fir'avn'ı tanzîr ve taklîde çalışan Moskof Çarlığı'na, zât-ı pâk-i ehadiyyetine karsı i'lân-ı harb için Babil Kulesi'ni göklere yükseltmeye çalışan Nemrud'un nüsha-i sâniyyesi Britanya Hükümdârlığı'na, gökler yerlere düşse süngüleriyle tevkīfe muktedir oldukları iddiâ-yı mecnûnânesiyle kurulan nânkör Fransa'ya karşı nikāb-ı kahr u celâlini ref' etmiş, gazab ve la'net yıldırımları yağdırıyor. İbâdının fevkinde nasıl bir kāhir-i mutlak olduğunu bu azgınlara gösteriyor.

Korkalım ihvân-ı dîn! Cenâb-ı Hakk'ın bir hurûşân tûfân-ı kahr u intikāmından korkalım. Emrine, emr-i ekber-i cihâdına mâlımızla, cânımızla koşalım. Bugün şu üç büyük düşman-ı dînin mevcûdiyetleri üzerine düşen işte o tûfân-ı kahr u celâlin bir sâ'ika-i hânumânsûzudur. Biz fermân-ı celâline karşı lâ-kayd kalırsak o, bizi de bir sâ'ika-i kahrıyla yok eder. Ve din-i hakkını ehliyle yaşatır. Hilm-i ilâhî şakaya gelmez. Bunu sûisti'mâlde hadlerini fersah fersah tecâvüz eden azgınların işte hevl-engîz âkibetleri! وَلَكَ عَلَى اللهُ اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ

Mehmed Fahreddin

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Serîf

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضى الله عنهما قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: عَيْنَانِ لَا تَمَسُّهُمَا النَّارُ عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.3

Meâl-i Şerîfi

İbni Abbas radıyallâhu anhümânın şöyle dediği rivâyet olunuyor:

Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellemden işittim. Buyuruyordu ki: İki göze cehennem ateşi dokunmaz. Biri haşyetullahtan dolayı ağlayan, diğeri Allah yolunda bekcilik eden göz.

Hadîs-i şerîfin râvîsi *Tirmizî*'dir. *Ebû Ya'lâ* ile *Taberanî* de bu meâlde bir hadîs-i şerîfi Enes bin Mâlik radıyallâhu anhdan rivâyet ediyorlar.

Hadîs-i Serîf

رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامٍ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، وَإِنْ مَاتَ فيه جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ، وَأُجْرِيَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ، وَأَمِنَ الْفَتَّانَ⁴

Meâl-i Şerîfi

Bir gün bir gece murâbıt kalmak (yani a'dâ-i dîne karşı hudûd bekçiliğini etmek) bir ay sâim ve kāim olmaktan hayırlıdır. Biri murâbıt iken ölürse yaptığı (hayırlı

¹ Nâziat, 79/24.

² Nisâ, 4/133.

³ Tirmizî, Sünen, Ebvâbü Fezâili'l-Cihâd, 1639.

⁴ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 50.

amelin sevâbı kıyâmete kadar kendisine [51] mütemâdiyen) ihsân olunur. Ve (şühedâya mev'ûd olan) rızıkları verilir. Ve fitne-i kabirden emîn kalır.

Hadîs-i şerîfi rivâyet eden Selmân-ı Fârisî radıyallâhu anhdır. Muharricleri Müslim, Tirmizî, Nesâî ve Taberanî'de (وبعث يوم القيامة شيهدًا) = Kıyâmet günü de şehîd olarak ba's olunur" ziyâdesi de vardır.

Hadîs-i Şerîf

 1 . مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللّهِ كُتِبَتْ لَهُ بِسَبْع مِائَةِ ضِعْفٍ

Meâl-i Şerîfi

Her kim Allah yolunda sarf ve infâkta bulunursa sarf ve infâk ettiği şey yedi yüz misliyle hesâbına geçirilir.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Harîm bin Fâtik radıyallâhu anhdır. Muharricleri Nesâî, Tirmizî, İbni Hibbân ve Hâ-kim'dir.

Ahmed Naim

ARÎZA-İ CEVÂBİYYE

Şevket-meâb ve Hilâfet-penâh efendimiz hazretleri Bir ay te'cîlden sonra Meclis-i Millî'nin birinci devre-i ictimâiyye-i âdiyyesini avn-i Hak'la küşâda muvaffakiyet-i şehriyârîlerinden dolayı meclisimiz hâk-i pây-i şâhânelerine arz-ı teşekkürât ve tebrîkât eyler.

Yâd-ı elîmi yüreklerimizi sızlatan Balkan mesâibinin telâfîsi için ıslâhât ve terakiyât-ı dâhiliyyemizi te'mîn ile meşgūl olduğumuz bir sırada Avrupa'da zuhûr eden Harb-i Umûmî üzerine Hükûmet-i Seniyyelerinin –her an ve zaman sebebsiz ve haksız tecâvüzâta ma'rûz olanhukūk ve menâfi'-i siyâsiyye-i Osmaniyye ve İslâmiyye'yi muhâfaza ve te'mîn etmek üzere umûm kuvâ-yı berriyye ve bahriyye-i Osmaniyye'yi seferber hâle vaz' etmesi vecâibden idi. Bu farîzanın vaktiyle ve hakkıyla yerine getirilmiş olması kitâb-ı muvaffakiyât-ı celîle-i Hilâfet-penâhîlerinin fusûl-i şa'şaadârından biri addolunsa becâdır.

Devlet-i Aliyye bî-taraflığını i'lân ve onda sebâta azmeylemiş iken öteden beri İslâmiyet'e ve Osmanlılığa düşman bir siyâset ta'kīb eyleyen Rusya ve İngiltere ve Fransa devletlerinin fiilen muhâsamâtına dûçâr olması üzerine tevfîk-i Rabbânî ve imdâd-ı rûhâniyet-i Peygamberîye istinâden hâl-i harb i'lân eylemiş ve bu sûretle sulhün ihlâlinden terettüb eden mes'ûliyet-i ma'neviy-

yeden devletimiz vâreste kalmıştır ki bu da girdiğimiz şu ma'rekede bizim için hüsn-i âkibete berâ'at-i istihlâl olacak eltâf-ı ledüniyye-i Rahmâniyyedendir. Müslüman düşmanlarının Saltanat-ı Seniyyelerine müttefikan hücûm ettikleri bir zamanda cihâd i'lânıyla rû-yi zemînde mevcûd olan ehl-i tevhîdin taraf-ı eşref-i Hilâfet-penâhîlerinden şu farîza-i dîniyyeyi îfâya da'vet buyurulması, nûr-ı nevvârının kıyâmete kadar bekāsı tebşîr-i ilâhîsiyle mübeşşer olduğumuz Hilâfet-i Celîle-i İslâmiyye'nin hem hakkı ve hem de vazîfesi idi. Böyle bir emr-i azîm ve mühimmin fetâvâ-yı şerîfe-i şerîat-i garrâya muvâfakat ve iktirânı Saltanat-ı Seniyyelerinin ulüvv-i şânına ve İslâm'ın felâh ve necât-ı karîb ve müstakbeline delîl ittihâz edilse ahrâdır.

Müslümanlar için cihâd, fetih ve tahrîb-i bilâd ve ihlâk-i ümem ve ibâd için değil, ancak himâye-i hak için farz kılındığına ve yeryüzünde yüzlerce milyon nüfûs-i İslâmiyye mevcûd iken devâm-ı hükm-i İslâm en büyük bir hak olduğuna ve bu hakkın idâme ve îkāmesi ise herkesten evvel Osmanlılara terettüb ettiğine göre İslâm'ın izzeti nâmına Saltanat-ı Seniyyelerinin bekāsı ve vatanı azîzimizin muhâfazası yolunda bezl-i nefs ü nefîse cümle memleket halkının her zaman âmâde bulunduğuna, seferberlik emrine umûm milletin kemâl-i hâhişle gösterdiği icâbet ve izhâr ettiği âsâr-ı gayret bir delîl-i bâhirdir.

İşte bu hakkın i'lâsı ve vazîfe-i dîniyyenin îfâsı için asırlardan beri a'dâ-yı İslâm'a karşı mücâhedeye teşne olarak devletimize imdâda hazır ve bizden istimdâd ile ancak da'vet-i Hilâfet'e muntazır bulunan üç yüz milyon müslümanın cânib-i celîl-i Hilâfet-penâhîlerinden mezkûr üç devlet ile muâvinleri aleyhine i'lân olunan cihâda derhâl icâbet edeceği şimdiye kadar görülmekte olan âsârıyla zâhirdir.

Ordu ve donanmamızın düşmanlara karşı göstermekte oldukları âsâr-ı şecâ'at ve besâlet mevrûs-i ecdâd olan kahramanlığın şu dakīka-i mühimmede tekrar canlandığını kemâl-i fahr ile tecellî ettirmektedir. Meclis-i Millîmiz bil-cümle müzâkerât ve mukarrerâtında ayn-ı hiss-i vifâk ve ittihâd ile meşhûn olarak bu ân-ı mühimm-i târîhîde vazîfesini hüsn-i îfâya sâ'î olacaktır.

Muhâfaza-i hak ve adl için silaha sarılmış olan Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye ile da'vet-i cihâda icâbet eyleyen mücâhidîn-i İslâmiyyeye ve muazzam müttefiklerimiz Almanya ve Avusturya ve Macaristan ordularına Cenâb-ı Hakk'ın bahş-ı nusret ve fütûhât eyleyeceğine i'tikādımız ber-kemâldir.

Hiç bir esâs-ı hak ve adle müstenid olmayan ve mevcûdiyet-i ahdiyyesi bile kalmayan uhûd-ı atîkanın ilgāsı memleket için mahz-ı hayr u hikmet ve şâyân-ı tebcîl bir muvaffakiyettir.

¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 45.

Devletimizle münâsebât-ı hasene muhâfaza etmekte olan düvel-i muazzama ve hükûmât-ı sâire ve bilhassa komşumuz Bulgaristan ile revâbıt-ı dostânemizin idâmesi meclisimizce akdem-i âmâldir.

Her hâl ü kârında avn-i İlâhîyi penâh ve rûhâniyet-i Peygamberîyi mededgâh ittihâz eden Meclis i'lân buyurulmuş olan cihâd-ı mübâreki takdîs ile mazhar-ı tevfikāt-ı Rabbâniyye olmaları duâsını tekrar eyler.

[52] ORDU VE DONANMA'YA

Teblîğ edilmek üzere Başkumandanlık Vekâleti'ne

"Kahraman Osmanlı askerleri

Milletin ihtiyârından gencine kadar, şehîdlerinden dirilerine varıncaya kadar asırlardan beri beklediği intikām günü işte geldi. Osmanlılığın ve Müslümanlığın en büyük düşmanı olan Moskoflarla ve müttefikleri İngiliz ve Fransızlarla karşı karşıya bulunuyorsunuz. Onları tepeleyiniz ve şimdiye kadar söndürdükleri ocakların, açtıkları yaraların, ayakları altında bıraktıkları şehîdlerin intikāmını alınız ki omuzlarımızı iki kat eden mağlûbiyet lekeleri alnımızdan silinsin ve Allah da, Peygamber de bizden râzı olsun.

Halîfe-i zî-şân, düşmanlar aleyhinde cihâd i'lân etti. Dünyanın her köşesindeki müslümanlar Emîru'l-mü'minîn'in bu da'vetine icâbetle silaha sarıldılar. Müslümanlar ve Osmanlılar için felâh dakīkası artık çaldı. Siz bu hareketin önündesiniz. Göğüslerinizde îmân ile kalblerinizde emn ü i'timâd ile düşmana saldırınız. Arkada bıraktığınız evlâd ü ıyâlinizi, ocaklarınızı hiç düşünmeyiniz. Onlar bize vedî'atullâhtır.

Şimdiye kadar düşmanın hücûmlarına arslanlar gibi göğüs verdiniz, onları taraf taraf hudûd hâricine sürdünüz. Millet Meclisi bu kahramanlığınızı kemâl-i hürmetle selâmladığı sırada büyük ecdâdınızın şânlı halefleri sıfatıyla size şurasını hatırlatır ki şân ve zafer daha ilerilerdedir, gözlerinizi uzaklara kaldırınız ve hudûd hâricinde kurtarılacak kardeşler, ezilecek düşmanlar, istirdâd edilecek haklar bulunduğunu bir an unutmayınız.

Kahraman ordu ve donanma,

Bütün Osmanlı milletiyle beraber bütün Müslümanlık dünyâsı gözlerini sana dikmiştir. Allah'ın inâyeti, Peygamber'in rûhâniyeti sâyesinde fevz ve necâtı senden bekliyor. Uhdene düşen vazîfeyi, Allah uğrunda cihâdı bütün kābiliyetinle yap ve nusreti Cenâb-ı Hak'tan bekle."

Meclis-i A'yân'ın Hitâbı

"Ordu ve Donanma-yı Hümâyûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne" Osmanlı ordu ve donanması vatanın hak ve namusunu müdâfa'a için açılan tarîk-i cihâdda millet-i Osmaniyye ve ümmet-i İslâmiyye'nin gāye-i âmâline bir meşiyyet-i kahrâmânâne ile yürüdüğü sırada Meclis-i A'yân-ı Osmanî bu sevgili vatan evlâdlarını hürmet ve samîmiyetle selâmlamayı vecîbeden addeyler. Bütün millet Allah'ın inâyetine ve da'vâmızın kudsiyetine istinâd ve ordu ve donanmamız erkân ve efrâdının derin bir aşk-ı vatan ile gösterecekleri fedâkârlığa i'timâd etmekte ve Osmanlılığın mefâhir-i târîhiyyesine lâyık me'âsir-i kahramânâne ile bu i'timâda liyâkatini isbât eden vatan müdâfi'lerinin tevâlî-i muvaffakiyâtına duâ eylemektedir. Mâdem ki hak yolunda çarpışanların yardımcısı Hak'tır, Hakk'a güvenen kılıcınız keskin ikbâle çıkan yolunuz açık olsun.

TÂRÎH-İ İSLÂM

-X-

İslâm Askerine:

HAYBER FETHİ

Asker!

Unutmadın ya? Benî Nadîr Yahudilerinin Medîne civârından sürülmesi üzerine bir kısmı Şam tarafına gitmiş, bir kısmı da Hayber kasabasına hicret etmişti. Hatta Hayber'e gidenlerin Kureyşîleri kışkırtması dolayısıyla Hendek Muhârebesi vukūa gelmişti. Vâkıa bu muhârebe netîcesinde Benî Kureyza Yahudileri te'dîb edilmiş ve o sırada asıl harbin müşevviki olan Hu[ye]y bin Ahtab da i'dâm olunmuştu. Lakin Hayber'deki Yahudiler, çoğalmaya ve Gatafan bedevîleriyle ittifâk ederek müslümanlara engel olmaya başlamıştı. Çünkü Medîne ahâlisi, çiftçi olmakla beraber yetiştirdiği hurmaları Şam taraflarına götürüp satmaya mecbûr idi. Hayber kasabası ise Medîne ile Şam arasında bulunduğundan müslüman kervânlarının oradan geçmesi tehlikeli olacaktı. Binâenaleyh hem siyâseten hem ticâreten bu kasabanın fethi lâzım geliyordu.

Hudeybiye dönüşünden yirmi gün kadar sonra ve Hicret'in yedinci senesi ibtidâsında Resûlullâh sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz, Hudeybiye'de bulunanların Hayber üstüne yürümesi için emir verdi.

Evvelki seferden geri kalmış olanların bazıları da bu defa orduya karışmak istediler. Aleyhi's-salâtü ve'sselâm efendimiz bunlara hitâben:

 Ganîmet almak için değil, Allah yolunda harb etmek için gelirseniz geliniz, buyurdu ve 1400 piyade, 200 de süvari olmak üzere 1600 kişilik bir kuvvetle Hayber'e müteveccihen yola çıktı. Hayber kasabası, Medîne'nin şimâl tarafında üç günlük kadar bir mesafede kâindi. Pek çok hurmalığı olduğu qibi etrâfında da bostanlar ve tarlalar vardı.

Evlerine gelince: Hisar içerisinde idi, yani taştan yapılmış yüksek duvarlar ile muhâfazalı bulunuyordu.

Hısn-ı Nâ'im, Hısnu'l-Kumûs, Hısnu'ş-Şakk, Hısnu'n-Nitât, Hısnu's-Selâlim, Hısnu'l-Vatîh, Hısnu'l-Ketebe nâmında başlıca yedi hisarı vardı ki Yahudice "hayber"* hisar demek [53] olduğundan bunların hepsine birden "hayâbir" denilirdi.

Hayber kasabası hâlâ mevcûd ve ısıtmalı olmasıyla beraber nisbeten ma'mûrdur. Nefs-i kasabada 2500, etrâfında ise 15000 kadar ahâli oturmaktadır.

* * *

اللهُمَّ أَفْلَلْنَ، وَرَبَّ الْمَالِيَاحِ وَمَا أَظْلَلْنَ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الْإَيْاحِ وَمَا ذَرْيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، وَالْقَرْيَةِ، وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، وَشَرِّ أَهْلِهَا، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ أَهْلِهَا لَا عَلَى السَّرِ اللهَالِيَةِ الْعَلَيْهِ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّوْدِينَ السَّالَةُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّيْفِ اللَّهُ الللَّهُ الللَّهُ اللَّلْمُ اللَّهُ اللَّهُ

Orduda ve asker arasında bu gibi kalbe kuvvet verecek şeyler lâzımdır. Bir ordunun dindar olması ve Allah'ına rabt-ı kalb etmiş bulunması, binlerce kişilik bir imdâd almasından ziyâde efrâdına kuvvet verir.

Bu hakīkat, müslümanlarca öteden beri bilindiği cihetle İslâm ordularında *Kur'ân*lar okunur, duâlar edilir, dînî vaazlar verilir, efrâdın rûhu me'âlî-i İslâmiyye ile terbiye olunur. Bu sûretle safâ-yı rûh iktisâb eyleyen mücâhidler de "dini bir uğruna" der ve "Allah Allah!" nidâsıyla düşman üzerine koşa koşa değil, uça uça gider.

Buna binâen her müslüman neferi, kulağını zâbitinin emrine, kalbini Allah'ının inâyetine çevirmeli, dininin ahkâmını da bildiği kadar icrâ etmelidir.

Peygamber'in duâ emrini işiten mücâhidler, bağıra bağıra Allah'tan nusret ve muzafferiyet dilemeye başladılar. Resûlullâh efendimiz bu defa da ²(انْعُواْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ، وَلاَ غَائِيًا، إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ (إِنَّكُمْ لاَ تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلاَ غَائِيًا، إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ yani "Öyle bağırıp çağırmayın. Siz sağır yahud uzakta bulunan birine seslenmiyorsunuz. Sizinle beraber ve sizi işitecek kadar yakın olan Allah'a duâ ediyorsunuz" buyurdu. Peygamber hazretlerinin bu tenbîhi hem dînî bir hakīkati hem de askerî bir siyâseti hâvî idi. Çünkü Allah, insana nefsinden ziyâde yakın olduğu için dilinden çıka-

nı değil, kalbinden geçeni bile bilir. Sonra bir kale muhâsarasına giden askerin sessiz, sadâsız gidip vürûdundan düşmanı haberdâr etmemesi lâzımdır.

Ashâb-ı kirâm sustu, İslâm ordusu da Hısnu'n-Netât denilen hisarın önüne kondu. Hisardakilerin haberi olmadığı için horul horul uyuyorlardı. Sabah olunca kazmalarını, küreklerini alıp tarlalarına, bostanlarına gitmek üzere hisar kapısını açtılar ve karşılarındaki mücâhidleri görünce:

- Muhammedle ordusu gelmiş, diyerek dehşetle içeriye kaçtılar. Ashab-ı kiramdan Hubâb el-Münzir hazretleri Peygamber'imizin yanına geldi ve:
- Yâ Resûlallâh! Buraya konuşun Allah'ın emriyle değilse yerimizi değiştirelim. Zîrâ ben hisardakileri bilirim. Gāyet iyi ok atarlar. Yüksekte bulundukları için bize de kolayca isâbet ettirirler, dedi. Efendimiz hazretleri:
- Fikrin doğru. İnşâallah akşama tebdîl-i mevki' ederiz, buyurdu ve akşam üstü oradan çekilip bir kaya arkasını karârgâh ittihâz eyledi.

Dikkat ettin mi? Hubâb bin el-Münzir, erkân-ı harblik vazîfesini yapıyor ve askerin fenn-i harbe muvâfık sûrette ta'biyesini tavsiye ediyor. Mevkiin değiştirilmesi ehl-i İslâm için iki fâide husûle getirmişti. Biri, mücâhidler fazla tehlikeden kurtuluyordu. Diğeri de müslüman ordusu Hayber Yahudileriyle Gatafan bedevîlerinin birleşmesine mâni' oluyordu. Çünkü Resûlullâh hazretlerinin Hayber üstüne yürüyeceğini ma'hûd İbni Übey bir mektupla Hayberlilere bildirmiş, onlar da hurma mahsûllerinin yarısını vermek şartıyla Gatafan bedevîlerini ittifâklarına almışlardı. Gatafânîler yardıma gelmek üzere hazırlanmış ve hareket etmişlerse de yurdlarına düşman geldiğine dâir yolda bir haber aldıklarından geri dönmüşler, Hayberlilerin imdâdına yetişememişlerdi.

Hısnu'n-Netât önünde muhârebe yedi gün sürdü. Resûlullâh efendimiz, sabahları karârgâhtan kalkıp hisar önüne gidiyor, orada akşama kadar harb ederek avdet eyliyor, karârgâh muhâfazası için de damadı Osman bin Affân'ı bırakıyordu. Mücâhidlerden yaralı ve şehîd olanlar oraya getirilip mecrûhlar tedâvî, şehîdler defnediliyordu.

Şehîdlerden biri Mahmud bin Mesleme hazretleri idi ki: Ok muhârebesi ederken güneşin sıcaklığı ve arkasındaki zırhın ağırlığından fena hâlde yorulmuş ve biraz nefes almak için hisarın gölgesine çekilip oturmuştu. İçerideki Yahudilerden ikisi bir değirmen taşını duvarın üzerinden aşağı bıraktılar. Taş Mahmud'un tolgasına düşüp ezdi ve alnının derisini tamamıyla sıyırıp gözünü sakatladı. Baygın bir hâlde huzûr-ı Peygamberî'ye getirdiler. Resûlullâh hazretleri sarkan deriyi mübârek eliyle yerine koydu ve bir parça bezle sarıp bağladı. Lakin biraz sonra

^{*}Bazılarınca orada ilk defa îkāmet eden bir şahsın ismi imiş.

¹ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, Kahire, c. 8, s. 33.

² Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Megâzî, 40 (4205).

mecrûh vefat ederek mükâfâtını görmek üzere cennete gitti.

Şehîdlerden biri de Âmir bin el-Ekva' hazretleri idi ki Yahudilerin yaptıkları bir hurûc hareketinde Merhab denilen zorlu Yahudi ile çarpışmış ve düşmanın bacağını düşürmek üzere salladığı kılıç kısa olduğu için kendi dizine gelerek şehâdetine sebeb olmuştu.

[54] Ashâbdan bazıları:

– Âmir bin el-Ekva' kendi kendini öldürdüğü cihetle şehîd değildir, dedilerse de Resûlullâh efendimiz, Âmir'in şehîd olduğunu ve iki katlı mükâfâta müstahık bulunduğunu beyân buyurdu.

Tâhirü'l-Mevlevî

MAKĀLÂT

MÜSLÜMANLAR İÇİN İBRET LEVHASI

Azın Çoğa Galebesi

Doğrudan doğruya Avusturya ve Macaristan'ın dolayısıyla Almanya'nın mevcûdiyetini mahveylemeye yeltenen Moskof'a karşı müdâfa'a-i meşrûada bulunan Almanya'nın milyonlarca Rus sürüsüne daha az bir kuvvetle yalnız müdâfa'ada kalmayıp tecâvüz ve bi-hakkın galebe eylemesinin esbâbını tedkīk etmek mesâil-i rûz-merre miyânında en şâyân-ı ibret ve intibâh bir mes'ele olduğundan birkaç satır ile bunu ihvân-ı dîne izâh etmek istiyorum. Mes'eleyi bi-hakkın tenvîr için evvelen devleteyn beyninde bir mukāyese icrâsı lâzım gelir. An-asl Rusyalı olup Almanya'da da bir müddet bulunduğum cihetle böyle bir mukāyese yapabilmek için yedimde bir derece salâhiyet görüyorum.

Alman milleti tamamıyla mütemeddin, Ruslar ise nîm vahşî, Alman'ın top ve tüfengi daha mükemmel, Rusya'nınki ise noksânlı, Alman kumandan ve zâbitleri daha muktedir, Ruslarınki ise o iktidârdan mahrûm, Almanların yolları ve şimendiferleri çok ve sür'atli, Ruslarınki ise az, olanları da pek batî'... İşte Almanların gālibiyeti ve Rusların mağlûbiyeti tedkīk edilirken serd edilmekte olan esbâb sunlardan ibârettir.

Fakat bir muhârebede tarafeynden birinin bu kadar sür'atle gālibiyetini te'mîn için esbâb-ı mezkûrenin kâfî olmadığını fünûnun devr-i tekâmülü demek olan şu son asır zarfındaki iki vak'a; Boerlerin İngilizlere, Trablusluların İtalyanlara karşı senelerce mukāvemetleri, tamamıyla isbât etmiştir. Binâenaleyh burada gālibiyet ve mağlûbiyeti tedkīk ederken bunlardan başka sebebler arayıp bulmaya mecbûriyet hâsıl oluyor. Çünkü İslâm'ın istikbâli, düşmanlarına galebesi, terakkī ve teâlîsi için bu

sırr-ı gālibiyeti istiknâh etmekte bizim için büyük fâideler vardır. İşte aşağıda yapacağımız mukāyese netîcesinde bu sebebler kendi kendine tezâhür edecektir.

Rusya Devleti rub'-ı meskûnun dörtte birine hâkim ve mutasarrıf olduğu hâlde nüfûsu yüz altmış milyon olmasına nazaran kilometre başına bir kişi isâbet ediyor. Halbuki Almanya'da her kilometreye yüz elli, Avusturya'da ise yüz yirmi kişi isâbet ediyor. Nüfûsuyla gayrı mütenâsib olan bu kadar vüs'atiyle beraber yarım asırdan beri Türkistan, Hîve, Hokand ve Buhara hanlıklarını da hiç külfetsiz yutup iştihâsını tezyîd eden Rusya hükûmet-i zâlimesi, Devlet-i Osmaniyye'yi her zaman hazmı sehîl bir lokma addettiği cihetle, ilk önce yanı başında nâhoş bir kuvvet olarak tevessü'üne engel olmakta olan Avusturya-Macaristan'ı ezip harita-i âlemden silmek maksadıyla zâlimâne bir savletle üzerine atıldı.

Muhârebenin bidâyetinde Belçika'nın Liege şehrinde idim. Liegelilerden biriyle muhârebenin müsebbibi hakkında mübâhase ederken ben muhâtabıma Rusya'nın daima cihângîrlik fikri taşıdığını, bu sebeble tekmîl milletleri kendi ribka-i esâretine almak istediğini, halbuki Rusya'nın bu fikri taşımaya hiç ehil olmadığını, zîrâ koca Sibirya kıtasında kilometre basına ancak bir kişi isâbet ettiğini, kırk kilometrede ancak bir köye tesadüf olunduğunu, halbuki yalnız Sibirya kıtasının tekmîl Rusya'yı doyuracak derecede münbit ve mahsûldâr olduğunu, Rusya kendi idâresi dâhilinde bulunan arâzînin imârı için hiç sarf-ı mesâî etmeyip de gözünü daima hârice diktiğini müte'addid misâller ve delîllerle isbât ettiğim zaman karsımdaki Liegeli hemen da'vâmı tasdîk etti ve hayret içinde kaldı. Hakikaten böyledir. Rusya'nın Petersburg, Moskova, Varşova, Odessa gibi başlıca beş on şehri istisnâ edilecek olursa küsûru bizim Osmanlı beldelerinden daha ma'mûr değildir. Ez-cümle benim maskat-ı re'sim olan Peterpavel'de sürekli bir yağmuru müteâkib sokaklar geçilmesi mümteni' bir çamur denizi halini alıyor. Başlıca sokaklardan birinin taş ile tefrîşine bundan sekiz sene mukaddem karar verildiği hâlde henüz mevki'-i tatbîka vaz' olunamadı. Halbuki bunun için ahâliden mühim bir meblağ bile toplanmıştı. Bu paraların kâffesi belediye reîsinin kumar oyununa sarf olunduğundan bit-tabi' ta'mîre para kalmıyor. Peterpavel ise yüz bin nüfuslu bir şehirdir. Hem de Sibirya hatt-ı kebîri üzerinde kâin en mühim ticâret merkezlerinden biridir. Bunu bir misâl olarak söylüyorum. Emîn olunuz ki başka yerler de bundan iyi değildir. Halbuki Almanya ve Avusturya'da yüz bin değil, bin nüfuslu ufak köyler bile, Rusya'nın en büyük şehirlerinden daha ma'mûr, ahâlisi daha rahat daha mes'ûddur.

2- Rusya'da mâ-fevk ile mâ-dûn arasında hiç bir râbıta, bir samîmiyet-i kalbiyye yoktur. İster ahâli, ister asâkir, onbaşıdan tutunuz çara varıncaya kadar küçük büyüğe daima nazar-ı haşyetle bakar, mâ-fevkini her zaman kendisini yutmaya müheyyâ bir canavar telakkī edir, ona karşı zerre kadar kalbinde bir muhabbet, bir ihtirâm hissetmez. Buna mukābil mâ-fevk de mâ-dûnunu bir hayvan telakkī eder, ona karşı ne bir şefkat ve merhamette bulunur, ne de elinden gelen cevr u zulmü dirîğ eder. Hâsılı küçükten [55] büyüğe haşyet ve nefret, büyükten küçüğe de zulüm ve şiddet. Binâenaleyh Rusya'da askerlik demek mezâra girmek demektir. Vakt-i harbde değil, zamân-ı sulhde bile herkes ağlaya ağlaya askere gider. Harb başlayınca artık her meskeni bütün memleketi mâtem kaplar.

Almanya'ya gelince bu mes'ele orada bütün bütün başkadır. Yetmiş milyona karîb koca bir kitle-i beşer tamamıyla müttehid, yek-vücûd bir âiledir. Efrâd-ı âile arasında muhabbetten, şefkatten, samîmiyetten başka hiç bir şey hükümrân olmaz. Küçük büyüğün her emrine itâat eder, fakat havf ve hirâsından değil, muhabbet ve ihtirâmından. Büyük küçüğü vatanın her hizmetine sevk eder, fakat unf ve şiddet ile değil, rahm ü şefkat ile. İmparator milletin gözbebeğidir. Millet imparatorun öz evlâdıdır. İmparotorun bir sözü bütün Almanya'yı yerinden oynatır. Milletin küçük bir ferdinin elemi imparatorun kalbini sızlatır. Sonra vatan tehlikede kalınca imparator öne düşer, bütün Almanya fedâ-yı cana müheyyâ olur. Rusya'da ise böyle midir? Halkın bir hayvan sürüsünden farkı var mıdır? Biraz aklı başında olan bir Rus meselâ bir Dârülfünûnlu çarın vücûdunu izâle için bin türlü tedbîrler kurar. Yalnız mektepliler değil, herkes çarı Allah'ın belâsı diye yâd eder. Fakat biraz ötede bilâ-istisnâ bütün Alman milletinin imparatorlarına karşı derece-i hürmet ve muhabbetleri şâyân-ı hayrettir. Bir gün gazeteler imparatorun bir tavsiyesini yazdılar: "Avn-i Hakk'a i'timâden büyük bir harbe başladık. Tamamıyla galib gelmeden kılıcı kınına koymayacağız. İhtimâl ki muhârebe uzun sürer. Binâenaleyh şimdiden iktisâda ri'âyet ederseniz fenâ olmaz." Daha ferdâsı bütün evlerde bütün pansiyonlarda dört kap yemek ikiye indirildi. Tekmîl Almanya'daki âileler bunu bir baba nasîhati gibi hüsn-i telakkī ettiler ve hemen tatbîk eylediler.

3- Beri tarafta Almanlar adâletin hâmîsi, hakkın müdâfi'i olduklarından Cenâb-ı Hakk'a emniyet ve i'timâd ederek, îmân-ı kâmil ile sükûn-ı tâm ile zaferlerinden emîn olarak ilerledikleri hâlde öte tarafta Ruslar haksızlıklarına ve binâenaleyh adem-i muvaffakiyetlerine kendileri de emîn olduklarından yalan yanlış havâdis ile bütün âlemi velveleye vermek, ahâlî-i mahalliyyeyi iğfâl etmek sûretiyle te'mîn-i muvaffakiyet etmek istiyorlar. Daha garîbi var: Rusya'dan gelen mektuplardan ve

mu'temed yolculardan alınan haberlere göre kiliselerde ne kadar cesîm tesâvîr, ne kadar esnâm varsa hepsini sokaklarda gezdirip ekâbir-i me'mûrîn de beraber olduğu hâlde bağırarak çağırarak Allah babalarının Rusya'yı muzaffer ve gālib, Almanya'yı kahreylemesi temennîsiyle akıl ve hayâle sığmayacak masharalıklar icrâ ediyorlar. Bu hareketlerine cebren ve kahren oradaki ahâlî-i İslâmiyyeyi de teşrîk ediyorlar. Onların kâffesi —hiç şübhesiz— kalben Almanya tarafdârı olduğu hâlde Rus'un cebr u tazyîki altında onlar da Ruslarla beraber sokak sokak dolaştırılıyor, bağırıp çağırtılıyorlar. Hiç Cenâb-ı Âdil-i Kibriyâ zâlimlere yardım eder mi?

4- Almanya'da bulunan Rus tebaası asker üzerine silah çekmek, hafiyelik etmek gibi nâ-meşrû' bir harekette bulunmadıkça kendi memleketlerindekinden bin kat daha ziyâde hürriyete mâlik oldukları hâlde Rusya hükûmet-i zâlimânesi General Hindenburg'a verdiği yüz binlerce esirlerin acısını çıkartmak için Rusya'da sâkin ve kendi iş-güçleri ile meşgül bulunan Almanları esîr-i harb addediyor -hem de nasıl esîr-i harb?- muhârebe meydanından getirdiğimiz esirler diye yakalıyor ve şehir şehir gezdirip teşhîr ediyorlar. Rusya'da mutavattın Almanların adedi iki milyonu mütecâviz olduğundan bu muâmeleden dolayı Rus gazetelerinin de yazdıkları gibi bit-tabi' Rusya'daki Alman esirlerinin mikdarı Almanya'daki Rus esirlerinin adedinden daha fazla olacaktır! Şu kadar var ki Rusya'da bilhassa Sibirya'da un ve yağ fabrikalarının ekserîsi Almanların elinde olduğundan netîce i'tibârıyla bu muâmeleden mutazarrır olacak yine Rusya ahâlisi ve Rus köylüsüdür.

5- Rusya hükûmeti her sene istikrâz ile kapattığı bütçesinden mühim bir kısmını diğer memleket ahâlisi meselâ Romanya, Sırbiya, Bulgarya, Yunanistan, Çin hatta Osmanlı ahâlisini iğfâl ve ıdlâl için sarf ediyor da bugün muhârebenin en müdhiş bir zamanında cephane tedâriki ve askerinin iâşesi için icab eden parayı bulamıyor, bulamayınca da yine ahâliyi bâ-husûs zavallı İslâmları soyuyor. Almanya bankalarında ise ihtiyât altını pek çok olduğundan muhârebe dört ay değil dört sene devam etse bile tekmîl ordusunu sûret-i mükemmelede ahâliyi soymadan iâşe ve iskân edebilecek bir hâlde bulunuyor. Zîrâ Almanya, Rusya gibi her sene memâlik-i ecnebiyye ahâlisini ıdlâl için yüzlerce milyon para sarf etmiyor.

Hâsılı her hangi cihet mukāyese edilse Almanya'nın maddî ve ma'nevî tefevvuku nazara çarpar. Demek oluyor ki Rusya'nın sebebiyet verdiği şu muhârebede hak ve adâlet Almanlar tarafında, zulüm ve inhirâf Ruslar cânibinde bulunuyor. Cenâb-ı Hak da hakkın yardımcısıdır. İş ehlinin elinde olmak şartıyla أوليه kāidesi daima doğrudur.

 $^{^{1}}$ (الحق) yerine (الإشلامُ) ile, Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cenâiz, 78.

Sâniyen, Almanya'daki tekmîl efrâd kemâl-i hâhişle sevdiği vatanının müdâfa'ası için en ziyâde ihtirâm ettikleri imparatorlarının taht-ı kumandasında yek-vücûd olarak hareket ediyorlar. Rusya'da ise ahâli mütemâdiyen cebr u zulüm altında inlediklerinden dolayı ne vatanını seven, ne de Nikola'ya ihtirâm eden kimse vardır. Binâenaleyh orada muhârebeye [56] giden efrâdın gönlünde vatan aşkı olmadığı gibi hükümdâr muhabbeti de yoktur. Milyonlarca Rus neferlerinin hayvan sürüsü gibi esîr olmalarında en mühim âmil General Hindenburg'un mahâret-i askeriyyesi ise de bu halin de te'sîr-i küllîsi vardır. Zîrâ orada vatan için ölmek isteyen yok, yahud pek azdır.

Sâlisen; Almanya milleti, hükümdârı da dâhil olduğu hâlde Cenâb-ı Hakk'ın inâyetine i'timâd ile beraber zafer ve galebelerini te'mîn için en ziyâde kılıçları ile top ve tüfenklerini hüsn-i isti'mâl ediyorlar. Rusya'da ise top ve tüfenk ile kazanamadıkları galebeyi putları sokaklarda dolaştırmak, "Yaşasın Rusya, kahr olsun Almanya" diye bağırmakla kazanmak istiyorlar. Rus-Japon muhârebesinde de mühimmât-ı harbiyye gönderecekleri yerde ilk vagon ile bunları göndermişlerdi. Maa'l-memnûniyye gördük ki o putlar Japonya'ya karşı bile galebeyi te'mîn edemediler.

Hülâsa bir tarafta adl ü hakkaniyet, vifâk-ı tâm, hubb-i vatan, hükümdâra karşı ihtirâm, îmân-ı kâmil, diğer tarafta da cebir ve zulüm, ihtilâf ve mübâyenet, vatana karşı –sarhoşluk ve fakirlikten başka hiç bir hayrını görmediklerinden dolayı– lâ-kaydlık, zâlim ve hûnhâr çara karşı havf ve haşyet, zâhirî bir inkıyâd, Hakk'a îmân-ı kâmil yerine putlar arkasında ahâli sürüsünün sokak yaygaraları! Hâl böyle iken Rusya hükûmeti isterse yirmi milyon asker çıkarsın, hangi tarafın gālib geleceği bütün erbâb-ı iz'ân indinde kendi kendine tezâhür eder.

Bu iki levha biz müslümanlar için ne büyük sahne-i ibrettir!

Âlim Can İdrisî

CİHÂD-I İSLÂM

Batum:

Rus kıtaâtı topçu ve makineli tüfenk himâyesi altında Çoruh Nehri'nin sol sâhilinden ilerlemeye teşebbüs etmişlerdir. Beş saatlik muhârebeden sonra düşman püskürtülmüştür. (4 Kânûnievvel)

Van, Azerbaycan:

Van Vilâyeti şark hudûdunda günlerden beri devam etmekte olan muhârebeler lehimize netîcelenmiştir. Saray civârında Rusların mu'annidâne müdâfa'a ettikleri mevki' kıtaâtımızın ihâtavî bir taarruzuyla sukût etmiştir. Düşman Kotur'a doğru çekilmiş ve süvarimiz tarafından ta'kīb olunmuştur. Kıtaâtımız Saray'a girmiştir (3 Kânûnievvel). Bilâ-fâsıla düşmanı ta'kīb etmektedir, süvarimiz Kotur'un 15 kilometre garbında düşmana tesadüfle piyadelerimizin muvâsalatını beklemeden düşmanı Razi ve Kotur istikāmetine tard etmiştir (4 Kânûnievvel). Kotur'a doğru muzafferâne ilerleyen kıtaâtımız Kotur önünde mevki'-i mezkûra hâkim birkaç tepeyi işgāl etmiştir (6 Kânûnievvel).

Erzurum:

Kafkasya'daki ordumuzun cebhesinde kıtaâtımız Alagöz, Arhı köyleri (Köprüköy'ün 30 kilometre kadar şarkındadır) civârındaki mevzi'ine karşı bir gece taarruzu icrâ etmiştir. Düşman baskına uğramış ve birçok telef ve esîr bırakarak mevziini tahliye etmiştir (9 Kânûnievvel).

Suriye:

Bir İngiliz kruvazörü Yafa, Gazze arasındaki sahil karakollarımızdan birini kısa ve netîcesiz bir sûrette bombardıman etmiştir. Scolt nâm Rus kruvazörü Beyrut Limanı'nda iki ufak vapuru batırmıştır (2 Kânûnievvel).

Adana:

Bir düşman harb gemisi 7 Kânûnievvel'de İskenderun şimâl sâhilini bombardıman etmişse de hasârı mûcib olmamıştır. Yalnız bu esnâda 3 deve telef olmuştur.

Mısır:

Birkaç günden beri Akabe önlerinde görülen İngiliz kruvazörü mahall-i mezkûra 4 Kânûnievvel'de asker ihrâc etmiştir. Bu esnâda süratle Akabe'ye yaklaşmakta olan kıtaâtımız karaya çıkan düşmana hemen taarruzla bunları gemilerine ilticâya mecbûr etmiş ve kruvazörün projektörü tahrîb edilmiştir. İngilizlerin Mısır'ı işgāl için celb ettikleri Hindistan kıtaâtı miyânında birçok firâr vâki' olmaktadır. Bu efrâd tüfenk ve techîzâtları ile beraber bizim tarafa geçmektedir.

Belucistan:

Heyet-i tahrîriyyemizden S. M. Tevfik Bey'in taht-ı idâresinde Fârisî lisânıyla intişâr eden *Hâver* refîkimizin Kirman muhâbiri tarafından gönderilen ve aslı bugün intişâr edecek *Hâver*'de münderic bulunan Fârisîce mektubun tercümesidir:

Hâver gazetesi bu taraflara gelir gelmez halka hakāyık-ı ahvâli gereği gibi anlatmaya muvaffak olmuştur. Beluc kabâili akd-i ittifâk edip Kâbil'e, Tahran'a iki hey'et göndermiş oldukları işitiliyor. Belucistan hudûdunda vâki' Nasrâbâd Vilâyeti'ni muvakkaten elde etmek için İran hükûmetine mürâcaat eden İngiltere cevâb-ı red almış ve mezkûr vilâyete İran hükûmeti tarafından sâbık millet meclisi a'zâsından bir zat ta'yîn olunmuştur. Belucistan kabâili kâmilen müsellah bir hâlde olup, İran ve Afganistan ricâl-i hükûmetiyle anlaşmak üzere gönderdikleri hey'etlerden cevâb bekliyorlar. Karaçi hudûdundaki Beluc kabâiliyle İngilizler arasında vukū' bulan bir müsâdeme netîcesinde İngilizlerden yüz on beş kişi itlâf ve yüz kadarını da esîr ettikleri gibi Kelat'taki Beluclar da orada İngiliz me'mûrlarını dağa kaldırmışlardır. Hind hükûmeti dağa kaldırılanların salıverilmeleri için 60 İngiliz lirası bir fidye-i necât teklîf etmişlerdir. Beluclarla İngilizler arasında hüküm-fermâ olan adâvetin esbâbı oralarda âmed-şüd etmeye başlayan Alman seyyâhlarına Belucların rû-yı kabûl göstermelerinden münbâistir. Beluc kabâili rüesâsına Almanlar bir takım hedâyâ vermiş oldukları gibi ahîren Hindistan vâlî-i umûmîsi tarafından Belucistan'a bir hey'et-i mahsûsa vâsıtasıyla rüesâya müteaddid lakablarla murassa' kılıç, hançer ve paralar gönderilerek İngiltere'ye karşı sadâkat yemîni teklîf edilmiştir. Rüesâ, hedâyânın Hind müslümanlarının paralarıyla tedârik edildiğini bildiklerinden onları kabûl etmişler ise de sadâkat yemînini Kur'ân'a ve Peygamber'e hıyânet demek olacağını bildiklerinden mezkûr teklîfi şiddetle reddeylemişlerdir. Şu yakınlarda Beluc kabâiliyle İngilizler arasında dehşetli muhâsamâtın başlamasına herkes intizâr etmektedir. Daha doğrusu el-yevm Belucistan kabâili Afgan emirinin Hindistan'a vukū' bulacak hücûmuyla, Hindlilerin ihtilâlini beklemektedir.

Muhâbere-i aleniyye: Başmuharririmiz Mehmed Âkif Beyefendi'yi telgraf ve mektuplarla soran zevâta – mûmâ-ileyh İstanbul'da değildir.

Matbaa-i Âmedî Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17). altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif

Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib

والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

Persembe

18 Kânûnievvel 1330

31 Aralık 1914

13 Safer 1333

Cild: 13 - Aded: 320

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Serîf

إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ بِأُطْرُقِهِ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ تسلم وَتَذَرُ دِينَكَ، وَدِينَ آبَائِكَ فَعَصَاهُ، فَأَسْلَمَ. ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهِجْرَةِ، فَقَالَ: تهاجر وتدع أَرْضَكَ، وَسَمَاءَكَ، وَإِنَّمَا مَثَلُ الْمُهَاجُر كَمَثَلَ الْفَرَس فِي الطِّوَل فَعَصَاهُ فَهَاجَرَ. ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطِّ بِقِ الْجِهَادِ، فَقَالَ: تجاهد فهُو جَهْدُ النَّفْسِ، وَالْمَالِ، فَتُقَاتِلُ فَتُقْتَلُ، فَتُنْكَحُ الْمَرْأَةُ، وَيُقَسَّمُ الْمَالُ فَعَصَاهُ فَجَاهَد فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز و جل أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ ومن قتل كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز و جل أَنْ يُدْخلَهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ غَرِقَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ، أَوْ وَقَصَتْهُ دَاتَّةٌ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهَ أَنْ يُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ. 1

Meâl-i Şerîfi

Şeytan Âdemoğlu'nun bütün yollarını tutup derkemîn oldu. Evvelâ İslâm yolu üzerindeki kemîngâha oturup ona: "Dinini, babalarının dinini bırakıp da müslüman mı oluyorsun?" dedi. Âdemoğlu onu dinlemedi de müslüman oldu. Sonra hicret yolu üzerindeki kemîngâha oturup: "Kendi yerini yurdunu bırakıp da hicret mi ediyorsun? Muhâcir yabancı memlekette ayağı kazığa bağlı kısrak gibidir. Yerliler gibi serbest olamaz." Dedi. O yine dinlemedi de hicret etti. Derken cihâd yolu üzerindeki kemîngâhtan karşısına çıkıp: "Cihâda mı niyyet ediyorsun? Cihâd ise nefsi sıkıntıya komak, malı telef etmek demektir. Sen kıtâle girişip katlolunacaksın. Karı başkasına nikâh olunacak. Mal taksîme uğrayacak." Dedi. O yine dinlemeyip cihâda çıktı. İşte her kim böyle yaparsa onu Cennet'e sokmak Allah azze ve celle hazretlerine borctur. Her kim katlolunursa onu Cennet'e sokmak Allah azze ve celle hazretlerine borçtur. Her kim

¹ Bazı farklarla, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 27349.

suda boğulursa onu Cennet'e sokmak Allah azze ve celle hazretlerine borçtur. Her kim hayvanından düşüp helâk olursa onu Cennet'e sokmak Allah azze ve celle hazretlerine borctur.

Bu hadîs-i şerîfin râvîsi Sebre bin Ebî Fâkih radıyallâhu anhdır. Muharricleri Ebû Davud, İmâm Ahmed bin Hanbel ve İbni Hibbân'dır.

Hadîs-i Şerîf

عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيّ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ تَبُوكَ يَخْطُبُ النَّاسَ وَهُوَ مُسْنِدٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ، فَقَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ وَشَرِّ النَّاسِ؟ إِنَّ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ رَجُلًا عَمِلَ فِي سَبيل اللَّهِ عَلَى ظَهْرٍ فَرَسِهِ، أَوْعَلَى ظَهْرٍ بَعِيرِهِ، أَوْ عَلَى قَدَمِهِ، حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ، وَإِنَّ مِنْ شَرِّ النَّاسِ رَجُلًا يَقْرَأَ كِتَابَ اللَّهِ لَا يَرْعَوى إِلَى شَيْءٍ مِنْهُ. 2

Meâl-i Şerîfi

Ebû Saîd-i Hudri radıyallâhu anhın söyle dediği rivâyet olunur:

Tebük senesi Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem mübârek arkalarını develerine dayayarak halka hutbe îrâd ediyorlardı. Buyurdular ki: Halkın en iyisi, kezalik halkın en kötüsü kimdir, size haber vereyim mi? Halkın en ivilerinden biri öyle bir kimsedir ki atının sırtında, devesinin sırtında ve ayakları üzerinde yürüyerek kendisine ölüm erişinceye dek Allah yolunda çalışır. Halkın en kötülerinden biri de öyle bir fâcir kimsedir ki Kitâbullâh'ı okur da hiç bir kötülüğünden vazgeçmez.

Hadîs-i şerîfin muharricleri İmâm Ahmed [bin] Hanbel. Nesâî ve Hâkim'dir.

² Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 8.

[58] Hadîs-i Şerîf

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: مَنْ جَاهَدَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَالَ: ثُمَّ مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ثُمَّ مُؤْمِنٌ فِي شِعْبٍ مِنَ الشِّعَابِ سَبِيلِ اللَّهِ، وَيَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِهِ. 1

Meâl-i Şerîfi

Ebû Saîd-i Hudri radıyallâhu anh rivâyet eder ki biri gelip: "Yâ Resûlallâh, halkın efdali hangisidir? Diye sordu. "Nefsiyle ve malıyla Allah yolunda cihâd eden kimse" buyurdular. Ondan sonra kimdir? Diye bir daha sordu. "Ondan sonra Allah korkusundan dolayı vâdilerin birine kapanıp halkı şerrinden kurtaran mü'min" cevâbını verdiler.

Bu hadîs-i şerîf Sünen-i Nesâî hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلِّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ قَالَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ قَالَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ قَالَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: حَجُّ مُبُرُورٌ 2

Hadîs-i Şerîf

Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdan rivâyet olunur ki: Biri Resûllullah sallallâhu aleyhi ve selleme: "A'mâlin efdali hangisidir? Diye sordu. "Allah'a îmân" buyurdular. "Sonra hangisi?" diye suâl etti. "Cihâd" buyurdular. "Ondan sonra nedir?" diye tekrar suâl etti. "Haccımebrûr" cevâbını verdiler.

Bu hadîs-i serîf Sünen-i Nesâî hadîslerindendir.

Ahmed Naim

HAYBER FETHİ*

Hısnu'n-Netât'ın feth olunduğu günün gecesi Ömer el-Fârûk hazretleri, devriye gezerken bir Yahudi yakalayıp öldürmek istemiş, fakat esirin:

 "Beni, Peygamber'inize götürünüz. Ona söyleyecek sözlerim var" demesi üzerine huzûr-ı Peygamberî'ye getirmişti.

Resûlullâh hazretleri, Yahudi ile şu sûretle konuştu:

- Ne haber?
- Bana emân veriyor musun yâ Ebe'l-Kasım?
- _ Fuet
- ¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 7.
- ² Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 17.
- * Üst tarafı 139'ncu nüshada.
- ** Bazılarının rivâyetine göre Merhab'ın kātili Muhammed bin Mesleme ise de *Sahîh-i Müslim*'in zabtına nazaran herifin Hazret-i Ali tarafından öldürüldüğü muhakkaktır.

- Ben Hısnu'n-Netât'tan geliyorum. Oradakiler de bu gece savaşmaya hazırlanıyor.
 - Nereye gidiyorlar?
- Hısnu'ş-Şakk'a gidip çoluğu, çocuğu oraya bıraktıktan sonra müdâfaada bulunacaklar. Bir de hisarlardan birinde mancınık ve sâir harb âlâtı vardır. Oraya girdiğinizde yerini size gösteririm. Şu hâlde benim kanımı bağışla.
 - Korkma emînsin.

* * *

Şu muhbirin verdiği ifâdeden sonra Resûlullâh efendimiz:

- Yarın sancağı birinin eline vereceğim ki o, Allah ile Peygamber'ini sevdiği gibi Allah ile peygamberi de onu sever ve hisarın fethi onun eliyle müyesser olur, buyurdu. Çünkü birkaç gün mübârek başı ağrıdığı cihetle hergün ashabdan birer zatı kumandan ta'yîn ederek hisarın önüne göndermiş ise de fetih müyesser olamamıştı. Ertesi gün ashâb-ı kirâmın hemen de hepsi Resûlullâh'ın karşısına geçti,
- Acaba sancağı bana verir mi? diye gözünün içine bakmaya başladı.

Hattâ Hazret-i Ömer diyor ki:

 O günkü gibi hiç bir yerde kumandan ve emîr olmasını arzu etmemiştim. Beni görsün de ta'yîn eylesin diye Resûlullâhın karşısında kalkıp kalkıp oturdum.

Resûlullâh hazretleri:

 Bana Ali'yi çağırın, buyurdu. Seleme bin el-Ekva' koştu ve Hazret-i Ali'nin elinden tutup huzûr-ı Peygamberî'ye getirdi.

Bu Tanrı arslanının gözleri ağrıdığı için üzerlerine bir bez sarmıştı. Resûlullâh efendimiz o bezi çözüp mübârek ellerini Ali'nin gözlerine sürdü. Mu'cize eseri olmak üzere ağrı ve sızı geçti, Ali'nin gözleri tamamıyla iyi oldu. Bunun üzerine silahlandı ve İslâm sancağını alıp mücâhidînin önüne geçti.

Hisarın önüne gelince Yahudiler çıkıp müdâfaaya kalkıştılar. İlk evvel Hâris isminde biri meydân-ı mübârezeye çıktı. Ve Esedullâh hazretleri, koşup onu bir kılıçta yere yıktı. Yahudiler, korkup hisara doğru çekildiler. Hâris'in kardeşi olan ve pehlivanlığı ile ün almış bulunan Merhab ileriye atıldı, lakin Ali'nin kılıcıyla o da Yahudi ölüleri arasına katıldı. Kılıç, Merhab'ın başındaki tolgayı parçaladıktan sonra kafatasını ikiye ayırmış ve ensesi ile dişlerine kadar inmiştir.** Merhab'dan sonra diğer kardeşi Yasir [59] meydana çıktı. Onu da Zübeyr bin el-Avvâm yahud Muhammed bin Mesleme hazretleri, cansız olarak yere yıktı. Bundan sonra mücâhidler şiddetli bir hücûm netîcesinde hisarı elde ettiler.

Muhârebe esnâsında Hazret-i Ali'nin kale kapısını

koparıp elinde kalkan gibi kullandığına dâir meşhûr bir söz vardır. Ulemâdan bazıları bu rivâyetin aslı olmadığını söylüyorlar. İhtimâl ki Yahudiler içeriye kaçıp kapıyı kapattılar. Hazret-i Ali de omuzlamak sûretiyle kapının kanatlarını çıkarıp mücâhidînin hücûmuna yol açtı. Çöl ortasında bulunan bir hisarın kapısındaki adem-i metânetle Hazret-i Ali gibi bir dilâverdeki maddî ve ma'nevî kuvvet düşünülecek olursa şu hâlin vukūu pek de istiğrâb edilmez sanırım.

Hisar feth edildi. Yavaş yavaş öbür hisarlara da girildi. Bunların içindeki Yahudiler Hısnu'l-Vatîh ile Hısnı Selâlim'e kaçıyorlardı.

Mücâhidler, feth olunan hisarlarda birçok yiyecekle beraber Yahudi muhbirin söylediği mancınıkı buldular ve –on dört gün kadar muhâsaradan sonra– içindekilerini tehdîd için Hısnu'l-Vatîh ile Hısn-ı Selâlim'e karşı kurdular.* Muhâsarada kalanlar, kurtuluş olmadığını görünce musâlaha talebinde bulundular. Nebiyy-i kerîm efendimiz de mahsûlât-ı seneviyyenin yarısı Medîne-i Münevvere'ye gönderilmek, yarısı da ücret olarak kendilerinde kalmak şartıyla bunları yerlerinde bıraktı. Hazret-i Ömer'in zamân-ı Hilâfet'ine kadar orada kaldılar ve halîfe-i müşârun-ileyhin emriyle Hayber'den çıkarılıp Hicaz kıt'asından sürüldüler. Sebebine gelince:

Daha Resûlullâh hazretleri hayatta iken Abdullah bin Süheyl nâmındaki sahâbî, Hayber'de öldürülmüş ve kātili ma'lûm olmadığına dâir Yahudiler tarafından yemîn edilmişti.

Sonra Mutahhar bin Râfi' nâmında bir müslüman da on tane hıristiyan kölesiyle Hayber'e gelmiş ve oradaki arâzîsinde kölelerini çalıştırmaya başlamıştı. Yahudiler köleleri teşvîk ettiler ve ellerine silah verip efendilerini öldürttükten sonra kātilleri kaçırttılar.

Daha sonra halîfenin oğlu bulunan Abdullah bin Ömer hazretlerine de sû'-i kasda kalkıştılar. Bunun üzerine Hazret-i Halîfe, İslâm düşmanı olan bu herifleri Hayber'den sürüp çıkardı ve ellerindeki arâzîyi ehl-i İslâm'a tevzî' eyledi ki hicretin 19'ncu senesi içinde idi.

* * *

Bu muhârebede on beş müslüman şehîd oldu ve doksan üç Yahudi öldürüldü. Toplanan ganâim de süvariye üç, piyadeye bir hisse olmak üzere taksîm edildi.

Muhârebede bulunan ashâbdan birinin vefât ettiği Resûlullâh efendimize haber verildi. Aleyhi's-salâtü ve'sselâm hazretleri:

– Gidin, namazını kılın, buyurup kendisi namazda bulunmadı. Müteveffânın akrabası ve arkadaşları müteessir oldular ve ne için namaza gelmediğini peygamber efendimizden sordular. Resûl-i ekrem hazretleri: Arkadaşınız, ganîmete hiyânette bulundu da onun için namazına gelmedim, dedi. Fi'l-vâki' o adamın yükünü aradılar, ganâim arasına girmemiş bir gerdânlık bulup çıkardılar.

Bu gerdânlık, boncuk nev'inden olup iki kuruş etmeyecek derecede bayağı bir şeydi. Fakat gizlenilmiş ve onun saklanılmasıyla mücâhidîn-i İslâm'a hiyânet edilmiş olduğu için alan adamın cenâze namazı peygamber tarafından kılınmamıştı.

Tâhirü'l-Mevlevî

Bir Sahîfe-i Târîh:1

MISIR'IN SERGÜZEŞTİ** İSKENDERİYE BOMBARDIMANI VE İŞGĀLİ

İskenderiye katliâmının ikinci günü Avusturya ve İtalya devletleri tebaalarının mal ve canını muhâfaza etmek için filolarını İskenderiye'ye irsâl ettiler. Aynı günde İngiliz Meclis-i A'yânı'nda Lord Salisbury İngiltere hükûmetini katliâm esnâsında İskenderiye'ye asker çıkarmadığından dolayı şiddetle tenkīd etti. Nüzzârdan Lord Granfield, Salisbury'ye cevâben: "İngiliz kabinesinin Amiral Seymour'a her türlü salâhiyet-i tâmmeyi verdiğini ve icâbında işgal-i askerinin bir emr-i vâki' olacağını" beyân etti. Bedîhîdir ki bütün İngiliz diplomatları İngiltere işgālinin dûçâr-ı te'ehhur olduğu, emr-i işgālde Fransızların kendilerine peyrev olması korkusundan ileri geldiğini bilirlerdi.

Katliamdan sonra Hidîv Tevfik Paşa ile Derviş Paşa İskenderiye'ye gittiler ve yeni kabine Ragıb Paşa'nın riyâseti altında Urâbî Harbiye Nezareti'nde ibkāen teşekkül etti.

Bu sırada Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalya devletleri buhrânın kesb-i şiddet ettiğini ileri sürerek Hükûmet-i Osmaniyye'nin iştirâkiyle İstanbul'da bir kongrenin akdini teklîf ettiler. Fakat Bâbıâlî diplomatları İngilizlerin yalanlarına kapılarak Devlet-i Aliyye'nin bu kongreye iştirâki [60] diğer Avrupa devletlerinin Mısır'daki alakaları Devlet-i Aliyye'nin hukūkuna muâdil olduğuna dâir bir i'tirâf teşkîl edeceği i'tizârıyla teklîfi reddettiler. Neticede düvel-i mezkûre diplomatları Hükûmet-i Seniyye'nin adem-i iştirâkiyle beraber İstanbul'da kongreyi akd ettiler. Bu kongreye İngiltere tarafından

^{*} Hısnu'l-Vatîh ile Hısn-ı Selâlim'de şunlar bulundu: 100 zırh, 500 kılıç,. 1000 mızrâk, 500 tîrkeşi ile beraber yay.

Bu yazı dizisinin ilk sekiz bölümü 13. cildin 310-318 sayılarında Mısırlı Abdülganî Said imzasıyla yayınlanmıştı. Artık Mısır'dan İstanbul'a gelmiş bulunan Ömer Rıza (Doğrul), yazılarına kendi imzasıyla devam etmektedir.

^{**} Kāri'ler tahattur ederler ki "Mısır sergüzeşti" İskenderiye katliâmının hudûsüne bu husûsda tahkīkāt icrâsının İngiltere tarafından reddine kadar yazılmıştı.

Lord Duverin gönderilmişti. Lord Duverin hükûmeti nâmına düvel-i muazzama delegelerinin inzimâmıyla âtîdeki protokolü imzâ etti:

"Zîrde vâzı'-ı imzâ delegelerin hükûmetleri Mısır mes'elesinin hallinde Mısır'ı temellük husûsundan hiç bahsetmeyeceğini ve tebaası için diğer Avrupa tebaalarının nâil olamayacağı imtiyâzât-ı iktisâdiyyeyi almayacağını taahhüd eyler."

Bu Avrupa hükûmetleri tarafından Mısır'ın hukūku ihlâl edilmeyeceğine dâir bir ta'ahhüddür. İngiltere hükûmeti de bu müte'ahhidler miyânında idi. Fakat o gaddâr millet bu ahdini nakz etmek nâmerdliğini irtikâbdan çekinmedi.

İşte kongre Mısır mes'elesini halletmeye çabalıyorken İngiltere Bahr-i Sefîd'deki kuvvetlerini tezyîd ediyor ve Mısır'ı yutmak için hazırlığını itmâm ediyordu. Gazeteleri de efkâr-ı umûmiyyeyi tehyîc ve hükûmetin yalnız başına mes'eleyi halletmesini musırran teklîf ediyorlardı. Artık oynanan fâci'anın son perdesi kalmıştı ki onu da Müstemlekât Nâzırı Lord Chamberlain oynadı. Chamberlain bir nutkunda şu zehirleri kusmuştu: "İngiltere sulh ve müsâlemeti arzu ve Avrupa diplomatlarının efkârına hürmet etmesine rağmen hiçbir zaman Süveyş Kanalı'nın selâmetini tâli'e bırakamaz ve Şark'daki menfa'atlerini ihmâl edemez!.."

Bunun üzerine Amiral Seymour hükûmet-i Mısriyye'ye "İngiltere donanmasına karşı cüz'î bir adâvet gördüğü takdîrde hemen İskenderiye'yi hâk ile yeksân edeceğini" bir ültimatomda beyân etti.

Fransa hükûmeti de İngiltere ile teşrîk-i mesâî etmek istedi, parlamentodan kararını aldıktan sonra Mısır'a asker göndereceğini, techîzâttan maksad da melhûz olan ihtimâlâta karşı bir tedbîr-i ihtiyâtîden ibâret olduğunu anlattı.

İngiltere bu sefer zât-ı şâhâne ile Urâbî arasındaki revâbıtı takviye, diğer tarafdan da zât-ı şâhâne ile hidîv-i Mısır arasındaki münâsebâtı ihlâl etmeyi muvâfık-ı maslahat gördüğünden zât-ı şâhâne tarafından Urâbî'ye bir nişân gönderilmesi için sarf-ı mesâî etti. Bundan maksadı Urâbî'ye zât-ı şâhânenin himâye ve rızâsına nâil olduğunu îhâm etmek idi. Devlet-i Aliyye birinci mecidî nişânını Urâbî'ye i'tâ edince hemen beklenilen te'sîr hâsıl oldu: Urâbî'nin fırkası kuvvetlendi ve hidîv ile zât-ı şâhâne arasında burûdet yerleşti. Neticede hidîv İngilizlere ilticâya mecbûr kaldı.

İngiltere Fransızların müdâfa'a-i askeriyyede bulunmayacaklarından emîn olur olmaz Amiral Seymour'a İskenderiye'yi bombardıman etmek için bir sebeb halk etmesini emretti. Amiral hükûmet-i Mısriyye'ye bir ültimatom ile İskenderiye istihkâmâtının takviye edilmemesini,

takviye edildiği takdîrde bunu bir tehdîd makāmında sayarak İskenderiye'yi bombardıman edeceğini söyledi. İstihkâmâtın adem-i takviyesine dâir hidîv bir emir ısdâr etti. Fakat her hâlde İskenderiye'yi bombardıman etmek ve binlerce ma'sûm İslâmı yersiz, yurtsuz bırakmak isteven hâin amiral ikinci bir ültimatom vererek amelenin İskenderiye Boğazı'nı seddetmek için taşlar attığını beyân ve men' edilmedikleri takdîrde İskenderiye üzerine gülleler yağdıracağını tekrar etti. Hükûmet-i Mısriyye hic böyle bir seyin hâdis olmadığını ve bütün sikâyâtın haksız olduğunu izâh etti ve sâyed İngilizler böyle bir seyi yapanı bulurlarsa derdest etmeleri salâhiyetini verdi. Gaddâr amiral kanâat etmedi ve 10 Temmuz 1882 târîhiyle üçüncü bir ültimatom irsâl ederek hükûmet-i Mısriyye'nin istihkâmlara yeni toplar yerleştirdiğini ve bu toplar kendisine teslîm edilmediği takdîrde İskenderiye'yi tahrîb edeceğini bir daha tekrar etti.

Avrupa konsolosları amiralin ısrâr ve tehdîdâtından haberdâr olunca müştereken bir mektup yazarak amiralden İskenderiye'yi bombardıman etmekten mücânebet etmesini, çünkü bütün Avrupalıların canları ve mâlları zarar-dîde olacağını, müdahale ederek hükûmet-i Mısriyye'yi ittifâka mecbûr edeceklerini yazdılar. Amiral cevâben Avrupalıların malları ve canları mahfûz kalacağını, ancak istihkâmâtın bombardıman edileceğini söyledi. Fakat yalan. O hâin, her şeyden mukaddem hükûmet-i Mısriyye'yi müdhiş ta'vîzât vermeye mecbûr etmek için Avrupalıların hânelerini, ticârethânelerini yıktı.

İş bu râddeye varınca Hidîv Tevfik Paşa taht-ı riyâsetinde meclis-i nüzzârı toplayarak ne yapılması lâzım geleceği hakkında müzâkereye başladılar. Bu mecliste Derviş Paşa da bulunmuştu. Hâriciye ve dâhiliye nâzırları ile bahriye nâzır vekîli ve ma'iyyet-i hidîviyyeden bir zâtın inzimâmıyla teşekkül edecek hey'etin amirale giderek: "İstihkâmlara yeniden hiç bir topun vaz' edilmediğini, istihkâmâtın Mehmed Ali Paşa devrinden beri nasıl duruyursa öyle kaldığını ve isterse müşâhede edebileceğini" teblîğ etmeleri takarrur etti. Hey'et bu kararı amirale teblîğ etti. Fakat amiral yine kanâat etmedi ve mutlaka eslihanın, topların teslîm edilmesinde ısrâr etti. Hidîv ve nüzzâr bu teklîfin adem-i kabûlünü, İskenderiye bombardıman edildiği takdîrde istihkâmâtın da cevâb vererek mukābelede bulunmasını kararlaştırdılar. 10 Temmuz 1882 târîhiyle Lord Seymour'a gönderilen notada "Hükûmet-i Mısriyye, İskenderiye'nin [61] bombardımanı icâb ettirecek hiç bir şey yapmadığını, yalnız namus ve mevki'ini muhâfaza etmekte olduğunu, istihkâmâttaki toplardan hiçbirisini teslîm etmeyeceğini, vahîm mes'ûliyetlerin cümlesi amirale âid olduğunu" bildirdi.

Fransa hâriciye nâzırı amiralin son tehdîdinden haberdar olur olmaz İskenderiye'de lenger-endâz olan Fransız filosunun derhâl limanı terk ile Port Said'e doğru hareket etmesini emretti. Bu mes'eledeki esrâr-ı siyâsiyye daha henüz taht-ı hafâdadır.

Lord Granfield 10 Temmuz târîhiyle Avrupa hükûmâtına bir nota irsal ederek "İskenderiye bombardımanının, zarûretin icab ettirdiği bir müdâfa'a olduğunu, İngiltere'nin Mısır'a karşı başka bir niyyette bulunmadığını" izâh etti.

Acaba İskenderiye bombardımanını icâb ettiren zarûretler ne idi? Fransız filosu İngiliz donanmasının yanında bulunduğu hâlde neden istihkâmâtın tehdîdine ma'rûz kalmıyor ve bu tehdîdâtı görmüyordu? İtalya ve Avusturya filoları yine aynı mekânda bulunduğu hâlde niçin müdâfa'a-i nefse mecbûriyet hissetmiyordu? Bütün Avrupa konsolosları hükûmet-i Mısriyye'nin amirale her türlü teshîlâtı gösterdiğini, hiçbir tehdîdde bulunmadığını i'tirâf etmediler mi? Hükûmet-i Mısriyye amirale boğaza taş atanları derdest etmesini teklîf etmedi mi? İskenderiye istihkâmâtını birer birer gezmesine izin vermedi mi? İskenderiye istihkâmâtı İngiliz donanmasına gülle mi attılar?!...

Bu gaddâr İngiltere'nin en kirli, en iğrenç bir dâm-ı mel'aneti idi. Bu müslümanların Endülüs'ten sonra ikinci defa gördükleri en fecî', en dilsûz kanlı vak'a-i târîhiyye, en müdhiş bir hezîmet-i İslâmiyye idi.

11 Temmuz 1882 Salı günü Mısır'ın en mâtemli, en hüzünlü günüdür. Bu yevm-i meş'ûmda İngiliz korsanları müslümanların başına gadr ve felâket güllelerini yağdırdı. İskenderiye istihkâmâtı da cevâb vererek iki taraf arasında on saat ateş te'âtî edildi. Artık İskenderiye istihkâmâtı birer birer sukūt etmiş, Re'sü't-tîn saray-ı hidîvîsinin bir kısmı yıkılmış, birçok İslâm hânmânları yanmış, kavrulmuş idi.

Bu yevm-i mâtemin gurûb-ı âfitâbıyla beraber Meclis-i Nüzzâr hidîvin riyâseti altında ictimâ' etmiş ve mel'ûn "teslîm" bayrağını ref' etmeye karâr vermişti.

12 Temmuz'un sabahında İngiliz donanması ikinci defa olarak İskenderiye'yi bombardıman etmeye başladı. İkinci defa râyet-i teslîm bütün müessesât ve ecnebî sefârethânelerine dikildi. Bombardıman da nihâyetlendi.

Mısır hükûmeti tarafından Talebe Paşa müzakerât icrâsı için gönderildi. Fakat İngiliz zâbitlerinden birisi amiralin hidîvden ba'de'z-zuhr saat üçe kadar el-Meks, el-Acemî, el-Arab istihkâmlarının İngiliz askerlerine karârgâh olmak üzere tahliye ve teslîmine dâir emrini beklediğini teblîğ etti. Hidîv ile nüzzâr Zât-ı Şâhâne'den istifsârda bulunmayı kararlaştırdılar. Fakat vakit geçmişti. İngilizler yeniden bombardımana başlayacaklarını teblîğ ettiler.

Hidîv Urâbî Paşa'ya el-Acemî istihkâmını işgāl ve İngilizleri asker çıkarmaktan men' etmesini emretti. Urâbî bu emri icrâ etmedi. Sebeb olmak üzere de güllelerin pek isâbet ettiğini ileri sürdü.

İskenderiye ahâlisi bombardımanın tekrar edeceğini duyunca muhâcerete koyuldular. Şehirde ıztırâbât baş gösterdi. Bazı sefiller yağma ve gārete başladılar. El-hâsıl İskenderiye kara bir gün geçirdi.

Hâl böyle iken Mısır askerleri hidîvin sarayı etrâfını ihâta etmiş idiler. Hidîv katledileceği zannında idi. Urâbî ise bunların hidîvin muhâfaza-i hayatı için toplanmış olduklarını söylüyor. İskenderiye bombardımanından birkaç gün sonra Hidîv Tevfik Paşa İngiliz askerlerinin tahtınuhâfazasında sarayına giriyordu!....

Mısırlı

Ömer Rıza

MAKĀLÂT

0000000000

İSLÂM'IN ZAFER GÜNÜDÜR. SEVİNMELİ!

Bu hafta zarfında pâyitahtımızda öyle hâller, halet-i rûhiyyeler, kīl ü kāller çoğalmıştı ki en ağırbaşlı zevât bile maatteessüf kendini bu fütûr-âmîz cereyâna kaptırmaktan alıkoyamamıştır.

Umûr-ı siyâset, kuvvet ve miknet, faâliyet-i hükûmet, her şey... eskisi gibi, hatta daha ziyâde bir faâliyetle mihver-i matlûbunda cereyân etmekte iken zerre kadar telâş göstermeye mahal yoktu. Bereket versin karârgâh-ı umûmînin tekzîbi heyecânın bir dereceye kadar önünü aldı.

Farz edelim ki düşman bugün İstanbul kapısını, Çanakkale'yi zorlasın, telâşa mahal ne? Ötede hudûdlarda yüz binlerce kardeşimiz ateşler içinde karlı dağları, kızgın çölleri aşarken biz kaleler içinde telaş gösterirsek bizim için ayıp değil mi? Ne zannediyoruz? Dünya altüst oluyorken bizim zerre kadar keyfimize halel gelmesin mi istiyoruz? Biz düşmanın gırtlağına basıyorken onun bize rahmet mi okuyacağını ümîd ediyoruz? Cihâdı park seyrânı mı zannediyoruz? Düşmandan ne beklenir? İcab ederse Boğazı da zorlayacak! Bu tabîî değil mi? Onun [62] her topu bizi âteşpâre-i celâdet hâline getirmelidir. Atı ile denize yürüyen Fâtih'in ahfâdı karaya hiç İngiliz ayağı mı bastırır? Boğazı değil, İstanbul'u topa tutsa zerre kadar müslüman olanın kalbine haşyet gelmez. İ'lân-ı harbden beri Canakkale'nin zorlanması, bombardımanı dâhil-i hesâb değil midir? Yoksa yeni bir ihtimâl veya emr-i vâki' karşısında mı bulunuyoruz? Halbuki

lehü'l-hamd bugünkü vaz'iyetimiz harb bidâyetinden çok kuvvetlidir. Hâl böyle iken beyhûde yerde telâş edip münâfıkları kendimize güldürmekte hiç bir fâide yoktur.

Bu gibi tasnî'âtı meydana çıkarıp da zavallı halkın kuvve-i ma'neviyyelerini sarsmaya çalışan münâfıklar, vatansızlar iyi bilsinler ki: Allah'ın inâyetiyle, Peygamber'in rûhânî yardımıyla, biz daima kuvvetli, daima metîniz. İnşâallah yakında Mısır'da, Afrika'da serâser o İslâm düşmanlarının başına belâlar, üzerlerine cehennemler yağdıracağız. Artık bundan sonra seyf-i cihâd mes'eleyi kökünden halledecektir. Artık bundan sonra İngiltere ve Fransa'nın Afrika'da müstemlekâtı olmayacak ve o zavallı müslümanlar ribka-i esâret ve hakāretten kurtulacaklardır.

Yalnız Afrika değil, İran, Hindistan, Belucistan da kurtulacak, hür ve müstakil olarak yasayacaklardır. Bugün Rusya'dan mevsûk ve menâbi'i sahîh olan haberler -ki Rusya matbûâtı da bir türlü o hakāyıkı inkâr edememektedirler- Lehistan'da, Ukrayna'da, Kafkasya'da ihtilâllerin, isyânların başladığını bize gösteriyor. Öyle olmasaydı, Rusya hükûmeti Sosyalist meb'ûslarını, dârülfünûn talebelerini habs ve tevkīf etmez, Kafkasya'daki a'yân ve müteneffizânı Sibirya çöllerine nefy ve teb'îd eylemezdi! Çar cenâbları da (Ali, Ömer) câmilerini ziyârete koşup, câmiin ta'mîrâtı için iki bin ruble kadar bir i'âne -daha doğrusu bir cemîle- de bulunmazdı! Mağlûbiyetten mağlûbiyete düşen Rus ordusu zavallı bî-kes ve himâyesiz Musevileri hissiyât-ı vahşiyyelerini yerine getirmek için her yerde katlıâm etmezlerdi! Demek oluyor ki Rusya'nın dışı -muhârebesi- iyi gitmediği gibi içi de pek o kadar iyi değildir.

Mısır'a gelince: Şu son zamanlarda İngiltere'nin oradaki icrââtı telâşının derecesini beleğan mâ-belağ gösteriyor. İngilizlerin bu harekâtı hareket-i mezbûhâneden başka bir şey olamaz. "Denize düşen yılana sarılır" darbı meseli fehvâsınca İngilizler ne yapacaklarını şaşırmışlardır. O derece ki Mısır'a melik ta'yîn edip kabinesini Hâriciye Nezareti bayrağını düzeltmekle uğraşıp duruyorlar. Fakat bu icrââtları çok sürmez. İnşâallah an-karîb ne melikleri, ne nâzırları, ne de bayrakları kalacaktır! Ordu-yı İslâm İngilizlerle beraber o ikiyüzlü münâfıkların da cezâyı sezâlarını vereceklerdir.

Bir kere Osmanlı ordusu Mısır'a girip, Kanal'daki hâkimiyet İngilizlerin ellerinden çıktıktan sonra Hindistan'daki sâdık (!) İngiliz tebaalarının hallerini de biz değil, İngiltere iyiden iyiye görecektir. Cihâd-ı Mukaddes haberleri daha henüz âlem-i İslâm'a yetişmeye başlamıştır. Afganistan'da, Belucistan'da, Hindistan'da hatta Çin ile Tibet'in İngilizler aleyhinde kıyâmla sell-i seyf-i intikām edeceklerine bizim hiç şübhemiz yoktur. Mürâ'î, menfa-

atperest, münâfık Hindli Aka Han ile hempâlarının milyonlar teşkîl eden o münevver, dindar müslümanlarla vatanlarının istiklâli peşine koşan vatanperver Hindular üzerinde hiç bir gûne te'sîr ve nüfûzları yoktur. Onlar bu gibi münâfıkları iyi tanımıslardır. Daha Balkan Muhârebesi esnâsında bu mütemellik heriflerin mâhiyetlerini Hind müslümanları iyiden iyiye öğrenmişlerdir. Bu Aka Han değil midir ki: Daha Balkan Muhârebesi'nde Hind müslümanlarının İstanbul'a vukū' bulan nakdî mu'âvenetlerine sed çekmek, sırf İngilizlere hoş görünmek için "Osmanlılar Avrupa'dan çekilsinler, vatan-ı aslîleri olan Anadolu'ya gecsinler ki Hind müslümanları onlara yardım etsin!" dedi. Fakat bundan kim mutazarrır oldu? Yine Aka Han'ın kendisi. Hind müslümanlarının bu herife ne küfürler savurduklarını kendi gözümle gördüm, kendi kulağımla işittim. İddiâma şâhid olmak üzere bütün Osmanlılarca muhterem tanınmış üç zâtı gösterebilirim. Bu zâtlar da Hilâl-i Ahmer Başkâtib-i muhteremi Abdülahad Adnan, muhterem azâsından Kemal Ömer beyefendilerle, Bombay Başşehbender-i sâbıkı muhterem Halil Hâlid Beyefendi'dir. Hatta Aka Han'ın bu küstâhâne hareketini (کفت باترك حضرت آقا) mısrâ'ıyla başlayan uzun bir manzûme ile tezyîf eden Hindistan fuhûl-i ulemâsından ve Leknehor'daki Nedvetü'l-Ulemâ Cem'iyet-i muhtereme-i ilmiyyesinin reîs-i fazîletmendi Mevlânâ Şiblî Numanî hazretleri el-ân Hindistan'da ber-hayâttır. Bu münâfıkların İngiltere'ye hiç bir fâideleri dokunamaz. Çünkü ahlâk ve etvârlarıyla kendi i'tibârlarını Hind müslümanları nazarında iki para etmişlerdir. Hind müslümanları İngilizlere ne için izhâr-ı sadâkat etsinler? Acaba Hindlileri soyup soğana çevirdiklerinden mi? Milyonlarca zavallı ahâlî-i müslimeyi fakr u sefâlet yüzünden sokaklarda yatıp kalkmaya mahkûm ettiklerinden mi? Hâsılı hangi iyiliğe mukābil İngiltere'ye sadâkat göstersinler?

Allah'a kasem ederim ki bugün en âdî ve basît fikirli bir Hindli bile İngiltere'nin tahakkümünden memnûn değildir. Herkes intikām dakīkasını dört gözle beklemektedir. 1858 Hind ihtilâlinin târîhini mütâlaa edenler, Hindlilerin ne derece sabûr, soğukkanlı, fırsat gözetici bir millet olduklarını pekala bilirler. Demek istiyorum ki Hindistan er, geç mevcûdiyetini, hayatını gösterecek ve bütün cihânı veleh ve hayrete ilkā eyleyecektir. Onun için İngilizler telâştan telâşa düşüp yollarını, ne yapacaklarını büsbütün şaşırıp kalmışlardır. İngiltere lordlarını, müsriflerini yaşattıran, mükemmel kuvâ-yı bahriyye te'mînine yegâne vasıta olan Hindistan-ı [63] pür-zehebdir. Kendileri Hindistan'ı Golden India Picturesque indie tesmiye ediyorlar. Hindistan'dan mahrûm olan bir İngiltere mahkûm-ı izmihlâldir. Hilâfet'e karşı rol oynamanın

Makām-ı Mu'allâ-yı Hilâfet'i hiçe saymanın en ağır cezâsını İngilizler çekeceklerdir.

Rusya ve Fransa esâsen kendileri muhtâc-ı himmet bir hâlde olduklarından, İngiltere'ye yardımları dokunamayacağı gibi, İngiltere'nin hiyel ve desâyisinden, sû'-i siyâsetine, entrikasına kurbân olduklarından dolayı, onların da yakında kendisinden yüz çevirecekleri muhakkaktır. Rusya'da silah ve top kalmadığına, Fransa'da para ve mühimmâtın fıkdânına, İngiltere'nin askersizlik beliyyesine dûçâr olduğuna bakılırsa bi-avnihî te'âlâ her hâlde Osmanlı Devlet-i İslâmiyyesiyle müttefiklerinin bu muhârebeden mü'eyyed ve muzaffer olarak çıkacakları bütün erbâb-ı tefekkür ve iz'ânın taht-ı tasdîkindedir.

Binâenaleyh hiç korkuya mahal yoktur. Ayağımızı sıkı atalım, düşmanlarımızı, münâfıklarımızı, bedhâhlarımızı bilelim, tanıyalım, bu gibi alçakların iğvâât ve ifsâdâtlarına kulak asmayalım. Bugün hükûmetimize zahîr olmak, bütün dünyadaki müslümanlar üzerine müterettib bir farîzadır. Bunun hakkıyla îfâsına dînen, vicdânen, îmânen mecbûruz.

AFGANİSTAN BÜTÜN GAVÂMIZ-I AHVÂLE VÂKIFTIR

Bir Afgan siyâsîsi iki sene evvel "İngiltere ve Âlem-i İslâm" ser-levhasıyla bir makāle yazmış ve demişti ki: "On dört sene evvel Şam'da bulunuyordum. O zaman Almanya imparatoru ve imparatoricesi cenâbları Şam'ı ziyaret etmişlerdi. Bu esnâda İmparator Wilhelm hazretleri kıyâfet-i Arabiyyeyi lâbis oldukları hâlde "Ben üç yüz elli milyon İslâmın dostuyum"demişti. Bu söz asırlardan beri Şark'ta ve âlem-i İslâm üzerinde hâkim-i yegâne olan İngiltere'ye karşı büyük ve mühim bir darbe idi. İmparator cenâbları İslâmları seviyordu ve sevdiğini böylece alenen izhâr etmiş idi. Bunun için diyorum ki: İngiltere umûm şarkta ve Hindistan'daki mevcûdiyetinin muhâfazası için İslâmlara şiddet politikasından vazgeçmelidir. Zîrâ bu ahvâli düşündüğüm vakit Almanya'yı Ingiltere için Rusya'dan daha müdhiş bir rakīb görüyorum."

Muharrir, İngilizlerin Şark'ta hilim ve mülâyemet politikalarıyla te'mîn-i bekā ve mevcûdiyet edebildiklerini söyledikten sonra şimdi bu politikanın değişmesine geçiyor, bu husûsta serd-i mütâlaât ediyordu. İkisinin oynadığı büyük siyâsî rol bu beyânât ve mütâlaayı hakīka-

te tahvîl etti. Garb kan denizi oldu. Bütün hükûmetler yek-diğerine harb i'lân ettiler. İngiltere de asırlardan beri kalbinde beslediği garazı izhâr etmek sırası geldiğine zâhib olarak Almanlığın ve Müslümanlığın mahvı için harbe başladı.

Yukarıda naklettiğim makāle sahibi bir şarklı, bir Afganlı olmak hasebiyle hâiz-i ehemmiyettir. Demek ki İngiltere'nin mâ fi'z-zamîrini –zannının aksine– Afganlılar tamamıyla öğrenmişlerdi. O zat, İngilizlere nasîhat yollu şu yazıları yazarken ve Hindistan'da İngiltere'nin vaz'iyetini teşrîh ederken İngiltere için âlem-i İslâm'la hoş geçinmediği takdîrde, İslâmların teveccühünü celb etmekte olan Almanya'nın İngiltere'ye müdhiş bir darbe indireceğini takdîr ediyordu. Nitekim de öyle oldu. İşte Afganistan bu hâdisâtı: Harb-i Umûmî'yi, cihâdı tabîatıyla bekliyordu. Ve onun için hazırlanıyordu.

Ahîren İngiltere'nin Afganistan'a bir ültimatom verdiği sâvi' oldu. Ben bunu kabûl etmemekle beraber eğer doğru ise- derim ki: İngiltere için bu hareket büyük bir iz'ânsızlıktır. 40 sene evvel İngilizler Afganistan'ı istîlâ etmişler ve fakat Afganlıların şecî'âne hücûm ve mukāvemetleri sâyesinde ric'ate mecbûr olmuşlardı. Bu muhârebâtta zannederim İngiltere Afganlıları öğrenmiştir. Kemâl-i emniyetle söyleyebilirim ki 94 İngiliz istîlâsında –neticeten– İngilizleri mahv ü perîşân eden şey Afganlıların silahları değildi. Zîrâ İngilizler son sistem top ve tüfenklerle mücehhez bulundukları hâlde Afganlıların ancak bir kısmında martin bulunuyor. Kısm-ı a'zamı çakmaklı tüfenklerle harb ediyorlardı. Yalnız kendilerine hâs bir besâletle, bir hiss-i dînî, bir muhabbet-i vataniyye vardı. Ez-cümle bir delikanlı muhârebeye giderken üç hemşiresi de kendisinden ayrılmamış, harbe iştirâk etmişlerdi. Muhârebe esnâsında alemdâr olan o genç şehîd düşmüş fakat büyük hemşiresi bayrağı yere düşürmemis, kendi ve ortanca hemsireleri de sehîd olmuşlar, en nihâyet küçükleri Afgan bayrağını İngiliz ordugâhında dalgalandırmıştı. İşte İngiliz ordusunu mağlûb ve perîşân eden bu savlet-i cengâverâne idi.

Şimdi yine Afganlılar o necîb ve kudsî rûhu kalblerinde saklıyor. Fakat... Bugün İngiltere ile döğüşecek olan Afganlılar dünkü gibi ahâli, kabâil değil, muntazam ve müsellah asâkirdir. İngilizlerin bile Bismarck of orient dedikleri ve takdîr ettikleri Afganlıların dâhî emirinin vaz' ettiği kavânîn ve esâsât-ı temeddün bugün Afganistan'da aynen tatbîk edildi. Bu gayret ve faâliyet niçin olabilirdi?

Elbette istiklâli, istikbâli te'mîn için. Çünkü Afganistan Asya ortalarında iki gaddâr hükûmet-i salîbiyyenin enzâr-ı ihtirâsı altında ezilmekten ancak böylelikle kurtulabilirdi.

Hülâsa-i kelâm: İşte bugün şu umûmî harbde Almanya –muharririn takdîr ettiği gibi– İngiltere ve mütte-

fiklerine karşı muzafferken, yine Almanya İslâmlarla dost ve müttefiktir. El-yevm Almanya ve âlem-i İslâm menâfi'i arasında büyük bir münâsebet var. İngiltere bütün bu darabât-ı şedîde altında ezilirken zulmü altında inleyen Şark'taki müslümanlar kurtulacak ve mes'ûd olacaklardır. Afganistan dört gözle beklediği bu cihâdda Belucistanla müttefikan vazîfesini bi-hakkın îfâ edeceğine hiç şübhe etmemelidir. Afganistan bütün gavâmız-ı ahvâle vâkıftır. Yakında müdhiş bir kuvvetle gazâya iştirâkini bütün cihân görecektir.

Afganî-zâde

[64]

ŞUÛN

Dârü'l-Hilâfe:

Mısır Melikinin Şer'an Vücûb-ı Katli — Hidîv-i esbak İsmail Paşa-zâde Hüseyin Kamil hakkındaki fetvâ-yı şerîfe sûretidir:

Zeyd-i müslim Hilâfet-i İslâmiyye aleyhine harb etmekte bulunan İngiltere hükûmetiyle birleşerek Devlet-i Osmâniyye'nin eczâ-i memâlikinden bulunan Mısır Eyâleti'ni kalemrev-i hilâfet-i İslâmiyye'den ihrâca ve İngiltere memâliki idâdına idhâle bit-tasaddî hükûmet-i mezkûrenin himâyesinde tasaltun eylese Allâhu zü'l-azame ve'l-celâle ve Resûl-i kibriyâ'ya ve cemâ'at-i müslimîne hiyânet-i şenî'ada bulunmuş olur mu? El-cevâb: Olur.

Bu sûrette Zeyd bâğī olarak izâlesi vâcib olmakla tasaddî ettiği da'vâdan rücu' etmeyip halîfe-i müslimîne itâatten ibâ ederse الْقَقَاتِلُوا النَّتَى) nass-ı kerîmi mûcebince kıtâli âmme-i müslimîne vâcib olur mu? El-cevâb: Olur.

Bu sûrette Zeyd bu harekât-ı fazîhiyye ve ef'âl-i şenî'a ve fesâdiyyesinin cezâsı eşedd-i ukūbâta ve hatta katle müstahık olur mu? El-cevab: Olur.

* * *

Ketebehu'l-fakīr li-âlî Hayri bin Avni el-Ürgübî Ufiye anhümâ

Devlet-i Osmaniyye'nin eczâ-i memâlikinden bulunan Mısır Eyâleti'ndeki hâkimiyet-i mukaddese-i Hilâfet-penâhîyi ihlâle ve eyâlet-i mezkûreyi İngiltere'nin taht-ı hâkimiyetine idhâle bâdî olacak hareket-i menfûresinden dolayı Hidîv-i esbak İsmail Paşa-zâde Hüseyin Kamil hakkında terettüb eden ahkâm-ı şer'iyyeyi muhtevî olarak bil-istiftâ sâdır olan fetvâ-yı şerîfe bâlâya derc olunmuş ve kendisinin hâiz ve hâmil olduğu rütbe ve nişânların ref' ve istirdâdına da devletçe karar verilmiş ve merkūmun bulunduğu Mısır kıt'ası Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn mıntıkası dâhilinde idiğinden Dîvân-ı Harbce muhâkemesinin icrâsı mezkûr Ordu Kumandanlığı'na iş'âr kılınmıştır. (Teblîğ-i resmî)

SEBÎLÜRREŞÂD

İngiltere hükûmet-i zâlimesinin emr u fermânıyla Mısır Hükümdârlığı'nı kabûl eden Hüseyin Kamil ve avenesi İslâmiyet aleyhinde en câniyâne ve mel'ûnâne bir harekette bulunmuşlardır. Hilâfet-i İslâmiyye'nin çâr-aktâr-ı cihânda müslümanların necâtı için açtığı livâ-yı cihâda karsı Hüseyin Kamil ile avenesi Müslümanlığın hasm-ı cânı olan İngiltere'ye iltihâk ettiler ve Hilâfet aleyhinde yürüdüler. Bu ne büyük cür'et, bu ne mel'anet! Fakat Hüseyin Kamil ile avenesi ve İngiltere buna emîn olsunlar ki bugün leyte ve le'alle politikasını ta'kīb eden bir Bâbıâlî yoktur. Bugün her türlü fedâkârlığı göze alarak silâhıyla, mâlıyla, canıyla İslâmiyet'in, müslümanların halâsı uğrunda bütün varlığıyla cihâd edecek, sonuna kadar çalışacak bir Hilâfet-i İslâmiyye vardır. İnşâallah pek yakında o şirzime-i dâlle cezâ-yı sezâsına nâil olacak ve Mısır kıt'a-i İslâmiyyesi İngilizlerin kâbûs-ı mel'anetlerinden halâs bulacak ve hazîre-i mukaddese-i İslâm'a avdet edecektir. 2(وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ

TEBLÎGĀT-I RESMİYYE

Akabe:

10 Kanûnievvel: Bir İngiliz kruvazörü bugün Akabe Körfezi'ne girmeye teşebbüs etmiştir. Bu esnâda toplarımızın baskın ateşine uğrayarak derhâl geri dönmeye mecbûr olmuştur. Kruvazörün ateşi tamamıyla te'sîrsiz kalmıştır. 15 Kânûnievvel: İngilizler Akabe civârında yine bir ihrâc hareketine teşebbüs etmişlerdir. İki filika sahile yaklaşmaya çabalamış ise de jandarma postamızın ateşi üzerine dört telef vererek geri dönmüştür.

Çanakkale:

14 Kânûnievvel: Karârgâh bil-cümle yanlış şâyi'âta bir nihâyet vermek için 21 Teşrînievvel'den beri Çanak-kale'nin asla bombardıman edilmediğini i'lân eder ve bu bombardıman hakkında o zaman karârgâh-ı umûmî derhâl teblîgātta bulunmuştu. Bugünlerde de böyle bir vak'a tahaddüs etmiş olsaydı yine kemâl-i vuzûh ile teblîğ edilirdi.

15 Kânûnievvel: Bugün bir Fransız torpidosu Geyikli (Bozcaada karşısı) civârındaki sâhil muhâfızlarımıza birkaç mermi endâht etmiş ise de hiç bir te'sîri olmamıştır.

¹ Hucurât, 49/12.

² Şuarâ, 26/227.

Karadeniz:

Bugünlerde filomuz Hamidiye ile beraber olmak üzere Karadeniz'de dolaşmış ve hiç bir zarara uğramadan avdet etmistir. Gemilerimizden biri mâh-ı hâlin on birinde bes zırhlı, iki kruvazör, on torpido ve üc torpil gemisinden mürekkeb bir düsman filosuna tesâdüf etmistir. Yani 17 Rus harb gemisine karşı bir Osmanlı gemisi. Fakat gemimiz bu mütefevvik düşmana geceleyin ta'arruz ederek Rastislav gemisini kemâl-i muvaffakiyetle topa tutmuş. Oleg, Atos nâm torpil gemilerini batırmıştır. Bu esnâda iki zabit ile otuz nefer kurtarılarak esîr edilmiştir. Aynı zamanda filomuzun diğer bir kısmı muvaffakiyetle Batum'u bombardıman etmiştir. Ayın on ikinci günü sabahı iki gemimiz bunlara nisbetle Rusların bu kuvvetli mütefevvik donanmasını tekrar muhârebeye icbâr etmek istemişler ise de on yedi düşman gemisi Sivastopol'a kaçmayı tercîh etmiştir.

Kafkasya:

11 Kânûnievvel: Kafkasya cebhesinde kıtaâtımız İd ve Oltu mevki'leri arasında kat'î bir muzafferiyet kazanmıştır. Muhârebe el-ân devam etmekte, mütemâdiyen yeni muvaffakiyetlerle tetevvüc eylemektedir. Şimdiye

kadar altı top zabt ettik. İçlerinden biri miralay olmak üzere binden fazla esîr aldık ve birçok cephane ve techîzât iğtinâm eyledik.

- 12 Kânûnievvel: İd civârında bulunan Rus kıtaâtı hudûd kıtaâtımız tarafından hudûdun öbür tarafına atılmıştır. Ruslar, ordu-yı aslîmizin taarruzu karşısında Arab, Kalender, Ardaş civârındaki mevzi'lerinden firâr sûretinde geri çekilmiştir.
- **14 Kânûnievvel:** Kafkasya'da ordumuz ileri yürüyüşüne muzafferâne devam ediyor.
- **15 Kânûnievvel:** Kafkas ordusundan bugün alınan ma'lûmâtta düşman ta'kīb edilerek birçok esîr alındığı ve kıtaâtımızın silah ve cephane ve sâir levâzım-ı harbiyye iğtinâm eylediği bildirilmektedir.

İhtâr: Abone bedelâtını tamamen göndermeye muktedir olmayan kāri'în-i muhteremenin hiç olmazsa ayda birer mecidiye göndermek sûretiyle te'diye-i deyne himmet buyurmaları istirhâm olunur.

Matbaa-i Âmedî

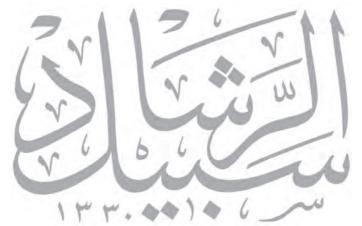
Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17). altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif

Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib

والله يهدي من يشاء الي صراط مستقيم

Persembe

25 Kânûnievvel 1330

Cild: 13 - Aded: 321

7 Ocak 1915

20 Safer 1333

HADÎS-İ SERÎF

Hadîs-i Şerîf

مَنْ غَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَمْ يَنْو إِلَّا عِقَالًا فَلَهُ مَا نَوَى. أَ

Meâl-i Serîfi

Her kim Allah yolunda gazâya çıkar da niyyeti velev devesinin ayak bağı gibi cüz'î bir ganîmetten ibâret olursa niyyet ettiği şeyden başkasına nâil olamaz.

Hadîs-i serîfin râvîsi Ubâde bin es-Sâmit radıyallâhu anhdır. Muharricleri Nesâî, Ahmed bin Hanbel ve Hâkim'dir.

Hadîs-i Şerîf

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَرَأَيْتَ رَجُلًا غَزَا يَلْتَمِسُ الْأَجْرَ وَالذِّكْرَ، مَالَّهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا شَيْءَ لَهُ فَأَعَادَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، يَقُولُ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا شَيْءَ لَهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا، وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ. 2

Meâl-i Serîfi

Biri Nebiyy-i ekrem sallallâhu aleyhi ve sellemin huzûr-ı şerîflerine gelip: "Yâ Resûlallah! Ne buyurursunuz? Bir âdem hem ecir, hem şân ve şeref iktisâbını kasd ederek gazâ ederse neye nâil olur?" diye sordu. Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hiç bir şeye nâil olmaz." Buyurdu. O âdem bu suâlini üç kere tekrar etti. Üçünde de: "Hiç bir şeye nâil olmaz" cevâbını verdikten sonra: "Allâhu te'âlâ hazretleri kendi rızâsı için hâlis olarak ve vech-i kerîmi taleb edilerek yapılan amelden başkasını kabûl etmez" buyurdular.

Sünen-i Nesâî hadîslerinden olan bu hadîs-i şerîfin râvîsi Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallâhu anhdır.

Hadîs-i Serîf

عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ السِّمْطِ، قَالَ لِكَعْبِ حَدِّثْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاحْذُر ۚ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: مَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ فِي سَبِيل اللَّهِ، كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، قَالَ لَهُ: حَدِّثْنَا عَنِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاحْذَرْ، قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: ارْمُوا مَنْ بَلَغَ الْعَدُوَّ بِسَهْمٍ رَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً قَالَ ابْنُ النَّحَّامِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا الدَّرَجَةُ؟ قَالَ: أَمَا إِنَّهَا لَيْسَتْ بِعَتَبَةِ أُمِّكَ، وَلَكِنْ مَا بَيْنَ الدَّرَجَتَيْن مِائَةُ عَامِ. 3

Meâl-i Şerîfi

Şurahbil bin es-Simt'ten rivâyet olunur ki bir gün Ka'b bin Mürre el-Behzî radıyallâhu anha: "Yâ Ka'b, bize Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellemden duyduğundan bahset. Ziyâde, eksik söylemekten de sakın" demiş. Ka'b: "İşittim buyurdu ki her kim dâire-i münciyye-i İslâm'da Allah yolunda saçını ağartırsa kıyâmet günü bu aklığı kendisine nûr olur" demiş. Şurahbil Hazret-i Ka'b'a yine: "Bize Nebiyy-i ekrem sallallâhu aleyhi ve sellemden duyduğundan bahset de ziyâde eksik söylemekten hazer et" deyince Ka'b demiş ki: "İşittim buyuruyordu ki (nişân alarak) atın. Her kim bir oku düşmana eriştirebilirse o ameli ile Allâhu te'âlâ hazretleri onun Cennet'te makāmını bir derece terfi' eder. (Orada hazır olan) İbnü'n-Nehham radıyallâhu anh "Yâ Resûlullah derece buyurduğun nedir?" diye suâl edince: "Benim derece dediğim senin [66] ananın eşiği değildir. İki derecenin arası yüz yıldır."

¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 23.

² Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 24.

³ Nesâî, *Sünen*, Kitâbü'l-Cihâd, 26.

Bu hadîs-i şerîf Nesâî hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

ارْمُوا وَارْكَبُوا، وَإِنْ تَرْمُوا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا، كُلُّ شَيْءٍ يَلْهُو بِهِ الرَّجُلُ بَاطِلٌ إِلَّا رَمْيَ الرَّجُلِ بِقَوْسِهِ أَوْ تَأْدِيبَهُ فَرَسَهُ أَوْ مُلَاعَبَتَهُ امْرَأَتَهُ، فَإِنَّهُ مَنَ الْحَقِ وَمَنْ تَرَكَ الرَّمْيَ بَعْدَ مَا عَلِمَهُ، فَقَدْ كَفَرَ بِالَّذِي عَلِمَهُ. 1

Meâl-i Şerîfi

(Nişan alıp) hayvana da bininiz. Maamâfih nişancılığınız bana süvariliğinizden de hoş gelir. İnsan oyalandığı melâhînin kâffesi bâtıldır. Yalnız insanın yayından okunu havâle etmesi veya hayvanını terbiye etmesi veyahud zevcesiyle oynaşması müstesnâdır. Bunların üçü hak olan melâhîdendir. Her kim ok atmayı öğrendikten sonra terk ederse kendisine ta'lîm edene karşı küfrânda bulunmuş olur.

Bu hadîs-i şerîf Ukbe bin Âmir el-Cühenî rivâyetiyle Müsned-i İmâm Ahmed bin Hanbel, Müsned-i Şâfiî, Câmi'-i Tirmizî ile Beyhakī'nin Şa'bü'l-îmân'ında mezkûrdur.

Hadîs-i Şerîf

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُدْخِلُ ثَلَاثَةَ نَفَرِ الْجَنَّةَ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ: صَانِعَهُ يَحْتَسِبُ فِي صُنْعِهِ الْخَيْرَ، وَالرَّامِيَ بِهِ، وَمُنَبَلِّهُ.²

Meâl-i Şerîfi

Allah azze ve celle hazretleri bir tek ok yüzünden üç kişiyi cennete sokar: San'atında hayır yani cihâda yaramasını niyyet eden san'atkârını, oku atanı, bir de ok atanın yanında durup okları birer birer kendisine ileten kimseyi.

Bu hadîs-i şerîfin de râvîsi Ukbe bin Âmir el-Cühenî'dir. Muharricleri İmâm Ahmed bin Hanbel ile Nesâî'dir.

Ahmed Naim

EDEBİYÂT

MÜLHİDLERE KARŞI

İ'câz-ı Kur'ân, Târîh-i Edebiyât-ı Arabiyye, Hadîsü'l-Kamer gibi cidden kıymetli ve emsâlsiz eserler te'lîf buyuran Mısır'ın en büyük şâiri, en latîfü'l-beyân muharriri Mustafa Sâdık er-Râfiî hazretlerinin yüz binlerce nüsha tab' ve neşredilen Hadîsü'l-Kamer kitâb-ı meşhûrundan bir parca:

"Ey kamer! Bu lahzada zamanın tevakkuf ettiğini, ebediyetten bir kıt'a-i sâbiteye istihâle ettiğimi tahayyül ediyorum. Oraya her şey, hatta zaman bile, öldükten sonra girer. Onun pek tatlı bir hayat, daha tatlı bir memât îsâr eden mütebessim dudaklarının nûr saçan şu'lelerine gömülmek isterim. Lakin ne çare ki cemâl, muhabbete bu derece mes'ûdâne bir ölümü revâ görmez. Her âşıkın rûhu bir bûse ile çıkıp gitmiş olsaydı yahud bir ibtisâm-ı sehhârın eşi'a-i nûr-â-nûrunda uçsaydı, daha doğrusu bâb-ı semânın kilidi bu rakīk gonca-fem olsaydı; kalb-i beşerin nizâmı değişir, onun her darbesi dünya ile âhiret arasındaki mesafeyi kat' eden serî' bir hatve olur. Muhabbet-i hayat yerine muhabbet-i memât kāim olurdu. Fakat cemâl, daima bahîldir. Çünkü âhiret daima baîddir. Muhabbet ise daima bir azâb olarak bâkīdir. Çünkü cemâl muhabbet-i hayâtın maddesidir. Zâten arz üzerinde bu bedâyi' olmasaydı, Allah'ı tanıyacak, onun vahdetine inanacak hiç bir akıl bulunamazdı. Cünkü o bedâyi' hakīkatte mantuk-ı ilâhînin ilk sahâif-i iknâ ve i'câzıdır. Tâife-i mülhidîni göz önüne getirince görürüz ki onların Allah'ı inkârda en ziyâde ileri gideni cemâlin nezâhet ve iffetine en büyük düşman olanıdır!...

Ne çâre ki onun eşi'a-i ibtisâmında semâya çıkamadım. Bilakis onun o ibtisâmı kalbimi ihâta edince siyâh bir bulut eriye eriye nasıl beyaz bir sehâb olursa kalbimin de öylece zevebâna başladığını hissettim. Bak, sen de ey kamer, gülüyorsun. Sanki o dilberden kıskanıyorsun. Biriniz semâda diğeriniz arzda cemâlin, mehâsinin en şümûllü ma'nâsını temsîl ediyor.

İşte şimdi bu leyl-i ıztırâbın âğūşunda uyuyan nesîm-i rûh-nevâz, gül fidanları üzerinde uyanarak bû-yı mu'attarıyla senin şu'â-i dil-fîrîbinde yıkanıyor. Âh o nurlar saçan şu'leler benim alevli ciğerlerimin ateşini ne kadar hafifleştiriyor! O ciğerler ki rûhları tahlîl, ne mikdarda hayır ve şer ile memzûc olduğunu takdîr eden bir ma'mel-i kimyâvî hâlini aldı. Öyle bir tahlîlât ki netîcesi ser-â-pâ hikmettir. Zâten âteşîn kalblerin tabâyi'ini anlayamayan, kalben câhil olur. Velev ki dimağı bütün ulûm ile memlû bir kütübhâne teşkîl etsin. Kalb câhil olunca tabîatın sultân-ı hakīkīsi mefkūd olur. O sultan ki ne bütün ulûmun gāyesi olan kuvvet, ne bütün a'mâlin gāyesi olan teshîrdir. Çünkü her hâlde tabîat daha kavî, daha nâ-kābil-i teshîrdir. Velev ki insanın nokta-i nazarından müsahhar görünsün.

Havanın tabakātını yararak yükselen bir tayyârenin tayerânı, havaca bâdî-i taaccüb olamaz. Çünkü asgarı mahlûkāt olan sinekler de uçuyor. Sâbih bir ada denecek kadar cesîm bir vapurun sath-ı bahrı yararak seyerânı, deryâca hiçtir. Çünkü en küçük balık onun fırtınaları karşısında daha sâbit, daha mütehammildir.

¹ Beyhâkî, Şu'abu'l-Îmân, Bombay, 2003, c. 6, s. 148.

² Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 26.

Tabîatın sultân-ı hakīkīsi, rûhun sultânıdır ki Allah'tır. [67] Bu tabîat ise yed-i kudrette bir âlettir. İnsan istediği kadar dudaklarını ıstılâhât-ı ulûm ile memlû bir gencîne yapsın, tabîat o hurûfun medlûlâtı ile hiç müteessir olmaz. Fakat insan kalbini hiss-i fazîlet ile doldursun o vakit tabîat kemâl-i husû' ile ona münkād olur.

Tabîat: En büyük âlimi; ağzından ıstılâhât-ı fenniyye, ihtirâ'ât-ı ilmiyye dökülüyorken bizim bir çocuğun gündüz mağarada gizlenen huffâşları kovaladığını seyrimiz gibi seyrediyor. Bu ulûmun insanlar ile Allah arasındaki münâsebât üzerine te'sîrâtı, bir fakīrin rüyâda kendini sâhib-i servet görerek uyandıktan sonra o koca servetten bir parça ekmek alacak kadar bir para bulamamasının, aç kalmasının îrâs edeceği te'sîrâtın aynıdır.

Allah niyyete göre mu'âmele eder. Defter-i hasenât ise erkām-ı kalbiyye ile memlûdur. Bırak, şu medeniyet, şu ulûm, fazîleti bütün kalblerden sıyırsın. Neticede âlim hayvanların câhil hayvanları yuttuğunu göreceğiz. O gün tabîatın dîde-i im'ânı vahşî hayvanların rûhları, pençeleri, dişleriyle âlim insanların kitapları, elleri, kalemleri arasında bir fark görmeyecektir. İkisi de behîmî bir vazîfenin ebkem âletleri olacak ki o da: Her vesîle ile yaşamak!

Biz bu âlim-i hayvanînin sûret-i suğrâsını cemâ'at-i mülhidînde görüyoruz. Onların iddiâ ve iftihâr ettikleri bütün felsefe ve ilimleri birbirine mütedâhil birçok şeylere delâlet eyler ki hepsi bir ma'nâda ittihâd eder: Ulûhiyetle istihzâ eden kalblerinden fazîleti silip süpürmek!

Bir mülhidin fazîlet neşri için çalıştığına hiç inanamam. Onlardan öyle bir şey sâdır olursa mutlaka ilhâdı beşerîlerini isbât etmek içindir ki bu sûretle hem Allah'a küfreder hem bir sıfatullahı taklîde çalışırlar.

İlhâd, gurûr ve evhâm ile müterâfıktır. Gurûrsuz, evhâmsız bir ilhâd, bir mecnûnda akıl, yahud bir âkılda cünûn bulunmasına benzer.

Mülhidler felsefe-i rûhiyyeye, dine inanmamak istiyorlar. Fakat aynı zamanda bu felsefeyi isbât edecek fikirlerde, istihrâcâtta bulunuyorlar. Onlar bize diyorlar ki: "Biz arz üzerindeyiz. Daima arza bakalım, gözlerimizi semâya cezb eden kuvveti mahvedelim. Tâ ki dimâğımızdaki ilimler ayaklarımızın altında sürünsün. Şâyed semâ başımıza rahmet yağdırsa bunu Vâhibü'l-hayât ve Rabbü's-semâvât'tan bilmeyelim. Çünkü arz o rahmeti nehirlerinden toplayacak, madde nasıl maddeden fışkırırsa hayat da arzdan öyle fışkıracak?..." Daha sonra bu kelimât boğazlarında erir, yutkunmaya başlarlar, nihâyet susarlar. Sanki gözleri büyük bir belâğatla der ki: "Eğer havayı arzdan teneffüs etmeye çâre yoksa sâde burunlarınız Rabbü's-semâvâta îmân etsin."

İşte mülhidlerin fesâd-ı îmâna en kavî bürhânları o derece zaîfdir ki kendilerine en belîğ cevâbı teşkîl eder. İlhâdın fesâdına en kavî bürhân mülhidin bir insan aklına, aynı zamanda bir canavar kalbine mâlik olmasıdır.

Daha sonra onlar bize diyorlar ki: "İlim falanı isbât, filanı nefy etti, din de böyle. Bunların arasında mütereddid kalmayınız. İyisi mi, ilmi tercîh ediniz. Çünkü anlayabildiğiniz bir şey anlayamadığınızdan daha evlâdır. İlmin kabûl etmediğini gûş-ı iz'ânınıza sığdırmayınız... Yoksa cehl-i ıstılâhî ile ithâm olunursunuz... Eğer fakīr bir sosyalist olur da başkasında milyonların mevcûd olduğunu işitirseniz inanmayınız. Çünkü sosyalizm bunu kabûl etmez. El-hâsıl daima görünüz, hiç inanmayınız... Eğer insanı en basit en âdî eşyâyı ta'lîl etmekten âciz görüyorsanız insanın ilim nokta-i nazarından hâlâ henüz nâkıs olduğunu biliniz. İlim istikbâlde kemâle vâsıl olacaktır. Şimdilik nâkıs bir küfür size kâfîdir...

"Sakın küfrün noksânı îmânın kemâlinden inbi'âs ettiğine kāil olmayınız. Hayır, hayır! Küfrün noksânı, ilmin noksânından ileri gelmiştir. İlim bir gün tamam ve o gün en büyük âlim en müdhiş kâfir olacaktır. Gerçi biz istikbâlden bî-haberiz. Ammâ ilmin zirve-i kemâle varacağını biliyoruz..."

Ey zümre-i bâ'iyye! [bâgiyye!] Bir sinek halk edemeyen ilminiz midir ki bizi inkâr-ı Hâlik'a sevk edecek? O ilminiz ki bir sineği görünce ancak nasıl yaratıldığını türlü türlü felsefelerle anlatmaya koyulur. Evet, o ilminiz ki gāyesi en derin cehâlettir. O ilminiz ki kâinâtın intizâmına bir tefsîr-i amelîden başka bir şey değildir. O ilminiz ki beşeriyetin sırr-ı a'zamı olan kalbi intizâmsız bırakıyor.

Hayır, hayır! İlim buna delâlet etmez. Âlimler de bunu keşfedemez. Fakat bir fırka-i dâlle kalbini zaîflaştırarak aklını kuvvetlendirmek istedi. Bu gayesine de nâil olduğunu zannetti. Bilmedi ki o kuvvet hem kalpten, hem akıldan mahv oldu ve mantık kitaplarındaki kuvvet-i ilmiyyeye müşâbih bir hâle tahavvül etti.

Onların zu'munca fikir serbestleşti, bütün kayıdlardan âzâde oldu. Demek istiyorlar ki "Dîn-i felsefînin hakīkati hürriyettir." O gāfiller bilmiyorlar ki hürriyetin hakīkati felsefe-i dîndir.

Bazı vahşîler bir Allah'ın mevcûdiyetini ikrâr ederler. Aynı zamanda o Allah'ın Allah'ı olmak isterler. Mülhidler ise bunlardan daha alçak derekededirler. Çünkü onlar Allah'ı tamamıyla mahvetmek istiyorlar. Vahşetin en aşağı mertebesi de bu değil midir?..

Mısırlı

Ömer Rıza

[68] MISIR'IN FETHİ

-1-

Târîh-i İslâm sahâifinden

Bugün muazzam bir İslâm ordusunun lütf-i ilâhîye istinâden istirdâdına yürümekte olduğu Mısır kıt'ası, tamam 1313 sene evvel müslüman memleketleri sırasına geçmişti. Çünkü Hicret'in 18'nci senesinde meşhûr Amr bin el-Âs tarafından fethine teşebbüs edilmiş ve 20'nci sene-i hicriyyede teshîrine muvaffakiyet hâsıl olmuştu.

Fârûk-ı muazzam hazretlerinin makām-ı Hilâfet'e şeref verdiği sıralarda idi ki İslâmiyet güneşi, bir taraftan o vakitki İranîlerin ateşgede-i dalâletini söndürüyor, bir taraftan da Suriyelilerin tarîk-ı hidâyetini parlatıyordu.

Mücâhidîn-i dînin gayretiyle Dımeşk alınmış, Kudüs ele geçirilmiş, Suriye ve Filistin hıttaları Müslümanlığın sâye-i himâyesine ilticâ eylemişti.

Bu muhârebelerde fırka kumandanlığında bulunan Amr bin el-Âs, i'lâ-yı kelimetullâh için âlem-i İslâm'a cesîm ve feyyâz bir kıta daha kazandırmak emeliyle Fârûk-ı a'zam hazretlerinden feth-i Mısır için izin istiyordu.

Halîfe hazretleri ise müslümanların merkez-i hilâfetten pek uzaklaşmalarını istemediği cihetle Amr'ın talebine ibtidâları muvâfakat göstermiyordu. Fakat İbnü'l-Âs'ın mütâlebâtı temâdî eylediği cihetle kumandanının arzû-yı cihângîrânesine dayanamadı. Dört bin kişilik cüz'î bir kuvvetle Mısır üzerine yürünülmesine müsâade etti. Amr bin el-Âs, şecî' bir kumandan idi. Lakin askerlikten ziyâde nüfûz-ı nazarı ve mahâret-i siyâsiyyesi vardı. Mısır'ın fethi için gösterdiği şevk ve hâhiş de o nüfûz-ı nazar ve o mahâret-i siyâsiyyeden ileri geliyordu. Zîrâ kable'l-İslâm bir Mısır seyâhati yapmış ve o esnâda Mısrîlerin harb ü darb ehli olmadıklarını, bir de mecbûrî tâbii bulundukları Rumları sevmediklerini görüp anlamıştı.

İmâm Süyûtî Hüsnü'l-Muhâdara fî Ahbâri Mısr ve'l-Kāhire ünvânlı kitabında bu seyâhati şu sûretle anlatıyor:

Kışın Yemen'e, yazın Şam'a gidip ticâretle te'mîn-i ma'îşet eden Kureşîlerden bazıları, li-ecli't-ticâre Kudüs'e gelmişlerdi ki Amr bin el-Âs da bunların arasında bulunuyordu.

Kafile efrâdı, nöbetle kıra çıkıyor, eşyalarını taşıyıp getirmiş olan develerini otlatıyordu.

Bir gün Amr bin el-Âs, kırda deve otlattığı sırada bir şahsın harâretten düşüp bayılmış olduğunu gördü ve yanındaki kırbadan biraz su verip onu ölümden kurtardı. Meğer bu adam İskenderiyeli olup berây-ı ziyâret Kudüs'e gelmiş bir papas imiş. Rahib efendi, suyu içtikten ve lâzım gelen teşekkürü îfâ eyledikten sonra biraz öteye

çekildi ve derin bir uykuya daldı. Papasın uyumasını müteâkib iri bir yılanın o tarafa doğru gittiği Amr'ın gözüne ilişti. Hemen bir ok atıp o müdhiş hayvanı öldürdü. Râhib-i gafil, uyanınca yanı başında yatan yılan leşini gördü ve Amr tarafından öldürülüp kendisinin kurtarıldığını anladı. Koşup Amr'ın alnından öptü ve

- Cenâb-ı Hak, senin vâsıtanla iki defadır beni helâkten kurtardı, dedikten sonra sebeb-i hayâtının nereli olduğunu ve ne münâsebetle burada bulunduğunu sordu. Amr, Mekkeli olup ticâret için Kudüs'e geldiğini ve kazancından bir deve almak istediğini söyledi. Papas:
- Sizde bir şahsın diyeti ne kadardır? Suâlinde bulundu. Amr:
 - Yüz devedir, cevâbını verdi. Papas:
- Bizdeki develer o kadar kesretli değildir. Muâmelâtımız, dirhem ve dinar iledir, deyince Amr:
 - O hâlde bir adamın diyeti bin dinardır, dedi. Papas:
- Sâyende iki defa ölümden kurtulduğum için sana iki diyet vermek isterim. Fakat burada garîbim, o kadar parayı bulup veremem. Eğer memleketime gelecek olursan iki bin altın vermek ve seni muhâfaza eylemek üzere Cenâb-ı Hakk'ı işhâd ederim, teklîfinde bulundu. Amr, şu teklîfe karşı kabûl veyahud red cevâbını arkadaşlarıyla görüşüp konuşmaya ta'lîk etti ve rüfekāsına bahsi anlattıktan sonra:
- İçinizden her kim beraber gelirse alacağım paranın yarısını ona veririm, dedi.

Yoldaşları Amr'ın gitmesini tensîb ile aralarından birini kendisine terfîk eylediler.

Papas, bunları alıp İskenderiye'ye götürdü. Beldenin vüs'at ve zînetiyle ahâlisinin kesreti Amr'ın taaccübünü mûcib oldu. O vakte kadar o derece güzel ve kalabalık bir memleket görmemişti. Şehre girmesi de bir yortu gününe tesadüf etmişti.

Papas, Amr ile arkadaşını îkāmetgâhına götürüp giydirdi, kuşattı. Sonra îdgâh ittihâz edilmiş olan bir meydana getirdi. Orada a'yân ve ümerâ-yı belde top oynuyordu. Amr oyunu seyrederken atılan top, bit-tesâdüf esvâbının yenine girdi. Görenler şaştılar ve:

 Bu Arab mı bize hükümdâr olacak? Demeye başladılar.

Oyun esnâsında top bir âdemin elbisesine girerse onun hükümdâr olacağı i'tikād edilirdi. Papas, Amr'ın kendisine olan hizmet ve insâniyetini anlattı ve taahhüd ettiği iki bin altının te'diyesi için ahâlinin mu'âvenetine mürâcaat etti.

[69] İ'âne mikdarı iki bin dinarı bulunca onları Amr'a teslîm ve yol azığını tedârik eyledikten sonra yanlarına bir kılavuz katıp misafirlerini Kudüs'e gönderdi.

Amr ile arkadaşının Mısır seyâhati bir ay sürmüştü.

Kudüs'e avdetlerinde Hicazlı refîklerine mülâkī oldular. Ve birlikte Mekke-i Mükerreme'ye gittiler. Amr, aldığı iki bin dinarın yarısını –vaadi mûcebince– arkadaşına verdi. Yarısını da kendi için sermâye ittihâz ederek daha büyük ticâretlere girişti.

İşte bu seyâhati esnâsında Mısır'ın medhal ve mahrecini ve sekenesinin ahlâk ve tabâyiini öğrenmiş ve yenine giren top hakkındaki i'tikād-ı mahallînin hakīkat şeklini almasını temennî etmekte bulunmuştu.

Bundan başka (نقبطها) Yani "Benden sonra size Mısır لتفتح عليكم بعدى مصر فاستوصوا بقبطها) Yani "Benden sonra size Mısır kıt'ası meftûh olacaktır. Oraya girdiğiniz vakit ahâlisine hüsn-i mu'âmelede bulununuz. Zîrâ onlara karşı hem karâbetiniz, hem zimmetiniz vardır" hadîs-i şerîfinden hıtta-i Mısriyye'nin feth olunacağını anlamış idi.

Bu sebeble mütâlebât-ı mütemâdiyyede bulunup Hazret-i Fârûk'tan müsâade istihsâl etti ve Akk kabîlesinden 4000 kişiye kumandan olarak Mısır üzerine yürüdü. Halîfe hazretleri, Amr'a izin vermekle beraber tereddüdden kurtulamadığı cihetle kumandanın esnâ-yı hareketinde:

– Hadi git. Fakat azîmetin hakkında istihâre edeceğim, tarz-ı hareketini bir mektupla bildireceğim. Bu mektup avdetine dâir olur ve Mısır kıtasına girmeden evvel eline değerse dön, gel. Yok, Mısır'a duhûlünden sonra vâsıl olursa müste'înen billâh ilerle, dedi.

Tâhirü'l-Mevlevî

MAKĀLÂT

HİLÂFET-İ UZMÂ'NIN ŞEVKET VE KUVVETİ TEZÂHÜRE BAŞLADI

Harb-ı hâzıra iştirâkimiz elzem idi. Biz ancak böyle bir muhârebeye istirâk ile İslâm'ın refâh ve saâdetini, felâketlerini maddî ve ma'nevî hasârâtını, şeref ve haysiyetini telâfî ve te'mîn ederek gaye-i kusvâmız olan i'lâ-yı kelimetullahta bulunabilirdik. Bu öyle bir fırsat, kıymetli bir ganîmet idi ki bunda yanılsaydık, istinkâf etseydik, mahv ü muzmahil olurduk. İ'tilâf-ı Müselles hükûmetleri er gec bizi harita-i âlemden silip süpürmek için kendi aralarında karar-ı kat'îlerini vermiş, fakat vakt-i merhûnunu beklemekte idiler. Biz muhârebe-i hâzıraya iştirâk etmemiş olsaydık, şübhesiz i'tilâf devletleri Almanya ve Avusturya'yı mağlûb etmeseler bile, onları ziyâdesiyle ezip yoracaklardı. Bizim de sukûtumuza mukābil en sonra bizi taksîme çalışacaklardı. O zaman ne Almanya, ne de Avusturya devletleri, i'tilâfa karşı mukāvemet gösteremeyeceklerdi. Zîrâ idârelerindeki müslümanların

her türlü emellerine darbe vurmak, onlarla bizim aramızda vâki' olan revâbıt-ı dîniyye ve uhuvvetkârâneyi bir daha birbirine bağlanamayacak bir sûrette kırmak. İslâmiyet'le, Hilâfet'in, tehdîdat ve tahvîfâtından ebediyyen kurtulmak için i'tilâf-ı müselles devletleri bizi yeryüzünden kaldırmak husûsunda öteden beri ta'kīb etmekte oldukları siyâset-i isti'mâriyyenin en esâslı hutût ve nikātını cizip ta'yîn etmişlerdir. Husûsuyla şu son zamanlarda Afrika'da, Hindistan'da, Çin ve Japonya'da, Burma'da ve sâir diyârda gereği gibi kendiliğinden intişâr edip sâiksiz bir sûrette neşv ü nemâ bulan İslâmiyet, misyonerci devletlerin enzâr-ı dikkatini celb ile bize karşı biraz sonra ta'kīb ve tatbîkini kurmuş oldukları fenâlıkları bir an evvel kuvveden fiile çıkarmaya mecbûr etmiştir. Bu hâlet-i rûhiyye öyle bir renk ve mâhiyet kesb etmişti ki, Devlet-i Osmaniyye'nin devam ve bekāsını kendi hayat ve istiklâllerine karşı büyük bir mânia, azîm bir engel telakkī etmeye başlamışlardı. Yeryüzündeki bil-cümle müslümanların bütün emelleri, matmah-ı nazarları, yegâne müstakil bir hâlde yaşayan ve Avrupa devletlerine karşı mevcûdiyet gösteren Devlet-i Osmaniyye'ye, Makām-ı Hilâfet'e ma'tûf idi. Biz mahvolmadıkça, inkırâza sürüklenmedikçe, İngiltere ve Fransa Hindistan'a, Mısır'a, Fas'a, Kap'a, Afrika ve Aksâ-vı Sark müstemlekelerine gereği gibi sahib olamayacaklarını iyiden iyiye takdîr edip ona göre kendilerine bir hatt-ı hareket ittihâz etmişlerdi. Rusya'nın İran'da tatbîk ettiği idâre-i zâlimâne ve gaddârâneye İngiltere sırf bu nokta-i nazardan muvâfakat etmiş ve müslümanları gayr-ı müstakil bir hâlde, köle gibi yaşatmak için, Rusya'ya her türlü müsâade ve mu'âvenette bulunmuştu. Fransa'nın Fas'taki hulûl ve nüfûzuna yardım eden İngiltere yine Müslümanlığı ortadan kaldırmak emeliyle Fransızlarla tevhîd-i mesâî eylemişti.

İngiltere, cürm ve cinâyet refîkleri ile beraber kendisini bir gün bizim iz'âc ve te'dîb edeceğimizi, bunca zamandan beri irtikâb ettikleri şenâyi' ve fezâyiin [fazâyıhın!] cezâlarını vermeye tasaddî edeceğimizi yakından bilirdi. Ehl-i Salîb muhârebât-ı hûnrîzânesine karşı yüzlerce seneden beri tek başına göğüs gerip mütemâdî bir sûrette pençeleşen, yalnız bu devlettir. Maâzallâh Osmanlı müslümanlarının mağlûbiyetiyle her şey kendi kendiliğinden bitip tükenecekti. Evet, bu muhârebeden sonra İ'tilâf Devletleri [70] bizi en nihâyet on sene yaşatacaklardı. Sonra nâgehânî bir sûrette istiklâlimize, istiklâl-i İslâm'a son darbeyi vurup kat'î muzafferiyetlerini cihâna karşı i'lân eyleyeceklerdi. Cenâb-ı Hakk'a binlerce defa hamd ü senâ olsun ki biz bu acı hakīkati idrâk ederek tam zamanında işe müdahale ile i'lân-ı cihâd eyledik. Daha doğrusu vahşî Ruslar, bizim donanmamıza ansızın taarruz etmekle, bizi zorla muhâfaza-i mevcûdiyete sevk eylediler. Esâsen bizim için başka türlü hareket, başka yolda düşünmek gayr-ı kābildi. Mes'elenin başka bir yüzü safhası yoğidi. On sene sonra mahv olmakla, bir an evvel mahvolmak arasında aklen hiçbir fark tasavvur olunamaz.

Lakin şimdi öyle midir? Hayır, şimdi iş değişti. Biz büsbütün başkalaştık. Bizi zaîf ve nâ-tüvân, hasta ve ölüm yatağında zannedenler, âciz ve miskîn telakkī edenlerin yanıldıklarını, azîm hatalara düştüklerini hem görüyoruz, hem de kendileri tasdîk ediyorlar. Biz muhârebeye girişmekle hem kendimizi âtîde bizi bütün kuvvetiyle tehdîd eden muhakkak bir ölümden, inkırâzdan kurtardık, hem de İ'tilâf Devletleri tarafından mevcûdiyetleri tehdîd olunan Almanya ve Avusturya devletlerine pek büyük yardımımız dokundu. Biz harbe iştirâkle, Rusya'yı inine tıkarak yollarını bağladık, âdetâ boğazını sıkarak can damarına bastık. Rusya her tarafta mahbûs bir hale dûçâr oldu.

İngiltere de aynı hale ma'rûzdur. Osmanlı ordusu, İslâm mücâhidleri Süveyş Kanalı'nı geçip Kahire'deki Mehmed Ali Paşa kalesine muzaffer İslâm bayrağını şân ve şerefle diktikten sonra İngiltere de Rusya gibi mahbûs kalacak, mağlûb olacak, dermânı kesilecek, çıldıracaktır.

Şimdiden o çılgınlıkların –Mısır'da, İskenderiye'de Sudan'da, Malta ve Kıbrıs'ta her ân irtikâb eylediği mezâlim ve vahşetle– âsârını görmekteyiz. Vaktiyle biz daha harbe girişmezden evvel, bizi iz'âc ile Sancak-ı Şerîf'i çıkarmaya, i'lân-ı cihâda icbâr etmemelerini kendilerine ricâl-i siyâsiyyelerinden biri *Times*'da neşrettiği bir makāle ile ihtâr etmişti. Mağrûr İngilizler, bizim bu kadar müdhiş bir kuvvet olduğumuzu bir türlü tahmîn edemediler. Bizimle alay edip durdular, bizimle oyun oynamanın âkibeti vahîm olacağını hâtır ve hayâllerine getiremediler.

En sonra biz de mevcûdiyetimizi müdâfa'a edecek, hukūk-ı İslâm'ı pâmâl olmaktan vikāye eyleyecek bil-cümle tedâbîre tevessül eylemeye mecbûr olduk. Bizim bu muhârebeden yegâne maksadımız Müslümanlığı yükseltmektir. Yeryüzündeki bütün âlem-i Islâm'ı, Hilâfet'i, diyâneti, Beytü'l-makdis'i, atebât-ı âliyâtı, merkad-ı mutahhar-ı Nebevî'yi, Ka'be-i Muazzama-i İlâhiyye'yi, İslâmların mezârlarını, şeref ve namuslarını, hayat ve mevcûdiyetlerini müdâfa'a ve muhâfaza için cihâd meydanına atıldık. Bunların vikāye ve sıyâneti, beyza-i mukaddese-i İslâmiyye'nin muhâfazası Makām-ı Mu'allâ-yı Hilâfet'e min tarafillâh tevdi' olunmuş bir farîza-i mübecceledir. Öyle bir emânet-i mukaddesedir ki ona karşı ne'ûzü billâh hiyânet şöyle dursun, ihmâl ve terâhî göstermek bile büyük bir cinâyet olacaktı. Bu husûsta bütün âlem-i İslâm'a karşı Devlet-i Osmaniyye yegâne mes'ûl addedilecekti. Her türlü mes'ûliyet-i maddiyye ve ma'neviyyeden, dînî ve dünyevî mu'âhazelerden kurtulmak için i'lân-ı cihâd etmekten başka bir çare yoğidi. Binâenaleyh o mukaddes cihâd i'lân edilip müslümanlara halâs vaktinin hulûl ettiğini Halîfe hazretleri etrâfiyla, an'anesiyle, açık ve her lisân ile anlatmıştır. Makām-ı mu'allâ-yı Hilâfet kendisinden beklenen, ümîd edilen vazîfe-i nazîfeyi îfâ etmekle vicdânen, diyâneten, îmânen müsterîh olmuştur.

Elhamdülillâh müslümanlar da derhâl Halîfe'nin emrine, nidâsına, da'vetine lebbeyk-hân oldular. Halîfenin fermân-ı hümâyûnlarını işiten derhâl koşa koşa mâlıyla, cânıyla cihâda iştirâk ettiler. Henüz cihâd i'lânını işitmeyenler de -ki i'tilâf kâfirleri buna mâni olmak istiyorlarbir müddet sonra duyacaklar ve cümlesi küffâr aleyhine sell-i seyf-i intikām eyleceklerdir. Tahdîs-i ni'met kabîlinden olarak söylüyorum bugün İran, Suriye, Irak kabâil ve asâiri, Senûsîler, Sudanîler, Somaliler, Yemenliler, Hicazlılar, Dürziler, Lübnanlılar, Çerkesler, Gürcüler, Kürdler... Bütün anâsır-ı İslâmiyye Osmanlı ordularıyla beraber kâfir düşmana karşı göğüs göğüse, omuz omuza cihâd etmekle meşgül bulunuyorlar. Ulemâ, talebe-i ulûm, muallimîn, me'mûrîn, müctehidîn-i kirâm bil-cümle sunûf ve tabakāt-ı İslâmiyye üzerlerine terettüb eden vazîfe-i cihâdı îfâ etmekle mübâhî ve müftehirdirler. An-karîb bütün Afrika, Afganistan ve Belucistan müslümanlarının da küffâra karşı cihâda iştirâk edeceklerini göreceğiz.

Allah'a çok şükür! Düşmanların hiyâneti, cinâyeti, bedhâhlıkları bizim için mûcib-i saâdet ve sebeb-i hayât oldu. Bu muhârebe yüzünden İslâmiyet içinde, müslümanlar arasında –öteden beri bir incir çekirdiğini doldurmayacak kadar hiç olan bir sebeble– tekevvün eden ayrılık, gayrılık, şikāk ve nifâk da'vâları, nizâları da ortadan tabîatıyla zâil oldu. Maa'l-iftihâr bugün görüyoruz ki Sünnî, Şîî... bütün mezâhib-i İslâmiyye bilâ-ihtilâf, yek-vücûd olarak düşman-ı bî-emâna karşı harb etmektedirler. Bir Şîî müctehidiyle Sünnî âlimi arasında safvet ve uhuvvet-i hakīkiyyeden başka bir şey hüküm-fermâ değildir. Türk, Arab, Acem, Kürd, Çerkes, Gürcü, Tatar... hep birdir, bir olmuştur.

Ahîren şehrimizi şereflendiren İran şeh-zâdegân ve ulemâ-yı muhteremesinden Şeyhu'r-reîs hazretlerinin bütün millet-i necîbe-i Osmaniyye, bilhassa zât-ı Hazret-i Hilâfet-penâhîyle Makām-ı Meşîhat-penâhî tarafından nâil oldukları iltifât ve teveccühât bâlâdaki müdde'âmızı isbâta kâfîdir. Şeyhu'r-reîs [71] hazretleri müslümanların öteden beri muhterem bir âlimi, fâzıl bir pîşvâsı olup ittihâd-ı İslâm'ın husûlüyle beyne'l-müslimîn hüküm-fermâ olan ihtilâfâtın ber-taraf edilmesine bütün mevcûdiyetiyle çalışan bir pîr-i muhteremdir. İttihâd-ı İslâm uğrunda nice güzel eserler, müessir manzûmeler te'lîf ve

tanzîm buyurmuştur. Müşârun-ileyh hazretleri hatîb, şâir olduğu kadar büyük bir âlem-i nihrîrdir. Me'mûl ederiz ki bu muhterem şeh-zâde, bu mütebahhir âlim atebât-ı âliyât tarîkıyla vatana avdet buyuracakları zaman Şîî-lik'le Sünnîliği tevhîd ve takrîbe çalışacak ve her türlü uhuvvet ve samîmiyeti yeniden te'kîd ve te'yîd husûsunda mesâî-i cemîle ibrâz eyleyeceklerdir. Bu ince noktaları düşünen, Müslümanlığın terakkī ve te'âlîsine, uhuvvet-i İslâmiyye'nin te'essüsüne hasr-ı gayret eden hâdimîn-i ittihâda bu mesâî-i mebrûrelerinden dolayı arz-ı şükrân eylemeyi bir vecîbe-i zimmet biliriz.

S[sin]. M. Tevfik

EŞ-ŞA'B

Balkan Harbi'nin ferdâ-yı işti'âlinde Hizbü'l-Vatanî'nin fedâkâr evlâdları Avrupa'da ve Mısır'da milleti uyandırmaya calısıyor, istibdâdı yıkmak ve hürriyet kazanmak için muttasıl uğraşıyordu. Balkan Harbi'nin hâdisât-ı mü'ellimesi Mısır vatanperverlerinin yüreklerini cayır çayır yakıyordu. Çünkü en kavî istinâdgâhları, en kavî emelleri sarsıntıya ma'rûz kalmak üzere idi. Bu sırada bütün Mısırlıların hakiki ve pür-galeyân hislerine tercüman olarak kahraman reîsimiz Ferid Bey'in merhûm Kamil Paşa'nın siyâsetini tenkīden yazdığı bir makālesi neşrolundu. Ferid Bey'in neşr-i hakāyıkta bulunması İngilizlerin hoşuna gitmediğinden, o vakit Mısır efkâr-ı umûmiyyesinin nâzım ve muharriki olan el-Alem gazetesi ta'tîl edildi. Elimizde son kale kalmıştı: eş-Şa'b! .. Evet; eş-Şa'b'ı çıkarmak icâb ediyordu. Çünkü efkâr-ı umûmiyyeyi vatan mülhidlerinin dest-i mel'anetine bırakmak bir cinâyet idi. Altı kişi idik. Gazetenin bir günlük masârıfını birbirimizden tedârik ederek duvarları isli ve râtıb bir matbaanın köşesinde gazeteyi tahrîre başladık. Gazete birinci yevm-i intişârında bir aylık masârıfını çıkarmıştı. Faâliyet yine başladı ve eş-Şa'b on beş günden sonra sekiz büyük sahîfe neşrolunuyordu. Büyük bir matbaaya ve idârehâneye mâlik olmuştu. Mücâhede yine eski harâretiyle başladı. Bu sefer eş-Şa'b muharrirleri kellelerini koltuklarına almışlardı.

Muharrir-i âciz altı ay evvel kendime bir menfâ arıyorken daha sıcak bir âğūş, daha emîn bir penâh-ı müşfik buldum: Dârü'l-Hilâfe!.. Zavallı refîklerim* ise Malta'ya o engisizyon adasına kim bilir nasıl işkencelerle ta'zîb için nefy edilmişlerdi. Böylece Mısır'da imanı, îmân-ı vatanîyi telkīn eden sonuncu ses de kısıldı. Evet, bütün riyâkâr ve alçak hâinlerin saçtıkları kara zulmetler arasında ümmete râh-ı selâmeti gösteren o nûr da söndü. Fakat inşâallah yarın Halîfe ordularının seyf-i cihâdı o zulüm ve hiyânet ejderlerini mahvedecek ve hilâl-i İslâm yine o mu'azzez yurdun âfâk-ı mâtemine nûr ve hayât saçacaktır. İşte bu zavallı menfî kardeşlerimin rûhlarını şâd edecek yegâne tesellî budur. Onlara binlerce selâm...

eş-Şa'b Muharrirlerinden

Ömer Rıza

MATBÛÂT

CİHÂD İ'LÂ-YI KELİMETULLÂH İÇİNDİR

Bazı gazetelerin neşriyât-ı kavmiyyede bulunmalarına karşı *Yozgad* refîkimiz ber-veh-i âtî nesâyihde bulunuyor:

"Sevgili Halîfe'mizin, hükûmet-i hâzıramızın eslâf-ı kirâmın isrine tevâfuk eden meslek ve maksad-ı mukaddesleri hep Müslümanlığın, âlem-i İslâm'ın terakkī ve te'âlîsine ma'tûf ve münhasır olduğu, her işte ırk, kavim hissi ve menâfi'-i sâire kat'iyyen nazar-ı i'tibâr ve ehemmiyete alınmayıp yalnız İslâm'ın tahlîsi, İslâm'ın te'âlîsi, İslâm'ın te'mîn-i menâfi'i gāye-i emel ittihâz olunduğu bu muhârebede, bu cihâd-ı mukaddesde tamamen tezâhür etmiş olduğundan; Arab, Türk, Kürd, Çerkes... velhâsıl bu dîn-i celîle mensûb bulunanların cümlesi kitle-i vâhide hâl ve sıfatını iktisâb ederek halîfemizin, hükûmetimizin cihâd da'vetine çâr-aktârdan lebbeyk-zen-i icâbet olmuslardır.

Bugün bu dîn-i celîlin küre-i arzın her tarafında bulunan milyonlarca mensûbîni ırk ve kavmiyet hissi gibi İslâm nezdinde ecnebî ve mezmûm, kat'iyyen memnû' olan sâiklerin hepsini nazar-ı i'tibâr ve ehemmiyetten ıskāt ederek fenâ fi'l-İslâm olmuşlardır ki zafer işte bundadır.

Zâten vatan, kavmiyet hissi ve menâfi'-i sâire te'mîni maksadıyla muhâfaza edilemez. Vatan din için sevilir ve din ile muhâfaza olunur. Vatanperver olmak dinli olmak demektir. Zîrâ din vatan, vatan dindir.

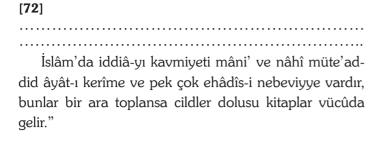
Cehâletle Avrupa'dan alınıp Meşrûtiyet'ten sonra meydana çıkarılan bu fikir ümmet-i Muhammed'i tefrikalara uğratarak bâdî-i mevti olacak bir dâ'ü'l-efrenc olduğunu Balkan Muhârebesi'nde görmüş idik.

Bugünkü cihâd-ı ekberde dahi muzafferiyetin bilâtefrîk-ı cins ve ırk bütün müslümanların yek-vücûd olması ve hepsinin bütün mesâîsini bir noktaya, i'lâ-yı kelimetullâha ma'tûf ve münhasır olmasıyla ihrâz edilebileceği tamamıyla tahakkuk etmiştir.

.....

......

^{*} Emîn er-Râfi'î, Ahmed Hilmi, Sadık Anber, Fuad, Abdullah Talat.

MÜSLÜMANLARIN, LİVÂ-YI KAVMİYYET DEĞİL, LİVÂ-YI İSLÂM ETRÂFINDA TOPLANMALARI VAKTİ GELDİ

Muhterem Ağaoğlu Ahmed Beyefendi *Tercümân-ı Hakīkat*'in 12116 numaralı nüshasında yazıyor:

"Avâm ne esâsâtı anlar, ne de uzağı görür. Onun dimâğı daima zevâhir üzerinde cevelân eder ve idrâk edebildiğine ehemmiyet verir. Birkaç câhil dinsiz rehber ve mürşidin tahrîkât ve iğfâlâtı da buna inzimâm edince, artık avâm o cüz'iyâta tapar, onun yolunda her şeyi fedâ etmeye hâzır olur."

Müşârun-ileyh "Uhuvvet-i İslâmiyye'nin fikren, fiilen ve hissen te'sîsi" akvâm-ı İslâmiyye arasında nifâk ve iftirâkın kaldırılması vakti hulûl ettiğini beyân buyurduktan sonra da diyorlar ki:

"İslâmları maddeten halâs etmek için sell-i seyf etmiş olan Hilâfet-i Muazzama-i İslâmiyye'den, İslâm ordularının arkasınca bir de onları ma'nen halâs edecek beşâret ve uhuvvet gitmelidir. Cüz'iyyât üzerinde i'tilâf ve imtizâc olunarak, külliyât ve esâsâtı müdâfa'a ve muhâfaza için bütün İslâmların livâ-yı İslâm etrâfında toplanmaları vakti gelmiştir."

ŞUÛN

BU HAFTA ZARFINDAKİ TEBLÎGĀT-I RESMİYYE

Kafkasya:

Çoruh mıntıkasında icrâ-yı harekât eden kıtaâtımızdan bir müfreze Ardahan'a doğru ilerlerken mâh-ı hâlin on beşinci günü şehr-i mezkûr garbında Rus Kazak kıtaâtına tesâdüf ederek püskürtmüştür. Ardahan'ın düşman tarafından General Zaha'nın kumandası altında 3000 Kazak, 6 sahrâ topu ve iki makineli tüfenkten mürekkeb bir kuvvetle işgāl edilmiş olduğu haberine rağmen adeden pek dûn bir mikdarda bulunan müfrezemiz mâh-ı hâlin on altıncı günü sabahı düşmanın kuvvetli

bir sûrette tahkîm ve topçu ile takviye edilmiş mevâzi'ine taarruz etmekten çekinmemiştir. Muhârebe pek kanlı olmuş ve akşama doğru Rusların büyük zâyiâtla firâr hâlinde çekilmesiyle netîcelenmiştir. Zâyiâtımız azdır. Rus kıtaâtı firâr etmezden evvel şehrin büyük bir kısmıyla kendi cephane depoları ve erzak depolarının bir kısmına ateş vermiş ve müslüman ahâli emvâlini yağma etmiş ve bunlar hakkında her türlü muâmelât-ı gaddârâneyi irtikâb eylemiştir. Silahsız birçok erkek ve kadın süngülenmiş ve din kardeşlerimizden birinin öldürülmeden evvel gözleri oyulmuştur. Mühim bir mikdarda cephane ve edevât-ı harbiyye ile düşmanın nakliye kollarından bir kısm-ı azîmi tarafımızdan iğtinâm olunmuştur. Tahlîs edilen ahâlî-i mahalliyyenin şevk ve şâdîsi ve Ardahan'da pek parlak bir sûrette kıtaâtımızla omuz omuza harb eden gönüllülerin âsâr-ı merdânegî ve hissiyât-ı cenkcûyâneleri gayr-ı kābil-i tasvîrdir.

Erzurum'dan alınan ma'lûmâtta muzaffer ordu-yı aslîmiz cephesinde mevki'-i mezkûra doğru büyük bir üserâ nakliyâtının başladığı ve şimdilik altı yüz esirin Erzurum'a muvâsalat eylediği bildirilmiştir.

12 Kânûnievvel: Kafkasya Ordusu Kumandanlığı'ndan bugün gelen ma'lûmâta nazaran kıtaâtımız muzafferâne ileri harekâtına devam etmektedir. Ordumuzdan bir kısım kuvvet Sarıkamış'a kadar ilerleyerek burada mu'annidâne muhârebâtı müteâkib bir muvaffakiyet-i kâmile kazanmıştır. Mâh-ı hâlin 12'sinden i'tibâren Ruslardan, 2000'i mütecâviz esîr alarak 8 top, 13 makineli tüfenk, birçok esliha ve azîm mikdarda cephane ve her türlü malzeme-i harbiyye iğtinâm eylemiş ve kezâ bir hayli erzâk elimize geçmiştir. Sarıkamış ile Kars arasında tekmîl muhteviyâtıyla iki dolu askerî tren zabt olunmuş ve Sarıkamış-Kars Demiryolu tahrîb edilmiştir. Daha şimâlde icrâ-yı harekât eden kıtaâtımız, yeni bir muvaffakiyet iktisâbıyla kesb-i temeyyüz etmiştir. Tavusgerd'den Rus arâzîsi dâhiline ilerleyen bir kol bir Rus taburunu bir boğazda mühlik bir ateş altına almıştır. Düşman taburu 200 maktûl ve 400 esîr vermiş ve mütebâkī kısmı darmadağınık olmuştur.

Azerbaycan:

Mâh-ı hâlin on altıncı günü kıtaâtımız İran aşâiri ile birlikte Savuçbulak'ın 50 kilometre şimâl-i şarkīsinde bulunan Miyân-ı Devâb mevki'i civârında Rusları kat'î bir sûrette mağlûb etmiştir. Düşman-ı mezkûr 10 top ve 4000 neferden fazla kuvvette olup muhârebe netîcesinde 200'den fazla telef ve birçok mecrûh ve altı top zâyi' etmiş ve elimize birçok tüfenk, cephane ve techîzât-ı sâire bırakarak firâr eylemiştir.

23: Bugün anlaşıldığına göre kıtaâtımız kendileri ile müttefik olan aşâir ile beraber Miyân-ı Devâb Muhâre-

besi'nden başka sâir muvaffakiyât ihrâz etmişlerdir. Ruslar ric'at esnâsında orada iki top daha zâyi' etmişler ve birçok esîr vermişlerdir. Diğer bir kol, düşmanı, Miyân-ı Devâb'ın cenûbunda bir muhârebede mağlûb ederek iki top, birçok silah ve cephane iğtinâm eylemiştir.

Karadeniz:

23 Kânûnievvel: Karadeniz'de Sinob civârında iki kruvazörümüzle Rusların on yedi cüz'-i tâmdan mürekkeb kuvvetli filoları arasında müsâdeme olmuştur. Bu muhârebenin tafsîlâtı henüz belli olmamış ise de her hâlde düşman büyük olan tefevvuk-ı adedîsine rağmen bu defa da gemilerimize bir zarar îrâs edememiştir.

Suriye:

Birkaç zamandan beri Suriye sahilinde dolaşmakta olan Rus kruvazörü Askold 19 Kânûnievvel'de Yafa

civârına asker çıkarmaya teşebbüs etmiştir. Fakat sâhil muhâfızı tam vaktinde ateş açarak düşman filikalarını birkaç maktûl vererek çekilmeye mecbûr etmiştir.

İHTÂR

Abone bedelâtını tamamen göndermeye muktedir olmayan kāriîn-i muhteremenin hiç olmazsa ayda birer mecidiye göndermek sûretiyle te'diye-i deyne himmet buyurmaları istirhâm olunur. Ümîd ederiz ki kāriîn-i kirâm bu ricâmızı nazar-ı dikkate alır, dirîğ-i himmet buyurmazlar.

Matbaa-i Âmedî

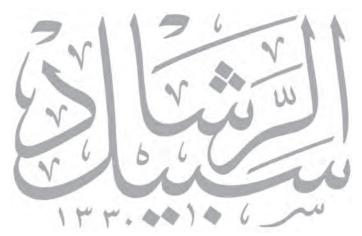
Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17). altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif

Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib

والله يهدي من يشاء الي صراط مستقيم

14 Ocak 1915

27 Safer 1333

Persembe

1 Kânûnisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 322

TEFSÎR-İ SERÎF

¹ Bakara, 2/286.

Ey bunca zamandır bizi te'dîb eden Allah: Ey âlem-i İslâm'ı ezen, inleten Allah! Bizler ki senin va'd-i İlâhîne inandık; Bizler ki bin üç yüz bu kadar yıl seni andık; Bizler ki beşer bir sürü ma'bûda taparken, Yıktık o yaman şirki, devirdik ebediyyen; Bizler ki birer hamlede evhâmı bitirdik, Ma'bedlere Ma'bûd-ı Hakīkī'yi getirdik; Bizler ki senin ismini dünyaya tanıttık... Gördükse mükâfâtını, yâ Rab, yeter artık! Çektirmediğin hangi elem, hangi ezâdır? Her ânı hayâtın bize bir rûz-ı cezâdır! Ecdâdımızın kanları seller gibi akmıs... Maksadları dîninle beraber yaşamakmış. Evlâdı da kurbân olacakmış bu uğurda... Olsun yine, lâkin bu ışık yoksulu yurda, Bir nûr-ı nazar yok mu ki baksın bacasından? Bir yıldız, İlâhî? Bu ne zulmet! Bu ne zindan! Hâlâ mı semâmızda gezen leyle-i memdûd? Hâlâ mı görünmez o ziyâ-pâre-i mev'ûd? Omrün daha en canlı, harâretli çağında, Çalkanmadayız ye's ile hirman batağında! Kâm aldı cihan, biz yine ferdâlara kaldık... Artık bize göster ki o ferdâyı, bunaldık... Bir emrine ecdâdı da, ahfâdı da kurban... Olmaz mı bu millet daha te'yîdine şâyân?

Meâl-i Celîli

"Tâkat getiremeyeceğimiz yükü bize yükleme, Allah'ım!.."

Hüsran vine bîcârenin âmâlini sardı; Âtîsi nigâhında karardıkça karardı. Balkan'daki yangın daha kül bağlamamışken, Bir başka cehennem çıkıversin... Bu ne erken!

Lâkin bu cehennem onu vıldırdı mı? Aslâ! İ'lâya seğirtip duruyor nâmını hâlâ! Kum dalgalarından geçiyor öyle şitâbân: Gûyâ o sabâ, geçtiği çöller de hıyâbân. Kar kütlelerinden iniyor öyle yaman ki: Bir çağlayan akmakta yarıp taşları sanki. Kızgın günün altında beyâbânı dolaştı; Yalcın buzun üstünde sekip dağları astı. Artık gidiyor: Hakk'a giden bir yolu tutmuş; Allah'a bakan gözleri dünyayı unutmuş. Cûş eyleyedursun geriden nevha-i hüsrân... Yâdında onun şimdi ne mâtem, ne de hicrân! Yâdında değil lânesinin hüzn-i elîmi; Yâdında değil yavrusunun tavr-ı yetîmi; Yâdında değil doğduğu, ter döktüğü toprak; Yâdında kalan hâtıra bir şey, o da ancak: Gökten ona âgūş açan ecdâd-ı şehîdi! Artık o da yükseldi, fakat yerde ümîdi: Bir böyle şehîdin ki mükâfâtı zaferdir, Vermezsen İlâhî dökülen hûnu hederdir! Berlin

Mehmed Âkif

[74] HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Şerîf

الْغزْوُ غَزْوَانِ، فَأَمَّا مَنْ ابْتَغَى وَجْهَ اللَّهِ، وَأَطَاعَ الْإِمَامَ، وَأَنْفَقَ الْكَرِيمَةَ، وَيَاسَرَ الشَّرِيكَ، وَاجْتَنَبَ الْفُسَادَ، كَانَ نَوْمُهُ وَنُبُهُهُ أَجْرًا كُلُّهُ، وَأَمَّا مَنْ غَزَا رِيكَ، وَاجْمُ بِالْكَفَافِ. 1 رِيَاءً، وَشُمْعَةً، وَعَصَى الْإِمَامَ، وَأَفْسَدَ فِي الْأَرْضِ، فَإِنَّهُ لَا يَرْجِعُ بِالْكَفَافِ. 1

Meâl-i Şerîfi

Gazâ ikidir: Her kim Bârî te'alâ'nın vech-i kerîmi için gazâya çıkar, imâma itâat eder, azîz malını infâk eder, yoldaşına yüsr u suhûletle mu'âmele eder. Gezdiği arzda fesâddan ictinâb eylerse uykusu da, uyanıklığı da hep ecr-i mesûbettir. Her kim fahr için, riyâ için, adı anılsın için gazâya çıkar, imâma isyân eder, girdiği arzda fesad çıkarır ise gittiği gibi geri dönmez.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Mu'âz bin Cebel radıyallâhu anhdır. Muharricleri *Ahmed bin Hanbel*, *Ebû Davud*, *Nesâî*, *Hâkim ve Beyhakī*'dir.

Hadîs-i Şerîf

حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخُلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ فَيَخُونُهُ فِيهِمْ، إِلَّا وُقِفَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فقيل له هذا قد خلفك في اهلك بسوء فخذ من حسناته ماشئت فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ، فَمَا ظُنُّكُمْ.2

Meâl-i Şerîfi

Mücâhidîn kadınlarının cihâda gitmeyen kā'idîn üzerindeki hürmeti atalarının hürmeti derecesindedir. Mücâhidînden bir kimsenin âilesine bakmayı deruhde edip ona âilesince hiyânet eden hiç bir kimse yoktur ki kıyâmet gününde o mücâhidin karşısında durdurulup o mücâhide: "İşte bu ehlinin işlerinde sana halef olup fenâlık etti. Hasenâtından istediğin kadar al" denilmesin. Ve o mücâhid de onun amelinden istediği kadar almasın. Ne zannedersiniz?

Nesâî rivâyetinde (إِلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى) denilmiştir (أَصْحَابِهِ فَقَالَ: مَا ظَنُّكُمْ تُرُوْنَ يَدَعُ لَهُ مِنْ حَسَنَاتِهِ شَيْئًا ki: "Ondan Nebiyy-i ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem ashâb-ı kirâmına dönerek artık ne dersiniz? Hasenâtından bir şey bırakacağını zanneder misiniz? Buyurdu" demektir.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Büreyde radıyallahu anh ve muharricleri İmâm Ahmed bin Hanbel, Müslim, Nesâî, Ebû Davud'dur.

Hadîs-i Şerîf

عَجِبَ رَبُّنَا عَزَّ وَجَلَّ مِنْ رَجُلٍ غَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَانْهَزَمَ أَصْحَابَهُ فَعَلِمَ مَا عَلَيْهِ، فَرَجَعَ حَتَّى أُهَرِيقَ دَمُهُ، فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِمَلَائِكَتِهِ: انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي رَجَعَ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي، وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي حَتَّى أُهَرِيقَ دَمُهُ. 3

Meâl-i Şerîfi

Rabbimiz te'âlâ ve tekaddes hazretleri şöyle bir adama taaccüb eder, yani o adamı beğenir ki: Allah yolunda gazâya çıkar, arkadaşları münhezim olur, o ise üzerindeki vazîfeyi unutmayarak döner ve kanı akıncaya kadar küffâr ile uğraşır. Bunun üzerine Allah azze ve celle meleklerine buyurur ki: "Bakınız şu kuluma. Bende olan ni'metlere rağbet ederek ve bende olan nikmetten⁴ kaçınarak döndü ve kanı akıncaya kadar döğüştü."

Hadîs-i şerîfin râvîsi İbni Mes'ûd radıyallâhu anh, muharrici *Ebû Davud*'dur.

Hadîs-i Şerîf

عن البراء ان رَجُلاً أَسْلَمَ فَقَاتَلَ فقتل. فَقالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى الله عَلَيه وسَلم عمل هَذَا قَلِيلاً وَأَجْر كثيرًا. 5

Meâl-i Şerîfi

Berâ' radıyallâhu anhdan mervîdir ki: Biri müslüman oldu. Ve hemen muhârebeye girişip katl olundu. Bunun üzerine sallallâhu aleyhi ve sellem: "İşte bu adamcağız az çalıştı, fakat çok me'cûr oldu" buyurdular.

Bu hadîs-i şerîf Buharî ile Müslim hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

الْمُنْفِقُ عَلَى الْخَيْلِ كَالْبَاسِطِ يَدَهُ بِالصَّدَقَةِ لَا يَقْبِضُهَا. 6

Meâl-i Şerîfi

Fî sebîlillâh hayvan yetiştirip bakmak için infâk eden kimse sadaka için ellerini açıp hiç kapamayan yani sadakadan vazgeçmeyen kimseye benzer.

Bu hadîs-i şerîf Müsned-i İmâm Ahmed bin Hanbel ile Sünen-i Ebî Davud ve Müstedrek-i Hâkim'de İbni el-Hanzaliyye radıyallâhu anhdan mervîdir.

Ahmed Naim

¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 46.

² Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 47.

³ Ebû Dâvud, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 38.

⁴ Metinde "ni'metten" yazılmıştır.

⁵ Benzer şekilde, Müslim, Sahîh, Kitâbü'-İmâre, 41.

⁶ Ebû Dâvud, Sünen, Kitâbü'l-Libâs, 26.

[75] YERMÛK MELHAME-İ KÜBRÂSI

Bir zelzele-i kıyâmü's-sâ'a gibi bütün Avrupa-yı Garbî'yi sarsan sultânü'l-mücâhidîn Hazret-i Fâtih cennet-mekânın son darbe-i kahhârıyla gayyâ-yı inkırâz ve izmihlâle yuvarlanan Bizans İmparatorluğu heyûlâyı hâkimiyyetini -arz-ı mukaddesi âğūş-ı vefâsında tutan-Suriye hâk-i pâkinden Toros Dağları'nın öte tarafına: Şimâl-i garbîsine tard ve iclâ etmiş olması i'tibârıyla hadd-i zâtındaki dehşet ve ehemmiyetini bir de büyük bir muvaffakiyet-i siyâsiyye ile tetvîc eden Yermûk Muhârebe-i hûnîni gerçekten melhame-i kübrâ ıtlâkına sezâ bir levha-i garrâ-yı fahr u mübâhâttır. Sark ve garbda İslâm merdliğine, İslâm kahramanlığına, İslâm ulüvv-i şânına târîh-i medeniyet ve insâniyyette büyük ve mümtâz bir mevki'-i bâlâ-terîn-i şân u şeref te'mîn eden bî-nazîr ve bî-misâl muzafferiyetler pek çoktur. Fakat bu sanlı muzafferiyet-i İslâmiyye âbidât-ı târîhiyyesi miyânında Yermûk melhame-i kübrâsının kendine hâs bir mevki'-i iclâli vardır.

İnsan bu dehşetli vegāyı târîhte okurken pîş-i hayâlinde âdetâ ikinci bir Bedr-i kübrâ –daha büyük bir mikyâsta– tecessüm ediyor.

Bedr-i kübrâ galebe-i hârika-nümûnu şirki ve şirkin âlihât-ı menhûte-i ahcâr ve eşcârını hâk-i mukaddes-i Hicaz'dan nasıl süpürdü, nasıl müdhiş bir darbe-i kahr u tenkîl vurarak saltanat-ı muazzama-i İslâmiyyenin üssü'l-esâs-ı masûnü'l-indirâsı olduysa Yermûk muzafferiyet-i celîlesi de o şevketli saltanat-ı tevhîde Suriye kıt'a-i cesîmesini kazandırarak nısf-ı küre-i garbînin karanlık ufuklarını tâ Bahr-i Muhît-i Atlasî sâhillerine kadar bârika-i kahr u celâliyle tenvîr etti.

İslâmiyet Yermûk sâha-i gîr u dârından mağlûben dârü's-selâmına çekilmiş olaydı Cezîretü'l-Arab'da mahsûr kalacak, belki de kendi öz yurdunda yaşayamayacaktı.

Bu azîm harb, İslâmiyet'le Şark İmparatorluğu arasında bir hayat ve memât mes'elesinin hall-i kat'îsi demek idi.

Bunun içindir ki bedbaht Herakliyus nevmîdâne bir telâş, çılgın bir asabiyetle hemen üç yüz bin kişilik bir orduyu Şam'ı tehdîd etmekte olan Emînü'l-ümme Ebû Ubeyde el-Cerrâh radıyallâhu anh hazretlerinin üzerine yürüttü.

İslâmiyet'in, müslümanların birinci halîfe-i zî-şânı da Irak'ta Sasaniler'in ateşperest ordularıyla çarpışmakta olan seyf-i meslûl-i tevhîd Hâlid bin Velîd radıyallâhu anh hazretlerine âcilen Emînü'l-ümme'nin imdâdına koşması emrini verdi.

Biz, burada târîh-i fütûhât-ı cihângîrânemizin o şanlı sahîfe-i muzafferiyetini harfiyyen nakledecek değiliz. Pek küçük bir ekalliyet, nisbetsiz bir ekseriyet-i azîmeyi nasıl mağlûb etti? Nasıl pîş-i ta'kībine katarak çiğnedi, ezdi? Bakiyyetü's-süyûfunu nasıl şimâle doğru kaçırdı? İşte bunları müslümanlara, erbâb-ı ibret ve basîrete arz etmek isteriz. Husûsuyla Herakliyus'un o cesîm ordusu eslihasının mükemmeliyetiyle, teşkîlâtının intizâmıyla da İslâm ordusunu pek geride bırakıyordu. Hatta başkumandanları Vartan muazzam (!) ordusunun muzafferiyetinden o kadar emîn idi ki Antakya'dan velvele-i hareketi aks-endâz-ı dehşet olur olmaz ceyş-i İslâm'ın korkudan dizlerinin bağı çözülerek pek güç firâr edebileceğini gözleriyle görüyormuş (!) gibi sayıklıyordu.

Mücâhidîn-i İslâm, yerinden kopan yanardağlar gibi üzerine yıkılıp gelen Rumların¹ önünden mev'id-i telâkī olan Yermûk'e kadar kemâl-i vakār ve sekînetle çekildi. İşte orada kavga başladı.

Fi'l-vâki' Bizanslılar müdhiş hücûmlarıyla İslâm ordusunu üç defa ric'at ve belki hezîmete icbâra çalıştılar. Lâkin ne mümkün..! أَنَّ اللهُ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ في سَبِيلِهِ صَفًّا) "Şübhesizdir ki Allah kendi uğrunda yek-pâre kale duvarı gibi saff-ı cihâd teşkîl ederek harb edenleri sever, onlardan râzı olur" medîha-i ilâhiyyesinin timsâl-i zî-hayâtı olan âb-rû-yi İslâm'ı hangi kuvvet yerinden oynatabilirdi.?

Vaktâ ki nöbet o, arslan kümesine geldi, sâ'ika-i kahr-ı ilâhî gibi mukābil bir hücûm... Bir hücûm ki değil o pali-karyalar, bütün cihânın kahramanları geçinenler de olsa hevâm ve haşerât-ı arz kadar ehemmiyeti olmayacak idi.

Üç yüz bin kişilik mehîb bir kitle-i beşer, kendilerinin ancak onda biri nisbetinde olan otuz bin insandan kaçı-yordu. O kadar cebînâne ve hâifâne ki güyâ ölümden canlarını kurtarabilmek için firârlarına mâni' olan Yermûk Nehri'ne atılıp boğuluyorlardı!

Mezkûr nehirde boğulan, esnâ-yı ta'kībde öldürülen, çiğnenenlerin adedi meydân-ı harbdeki maktûlleriyle beraber yüz elli bini geçiyordu. Dikkat olunmalıdır ki bu târîhin gāyet ihtiyâtkârâne kabûl ettiği bir aded-i sahîhtir. Gāliblerin verdikleri o kıymetdâr şehîdler ise ancak üç bin sahâbîden (radıyallâhu anhüm) ibâret idi.

Abdurrahman-ı Gāfiki'nin meşhed-i mübâreki olan Puvatya harb-i meş'ûmunda İslâmlardan üç yüz bin mücâhidin şehâdetiyle iftihâr eden ve Şarl Martel'i e'izze-i nasârâ miyânında gösteren frenk târîhleri, bilmem, Rumların Yermûk sâha-i gîr u dârındaki bu fâhiş mağlûbiyetlerine ne derler? Taassub-ı salîbin derecesine bakılsın. Bu frenk müverrihlerin en müte'ahhirlerinden olan Huart Arablar nâmına yazıp geçen sene tab' ve neşrettiği târîhinde Yermûk melhame-i kübrâsını âdî bir müsâdeme şeklinde küçültmeye çalışıyor, tarafeyn kuvvetlerinden ise hiç de bahsetmiyor. Çünkü işine gelmiyor.

¹ Metinde "ruhların" yazılmıştır.

² Saf, 61/4.

[76] Onlar ne derlerse desinler, biz İslâm'ın on dört asır evveli bu şanlı muzafferiyeti esbâbını maddiyetten ziyâde ma'neviyette aramamız lâzım geldiğini hakīkat bize emrediyor.

Evet, işte görülüyor ki İslâmiyet'in nefh eylediği rûh-ı ulvî-i insâniyyetle dirilttiği, süründüğü sefil, vahşî topraklardan kaldırıp cihân-ı beşeriyetin fevkine yükselttiği bir avuç kahraman-ı şîr-dil kendisinden on kere çok olan cesîm bir orduyu bir hamlede mahvediyor. النَّ يَكُنُ مِنْكُمْ) = "Eğer sizden sâbir yirmi kişi bulunursa iki yüz düşmanı mağlûb ve makhûr ederler" va'd-i ilâhîsinin sıdkına şâhid-i zî-hayât oluyor.

Bir ordunun ki vasf-ı mümtâzı: Şecâ'at ve hamâset, âmirine ale'l-ıtlâk inkıyâd ve itâat, meydân-ı harbde sabır ve sebât, azim ve tevekkül, istihfâf-ı hayât, istihkār-ı mevt, sevdâ-yı şehâdet; efrâdı rûhen, vicdânen ziyâ-yı hûrşîd gibi gayr-ı kābil-i tecezzî ve inhilâl bir vücûd, adeden az da olsa... hayatına, o dört günlük metâ'-ı muvakkatine, onun şehevât-ı behîmesine esîr, dini, milleti, devleti, vatanı, bayrağı uğruna ölmek şöyle dursun, ufacık bir cerîhaya râzı değil, hatta bir kılına bütün cihânı fedâdan çekinmez hissiz, vicdânsız, korkak, mâ-fevkine serkeş, âsî, sebât ve mekânet gibi mezâyâdan ârî mahlûkāt-ı sefileden mürekkeb bir orduyu adeden milyona bâliğ olsa yine mağlûb ve makhûr edeceği şübhesizdir. İşte ceyş-i İslâm! İşte karşısındaki düşman!

Ceyş-i İslâm, askerliğin rûhu olan itâat ve inkıyâdda o derece-i kemâli bulmuştu ki âmiri "âteşe atılınız!" dese tereddüd bile etmek istemezdi.

Bu müstesna Yermûk kahramanlarından: Ebû Cehm Benî Huzeyfe el-Adevî radıyallâhu anh diyor ki: Harb Islâm'ın muzafferiyet-i kat'iyyesiyle hitâm buldu. Ammi-zâdemi göremediğim için şâyed mecrûhîn miyânındadır zannıyla elimde bir kap su gittim, bir de baktım hakīkaten mecrûh ve hâlet-i nez'de, yüzünü mesh ettim, gözlerini açtı "Su ister misin?" dedim; "evet" işaretini aldım. Tam suyu dudaklarına götürürken öteden bir mecrûh acı bir enîn kopardı, ammi-zâdem suyu ona götürmekliğimi işaretle anlattı, götürdüm, bir de tam suyu içeceği anda daha öteden diğer yürekler delen bir ikinci âh.... O da bu ah karşısında mümkün değil suyu içemeyeceğini, o zavallının imdâdına yetişmekliğimi anlattı. Koştum, meğer teslîm-i rûh etmiş. Döndüm beriki de gitmiş, ammi-zâdeme koştum, o da rahmet-i Hakk'a vâsıl olmuş, hiç birine suyu içmek nasîb olmadı.*

Görüyor muyuz müşârun-ileyhim hazerâtının yek-diğerine karşı olan fart-ı muhabbet ve şefkatlerini? Şurada çeşmenin suyu biraz azalsa biz birbirimizi kırar, geçiririz. Kafa yarılmak bile olur. Onlar ise mevtin sekerâtı için-

de bile kardeşlerini kendi nefislerine, onların hayatlarını kendi hayatlarına tercîh ederlermiş. Sanmayalım ki bu dem-i vâpesîndeki şu ulvî su fedâkârlığı yalnız bu muhterem şehîdlere münhasır, sâbıkīn-i İslâm hazerâtının hepsi $(\hat{c}_{\hat{c}})$ sitâyiş-i ilâhîsine mazhariyet için birbiriyle müsâbaka ederlerdi, hatta son nefeslerinde bile!... İşte hakīkī büyük müslümanlar!

Mehmed Fahreddin

-2-

Amr ile ma'iyyeti gece vakti hareket etti. Yola çıkmak için geceyi ihtiyâr edişi, gideceği zaman ve mekânı tamamıyla gizli tutmak idi. Belki halîfe, Mısır seferinin te'hîri re'yinde bulunur da adam gönderip kendisini geri cevirtir diye kemâl-i sür'atle ilerliyordu.

Refah** mevki'inde bulunduğu sırada Fârûk-ı muazzam hazretleri tarafından bir emirnâme geldi. Amr, kāsıdı oyalayıp halîfenin mektubunu almadan el-Ariş civârında bir köye kondu ve orasının Mısır arâzîsinden olduğunu sorup öğrenince emirnâmeyi aldı, okudu.

Hazret-i Halîfe, mektubunda ordunun şimdilik geri dönmesini emrediyordu. Serdar, nâme-i Fârûkīyi okuyup meâlini teblîğ eyledikten sonra:

– Emîru'l-mü'minîn, Mısır toprağına girmeden evvel avdetimi âmir bir mektubunu alırsam geri dönmemi söylemişti. Halbuki şu mektup elime Mısır arâzîsinde vâsıl oldu, binâenaleyh dönmeyeceğiz, diyerek

Bismillâhi ve alâ bereketillâh, arş! Emrini verdi.

İslâm mücâhidleri yürüdüler ve Fermâ*** kasabasının önüne geldiler. Oradaki Rumlar, müdâfa'ada bulundular ve bir ay kadar dayandılarsa da kasabanın yed-i İslâm'a geçmesine mâni' olamadılar.

¹ Enfâl, 8/65.

^{*} Fütûhât-ı İslâmiyye: Seyyid Ahmed Zeynî bin Dahlân, cild 1, sahîfe 38-39.

Mâide, 5/54.

³ Fetih, 48/29.

Refah: Suriye ile Mısır hudûdunda ve Gazze'nin 18 mil cenûb-ı garbîsinde bir kasaba olup zaman-ı kadîmde Rafiya ismiyle meşhûr olduğu gibi evâil-i devr-i İslâm'da dahi ma'mûr idi. Milattan 1217 sene evvel bu mevkide Dördüncü Batlamyus, Büyük Antyohs'ı mağlûb edip Suriye ve Filistin'i zabt eylemişti. Yâkūt-ı Hamevî, bu kasabanın hırsızlarıyla ve kelblerinin şerâretiyle meşhûr olduğunu yazıyor. Kāmusü'l-A'lâm.

^{***} Fermâ: Mısır'ın sahil-i şimâlîsinde Tüneys kurbünde bulunmuş eski bir kasaba olup bataklıklarla muhât olduğundan havası pek ağır ve ancak hurmasıyla meyveleri güzel bulunmuş olduğu coğrafiyyûn-ı Arab âsârında mezkûrdur. Ehl-i Salîb vak'alarına dek ma'mûr olup ba'dehû harâb olmuştur. Kāmûsü'l-A'lâm.

[77] Fermâ'daki Kıbtîler, yani asıl Mısırlılar, müdâfa'ada ağır davranmışlar ve âdetâ bî-taraf kalmışlardı. Çünkü zîr-i tahakkümlerinde kaldıkları Rumlardan memnûn olmadıkları gibi İskenderiye Patriği Ebû Meyâmîn'den de müdâfa'a etmemelerine dâir vesâyâ ve nesâyih almışlardı.

Amr, Fermâ'dan yürüyüp, ufak tefek müsâdemelerle Kavâsıra'ya ve oradan Bilbîs'e* kadar geldi.

Bir aylık bir muhârebeden sonra Bilbîs'i de feth edip —şimdiki Kahire'nin önünde ve Nehr-i Nîl'in sâhilindeki Makss mevkiine vâsıl oldu. Bu mevki'de Ümm-i Düneyn nâmında bir kasaba ile bir kale vardı. Kasaba ahâlisi, kaleye çekilip müdâfa'aya kalkıştığı cihetle fetih gecikti. Amr bin el-Âs makām-ı Hilâfet'e arz-ı keyfiyet ederek yardım talebinde bulundu. Hazret-i Halîfe de dört bin kişilik bir kuvve-i imdâdiyye gönderdi.

Amr bin el-Âs, gelen askerle ordusunu takviye eyleyerek Bâbü'l-yûne yahud Babilyon** denilen kasabayı muhâsara eyledi. Buranın fethi de te'ehhur eylediği cihetle yine Dârü'l-Hilâfe'den istimdâd etti. Halîfe hazretleri tekrar bir kuvvet sevkiyle beraber "Sana bu defa da dört bin kişi gönderdim ki içlerinden Zübeyr bin el-Avvâm, Mikdad bin el-Esved, Übâde bin es-Sâmit, Mesleme bin Muhalled gibi bin kişiye muâdil tutulabilecek mübârizler var. Şimdi ma'iyyetindeki mücâhidlerin mikdarı on iki bine bâliğ oldu. Bu kadar bir asker de azlık dolayısıyla bozulmaz" meâlinde bir de mektup yolladı.

Amr bin el-Âs, bu teşvîknâme üzerine muhâsarayı teşdîd ederek kurduğu mancınıkıyla kale dâhilinde taş atmaya ve hisarın önündeki hendek kenarından oklar yağdırmaya başladı. Maamâfih sura yaklaşılıp da kaleyi teshîr eylemek müyesser olmuyordu. Böyle metîn bir

- * Bilbîs: Mısır-ı Süflâ'da, Kahire'nin 48 kilometre şimâl-i şarkīsinde ve Nîl'in Bahr-i Ebî Menca kolunun sahil-i yemîninde bir kasaba olup 2000 ahâlisi vardır. Eski bir şehir olup ism-i kadîmi Ramses'tir. Hicret'in 18 veya 19'ncu târîhinde Amr bin el-Âs tarafından feth olunup evâil-i İslâm'da dahi hayli ehemmiyeti hâiz bulunmuştur. Kāmûsü'l-A'lâm.
- ** Yâkūt-ı Hamevî, bu ta'bîrlerin doğrusu Babilyon olduğunu söylüyor. *Kāmûsü'l-A'lâm* da Babilyon hakkında [şu] satırları yazıyor:
 - Babilyon: Mısır'da Nîl'in sâhil-i yemîninde bir kasaba olup Babil muhâcirleri tarafından te'sîs ve iskân edilmiş olduğundan bu isimle tesmiye olunmuştu.
- *** Zübeyr'in vâsıta-i urûcu olan merdivenin Sûk-ı Verdan denilen mahaldeki hanesinde saklanılmış, mu'ahharan vukū' bulan bir yangında kısmen muhterik olmuş, mütebakisinin de 390 târîhinde ve Abdülaziz bin Muhammed bin en-Numan'ın zaman-ı vilâyetinde yakılmış olduğu Mu'cemü'l-Buldân'da mezkûrdur.
 - Şurahbil bin Cühyetü'l-Murâdî nâmında diğer bir kahramanın da merdiven dayamak suretiyle Babilyon kalesine çıktığı yine o kitapta muharrerdir.

hisarın önünde ve geniş bir hendeğin kenarında durup da ok atmaktan usanan Zübeyr bin el-Avvâm hazretleri:

– Ben fedâyilik ederek şu kaleye tırmanacağım. Ya içeriye gireceğim, yahud Allah yolunda can vereceğim, diyerek serdarın müsâadesini aldıktan sonra bir takrîb ile hendeği geçti ve beraber geçirdiği merdiveni duvara dayayıp surun üstüne çıktı.

Yalın kılıcı elinde ve "Allahuekber" nidâ-yı lâhûtîsi dilinde olduğu hâlde iç tarafa atladı. Bu kahramanın sadâ-yı tekbîrini işiten ve dâhil-i kaleye inişini gören mücâhidler de hendeğe atılıp merdivene sarıldılar. Yükselenlerin adedi o dereceyi buldu ki Amr bin el-Âs, merdiven kırılacak diye çıkanları men'a mecbûr oldu.

Dâhildekiler, Zübeyr'i görünce seyf-i sârimi yıldırımlar neşreden ve belâ-yı âsmânî gibi başları üstüne inen o kahramanın nüzûl-i i'tilâ-nümûdundan şaşırdılar, hâricden ve dâhilden aks-endâz olan tekbîr sadâlarından da sabır ve sebâtı aşırıp taşırdılar. Birkaç mücâhidin pîş-i hamâsetinden savuştular ve canlarını kurtaracak bir melce' aramak üzere öteye beriye koştular. Zübeyr hazretleri, dest-i fâtihânesiyle kale kapısını açtı. Mücâhidîn kılıçları da içeriye dalıp etrâfa şu'â-ı hamâsetini saçtı.*** Mısır'ın –Rumlara tâbi' bulunan– hükümdârı Mukavkıs, derhâl adam gönderip Amr bin el-Âs'tan musâlaha talebinde bulundu. Serdâr-ı gālib de bu talebi kabul eylediği cihetle mukāteleden el çekildi ve Übâde bin es-Sâmit hazretlerinin taht-ı riyâsetinde olarak bir hey'et gönderdi.

Cenâb-ı Ubâde, fusahâ-yı meşhûreden ve şüc'ân-ı ma'rûfeden idi. Rengi siyah olmakla beraber boyu da alabildiğine uzundu. Mukavkıs, hey'et-i murahhasanın önünde müşârun-ileyhi görünce şekil ve sûretinden tedehhüş ederek:

- Aman! Başka birisi ileri geçsin de onunla konuşalım, dedi.
- Reîsimiz budur, cevâbını verdiler. Bunun üzerine Mukavkıs Ubâde'ye hitâben:
- Gel bakalım yâ esved! Seninle görüşelim. Fakat rıfk ve mülâyemetle konuş ki manzaran beni tedhîş ediyor, ricâsında bulundu. Cenâb-ı Ubâde:
- Ordugâhta benden daha korkunç bin kadar mücâhid var ki onları görsen ödün patlar. Ben ihtiyârlamış sayılmakla beraber yine olur olmaz düşmandan yüzçevirmem. Rüfekā-yı cihâdımın hepsi de böyledir. Biz rızâ-yı ilâhî isticlâbı için harb ederiz. Dünya talebiyle ve dünyâlık emeliyle kan dökenlerden değiliz. Efrâdımızdan herbiri, bir kantar altına mâlik olmakla bir dirhemi bulunmamayı müsâvî görür. Açlığı giderecek kadar lokma, sarınıp örtünecek derecede setre, bizim için kâfîdir. Zîrâ ni'met ve râhatın ancak âhirette olduğunu biliriz. Zâten Rabbimiz ve Peygamber'imiz de bize bu sûretle emret-

miş. Dünyada [78] ölmeyecek kadar yiyeceğe ve setr-i avrete yetişecek mikdarda giyeceğe kanâat göstereceğimize, bir de himmetimizin rızâullâh celbine ve düşman-ı dîn ile muhârebeye münhasır olacağına dâir bizden ahid almıştır, meâlinde bir nutuk îrâd edince Mukavkıs yanındakilere dönüp gizlice:

- Şu adamın nutku gibi hiç söz işittiniz mi? Ben onun yüzünden korkmuştum. Fakat sözü daha korkunç geldi. Şübhesiz ki Allah, bunu ve arkadaşlarını tahrîb-i bilâd için halk ve sevk eylemiştir. Zannederim ki hükûmetleri de bütün dünyaya gālib gelecektir, dedi.

Sonra da Ubâde bin es-Sâmit'e teveccühle:

– Sözünü dikkatle dinledim, galebâtınıza, dünyaya adem-i rağbetiniz sâyesinde ve mağlûb ettiklerinizin dünyâperestliği netîcesinde nâil olduğunuzu anladım. Ne ise bunu bırakalım da başka bahse geçelim. Şimdi bize imdâd olmak üzere Rumlardan mühim bir kuvvet geliyor. Siz, bunlara karşı duramazsınız. Çünkü bir aydan beri karşımızda bulunduğunuz cihetle mikdar ve ma'îşet husûsundaki kılletinizi görüp anladık. Halbuki Rum ordusu hem adeden hem de zâd ü zahîre cihetinden kuvvetlidir. Bu mükemmel ordunun elinden kurtulamayacağınızı düşündükçe size acıyorum. İyisi mi beherinize iki, emîrinizle halîfenize de yüz ve bin altın verelim de Rum ordusu gelmeden evvel kalkıp memleketinize gidiniz, teklîfinde bulundu.

Mukavkıs, Ubâde'yi tahvîf ve ıtmâ' sûretiyle iknâ ederek cüz'î bir şeyle mes'eleyi bitirmek istiyordu. Cenâb-ı Ubâde, bu siyâsî fikri derhâl keşfederek:

- Bizi Rumlarla korkutmak vehmine düşüp de hem kendini hem de ma'iyyetini aldatma. Şâyed dediğin gibi bir Rum ordusu geliyorsa onunla uğraşmak bizim için daha iyi olacaktır. Çünkü gālib gelirsek şanlı bir zafer kazanmış, son neferimize kadar şehîd düşersek yine şanlı bir sûrette can vermiş olacağız. Maamâfih Kitâb-ı Mübîn'imiz أَكُمْ مِنْ فِئَةٍ قَلْيَلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللهِ) demiş, Ma'bûd-ı Kerîm'imiz, izn-i Rabbânîsiyle azlık bir cemâ'atin kalabalık bir orduya çok defa galebe çalacağını vaad etmiştir. Bizim herbirimiz memleketine dönüp çoluğuna çocuğuna kavuşmasını değil, sebîl-i ilâhîde şehîd olmasını akşam sabah Vâhibü'l-âmâl hazretlerinden temennî eder. Ma'îşet husûsunda darlık çekmektesiniz diyorsun. Lâkin aldanıyorsun, gördüğün hâl bizim için kâfî, vâfîdir. Değil senin memâlikin, bütün rû-yi zemîn bizim olsa yine bulunduğumuz dereceden fazlasını isteyenlerden değiliz. Binâenaleyh sözü uzatmayalım da maksada gelelim:

Peygamber-i ekberimizin ahd-i mütekaddimi mûcebince emirimiz şu üç şeyden birini kabûlde sizi muhtâr bırakıyor: Evvelen; dîn-i İslâm'a girersiniz. Bu sûrette dünya ve âhirette mes'ûd olacağınız gibi bizim de savletimizden kurtulursunuz. Çünkü o vakit kardeşimiz sayılacağınız cihetle size taarruzda bulunmak bize câiz olmaz.

Saniyen; İslâm'a girmezseniz kararlaştıracağımız mikdar üzerinden bir cizye verirsiniz. Bu takdîrde de emân ve damânımızda bulunacağınız için sizi muhâfaza etmek ve düşmanlarınıza karşı harb ü darb eylemek bize borç olur.

Bunların üçüncüsü ise mütârekeyi terk ile muhârebeye devam eylemektir ki netîcesi ancak cerbeze-i seyf ile hall ü fasl edilir, dedi.

Mukavkıs:

- Dördüncü bir teklîfiniz yok mudur? Suâlini îrâd etti.
 Cenâb-ı Ubâde, şehâdet parmağını kaldırıp:
- Semâvât ve arzîn Rabbi hakkı için yoktur. Şürût-ı selâseden birini ihtiyâr ediniz, cevâbını verdi.

Mukavkıs, meclisinde bulunanlara dönüp:

- Söz bitti. Ne diyeceksiniz? Diye sordu.
- Bu tekâlîfe kim râzı olabilir? Evvelen; dinlerine girmemizi istiyorlar. Mesîh bin Meryem'in dinini terk edebilir miyiz?

Sâniyen; cizye vermemizi teklîf ediyorlar. Bu zillet ve meskenete katlanmamız kābil olur mu? Bir defalık bir şey taleb etselerdi yıllık cizyeden ehven görünürdü dediler.

Bunun üzerine Mukavkıs, Ubâde bin es-Sâmit'e:

 Gördün ya, cizyeyi kabul etmiyorlar. Git emirinle görüş. Râzı olursa bir defaya mahsûs olmak üzere ne isterseniz verelim de buradan çekiliniz dedi.

Ubâde, kalkıp gitti. Mukavkıs ise:

- Yahu! Sözümü dinleyiniz, şu üç şarttan birini kabul eyleyiniz. Biliyorum ki bunlara karşı duramayacaksınız. Bilâhare kerhen taht-ı itâatlerine gireceksiniz. Dininizi tebdîl ediniz tavsiyesinde bulunmam. Lakin şu cizyeyi kabul eyleyip işin içinden çıkınız, teklîfinde bulundu.

Erkan-ı hükûmeti:

O vakit bunların kulu, kölesi olacağız, i'tirâzını ettiler.

Mukavkıs:

- Evet, amma ahrârâne bir ubûdiyette bulunacaksınız. Nefsiniz, malınız, ehl ü ıyâliniz masûn kalacak. Şu hâl kendinizin katlinden ve çoluğunuzun çocuğunuzun esâretinden sizin için daha hayırlıdır dedi.
- Her hâlde ölmek, bu teklîfi kabul etmeden ehvendir, diyerek ada ile kasabayı birleştiren köprüyü kestiler.

Bunun üzerine İslâm mücâhidleri, yeniden muhârebeye ikdâm ederek Babilyon'u feth ve teshîr ve içindeki Rumlarla Kıbtîlerden birçoğunu katl ve esîr eylediler.

Tâhirü'l-Mevlevî

[79] MATBÛÂT

ITTİHÂD-I İSLÂM

"Dün telaffuzu siyâseten mahzûr sayılan bu İslâm düstûru, bugün harb ve sulh siyâsetimizin üssü'l-esâsı olup çıkmıştır. Bugün hepimiz hançerelerimizin kuvveti yettiği kadar müslümanların ittihâdını bağırıyoruz. Dün ile bugün arasında ne azîm tahavvül, âdetâ bir inkılâb!

Bu ittihâdı i'lân ve te'mîn etmek için pek çok bağırmak, pek çok çalışıp çabalamak vazîfemizdir. Yani bütün İslâm ümmeti, bunu her şek ve tereddüdün fevkinde olarak amîk bir îmân ve i'tikād ile böyle biliyoruz. Zâten artık başka türlü düşünmeye zerre kadar ihtimâl kalmış mıdır?

İslâm'ın ittihâdı, müslümanların en esâslı ve belki yegâne istinâdgâhıdır. Birleşin ey müslümanlar, dininizin ve varlığınızın ezelî ve ebedî düşmanlarına karşı birlikle karşı koyun, onlara Allah'ın birliğinde birleşen kendi birliğinizle hücûm edin. Ancak böyle yapabildiğiniz takdîrdedir ki nusret sizin, necât ve i'tilâ sizindir. Ve gözlerimizden sevinç yaşları aktığı hâlde görüyoruz ki siz bu hakikatleri hep anlamışsınız. Taraf taraf birlik bayrakları altında toplanarak Moskoflara, İngilizlere ve Fransızlara, Müslümanlığın bu ezelî ve ebedî düşmanlarına karşı saldırmaya başlamış bulunuyorsunuz, böylece arş ileri... Fevz ü felâh sizindir!..

Hakk'ın kelâmı olan mukaddes kitabımız bize bu en ulvî hakīkati çoktan söylemiş idi. Fakat nasıl bilmiyoruz. Gāliba zamanın idrâk ve vicdânı tağlît eden dalâlet-nümâ te'sîrleri ile biz o hakīkatleri dilimizle söylesek de vicdânımızla his ve ihâta edebilmekten uzak kalır olmuş idik. Bizim şu dalâlet ve perîşânîmize düşmanlarımızın tazyîk ve ifnâ siyâsetleri de inzimâm ederek ezildikçe ezilmiş, dağıldıkça dağılmış idik. Yine zaman ile omuzlarımıza binen bu felâket yüklerinin ağırlığı altında İslâm'ın —ah o pek ihmâl ettiğimiz— ulvî esâslarını daha şeffâf ve nûrânî bir manzara hâlinde görüp anlamaya başlamış idik. Fakat felâket gittikçe belimizi büken mütezâyid sikletlerin altında o nûrânî manzaralara doğru kalkınmak ve kavuşmak ne kadar güç olmuş idi.

Azîz ve züntikām olan Allah hiç olmaz zannolunan şeylere vücûd imkânı bahş ve ihsân buyurdu. Önümüze kendimizi kurtaracak bir şehrâh açıldı. İşte bu şehrâh her müslümanın cihâd için koşacağı, varını yoğunu feda etmek azmiyle varlığını tahlîs ve i'lâ eyleyeceği sebîl-i ilâhîdir. O büyük yolun gāzileri İslâm'ın haysiyet ve izzetinde kendi namus ve vakārlarını yükseltmiş merdlerdir. Şehîdleri ise Hak teâlâ ve tekaddes hazretlerinin ilâhî

tavsîfi vechile ölü değil diridirler, ebedî dirilikle mübeşşer saâdet sahibleridir.

Şübhe yok, halîfemiz hazretlerinin emir ve işâretleri ile şu müstesnâ fırsattan istifâdeye şitâbân olan milyonlarca müslümanlar, peyderpey Hak teâlâ ve tekaddes hazretlerinin emir buyurduğu cihâd yolunda ittihâd ederek İslâm'ın selamet ve i'tilâsını te'mîn eyleyeceklerdir. Şübhe yok gittiğimiz yolun ser-i menzili İslâm'ın ittihâdından ve ittihâdı ile i'tilâsından ibârettir. Şu cihâd ve ittihâd görülecektir ki insâniyyet âleminde yeni ve büyük bir inkılâb ihdâs eyleyecektir. Bu bile âlî dinimizin arta kalmış mu'cizelerinden biri sayılsa becâ olmaz mı?

Gittiğimiz yol İslâm'ın ittihâdı ise bu ittihâdın ilâ-nihâye imtidâdını kâfil olacak sebebleri şimdiden ve bir yandan ihzâr etmek de dûr-endîşlik vazîfesidir, bin üç yüz
bu kadar seneden beri bazı müslüman kavimler hatta
bazı kavimlerin muhtelif zümreleri arasında lafzî nizâ'lar
üzerine te'essüflere şâyân iftirâklar tahaddüs eylemiş
idi. Şimdi şu büyük ittihâd işine girişilmiş iken zâten pek
mahdûd olan o nizâları munsıf ve hakīkī âlimlerin bir
araya toplanmasıyla kökünden kesip atarak öylece i'lân
eylemek de yarının ve öbür günün i'tilâları sebeblerini
tezyîd ve teşdîd eyleyecek işlerdendir.

İslâm'ın el-yevm bir ucundan başlayan hurûşân ittihâd seli yukarıki tedbîrlerle de tanzîm kılınınca karîben küre-i arz üzerinde ilk feyyâz neş'eleri ile cilveger muvahhid ve müttehid bir İslâm âlemi ihtirâm mevkiini tutacaktır. Biz eminiz ki bu ulvî netîce her hâl ü kârda tahakkuk edecektir. Onun içindir ki tekrar bağırıyoruz:

- Yaşasın İslâm'ın ittihâdı"

Yunus Nadi

SEBÎLÜRREŞÂD

Tasfîr-i Efkâr refîkimizin başmuharriri Yunus Nadi Bey 1314 numaralı nüshada "İttihâd-ı İslâm" siyâseti hakkında böyle mühim bir başmakāle neşrediyorlar. Zâten Tasfîr-i Efkâr refîkimizin şi'ârı bu siyâset-i İslâmiyyedir. Gerek Tanzîmâtçılığın (yani bilâ-kayd ü şart Avrupalılaşmanın) gerek kavmiyet politikasının milletin rûhuna uygun gelmediği, aksü'l-amelden, teşettüt ve iftirâktan, zarardan başka hiç bir netîce tevlîd etmediği bu muhterem refîkimizin nazarında da tezâhür etmiştir. Bu makāle dikkatle mütâla'a buyurulursa derin bir kanâat-i siyâsiyyenin mahsûl-i hakīkati olduğu tamamıyla görülür. Bu hakāyık bilhassa Üç Tarz-ı Siyâset muharrir-i muhtereminin nazar-ı âlî-i müdekkikānelerine arza şâyândır!

Ağoğlu Ahmed Bey, Muvahhid Ma'sûm Bey, Yunus Nadi Bey gibi memleketin bellibaşlı muharrirîn-i siyâsiyyesi tarafından bu düstûr-ı siyâsetin "harb ve sulh" siyâseti olarak tervîc buyurulması matbûât-ı yevmiyyemizde büyük bir inkılâbdır. Bir zamanlar yevmî gazetelerimizde İslâm kelimesine bile tesâdüf olunmuyordu. Lede'l-hâce bahsi hâlinde sıkıla sıkıla söyleniyordu. Lakin bugün siyasî muharrirler göğüslerini gere gere hem de kemâl-i safvet-i kalb ile Müslümanlık'tan, ittihâd-ı İslâm'dan, siyâset-i İslâmiyye'den bahsetmeye başladılar ki bunlar hep milleti memnûn ve ümîdvâr edecek beşâretlerdir. Hani Müslümanlık aleyhinde her gün yığın yığın neşriyâtta bulunan İslâm'ın kalbine her gün zehirli iğneler sokan muharrirler? Bugün hepsinin sesleri kısıldı. Hiçbirinin çanı ötmüyor. Ve emîn olmalıdır ki yarın bütün bütün tıkanıp ebediyyen söneceklerdir.

İşte bir taraftan ordularımız Allah yolunu ta'kīb ederken arkasındaki millet de şehrâh-ı hidâyeti tutmuş, sessiz, sadâsız kavgasız, gürültüsüz felaha, büyük bir saâdete doğru yürümektedir. Bu ne büyük bir fazl-ı ilâhîdir. يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دينِه فَسَوْفَ يَاتِي اللهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ)

1 وَيُحِبُّونَهُ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ في سَبيلِ اللهِ (وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِم ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ...

* * *

[80] ŞEYH ŞÂMİL MERHÛMA DÂİR

Gazavâtını neşretmekte olduğumuz Şeyh Şâmil merhûma dâir Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallâhu anh hazretlerinin türbedârı Ahmed Zîver Efendi tarafından gönderilen bir varakayı ber-vech-i âtî derc ediyoruz. Gāzî-i müşârun-ileyhe âid ma'lûmâtı hâvî vürûd edecek evrâk maa'l-memnûniyye derc olunur:

SEBÎLÜRREŞÂD CERÎDE-İ İSLÂMİYYESİ'NE

Şeyh Şâmil merhûm Medîne-i Münevvere'ye azîmet etmek üzere Dersaâdet'e gelerek bir sene kadar burada ikāmet eylemiş ve Sultan Abdülaziz'in fevkalâde iltifâtına mazhar olmuştur.

* * *

Mahdûmlarından Gāzi Muhammed Bey 1291 târî-hinde Rusya'dan Dersaâdet'e geldiler. 93 Muhârebesi'nde Gāzi Muhammed Bey'in uhdesine ferîklik rütbesiyle Anadolu Ordu-yı Hümâyûnu Süvari Kumandanlığı tevcîh buyuruldu. Ba'de'l-harb Dersaâdet'e avdet buyurdular. O sırada müceddeden teşkîl olunan Dağıstan Süvari Alayı'na kumandan ta'yîn buyuruldular. Fakat Hakan-ı Sâbık'ın evhâmı üzerine mezkûr alayın bir gece dağıtılması hasebiyle paşa-yı müşârun-ileyhin Bağdad'a me'mûriyetine irâde-i seniyye sâdır oldu. Bu irâdeyi

kendisine tefhîm eden zâta: "Bağdad'a gidemem. Zîrâ bu gece ma'nâda pederim merhûmu elinde bir yeşil örtü olduğu hâlde gördüm buyurdular ki yakında Medîne-i Münevvere'ye geleceksin!" demesi üzerine Medîne-i Münevvere'ye azîmeti hakkında ikinci bir irâde-i seniyye sâdır oldu. Bunun üzerine Medine'ye azîmet buyurdular. Yirmi sene sonra o mahall-i mukaddeste irtihâl-i dâr-ı bekā ile pederleri cennet-mekân Şeyh Şâmil merhûmun yanına defnolundular.

Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri'nin Türbedârı

Ahmed Fevzi

ŞUÛN

CİHÂD-I İSLÂM

Bu haftaki teblîgāt-ı resmiyye

Azerbaycan:

24 Kânûnievvel: Sumay ve Bacirge'den ilerleyen kıtaâtımız Rusların Azerbaycan'daki mühim nikāt-ı istinâdiyyelerinden olan Rûmiye'yi dahi işgāl etti.

26: Azerbaycan'da hareket eden kıtaâtımız Kotur'u işgāl etti. Düşman bu mıntıkadan dahi Hoy ve Selmas istikāmetinde çekilmiştir. Miyân-ı Devâb[!] muhârebesinde maktûl düşen Ruslar arasında Aleksandır nâmındaki Savuçbulak Rus Konsolosu bulunmuştur. Merkūm binbaşı ve Çar'ın yaver-i harbi idi.

28: Azerbaycan dâhilinde hareket eden müfrezelerimiz Rûmiye ve Kotur'u işgālden sonra çekilen Rus kıtaâtını mevsimin muhalefetine rağmen ta'kīb etmektedirler. Rusların bir kolordumuzun fırka kumandanlarını esîr ettikleri hakkındaki yalanları kat'iyyen tekzîb olunur. Yalnız geçenlerde bir yaralı kāfilesine bir Rus köyünde hücûm eden Rus müfrezesi, orada ağır yaralı bulunan bir fırka kumandanını esîr ve yaralı efrâdı şehîd etmişlerdir.

Kafkasya:

28: Asıl muhârebe cebhesinde kıtaâtımız hudûdun ilerisinde hâkim mevâzi'i düşmandan zabt etmiş ve Oltu ve Ardahan cihetlerindeki kıtaâtımızın harekâtı kar ve soğuğun şiddetinden dolayı hâl-i tevakkufta bulunmuştur.

Karadeniz:

24: Rus filosu kruvazörlerimizle ettiği dün bildirilen muhârebede hiç bir netîce elde edemediği cihetle muhârebe mevki'inin civârından geçmekte olan İtalya bandırasını hâmil bir İtalyan ticâret gemisini, İtalyan bayrağını tamamıyla gösterdiği hâlde bile bunu gark etmeye tenezzül etmiştir.

¹ Mâide, 5/54.

25: Rus filosu bugün açık bir şehir olan Sinob'u kavâid-i beyne'l-milel hilâfına olarak topa tutmuştur. Bombardıman netîcesinde iki hane hafif bir sûrette hasarzede olmuştur. İnsanca zâyi'ât yoktur. Yalnız biri Ruslardan müsâdere edilen biri de bir Bulgar kayığı olmak üzere dört kayık batmıştır. Buna mukābil gemilerimiz Makaryal ve Şemalı civârındaki Rus kıtaâtını muvaffakiyetle topa tutmuştur.

Irak:

28: Irak havâlîsinde İngilizler ağır bir darbe yediler. Dün öğleden sonra iki düşman piyade taburuyla serî' ateşli iki cebel topu Kurna civârındaki bize mensûb mücâhidîn-i Arab kabâili ordugâhlarından birine baskın tarzında taarruzda bulunmuşlardır. Fakat bu esnâda düşman piyadesi bir pusuya uğramış ve iki saatlik muhârebeden sonra 125 maktûl ve mecrûh bırakarak firâr eylemiştir. Her ne kadar kabâilimiz ta'kīb esnâsında düşman topçusu tarafından yakın bir mesafeden ateş altına alınmış ise de zâyiâtımız ancak 15 mecrûhtan ibâret kalmıştır.

Cihâd-ı ekber— Havâlî-i Irak'ın en mühim kabîleleri rüesâsının Kerbela Meb'ûsu Mehdi Bey'e gönderdikleri telgrafnâme ve "Cenâb-ı Hakk'ın inâyetine müsteniden umûm atlarımızla beraber bugün sâha-i harbe hareket ettiğimizi Meşîhat-i İslâmiyye'ye arz ediniz.

Nu'me, es-Seyyid Hüseyin, Muttalib, Kāidül-mücâhidîn-i cihâd Selman, Mâni', Mütteib, İmran.

Şeyhu'l-Irâkeyn hazretleriyle Kemmûne-zâde'nin aldıkları ahd ü peymân üzerine bugün Hindiye aşâiri kemâl-i şevketle Kerbela'ya muvâsalat ettiler. Kemmûne-zâde de iki gece misafir kaldıktan sonra müttefiken Dârü'l-harbe hareket ve şu mehâbetli hareketleriyle Irak'daki umûm aşâiri harekete getirdiler.

İ'timâd-zâde Ali Muhammed

İHTÂR

Abone bedelâtını tamamen göndermeye muktedir olmayan kāriîn-i muhteremenin hiç olmazsa ayda birer mecidiye göndermek sûretiyle te'diye-i deyne himmet buyurmaları istirhâm olunur. Ümîd ederiz ki kāriîn-i kirâm lütfen bu ricâmızı nazar-ı dikkate alır, dirîğ-i himmet buyurmazlar.

Matbaa-i Âmedî Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

S

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

21 Ocak 1915

5 Rebîülevvel 1333

Perşembe

8 Kânûnisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 323

TEFSÎR-İ ŞERÎF

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحْيْمِ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبيرًا¹

Bu nazm-ı kerîm-i ilâhî Hazret-i *Kurân-*ı hakîmin "Furkân" ünvan-ı celîlü'ş-şânıyla mümtâz olan sûresinin 54. âyetidir. Bilhâssa zât-ı akdes-i Cenâb-ı Risâlet-penâh-ı a'zamîye aleyhissalâtü vesselâm hitâben celâlet-bahş-i nüzûl olmuştur.

Meâl-i Münîfi

... İmdi –Ey eşce'ü'r-rusül!– Kâfirlere sakın ser-fürû etme. (Rabbi)nin avn ü nasrına sığınarak onlara karşı sell-i seyf-i cihâd eyle! Kemâl-i batş ve şiddetle çarpış! O azgınları ser-be zemîn-i mağlûbiyyet ve makhûriyyet etmeye çalış!

* * *

Gerçi bu âyet-i celîlede muhâtab, zâhiren cenâb-ı Sultân-ı iklîm-i risâlet aleyhisselâtü vesselâm efendimiz hazretleri iseler de hakīkatte maksûd, ümmet-i muhteremeleridir. Onları a'dâ-yı dîne, husemâ-yı Hakk'a ser-fürûdan, zencîr-i esâret ve zilletlerine gerden-dâde-i inkıyâd olmadan tahrîmen nehy ile cihâd ve kıtâle teşcî' ve tahrîsdir. Yoksa Hâlık'a ma'siyette mahlûka itâ'atten

¹ Furkan, 25/52.

men' buyuran şehenşâh-ı kişver-i nübüvvet ve risâlet aleyhisselâtü vesselâm efendimiz hazretleri için kat'iyyen mutasavver değildir.

Demek oluyor ki: Bu ezelî hitâb-ı Sübhânî ile muhâtab, cihâd-ı ekberle Hilâfet-i mukaddese-i İslâmiyye'nin ve o, serîr-i izzet-pâyeyi hâmil olan Osmanlı tâk-ı mu'allâ-yı istiklâlinin bî-emân düşmanlarını kahr u tedmîr edinceye kadar bütün mevcûdiyetleriyle, bütün mal ve canlarıyla çarpışmakla mükellef, yeryüzündeki müslümanlardır.

Biz, müslümanlar ne istiyorduk? Cenâb-ı hayrü'n-nâ-sırînden, gözyaşlarıyla neyi temennî ediyorduk? Hilâfet-i celîle-i Muhammediye'nin aleyhisselâtü vesselâm İslâ-miyet'in biricik arş-ı istiklâli olan saltanat-ı mu'azzama-i Osmâniye'nin, zencîr-i esâret altında inleyen âlem-i İslâm'ın Moskof tahakküm-i vahşiyânesinden, İngiliz ve Franız tecebbür-i mel'ûnânesinden kurtulmasını değil mi?

İşte Cenâb-ı Kahhâr-ı müntakim bu müstesnâ, bu nâ-mesbûk fırsatı bize ihsân buyurdu, işte *Kurân-*ı hakîm: "Haydi mal ve canınızla cihâd-ı ekbere! Haydi düşmanlarınızdan ahz-i sâr meydanlarına!" diyor. Cenâb-ı hayrü'n-nâsırîn bize Almanya gibi, Avusturya gibi zî-kudret ve şevket oldukları kadar bugün muhibb-i İslâmiyyet, müdâfi'-i hakkāniyyet ve adâlet, hâdim-i insâniyyet iki zahîr ve müttefik de ihsân buyurdu. Daha ne istiyoruz?

Hazret-i *Kurân*-ı hakîmin bunca âyât-ı cihâdı, bunca evâmir-i ihdâ ve irşâdı kanımızı ateşlendirmeye, rûhumuzu alevlendirmeye, bizi hepimizi birden gazâ meydanlarına sevke kâfî iken bir de şu iki muhterem müttefiklerimizin her gün bir sûretle tecellî ve tevâlî etmekde

olan şanlı gâlibiyet ve muzafferiyetleri hamiyyet ve şehâmet damarlarımızı gıcıklayamıyor mu?

Bugün Berlin, Viyana: Bütün Almanya, bütün Avusturya Hilâl-i Ahmerler teşkîl ediyor, bunlara altın, gümüş yağmuru yağdırıyor; Kafkasya'da insan boyunu aşan karları, göz açtırmayan tipileri, kasırgaları, girdabları, buzları istihfâf ile İslâmiyet'in, Osmanlılığın ezelî ve ebedî düşmanı olan Moskof canavarıyla çarpışmakda, onları ezmeye, mahv etmeye çalışmakda olan ceyş-i mansûrı İslâm'ın mu'azzez hayâtını düşünüyor, kışlık elbiseler hazırlıyor, gönderiyor, insâniyet, medeniyet nâmına bunu bir vazîfe addediyor...

[80]¹ Halbuki bu, bize en mühim, en mukaddes bir fermân-ı ilâhîdir. En mübrem, en âcil bir emr-i *Kurân*î'dir.

Biz müslümanlar; ki bilhâssa bugün bütün mal ve canımızla kanımızın son katresine kadar akıtmak veya İslâmiyet'i yükseltmek üzere cihâd ile me'mûruz; Huzûrıtârîhe muhterem müttefiklerimizin gösterdikleri aynı ulvî duygularla, aynı mikyâsda galebeler, zaferler, şan ve şereflerle çıkamazsak yazık bizim taşıdığımız İslâmiyet ünvânına!

Mehmed Fahreddin

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Şerîf

مَن اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ. 2

Meâl-i Şerîfi

Her kim Allah yolunda çalışma uğrunda ayakları gubâr-âlûd olursa cehennem ateşine harâm olur.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Ebû İsâ Abdurrahman bin Cebr radıyallâhu anhdir. Muharricleri İmâm Ahmed bin Hanbel, Buhârî, Tirmizî, Nesâî'dir.

Hadîs-i Şerîf

غَدْوَةٌ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَوْ رَوْحَةٌ، خَيْرٌ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَغَرَبَتْ. 3

Meâl-i Şerîfi

Allah yolundaki bir sabâh veya bir akşam seferi üzerinde güneş doğup batan her ne varsa cümlesini infâk etmekten evlâdır.

Bu hadîs-i şerîfin râvîsi Ebu Eyyüb Halid bin Zeyd El-Ensârî radıyallâhu anh olup, muharricleri İmâm Ahmed bin Hanbel, Müslim ve Nesâî'dir.

Hadîs-i Şerîf

ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: عَوْنُهُ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَالنَّاكِحُ الَّذِي يُرِيدُ الْعَفَافَ، وَالْمُكَاتَبُ الَّذِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ. 4

Meâl-i Şerîfi

Üç kişi vardır ki her birine yardım etmek Allah azze ve celle hazretleri üzerine haktır: Biri fî sebîlillâh mücâhid, diğeri iffetini muhâfaza kasdıyla evlenmek isteyen, üçüncüsü de efendisine borcunu ödemek niyetinde olan abd-i mükâteb.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Ebû Hüreyre radıyallâhu anhdir. Muharricleri İmâm Ahmed bin Hanbel, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce ve Hâkim'dir.

Hadîs-i Şerîf

وَفْدُ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ: الْغَازي، وَالْحَاجُّ، وَالْمُعْتَمِرُ. 5

Meâl-i Şerîfi

(Allah celle ve alâ hazretlerinin bârgâh-ı izzetinden isti'âne kasdıyla gelen) "Misâfir elçiler üçtür: Gāzî, hâcı, mu'temir (yani umreye girmiş kimse.)

Bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallâhu anh rivâyet etmiştir. Muharricleri Nesâî ile İbni Hıbbân ve Hâkim'dir.

Beyhakī'nin rivâyetinde (اولئك الذين يسألون الله فيعطيهم) ziyâdesi vardır ki: "İşte bunlar o muhterem zevâttır ki Allah'dan ne niyâz ederlerse dilekleri ihsân olunur." Demektir.

Hadîs-i Serîf

عن فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: نَا زَعِيمٌ، وَالزَّعِيمُ الْحَمِيلُ لِمَنْ آمَنَ بِي، وَأَسْلَمَ وَهَاجَرَ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ، وَبِيَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ، وَبَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ، وَبِيَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ، وَبِيَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ، وَبِيَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ، وَبِيَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ، وَبِيَيْتٍ فِي أَعْلَى غُرَفِ الْجَنَّةِ، مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَلَمْ يَدَعْ لِلْخَيْرِ مَطْلَبًا، وَلَا مِنَ الشَّرِ أَعْلَى عُرُفِ الْجَنَّةِ، مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَلَمْ يَدَعْ لِلْخَيْرِ مَطْلَبًا، وَلَا مِنَ الشَّرِ مَمْرَبًا، يَمُوتَ عَيْثُ شَاءَ أَنْ يَمُوتَ.

Meâl-i Şerîfi

Fezâle bin Übeyd radıyallâhu anhin şöyle dediği rivâyet olunur: Resûlullâh sallAllâhu aleyhi ve sellemin (bir kere) şöyle buyurduklarını işittim: Ben za'îmim —

 $^{^{1}}$ 322. sayı 80. sayfa ile biter. Bu sayıda 79 ve 80 mükerrerdir.

² Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cum'a, 16.

³ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 30.

⁴ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 12.

⁵ Nesâî, Sünen, Kitâbü Menâsiki'l-Hacc, 4.

⁶ İbn Mâce, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 10.

za'îm hamîl yani kefîl demektir—* Her kim bana iman edip müslim olur ve hicret ederse Cennet'in etrafında bir ve Cennet'in ta ortasında diğer bir ev sahibi olacaktır. Kezâlik bana iman edip müslim olan ve fî sebilillâh cihâda giden kimse için biri Cennet'in kenarında, biri Cennet'in ortasında, diğeri de Cennet'in en âlî yerlerinde olmak üzere bir evin kefîliyim. Her kim bunları yapıp da işlenmedik hayır, kaçılmadık şer bırakmazsa (artık gam yemesin de) istediği yerde ölsün.

Bu hadîs-i şerîf Sünen-i Nesâî hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

غَزْوَةٌ فِي الْبَحْرِ مِثْلُ عَشْرِ غَزَوَاتٍ فِي الْبَرِّ، وَالَّذِي يَسْدَرُ فِي الْبَحْرِ كَالْمُتَشَجِّطِ فِي دَمِهِ فِي سَبِيل اللَّهِ سُبْحَانَهُ. أ

Meâl-i Şerîfi

Deniz üstündeki gazânın ecr u mesûbeti karadaki on gazânın ecr u mesûbetine mu'âdildir. Her hangi bir gāzînin denizde başı dönerse fî sebîlillâh harb edip kanında galtân olan mücâhid kadar nâil-i sevâb olur.

Bu hadîs-i şerîfi İbni Mâce Muâviye bin Yahya tarî-kiyle Ebü'd-Derdâ radıyallâhu anhden rivâyet etmiştir.

* * *

Ahmed Naim

TE'ÂRÜF-İ İSLÂM

[81]

MUSTAFA SÂDIK ER-RÂFİ'Î

–Üstâd-1 hakîm Ferid Bey'e–

Mısır'ın büyük şâiri, Nil'in en samîmi âşıkı, şarkın müdekkik bir doktoru olan, Osmanlıların seyf-i hamâsetini terennüm eden Mustafa Sâdık şarkın semâ-yı dehâsında parlayan yıldızların biridir.

Mustafa: Bir şâir-i ilâhîdir. O, en büyük zevki esrârullâhı aramakta duyar. İ'câz-ı Kurân şâ'ir-i azîmü'ş-şânı furkân-ı hakîmin o lâ-yetenâhî levh-i hakāikından nâ-kābil-i tasvîr goncalar toplar, demet yapar, teşnegân-ı şi'ire diriltici kokularını koklatır ve mest eder.

Mustafa, Nil'in âşıkıdır. Nil onun en tatlı nedîmi, en sevgili dostudur. Mustafa onun önünde ağlar ve feryad eder.

Fezâ-yı lâhûtta gezen rûh-ı nâfiziyle her derdimizi görür, her dermanımızı bulur; sonra da bize bir bedî'a-i şi'riyye içinde takdîm eder.

Üstâdın En-Nazarât'ı bu rûhun müşâhedât ve teşhîsâtını hâvîdir. Hadîsü'l-Kamer o rûhun isyânları ile doludur. Mustafa burada bilhâssa mülhidlerin, müstebidlerin başlarına mühlik sâikaları indiriyor. Hasta Şark manzûmesiyle en ciğer-sûz yaralarımızı neşterliyor, merhemlerimizi sürüyor, derin bir hazz-ı vicdânînin mestîsi içinde istikbâli selâmlıyor. İstikbâlin getirdiği sa'âdetleri, hürriyetleri, istiklâlleri kutluluyor. İ'câz-ı Kurân Kurân ile beraber yaşayacak bir eser-i muhalleddir. Ona her asrın müslümanları muhtâc olacaktır. Mustafa'nın bu kitâb-ı mübînini okuduktan sonra Kurân'ı okuyanlar o kitâb-ı Lâhûtî'nin azamet-i hakīkıyyesini bir dereceye kadar takdîr edebilirler. Çünkü kuvvet-i takdîriyyeleri o azametin karşısında pek za'îf, pek âcizdir. Hattâ Mustafa'nın o pek belîğ, pek rûh-perver sözleri bile o âyât-ı beyyinâtın yanında o kadar sönük görünüyor ki kara mürekkeb damlalarından başka bir şey olmuyor.

İ'câz-ı Kurân müellifi bu acziyle o kadar mu'ciz bir burhân-ı azamet-i ulûhiyyeyi isbât ediyor ki akıllar hayrân, rûhlar sekrân kalıyor.

İşte Mustafa'nın büyüklüğü, dehâsı bu acz ile zâhir oluyor, ne mu'azzam bir acz!

* * *

Mustafa Sâdık bir hüznü inliyorken onun hiçbir âhı; bir şevk ve sürûru terennüm ediyorken onun hiçbir terânesini unutmaz, en taş yürekleri bile cerîhadâr, yahud lebrîz-i mesâr eder. O bu derece hassâs bir şâirdir.

Onu ilk def'a *el-Alem* gazetesinde gördüm. Bize Osmanlı Kılıcı manzûmesini okuyor idi. Biz Himalaya ile Alp arasındaki meydân-ı azîmde daima muzafferiyetle şakırdayan Osmanlı kılıcının o mehîb sadâsını bir vecd ve istiğrâk içinde, bir huşû'-ı kalbî ile dinliyor idik. Üstâd, birden bire, muzafferiyet ihrâzına alışan o sefîh celâdeti yeni bir zaferin şiiriyle tetvîc ederek sustu, hepimiz de o zaferi kutluladık. O vakit Trablus Muhârebesi pek şanlı bir sûrette devam ediyor idi.

Bunu müte'âkib birkaç ay sonra üstâdın o şimdiye kadar böylece yazılamayan *Târîh-i Edebiyât-ı Arabiy-ye*'si çıktı, bu münâsebet ile Mısır'ın en büyük edîblerinden Sâdık Bey'in yazdığı "Dehâ ve İbtikâr" makālesi, pek kısa bir müddet zarfında kitâbdan hiçbir nüsha bırakmadı. Mustafa'nın bu eser-i dehâsı hakkıyla takdîr edilmişti.

Birkaç ay sonra İ'câzü'l-Kurân intişâr etti. Bu mu'azzam eseri ilk selâmlayan Allâme-i Şehîr Ferid Vecdi Bey idi. Ondan sonra büyük şâirler ve muharrirler birer birer vazîfelerini îfâ ettiler. Bu, onun sultân-ı âsârıdır. Halbuki o, daima, beni gördükçe, zihnindekini yazamadığından şikâyet eder.

Mustafa: Pek çok kazanır, fakat fakirdir. O, fakrda bir lezzet duyar, bir şâiriyet görür. Bütün kazandığını yetîm-

^{*} Za'îmin hamîl ile tefsîri fenn-i hadîsde mezkûr ise de râvîlerden birinin tefsîri olması akla daha yakındır. Za'îm, hamîl, kefîl hep bir ma'nâyadır.

¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü Menâsiki'l-Hacc, 4.

lere ve yetîmelere tahsîs etmiştir. O bundan lâ-yetenâhî bir lezzet hisseder. "En büyük şiir budur" der.

İşte Nil'in şâir-i dâhisi...

Mısırlı Ömer Rıza

MISIR FETHİ

-3-

Babilyon Muhâsarası yedi ay sürmüştü. Bu müddetin ancak bir ay olduğunu söyleyen İbnü Abdilhakîm der ki:

İslâm ordusu, Babilyon'u muhâsaraya almış ve aradan bir ay kadar bir zaman geçmişti. Kasaba dâhilinde bir mikdâr Rum ile beraber Kıbtî ekâbiri mevcûd idi. Başlarında da bizzât Mukavkıs bulunuyordu. Müslümanların muhâcemâtı şiddetlenince Mukavkıs ile Kıbtîler, kasabanın arka tarafından çıktılar ve nehir içindeki adaya geçip köprüyü kestiler. Kale kumandanı olan Rum, kendine tâbi' bulunanlarla dâhilde kalıp müdâfa'aya devam ettiyse de dayanamayacağını anlayınca sâhildeki kayıklarla adaya geçti ve oradakilere iltihâk eyledi. Bundan sonra Mukavkıs, İslâm ordusuna bir heyet-i sefâret yollayıp musâlaha talebinde bulundu.

Amr bin el-Âs, bu heyeti iki gün, iki gece orduda alıkodu. Ba'dehû İslâm'a girmek, cizye vermek, muhârebeye devam etmek [82] şartlarından birini kabulde muhtâr olduğunu Mukavkıs'a bildirmek üzere geri gönderdi.

Elçilerinin gecikmesi üzerine Mukavkıs telaşa düşmüş ve bunların müslümanlar tarafından öldürüldüklerine zâhib olmuştu. Halbuki Amr'ın maksadı, mücâhidlerdeki itâ'ati ve ordudaki intizâm-ı hareketi heyet-i sefârete layıkıyla anlatmak idi. Heyet, Mukavkıs'ın nezdine avdet etti ve:

- Müslümanları nasıl buldunuz? Suâline:
- Bunlar öyle adamlar ki, ölümü yaşamaktan ziyâde, tevâzu'u ta'azzumdan fazla seviyorlar. Hiç birinin dünyaya meyl ve rağbeti yok. Kumandanları efrâdından, köleleri efendilerinden tefrîk olunmuyor. Namaz vakti gelince ellerini, ayaklarını yıkayıp kemâl-i huşû' ile edâ-yı salât ediyorlar. Bir tanesi cemâ'atten ayrılmıyor ve namazdan geri kalmıyor.

Cevâbını verdi.

Mukavkıs, bu beyânâtı işitince:

– Öyle ise bunlar, dağa kasd eyleseler yerinden kaldırırlar. Şimdi Nil ile mahsûr bulunmalarından bil-istifâde musâlaha yapmayacak olursak sonunda işimiz fenalaşır. Diyerek tekrar İslâm ordugâhına adam gönderdi ve mükâleme için murahhaslar i'zâmını ricâ eyledi.

Amr bin el-Âs Ubâde bin es-Sâmit'in taht-ı riyâsetin-

de olmak üzere on kişiden mürekkeb bir heyet-i murahhasa tertîb ve tesrîb etti. Feth-i vâkı'ı müte'âkib Mukavkıs, yanındaki eşrâf ve a'yânı topladı:

 İşte korktuğum çıktı, geliniz ilerisine varmayınız da cizyeyi kabul edip kurtulalım dedi. Bu sefer hükümdarlarını dinlediler ve teklîfine rızâ gösterdiler.

Mukavkıs, derhal Amr bin el-Âs'a bir adam gönderip yanlarında ancak birer kişi bulunduğu halde görüşmek ve cizye mikdârını kararlaştırmak istedi. Serdar, Mukavkıs'ın talebi hakkında ümerâ-yı mücâhide ile müşâvere etti

- Bekleyelim, sulhü kabul etmeyelim. Re'yinde bulundularsa da Amr:
- Emîrü'l-mü'minîn, üç şarttan birini kabul eyledikleri takdîrde icâbet etmemizi söylemişti. Alelhusûs onlarla bizim aramızda su bulunduğu gibi geçecek vâsıtamız da yok. Görüşelim de uyuşabilirsek sulhü yapalım. Dedi ve aldığı emân üzerine İslâm ordusuna gelen Mukavkıs'la konuşup musâlahayı kararlaştırdı.

Amel-mânde ihtiyârlarla sinn-i bülûğa vâsıl olmayan çocuklardan mâ'adâ ahâlî-i Mısriyye'nin beherinden senevî iki altın alınması, kadınların bu vergiden tamamıyla müstesnâ tutulması, müslümanların Kıbtî beldelerinde ikāmet etmemesi, müsâfereten gelecek olanların üç günden fazla kalmaması, arâzî ve emvâlin ta'arruzdan masûn tutulması şerâit-i sulhiyyenin esâsâtını teşkîl ediyordu.

Bu karâr mûcebince cizye vermesi lâzım gelen altı milyon Kıbtî bulundu ve senevî on iki milyon altın vermeleri tekarrur eyledi.

Mukavkıs, memleketinde bulunan Rumları, bu şartı kabul edip oturmak, yahud hıtta-i Mısriyye'den çıkıp gitmek husûsunda muhayyer bıraktı.

Rumlar:

Kayser'den istîzân edelim. Dediler ve Bizans İmparatoru Herakliyus'a keyfiyeti bildirdiler.

Mukavkıs da bir tahrîrât ile musâlaha-i vâkı'ayı iş'âr etti. Herakliyus yazdığı cevabda on iki milyonluk ahâlî-i asliyyeye zamîmeten Mısır ve İskenderiye'de yüz bini mütecâviz Rum bulunduğu halde on iki bin kişilik bir Arab ordusuna karşı musâlaha yapmaya mecbûr olduğundan dolayı Mukavkıs'a teessüf ediyor ve nakz-ı ahd ile muhârebeye devam olunmasını tavsiye eyliyordu.

Mukavkıs, bu tavsiye üzerine Kıbtî ve Rum a'yânını topladı:

– İmparator on bin kişiye karşı musâlaha yaptığımız için bizi ta'yîb ediyor. Lakin bu on iki bin Arab'ın beheri, bizden yüz kişiye mu'âdil olacak derecede fedakar bulunduğunu bilmiyor. Muhâcimlerimiz, dünyaya karşı ne kadar lâkayd ise biz Kıbtîler de o nisbette merbût ve mukayyediz. Binâenaleyh hiçbir vakit onlarla harb ve darb husûsunda müsâvî olamayız.

Ey ma'şer-i Rum! Size gelince: Başınız sıkıldığı gibi buradan çekilip gider ve bizi Arabların pîşgâh-ı savletinde yapayalnız bırakırsınız. İşte şu iki hakīkati düşündüğüm cihetle ben, yaptığım musâlahayı nakz etmeyeceğim. Siz de sözümü dinlerseniz senevî iki altın verip mâlınızı ve iyâlinizi temîn eyleyiniz dedi.

Rumlar, imparatorun emrinden dışarı çıkmayacaklarını ve Arablarla yapılan musâlahayı kabul etmeyeceklerini söyleyip İskenderiye'ye doğru çekildiler. Mukavkıs da Amr bin el-Âs'ın nezdine gidip:

– Kayser Herakliyus, musâlahamıza râzı olmamış, hattâ beni acz ve za'f ile ta'yîb etmiş. Buradaki vâlisine de muhârebeye devâm olunması hakkında emir vermiş. Onu men' etmek elimden gelmeyeceği için işine karışamam. Yapacağım bir şey varsa tebe'amla beraber şerâit-i musâlahayı kemâl-i dikkatle muhâfaza etmektir. Te'mînâtını verdi.

Amr, Mukavkıs'ın sözlerini takdîr ve teşekkürle dinledikten sonra İslâm ordusuna yol göstermek ve îcâb eden yerlerde köprü kurmak, bir de lüzûmu oldukça erzâk husûsunda mu'âvenet etmek talebinde bulundu.

[83] Mukavkıs bu talebi hüsn-i telâkkī eyleyerek hakīkaten İslâm ordusuna büyük büyük hizmetler etti.

Rumlar, Bizans'dan imdâd almışlar ve Sultays* Kasabası'nda tehaşşüd etmişlerdi.

Amr bin el-Âs, bu kasabaya hücûm eyleyerek şiddetli bir muhârebe neticesinde Rumları Gerbun'a kaçırdı ve ta'kīb ederek yirmi bu kadar gün uğraştı.

Gerbun muhârebâtında pîşdâr kumandanı Amr'ın oğlu Abdullah olduğu gibi alemdâr da serdarın kölesi bulunan ve muahharan Mısır çarşılarından biri, nâmına nisbet edilen Vardan idi.

Bu muhârebelerde mücâhidler fenâ hâlde sıkışmışlar, hattâ bir def'a salât-ı havf kılmışlardı. Sonra Cenâb-ı Hak ehl-i İslâm'a muzafferiyet ihsân etti. Rumlar, münhezimen İskenderiye beldesine kadar kaçtılar ve sur dahiline girip kale kapılarını kapattılar.

İskenderiye şehri, o vakitler gāyet mahfûz ve müstahkem bir belde idi. Hattâ Yakut-ı Hamevî'nin beyânına göre iç içe yedi kalesi ve beher kalenin ayrıca hendeği vardı.

Mücâhidler, suru kuşatıp şehri muhâsaraya aldılar.

Kâmûsü'l-A'lâm

Rumlara deniz tarafından imdâd geldiği gibi İslâm ordusuna da Mısırlıların erzâk husûsunda yardımı oluyordu.

Bizans imparatoru, İskenderiye'nin muhâsarasına pek telaş ediyor ve:

Arablar, İskenderiye'yi alacak olurlarsa Mısır iklimi bütün elimizden çıkacaktır. Diyerek kuvvetli bir donanma hazırlıyor, hattâ kendisi de beraber bulunmak istiyordu. Fakat emeli hâsıl olmadı.

Hicretin 19. senesinde ve İskenderiye muhâsarasının beşinci ayında vefât ederek tahlîsına çalıştığı İskenderiye'nin feth olunduğunu işitmek merâretini duymadı.

Tâhirü'l-Mevlevî

MAKĀLÂT

İRAN'DA CİHÂDIN TE'SÎRÂTI

Zât-ı hazret-i hilâfet-penâhînin beyânnâme-i hümâyûnunu müte'âkib şehrimizde mukīm İranlı kardeşlerimiz akd ettikleri muhtesem bir mitingde bütün kuvvetleriyle cihâd-ı hâzıra istirâke âmâde bulunduklarını söylediler; ittihâz ettikleri mukarrerâtı da İran kabinesiyle, Iran'daki kabâil ve aşâyir reîslerine, atebât-ı âliyâtta şeref-mukīm bulunan müctehidîn-i kirâm hazerâtına telgrafla bildirdiler. Taraf-ı vâlâ-yı Meşîhatle Dârü'l-hilâfe ulemâ-yı muhteremesi tarafından neşr ve i'lân buyurulan fetâvâ-yı cihâd ile beyânnâmelerin meâline, gāyesine kesb-i vukūf eden müctehidîn hazerâtı, müte'âkiben Iran'da ve Irak'da ve yeryüzündeki bilcümle Şîî kardeşlerimize hitâben neşr ve ısdâr buyurdukları beyânnânemelerle fetvâlarda, bu sırada Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'ye ve dolayısıyla bilcümle müslümanlara karşı ibrâz-ı adâvet ve husûmet edip İslâmiyeti mahv u inkırâza sürüklemek isteyen i'tilâf-ı müselles hükümetlerine karşı bütün Şîîlerin de ayaklanarak onlarla mâlen, bedenen, kalemen ve lisânen her ne sûretle olursa olsun muhârebe ve mücâhedede bulunmaları vücûbunu şiddetli bir lisân ile teblîğ ettiler. Çok geçmeden fetâvâ-yı mezkûrenin âsâr-ı fi'liyesi Irak'daki Sîî kabâil ve asâiri üzerinde görülmeye başladı. Her kabîle kendi şeyhiyle beraber müsellah, mücehhez bir hâlde meydân-ı harbe gitmek için hazırlanıp, derhal yola düştüler. Müctehidlerle ulemâ dahi aşâyirin önüne düşerek fiilen meydân-ı kârzâra gittiler. Aşâyire mensûb kadınlar bile erkekleriyle, harbe iştirâk etmek sûretiyle arslan yavruları olduklarını alenen isbât eylediler.

İ'lân-ı cihâd haberi İran'a aks eder etmez, İrân-ı Şimâlî'de mütemekkin kabâil ve mücâhidîn-i İraniyye

Sultays: Mısır'da eski bir kasaba olup bunun ahâlîsi Mısır ve İskenderiye fethinde Amr bin el-Âs'a mu'âvenet etmiş oldukları halde kendileri beyne'l-esürâ Medine'ye gönderilmiş ise de Hazret-i Ömer-i Fârûk (rdh) cânibinden mu'azzezen memleketlerine iâde buyurularak sahâbe-i kirâmla münâsebât-ı sıhriyyede bulunmuşlar ve kendilerinden bazı meşâhîr yetişmiştir.

birer birer Osmanlı kıtaâtına iltihâk ederek İslâmiyet'in hasm-ı cânı ve düşman-ı bî-emânı olan Moskoflara sell-i seyf-i intikām etmekten geri durmadılar. Bir iki aydan beri gece gündüz kuvâ-yı Osmâniyye ile birlikte Ruslarla harb ederek, onları İran'ın en mühim şehirlerinden tard etmeye muvaffak oldular. Muhârebât-ı mezkûre esnâsında, Ruslar bilcümle nikāt-ı mühimme ile istinâdgâhlarını, erzâk ve mühimmâtlarını terke mecbur olarak firâr etmeye başladılar. Muzaffer İslâm ordusu Rusları ta'kīb ederek İran'ın şimâlinde vâki' Azerbaycan Eyâleti'nin kurâ ve kasabalarıyla şehirlerini birer birer Rusların vücûd-ı zâlimânelerinden tathîr eylediler. Oralarda Osmanlı ve İran –İslâm– bayraklarını kemâl-i tantana ve ihtişâmla rekze muvaffak oldular. En nihâyet Tebriz yolunu tutup Ruslara göz açtırmaksızın şehre girdiler.

[84] Osmanlı kıtaâtıyla İran mücâhidlerinin her yerde, husûsiyle Tebriz'de nâil oldukları hüsn-i kabûl, merâsim-i istikbâl, i'zâz ve ikrâm, kalemle tavsîf ve ta'rîf edilemeyecek kadar fevkalâdedir. İslâm mücâhidleri, gāzîleri gāyet zarîf ve muhteşem bir tarzda inşâ edilmiş bir tâk-ı zafer altında, sufûf-ı müstakbilîn arasından geçmişlerdir. Osmanlı, İran bayrakları hâr ve samîmî ve emsâli nâ-mesbûk sûrette alkışlanmış ve Osmanlı zâbitlerine küçük, ma'sûm kızlar tarafından çiçek demetleri, buketleri takdîm olunup o nezîh ve saf duygular: Ulvî manzaralar binlerce huzzârı fart-ı sürûr ile ağlatmıştır. Cenâb-ı Hakk'a binlerce şükürler, hamd ü senâlar olsun.

Daha birkaç gün evvel vahşî, hunhar Moskof Kazaklarının murdâr çizmeleriyle kirlenen bu mukaddes İslâm yurdu, bugün yine İslâm mücâhidlerinin mevcûdiyetleriyle tathîr olunmuş ve oralarda, ahâlîye, ulemâ-yı dîne, müessesât-ı İslâmiye'ye şeref ve namus-ı halka dakīka başında vesâil-i şettâ ile tahkīrâtta bulunan İslâmiyet düşmanlarının mevcûdiyetinden bir eser kalmamıştır. Üç sene evvel Muharrem'in onuncu gününde Moskoflar tarafından zâlimâne, gaddârâne, pek fecî' bir sûrette i'dâm edilen merhûm Sikatülislâm ile rüfekâsının intikāmları belegan mâ-belağ alındı. Müstebid Rusya çarının yeğeni Miyandoab'da, Sa[vu]çbulak konsolosu Urmiye'de telef oldular. Külliyetli top, tüfenk, malzeme Ruslardan iğtinâm olundu.

Bugün Osmanlı ve İran arslanlarının veche-i azîmetleri Culfa ve Kafkasya cihetleridir ki, yakında mezkûr mücâhidlere iltihâkları muhakkak olan Şahseven ve Karadağ aşîretleriyle, İran'ın Site Şehri'nde gönüllü yazılan binlerce mücâhidin yardımıyla İran cihetinden Moskoflara büyük bir hücûm icrâ edilecek ve Rusları def' ve tenkîl ettikten sonra İslâm orduları inşâallâh Kafkasya'nın göbeğini teşkîl eden Tiflis'de birleşeceklerdir.

İran'ın cenûb cihetinde yaşayan kabâil ile Isfahan ahâlîsinin cihâda olan şevk ve rağbet haberlerini de bir

iki gün evvel telgraf ajansları teblîğ eylemişlerdi. Kabâil-i mezkûrenin Kirman tarîkiyle Belucistan'a gidecekleri tabîîdir. Beluc kabâilinin inzimâm ve iştirâkiyle Hindistan'a büyük bir akın icrâ edileceği mutasavverdir. İnşâallâh ilkbaharda Rusya ve İngiltere'ye âlem-i İslâm tarafından hâtır ve hayâle gelmez hakīkī darbeler indirilecek ve Hilâfet-i uzmânın, İslâmiyet'in azamet ve kudreti o kâfirlere açıktan açığa tattırılacaktır.

Görülüyor ki, âlem-i İslâm içinde en hassâs bir unsur teşkîl eden İranlı kardeşlerimiz bu dakīkada ma'nen, maddeten Osmanlı kardeşleriyle küffârın tecâvüzâtına karşı birleşip ulemâlarıyla, rüesâ ve mücâhidleriyle hutabâ ve muharrirleriyle meydân-ı cihâda atılmışlardır. İ'lân-ı cihâdın Şîîlerle İranîler üzerinde bir gûnâ te'sîr icrâ edemeyeceğini iddi'â eden İngilizlerin Times gazetesinin neşriyât ve ifâdât-ı bedhâhâne ve bedbînânelerine rağmen hakīkat-i hâl kendisini gösterince Times bile hayrette kaldı. Gerek Times gerek İngilizler, İslâmiyet'in Afrika'da ve Asya'da daha şayân-ı hayret ve garâbet cilvelerini de inşâallâh yakında görmekle kibir ve azametlerinin, vâhî iddi'âlarının hiçliğini öğreneceklerdir. "Hâzâ min fazl-i Rabbî"

دشمن آتشت پرست باد پیما را بکو خاك پر سر كن كه آب رفته باز آمد بجو **S**[sin]. **M. Tevfik**

MEKÂTÎB

Saraybosna'da:

Dârü'l-Hilâfe'de Sebîlürreşâd Cerîde-i Aliyyesine

BOSNA'DA İ'LÂN-I CİHÂD

GĀZÎ HÜSREV BEY CÂMİ'-İ ŞERÎFİNDE İHTİFÂL-İ DÎNÎ

Dârü'l-Hilâfetü'l-aliyye'de cihâd-ı ekberin i'lânı üzerine umûm âlem-i İslâm galeyâna geldi. Biz, Bosna-Hersek müslümanları Hilâfet'e olan merbûtiyetimizi her an i'lândan çekinmediğimiz gibi yeryüzündeki İslâmların kıblegâhı bulunan Hilâfet-i İslâmiye'ye karşı düşman-ı dîn-i mübîn tarafından iş'âl olunan nâire-i harb hengâmında da bedenen ve mâlen îfâ-yı vazîfeden geri kalamazdık. Âlem-i İslâm'ın her köşesine îsâl edilmesi lazım gelen fetâvâ-yı şerîfe buraya dahi vâsıl oldu. Dünkü Cuma günü ihtifâlât-ı lâzıme ile emr-i Meşîhat-penâhîye imtisâlen tezkire-i Meşîhat-penâhî ile beraber fetâvâ-yı şerîfenin aslı ve tercümesi lisân-ı mahallî ile okundu.

İhtifâlâta şu sûretle başlanmıştır: 23 Muharrem sene

333 Cuma namazı kılındıktan sonra hatîb tarafından Sûre-i celîle-i Feth'in tilâveti esnâsında minberin kapısı önünde ahz-i mevki' eden reîsü'l-ulemâmız, haremeyn-i muhteremeyn pâyelilerinden fazîletli Hacı Mehmed Cemaleddin Efendi hazretleri minbere cıkmaya basladı ve her âyetin hitâmında bir kademe ilerleyerek hatîbin durduğu yere kadar geldi ve orada fetâvâ-yı şerîfeyi teberrüken dest-i ihtirâmında tuttuğu halde tevakkuf etti. Kurân-ı Kerîm'in tilâvetini müte'âkib ayağa kalktı ve makāma münâsib belîğ bir du'â okudu. Ba'dehû cemâ'ate karsı sebeb-i ictimâ'ını muhtasaran lisân-ı mahallî ile ifâde ederek fetâvâ-yı serîfenin kırâatine basladı. Cemâ'at-i müslimîn; mahşerden nümûne-nümâ denilecek kadar kalabalık idi. Diyebilirim ki: Hiç bu kadar kalabalık görülmemiştir. Cemâ'at-i İslâmiye'nin birçokları gözyaşlarıyla müstağrak olarak kāimen kemâl-i huşû' ve huzû' ile istimâ' ediyorlardı. Bu derece tevâzu' doğrusu ancak müslümanlarda bulunabilir. İki [85] sâ'at kadar devam eden bu ihtifâlde İslâmiyet'in imhâsına sâ'î olan üç devlet ile onlara zahîr olan düvel-i sâirenin İslâmlara karşı ettikleri cefâ ve nâmûs-şiken ahvâlden uzun uzadıya bahsedildi.

Biz ki, Hilâfet'in mu'îni bulunan hak tarafdârı devletlerin zîr-i himâyesindeyiz, bahtiyârız. Bu sa'âdetin en büyük delîlini de böylece alenen ifâ-yı cihâda icâbet edebilmekliğimiz teşkîl eder. Düşünmeli ki düvel-i muhâsıma taht-ı idâresinde yaşayan müslüman kardeşlerimiz ne halde? Bunlar bizim gibi bir farîzanın îfâsında mükellef iken edâ edememeleri ne büyük musîbettir. Edâ etmek isteseler ya kanı bahâsına îfâ ederler, ya hiç edemezler ki her iki sûret, gerek dünya ve gerek âhiretce müşkildir. Bunu biz; himâye-i imparatorîde îfâ ettiğimiz için yüzümüz ak olarak huzûr-ı Rabbü'l-âlemîne de çıkmaktan çekinmeyiz. Çünkü fetâvâ-yı şerîfenin evâmirine tamamıyla itâ'at edebiliyoruz.

Vatanımızda îfâsıyla muvazzaf olduğumuz hizmet-i askeriyyeyi edâ etmekle bedenen icâbetimiz mümkündür. Mâlen ise Hilâl-i Ahmer i'ânesine iştirâk ile farîza-i cihâdiyyeyi îfâ ediyoruz. Şimdiye kadar devam eden harbde biz Bosna-Hersek müslümanlarından mevcûdumuzun beşte biri saff-ı harbde bulunuyoruz ki hiçbir millet mevcûduna nisbetle bu kadar fedakarlık göstermemiştir, desem yanılmamış olurum. Mâlen ne kadar fedakarlıklarda bulunduğumuz da meydândadır.

Hem yalnız müslümanlar değil; bütün gazeteler, gayri müslimlerin bile bu emr-i hayra iştirâk etmelerini mu'lin beyânnâmeler neşr ediyorlar. Ez-cümle Viyana'da teşekkül eden Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti'nin –ki a'zâları hep nâzırlardan ibârettir— Novye Fraye Peresse'de neşr ettiği beyânnâme şayân-ı dikkattir:

"Karadeniz ve Çanakkale Boğazı'nda düşman mermilerinden husûle gelen sis arasından güneş parladı. Hilâl'in nevvâr çehresi arz-ı dîdâr-ı ibtisâm eyledi. Onun zîr-i cenâhında sekiz yüz bin müslüman süngüsü göründü. İ'lâ-yı Kelimetullâh ve müdâfa'a-i hak uğrunda meydân-ı cihâda atıldı. Bunların kimisi peder, kimisi kardeş, kimisi oğul.. Aynı maksad için bizimle beraber yek-vücûd bir kitle gibi çalışıyorlar, bu uğurda fedâ-yı cân ediyorlar. Revâ mıdır ki; bunlar böylece istihkâmlara gömülü oldukları halde düşmana, kışa ve her musîbete karşı göğüs gersinler de biz burada râhatca imrâr-ı evkāt edelim; tabîî değil. İşte bizim müttefikimize, ittifâkımızın kuru bir şekilden ibaret olmadığını göstermek için Hilâl-i Ahmer i'ânesine iştirâkimiz lâzım. Her ne kadar bizim de bu gibi i'ânelere ihtiyâcımız şedîd ise de i'tibâr i'âneye değil, i'âne verenlerin çokluğunadır, ki asıl maksad da budur, bu hüsn-i uhuvvettir. İleri, daima ileri! Tâ ki nevvâr hilâli İslâm Afrika ve Asya'nın göbeğine dikinceye kadar daima ileri!"

* * *

Müslümanlar için, aynı zamanda İslâmiyet için ne bahtiyarlık biz ki şimdiye kadar za'îf idik, sebebi aramızdaki tefrika-cûluk idi. Şimdi ise ahvâlin şedâidi, mesâibin kesreti aklımızı başımıza getirdi. Kusûrumuzu anladık. Çalışmaktan başka çâre-i necât olmadığını ra'ye'layn gördük. Bu suretle Cenâb-ı Hak da bize medeniyet-i hâzıranın iki devlet-i kaviyyü'ş-şekîmesini müttefikimiz kıldı. Bundaki hikmetin derecesini ta'yînden âciz olduğum için erbâbına terk ediyorum. Şu kadar diyebilirim ki: Bu fırsatı ganîmet bilerek bundan istifâde edebilirsek bu sûretle yalnız mevcûdiyet-i ma'neviyyemizi değil, İslâmiyet'i muhâfaza edebileceğiz ki أَنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمُ اللَّهَ عَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمُ âyet-i celîlesinin mazmûnuna mâ-sadak olarak hareket etmiş olacağımız için Cenâb-ı Hak'dan nusret istemek de hakkımız olur. Şüphesiz ki nusret-i ilâhiyye bize ve müttefiklerimize yâr ve zahîr olur, nasıl ki âsârı nümâyândır. (وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللهِ)²

2 Safer sene 333

Bosnalı kāriiniz Abdünnâsır

TÂRÎHÎ BİR SUÂL

SEBÎLÜRREŞÂD CERÎDE-İ İSLÂMİYYESİ VASITASIYLA AHMED REFİK BEYEFENDİ'YE

Muhterem efendim,

Ben cocuklarımın tahsîline meraklı bir babayım. İki

¹ Muhammed, 47/7.

² Âl-i İmrân, 3/126.

oğlum var: Birisi on iki yaşında, diğeri de dokuz. Büyüğünün derslerini her gece kendim öğretiyorum. Küçüğünün derslerini de büyüğüne müzâkere ettiriyorum.

Dün akşam küçüğün târîh dersi müzâkere olunuyordu. Çocuğun elinde mekâtib-i ibtidâiye ve Sultâniye sınıflarına mahsûs olmak üzere taraf-ı âlînizden yazılan ve "Müslümanlığı ilerleten, Osmanlılar için çalışan büyük adamlarımız"ı rakam sırasıyla gösteren *Târîh Okuyorum* ünvânlı kitabınız vardı. Ders 24. sayfada 14. sıra rakamında bulunan Salahaddîn-i Eyyûbî hazretlerinden başlıyordu. Çocuk onu kardeşine anlattı. Sonra sıra 15. ye geldi: "Cengiz Han"! Çocuk yine kitabın başındaki mukaddimeyi tekrar ederek "Müslümanlığı ilerleten, Osmanlılar için çalışan büyük adamlarımızdan on beşincisi Cengiz Han'dır." diye Cengiz'in büyüklüğünü anlatmaya başladı.

– Dur oğlum, dedim, burada bir yanlışlık olacak! Bu herif, putperestin biridir. Müslümanlığı ilerleten, Osmanlılık için çalışan büyük adamlarımızın sırasına hiçbir münâsebet ve mecbûriyet olmadığı hâlde nasıl girmiş?.. Müslümanlığı ilerletmek değil, Müslümanlığı müthiş bir sûrette perişan edenlerin en birincisi bu mel'ûndur. Osmanlıların ceddi de bu mel'ûnun şerrinden kaçarak kurtulmuş da bu devleti teşkîl etmişlerdir...

Çocuk hayrette kaldı: – Madem ki öyledir, dedi, bu kitabı yazan zât neye bu herîfi onların arasına katmış? Bunun müslüman olmadığını, bizim devletimizin ecdâdı bunun şerrinden kaçarak kurtulduğunu bilmiyor muydu?

Bilmesi îcâb ederdi. Fakat bir sehv-i tertîb olsa gerek!.. Sen geçen sene Küçük Târîh-i Osmânî okumuştun.
O kitabı bul da getir, sana bir şey göstereceğim.

Çocuk, kütübhâneyi karıştırarak bulup getirdi: – A, Bey baba bunun da üzerinde Ahmed Refik yazıyor.

– Öyle ya, bu da onun kitabı, unuttun mu?.. Aç bakayım baş taraflarını!

Biraz karıştırılınca îcâb eden sayfa 18 bulundu.

Oku bakayım şurdan.

Çocuk okumaya başladı:

[86] "Asıl ismi Timuçin iken sonraları Cengiz Han nâmını alan Tatarların reîsi Cengiz Han gāyet merhametsiz idi. Cengiz o müthiş ordusuyla Asya'nın her tarafına saldırdığı sırada bütün kabîleler kaçmaya başlamıştı. Ceddimiz olan Türkler de Cengiz'in yüzünden Asya'dan çıktılar, reîsleri Şah ile Anadolu'ya geldiler..."

Sene 1328, sayfa 18

A, Bey Baba, bu nasıl şey? Bu gāyet merhametsiz bir adam imiş! Ecdâdımız onun yüzünden memleketlerimi-

zi terk etmiş, kaçmışlar. Şimdi aklıma geldi. Geçen sene hocamız da demişti ki: Bu Cengiz mel'ûnu kadar kan döken bir zâlim dünyaya gelmemiştir.

- Öyle ya. Bu hem İslâm düşmanı idi, hem Osmanlıların ecdâdının düşmanı idi, hem de insan düşmanı idi.
 Bunun yaptığı fenalıkları târîhler yazmakla bitiremez.
- O halde niçin halîfelerin, İslâm kumandanlarının, sevgili padişahlarımızın sırasında bunu da yazmış?
- Onu ben de anlayamadım. İhtimâl bir yanlışlık olmuştur. Bu zâlim putperest herifi o e'âzım-ı İslâm arasına niçin kattığını ben kendisinden sorarım. Siz orasını böyle belleyin de alt tarafına geçin...

Şimdi on günden beridir çocuk her gece soruyor: – Bey Baba! Hani soracaktın? Sordun mu?...

İşte efendim, çocuğun bu ilhâhı üzerine şu mektûbu yazıyor, çocuğun suâlini nazargâh-ı müdekkikānelerine arz ediyorum. Ben va'adimi yerine getirdim. Artık cevap verip vermemek zât-ı âlîlerine âittir. Bâkī ihtirâmâtımın kabûlü ricâ olunur efendim.

Fatih: Ali Rüşdü

ŞUÛN

i'TİLÂF-I MÜSELLES ALEYHİNE CİHÂD-I İSLÂM

-Teblîgāt-1 resmiyye-

Kafkasya:

- **3 Kânûnisânî:** Kafkasya'daki kıtaâtımız hudûdda ehemmiyetli kuvâ-yı imdâdiyye almış olan düşmanla birkaç günden beri şiddetli muhârebeler icrâ etmektedir.
- § **5 Kânûnisânî:** Kafkasya'da kıtaâtımız mütefevvik kuvvetlerle taarruz eden Ruslara karşı mevzi'lerini mu'annidâne bir sûrette müdâfa'a etmektedir. Düşmanın kolordularımızdan birinin cenâhını çevirmek husûsundaki teşebbüsâtı akīm bırakılmıştır.

Mısır:

31 Kânûnievvel: İngiliz Mısır kuvâ-yı işgâliyyesinden bir mikdâr hecîn süvarileri bu def'a da ileri karakollarımıza ilticâ etmişlerdir.

Azerbaycan:

31 Kânûnievvel: Azerbaycan'da büyük ve yeni bir muvaffakiyet ihrâz ettik. Kıtaâtımız mücâhîdin-i İraniyye ile müttefikan memleketi Rus boyunduruğundan tahlîs için bilâ-ârâm ilerlemektedir. Rusların Azerbaycan'daki son iki nikāt-ı istinâdiyyesi olan Tebriz ve Selmas dün

işgāl edildi. Burada mu'annidâne müdâfa'ayı tasmîm etmiş olan Ruslar bu her iki mevki'i firâr sûretinde tahliye etmişlerdir.

§ **5 Kânûnisânî:** Hoy'un garbında süvarimizle düşman süvarisi arasında vukū' bulan müsâdemede düşman birkaç maktûl ve mecrûh bırakarak tard edilmiştir.

Çanakkale:

- **2 Kânûnisânî:** Bugün Safir* nâmındaki Fransız tahte'l-bahri Çanakkale medhaline sokulmaya teşebbüs etmiş ve derhal mağrûk olmuştur. Mürettebâtından bir kısmı tarafımızdan esîr edilmistir.
- § 3 Kânûnisânî: Dün Çanakkale Boğazı medhali ilerisinde batan Fransız tahte'l-bahri Safir hakkında âtîdeki tafsîlât i'tâ olunur: Anlaşıldığına nazaran mezkûr tahte'l-bahr medhale görünmeden yaklaşmak maksadında iken bu esnâda bir torpile çarparak torpilin işti'âli neticesinde mahv olmuştur. Mürettebâttan ber-hayât kalanları kurtarmak husûsunda tarassud botlarımızın bütün mesâ'îlerini sarf suretiyle gösterdikleri gayret Osmanlı Hükümeti'nin düşmanlarımızın insâniyete muhâlif harekâtına karşı asîlâne bir cevap teşkîl eder.

Irak:

6 Kânûnisânî: Şattü'l-Arab'da İngilizlerin tahkîmâtına karşı yapılan bir gece ta'arruzunda düşman tamamıyla baskına uğratılmış ve takrîben 100 kadar maktûl ve mecrûh verdirilmiştir. Kurna civarında bir düşman süvari bölüğü bir piyade müfrezemize baskın icrâ etmek teşebbüsünde bulunmuş ise de bu ta'arruzu bir ganbotun ateşiyle himâye olunduğu halde bile telefât-ı külliyye ile püskürtülmüş ve ganbot da ric'ate mecbur edilmiştir.

IRAK VE HAVÂLÎSÎ UMÛM KUMANDANLIĞI'NIN BEYÂNNÂMESÎ

Irak ve Havâlisi Kumandanlığı bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî uhdeme tevdî' edilmiştir.

Vatanım içinde pek husûsî ve hürmetkâr bir muhabbetle sevdiğim ve seviştiğim bu mübârek toprağın muzafferen müdâfa'a edilmesi ve İslâm sancağının Irak evlâdları hamâsetiyle i'lâsı şerefine beni de teşrîk edeceği için Cenâb-ı Kādir-i mutlaka arz-ı şükrân ederim.

Askerler ve muhterem Irak mücâhidleri,

Sizler daha toplanmaya bile vakit bulmadan, bir avuç kahraman cüz'ünüz düşmanlarınızın ayağlı askeriyle aylarca pençeleşti. Yalnız bu bir avuç kahraman, bu mübârek toprağın ma'neviyetiyle, lerzân olan düşmanınızı durdurabildi. Çünkü biz *Kurân*'ı müdâfa'a ediyoruz. Onlar Mısır'daki, Hindistan'daki müslüman kardeşlerimiz esâretlerinden, zencirlerden kurtulmasın, *Kurân* yeryüzünden kalksın! diye çabalıyorlar. Biz atebât-ı mübârekeyi müdâfa'a ediyoruz. Onlar hasîs bir menfa'at-i ticâret icin bütün mukaddesâta saldırıyorlar.

Ey muhterem Irak mücâhidleri,

Sizin bugün her tarafdan coşan galeyân-ı cihâdınızdan İngilizler titresin. Bilsin ki bizim cesedlerimiz üzerinden geçmedikçe atebât-ı mukaddese onların pây-ı mülevvesi altında çiğnenmeyecektir. Irak, dînini, şerefini mukaddes toprağını muzafferen müdâfa'a edecek; inşâallâh Rabb-i Zü'l-intikām onun târîhine daha uzak muhîtlerden İngiliz esâretiyle inleyen zavallı müslümanların istihlâs şerefini de bahş eyleyecektir.

Askerler,

Ecdâdınızın kanını, İslâm cesaretini gösteriniz bütün ordularımız düşman hudûdlarında erkekce muzaffer oluyorlar, İslâm mertliğini yeniden bütün dünyaya tanıtıyorlar. Üç aylık yollardan dîn kardeşleriniz size mu'âvenete koşuyor. Artık bir avuç kumanın karşısında zebûnâne duran ma'âşlı asker mahv olmalıdır. Nebiyy-i zîşânımız, küffârın Cezîretü'l-Arab arz-ı mukaddesinden tardına bizi husûsiyetle me'mûr ediyor, şaşkınlık günleri geçti. Şimdi ta'arruza hazırlanınız.

Matbaa-i Âmedî

Eşref Edib

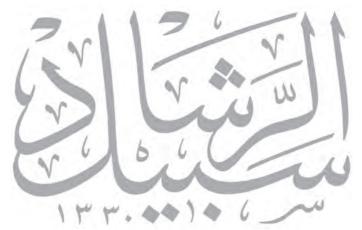
^{*} Mâ' mahreci 220 ton, sür'ati: Su üstünde 11,5 ve su altında 9 mil-i bahrî, si'a-i seyri: Su üstünde 2000, teslîhâtı: 6 aded 45 santimetrelik torpido kovanı, makine kuvveti: 600 beygir, tûlü: 44,6 metre, arzı: 3,9 metre, mürettebâtı 23 kişi.

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

S

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

28 Ocak 1915

12 Rebîülevvel 1333

Persembe

15 Kânûnisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 324

Ulûhiyet-karîn-i nâm-ı kudsî-i Risâlet-penâhî üç yüz elli milyon müslümanın rûhunda şa'şaa-pâş-ı hidâyet olan Seyyid-i Kâinât efendimiz hazretlerinin sene-i devriye-i velâdet-i hümâyûnlarını idrâk ile bahtiyâr olan ve bugün Allah'ın inâyetine ve onun meded-i rûhâniyyetine istinâden esîr müslümanları kurtararak Kelimetullâh'ı i'lâ etmek üzere sell-i seyf-i cihâd eden Müslümanlık âlemine arz-ı tebrîkât ederiz.

TEFSÎR-İ ŞERÎF

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فَى سَبِيلِ اللهِ وَالْمُسْتَضْعَفَينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْبِسَاءِ وَالْبِسَاءِ وَالْمِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهُ اللهِ اللهُ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهِ اللهِ اللهُ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهُ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهُ اللهِ اللهُ اللهُ اللهِ اللهِ اللهُ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهِ اللهُ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهُ اللهِ اللهِلْمُلْمُ الللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِلْ

Tercüme-i Meâl-i Celîli

"Size ne oldu, ey mü'minler, ki: Allah yolunda mukātele ve muhârebe etmiyorsunuz? Hususiyle din kardeşlerinizden zu'afâ-yı ricâl ve aceze-i nisvânı ve etfâli zebûnı pençe-i kahr u esâreti bulundukları müşriklerin ta'zîb ve işkencelerinden kurtarmak için... O mazlûm ve bîçâreleri ki: Fart-ı hüzn ü kederle "Ey rahmeti tenâhî şânından münezzeh ve müte'âlî olan Rabbimiz! Biz za'îf kullarını ahâlîsi zâlim ve müşrik olan bu memleketten kurtar, bize kendinden: Kendi lutf ve merhametinden bir hâmî ve zahîr gönder, bize kendinden; kendi kuvvet ve izzetinden bir nasîr gönder!" diye gece gündüz yalvarmakta, feryâd ü istimdâd etmekte."

İtâb-âmiz olduğu kadar hüzn-engîz olan bu âyet-i celîle Mekke-i Mükerreme'nin fethinden evvelce şeref-nüzûl etmiştir. Gerek za'f ve fakr, gerek men' ve zecr yüzünden Mekke-i Mükerreme'de mahbûs ve bütün ma'nâ-yı fecî'iyle esîr kalmış, azâb ve ukūbetin envâ'ıyla inim inim inleyen zu'afâ-yı mü'minîn ve mü'minâtı –gözleri önünde işkencelere dûçâr edilen- evlâdlarıyla beraber göstererek, düştükleri bu cehennemî felâketten kurtulmak için ellerini bârgâh-ı ahadiyyete kaldırarak hıçkırıklı göz yaşları içinde nasıl du'âlar etmekte, nasıl yalvarmakta olduklarını anlatarak gayret ve hamiyetlerini, hamiyet-i dîniyye ve milliyyelerini tahrîk ediyor, kanlarını ateşlendiriyor, kalblerine gayz u intikām alevleri serpiyor: "Ne oluyorsunuz? O meyl-i batâlet ve atâlet ne!.. Nâfile, nâfile! Sizi cihâddan, sa'y ve amelden afv etmeyeceğim. İşte Mekke! Husûsiyle orada müşrikler, zu'afâ ve üserâyı ihvânınızı yürekler parçalayacak işkenceler, ukūbetler içinde mahv etmeye çalışıyorlar. Bîçârelerin enîn ve vâveylâları bârgâh-ı ulûhiyyeti sarsıyor. Gidiniz Mekke'nin fethine! Koşunuz o mazlûmların imdâdına!"

Bugün, makām-ı mu'allâ-yı Hilâfet'iyle, Ka'be-i ul-yâ-yı tevhîdiyle, Ravza-i mutahhara ve mu'attara-i sey-yidü'l-enâmıyla aleyhisselâtü vesselâm beraber bütün alem-i İslâm'ın üzerine üç azgın devlet, üç çılgın millet, üç vahşî ve akūr hükûmet çökmüş, mahvetmeye, *Kurân-*ı hakîmi, kelime-i tevhîdi yeryüzünden kaldırmaya çalışı-yorlar, milyonlarca dîn ve millet kardeşlerimizi mülevves murdâr çizmeleri altında eziyorlar, mukaddes hilâl-i tevhîde, hak ve adle, insâniyet ve medeniyete karşı cebren ve kahren sürükleyerek kendi dinlerine, ulu Peygamber'lerinin mukaddes [88] sancağına kurşun attırıyorlar. Dereler gibi kanlarını döktürüyorlar.

¹ Nisâ, 4/75.

İşte âyet, bin üç yüz bu kadar sene celâlet bahş-ı nüzûl olmuş olan aynı âyet!... İtâb, aynı!... Emir, aynı!.. Hâl –daha vâsi', pek vâsi' mikyâs-ı felâkette– aynı!... Mısır'da, Tunus'da, Cezâyir'de, Fas'da, Kafkasya'da, Türkistan'da, Hindistan'da milyonlarca üserâ-yı ihvânımızın, ihvân-ı dîn ü milletimizin kanlı göz yaşları nehirler teşkîl ediyor. Enîn ve vâveylâları Arş-ı ehadiyyeti sarıyor.

Bu müstesnâ günde gayretin, fedakârlığın, mertliğin yüzde altmışı Serîr-i Hilâfet-i İslâmiye'yi dört asırdır omuzlarında taşımakla müftehir bulunan Hazret-i Ertuğrul'un evlâdından bekleniyor. Çünkü Harameyn-i Şerîfeyn'i onlar âgūş-ı tekrîm ve ta'zîmlerinde taşıyor. Bütün âlem-i İslâm'ın metbû'-ı dîni ve mutâ'-ı şer'îsi onlar!

Ey metbû'-ı meşrû'umuz! Ey veliyyi'n-ni'met-i ihtidâmız! Bütün âlem-i İslâm'ın girye-bâr gözleri size mün'atıf, kolları size uzanmış istimdâd ediyor.

Hazret-i Selim'in rûh-ı pâki fevkinizde! Yed-i yemîn-i şehâmetiyle Mısır'ı, yed-i yesâr-ı kahr u celâdetiyle Kırım'ı, Kefe'yi, Volga sâhillerine kadar Kafkasya'yı gösteriyor, ma'şûka-i rûhu olan "İttihâd-ı İslâm!", Hindistan! diye haykırıyor.

Osmanlıların o, dünyalara neşr-i tevhîd eden ulu hakanı, birinci mu'azzam Halîfe-i İslâm'ı rûhen size riyâset ediyor. O şa'şaası çeşm-i cihânı kamaştıran devr-i cihângîr-i Selîmî bütün ihtişâm ve azametiyle, bütün celâlet ve şevketiyle avdete hazırlanıyor.

Hilâl, üç yüz yetmiş milyon muvahhidin ma'şûka-i vicdân u îmânı mukaddes Hilâl semâ-yı ulviyyetinden Kırım'a, Kafkasya'ya, Mısır'a Türkistan'a, Hindistan'a, Cezâyir'e, Tunus'a, Fas'a âgūş-ı şevket ve iclâlini açıyor. Fakat çalışınız ve bizi tav'an ve kerhen çalıştırınız. Sizin sa'âdetiniz İslâmiyet'in!... Sizin te'âlî-i şân u şevketiniz İslâmiyet'in!... Size bütün cihân-ı İslâm mutî'! Fedâ! Lakin çalışınız ve çalıştırınız!

"Senindir devr-i devlet hükmünü dünyaya infâz et! Hudâ ikbâlini hıfz eylesin her türlü âfetten"

Mehmed Fahreddin

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Şerîf

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضى الله عنه قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ وَوَلَّى النَّاسُ، كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَاحِيَةٍ فِي اثْنَي عَشَرَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ، وَفِيهِمْ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ، فَأَدْرَكَهُمُ الْمُشْرِكُونَ، فَالْتَفَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: مَنْ لِلْقَوْمِ؟ فَقَالَ طَلْحَةُ: أَنَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

Meâl-i Serîfi

Câbir bin Abdillah radıyallâhu anhin şöyle dediği rivâyet olunuyor:

Uhud günü idi. (Asker bozulup) herkes yüz çevirmişti. Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem Ensâr'dan on iki kimse ile bilikte bir kenarda idiler, bu on iki kimsenin icinde (Muhâcirîn'den ve Asere-i Mübessere'den) Talha bin Ubeydullah da var idi. Müşrikler bu cemâ'ate yetiştiler, bunun üzerine sallAllâhu aleyhi ve sellem dönüp: "Bu heriflere kim karşı çıkacak?" buyurdular. Talha "Ben yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem: "Hele sen dur!" buyurdular. Ensâr'dan biri: "Ben, Yâ Resûlallah!" dedi. "Peki sen." buyurdular. O zât savaştı. Nihâyet katl olundu. Resûlullâh sallAllâhu aleyhi ve sellem dönüp baktılar ki yine müşrikler orada. Yine: "Bunlara kim karşı çıkacak?" diye sordular. Yine Talha "Ben yâ Resûlallah" dedi. Bu def'a da "Hele sen dur" cevâbını aldı. Öteden bir Ensârî "Ben yâ Resûlallah" dedi.", "Evet sen" cevâbını aldı. Ve katl olununcaya kadar cenk etti. Ondan sonra Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem her def'asında bu sözü tekrar ettikçe küffâra karşı bir Ensârî çıkıp kendisinden evvel çıkan zât gibi döğüşür, âkıbet katl olunuyordu. Nihâyet yalnız Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem ile Talha bin Ubeydillah kaldı. Yine Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem: "Bu heriflere karşı kim çıkacak?" deyince Talha "Ben Yâ Resûlallah" deyip cenge tutuştu. Tâ ki elinden vurulup parmakları kesilince "acısından "İşiş!!" dedi. Bunun üzerine yine Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem: "Eğer (işiş diyecek yerde) Bismillâh diyeydin bu halkın gözü önünde melekler seni semâya ref' ederlerdi" buyurdular. Ondan sonra da Hak teâ'lâ müşrikleri oradan def' etti.

Bu hadîs-i şerîf Sünen-i Nesâî hadîslerindendir.

[89] Hadîs-i Şerîf

مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ بِخَيْر، فَقَدْ غَزَا. 2

¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 28.

² Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 44.

Meâl-i Şerîfi

Her kim bir gāzîyi techîz ederse ya'ni esbâb-ı seferini verip yol salarsa gazâ etmiş olur. Kezâlik her kim bir gāzî-ye ailesinin işine bakmak için hayr ile halef olursa gazâ etmiş olur.

Bu hadîs-i şerîf *Sünen-i Nesâî* hadîslerinden olup râvîsi Zeyd bin Hâlid El-Cühenî radıyallâhu anhdir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَسْتَقِلَّ، كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ حَتَّى يَمُوتَ أَوْ يَرْجِع. 1

Meâl-i Şerîfi

Her kim bir gāzîyi başkasına muhtâc olmayacak kadar techîz ederse o gāzî ölünceye kadar veya dönünceye kadar her ne ecre nâil olursa o da onun kadrine nâil olur.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Abdullah bin Ömer radıyallâhu anhdir. Muharrici İbni Mâce'dir.

Ahmed Naim

MISIR FETHİ

4

İmparatorun vefâtından sonra da muhâsara, dokuz ay sürdü. Fethin gecikmesi dolayısıyla halîfe hazretleri, serdara bir mektup gönderdi ki "İki seneden beri Mısır fethini bitiremeyişinize taaccüb ediyorum. Muzafferiyetin te'ahhuruna mutlakâ ahvâlinizin tebeddülü sebeb olmuştur. Cenâb-1 Hak, ancak sıdk-1 niyyet sâhibi olanlara nusret ihsân eder. Ben, sana dört kişi göndermiştim ki her biri, yüz cengâvere karşı durabilirdi. Mektûbumu alınca ma'iyyetine bir nutuk îrâdıyla kendilerini cihâda teşvîk et ve sabr u sekînet tavsiyesinde bulun. Bir de o dört kişiyi kumandan ta'yîn ederek umûmî bir hücûm yaptır, bu hücûmu da Cuma günü zevâlî vaktinde icrâ ettir ki o zaman, icâbet ve rahmet vaktidir." meâlinde idi.

Amr bin el-Âs, halîfenin emri mûcebince askeri teşvîk ve teşcî' eyledikten sonra livâ-yı İslâm'ı Ubâde bin es-Sâmit'in eline tevdî' etti ve yirminci sene-i hicriyye Muharremi içindeki bir Cuma günü hücûm! emrini verdi.

Bu savlet-i cansiperâne karşısında, şehri müdâfa'a eden Rumların kuvve-i ma'neviyesi kırıldı. Burclar, bârûlar üzerinden birer ikişer sıvışıp başlarının kaygısına düştüler ve ahâlîden atik davrananlarla birlikte gemilere atlayıp sâhilden uzaklaştılar.

Kale kapıcılarından olup da müdâfi'lerin savuşması dolayısıyla ne yapacağını şaşıran İbni Besâme nâmında biri, burc üzerinden mücâhidlere seslendi ve kendisiyle iyâl ve mâlına dokunulmayacağı te'mîn edilirse kapıyı açacağını söyledi.

İstediği emân verildi. Ve açılan kapıdan içeriye zafer kılıçlarının parıltısı arasında girildi.

Sâhilde bulunan yüz bu kadar cesîm gemi, üst üste olmak üzere içine dolan binlerce halkı alıp denize açılmış, gemilere binemeyen Rumlarla ahâlî-i asliyyeden olan Kıbtîlerden altı yüz bu kadar bin kişi de teslîm olmaya mecbûr kalmıstı.

Amr bin el-Âs, bir lutf-ı mahsûs olmak üzere bunlara da nüfûs başına senevî iki altın cizye ta'yîn etti. Fazla olarak arâzîlerinden de harâc nâmıyla bir vergi alacağını söyledi.

İskenderiyeliler, böyle cüz'i bir meblağ mukābilinde ölümden ve esâretten kurtulduklarına müteşekkir ve müslümanların düşman-ı mağlûblarına gösterdikleri ulüvv-i cenâba mütehayyir kaldılar.

Fetih esnâsında Rumlardan bazıları, şehirden çıkmış ve çöle doğru savuşup kaçmıştı.

Amr bin el-Âs, İskenderiye'de cüz'î bir kuvvet bırakıp firârîlerin ta'kībine çıktı.

Serdâr-ı gâlib ile muzaffer ordusunun gaybûbetini – işâretle, yahud kayıkla gidilip bildirilmek sûretiyle– haber alan Rumlar, gemilerini çevirip İskenderiye'ye geldiler ve muhâfızlardan bazılarını öldürüp bazılarını geri çekilmeye mecbûr ettiler.

Amr bin el-Âs, şu hâdiseyi işittiği gibi koşup geldi ve o gemi arslanlarının çabuk davrananlarını sefînelerine, atik olmayanlarını da denizin dalgaları arasına kaçırdı.

Bundan sonra haber-i fethi makām-ı Hilâfet'e —bilâhare Mısır vâlîsi olan— Muâviye bin Hudeyc ile yolladı. Fârûk-ı a'zam hazretleri, bu müjdeyi işitince secdeye kapanıp nâsırü'l-müslimîn olan Cenâb-ı Hakk'a arz-ı şükrân etti.

Amr bin el-Âs, İskenderiye'nin ümrân ve intizâmını görünce Mısır'ın merkez-i idâresi yapmak ve orada ikāmet eylemek istemiş, bu husûsda da halîfe hazretlerinden istîzân eylemişti.

Cenâb-ı halîfe, Amr'ın istîzânı üzerine arada deniz bulunup bulunmadığını sormuş ve Nîl'in hengâm-ı feyezânında bazı ovaların deniz hâlini aldığı bildirilince:

–Aramıza deniz giren bir yere müslümanları iskân etmeni istemem cevâbını göndermiş, hattâ Mısır, Basra, Kûfe vâlîlerine de "Aramızda deniz olmasın ki deveme bindiğim gibi yanınıza gelebileyim" [90] meâlinde bir ta'mîm yollamıştı.

Emr-i halîfe mûcebince Amr bin el-Âs, İskenderiye'den kalktı ve bugün Kahire civârında nâmına mensûb câmi'in mebnî bulunduğu mahalle çadırını kurup oturdu.

¹ İbn Mâce, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 3.

Arapça'da çadıra fustât denildiği cihetle Amr'ın fustâtı kurulan ve git gide ma'mûr bir kasaba hâlini alan o mevki'e de Fustât nâmı verildi.*

* * *

Mısır ve bilhâssa İskenderiye'nin memâlik-i İslâmiyye idâdına girmesi, hıristiyanlara dâğ-ı derûn olmuş ve aradan yüzlerce sene geçtiği halde yüreklerindeki yara, bir türlü unutulup kapanmamıştır. Buna binâendir ki Mısır ve İskenderiye fethinden bahsettikleri sırada Ömerü'l-Fârûk hazretlerinin emriyle İskenderiye Kütübhânesi'ndeki kitapların Amr bin el-Âs tarafından hamâmlarda yakılmak suretiyle imhâ olunduğunu yazarlar da o şânlı zaferi şu sûretle kirletmek isterler. Hattâ Medeniyet-i İslâmiye Tarihi ünvânlı kitabın muharriri müteveffâ Corci Zeydan bile bu garaz-ı muta'assıbâneden kurtulamamış ve eserinin ekser kısmında yaptığı gibi sûret-i haktan görünerek müselsel ve mutavvel ibârât ile isnâd-ı vâkı'ı te'yîde çalışmıştır. Müverrih-i müdekkik Diyarbakırlı Said Paşa merhûmun bu hususda verdiği ma'lûmât, o rivâyet-i müzevvereyi red ve ibtâle kâfî bulunduğundan aynen iktibâs ederek makāle-i âcizânemi miskiyyü'l-hitâm eylemek istedim:

"İskenderiye Medresesi'nde felâsife taraflarından tedrîs olunan dersler diyânet-i Mesîhiyye'nin tağlît ve ifsâdını mûcib oluyor diyerek kable'l-İslâm mektepler tahrîb ve kütübhâne kitaplarla beraber ihrâk olunduğu tarîhçe sâbittir. Hazret-i Ömer'in Hilâfet'i zamanında Amr bin el-Âs istîzân ettikten sonra İskenderiye Şehri'ndeki mektepleri ihrâk ile şehr-i mezkûrda bulunan dört bin hamâm altı ay müddet şu kitaplarla kızdırıldığını İbnü'l-Arabî rivâyet etmiş ise de şu rivâyetin muvâfık-ı sıhhat olmadığı tahkīkāt ve edille ile sâbittir. İskenderiye kasır ve kütübhânesi Kayser'in havâlî-i Mısriyye gazâsı esnasında muhterik oldu. Diocletianus İskenderiye Şehri'ni nehb ettirmiş ve Theodosius zamanında Serapei-

Kâmûsü'l-A'lâm

on Mektebi hedm olunmuş idiği târîhlerde mezkûr olup Koryom[?] Medresesi'ne müte'allik bir şey zikr olunmamış ise bunun bazı kitapları telefden kurtulmuş ve Kayser ikinci Theodosius zamanında İskenderiye'deki nâdir kitapların kâffesi vilâyâta nakl olunmuştur. Patrik Kyrillos ve Marsiyanos[?] zamanlarında İskenderiye'de ihtilâl zuhûr ederek Acemler de orayı istîlâ etmiş ve bazı müverrihlerin rivâyetine göre Amr bin el-Âs'ın fethinden otuz sene mukaddem İskenderiye'de mektep kalmayıp mekâtib-i kadîme kitaplarından Aristo te'âlîminin serhine dâir yalnız kırk cild kitap kalmıştı. Bu rivâyâtın cümlesi İskenderiye'deki mektepler feth-i İslâm'dan mukaddem harab olduğunu isbât eder. Tetkīkāta nazaran târîhce sâbit oluyor ki İskenderiye'nin fethinde kütübhâne külliyen ihrâk olunmayıp ol vakit Aristo'nun te'âlîm-i fâsidesine dâir Foryom[?] Medresesi'ndeki kırk cildden başka kitap nâmına eser nâ-mevcûd idi.

Müverrihîn-i İslâmiye taraflarından yazılmış olan ümmehât-ı târîhi bu abd-i âciz birer birer gözden geçirdim. İskenderiye'de kütübhâne ve kitap ihrâkına dâir ümmehât-ı merkūmede hiç bir bahse tesâdüf etmedim. Usûlü'l-Ma'ârif sâhibi Mısırlı Refâ'a Bey, Ebü'l-Fidâ'nın rivâyet eylediği bir bahsi kitabına derc-i vird etmiştir ki o bahs şudur:

"Amr bin el-Âs İskenderiye'nin fethinden sonra orada bulunan kütübhânedeki kitaplar hakkında ne mu'âmele edeceğini Hazret-i Ömer radıyallâhu anh efendimizden istîzân ettikte ihrâkına emir vermekle (400000) cild kitap ihrâk olunup İskenderiye'de bulunan (4000) hamâm altı mâh müddet o kitaplarla kızdırılmıştır."

Bu hikâye Ebü'l-Fidâ'nın bize vâsıl olmamış bir eserinde mezkûr ise orasını bilemem. Hamâm sâhibi Ebü'l-Fidâ'nın yedimde mevcûd târihinde bu bahsi göremediğim gibi Dımaşkī Ebü'l-Fidâ'nın *Târîh-i İbni Kesîr* diye ma'rûf olan kitabında dahi öyle bir bahse tesâdüf edemedim. Mamafîh hikâye-i mezbûre târihlerde münderic olsa bile muvâzene ve tetkīk olunsa altı ay (180) günü hâvî olup eyyâm-ı mezkûrenin aded-i hamâm olan dört bine hâsıl-ı darbı (720000) adede taksîm olmasıyla (400000) cild (720000) adede taksîm olunduğu halde her hamâma günde yarım cild isâbet eder. Yarım kitap ile –değil ki bir hamâmın akşama kadar kızdırılıp işletilmesi– bir tencere su bile kaynatılması mümkün olamayacağı bedîhîdir. Bu muvâzene hikâye-i mezkûrenin serâpâ masnû' olduğunu isbâta kâfîdir.

Kâtib Çelebi ve *Nâsırü't-Tevârîh* sahibi gibi bazı müteehhirînin bu mebhase dair yazdıkları sözlerin hiç birisi ümmehât-ı tevârihe müstenid değildir. Rivâyet-i mezkûrenin menşe' ve me'haz-i intişârı merkūm İbnü'l-İbrî'nin eseridir. İşbu İbnü'l-İbrî Fransızlarca Ebü'l-Ferec diye ma'rûfdur.

Mısır'da Kahire'nin iki buçuk kilometre cenûb-ı garbîsinde ve Nil'in sâhil-i yemîninde vâki' Mısrü'l-atîka Kasabası'nın eski ismidir. Bugünkü günde Kahire'nin bir büyük mahalle ve iskelesi olan bu kasaba, Kahire'den eski olup Mısır'ın fethinde ve Hazret-i Ömer bin el-Hattâb (rdh) zamanında fâtih-i Mısır Amr bin el-Âs cânibinden bina olunmuştur. Fâtih-i müşârun-ileyh o mevki'de çadırını kurmuş olduğundan çadır demek olan fustât ismi, ba'de'l-feth orada bina olunan ve Kahire'nin te'sîsine değin hıtta-i Mısriye'nin merkezi olan şehre alem olmuştu.

Müşârun-ileyh mevki'-i mezkûrda bir cami'-i şerîf binâ etmişti ki el-yevm mevcûd olup Kahire'yi tezyîn eden en güzel âsârdandır. 358 târihine dek Fustât müstakil bir ma'mûre olup târîh-i mezkûrda cevher kā'id (doğrusu kāiddir) tarafından Kahire'nin te'sîsi üzerine Fustât'ın ehemmiyeti azalmış ve Kahire'nin günden güne tevessü' etmesi üzerine Fustât bu şehr-i azîmin bir mahallesi hükmüne geçmekle ism-i kadîmi dahi unutulup ber-ve-ch-i mezkûr Mısrü'l-atîka ya'ni Eski Mısır nâmını almıştır.

Paşa merhûm bu İbnü'l-İbrî, nâm-ı diğer Ebü'l-ferec'e dâir de şöyle bir hâşiye tahrîr ediyor:

"İşbu Ebü'l-ferec Asyâ-yı Suğrâ'da vâki' Malatyalı Heron bin Toma nâmında bir Yahudinin oğlu idi. Asıl ismi Mar Grigorus'dur. Hicretin 622 senesinde tevellüd edip evâil-i hâlinde babası Toma'dan fenn-i tıb okuduktan sonra Antakya'ya azîmet ve orada kabûl-i Nasrâniyet etmiş ve millet-i Ya'kūbiyye ulemâsından Süryânî ve Arabî ve Yunânî lisânlarını öğrenip bir müddet Antakya'da ikāmetle ba'dehû Goba ve sonra Haleb Süryânî milleti riyâset-i rûhâniyyesinde bulunmuştur. Birisi Süryânî ve diğeri Arabî lisânı üzere iki büyük târîh-i umûmîsi vardır. Arabî lisânıyla muharrer tarihi Latin lisânına tercüme olunarak 1663 sene-i milâdiyesinde Oksford'da ve Süryânî lisânındaki târihi 1779 sene-i milâdiyesinde Leipzig'de tab' olunmuştur."

* * *

1313 sene evvel İslâm ordusunu muzafferen Mısır kıtasına idhâl ile oralarını Rumların mezâliminden tahlîs eyleyen cenâb-ı Hakk'ın bu def'a da yine o kıt'ayı İngilizlerin yed-i gasbından kurtarmaya azm eden cünûd-ı müslimîne muvaffakiyet bahş olmasını ümid ve temennî ile sözüme nihâyet veriyorum.

Tâhirü'l-Mevlevî

[91] TE'ÂRÜF-İ İSLÂM

MUSTAFA KÂMİL

-Mehmed Ali Tevfik Bey'e-

Nil'in bestekâr-ı ahzânı, Mısır'ın şânlı kahramanı, Mısırlıların büyük enmûzec-i şehâmet ve fedakârîsi, ittihâd-ı İslâm'ın ulü'l-azm kahramanlarından biri... İşte Mustafa Kâmil budur.

Mustafa, pek az insanlara nasîb olan pek harâretli bir aşk-ı mukaddes ile yanıyor ve dünyanın cennetinde zencirler içinde inleyen ma'şûka-i vicdânının halâsı için bütün vatandaşlarının yüreklerini o aşk-ı mukaddesin alevleri, o îmânın nurları ile sûzân etmek için çalışıyordu.

Mustafa'nın pek müessir bir câzibe-i lisâniyyesi vardı. Onu bir def'a dinleyen onun meczûbu olur idi. Çünkü Mısır'ın bütün âmâli onun rûhunda parlıyor, o rûh bir âfitâb gibi bütün rûhları nûrlandırıyor idi. Mustafa; "Kalbim soldan sağa intikāl etse, Ehramlar yerinden oynasa ben yine cihâdımdan geri kalmam" diye pek kuvvetli bir îmân ile mücâhede eden bir kahraman idi.

Mustafa'nın rûhunu bütün safvet ve samîmiyetle, bütün kahramanlık mezâyâsıyla görmek isteyenler mutlakā

onun Mes'ele-i Şarkiyyesini, mutlakā birkaç nutkunu okumalılardır. Mustafa Kâmil'in rûhu Avrupa'nın desâis-i hafiyye-i iblîsânesi üzerine o kadar muşa'şa' bir nûr-ı intibâh îsâr etmiştir ki onları vehleten görmemek mümkün değildir. Mustafa'nın on dokuz sene evvel "İngiltere İslâmiyet'in dünkü, bugünkü ve yarınki ebedî düşmanıdır." terâne-i hâtifânesi kulağımda daima çınlar; İngiliz nâmını her ne vakit duyarsam alevlenir, pür-hiddet bir vaz'iyyet-i düşmânâne alırım. Çünkü o isimde gizli bir rûh-ı redâet vardır ki nefrîne ve ölüme şâyândır. Mustafa, işte bu rûh-ı redîeyi boğmak, öldürmek uğrunda şehîd olan Mısırlıdır. Mustafa, bunun icin gece gündüz calısan, daima çalışan; "Mısır bâgilerin mezârıdır." diye proğramında Ingiliz zâlimlerine en can alıcı silsile-i te'dîbi, darbe-i kātileyi vurmak için mütârekesiz bir harb açan serdâr-ı millettir. Mustafa, İngiltere'yi, Mısır'ın kızgın çöllerinin laciverd semâsı altında acılan, her istibdâdı yutan, bermuktezâ-vı adl-i ilâhî mahkûm-ı ınkırâz milletlere kazılan makber-i cehennemîye diri diri gömmek; onu orada en dil-sûz azâblarla, ateşlerle yakmak, intikām-ı İslâm'ı almak; sonra târîhin okunmayan sahifelerine bir lâşe gibi defn etmek için çalışan, fakat bî-vefâ ömrünün hıyânetiyle bu uğurda şehîd olan büyük bir müslümandır.

Mustafa: Ma'neviyeti yıpranmış, müthiş bir ta'zîbin, bir istibdâdın zebûnu olmuş, ma'neviyeti âdetâ ölmüş bir milletin diriltici ve kurtarıcı dâhî-i vatanperveridir. O "dehâ" bu milleti kurtardı, onun kalbinde bir aşkınukaddes alevledi, muhtasar îmânını nûrlandırdı. Artık Mustafa'nın takdîr-i dehâsını dehâ-şinâslara bırakmak îcâb eder.

Mustafa: Rûhunda beslediği emellerin tahakkukunu görmeden ufûl etti. Fakat istikbâlden emîn olarak, vazî-fe-i dehâ ve kahramânîsini îfâdan mütevellid bir inbisât-ı ma'nevînin refrefleri arasında lâhûta yükseldi. O, rûh-ı milletin serîr-i azameti olan gençliğin dûşünde kaldırıldı. (اخلع على مصر شبابك عاليًا) veda'ıyla kabrine, o Mısır için ebedî bir âbide-i kahramanî olan meşhed-i mu'allâsına milletin şehîk-ı mâtemi arasında konuldu.

Mustafa Kâmil'i her şarklı, bâ-husûs her müslüman bir muktedâ addetmeli; onu okumalı ve anlamalıdır.

Fakat maalesef te'ârüf-i İslâm mes'ele-i mühimmesi, ihmâl olunarak bu râbıta-i ulviyye sırf bizim gafletimiz-le hemen hemen kopacak derecede gevşediğinden biri birimizden istifâdeye, vicdânlarımızı tevhîde hiç çalışmamışız. Biz içimizde parıldayan muşa'şa' dehâların kıymetini bilmiyoruz. Avrupa'nın bir çok şâirlerini, kahramanlarını bildiğimiz halde ahlâfımıza numûne-i imtisâl, daha doğrusu yegâne hatıramız olarak kalacak mîrâs-ı ebedîye onları bîgâne bırakıyoruz.

İşte asr-ı hâzır müslümanlarının ahlâfa bıraktığı en

azîz hâtıralardan, daima canlı hâtıralardan birisi de Mustafa Kâmil'dir.

Mustafa Kâmil âlem-i İslâm'ın rûhu mesâbesinde olan Mısır'ı, o pek azîz, pek sevgili Mısır'ı İngiliz pençe-i istibdâdından kurtarmak; orada râyet-i tevhîdi dalgalandırmak; orada İngiliz mel'aneti, İngiliz ceberût-ı mütemerridânesi yerine cenâh-ı kudsî-i Hilâfet'in sâye-i nevvârını yaymak emel-i ulvîsi uğurunda son derece fedakarâne, evet o Mısır için yüzlerce sene lâzım olan şebâbeti fedâ ederek mücâhede etti. Onu ne İngiliz zindanları yıldırdı. Ne İngiliz donanması korkuttu, ne de İngiliz ibtisâm-ı füsûnkârı aldattı!... O daima ve her şeye rağmen, cihâd ve sebât etti.

Mustafa Kâmil ittihâd-ı İslâm'ın en büyük ulü'l-azm kahramanlarındandır. Vâ esefâ ki arz-ı mübâreke-i Hicaz onun hitâb-ı ulvîsinden mahrûm oldu. Evet Mustafa tam Mekke-i Mükerreme'de âlem-i İslâm'ın her tarafından gelen yüz binlerce hüccâc arasında o câzibedâr ve uyandırıcı hitâbeleriyle bir cereyân-ı ittihâd, bir cereyân-ı intibâh açmaya karar verdiği senede vefât etti. Ne serî' bir ölüm...

Mustafa'nın bu mes'ele hakkında çok mühim yazıları, pek âlî fikirleri vardır. Fakat o fiilen işe başlamak istiyordu. O, dînimizin en mühim erkânından olan haccışerîfin, evet o ittihâd-ı İslâm'ın küçük ve kudsî [92] bir tezâhür-i fi'lîsi olan o feyizli ictimâ'ın bütün İslâm memleketlerine ittihâd ve intibâh nûrları saçmasını istiyordu. Fakat ömrü vefâ etmedi. Mustafa, Nil şâiri Şevkī'nin:

Diye başlayan ve serâpâ milletin sînesinden kopan neşîde-i muhalledesiyle Mısır'ın, o ma'şûka-i vicdânının âgūş-ı ebedîsine gömüldü; milletin sînesinde câvidânî hayâtı yaşamaya başladı.

İşte Nil'in vatanperver dâhîsi!..

Mısırlı Ömer Rıza

MAKĀLÂT

ZAFER MUHAKKAKTIR

Bu âyet-i kerîmeyi okuyunca bütün târîh-i İslâm gözümün önünde canlanıyor, onun zinde ve vakūr perî-i ihtişâmı karşıma dikiliyor, bütün fezâili, bütün mefâhiri temsîl eden o perî-i pür-azamet bütün câzibe ve güzelliğiyle aşk-ı vicdânımı alevliyor, rûhumu nûrlandırıyor, istikbâl hakkındaki imânımı tarsîn ediyor.

Cenâb-ı Hak o belâgat-i lâhûtiyyesiyle müslümanların hiç bir vakit kâfirlerin esîri olmayacaklarını, küfrün imâna tefevvuk etmeyeceğini Furkān-ı hakîminde beyân buyuruyor.

Şimdi bütün felâketlerimizin esâsını bütün fecâ'atiyle görüyorum. Hastalıklarımızın en dehşetlisini müşâhede ediyorum..... Biz marîzü'l-kalb imişiz, Allah'ın buyurduğu gibi mü'min değil imişiz. İşte sukūtumuzu ta'cîl eden yara bu imiş. Ecdâdımızı en yüksek şâhika-i medeniyyete îsâl eden feyyâz ve münevver kuvvet: "İmân" idi. Onların her zaferi, her terakkīsi o imânın kuvvetine vâbeste idi. O kuvvet bütün imparatorlukları sarsmış, hâk ile yeksân etmiş, yerine daha rasîn ve nâ-kābil-i inhidâm bir binâ-yı tevhîd kurmuş idi, o kuvvet hiç mağlûb olmamış, daima gālib gelmiş idi. Demek bizim za'fımız, zilletimiz derûnî bir za'fın neticesidir: Za'f-ı imândır.

Bugün biz rûhumuzu aydınlattık. Kılıcımızı çıkardık, imânımızın kuvvetine istinâden meydana çıktık, ehl-i imân olduğumuzu fiilen i'lân ettik.

Artık avn-i Hak'la zafer muhakkaktır. O zafere inanmayan varsa onun imânından şüphe ederim.

Zafer muhakkaktır. Çünkü Allah, ²(وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فَينَا) = "Uğurumuzda cihâd edenlere yolumuzu gösteririz" buyuruyor.

Zafer muhakkaktır. Çünkü bugün muhârebe eden seyf-i hamâset-i İslâm'dır. Bu ise her zaman muzafferdir. Allah'ın nusreti ile mev'ûddur. أَوْ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ (وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ)

Zafer muhakkaktır. Çünkü ne zaman i'lâ-yı kelimetullâh uğrunda a'dâ-yı İslâm ile fedakarâne çarpışmışsa müslümanlar daima Allah'ın fazl-ı azîmine nâil olmuşlar, gālib gelmişlerdir. أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ)

Fakat her müslümanın zafer hakkındaki kanâ'ati imânının kuvvetine merbûttur. Böyle bir zamanda cüz'î bir tereddüd, bir endişe gösterenler, bedbîn olanlar Hak te'âlâ'nın $5(\tilde{U})$ emr-i celîline isyân etmiş olurlar.

Zafer muzaffer olmaya azm, muzaffer olacağına imân etmiş olanındır. Cebîn ve za'îfü'l-akl ve'l-kalb olanlar daima münhezim olurlar, nedâmetten nedâmete, felâketten felâkete uğrarlar. Bilakis her mü'min cenneti kılıçların gölgesinde görerek cihâd eder. Kurb-ı rahmâna teşne olan rûhu câm-ı şehâdet ile seyrâb olur. Artık o cenneti görmeyenler, i'lâyı kelimetullah uğrunda can vermeyenlerin müslümanlıkları ancak isimlerindedir. Allah hiç bir vakit müslümanları kâfirlerin esîri etmez. ⁶(وَلَكُافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا

Abdülganî Said

¹ Nisâ, 4/141.

² Ankebut, 29/69.

³ Rûm, 30/47.

⁴ Mücâdele, 58/22

⁵ Âl-i İmrân, 3/139.

⁶ Nisâ, 4/141.

MEKÂTÎB

FAS EMÎRÎ ABDÜLMÂLÎK HAZRETLERÎNÎN MEKTÛBU

Cezâir mücâhid-i şehîri Abdülkādir merhûmun evlâd-ı kirâmından olup ahîren Fas'a giderek orada Fransızlara karşı i'lân-ı cihâd eyleyen ve bir çok mevâki'de ihrâz-ı zafer ve galebe eden Fas Emîri Abdülmâlik hazretleri tarafından buradaki ekāribine gönderilen ve bir sûreti *Tasvîr-i Efkâr* refîkimizde intişâr eden mektûbu, ehemmiyet-i fevkalâdesine mebnî, biz de ber-vech-i âtî derc ediyoruz:

"Cenâb-ı Hak umûm ehl-i İslâm'ı tevfîkāt-ı Samedâniyyesine mazhar buyursun âmîn.

"Bu kere dahi mücâhidînin vâki' olan muhâcemât-ı sedîdeleri üzerine Fransızların en ziyâde tahkîm ettikleri Fas şehrini lehü'l-hamd on beş günde feth etmeye muvaffak oldum. Geceli gündüzlü devâm ve iştidâd eden harb üzerine şecî' ve bahâdır mücâhidler râyet-i İslâm'ı Fas'ın burc ü bârûlarına rekz ettiler. Şehir ahâlîsi azîm meserretlerle bizi istikbâl eylediler. Tehlîl sadâları âfâkı çınlatıyordu. Gözyaşlarıyla ahâlî yekdiğerini der-âgūş ediyorlar ve cevâmi'-i serîfe minarelerinde Cenâb-ı [93] Hakk'a arz-ı şükrân için münâcâtta bulunuyorlardı. Mücâhidînin savlet-i kahramânânesine mukāvemet edemeyen düşmanlar esnâ-yı firarlarında mühimmât ve erzâk depolarını ihrâk etmek istemişlerse de hücûm-ı kat'îmiz üzerine emellerine muvaffak olmadıkları için bütün ganâim elimize geçmiştir. Mücâhidîn düşmanı ta'kīb eyleyerek Evcan, Raza, Acde şehirlerini de düşmandan istirdåd ve zabt eylediler. Bu def'aki harekåtımız bir meydan muhârebesi vaz'iyyetinde olduğu halde Cenâb-ı Hakk'a binlerce hamd olsun ki, kat'î muvaffakiyetle lehimize neticelenmiş ve zâyi'âtımız nisbeten pek az olduğu halde Fransızlar, 3500 kadar maktûl ve esîr ve bir hayli mikdârda mecrûh terk etmiştir. İğtinâm ettiğimiz esliha miyânında makinalı tüfenklerle üçü büyük çapta ve kābil-i isti'mâl bir halde olan dokuz top ve bir hayli nakliye arabaları ve iki takım sıhhiye âlâtı mevcûddur. Merdûd düşmanımızdan istirdâd eylediğimiz yerler ahâlîsi mütetavvi' olarak kuvvetlerimize iltihâk ediyorlar.

"Fas şehrindeki büyük camide cihâd-ı mukaddes beyânnâmeleri bir cemm-i gafîr önünde kemâl-i huşû'la kıraat edildi. Binlerce müslümanların saf kalblerinden kopan tekbîr sadâları ve mersiyeler ortalığa başka bir rûh-ı inbisât veriyor, cihâd fî sebîlillâh âvâzeleri güngüre-i âsmânı inletiyordu. Afrikalılar nâmına îrâd ettiğim hutbede:

"Yâ ma'şere'l-müslimîn! Halîfe-i a'zamımız i'lân-ı cihâd-ı mukaddes eylemiştir. Her müslümana cihâda

iştirâk farz-ı ayn olmuştur. Bugün ecdâdımızın intikāmı alınacaktır. Cedlerinizin rûhlarını şâd ediniz. Hükûmât-ı İslâmiyye'nin inkırâzını ve müslüman kardeşlerinizin esîr olmalarını arzu eden düşmanımız, bizim de memleketimizi, bi-gayri hakkın elimizden aldı. Hürriyetimizi istirdâd edelim. Bugün siz de, bütün mücâhidler de gördüler ki, müstahkem olan Fas şehri dahi pek az bir fedakârlığa mukābil Hak yolunda kan dökmeye azm edenlere mukāvemet edemedi. Ve yed-i teshîr-i İslâm'a intikāl etti. Allah te'âlâ hazretlerinin inâyetiyle sizlere kavuştuk. Şühedâmız da أَلْجَنَّةُ تَحْتَ ظِلاَلُ السُّيُوفِ) sırrına mazhar oldular." Hutbe, derin bir teessür uyandırmış, ve fevc fevc mücâhidîn iltihâka başlamıştır. Belde ahâlîsi, istiklâl merâsimini parlak bir sûrette îfâya müsâ'ade edilmesini arzu ettiler. Cevâb verdim, dedim ki: "Âcizin kalbi büyük Allah'ına merbûttur. Allah'ıma binlerce hamd ederim ki bizleri tevfîkāt-ı Rabbâniyyesine mazhar kıldı. Bu mesrûriyetle geçirdiğimiz günleri görmeye muvaffak olduk. Merâsim, sürûr meydan-ı harbe yakışıyor. Gāyemize tamamıyla vâsıl olduğumuzda zâten merâsim ifâ edilmiş olur. Şimdi silâhlarımızla düşmanlarımız Fransızlara ölüm saçalım. Merâsimin fahri gazâda görülür. Nusret, sebât ve metânetle ihrâz olunur.

"Fransızlar artık dâhilde harb etmek istemiyorlar, Fransa'dan kuvve-i imdâdiyye gelmesini bekliyorlar. Zâten Fransızların Fas'da mevki'leri müşkil ve tehlikelidir. Umûm yolları tarafımızdan işgāl edildi. Yalnız sevâhil Fransızların taht-ı hâkimiyetinde ise de inşâallâh yakında yed-i meşrû'umuza geçecektir. Halîfe-i mu'azzamımızın beyânât-ı hümâyûnları Fas'ın her yerine neşr edilmektedir. Mücâhidîn iki kol üzerinde hareketle şark ve şark-ı şimâlî ve garb cihetinde muhârebeye girişmişlerdir. Cenâb-ı Hak nusret ve inâyetini bu def'a da mücâhidîne bahş u ihsân eylemesini tazarru' ve niyâz eder ve sa'âdet-i sermediyyenin ihsânını münâcât eyleriz. Size son sözüm şudur: "Ey mücâhidler sebât edelim, metîn olalım nusret bize teveccüh etmistir.."

Fas Emîri ve Emîr Abdülkādir-zâde

Emîr Abdülmâlik

SUÂL-CEVÂB

DİŞ FIRÇALARI NEDEN İ'MÂL OLUNUYOR?

~>>

Sebîlürreşâd Cerîde-i İslâmiyyesi vâsıtasıyla Diş Tabîbi Mehmed Hudâverdi Beyefendi'ye

Muhterem Efendim,

Diş fırçalarının neden i'mâl olunduğuna dâir öteden

¹ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 22.

beri ehl-i İslâm arasında bir şüphe, bir tereddüd vardır. Bendeniz bunun esâsını anlamak için birkaç doktordan sordumsa da kat'î bir cevâb almaya muvaffak olamadım. Bit-tabi' bu hususda her doktorun sözüne i'timâd edememekte de ma'zûruz. Fakat zât-ı âlîniz gibi hakīkaten bir tabîb-i hâzık-ı müslimin bu hususdaki beyânâtı bütün ehl-i İslâm için hüccettir. Binâenaleyh bu bâbdaki şüphemizi hal buyurmanız ricâsıyla ma'a'l-ihtirâm şu mektûbu takdîm ediyorum.

Talebe-i Ulûmdan Mehmed Necati

FÂTİH'DE ALİ RÜŞDÜ BEYEFENDİ'YE

MOSTON

Muhterem efendim.

Tarihî bir suâlinizi okudum. İ'tirâzınıza cevâb vermemeyi nezâketsizlik addederim. İ'tirâzınızın birincisi şu: *Tarih Okuyorum*'un baş tarafında "Osmanlılık için uğraşan, Müslümanlığı ilerleten büyük adamlarımızı gözümüzün önüne getirmeliyiz" diye yazdığım halde, kitâbda mevcûd meşâhîr-i İslâmiyye arasına Cengiz'i niçin katmısım?

Evvelâ: Kitabın başındaki fıkra mukaddime değildir. Milletimiz, vatanımız nâmı altında müstakil bir parçadır. Bu parçanın mündericât-ı kitaba şumûlü yoktur. Kitaptaki parçaların her birini de sıra numarasıyla okutmak şart değildir. Çocuklarınızın tahsîline meraklı bir baba olmanız hasebiyle Maârif Nezâreti'nin bu sınıfa ait proğramını bit-tabi' bendenizden daha iyi bilirsiniz. Şu halde ta'rîfnâmenizde: "Çocuk yine kitabın başındaki mukaddimeyi tekrar ederek "Müslümanlığı ilerleten, Osmanlılar için çalışan büyük adamlarımızdan on beşincisi Cengiz Han'dır" cümlesi sırf iddi'ânızı isbât için uydurduğunuz bir cümledir. Bu cümlenizi kitâbdaki sâir fıkralara tatbîk edemezsiniz. Ederseniz, o zaman "Müslümanlığı ilerleten, Osmanlılık için çalışan adamlarımızdan kırk üçüncüsü Kırım [94] Muhârebesi'dir. Balkan Harbi'dir. Vatanını sevdir" demek icâb eder. Binâenaleyh bu iddi'ânız doğru değildir. Eğer kitabın başında "Müslümanlığı ilerleten zevâtın isimleri ber-vech-i âtîdir" denilmiş olsaydı o zaman hakkınız olabilirdi.

İ'tirâzınızın ikincisi de şu: Küçük Târih-i Osmânî'de Cengiz'in zulmünden bahsettiğim halde burada onu müslüman meşâhîri arasına neden katmışım?

Sebebi: Cengiz, Timurlenk ve Hülagü'nün İslâm ve Osmanlı tarihlerine ta'allukları olduğu içindir. Dâhil edip de kendilerini medh etmedim ki; zulümlerinden yine bahs ettim. Fakat zât-ı âlînizin maksadınız başka.

Bendenizi aynı zamanda tezâd ile ithâm etmek. Eğer maksadınız Müslümanlığa fenalık edenlerin müslüman meşâhîri arasına dâhil edilmesi olsaydı, o zamân *Tarîh Okuyorum*'daki Hülagü'yü ileriye sürer, "Bu mel'ûn herifi İslâm meşâhîri arasına neden dâhil ettiniz?" derdiniz. Fakat *Küçük Tarîh-i Osmânî*'de Hülagü'den bahs olmadığı için bendenizi tezâd ile ithâm edecek bir sebep bulamayacaktınız. Zâten i'tirâznâmenizde:

- "- A! Bey Baba, bunun üzerinde de Ahmed Refik yazıyor.
 - Öyle ya; bu da onun kitabı."

Cümleleri tarihî suâlinizin hâlisâne, hüsn-i niyyete müstenid olmadığını gösteriyor! Olsaydı, bu basît suâli âcizlerine mektûbla da sorabilirdiniz. Fakat o zaman "vazîfe-i teşhîr" ifâ edilemezdi!

Bir de azîzim, bendeniz Cengiz perestişkârlarından değilim. Hâlis Osmanlı Türküyüm. Cengiz'in ve Timurlenk'in ecdâdımıza ettikleri fenalıkları ben de sizin kadar muâheze ederim. Fakat Turan ırkının fennî ve ilmî bir sûrette tedkīki lâzım geldiği zaman, bu meşâhîri nazarı dikkate almaya mecbûriyet görürüm. Milliyetim nâmına gelince: Osmanlı Türkünden başka bir şeyden bahs etmek istemem. Benim perestiş ettiğim sîmâlar: Osmanlar, Orhanlar, Fâtihler, Yavuzlardır. İbni Kemal'in gazâ yollarındaki vaz'-ı merdânesi, Ebussûd'un saltanatlı bir devrimizdeki mücâhede-i âlimânesi, Sokullu'nun idâre-i pîrânesi bendenizi vecde getirir. Daima Osmanlı tarihini tedkīk etmek, milletimizin büyüklüğünü, devletimizin esbâb-ı za'fını gücümün yettiği kadar, vatandaşlarıma anlatmak isterim.

İhtirâmât-ı samîmânemin kabulünü ricâ eder, fazla mübâhasât-ı kalemiyyede bulunmaya hasbe'l-vazîfe me'zûn olmadığımı beyân ile hatm-i kelâm eylerim efendim.

A[elif]. R.

ŞUÛN

i'TİLÂF-I MÜSELLES ALEYHİNDE CİHÂD-I İSLÂM

-Teblîgāt-ı resmiyye-

Kafkasya:

- § **8 Kânûnisânî:** Rusların ta'arruzu her tarafda tevkīf olunmuştur. Kafkasya ordusunda başka şâyân-ı tezkâr bir haber yoktur.
- § 9: Kafkas ordumuzun sol cenâhını çevirmek hususunda adem-i muvaffakiyete dûçâr olduğu bildirilen Rus kuvâ-yı asliyyesi mütekābil ta'arruzumuz üzerine ric'at etmekte ve kıtaâtımız tarafından ta'kīb olunmaktadır.

- § 12: Ahvâl-i hevâiyye sebebiyle Kafkasya'daki harekât-ı askeriyye her iki tarafdan dûçâr-ı tevakkuf olmuştur. Bir kısım cebhemizden ric'ate mecbûr ettiğimiz düşman tutunabildiği yeni mevzi'ini tahkîm ile meşgūldür.
- § 14: Kafkasya cebhesinde her tarafda sükûn ber-devâmdır.

Irak:

7 Kânûnisânî: Dün bildirilen Şattü'l-Arab'daki muhârebâtta alınan üserânın ifâdesine nazaran ateşimiz karşısında geri dönmeye mecbur olan düşman ganbotunun Şipifel tesmiye olunduğu ve mühim surette hasar-zede olduğu gambotun Karler ismindeki süvarisiyle iki zâbit ve mürettebâtından on yedi neferin tarafımızdan edilen ateşle telef oldukları anlaşılmıştır. § 8 Kânûnisânî'de sunûf-ı selâseden mürekkeb İngiliz kuvveti üç ganbot himâyesinde Kurna civârındaki kıtaâtımıza icrâ eylediği ta'arruzda zâyi'ât-ı külliyye vererek makhûren ric'ate mecbur olmuştur. Zâyi'âtımız pek ehemmiyetsizdir.

İskenderun:

§ 10 Kânûnisânî'de İngiliz kruvazi Dervis İskenderun civârına asker çıkarmaya teşebbüs etmiş ise de sâhil karakollarımızın ateşi altında düşman yedi telef vererek çekilmeye mecbur olmuşlardır.

Belucistan:

Belucistan'da cihâd başlıyor.— İngiliz gazeteleri ahîren Hindistan hudûdunda İngiliz askeriyle Belucistan ahâlîsi arasında bir müsâdeme vukū' bulduğunu bildirmişlerdir. Cenûbî İran'daki Kaşgay Aşîreti tarafından Belucistan pâyitahtına neşr olunan cihâd fetvâları, beyânnâmeleri büyük bir galeyân ve heyecân tevlîd etmiştir. Müte'addid mahallerde kıyâmlar vukū' bulmuştur. Afganistan'dan Ruslar tard edilmekte olduğu gibi Belucistan'da İngilizlerin tardına başlanmıştır.

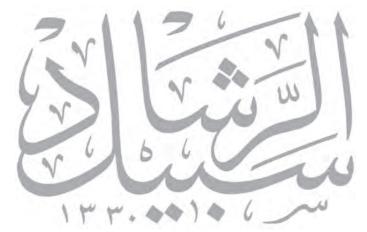
Matbaa-i Âmedî Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

S

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

4 Şubat 1915

19 Rebîülevvel 1333

Persembe

22 Kânûnisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 325

CİNSİYET VE DİYÂNET-İ İSLÂMİYYE

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحْمِمِ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ فَاصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ¹

¹ Hucurât, 49/10.

Meâl-i Celîli

Müslümanlar birbirinin kardeşinden başka bir şey değildir; onun için iki kardeşinizin arasını bulunuz; Allah'dan da korkunuz ki rahmetine nâil olabilesiniz.

Dünyada mevcûd ümmetlerin efrâdını tedkīk etsek, her birinin âmâline muttali' olsak, görürüz ki kısm-ı a'zamında bir ta'assub-ı cinsî mevcûddur. Asabiyyet-i cinsiyye gözeden adam mensûb olduğu cemâ'atin mefâhiriyle mübâhî olacağı gibi kavmine isâbet edecek zarardan müte'essir olarak def'i için mukāteleyi bile göze aldırır, hem bu gayretin nereden geldiğini hiç düşünmeksizin göze aldırır. Hattâ tâlibân-ı hakīkatten bir çoğu ta'assub-ı cinsînin insanda tabîî olan umûr-ı vicdâniyye sırasında bulunduğunu zannetmektedir. Lakin bu zan doğru değildir. Çünkü biz bir ufak çocuğu alsak da daha sinn-i temyîze vâsıl olmadan başka bir ümmetin efrâdı arasına bıraksak, reşîd oluncaya kadar orada büyütsek, kendisinin doğduğu yeri, mensûb olduğu milleti hiç ona söylemesek görürüz ki tab'ında cinsiyet-i asliyyesine karşı hiç bir meyl görülmez. Gerek vatan-ı aslîsi, gerek bu sonraki mahal, nazarında müsâvî olur. Hattâ sonradan gelerek yetişmiş olduğu yer kendisine daha hoş görünür. Halbuki ta'assub-ı cinsî bir meyl-i tabîî olsaydı değişmezdi.

İşte bu sebebden dolayı asabiyyet-i cinsiyyenin tabîî olduğuna zâhib olamayız, bu bir hasîsa-i fıtrıyye değil, nüfûsa zarûretlerin resm etmiş olduğu melekât-ı ârıza cümlesindendir. Neredeki insanın bir çok hâcâtı bulunur

ve efrâdında bir terbiye-i kâmilenin fıkdânı sebebiyle menfaat-i husûsiyyesini tercîh etmek meyli yüz gösterirse hırs ve tama'ına müsâid zaman gördüğü gibi başkalarına ta'arruza başlar. Bundan dolayı insanların bir kısmı diğer kısmının te'addîsine ma'rûz kaldığı için beşeriyet bir çok asırlar bunun şedâidini çektikten sonra nihâyet neseb denilen râbıtaya sarılmakta muztar kaldılar ve bugünkü ecnâsı meydana getirdiler, tâ ki her kabîle râbıta-i cinsiyetle birleşen efrâdının kuvveti sâyesinde kendi menâfi'ini, kendi hukūkunu, diğer kabîlenin te'addîsinden muhâfaza etsin. Lakin insanın bütün etvârında mu'tâd olduğu vechile bu hususda da hadd-i zarûreti tecâvüz ettiler, bir dereceye geldiler ki her kabîle diğer [96] kabîlenin nüfûzu altına girmeyi kat'iyyen istemez oldu. Şunun için ki zîr-i hükmüne gireceği o kabîle ya hükmünde âdil olmayacak, yahud âdil olsa bile onun ahkâmına inkıyâd etmek kendisi için zillet olacak.

Asabiyetin bu nev'ine karşı olan zaruret zâil olursa insan buna da alışır, yani evvelce o zarûrete nasıl tâbi' ise şimdi de o zarûretten öylece vâreste kalır. Hele bu zarûret huzûr-ı azametinde kuvvetlerin, kudretlerin mahkûm-ı inkıyâd olduğu mebdeü'l-külle, kahhâr-ı mutlaka istinâd sâyesinde külliyen mu'attal kalır.

Sonra o kuvve-i fevka'l-hayâlin tenfîz-i ahkâmına me'mûr olan zât bütün efrâd-ı milletin o ahkâm-ı celîleye karşı mutâva'atını te'mîn eder.

Şimdi nüfûs böyle bir hâkim-i mutlakın vücûdunu yakīnen bildiği gibi artık asabiyet-i cinsiyyeden müstağnî kalarak hukūkunun himâyesi, gavâilinin müdâfa'ası için bu saltanat-ı mukaddesenin sâhibine kemâl-i itmi'nân ile arz-ı teslîmiyyet eder. Bu sâyede artık lüzumu kalmayan asabiyet-i cinsiyyenin nüfûzdaki eseri de külliyen mahv olur.

İşte sâkin oldukları iklimlerin bu kadar tenevvü'üyle beraber müslümanların cinsiyete kat'iyyen i'tibâr etmemeleri, asabiyet-i dîniyyeden başka ne kadar asabiyet var ise hiç birini tanımamaları bu hikmete mebnîdir. Zirâ dîn-i İslâm ile mütedeyyin olan bir adam i'tikādında rüsûh bulduğu gibi cinsiyyet, kavmiyyet gibi şeylerden sarf-ı nazar ederek, râbıta-i husûsiyyeyi bir tarafa bırakarak bütün efrâd-ı milleti cem' eden alâka-i umûmiyyeye hasr-ı nazar eder ki o alâka alâka-i dîniyyeden ibârettir. Çünkü dîn-i İslâm'ın usûl-i esâsiyyesi yalnız halkı Hakk'a da'vet etmekten, nüfûsun cihet-i rûhâniyyesi üzerine icrâ-yı hükûmet eylemekten ibaret olmayıp, bunların cümlesini kâfil olduktan başka, insanlar arasındaki mu'âmelâta hudûd vaz' etmiş, küllî cüz'î bütün hukūku beyân etmiş, ahkâm-ı şer'iyyeyi tenfîzi der'uhde eden kuvve-i hâkimenin dâire-i salâhiyetini tahdîd eylemiştir. Bir halde ki umûr-ı ibâdı eline alan zâtın o ahkâma karşı ınkıyâdı herkesden ziyâde olmak icâb ettiği gibi velâyet-i umûra ne verâsetle; ne kavmi, kabîlesi arasındaki imtiyâz ile; ne kuvvet-i bedeniyye ile, ne servet-i mâliyye ile nâil olamayıp, ancak ahkâm-ı şerîatin tahdîd eylediği dâirenin hâricine kat'iyyen çıkmamak ve o ahkâmı bi-hakkın tenfîze muktedir olmak, sonra ümmetin rızâsını istihsâl eylemek sâyesinde nâil olabilir. O halde müslümanlar üzerinde hâkim olan kuvvet hakīkatte onların bir cinsi diğerinden kat'iyyen ayırmayan ilâhî şerî'at-i mukaddeseleriyle ârâ-yı ümmetin ictimâ'ıdır. Veliyyü'l-emrin efrâd-ı sâire-i milletten bir imtiyâzı varsa o da ahkâm-ı şerî'ati muhâfazaya, icâbında müdâfa'aya hepsinden daha harîs, daha gayûr olmasıdır.

Hasebin, nesebin insana bahş edebileceği mefâhirin, imtiyâzâtın hiç biri için hukūku vikāye; canı, malı, ırzı, himâye hususunda şer'an te'sîri yoktur. Belki râbıta-i hakīkıyye-i şerî'atten başka ne kadar râbıta varsa şâri'in lisânıyla tezyîf olunmuş, o gibi râbıtalara, o gibi asabiyetlere dayananlar mezmûm olmuştur. Cenâb-ı Peygamber "Asabiyete da'vet edenler, asabiyet için mukātelede bulunanlar, asabiyet uğurunda ölenler bizden değildir" buyuruyor. Bu hususdaki âyât-ı kerîme, ehâdîs-i nebeviyye pek çoktur. Lakin (إِنَّ اَكُرْمَكُمُ عِنْدُ اللهِ اَتْشِكُمُ) âyet-i kerîmesi

cümlesinin fevkindedir. İşte bundan dolayıdır ki bir çok zamanlar akvâm-ı muhtelife-i müslimîn arasında veliyyü'l-emr olanların ne kavmi, kabîlesi arasında bir şeref ve imtiyâzı olur; ne de mülkü babasından, dedesinden tevârüs ederdi. Evet bunları arş-ı hükûmete ancak şerîate karşı olan inkıyâdlarıyla ahkâmını muhâfazaya gösterdikleri himmetleri yükseltirdi.

Reîs-i hükûmet ahkâm-ı ilâhiyyeye ne kadar imtisâl eder, menâfi'-i şahsiyyeden ne kadar tecerrüd eylerse o nisbette mutâ' olup meyl-i ihtişâm, refâhet-i ma'îşet gibi şeylerde nefsini diğerlerine tercîh eder. Bu suretle metbû' tâbi'lerden fazla bir nasîb alacak olursa o müttehid olan ecnâsın her biri kendi asabiyetine dönerek araya bir ihtilâf düşer, reîsin saltanatı tezelzüle uğrar.

Müslümanların bidâyet-i zuhûrundan şimdiye kadar gördüğümüz seyri, hâli bundan ibârettir: Râbıta-i kavmiyyeye, asabiyet-i cinsiyyeye aslâ ehemmiyet vermezler; yalnız câmi'a-i dîniyyeye bakarlar. İşte bundan dolayıdır ki Arab Türk'ün saltanatından müteneffir değildir; Acem Arab'ın hükûmetini kabulden çekinmez; Hindli Afganlı'nın tâbiiyyetine münkād olur; hiç birisinde eser-i işmi'zâz görülmez. Bir müslüman riyâset-i hükûmetteki zâtın şerîate sâlik olduğunu gördükten sonra hükûmet hangi şekle girerse girsin, hangi kavme geçerse geçsin, bunu kerîh görmez. Evet reîs-i hükûmet tuttuğu meslekte ahkâm-ı şer'iyyeden udûl eder, kendi hakkı olmayan bir takım metâlibe el uzatırsa o zaman kalbler hurûşa gelir, öyle bir reîse muhabbetten rûhlar isyân eder de o reîs hâkim olduğu kavmin vatandaşı bile olsa nazarlarda bir ecnebîden daha fenâ görünür.

Edyân-ı sâire erbâbı miyânında müslümanların şu hasîsa-i mümtâzeleri vardır ki: Bir buk'a-i İslâmiyye'nin hükûmet-i İslâmiyye'den ayrıldığını işitir işitmez cinsiyete, kavmiyete bakmaksızın son derecede müte'essir olurlar, hangi cinsden olur ise olsun bir cemâ'at-i İslâmiyye'nin arasında evfak bir reîs-i hükûmet evâmir ilâhiyyeye riâyet eder, halkı o evâmirin hudûdu dahilinde idârede bulunur, o evâmire karşı kendi de aynıyla zîr-i hükmündeki efråd gibi mutî' olur, beyhûde bir takım debdebelerle, ihtişâmlarla temeyyüz sevdâsından uzak durur ise böyle bir hâkim için memleketini tevsî' etmek, sân ve sevketin gāyesine varmak kābil olur, hem bu hususda ne öyle büyük büyük masraflara, ne de düvel-i mu'azzamanın [97] müzâheretine, ne de tarafdarân-ı medeniyyetin, avene-i hürriyyetin müdâhalesine arz-ı ihtiyâc etmez. Hulefâ-yı Râşidîn'in mesleğini ta'kīb etmek, diyânet-i İslâmiyye'nin usûl-i evveliyyesine ric'at eylemek şartıyla bunların hepsinden müstağnî olur.

Kendi hâkimlerinin mezâlimine, adâlet-i şer'iyyeye muhâlif mu'âmelâtına tahammül edemeyerek bir ecnebî

¹ Hucurât, 49/13.

tâbiiyyetine dehâlet eden bir kaç müslüman görünceye kadar dehrin saçları ağardı. Zamanın rengi uçtu: Bununla beraber bu mültecîler daha ilk hatveyi atar atmaz nedâmete başladılar ki bunların hâli aynıyla kendini öldürmek isteyip de sonra acıyı duyar duymaz peşîmân olanlara benzer. Memâlik-i İslâmiyye'nin musâb olduğu taksîmler, tefrikalar ancak velâyet-i umûrda bulunanların diyânet-i İslâmiyye'nin esâsı olan usûl-i kavîmeden inhirâf etmeleri, eslâfın mesleğini bırakmaları neticesidir. Başka bir şey değildir. Eğer bunlar kavâ'id-i şer'iyyeye rücû' eder, selef-i sâlihin isrini ta'kīb eylerse az zaman zarfında eski şevketlerini, devr-i Râşidîn'deki izzetlerini istirdâda muvaffak olurlar. (وفقنا الله للسداد وهدانا طريق الرشاد)

Merhûm Şeyh Muhammed Abduh

(Tanîn refîk-ı muhteremimize ithâf olunur)

ITTİHÂD-I İSLÂM

Dün, telaffuzu değil, tasavvuru bile memnû' addolunan ve hattâ kendilerini samîmî taraftarları miyânında gösteren bazı şahsiyetlerce bile muhâlâttan addedilen "İttihâd-ı İslâm" terkîbi bugün cemâlinden ref'-i nikāb ediyor. Bir âlihetü'l-hüsn gibi âlem-i İslâmiyyet'i tâbende cemâliyle ilâhî bir vecd ü istiğrâk içinde gaşy ediyor. Medîd bir küsûfa tutulmuş güneş... pîş-i iclâlinde terâküme, neşr-i envârına mümâna'ata çalışan o zalâm-engîz tabakāt-ı zulm, onun intıfâ ve inkisâr şânından olmayan ziyâsına dayanamayarak nihayet mahv oluyor. Evet, "İttihâd-ı İslâm" mihr-i tevhîdin ezelî bir lem'asıdır. O güneş bütün azametiyle, bütün kudret-i kāhiresiyle cihân-ı akl ü idrâkin fevkinde dırahşân iken onun ziyâsını söndürmeye kim ve hangi kuvvet muktedir olabilir?

İttihâd ile tevhîd arasındaki telâzüm-i vahdet.. tevhîd nedir? İttihâd ne demektir?... Bunlar nazar-ı hakîm erbâbından sorulsun! Harîm-i tevhîdin mahremi olmayan, onu yalnız bir şekilden, bir hey'et-i lügaviyyeden ibaret zanneden ukūl-i kāsıra idrâk edemezse elbette ma'zûr sayılır. "İttihâd-ı İslâm" yalnız bir terkîb-i lafzî, bir düstûr-ı âdî değildir.

"İttihâd-ı İslâm"ı tefsîr ediyorlar, tahlîle, muhâl ve mümkine taksîme kalkışıyorlar. Aldanıyorlar. Pek çok aldanıyorlar.

"İttihâd-ı İslâm"ın merci'-i halli, faslü'l-hitâbı garbın maddî ve câmid dimâğından fışkıran nazariyât-ı ictimâ'iyye ve desâtîr-i ırkıyye ve unsuriyye değil, ibâdının fevkinde kahr u celâliyle hâkim-i mutlak olan Cenâb-ı Hak'dır. Onun ta'dîl ve tebdîlden, tahrîf ve tağyîrden şânı münezzeh ve müte'âlî olan ezelî kānûn-ı esâsîsi, *Kurân-*ı Hakîm'idir. أوَاللهُ غَالِبٌ عَلٰى اَمْرِه)² (وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِه)

İslâm, bir rûhdur; onun vücûdu da âlem-i İslâm, cihân-ı tevhîddir. Vücûdun hayâtı rûh ile kāimdir. Eğer İslâm, müsemmâsız bir lafz-ı bî-ma'nâdan ibaret kalır, o rûh çekilirse vücûd, tefessüh eder, dağılır. İşte o zaman garbın nazariyât-ı ictimâ'iyye ve desâtîr-i milliyyesi onun mersiye-i vefâtı olur.

İslâm'ın tarihi meydandadır. Açılsın! Okunsun!

Müslümanlar, her ne zaman Hazret-i *Kurân*'a tam bir teslimiyet-i mutlaka ile inkıyâd ettiler, ahkâm-ı evâmir ve nevâhîsine dört el ile sarılarak çalıştılar ise yükseldiler. Müslümanlar, o i'tilâ devirlerini işte bu teslîmiyet ve ınkıyâdın mükâfâtı olarak altın kalemlerle tarîhe yazdılar. Bu devirler gerçi ma'dûddur. Fakat şân ve şerefi, istikbâl nâmına te'mîn ettiği hayâtı nâ-mahdûddur.

Müslümanlar gayr-i imânî nefsâniyet, gayr-i tevhîdî tefrikalar, gayr-i insânî şikāk ve nifâk yüzünden gayyây-i inhitâta sukūt ederken o müthiş sukūtun sür'atine mâni' olan, hattâ aralık aralık meyl-i i'tilâ hârikaları gösteren yine işte o lâhûtî edvâr-ı cihângirânenin câzibe-i tevhîdi, hayât-ı şevket ve azameti idi.

Garbın, yanar dağlar gibi feverân ederek Suriye sâhillerine yığılan, arz-ı mukaddese yapılan Salîb ordularına karşı Salâhaddin-i Eyyûbî'nin bir avuç mücâhidle sell-i seyf-i cihâd etmesi, İngiliz kralı arslan yürekli Rişar'ı tilki gibi Akkâ kalesinde haps etmesi ve nihâyet kahr-ı mağlûbiyetle hüngür hüngür ağlatarak hâsien ve hâsiren Britanya'ya avdete icbâr etmesi ne idi? Nâsır Lidînillâh Bağdad'da hilâfet-i İslâmiyye'nin levâzım-ı sukūt ve izmihlâlini kendi öz elleriyle hazırlar, âteş-i kîn ü gayzını ta'dîl için hasm-ı cânı Muhammed Harzem Şah'a Cengiz gibi vahşî, yırtıcı, canavardan müfteris, asrının Firavn'i ıtlâkına şâyân bir düşman-ı insâniyyet ve İslâmiyyet'i musallat eder, Türkistan baştan başa bir kan deryâsı kesilir, medeniyet-i İslâmiyye'nin altı asırlık nice ma'mûreleri o ateş tûfânları içinde yanar, o kan deryâları üzerinde yüzerken, Kaya Alp oğlu Süleyman Şah merhûmu Cengiz'in zulmünden çekinmek bahanesiyle Mahan'dan hicrete sevk eden ve nihâyet Hazret-i Ertuğrul'u Ca'ber kalesi önünde büyük kardeşlerinden ayırıp mütereddid hatveleriyle Asya-yı Suğrâ'ya götüren ne idi? Acaba merhûm-ı müşârun-ileyh hazretleri o, peder-i cennet-makarrının gaybûbet-i ebediyyesini ta'kīb eden mâtem-engîz dakīkalarda necl-i celîli Cenâb-ı [98] Osman için cihâgirâne bir saltanat-ı İslâmiyye'nin müessis-i ebediyyü'l-iştihârı olacağını -keşf-i istikbâl iddi'âsıyla-

¹ En'âm, 6/18.

² Yûsuf, 12/21.

biri çıkıp da söylese inanır mıydı? Yoksa bu havârık-ı şuûn, tâli' denilen ma'bûde-i hayâlin bir lutf-ı tesâdüfü müydü? Biraz da müslümanca düşünelim. Tefekkürât ve muhâkemâtımızı bütün bütün maddileştirmeyelim.

"İttihâd-ı İslâm"ı Hazret-i Kurân-ı hakîm, başta kelime-i celîle-i tevhîd olmak üzere أُرهيمَ حَنفًا وَلَهُ الْبُرهِيمَ حَنفًا الْبُرهِيمَ مَنفًا وَلَهُ الْبُرهِيمَ مَنفًا وَلَهُ الْبُرهِيمَ مَنفًا وَلَهُ الْبُرهِيمَ مَنفًا وَلَهُ الْبُرهِيمَ مَنفًا وَلَهُ اللهِل

Tarîh-i zuhûr ve intişârından bir asır geçmeden bütün beşeriyyeti pîş-i celâl ve azametinde zânû-zede-i dehşet ü ta'zîm eden işte bu "İttihâd-ı İslâm"dır.

A'dâsının, vücûdunu değil, bir dakīka bile bekāsını kendisi için en büyük bir musîbet, en tahammül-sûz bir felâket addeden² işte bu "İttihâd-ı İslâm"dır.

Garbın, üç buçuk asrından beri çiğnemeye, ezmeye, boğmaya, öldürmeye bütün kuvvetiyle çalıştığı işte bu "İttihâd-ı İslâm"dır.

İki sene evvel Balkan şâhikalarından salîb nâmına kopan kan ve ateş tûfânları, işte bu "İttihâd-ı İslâm"a karşıdır.

Onlar, "İttihâd-ı İslâm'ın" mevcûdiyet-i İslâmiyye demek olduğunu belki bizden ziyâde bilirler. O "rûh-ı nâimin" teyakkuz ve intibâhı kendileri için ne yaman bir zâcir, ne kahhâr bir müeddib olduğunu pek a'lâ takdîr ederler!

Şimdi böyle azametli bir düstûra, böyle sehhâr bir âmile, böyle füsûnkâr bir nâzıma nasıl za'f u acz isnâd olunabilir? İngiliz Britanya Adası'ndan şarkan Çin'e, garben Amerika'ya, cenûben Ümidburnu'na kadar yarı dünyayı istîlâ eder, yüzlerce milyon müslümanları, putperestleri ve daha bir çok milletleri pençe-i esâretine almaya muktedir olur da "İttihâd-ı İslâm" kendi âşiyânesine neden mâlik olamaz? Gayr-i tabîî sa'y ü ameller –velev muvakkat olsun— semeredâr olurlar da en tabîî çalışmalar niçin semere vermez? Müslümanlar ne zaman çalıştı da muvaffak olamadı? Acaba Cenâb-ı Selîm-i Evvel, daha bir kaç sene yaşamış olaydı Hindistan, bir kişver-i Kurân olmayacak mıydı?

Ah müslümanlar! Tevhîd-i ilâhîyi bırakır, *Kurân-*ı Hakîm'e arkalarını çevirip İslâm'ın, ma'nâsından, hakī-

katinden, rûhundan mücerred kuru bir lafzını kabul ile iktifâ ederler, vücûd-ı İslâm'ı –garba taklîden ırkī hançerlerle parçalayarak İslâmiyet'de birer uzviyetten ibaret olan her ırka, her unsura müstakil birer millet ünvân-ı mevhûmu verirler, sonra da Hıristiyan beyne'l-milelini tanzîren bir İslâm beyne'l-mileliyyetini tahayyül ederlerse elbette "İttihâd-ı İslâm" düstûru, yalnız hilâfgîrlerince değil, hattâ "lafzî!" taraftarlarınca bile gülünç olur. Zâten böyle zarûret neticesi olan bir ittihâd-ı lafzînin İslâm'a izâfet ve nisbetine Kurân-ı hakîm gülüyor. (قُلُ لَمْ تُوُّمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا اَسْلَمْنَا = "A'râb dedi ki: İmân ettik, Allah'a inandık, sen de daima onlara söyle: Hayır, hiç de imân etmediniz, nâfile kendinizi aldatmayınız. Lakin şu kadar ki siz lafzen müslüman olmuş oldunuz." Nazm-ı kerîmiyle böyle ağızdan müslümanlığı tezyîf ediyor.

Hıristiyanlarda "beyne'l-mileliyyet" varmış!! Onlarda milliyetin te'addüd ve tenevvü'ü pek tabîîdir. Çünkü onlarda vahdet-i dîn, vahdet-i kitâb yok. Onlara yakışır. Fakat bizde bütün âlem-i İslâm'ın Allah'ı bir, kitabı *Kurân*, milleti İslâm iken "beyne'l-mileliyyet" düstûr-ı teslîsi nasıl kabul olunabilir? *Kur'ân-*ı hakîmde millet ayn-ı dîn olunca milliyetin te'addüdü dînin te'addüdü demek olmaz mı? Eğer milel-i İslâmiyye terkîbi sahîh ise "edyân-ı İslâmiyye" ta'bîrinin de sıhhati iktizâ etmez mi? İslâmiyet'de kaç din var??

Cenâb-ı Hakk'ın celle şânuhû milleti dîne ondan bedel olmak sûretiyle bu kadar kuvvetle rabt edişinde, milleti dînden ibaret kılmasındaki hikmeti düşünelim. Âlem-i İslâm'ı teşkîl eden anâsırdan hiç birine istiklâl-i millî vermemek, her birini gayr-i müstakil bir uzuv ad ile mecmû'unu bir vücûd-ı tâm yapmak değilse nedir? (الْمُؤْمِئُونَ كَرَجُلٍ وَاحِدٍ...) hadîs-i celîli de bu hakīkati te'kîd ve te'yîd etmiyor mu?

Îslâm'da beyne'l-mileliyyet nasıl tasavvur olunabilir? Müslim bir Arab gayr-i müslim bir Arabı hem-ırkı diye nasıl sevebilir? Ona nasıl kardeş nazarıyla bakabilir? Bu⁵ (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ) düstûr-ı *Kurân*îsini tekzîb çıkmaz mı? İslâmiyet (اِنَّمَا الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ وَلَا الْكَافِر الْمُؤْمِنُ الْكَافِر الْمُؤْمِنُ الْكَافِر المُؤْمِن hükm-i mutâ'ıyla mü'minle gayr-i mü'min arasında hukūk-ı karâbet, hukūk-ı irsiyye nâmına hiç bir şey bırakmıyor.

Bir dînin bir milleti, bir rûhun bir vücûdu olur.

İslâmların, hâlâ garbı korkutan işte bu vahdet-i dîniyye ve milliyesi, ta'bîr-i diğerle bu "İttihâd-ı İslâm" rûhudur. Garbın âlem-i İslâm'a yılan sürüleri, akreb kümeleri gibi misyonerleri musallat etmesi, irfân ve medeniyet nikābı altında mu'azzam, mutantan kiliseli mektepler te'sîs ve bu uğurda milyonlarla altınlar sarf ve istihlâk

¹ En'âm, 6/161.

² Metinde (عد ابدى) yazılmıştır.

³ Hucurât, 49/14.

⁴ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-Birr, 17.

⁵ Hucurât, 49/10.

etmesi müslümanların selâmet [99] ve saâdeti nâmına mıdır; yoksa, ancak, vahdet-i İslâmiyye ve milliyemizi zehirlemek, boğmak, öldürmek ve sonra bizi lokma lokma yutmak için midir?...

Cebr ü tahakkümünün kırılmaz zannolunan demir elleriyle zavallı vatanımızın her tarafında teessüs etmiş olan bu şekāvet-i medeniyye binâlarından, bu mel'anet dârü'n-nedvelerinden, işte Cenâb-ı Hâfız-ı İslâmiyyet şu "cihâd-ı ekber" şerefine bizi kurtardı. O yılan sürülerini, o akreb kümelerini bir tezlîl-i kahhârâne ile icimizden def' ve ref' etti ve o muhtesem müessesâtı nûr-ı dîdelerimizin terbiye ve tahsîllerine tahsîs ile bi-gayri hakkın taşıdıkları ünvân-ı ma'rifet ve fazîleti tashîh buyurdu. Bu ervâh-ı habîse kitlelerinin İslâmiyet'e ve müslümanlara ne müthiş şeyâtîn-i iğvâ ve tadlîl oldukları, uzun senelerden beri İslâmiyet'imizi tesmîm, Ka'be-i imânımızı tahrîb ile enkāzı üzerine Salîb'i takmak, bizi sarkın Fransızı, İngilizi yapmak için ne yaman bir gayret-i müfrite, bir sa'y-i muzâ'afla çalıştıklarını daha geçen günlerde matbûâtımız bir lisân-ı telehhüfle yana yakıla söylemedi mi?

Allah'ım! Sen ne büyüksün! Sen ne erhamürrâhimînsin! Sen, sözünde ne doğrusun! Sen, va'dinde ne kerîmsin! Acaba biz âciz kullarına bırakmış olaydın, o kapitülasyon zencirlerini boynumuzdan çekip alarak parçalayabilir, onları Paris'in sîmâ-yı mağrûruna; Londra'nın çehre-i menhûs ve murdârına fırlatabilir miydik? Acaba biz bîçârelere kalsa mekteb-i ma'rifet, mekseb-i medeniyet nâmı altında o şekāvet ocaklarını, o tanassur ve irtidâd dârü'n-nedvelerini tathîr, ünvânlarını tashîh ile evlâdlarımıza tahsîs edebilir miydik?

Dünkü Balkan felâketinde Londra'da "heykel-i salîb"e kemâl-i zillet ve makhûriyyetle hilâfet-i Muhammediyye'nin teslîm eylediği, İngilizlere hâs bir kîn-i mel'ûnâne ile tasvîr olunan "seyf-i İslâm" bakınız, bakınız nasıl niyâmından sıyrıldı! Nasıl gāliblerinin fevk-i serinde bârikalar saçıyor, sâikalar yağdırıyor! Kahr u intikām ateşleri püskürüyor!

Allah'ım! Sevgili Peygamber-i zî-şânın yed-i yemîn-i şehâmetine verdiğin bu kılıcı sen çektirdin değil mi? Sen bunun hakkını vereceksin değil mi? Sen bunun nasıl bü-külmez, kırılmaz bir seyf-i kahr u intikām olduğunu Moskof'a, Fransız'a, İngiliz'e göstereceksin değil mi?

Bütün bu havârik-ı şuûnun hâlik-ı yegânesi sensin! "Cihâd-ı ekber" i'lân ettiren sensin! أُوْرَبَهُمْ مُوَدَّةً! وَلَتَجِدَنَّ اَمْنُوا الَّذِينَ اَلْمَالِي diye kalbine hubb-i İslâm'ı ilhâm ettiğin hak-şinâs, insâniyet-perver Almanlığı bize müttefik ve zahîr eden sensin! Asırlardan beri birbirine yan bakan anâsır-ı İslâmiyyeyi tevhîd eden, ittihâd ettiren onları, bir rûh, bir kalb, bir fikir, bir emel yapan, onla-

rı "cihâd-ı ekber"e, gazâ meydanlarına, cinân-ı şehâdete koşturan sensin! Hulâsa: 2(قَوَيًّا عَزِيزًا وَكَانَ اللهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللهُ عَلَيْهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللهُ) senin ezelî sözün, senin ebedî va'd-i kerîmindir.

Sen muhît-i İslâmiyyet'de ebediyyen mecrâ bulamayacak kavmiyet cereyânlarına mevhûm ırkī râbıtalara rağmen "İttihâd-ı İslâm"ı deruhde eyledin. O rûh-ı nâimi uyandırdın. أَوْ الْمُعْضَاءَ اللهِ وَالْمُغْضَاءَ اللهُ وَالْمُعْضَاءَ اللهُ وَالْمُعْضَاءَ اللهُ الْعَدْرُبِ اَطْفَاهَا اللهُ وَالْمُعْضَاءَ اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاءَ اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ وَالْمُعْضَاء اللهُ وَاللهُ

Mehmed Fahreddin

ITTIHÂD-I ISLÂM

ISLÂMDA CINSIYET VE KAVMIYET YOKTUR

İzmir Meb'ûs-ı muhteremi Ubeydullah Efendi hazretlerinin bir makāle-i fâzılânelerinden bir parça:

İslâm dünyayı feth edecektir. Fakat kılıçla değil, belki nûr-ı hakīkatle feth edecektir. Zirâ dîn-i İslâm insanlar için dîn-i tabîîdir. Bunu yalnız biz söylemiyoruz. Hakîm-i meşhûr Ernest Renan "İnsâniyetin müstakbelde dîni dîn-i İslâmiyet'tir" demiştir.

Müslümanlığın kavâ'id-i akl u hikmete muvâfik olduğuna yakīnen i'tikād eden müslümanlar bunlardan ibret almalı ve asrımızın ma'kūlât devri olduğuna hiç şüphe etmemelidir. İslâm'ın bugün kuvveti, timsâl-i hâkimiyyeti Devlet-i Osmâniyye'dir.

Devlet-i Osmâniyye'nin menba'-ı kuvveti, medâr-ı kıvâmı İslâm'dır. Kim ne derse desin hakīkat-i kat'iyye şudur ki İslâm terakkī ettikçe Devlet-i Aliyye kuvvetlenecek, Devlet-i Osmâniye'nin kuvvet ve satveti tezâyüd ettikçe İslâm fevz ü felâh bulacaktır.

İslâm'ın kuvveti ittihâddadır. İttihâd-ı hakīkī ittihâd-ı kulûbdür. İttihâd-ı kulûb ise beyne'l-müslimîn İslâm'ın zuhûrundan beri mevcûddur. Bundan dolayıdır ki dünyada ne zaman İslâm devletleri beyninde muhârebe vukū' bulmuş ise bu muhârebelerde haklı tarafa bile

¹ Mâide, 5/82.

² Ahzâb, 33/25.

³ Mâide, 5/64.

⁴ Metinde (المنقين) şeklinde yazılmıştır.

haksız taraf kadar müslümanların kalbi kırılmıştır. Yine bundan dolayıdır ki bugün âlem-i İslâm'ın hangi kısmında bir cüz'-i müslimîne lâhık olan musîbet bütün âlem-i İslâm'ı dilhûn ediyor.

Biz âlem-i maddiyatta bulunuyoruz. Âlem-i maddiyatta ittihâd-ı kalbî fiiliyâta mukārin olmadıkça bir semere veremez. Bu âlemde celb-i maslahat ve def'-i mazarrat yalnız temâyülât ve avâtıfla mümkün değildir. Bu temâyülât ve avâtıfın mevcûd olduğu ancak âsâr-ı fi'liyvesi ile zâhir ve sâbit olur.

[100] İttihâd-ı İslâm'ı tesîs etmek ve âsâr-ı fi'liyyesini göstermek bugün her zamandan ziyâde farzdır. Çünkü bugün ayân beyân zâhir oldu ki âlem-i medeniyyet dediğimiz âlem-i Nasrâniyyet memâlik-i Osmâniyye'de bir hükûmet-i meşrûta teessüsünden hiç memnûn olmadı.

Yine bugün ayân beyân zâhir oldu ki âlem-i Nasrâniyyet bin türlü hiyel ve desâyisle, yapma medeniyet ve insâniyet şerbetleriyle müslümanların arasında dîni mühmel bir hâle getirmeye, dîn ile siyâset ayrıdır diyerek müslümanları tesmîme çalışıyor.

Yine bugün ayân beyân zâhir oldu ki âlem-i Nasrâniyet müslümanların arasına kavmiyet ve cinsiyet gibi tezvîrâtla zâhirde cem'iyyet-i İslâmiye'ye mensûb münâfikīni alet ederek tefrika sokmaya calısıyor.

Dîn-i İslâm yalnız âhirete müte'allik bir takım nesâyihden ibâret olmayıp ictimâ'iyâtla siyâsiyât dahi dînde dâhildir. Bundan dolayı "dîn ve millet ikisi birdir" sözü İslâm'da aslü'l-usûl-i siyâsettir.

Dînin siyâsiyâtta bî-taraf kalması lüzumunu iddiâ edenlere şurada feylesof-ı zamân Tolstoy'un Islav Kongresi'ne yazdığı mektûbu nakl ederim. Tolstoy akvâmın ittihâd ve imtizâcına hizmet edecek olan İttihâd-ı İslâm Kongresi'ni tebrik ettikten sonra diyor ki: "Bence beşeriyetin sükûn ve istirâhatini te'mîn edecek olan yegâne ittihâd, ittihâd-ı dînîdir."

İzmir Meb'ûsu Ubeydullah

TE'ÂRÜF-İ İSLÂM MISIR'IN BÜYÜK ŞÂİRİ: ÂİŞE

-Şâir-i dâhî Abdülhak Hâmid Bey'e-

Nil vadisinin, milyonlarca esâret-zede müslümanların kanlı göz yaşlarını deryâlara, deryâların hûnîn emvâcıyla Dârü'l-hilâfe kapılarına nakl eden o nehr-i mübârekin gümüş kadar saf, inci kadar parlak kumlu sâhillerinde; mazlûm evlâdının figānlarını lâ-yenkatı' velvelelerle göklere îsâl eden hurma ağaçlarının uzun gölgeleri altında; ismet kefenine bürünmüş yatan nâle-günân rûhunun mâtemî şehkalarla tertîl ettiği âyât-ı hürriyet her şafak

beni gaşy eder; Nil'in münevver hâtırâtıyla hicrân-zede kalbimi gâh uzun uzun ağlatır, gâh pîş-i hayâlime müstakbelin nûrlu ufuklarını açarak güldürür. Zaman olur ki rûhum bütün alâikdan sıyrılarak lâ-yetenâhî bir füshat içinde tayerân eder; o vakit lisânım ebkemdir. Zaman olur ki kanatlarım bir darbe ile mecrûh olur; kendimi topraklarda görürüm; o vakit bütün mevcûdiyetim feryâd etmek ister, kitâb-ı hayâtım bütün sahâif-i keder ve surûruyla karşımda tecellî eder, münkeşif olur. Ondan bir yaprak koparır, cerîhamı sararım.

* * *

Âise, Nil'in o ebed-karîn sâiresi ne büyük bir rûhdur!.. O, en yüksek kadınlık fazîletlerini en ulvî ma'nâsıyla temsîl eden sema-pâye bir kadındır. O, âşiyân-ı ebedîsini ümmetin saf ve dırahşân kalbinde te'sîs etmiş bir vâlidedir. Âişe, o büyük müslüman kadını dehrin en gönül inciten kederlerine ma'rûz kalmış; kitâb-ı hayâtını ümmetin göz yaslarıyla yazmıs; mukaddes milliyetimizi, milliyet-i İslâmiyyemizi gençliğin sâz-ı derûnuyla terennüm etmiş ilâhî bir şâiredir. Rûhum ile ve bütün benim gibi Kurân'dan, aşk-ı Muhammedî'den feyz alan rûhlar ile o rûh-ı güzîn arasında ezelî bir âşinâlık, lâ-yetezelzel birer râbıta vardır. Ondaki bütün mehâsin, kudsiyet-i lâhûtiyyenin ekmel-i kemâlinden muktebesdir. Onun rûhuna su'leler sacan nûr, nûr-ı ilâhîdir. Bu nûrdan bî-nasîb ve mahrûm yabancı rûhlarla bir müslüman rûhu arasında bit-tabi' hiç bir âşinâlık, hiç bir samîmiyet olamaz. Milletin rûhuyla hem-âhenk olmayan o kabîl bî-nasîblerin dillerinden, kalemlerinden dökülen lekeler kendi eteklerini bulaştırmaktan başka hiç bir kıymete mâlik değillerdir. Müslüman kadını odur ki sözlerinde nûr-ı imân, nâsiyesinde edeb-i Islâm müncelî olur. Her hâli, her vaz'ı iffetin timsâlini tecsîm eder. Huzûr-ı ismetinde bütün rûhlar, kalbler hürmetten, takdîsden başka bir hisle mütehassis olmaz.

İşte Âişe, diyâr-ı Mısır'ın bu büyük şâiresi müslüman kadınlığının bir enmûzec-i kemâl ve mehâsinidir. Edîb geçinen nice kadınlar vardır ki onun huzûr-ı ismetinde, huzûr-ı edeb ve ilminde şakk-ı şefe etmeye bile muktedir olamazlar. Gayr-i mü'min muhîtlerden toplanan üç beş kelimeyi bir araya getirmekle kendini bir şey zannedenler bu büyük rûhu tetebbu' etmeli de bir müslüman kadınında müncelî olan fezâil ve mehâsini, efkâr-ı âliyye ve münevvereyi görmelidir.

* * *

Biz daima bu muhterem vâlidemizin huzûr-ı fazîletinden iktibâs-ı füyûz etmeyi cana minnet bilirdik. Her ne zaman onun neşîde-i îmânını dinlesek rûhumuz ilâhî bir vecd içinde çalkanırdı. O, bize nelerden bahsetmezdi. Bütün dertlerimizi biliyordu. Bazan latîf bir şiir ile rûhumuza bir selsebîl-i nûr döker, bizi mest ederdi. Bazan da en gāmız mesâilin karanlıklarına nûr-ı cevvâl-i zekâsını infâz ederek en bülend hakīkatlerin nikāb-ı muzlimini yırtar, bizi irşâd ederdi.

Bir gün arkadaşlardan biri mestûriyet aleyhinde uzun bir bahis açtı. Âişe sonuna kadar dinledi. Fakat cevâbı ne kadar müskit idi. Bize (بيد العفاف أصون عز حجابي) = "Ben afâfımın satvetiyle izzet-i hicâbımı sıyânet ederim" mısrâ'ıyla başlayan bir bedî'a-i garrâyı okudu. Takdîrâtımızı rüfekādan birinin bir münâsebet dolayısıyla milliyet bahsine girişmesi ancak durdurabildi. "İmân-ı millî" mes'elesi mevzû'-ı bahs olunca Âişe bize "imanın" felsefesini ne kadar vâzıh telkīn etti:

[101] "İmânın nûru, rûhu, –dedi– sevgidir. İnsan Allah'ını sevdiğinden perestiş eder. Vatanını sevdiğinden âşık olur, milletini sevdiğinden hâdim olur. Bunlar Ka'be-i envâr-ı muhabbettir. Bunlardan birisi sönük olur ise diğerleri de ihtizâr ve ufûl eder. Hakīkī bir milliyet-perver, hakīkī bir hakperest, hakīkī bir vatanperesttir. Mülhid bir milliyetperver tasavvur etmem. Çünkü onun ma'neviyyeti envâr-ı imânı saran, birbirine mezc eden rûh-ı tevhîdden mahrûmdur. Böylece o ma'neviyet ölür. Şâirimizin "En büyük mülhid, güzelliğin, iffetin en büyük düşmanıdır" demesi pek doğrudur. Çünkü nezâhet ve iffet üzerine müesses olmayan bir muhabbet cinâyettir, habâsettir.

Azamet-i ilâhiyyenin meczûbu olmayan, o nûrdan mahrûm olan "imân"ı vatan ve milliyet kudsiyeti nûrlandıramaz. Allah'ın aşkı ile sûzân ve âbâdan olmayan bir yürek hiç bir vakit kudretullâhın âsâr-ı rahmetini göremez, hissedemez, öyle bir yürek sâhibi canavar insândır; hâin-i dîn, hâin-i millet, hâin-i vatandır. Evet milliyet dîn ile tev'emdir. Daha doğrusu milliyet dîndir ve milliyetimiz dîn olmalıdır. Çünkü bizi behîmiyetten insâniyyete, zulmetten nûra, teferrüd ve temerrüdden cem'iyyet ve insâniyyete, vahşetten medeniyyete yükselten dînimizdir. Biz onun kuvvet-i gālibânesi ile yükseldik. Ne vakit o kuvveti elden cıkardık, vicdândan caldırdık ise tedennîye doğru yuvarlandık. Dînimiz "rahmeten lil-âlemîndir". Biz o rahmeti teşmîl etmek için cihâd ettiğimiz zaman tarîhin en lâ-yemût sahîfelerini işgāl ettik. Gāyemiz, serteser âlemde i'lâ-yı Kelimetullâh idi, evet bütün âlemi bir milliyet-i vâhide ile emn ü itmi'nân içinde yaşatmak idi. Bilmem hürriyet ve müsâvât-ı âmme diye gece gündüz bağıran çağıran budalalar dînimizden daha büyük ezelî bir kânûn; ilahi bir düstûr bulabilirler mi? Sulh-ı umûmî ve ilgā-yı harb diye vakit geçiren deliler ondan daha rasîn bir binâ-yı uhuvvet-i insâniyye keşf edebilirler mi? Hayır! Hayır! Ben Kurân'ın i'câzını ekseriyâ burada görüyorum. أَنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةً) kānûn-ı kat'î-i vâcibü'l-imtisâlinin bütün âlem için va'd ettiği ni'metler nazarımda hâl-i hâzırı görünce canlanır.

Bakınız: Emrâzımızı, edviyemizi, istikbâlimizi ve istikbâl-i âlemi dâhiyâne bir i'câz ile on dört beyt içine sığdıran dâhî-i a'zam Abdülhak Hâmid Bey bugünkü âlem-i İslâm'ın perişanlığını "Hilâlin zulmetlere gark olması" diye tavsîf ediyor. O zulmetin, o hilâlin ne olduğunu derin derin düşünsek dâhî şâirin merâmını anlayabiliriz. Evet zulmet bizim zulmet-i imânımız, hilal ise onun nûrudur. İşte dert, işte devâ. Fakat.

"Hilâl semt-i semâdan edince ref'-i zalâm"

Pek mu'azzam bir netice, bütün beşeriyeti meşmûl-i refâhiyet edecek bir netice, bütün kalblerin serteser âlemin temennî ettiği, aradığı ve bulamadığı netice evet o gün

"Adâletimizden kalır beşer hoşnûd"

İşte bu adâlet; adâlet-i İslâmiyyedir ki onu ancak İslâm imânını taşıyanlar icrâ edebilir. İstikbâlin rûhu odur.

Hâmid yine o mu'azzam, vakūr sesiyle bize pek büyük ümidler veriyor. "Diyânetimizin mahz-ı milliyyet" olarak tanılacağını, müslümanların "fezâ-yı şerî'atte" toplanacağını, "Şerî'atimizin mahz-ı siyâset" olarak anlaşılacağını bu şiir-i muhalledinde söylüyor.

Bil-münâsebe söyleyeyim ki Hâmid bu şiiriyle dünyanın "Kendisi dahil olduğu halde" en büyük şâirlerinin en bedî' mülhemâtı üzerine bir âfitâb-ı muşa'şa' gibi parlayan ve daima parlayacak bir tâc-ı dırahşân koymuştur.

İşte millet ve vatan sevgisinin en rûh-perver nûrlarını, en müheyyic ateşlerini parlatan imânın vicdân-ı insânda, vicdân-ı beşeriyetteki mevki'i... İşte İslâm imân-ı millîsinin beşeriyet için hazırladığı ittihâd-ı âmm, müsâvât-ı âmme selâmet-i âmme budur..."

Ben ve bütün arkadaşlarım bu neşîde-i imânı pek müteheyyic bir hâlet-i rûhiyye içinde dinliyor idik. Muhterem vâlidemiz son sözünü bitiriyorken bî-kerân ve derin tefekkürâta dalmış, her türlü endişe ve tevesvüsât-ı siyâsiyyeden kurtulmuş, İttihâd-ı İslâm'ın, o müstakbel sa'âdet-i beşeriyyeyi bütün âleme serpecek mu'azzam kurtarıcı kuvvetin âciz bir cüz'-i lâ yetecezzâ-yı asgarı olmuş idik.

Bugün o muhterem vâlidemizin ulvî fikirlerini nakl ediyorken hissiyât-ı ta'zîmkârânemi, Hâmid Beyefendi² hazretlerine de takdîm ediyorum.

Mısırlı Ömer Rıza

İslâm Askerine:

İTÂ'AT

-Amr bin el-Âs'ın kumandanlığı ve ma'iyetinin kendisine derece-i itâ'ati –

Sekizinci sene-i hicriyye Cumâde'l-âhiresi içinde idi

¹ Hucurât, 49/10.

² Metinde "Hâmid Bey hissiyât-ı ta'zîmkârânemi..." şeklindedir.

ki Beli ve Uzre denilen kabâil halkından bazıları, Medîne-i Münevvere'ye baskın yapmak üzere Vâdi'l-Kurâ'nın arka tarafında toplanıyorlarmış diye işitildi. Resûl-i Ekrem sallAllâhu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri, Muhâcirîn ve Ensâr'dan mürekkeb bir müfreze tertîb eyledi, kumandanlığına da Amr bin el-Âs'ı ta'yîn ile bu kabâil üzerine sevk etti.

Amr bin el-Âs'ın kumandan ta'yîn edilişinde bazı sebebler vardı. Ez-cümle: Bunun büyük anası Beli kabîlesinden olduğu cihetle belki sulhen iş görebilirdi. Sonra Amr, askerliği bildiği gibi zâbitliği de sevdiği cihetle bir müfreze başında bulunduğu takdîrde hem muvaffakiyet göstermiş, hem de gönlü hoş edilmiş olacaktı.

Müfreze hareket etti ve gündüz saklanıp gece yürümek şartıyla düşmana yaklaştı.

Amr, düşmanın çokluğunu görünce Medîne'ye bir adam gönderip [102] yardım istedi. Resûlullah efendimiz de iki yüz kişilik bir müfrezeye Ebû Ubeyde hazretlerini kumandan ta'yîn eyleyerek Amr'ın imdâdına yolladı. Bu ikinci müfreze içinde Hazret-i Ebûbekir, Hazret-i Ömer gibi ashâbın pek büyükleri vardı.

Ebû Ubeyde, Amr bin el-Âs'ın karârgâhına gelip birleşti ve namaz vakti olunca edâ-yı salât için imâm olmak istedi. Fakat Amr, derhal mümâna'at etti.

– Sen, yardım için geldin. Madem ki kumandan benim, imâm olmak da benim hakkımdır, dedi.

Ebû Ubeyde hazretleri uysal bir zât idi.

Resûlullah, ihtilâf çıkarmayın diye bize tenbîh etti.
 Sen bana uymazsan ben sana uyarım, dedi ve Amr bin el-Âs'ın arkasında namaz kıldı.

Bakılırsa Ebû Ubeyde gibi en evvel müslüman olanlardan ve Bedir'de bulunup cennete gideceğine dâir müjde alanlardan bir zât, alelhusûs Ebûbekir, Ömer gibi iki rükn-i İslâm dururken Amr'ın imâm olması yakışıksız bir şeydi, fakat kumandan bulunduğu cihetle askerin rabt u zabtı kendisine âitti. Başkasının imâmetine müsâade ettiği takdîrde kumanda hususundaki salâhiyetini azaltmış olacaktı

Askerlikte kumandanın vazîfesine kimsenin müdâhale edemeyeceğini pek a'lâ bilirsiniz. Nitekim Ebûbekir es-Sıddîk hazretleri de bunu takdîr ederek Amr'ın verdiği bir emre müdâhale etmemişti. Bakınız nasıl:

Arabistan çöllerinde gündüzleri hava ne kadar sıcak olursa geceleri de o derece soğuk olur. Husûsiyle Arabların pek de soğuğa tahammülleri olmadığından azıcık serinlik çıkar çıkmaz titremeye başlarlar.

İşte Amr'ın ma'iyyetindeki mücâhidler de böyle serin bir gecede üşüdüler ve ısınmak için ateş yakmak istediler. Amr, ateş yakılmasını yasak etti ve:

 Her kim emrimi dinlemez de yakacak olursa onu yaktığı ateşin içine atarım, dedi. Şu yasağın hikmeti anlaşılamadığı için askere ma'nâsız göründü. Gidip Hazret-i Ömer'e şikâyet ettiler. O hazret de birden bire parladı

- Ne demek? Bu adam, bu kadar halkı soğuktan öldürmek mi istiyor? diye söylendi. Fakat yanı başında Ebûbekir es-Sıddîk hazretleri:
- Ya Ömer! Resûlullah, onu bize kumandan ta'yîn etti. Kumandanın işine karışılmaz, diyerek Cenâb-ı Ömer'i susturdu.

Acaba serdârın sebeb-i men'i ne idi? Ma'iyyetindeki askerin ne kadar olduğunu düşmana keşf ettirmemek için ateş yaktırmamıştı.

Öyle ya. Karanlık bir gecede, düz bir çölün ortasında küme küme yakılan ateşler, en uzak yerlerden bile görünür ve o kümelerin başında ne kadar adam bulunduğu aşağı yukarı bir tahmîn ile anlaşılır.

Eğer Amr bin el-Âs, men' etmemiş olsaydı yakılacak ateşin aydınlığından mücâhidlerin ancak beş yüz kişi olduğunu düşman anlar ve ertesi gün korkusuzca karşı durmaya kalkardı.

Lakin serdârın tedbîri sâyesinde mikdârı anlaşılmayan İslâm askeri, sabahleyin şiddetli bir hücûm yaptı ve koca bir kabîle halkını darma dağın edip bir çok ganâim alarak Medîne-i münevvere'ye döndü.

Yasak mes'elesi de Resûlullah hazretlerine arz edilince Amr'ın hareketi taraf-ı Peygamberî'den takdîr buyuruldu.

Demek ki bir ordu efrâdı için kumandanın emir ve nehyine i'tirâz eylemek değil, tamamıyla itâ'at ve teslîmiyet göstermek lâzım imiş.

Tâhirü'l-Mevlevî

İ'TİLÂF-I MÜSELLES'E KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

-Teblîgāt-1 resmiyye-

Kafkasya:

14 Kânûnisânî: Kafkasya'da yeniden ta'arruza geçen kıtaâtımız Oltu istikāmetinde ilerleyerek karşılarında bulunan düşmanı tard ve bir mikdâr techîzât-ı harbiyye iğtinâm eylediler. Ruslar ric'at ederken derûnunda bulunan malzemenin elimize geçmemesi için Narman ismindeki Rus köyünü yakmışlardır. § 16 Kânûnisânî: Kafkas cephesinde şâyân-ı iş'âr bir vak'a zuhûr etmemiştir. Geçende Oltu istikāmetinde ta'arruz eden kıtaâtımız Ruslardan üç yüz esîr, bir hayli tüfek ve techîzât-ı harbiyye aldı. § 20 Kânûnisânî: Kafkas cebhesinde bugünlerde cereyân eden mevzi'î müsâdemeler kıtaâtımızın muvaffakiyetleriyle neticelenmiştir. Artvin'de kıtaâtımıza

ta'arruz eden bir düşman müfrezesi zâyi'ât-ı azîme ile püskürtülmüş ve kıtaâtımız tarafından ta'kīb esnâsında düşmana birçok levâzım bıraktırılmıştır.

Azerbaycan:

16 Kânûnisânî: Rusların Azerbaycan dâhilinde son ilticâgâhı olan Hoy Kasabası civârında bir haftadan beri düşman kısm-ı küllîsiyle cereyân eden muhârebe, lehimize devam etmektedir. 14 Kânûnisânî'de işbu kasaba cenûbunda düşmanın bir kaç hattan mürekkeb müstahkem mevâzi'inden birinci hattı kıtaâtımız tarafından zabt edilmiştir.

Irak:

12 Kânûnisânî gecesi Kurna civârında tel örgüleriyle tahassun etmiş olan iki tabur kuvvetindeki düşmana karşı ufak bir müfrezemizin icrâ eylediği baskın harekâtı muvaffakiyetle neticelenmiş düşmana hayli telefât verdirilmiştir. Ertesi günü gambotları himâyesinde o civârda bir mahalle asker çıkarmaya teşebbüs etmişlerse de

tekrar püskürtülmüşlerdir. Bu müsâdemede düşmanın bıraktığı maktûller miyânında bir İngiliz yüzbaşısı ve bir küçük zâbit bulunmuştur.

Karadeniz:

Donanma-yı Osmânî Karadeniz'in sâhilindeki bir Rus mevki'-i askerîsini Kânûnisânî'nin on beşinci günü muvaffakiyetle bombardıman etmiştir.

Bulgaristan ve Romanya'daki kāri'lerimize: Sebîlür-reşâd abone bedelâtını Filibe'de Balkan idârehanesine göndermeniz ricâ olunur.

Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

8

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

11 Şubat 1915

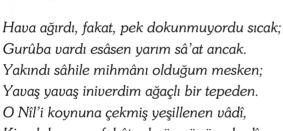
26 Rebîülevvel 1333

Persembe

29 Kânûnisânî 1330

Cild: 13 - Aded: 326

EL-UKSUR'DA*

Ki yok hazan safahâtında ömrünün ebedî;
Önümde nâ-mütenâhî zümürridîn mevecât
Döküp döküp uzuyor: Sanki bir serâb-ı hayât!
Ne yâl ü bâl-i mutarrâ! Ne imtidâd-ı medîd!
Bu yâl ü bâli semâdan kucaklayan hurşîd,
Ki Nîl'i şarkına almış da garba geçmişti;
Ufukta son lemeâtıyle parlıyor şimdi...
Fakat ziyâsına hâlâ tahammül imkânsız.
Solumda bir büyücek hurma var ki yapyalnız...

Zemîni haylice mâil de olsa, çâresi ne? Büründüm artık onun zıll-i pâre-pâresine.

Bu noktadan ne müheyyic fezâya doğru nazar!

* el-Uksur Kâhire'nin altı yüz kilometre kadar cenubunda, Nîl'in sâhil-i şarkīsine düşen bir mevki'dir ki eski Mısırlılardan kalma pek çok âsâra mâlik olduğu için seyyahlarca ma'rûfdur. Aşağıda ismi gelecek "Kurnak" ise bizim Atmeydanı'ndaki dikili taşlarla doludur.

Prens Abbâs Halîm Paşa Hazretlerine

Birer kanat iki sâhilde yükselen ovalar: Nigâh uzandı mı bir kerre dûş-i sâhirine, Hayâl uçup gidiyor başka âlemin birine! Zemîne şimdi, o gündüz alev saçan, âfâk Ilık ılık döküyor bir havâ-yı istiğrâk. Gülümsüyor yüzü artık muhît-ı reyyânın... Muhâtı, çünkü, semâdan inen bu çağlayanın. Deminki samte bedel hande çınlıyor yer yer: Gülümsüyor koca vâdî, gülümsüyor tepeler; Gülümsüyor suyu tırmanmak isteyip öteden, Uzun kürekli kayıklarla bir büyük yelken; Gülümsüyor beriden, gölgeler döküp Nîl'e, Otel binâları etvâr-ı imtinânıyle. Gülümsüyor kıyıdan beş ya altı hatve kadar İçerde, ipli sırıklarla işleyen kuyular! Gülümsüyor suyu kırbayla aktaran fellâh; Gülümsüyor bunu ömründe görmeyen seyyâh! Gülümsüyor çalılıklarla örtülmüş¹ dereler; Gülümsüyor sayısız tarlalarla meşcereler. Gülümsüyor karılar, başlarında topraktan, Güğüm kılıklı birer kap dönerken ırmaktan.

 $^{^{1}}$ Örtülen.

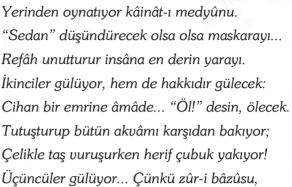
[104]

Gülümsüyor kıyılardan balık tutan, çıplak, Çoluk çocuk suyu kepçeyle aktarıp durarak.

Sabahleyin dolaşıp gördüğüm o heykeller; Ki sermediyyete çılgın zavallı hırs-ı beşer, -Kulûba nakşedecek yerde yâd-ı rahmetini-Fezâya kazmak için zıll-i bî-kerâmetini; Dikip de her kayadan bin hayâta seng-i mezâr, Bu korkuluklara vahşetle vermiş istikrâr; Ki secdeler edecekmiş ayaklarında zemîn; 7 Ki Arş'ı titretecekmiş alınlarındaki çîn! Fakat zaman denilen dest-i kibrivâ-vı mehîb Bu kahramanları etmiş ki öyle bir te'dîb: Ne enf-i nahveti kalmış kırılmadık, ne kolu! Civâr-ı ibreti enkāz-ı lâşesiyle dolu. Ne çehrelerde mehâbet, ne cebhelerde gurûr; Silik hutûtuna çökmüş bütün meâl-i fütûr. Adâletin bu kadar bî-eman tecellîsi Nigâh-ı zâire vermekte merhamet hissi.

Evet, mezârı o heykellerin uzaktı bana...
Şu var ki mün'atıf oldukça gözlerim o yana,
Gülümsüyor diyorum onların da çehreleri.
Gülümsüyor koca bir ma'bedin yıkık kemeri.
Gülümsüyor sağa baktıkça karşıdan "Kurnak";
Gülümsüyor o sütunlar ki, Nîl'e müstağrak,
Zılâl-i ra'şe-nümâsıyle oynuyor emvâc.
Gülümsüyor, dağınık başlarında altın tâc,
Semâya fırça vuran hurmalar sevâhilden.

Oturmuş olduğum âsûde sath-ı mâilden, Biraz yukardaki çardak biçimli gölgeliği, Nasılsa görmek için kalkayım dedim... Ne iyi! Fransız, İngiliz, Alman, on üç kadar seyyâh, Üçer beşer küme olmuşlar: İnliyor akdâh! Birinciler gülüyor... Çünkü ceyb-i meşhûnu,

Beşer ki kuvveti bahşetmiyor henüz hakka; Ne çâre var onu kuvvetle almadan başka? Zebûn musun? Yalınız ağlamak senin hakkın!

Ne derse "doğru!" denen bir kefîl-i nâmûsu.

Evet, bu sâha-i cûşun, bu cûş-i ezvâkın İçinde ben, yalınız ben zavallı, gülmüyorum... Oturmuş ağlıyorum, ağlasam da ma'zûrum: Vatan-cüdâ gibiyim ceddimin diyârında! Ne toprağında şu yurdun, ne cûybârında Bir âşinâ sesi, yâhud bir âşinâ izi var! Sadâma beklediğim aksi vermiyor ovalar. Bileydim ey koca Şark, ey cihân-ı dûrâdûr, Senin nerendeki evlâdının nasîbi huzûr? Başın belâlara girmiş; elin, kolun pâmâl; İçinden esti mi bir gün hevâ-yı istiklâl? Görür müyüm diye karşımda müslüman yurdu, Bütün diyârını gezdim, ayaklarım durdu... Yabancı sesleri geldikçe reh-güzârımdan, Hep inkisâr-ı emel taştı rûh-i zârımdan! Vatan-cüdâ olayım sînesinde İslâm'ın? Bu yok mu? En acı bir intikāmı eyyâmın! Benim ilerledi ömrüm, düşük kolum, kanadım; Bu intikāmı çalışsın da alsın evlâdım.

Ufukta şimdi güneş sönmek üzre sallanıyor; Şu var ki çehresi hâlâ parıl parıl yanıyor.

[105]

Biraz geçince, şuâ'ât-ı vâpesîniyle
Dikildi pîş-i nigâhımda, ansızın Nîl'e,
Miyâha ra'şe veren bir amûd-i nûrânûr.
Fakat bu zıll-i mübâhî, bu intıbâ'-ı vakùr,
–Ki çok zaman kalacak sandım imtidâdından—
Beş on dakīkada Nîl'in silindi yâdından!
Yazık, o gölge de milyarla zıll-i nâ-yâba
Katılmak üzre atılmış meğer bu girdâba!

Görünmüyor güneş artık, önünde perde cibâl; O şimdi başka ufuklardan etti arz-ı cemâl. Acıklı rûhunu mağrib hazîn hazîn döktü; Zemîne şâm-ı garîbân yavaş yavaş çöktü. Değişti çehresi Nîl'in: Önümde az kumral; Deminki zıll-i sütûnun yerinde pek koyu al; Biraz ilerde, fakat, âdetâ karanlıktı. Bu reng-i mâteme dağlar da âşinâ çıktı: Karardı, baktım, uzaktan dumanlı cebheleri. Ridâsı mağribin artık kucaklamıştı yeri. Cebîn-i esmer-i vâdîde titredikçe zılâl, Uyandı rûh-i garîbimde bir hayâl-i muhâl: Cihân-ı sâmiti karşımda ağlıyor sandım... O gölgelikten inip nûra doğru tırmandım.

15 Kânûnisânî 1329

Mehmed Âkif

HADÎS-İ ŞERÎF

الخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الخَيْرُ إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ 1

Meâl-i Şerîfi

Atların alınlarında kıyâmet gününe kadar hep hayır ve bereket bağlı "ve asılı" durur.

Hadîs-i şerîfin râvîsi Abdullah bin Ömer radıyallâhu anhdir. Muharricleri İmâm Mâlik, Buhârî, Müslim, Nesâî ve İbni Mâce ve Ahmed bin Hanbel hazretleridir. Yine bu hadîs-i şerîfi Urve bin Ebi'l-Ca'd radıyallâhu anh tarîkiyle İmâm Ahmed, Buhârî, Müslim, Nesâî ve İbni Mâce; Enes radıyallâhu anh tarîkiyle Buhârî; Ebû Hüreyre radıyallâhu anh tarîkiyle Müslim, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce; Ebû Zer ile Ebû Saîd-i Hudrî radıyallâhu anhümâ tarîkleriyle İmâm Ahmed bin Hanbel; Sedâde bin Er-Rebî' ile Nu'mân bin Beşîr ve Ebû Kebşe radıyallâhu anhüm tarîkleriyle Taberânî rivâyet ediyor. Demek ki mütevâtirdir.

Hadîs-i Şerîf

الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ وَالنَّيْلُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا، فَامْسَحُوا بِنَوَاصِيهَا، وَادْعُوا لَهَا بِالْبَرَكَةِ، وَقَلِّدُوهَا، وَلَا تُقَلِّدُوهَا بِالْأُوْتَارِ2

Meâl-i Şerîfi

Atların alınlarında tâ kıyâmet gününe kadar hep hayır ve bereket bağlıdır. Atı olanlar onu infâkta avn-i

ilâhîye mazhardırlar. Elinizle atların alınlarını silip onlar için bereket du'âsı ediniz. Boyunlarına gerdanlık takınız. Amma nazarlık makāmındaki gerdanlıkları takmayınız.

İkinci bir tefsîre göre: Hayvanlara a'dânıza karşı hizmet işini tahmîl ediniz. Câhiliyet evtârını, intikāmlarını almaya alet olmayı tahmîl etmeyiniz.

Bu hadîs-i şerîf İmâm Ahmed bin Hanbel, Cabir bin Abdillah radıyallâhu anhden rivâyet ediyor.

Hadîs-i Şerîf

عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْوِي نَاصِيَةَ فَرَسٍ بِإِصْبَعِهِ، وَهُوَ يَقُولُ: الْخَيْلُ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ: الْأَجْرُ وَالْغَنِيمَةُ:

Meâl-i Serîfi

Cerîr radıyallâhu anhin şöyle dediği rivâyet olunur:

Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem efendimizi gördüm. "Tâ rûz-ı kıyâmete kadar atların alınlarında hayır ve bereket ya'ni ecir ve ganîmet ma'kūddur" diyerek bir hayvânın alnından tutup başını mübârek parmaklarıyla çeviriyorlardı."

Hadîs-i şerîfin muharricleri İmâm Ahmed ile Müslim ve Nesâî'dir.

Yine bu hadîs-i şerîfi Urve tarîkinden İmâm Ahmed, Buhârî, Müslim, Tirmîzî ve Nesâî tahrîc etmişlerdir.

¹ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 43.

² Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 14791.

³ Müslim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 26.

Hadîs-i Şerîf

البَرَكَةُ فِي نَوَاصِي الخَيْلِ1

Meâl-i Şerîfi

Bereket atlardadır.

[106] Hadîs-i şerîfin râvîsi Enes bin Mâlik radıyallâhu anh, muharricleri İmâm Ahmed İbni Hanbel, Buhârî, Müslim ve Nesâî'dir.

Hadîs-i Şerîf

الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ، فَفَرَسٌ لِلرَّحْمَنِ، وَفَرَسٌ لِلْإِنْسَانِ، وَفَرَسٌ لِلشَّيْطَانِ، فَأَمَّا فَرَسُ الرَّحْمَنِ: فَالَّذِي يُرْبَطُ فِي سَبِيلِ اللهِ، فَعَلَفُهُ وَرَوْثُهُ وَبَوْلُهُ فِي ميزانه وَأَمَّا فَرَسُ الْأَنْسَانِ: فَالَّذِي يُقَامَرُ أَوْ يُرَاهَنُ عَلَيْهِ، وَأَمَّا فَرَسُ الْإِنْسَانِ: فَالَّذِي يُقَامَرُ أَوْ يُرَاهَنُ عَلَيْهِ، وَأَمَّا فَرَسُ الْإِنْسَانِ: فَالْفَرَسُ يَرْتَبِطُهَا الْإِنْسَانُ يَلْتَمِسُ بَطْنَهَا، فَهِي تَسْتُرُ مِنْ فَقْرِ 2

Meâl-i Serîfi

Atlar üçtür. Biri Rahmân azze ve celle hazretleri içindir. Biri insanın kendisi içindir. Biri de şeytân içindir. Zâtı pâk-i Rahmân'a hâs olan at Allah azze ve celle hazretleri yolunda cihâd için haps edilen attır ki onun yemine, bevline, tersine varıncaya kadar nesi varsa hepsi sâhibinin mîzânda hasenâtıyla ağır basar. Şeytâna hâs olan at kumara ve iddi'âya sebeb olan attır. İnsana hâs olan at ise yavrusundan istifâde kasdıyla insanın haps ettiği attır ki fukaralığa karşı setr ve vikāyedir.

Bu hadîs-i şerîfi *İmâm Ahmed bin Hanbel* hazretleri İbni Mes'ûd'dan rivâyet ediyor.

Ahmed Naim

MISIR'IN SERGÜZEŞTİ

- 10 -

Bir Fâci'a-i Lâ-yemût:

KAHİRE'NİN SUKŪTU

Sukūttan Mukaddem

İngillizler İskenderiye'yi işgāl eder etmez Hidiv Tevfik Paşa'yı ele almış, etrâfına İngiliz askerlerini doldurmuş idiler. Urâbî, ordusunu alarak "İkinci Osman" cihetine çekildi. Tahşîdât yapmaya, tedâbîr-i harbiyyeyi ittihâz etmeye başladı. İdâre-i örfiyye ve hâl-i harbi i'lân etti. Dîvân-ı harb-i örfî de Harbiye Nezâreti Vekîli'nin taht-ı riyâsetinde teşekkül etti.

17 Temmuz'da Hidiv, İngilizlerle sulhün in'ikād ettiğini Urâbî'ye teblîğ ve derhal İskenderiye'ye azîmet etmesini emr etti.

Bunun üzerine Urâbî hidivden şerâit-i sulhiyyenin bâ-telgraf iş'âr edilmesini isteyince hidiv tercîh-i sükût ederek cevab vermedi; fakat hükûmet-i Mısriye'ye ve ayrıca Harbiye Nezâreti'ne sulhün in'ikādını, hâl-i harbin hitâm bulduğunu iş'âr eyledi. Harbiye Nezâreti Vekîli Meclis-i nüzzâr a'zâsından, rüesâ-yı aklâm, ulemâ ve a'yâdan müteşekkil bir meclis akd ederek mes'eleyi müzâkere etti. Meclis, hidive bir heyetin irsâline bu heyet tarafından Kahire'ye da'vet edilmesine karâr verdi. Heyet Mısır'a avdet edince Urâbi'ye hidivin İskenderiye'den ancak İngilizlerin izniyle (!) müfârakat edebileceğini teblîğ etti. Bunun üzerine Urâbî'nin tarafdarları heyecâna, galeyâna geldiler. Hattâ hidivin azl edilmesini bile istediler.

İngilizlerin sonradan pek büyük bir dostu olan ve harb-i umûmî başladığı zamanlarda ölen Mısır Reîs-i Nüzzâr-ı esbakı Mustafa Fehmi Paşa o sırada Urâbî'nin efkâr ve mesleğine en şiddetli, en fedakâr tarafdârlardan idi.

20 Temmuz 1882'de Hidiv Tevfik Paşa Urâbî'nin isyânından dolayı azline dâir bir emr-i âlî ısdâr ederek istihzârât-ı harbiyyenin ibtâl edilmesini emr etti. Harbiye Vekîli yine ümerâdan, ulemâdan, müdürlerden, mütfülerden, rüesâ-i aklâmdan, nâzır vekîllerinden, a'yândan, fuzalâdan elhâsıl a'zâsı beş yüz kişiyi geçen bir ictimâ' tertîb ederek hidivin telgrafını teblîğ etti. Uzun müzâkerelerden sonra emr-i hidîvînin adem-i icrâsı, İngilizleri tard için Urâbî'nin müdâfa'ada devâm etmesi, memleketi idare için bir "Meclis-i İdârî"nin teşkîl edilmesi tekarrur etti. Bu karâr temhîr olunarak zât-ı şâhâneye irsâl edildi. Urâbî'ye de resmen teblîğ olundu.

Bu sırada hidiv İngilizlerle beraber İskenderiye'de; millet de ordu ile beraber aleyhlerinde idi.

İskenderiye'nin bombardımanı Mısır'da bu ahvâlin cereyân etmesini intâc etti. Avrupa'da ise bombardıman umûmun dehşetiyle karşılandı:

11 Temmuz'da Devlet-i aliyyemiz bütün Avrupa devletleri nezdinde İngiliz donanmasının hareketini protesto etti.

Dersaadet'de ictimâ'da devam eden düvel-i mu'azzama kongresi 15 Temmuz 1882'de Avrupa nâmına hükûmet-i Osmaniyye'ye: Ordusunu; kumandanının salâhiyetini takyîd etmek, Mısır idâresine müdâhale etmemek, zât-ı şâhâne tarafından verilen fermânları, düvelî ittifâkları bozmamak şartıyla; Mısır'ı işgāl için gönder-

¹ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 43.

² Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3756.

mesini teblîğ etmeyi kararlaştırdı. Karâr 15 Temmuz'da hükûmet-i Osmâniye'ye teblîğ edildi. Herkes cevâbı bekliyordu. Avrupa teklîfinin kabulü gerek hükûmet-i Osmâniye, gerek Mısır'ın menâfi'i nokta-i nazarından kabûle şayandı. Fakat maalesef diplomatlarımız İngilizlerin, o gaddâr kavm-i la'înin nasîhatlerine kulak asarak aldandılar ve Avrupa'nın teklîfini –her ne vakit isterse Avrupa'nın teklîfine lüzûm görmeden Mısır'a asker sevk edebilmek mülâhazasıyla– red ettiler. İngilizlerin iki yüzlü olduklarından dolayı hiç taaccüb etmeyelim. Bu bir an'ane-i siyâsiyyedir. [107] İngilizler bir garaz-ı mel'ûn uğrunda namuslarını bile feda etmekten hiç çekinmezler; hem de bunu şerefli bir şey tanırlar.

Bunlar, vaktiyle bizim diplomatlarımıza bütün Avrupa'nın bize düşman, ancak kendilerinin bize dost oldukları hezeyânını iblîsâne bir dehâ ile anlatabilmişler ve fazla olarak onların Dersaadet Kongresi'ne ancak Avrupa'nın aleyhimizdeki mesâ'î-i düşmanânesini akīm bırakmak için iştirâk ettikleri yâvesini göz boyayıcı bir mahâretle zihinlere yerleştirmişler idi. Evet göz boyayıcı bir mahâret! Çünkü İskenderiye bombardımanı gibi her gafleti yırtıp atacak sâika-âsâ bir tarrâka-i cehennemî gürleyip duruyordu.

Bu sıralarda Fransa Hükûmeti parlementodan her ihtimale karşı ve îcâbında Süveyş Kanalı'nı himâye etmek için yapılacak techîzât-ı bahriyyenin masârıfı hakkında bir karâr-ı kabûl vermesini talep etti. Uzun ve gürültülü bir münâkaşadan sonra karâr verildi. Meclis, hükûmete hiç bir meslek-i siyâsînin ta'kībini tavsiye etmeyerek ittibâ' edilen politikanın netâyicine intizâr etti.

Bâbıâli Avrupa teklîfine cevap vermeden mukaddem Fransa ve İngiltere'nin delegeleri kongrenin Süveyş Kanalı'nı himâye edecek devletlerin ta'yînini teklîf ettiler. Fakat teklîf kabul edilmedi ve herkes cevaba intizâr etmeyi tercîh etti. Merhûm Said Paşa 19 Temmuz'da "Hükûmet-i Osmâniyye'nin Avrupa delegeleriyle müzâkerede bulunmayı kabul edeceği" cevabını verdi. Onların teklifinin kabul veya red edildiğine dair harf-i vâhid yoktu. Böylece hükûmet-i Osmâniyye bidâyeten red ettiği bir teklîfi Avrupa tarafından Mısır'a asker sevk edilmesi teklîf olunduğu zaman kabul etti ve delegelerle müzâkereye başladı. Bu devre-i târihîdeki siyâset-i Osmâniyyeyi tarih teessüf çerçeveleri içinde kayd edecektir.

25 Temmuz'da Fransız Hükûmeti Süveyş Kanalı'nı himâye etmek için parlementodan 9,5 milyon frank istedi. Meclis tarafından bir encümen teşkîl olundu. Encümen hükûmetin teklifini müzâkere ederek karârını teblîğ eyledi.

Kabine Reîsi Freycinet ile Bahriye Nâzırı Amiral Jauréguiberry arasında Süveyş Kanalı'nı işgāl mes'ele-i mutasavveresinden dolayı bir ihtilâf hâdis oldu: Freycinet Fransızların ancak kanalın şimâl sâhilini işgāl etmelerini, amiral de mutlakā Zekazik[?] Şehri'nin lüzûm-ı işgālini ileri sürüyordu. Mezkûr encümen bu ihtilâfı duyar duymaz 9,5 milyon masârıfın kabûlünü red etti. 29 Temmuz'da meclisde müzâkereler başladı. Mösyö Freycinet yukarıda tafsîlâtını arz ettiğimiz siyâsetini teşrîh ederek meclisden i'timâd talep etti. A'zâ birer birer bu siyâseti tenkīt ettiler, neticede 75 re'ye karşı 417 sadâ ile sukūt etti.

Hükûmet-i Osmâniye bu kabinenin sukūtundan bir gün mukaddem yani 27 Temmuz'da ma'hûd kongreye Mısır'a asker göndermeyi, İngilizlerin Osmanlı ordusunun vusûlünü müteâkib derhal müfârakat etmeleri şartıyla, kabul ettiğini teblîğ etti.

Lord Dufferin buna cevâben: Ancak zât-ı şâhâne Urâbî'nin âsî olduğuna dair bir beyânnâme neşr ederse Osmanlı ordusunun Mısır'ı işgāl etmesine İngiltere'nin muvâfakat edeceğini söyledi. İşte İngilizlerin serâpâ levs ü çirkten teşekkül etmiş tînet-i habîsesi! Bir vakitler Urâbî'yi teşvîk eden, zât-ı şâhâne tarafından bir nişan almasına sebeb olan, hükûmet-i Osmâniyye'ye Fırka-i Ahrâr'ı teşvîk etmeye sevk eden İngiltere şimdi de Urâbî'nin isyân ettiğine dair bir fermân istiyor!...

Tam bu sırada hidiv İngiliz Donanması Kumandanı Amiral Seymour'a Süveyş Kanalı'nı işgāl ve Urâbîlerden muhâfaza etmesini talep etti. Mösyö Dolsis[?] ise Urâbî'ye kanalın hiç bir vakit İngilizler tarafından işgāl edilmeyeceğini İngilizlerin telkīnâtına binâen va'd (!) etmişti. Fakat her va'di neks etmek, her ahdi çiğnemek İngilizlerin millî âdetlerindendir.

Dersaadet Kongresi daha hâlâ ictimâ' edip duruyordu. Hattâ İtalya delegesinin: Bütün Avrupa devletleri tarafından kanalın muvakkaten işgāline dair olan teklifini müzâkere ediyordu. Bu teklif Almanya, Rusya ve Avusturya tarafından kabul edilmişti. O vakit Ruslar İngilizlerin müttefiki değil, düşmanı idiler. Bu fırsatı kaçırmayan hükûmet-i Osmâniyye'nin Mısır'a ordu sevk etmesini teshîl için 1877 tazmînât-ı harbiyyesinin te'cîl-i tekāsîtini kabûl etti.

2 Ağustos 1882'de İngiliz ve Hindistan askerleri Süveyş'i işgāl ettiler. Avrupa devletleri hiç ses çıkarmadılar. Çünkü hükûmet-i Osmâniyye'nin ordu sevk etmesine intizâr ediyorlardı.

(Burada zikr etmek istemediğim, sâde sahîfe-i hâtırâttan değil, (mümkün ise) tarihden bile tayy ettiğim bir hâdise vukū' buldu.)

– 11 – **KAHİRE'YE DOĞRU**

Sahâbe-i kirâmın hûn-ı şehâdetiyle muhammer arz-ı Mısır'ın harîm-i mukaddesi pis İngiliz çizmeleriyle çiğnenmesi, müslümanları İngilizlerin ebedî düşman-ı cânı eden vâkı'anın son perde-i fecî'ası tamam oluyordu.

19 ve 20 Ağustos'da İngiliz askerleri (İnşaallâh yakında rehâkâr Hilâfet ordusu tarafından işgālini beklediğim) Portsait ve İsmailiye'yi işgāl etti. Müte'âkiben General Wolseley Süveyş Kanalı'nın seddini!! i'lân ederek İngiliz donanmasının serbestî-i mürûrunu ve istediği yere asker çıkarabilmesini te'mîn etti. Dolesbis[?] protesto etti. Fakat dinleyen [108] olmadı. Süveyş Kanalı'nın işgāli üzerine Fransız gazeteleri kıyâmeti kopardılar. Fakat çe fâide?. Alman gazeteleri Fransızlarla güzel alay ettiler. Almanya'nın Mısır'da yegâne menfa'ati, dostu Devlet-i Osmâniyye'ye mu'âvenetten başka bir şey olmadığını beyân etti.

25 Ağustos 1882'de Mısır ordusu ile İngiliz ordusu Mahmese'de[?] çarpıştılar. Netice pek fecî' oldu. İngilizler bir çevirme hareketi ile Mısır ordusunu perişan ettiler. Urâbî Tellü'l-kebîr'e ric'at etti ve Kahire'den imdâdlar yetişti. Bir kaç gün sonra Tellü'l-kebîr vak'ası da hezîmet ile neticelendi.

Artık tafsîlâtın sonunu Urâbî'nin kaleminden dinleyelim:

"Bunun üzerine Köprü'l-Kassâsîn cihetinde iki mühim hareket-i harbiyye vukū' buldu. İki ordu büyük bir sebât gösterdi, ikincisinde Raşid Hüsnü Paşa yaralandı, yerine Ali er-Rûbî Paşa tayîn edildi. Daha henüz hiç bir tahkîmât yapmamış iken İngiliz ve Hindistanlı askerler üzerimize hücûm etti; süvari ve topçu süvariler sabâh karanlığında üzerimize iki sâ'at mühlik ateşler yağdırdılar. Daha sonra bir fırka süvari ordumuzu çevirerek Çarşamba 29 Şevvâl 1299, 13 Eylül sene 1298'de hezîmetimize sebeb oldular. İngiliz süvarileriyle ta'kīb edildiğim halde Bilis'e geldim. Burada Ali er-Rûbî Paşa ile mülâkāt ettim. Beraber Enşas'a gittik ve oradan tren ile Kahire'ye vâsıl olduk. Meclisin bütün a'zâsı harbiyede hâl-i ictimâ'da idiler. Müzâkereden sonra İngilizlerin Mısır'ı istîlâ etmek fikrinde olmadıkları (!) anlaşıldı. Binâenaleyh İngilizler insâniyet muhibleri (!) olduklarından müdâfa'aya hâcet kalmadı. Ve neticede mezkûr devlet hakīkati (!) anlayınca ahâlînin hürriyet, râhat ve refâhını te'mîn edeceğine i'timâd hâsıl oldu".

Ne müthiş satırlar! İskenderiye'nin bombardımanından sonra İngilizlere nasıl i'timâd edilir idi? İskenderiye katli'âmmından sonra İngilizlerin muhibb-i insâniyyet oldukları nasıl kâbil-i tasavvur olurdu? Fakat İngiliz hiyânet

ve mel'aneti o kadar dehşetli idi ki hem Halîfe'yi, hem hidivi, hem Urâbî'yi, hem Fırka-i Ahrâr'ı aldatabilmiş idiler.

İngiliz ve Mısrîler arasında muhârebe devam ediyorken Bâbıâli Lord Dufferin ile bir ittifâk-ı harbî akdi için muhâberâtta devam ediyor idi. Mezkûr Lord her gün yeni bir ta'dîl, yeni bir madde îcâd etmek ile ordû-yı Osmânî'nin Mısır'a sevkini te'hîr ediyor ve hükûmet-i Osmâniyye'nin Urâbî'nin isyânına dair bir beyânnâme neşr etmesi için uğraşıyor idi. Nihayet nâil-i merâm oldu. 5 Ağustos 1882'de zât-ı şâhâne Urâbî'nin isyânını i'lân ve Mısır ordusuna Urâbî'nin emirlerini icrâ etmemesini tenbîh etti. Bu beyânnâme Tellü'l-Kebîr vak'asından bir hafta mukaddem neşr olundu. Urâbî'yi Hilâfet'in müdâfi'-i hukūku ve mazhar-ı rızâsı tanıyan ordu ve ahâlînin ma'neviyyeti za'îfleşti. Müdâfa'a ihmâl olundu. Fazla olarak hidiv-i sâbık da İngilizlerle birleşmiş ve hattâ İngilizlerle beraber yolları gösterecek zâbitler bile irsâl etmiş bulunuyor idi. Elhâsıl Urâbî'nin vaz'iyyeti pek müşkilleşmiş idi.

14 Ağustos 1882 yevm-i meş'ûmu mu'azzez ve sevgili Mısır'ın yürekler paralayıcı rûz-i mâtemidir. O gün o dil-rübâ ma'şûka-i vicdân İngiliz ridâ-yı vahşetine, me'yûs olmaksızın, büründü. O gün tarîh-i İslâm'a Endülüs fecî'asından sonra en dil-sûz, en siyah sahîfe-i mâtem yazıldı. O gün mücâhid-i a'zam Salâhaddin-i Eyyûbî'nin, bir zaman salîblerin hücumât-ı akūrânesini püskürten âhenîn kalelerinin kulelerine İngiliz râyet-i mel'aneti dikildi. O gün koca bir kitle-i mu'azzama-i İslâmiyye'nin mukadderâtı "imhâ ve ifnâ" siyâsetini bütün fecâ'atiyle tatbîk eden canavarların kanlı ve mülevves pençelerine düştü. O gün seyyidü'l-kâinât ve kurretü'l-ayni'l-müslimîn Hazret-i Muhammed aleyhi efdalü's-salavât efendimizin rûh-ı güzîni ağladı, ma'neviyet-i Selîm'in sârım-ı celâdeti dest-i yemîninde alevler saçtı. O cihângîr halîfenin rûhu gazabından titredi. O gün İngilizler Kahire'ye dâhil oldular.....

Üç gün sonra Lord Dufferin Dârü'l-Hilâfe'de kemâl-i şevk ve şetâretle "Artık Osmanlı ordusunun lüzûmu kalmadığını" i'lân etti!...

Mısırlı Ömer Rıza

MATBÛÂT

CİHÂD'IN HİKMET VE KUDSİYETİNİ HIRİSTİYANLAR BİLE TAKDÎR EDİYOR

İkdâm refîkimizin Berlin muhâbiri ahvâl-i İslâm hak-

kında güzel güzel haberler yazmaya başladı. Mesâil-i İslâmiyye ve şarkiyye mütehassısı Baron Openhaym ile icrâ ettiği bir mülâkātta baron cenâblarının İslâmiyet ve müslümanlar hakkındaki takdîrâtı cidden şâyân-ı dikkat ve ibrettir! Mûmâ-ileyh baron cenâbları diyor ki:

"Siz övle tabîate karîb, terakkīve müste'id bir dîne sâhibsiniz ki âdetâ ona mehd-i medeniyet ve terakkī diyebilirim. Endülüs'ün yaşadığı ve bizi hâlâ yaşattığı o büyük günler hâtıradan çıksa da târîhden de silinmez ya... Ben şarkın, medeniyet ve terakkīsinin hayrânıyım... Mütâla'a ettiğim âsâr-ı atîka bana bu hususda hayretler ilkā eyledi. Târîhe bakmalı, güneş nasıl şarktan doğuyorsa, medeniyet de işte öylece iklim-i şarktan zuhûr etmiştir. Asûrîler, Bâbilîler, Mısrîler terakkinin [109] evc-i bâlâsında iken Avrupa barbarlık âleminde günler geçiriyordu. Bağdad'daki halîfe nezdine bir me'mûr-ı mahsûs yollayan İmparator Şarlman da İslâmiyet medeniyetinin bir takdîr-hânı idi... Sonra şark biraz husûfe uğradı. Şarkın halûk evlâdları, garb cebâbiresinin tahakkümüne düştü... Allah'dan tazarru' ederim ki, bu güzel fırsatla, o bülend âsmân-ı şark yine parlasın. Bütün kalbimle temennî ederim ki, şark ve garb birbirine ittikâ ederek kalkınsınlar. Ve bu sûretle beşeriyete hizmet etsinler. Emînim, büyük bir kanâ'at-i vicdâniyye ile emînim ki yine bu büyük günler avdet edecek... Dünyâ, Rus gibi, İngiliz gibi, Fransız gibi bütün müslüman âlemini ribka-i esârete almış haydudların elinden inşâallâh halâs olacaktır. Yazınız... Memleketinizin samîmî ahâlîsine yazınız... Bu muhârebenin ehemmiyetini takdîr etsinler... Ecdâdları gāzîler gibi azm ile i'timâd-ı nefs ile gazâya girişsinler... Herhalde kazanacaklarından emîn olsunlar... İzzet-i nefislerini göz önüne getirerek düşünsünler ki, bugünkü kahramânâne hareketleriyle ribka-i esârete geçmiş üç yüz milyon müslümanı halâs edeceklerdir. Pâdişâh-ı Osmâniyân ve halîfe-i İslâmiyân hazretlerinin bütün ahkâm-ı ser'iyyeye istinâd ederek i'lân buyurdukları "cihâd"ın hikmet ve kudsiyyetini biz hıristiyanlar bile takdîr ediyoruz. Zirâ bugün bu üç zâlim devletin altında bulunan müslümanların hâli, insâniyeti harekete getirecek kadar müdhiştir. İnşaallah zafer bizimle beraber olacaktır. Zirâ hak bizimle beraberdir... Ben Alman Milleti gibi, Osmanlı ikliminde de bu husûsda büyük bir i'timâdın mevcûd olduğuna kat'iyyen kāni' bulunuyorum."

MAKĀLÂT

BÜTÜN ÂLEM-İ İSLÂM HÂL-İ İNTİBÂH VE KIYÂMDADIR

Günden güne hâl ve mevki' kesb-i vuzûh ediyor.

Âlem-i İslâm'ın intibâhını inkâr edenler bile yanılmış olduklarını anlayıp i'tirâf eyliyorlar. Müslümanlar, her tarafda İ'tilâf-ı Müselles hükûmetlerinden memnûn olmadıklarını âsârıyla isbât etmişlerdir.

Rusya'da şu son günlerde birbirini vely eden ihtilâller, şikâyetler, firârlar, haps ve işkenceler, tevkīfler keyfiyetin mâhiyetini açıktan açığa göstermiştir. Bunca tehdîd ve tahvîflere, kuvâ-yı cebriyye ve zecriyye isti'mâline rağmen husûle gelen kıyâm ve isyânları Moskoflar bir türlü teskîne muvaffak olamamışlardır. Bakü'de, Tiflis ve Erivan'da, Bahr-i Hazer sevâhilinde, Türkistan-ı Rusî cihetlerinde yaşayan müslümanlar, Rusya'dan intikām almak zamanının lâyıkıyla yaklaştığına imân ederek faâliyâta teşebbüs etmiş, var kuvvetleriyle Moskof hükûmeti aleyhine ayaklanmışlardır. İhtilâlci, komiteci, millî emeller ta'kīb eden ve senelerden beri esâret zencirlerini kırıp hürriyet ve istiklâllerini elde etmeye uğraşan unsarlar –hususiyle– müslümanlar bugünkü parlak fırsatlaradan istifâdeye karâr-ı kat'îlerini vermişlerdir.

İran'daki millî intikāmlar o kadar keskin, hâd bir devreye girmiştir ki o gibi cereyânların durdurulmasına çalışan bî-taraf İran hükûmeti dahi izhâr-ı acz etmeye başlamıştır. Azerbaycan'da müstahlıs sıfatıyla îfâ-vı vazîfe eden Osmanlı kıtaâtına hemen her gün yüzlerce mücâhidler, aşâyir ve kabâyil iltihâk ettikten başka, İran'ın Kazvin, Geylan, Mâzenderân, Hemedân, Tahran vilâyetlerinden binlerce müsellah efråd-ı kabâil ve ahâlî can atarak Azerbaycan'daki Osmanlı kardeşlerine doğru koşup, Ruslar aleyhinde omuz omuza harb etmektedirler. Horasan Eyâleti'nin merkezini teşkîl eden Meşhed Şehri'nde de Rusya'nın konsolosunun, vahşî Kazaklarının zulüm ve istibdâdlarından, müdâhalât-ı mütehakkimânelerinden bîzâr olan ahâlî nâgehânî bir sûrette Rusya konsoloshânesine hücûm ederek, Rus konsolosuyla, onun muhâfazasına me'mûr beş kazağı öldürmekle teşeffî-i sadra muvaffak olmuşlardır. İran'ın cihât-ı cenûbiyyesinde yaşayan Kaşkâîler ise i'lân-ı cihâd haberlerini Belucistan kabâili arasında neşr ve îsâle çalışıp, onları Hindistan'ın Sind cihetlerine hücûma teşvîk ve tergibe muvaffak olmuşlardır.

Beluc kabâili Hind hudûdunda cihâd i'lânını yapmakla beraber oradaki İngiliz asâkirine oldukça bir ders-i te'dîb vermişlerdir. Bu hâlet-i rûhiyyeyi İngiltere'de münteşir gazeteler bile yarım ağızla bilâhare i'tirâfa mecbûr olmuşlardır.

Hindistan'ın Kalküta, Aligarh, Pencab ve sâir şehirlerinde İngilizler aleyhinde husûle gelen kıyâm ve isyân ile âsâr-ı nâ-hoşnûdî Hindistan'ın her tarafına gittikçe sirâyet etmeye başlamış ve İngilizleri iyiden iyiye düşündürmüştür. Bunun üzerine Hindistan ve Belucistan

müslümanlarının aleyhdârlarının fikrini çelmek ve onları aldatmak için kendi ellerinde bir âlet gibi oynayan Bâtınîler reîsi Aka Han'ı Londra'dan Hindistan'a i'zâm ile müte'addid beyânnâmeler neşrine me'mûr eylemişlerdir. Bu hizmetine mükâfât olarak merkūma İrânı Cenûbî dahilinde ilerde teessüs edecek bir hükümdârlık veya bir riyâset-i hükûmet va'd edilmiştir. Hindlilerle Afganlılar ise Aka Han'ın yalan sözlerine inanmadıklarını ahîren Sirâcü'l-Ahbâr gazetesinde ona cevâben yazdıkları makāle ile hakīkati meydana koymuşlardır. Hindlilerle Afgan ahâlîsi İngilizlerin Süveyş Kanalı'ndaki mağlûbiyetleriyle kanalın kapanmasını bekliyorlar.

İran-ı cenûbîde ve Muhammara kasabasının biraz ötesinde vâki' Hüveyze kabâili –ki bin kişiyi mütecavizdirler– oraya İngilizleri def' için koşan Osmanlı ve mücâhidîn-i İslâmiyye kuvâ-yı azîmesine iltihâk eyledikleri derece-i bedâhete varmıştır.

Bingazi ve Sellüm cihetinden binlerce gayûr mücâhidlerle hareket [110] edip el-yevm Mısır'ın Sive noktasına yetişen Senûsî mücâhidleriyle Sudan, Darfur, Berbere mücâhidlerinin Sudan'da İngilizleri pek fenâ bir halde tazyîk etmekte oldukları da meydandadır. İnşaallah yakın zamanda bu muhterem mücâhidlerle Osmanlı kıta'atı Kahire'nin Cize Ovası'nda birleşecekleri hemen muhakkak ve emr-i vâki' gibidir.

Bu dakīkada, cihân-ı İslâm'ın her tarafında yaşayan müslümanlar ayaklanıp ahz-i intikām için silâha sarıldıkları keyfiyeti artık inkâra mahal bırakmayacak hakāyık cümlesindendir. Kış mevsimi hitâm bulup, ilkbahar tarâvet ve letâfetiyle arz-ı endâm eder etmez İslâm yiğitleri, mü'min kitleler hâin İngilizlerle zâlim Moskofları demir çenberler içine alıp son darbeyi vuracaklar ve artık bu iki insâniyet ve İslâmiyet düşmanlarını bir daha tâb ü tüvân bırakmayacak sûrette tepeleyeceklerdir. İslâm ve cihâd bayrağı altında, bir emr-i mukaddes-i dînî uğrunda, hâlisen muhlisen li-vechillâh, Halîfetü'l-müslimîn'in emriyle vazîfe-i nazîfelerini îfâ için ayaklanan yeryüzündeki müslümanları hangi kuvvet durduracak? Cenâb-ı Hak bu sûretle azamet ve kudretini İ'tilâf küffârına celî bir sûrette tanıttırmaya azm etmiş, meşiyet-i ilâhiyyesi bu vâdîde karâr kılmıştır. Bu öyle bir mu'cize-i bâhiredir ki, İslâmiyet'i mahv ü perişan etmek isteyenlere, Müslümanlığı ölüm yatağında çırpınmakta olduğunu zan edenlere ulvî bir gösterişle zan ve kıyâslarının hatââlûd olduğunu gösterecektir. Mevcûdiyet-i Islâmiyye ve makām-ı Hilâfet'le istihzâ etmek ve ona karşı oyun oynamak isteyenlerin pek kolay bir işe teşebbüs etmemiş olduklarını anlatacaktır. Böyle acı tecrübelerden sonra Fas'ın, Mısır'ın İran'ın, sâir bilâd-ı İslâmiyye'nin istîlâ ve taksîminin gayr-i kābil-i hazm bir iş olduğunu İngiltere ve müttefikleri öğreneceklerdir.

Fransızların Fas'daki mevki'leri o rütbe za'f ve endişeye dûçâr ola gelmişlerdir ki, Fas'daki kuvâ-yı umûmiye kumandanları bulunan General Lyautey'e istediği gibi davranmaya me'zûn olduğuna dâir Fransa hükûmeti tarafından bir me'zûniyet-i fevkalâde verilmiştir. Rusya'da el-yevm hüküm-fermâ olan silâhsızlıkla parasızlık bir tarafdan, dâhilde başgösterip günden güne tevessü' peydå eden ihtilåller diger tarafdan Moskofların mağlûb bir hale geldiklerini göstermekte olduğu gibi, Süveys Kanalı'nın öbür yakasında hâlet-i nez' ve ihtizâr içinde bulunan İngilizlerin an-karîbi'z-zamân Mısır'ı gāib edip, Hindistan'daki tehekküm-i cebbârânelerinin de zevâle mahkûm bulunduğunu işrâb etmektedir. İngiltere Adası'nda mahsûr kalan müddeti İngiliz balıkçılarıyla bezirgânlarının azamet ve ceberûtlarının son günlere eriştiğini tabî'at-i eşyâ ve ilcâât-ı kevniye alenen meydana çıkarmıştır. Her suûdun bir nüzûle mahkûm olduğuna imân ve kanâ'at getirenlerce, İngiltere'nin her halde küçülüp zevâle doğru yüz tuttuğuna dâir zerre kadar şüpheleri kalmamıştı.

İttihâd ve uhuvvet-i İslâmiyye ile emr-i mukaddes-i cihâdın ehemmiyetini kabûl etmek istemeyenlere bu menâzır-ı hamâset ve şecâ'ati göstermekle iktifâ ederiz. Kurân yeryüzünde bâkī kaldıkça müslümanlar mahv ü munkarız olmayacaklar ve ebediyyen bu diyânet-i hakka sâyesinde düşmanlarını ezip tebâh ettikten sonra âlî ve muhterem mevki'lerini muhâfaza eyleyeceklerdir. Binâenaleyh daha işin –cihâd te'sîrâtının– başlangıcındayız. Biraz sonra daha neler göreceğiz!?

این هنوز اول آذار جهان افروز است باش تاخیمه زند لشکر ایلول وایار. **S**[sin]. **M. Tevfik**

ŞUÛN

i'TİLÂF-I MÜSELLESE KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

-Teblîgāt-1 resmiyye-

Mısır:

24 Kânûnisânî: İleri kıtaâmız Süveyş Kanalı'nın şark havâlîsine vâsıl olmuşlar, İngiliz ileri karakollarını kanal üzerine tard eylemişlerdir. Bu esnâda İsmâiliyye ve Kantara civârlarında muhârebât vukū' bulmuştur. Bu muhârebât devam etmektedir.

§ 26 Kânûnisânî: Mısır harekât-ı askeriyyesini icrâ eden ordumuz ileri kıtaâtıyla çölden kemâl-i muvaffakiyet ile bir keşif yürüyüşü icrâ eylemişlerdir. Düşman ileri karakolları Kanal üzerine tard edilmiş ve hattâ bazı piyade bölüklerimiz Kanal'ı Tusum ile Serpiyom arasından öte tarafa da geçmeye muvaffak olmuştur. Düşman harb gemilerinin ve zırhlı vagonlarının ateşine rağmen kıtaâtımız bütün gündüz esnâsında düşmanı işgāl ve vesâit-i müdâfa'asını vâzıhan keşfe muvaffak oldular. Bir İngiliz kruvazörü topçumuz tarafından ağır sûrette hasâr-zede edilmiştir. Kuvve-i asliyyemizin ta'arruz-ı kat'îsi başlayıncaya kadar ileri kıtaâtımız kanalın şark sâhilinde düşmanla temâsı muhâfaza edecekler ve keşif vazîfesine devam eyleyeceklerdir.

Karadeniz:

26 Kânûnisânî: Donanmamızın bir kısmı bugün Yalta Limanı'nı muvaffakiyetle bombardıman etmiş ve diğer bir mevki'de de bir Rus vapurunu batırmıştır.

İHTAR

Bulgaristan ve Romanya'daki kāri'lerimize: *Sebîlür-reşâd* abone bedelâtını Filibe'de *Balkan* İdârehânesi'ne göndermeniz ricâ olunur.

Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Š

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif

Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

18 Subat 1915

3 Rebîülâhir 1333

Perşembe

5 Subat 1330

Cild: 13 - Aded: 327

UYAN!

Baksana kim boynu bükük ağlayan? Hakk-ı hayâtın senin ey müslüman! Kurtar o bîçâreyi Allah için, Artık ölüm uykularından uyan!

Bunca zamandır uyudun kanmadın; Çekmediğin kalmadı, uslanmadın. Çiğnediler yurdunu baştan başa Sen yine bir kerre kımıldanmadın!

Ninni değil dinlediğin velvele... Kükreyerek akmada müstakbele, Bir ebedî sel ki zamandır adı; Haydi katıl sen de o coşkun sele.

Karşı durulmaz, cereyan sîne-çâk... Varsa duranlar olur elbet helâk. Dalgaların anlamadan seyrini, Hufre-i girdâba nedir inhimâk?

Dehşet-i mâzîyi getir yâdına; Kimse yetişmez yarın imdâdına. Merhametin yok diyelim kendine; Merhamet etmez misin evlâdına? "Ben onu dünyaya getirdim..." diye, Kalkışacaksın demek öldürmeye! Sevk ediyormuş meğer insanları Hakk-ı übüvvet de bu cânîliğe!

Doğru mudur ye's ile olmak tebâh? Yok mu gelip gayrete bir intibâh? Beklediğin subh-ı kıyâmet midir? Gün batıyor, sen arıyorsun sabâh!

Gözleri mâzîye bakan milletin Ömrü temâdîsi olur nekbetin. Karşına müstakbeli dikmiş Hudâ... Görmeye lâkin daha yok niyyetin!

Ey koca Şark, ey ebedî meskenet! Sen de kımıldanmaya bir niyyet et. Korkuyorum Garb'ın elinden yarın, Kalmayacak çekmediğin mel'anet.

Hakk-ı hayâtın daha çiğnenmeden, Kan dökerek almalısın merd isen. Çünkü bugün ortada hak sâhibi Bir kişidir: "Hakkımı vermem" diyen.

Berlin:

Mehmed Âkif

[112] TEFSÎR-İ ŞERÎF

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ

وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ اِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَلَا تَهِنُوا فَيَ وَكَانَ اللهُ عَلَمًا عَكَمَا اللهِ مَا لَا يَوْجُهِ نَ وَكَانَ اللهُ عَلَمًا حَكِمَا اللهِ مَا لَا يَوْجُهِ نَ وَكَانَ اللهُ عَلَمًا حَكِمَا ا

Tercüme-i Meâli

"Siz o müşrikleri ele geçirmek hususunda gevşek davranmayınız. Eğer siz acı duyuyorsanız onlar da sizin gibi acı duyuyorlar. Halbuki siz Cenâb-ı Hak'dan onların ummadıkları bir saâdeti de ümid ediyorsunuz. Bilmiş olunuz ki: Allah, ezelen ve ebeden ilim ve hikmetle muttasıfdır."

Bu âyet-i celîlenin şeref-nüzûlüne sebeb, Bedr-i Suğrâ hâdisesidir. Biraz izâh edelim: Uhud Muhârebesi İslâm'ın muzafferiyet-i kat'iyyesiyle tetevvüc etmek üzere iken, ordu-vı hümâvûnun hatt-ı ric'atini muhâfazava me'mûr müfreze "Biz, gālib, mağlûb.. Siz buradan ayrılmayacaksınız." Emr-i kat'îsi hilâfında terk-i mevki' etmeleri yüzünden, o şânlı galebe mübeddel-i mağlûbiyet olmuştu. Düşman ordusu başkumandanı Ebû Süfyan bin Harb bu haksız muzafferiyetinin humâr-ı gurûruyla "Gelecek sene yine Bedir'de buluşalım..." diye haykırdı. Hazret-i Fârûk-ı a'zam radıyallâhu anh de, emr-i celîl-i Risâlet-penâhî ile (aleyhissalâtü vesselâm) "Ne'am...!" cevâbını verdi. Vaktâ ki mev'id-i telâkī geldi. Medîne-i münevvere seferberliğe hazırlanmaya basladı. Keyfiyet Mekke'ye aks edince Ebû Süfyan tereddüde düştü. Zâten o bâlâ-pervâzâne sözünden nedâmet getirmişti.

Dârüsselâm'da ordu-yı İslâm'ın seferberliği haberiyle Mekke'ye gelen Nu'aym bin Mes'ûd el-Eşca'î'yi sahâbe-i güzîn arasına ilkā-yı fitne-i hirâs etmek üzere Medîne-i münevvereye gitmesini yirmi deve va'diyle itmâ' etti. Herif gitti, Kureyş ordusunun kesret ve dehşetinden bahs etti. Hicbir zaman ve mekânda eksik olmayan bazı za'f-ı kalb ashâbı tereddüde düşünce derhal bu âyet-i celîle itâb-efzâ-yı nüzûl oldu. Cenâb-ı eşce'ü'r-rusül aleyhissalâtü vesselâm efendimiz hazretleri hiçbir ferd, da'vet-i cihâda icâbet etmese tek başlarına düşmana karşı çıkacaklarına yemîn ettiler. Bin beş yüz mevcûdlu bir ordu-yı hümâyûn ile mev'id-i telâkīye koştular. Korkak düşman, bu dehşetli haberi alınca titredi, dizlerinin bağı çözüldü; mevsimin hâl-i kahtını bahâne ederek daha birinci merhaleden döndü. Mekke'ye kaçtı. Kahramanlık İslâm'da, korkaklık da düşmanda kaldı.

İbâd-ı müslimîne kıyâmete kadar hitâb eden şu ezelî nazm-ı celîle im'ân-ı nazar edilirse her harfinin büyük bir düstûr-ı hikmet olduğu anlaşılır. Hiç öz müslümanın kalbinde korkaklık yer bulabilir mi? Ölümden korkmak... O, hiçbir hakīkī sâhib-i imân ve teslîmin kabul edebileceği bir şey değildir. Müslüman demek, her nefesde ölüme muntazır ve hâzır demektir.

Onun, Allah'a imânı uluvv-i şecâ'ati mi, yoksa dünüvv-i cebâneti mi iktizâ eder? O, bilmez mi ki: Korkaklık, kendisini kaderin pençe-i hükmünden kurtaramaz; ölüm korkusu insana bir hayât temîn edemez; bilakis, düşman kılıcı altında zelîl bir ölüm ta'cîl eder. Fazla olarak hançerlenirken vatanının istîlâ, dîninin imhâ, ırz ve namusunun pâmâl-i vahşet-i a'dâ olduğunu son nazarlarıyla görür, o dakīka-i hevil-nâkte, ne müdhiş cinâyet irtikâb ettiğini anlar. "Ah... Böyle alçakça gebertileceğime keşki merdâne hasma karşı çıkıp da kahramânâne bir ölüm der-âgūş edeyim..." enîn-i hüsrân-âlûduyla can verir.

Cenâb-ı Hak, şu nazm-ı kerîminde "Ey müslümanlar! Sizin a'dâ-yı dînden korkmanız ne kadar ayıb, ne kadar zillettir. Siz, harbin şedâid ve âlâmını çekiyorsunuz da onlar çekmiyorlar mı? Husûsiyle siz ba's ü ba'de'l-mevte, haşr ü neşre, kitap ve hesâba inanıyor da rahmetimi ricâ ediyorsunuz. A'dânız ise sırf bir nâmûs-ı vatan, bir gayret-i merdî ile harbin o kadar mesâibine, yarasına, ölümüne katlanıyor da yine o âr-ı cebânet ve zilleti irtikâb ediyor. Ben, emir ve nehyimi bilir, ilim ve hikmetle muttasıfım. Haydi a'dâ-yı dîninizin istikbâline, haydi ebedî şân ve şeref meydânına koşunuz!"

Hakīkaten ne itâb-âmiz bir mev'iza-i hikmet!

Korkaklar, cebâneti hazm ü ihtiyât levâzımından zannederler. Halbuki cebânet, tab'-ı leîmin denî bir hadî'asıdır. Dînini, vatanını, milletini sancağını Allah'ın emir ve fermân buyurduğu vechile canından ziyâde sevmeyenler, düşmana bırakıp kaçan korkaklar acaba hangi semt-i necâta müteveccihen firâr ederler? Nereye kaçıyorsun? Kime ilticâ edebileceksin?

Efrâdı korkak, aşk-ı dîn, sevdâ-yı vatandan mahrûm, zillet ve esârete râzı bir millet için istiklâl ve hâkimiyet nasıl tasavvur olunabilir? Hele *Kurân-*ı hakîm öyle zillet ve esâret içinde yaşamak isteyenleri daha nüzûl ederken red etmiştir. İşte nazm-ı celîl!

1 Nisâ, 4/104. Mehmed Fahreddin

[113] HADÎS-İ ŞERÎF

مَا مِنْ فَرَسٍ عَرَبِيٍّ إِلَّا يُؤْذَنُ لَهُ عِنْدَ كُلِّ سَحَرٍ بكلمات يدعون بهن اللَّهُمَّ خَوَّلْتَنِي مَنْ خَوَّلْتَنِي وَجَعَلْتَنِي لَهُ، فَاجْعَلْنِي أَحَبَّ أَهْلِهِ وَمَالِهِ إلَيْهِ 1 خَوَّلْتَنِي مَنْ خَوَّلْتَنِي وَمَالِهِ إلَيْهِ 1

Meâl-i Serîfi

Hiçbir (cins) Arab atı yoktur ki her seherde şu birkaç kelime ile duâ etmesi için kendisine izin verilmesin. Duâ şudur: Yâ Rabbi sen beni kullarından istediğine hizmetkâr ettin. Beni ona nasîb ettin. Artık beni kendisine en sevgili olan ehli ve malı sırasına da koy.

Bu hadîs-i şerîfin *Nesâî* tarafından Ebû Zer tarîkiyle tahrîc edildiğini *Münzir*î rivâyet ediyor. Eldeki matbû' nüshanın "cihâd" bahsinde hadîsi bulamadım O halde ya başka bir bahisde olacak veya nüshalar beyninde ihtilâf olacak demektir.

Hadîs-i Şerîf

خَيْرُ الخَيْلِ الأَّدْهَمُ الأَقْرَحُ الأَرْثَمُ، ثُمَّ الأَقْرِحُ المُحَجَّلُ، طَلْقُ اليَمِينِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَدْهَمَ كُمَيْتٌ عَلَى هَذِهِ الشِّيَةِ²

Meâl-i Şerîfi

Binek hayvanlarının en hayırlısı alnı akıtmalı, burunu sakarlı yağızdır. Ondan sonra yalnız sağ ayağı sekil olmayan alnı akıtmalı attır. Yağız olmadığı takdirde de yağız benekli kıramtık dorudur.

Bu hadîs-i şerîfi Tirmizî, İbni Mâce, Hâkim, Ebû Katâde radıyallâhu anhden ve İbni Hibbân Ebû Katâde ile Ukbe bin Âmir radıyallâhu anhümâdan rivâyet etmişlerdir. Lafz-ı hadîs *Tirmizî* deki lafızdır.

Hadîs-i Şerîf

عَلَيْكُمْ مِن الخيل بكل كُمَيْتٍ أَغَرَّ مُحَجَّلٍ، أَوْ أَشْقَرَ أَغَرَّ مُحَجَّلٍ، أَوْ أَدْهَمَ أَغْرَّ مُحَجَّلٍ $^{\circ}$

Meâl-i Şerîfi

Edineceğiniz atların alnı akıtmalı, ayakları sekil kıramtık doru, yahud alnı akıtmalı ayakları sekil al veya alnı akıtmalı ayakları sekil yağız olmasına dikkat ediniz.

Bu hadîs-i şerîfi *Ebû Davud* ile *Nesâ*î Ebû Vehb radıyallâhu anhden rivâyet etmişlerdir. Lafz-ı hadîs *Ebû Davud*'undur.

Ahmed Naim

¹ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Hayl, 8.

HADÎS-İ SERÎF

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضى الله عنهما أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُوَ فِي العريش يَوْمَ بَدْرٍ: للهُمَّ إِنِّي أَنْشُدُكَ عَهْدَكَ وَوَعْدَكَ، اللهُمَّ تهلك هذه العصابة الْيَوْمِ فلا تعبد (وفى رواية) اللهم ان ظهروا على هذه العصابة ظهر الشرك ولايقوم لك دين.

(Sîretü'n-Nebeviyye - Seyyid Ahmed Zeynî Dahlân)

Allah ve Resûlühû A'lem Meâli:

Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin gazve-i Bedir'de ve zât-ı risâletleri için yapılan gölgelik altında şöyle duâ ettikleri İbni Abbâs radıyallâhu anhümâdan mervîdir: Allah'ım! Ahd u va'dine kasem ederek mücâhidîne nusret vermeni taleb eylerim. Rabbim! Eğer bugün şu cem'iyet-i cihâdı helâk edecek olursan sana ibâdet eyleyecek kalmaz. (Diğer rivâyete göre) "Ehl-i imândan müteşekkil olan şu fie-i mücâhidîni bugün helâk eylersen rûy-ı zemînde sana ibâdet edecek kalmaz." (Başka bir rivâye göre) "İlâhî! Müşrikîn-i Kureyş, şu hizb-i tevhîde galebe çalarsa şirk de gālib gelip dîn-i kavîmin pâydâr olamaz."

Dînin ilk harbe saldığı ordu* Düşmana karşı saf olup durdu Ok atıldı, mübâreze oldu Şevk-i cennet yüreklere doldu Çekilip seyf-i satvet-i İslâm Koşdu birden mücâhid-i kirâm O kılıçlar savâik oldu bütün Zulmet-i zulm ü küfrü yakmak için O süyûf öyle lem'alar attı Bedr-i şirki husûfe uğrattı Doğruyorken adüvvi ehl-i hüdâ Kapanıp secdeye Resûl-i Hudâ Sûz-ı dille diyordu: Ey Rabbim! Lütf-ı incâz-ı va'dedir talebim Öldürürsen mücâhidîni eğer Dîni müşrik gürûhu mahv eyler Sana yerde ibâdet eyleyecek Kimse kalmaz, meğer ki gökte melek. Va'de-i intisârı incâz et Küfrü kahr eyle, dîni i'zâz et. Bu münâcâtı Hak edince kabûl Oldu dînin adüvleri mahzûl

* * *

Biz de ey Hâlik-ı mükerremimiz! Sana öyle dehâlet etmedeyiz

² Tirmizî, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 20.

³ Nesâî, Sünen, Kitâbü'l-Hayl, 2.

^{*} Ashâb-ı Bedir'den ibâret olan hey'et-i celîle.

Saldı düşman taraf taraf ordu Sakla yâ Rab! Bu dîn ile yurdu İ'tilâf-ı Müselles-i teslîs Etmesin arz-ı vahdeti telvîs "Cündünâ gālibûn" va'desi var* Eyle yâ Rabbim! O va'deyi izhâr İşte cündün, cünûd-ı Osmânî İmtisâlen li-emr-i Rabbânî Koşuyor harb edip de kan döküyor Dîn yolundan dikenleri söküyor Bastığım kum mu, kar mıdır? Demiyor Yiyecek lokma var mıdır? Demiyor Girdbâd-ı rumâle göz yumuyor Sipenkine¹ karşı gayreti komuyor Nûr-ı imân uyûnunu bürüyor Bu mezâhimde Cennet'i görüyor Gülleler; bombalarla torpiller Patlıyorken o cünd-i dîn-perver Atılıp türlü türlü mehlekeye Veriyor şân, vücûdu ma'rekeye Bu cünûd-ı hamiyyeti yâ Rab! Eğer eyler isen esîr-i ta'ab Müslümanlık heder olur Rabbim! Günü günden beter olur Rabbim! Harameyn-i güzîne çan asılır Mushafın üstüne ayak basılır Hetk-i ismet olur, hicâb açılır İffete fuhş u mel'anet saçılır Müslümanlar dilinde ismi'llâh Kalır ancak yürekte sanki bir âh Samte mecbûr olur da bank-i ezân Gümletir kâinâtı çan, çan, çan Unutup dîn-i hakkı, belki seni Olur insanların çoğu: Vesenî

* * *

Yok, yok.. Ey Rabb-i Kādir ü Âdil! Adlin olmaz bu işlere kāil.
Hıfz-ı dîni ta'ahhüd etmişsin
Olamaz ki o dîn-i Hak bitsin
Hıfz-ı dînin vedî'a yurdumuza
Kıl inâyet o halde ordumuza
"Bana yardım edin ki ben de size
Edeyim" va'd-i kibriyânı bize
Artık ifâ buyur ki biz ettik
Hakk'a nusrette gāyete gittik
Gencimiz, ihtiyârımız coştu

 1 (سپنکنه)

Hak yolunda gazâ deyip koştu
"Câhidû" emr-i pâki sâmi'ine
Dininle, Ka'be'nin müdâfi'ine
Zafer u gālibiyyet ihsân et
Mecma'-ı düşmanı perîşân et
Geriye cünd-i Hakk'ı döndürme
Batar İslâm, o nûru söndürme
Yürüsün de mücâhidîn ileri
Yürüsün ferr u tâb-ı dîn ileri
Münkesif olmasın o nûr-ı mübîn
Bi'n-nebiyyi ve âlihî âmîn

Tâhirü'l-Mevlevî

[114] FIKIH VE FETÂVÂ

الحق يَعْلُو وَلاَ يُعْلَى عليه²

"Vücûb ve imtinâ' ve imkân ahkâm-ı şerî'atten olan vücûb, hürmet, cevâzdan başka bir mâhiyette değildir. Mansûrîzâde Saîd İslâm Mecmû'ası sahîfe 537"

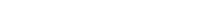
* * *

Cevâzın ahkâm-ı şerî'atten olmadığına dâir İslâm Mecmû'ası'nın onuncu sayısındaki makālenize ta'bîriniz vechile mukābelede bulunmuş idim. Mecmû'a-i mezkûrenin on dördüncü sayısında hakk u hakīkati izâh ve izhâr maksadıyla müdâfa'a ve mukābelede bulunacağınızı beyân buyurmuş idiniz. Bu kere beyânât-ı aliyyeniz mûcebince hakka rücû' ederek yukarıda zikr olunduğu vechile cevâzı vücûb ve hürmet gibi ahkâm-ı şerî'atten sayıyorsunuz. Bundan dolayı alenî sûrette arz-ı şükrân ederim.

Ancak İctihâd Hatâları ünvânlı makālenizde yine hayli hatîât vardır. Hatîâtınızı şerh ve tafsîle hâl-i hâzır müsâid değildir. Gerek bu makālenizdeki hatîâtı şerh ve tafsîl ve gerek on dördüncü sayıdaki mâ-ba'dli cevâbnâmeniz ile İntikāda Cevâb ünvânlı diğer bir makāleyi red ve cerh cihetlerini âtîye ta'līk ediyorum.

İzmirli

İsmail Hakkı

İSLÂM MECMÛASI'NDAN BİR RİCÂ

Müslümanlıkta mübâhesât-ı ilmiyye serbesttir. Ehil olan her hangi bir mes'ele-i fıkhiyye hakkında beyân-ı

^{* (}وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِيُونَ) [Saffat, 37/173] âyet-i kerîmesine telmih.

² (الحق) yerine (الإنسلام) ile, Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cenâiz, 78.

mütâla'ada bulunabilir. Yalnız bu hususda bir takım âdâb-ı mahsûsa vardır ki ona ri'âyet lâzıme-i edeb ve fazîlettir. Bir müctehid bir mes'elede hatâ edebilir. Ehl-i İslâm indinde müctehidîn hazerâtı muhtî de olsalar, musîb de olsalar müsâb ve me'cûrdurlar. Çünkü taharrî-i hakk u hakīkat yolundaki hüsn-i niyyetleri derkârdır.

Binâenaleyh İctihâd Hatâları tedkīk buyurulurken hezeyân gibi ta'bîrleri kullanmamayı, her hâtıra gelen şeyi fikir diye derc buyurmakta isti'câl göstermemeyi ve bu gibi mebâhis-i dîniyyede hürmetkâr lisân kullanmayı refîkimizden ricâya hakkımız yardır zannederiz.

MISIR'IN SERGÜZEŞTİ

- 12 **-**

URÂBÎ HÂDİSESİNİN SONU

İngiliz orduları pür-neşe-i zafer Kahire'ye giriyorken İngiliz diplomasisinin müslümanları aldatabilmesinin fecî' netîceleri pek dil-sûz ve ibret-nümâ bir sûrette ebsâr-ı intibâhımıza çarpıyordu.

İngilizler Mısır'a girmelerini müte'âkib "Hîlekâr bir usûl-i hulûl ile yavaş yavaş memleketin idâresini" pençe-i tahakkümlerine almaya başladılar. İlk evvel bir emr-i hidivî ile Mısır ordusunu ilgā ettiler. Kumandası İngiliz zâbitlerinin dest-i mel'anetinde yeni bir ordu te'sîs etmeye başladılar.

Daha sonra mâli "mürâkabe-i senâiyye"yi ağrâz-ı denâetkârânelerinin pîş-i istihsâlinde bir mâni'a gördüler ve hemen izâlesine karar verdiler. Müte'âkiben Mısır'da İngiliz murâkıbı 30 Teşrinievvel 1882'de "aldığı emirlere binâen artık meclis-i nüzzârın ictimâ'ında bulunamayacağını" hükûmet-i Mısrıye'ye teblîğ etti. Bu teblîğ, murâkabe-i senâiyyeyi ilgā demekti. Çünkü yalnız başına Fransızlarla mürâkabe olamazdı.

İngilizlerin Kahire'ye duhûlünü müte'âkib Urâbî ve rüfekāsı General Lu'ya teslîm oldular ve divân-ı harb muvâcehesinde muhâkeme edildiler. Urâbî'yi müdâfa'a eden İngiliz Da'vâ vekîlleri idi. Muhâkeme pek serî' cereyân etti. Urâbî ve rüfekāsı i'dâma mahkûm oldular. Fakat hükm-i i'dâm hidiv tarafından müebbed nefye ta'dîl edildi. Bu sırada Riyaz Paşa Dâhiliye Nazırı idi. Muhâkemenin sür'atle cereyânını, mesûliyet-i hakīkıyyenin adem-i zuhûrunu görmesi üzere isti'fâ etti. Çekildi.

Urâbî hâdisesi bu sûretle nihâyetlendi: Hud'akâr ve gaddâr İngilizler merâmlarına nâil olmuşlardı!...

- 13 -

Tarîh Muvâcehesinde Urâbî

Urâbî hâdisesi hakkında bir hüküm vermek, mes'ûliyetleri eşhâsa tevzî' etmekte ihtilâf vardır. Bazıları Urâbî'nin, Mısır'ı teslim etmek için İngilizlerle ittifâk ettiğini söylüyor; bu sûretle Urâbî hâin ve namussuz oluyor. Mustafa Kâmil bu hüküm hakkında: "Tamamen yanlıştır. Urâbî selâmet-i nivyete mâlik idi. Fakat sür'at etti ve aldandı" diyor. Bazıları da: Hidiy Teyfik Pasa'nın İngilizlerle müttefik olduğunu söylüyor. Mustafa Kâmil bu hususda da: "Hidiv Tevfik Paşa "bir hidiv olmak sıfatıyla" müdâhale-i ecnebiyyenin en büyük musîbet olduğunu bilirdi. Memleketin bu müdâhaleye ma'rûz kalmasını istemezdi. Fakat İskenderiye bombardımanını müte'âkib Urâbîler tarafından Devlet-i Aliyye'nin mu'âvenetiyle hal' edileceği veyahud öldürüleceği, kendisine telkin edilmişti. Kendisini yalnız bulan hidiv hayâtını muhâfaza etmek için [115] İngilizlere ilticâ etti. Hidivin işgālden dolayı pek elem-dîde olduğuna bir cokları sehâdet ediyor. Hidiv Tevfik Paşa müsâlemet tarafdârı idi. Hattâ bazı vakitler o kadar za'iflesirdi ki derhal teslîm olurdu. Bedîhîdir ki hidiv hazimli ve azimli olaydı, Mısır çok tehlikelerden kurtulurdu."

İşte bundan dolayı müverrih Urabî hâdisesi hakkında bir hükm-i sarîh veremez. Onun en mühim esrârı daha hâlâ gizlidir. Bunlar münkeşif olduğu takdîrde hükümler derhal değişir. Fakat her halde pek vuzûhlu görünen ibret-i târîhiyye: "Tefrika sebeb-i izmihlâldir!" filvâki' Urâbîler ile Çerkesler, hidiv ile Urâbîler, hidiv ile makām-ı Hilâfet tefrika ve ihtilâfa düşmemiş olsaydı; Urâbî hâdisesi vukū' bulmazdı. İngiltere Mısır'a müdâhale etmezdi, Hükûmet-i Osmâniye İngilizlerin desîselerine kapılmazdı, Tevfik Paşa İngilizlere ilticâ etmeye mecbûr olmazdı.

Bu İslâm memleketinin sukūtu tek bir illetten vâki' oldu: Tefrika! Bilcümle İslâm memleketlerinin esbâb-ı sukūtunu araştıracak olursak netîce-i tedkīkātımızda yine tefrika illetini görürüz, bunun ilâcı ittihâddır. أواغتَصِمُوا emr-i Sübhânîsine bilâ-tefrîk bütün müslümanların ittibâ'ıdır...

– 14 –

İngilizlerin Desâis-i İsti'mâriyyeleri

İngilizler Mısır'a girer girmez işgāl-i askerînin muvakkat olduğunu, İngiliz ordusunun taht-ı hidiviyyeti tarsîn

¹ Âl-i İmrân, 3/103.

etmek, Mısırlıları medenîleştirmek ile mükellef olduğunu, bu vazîfeyi ifâ eder etmez hemen Mısır'ı, Mısırlıların eline teslîm ederek Mısır'ın hiç bir şuûnuna müdâhale etmeveceklerini i'lân ettiler. Biz bu gaddârların bütün vaadlerini birer birer ta'dâd edecek olsak koca cildler doldururduk. Fakat bu gadr-i mel'ûnânenin misâllerinden bir kaçını enzâr-ı kāriîne arz etmekle iktifâ edeceğiz. Lord Salisbury müte'addid defalar "İngiltere namusu Mısır'ı tahliye etmeyi icâb ettirir"; Gladiston: "Mısır'ı temellük etmek güzeldir; fakat Britanya'nın verdiği va'dine vefâ etmesi daha güzeldir, daha sereflidir" dediler. Ve vine bu Gladiston Mustafa Kâmil'e 1896 Kânûnisânîsi'nde gönderdiği bir mektûbda diyor ki: "Benim fikrim hiç değişmedi. Mısır'ı namusumuzla, kendi menfa'atine olarak vazifemizi bitirdikten sonra, terk etmek bir vazîfedir. Benim nokta-i nazarıma göre Mısır'ı tahliye etmek zamanı senelerden beri hulûl etmiştir. Mevki'-i iktidârda iken bu mes'ele-i mühimmenin halli için başka hükûmetlerin mu'âvenetine ümidvâr idim. 1892'de Londra'da Fransız Sefiri Mösyö Vadington'un mesleği emellerimi takviye etti. Fakat buna rağmen müzâkerât hiç ilerlemedi. Hattâ birinci hatveyi aşamadı. Bunun sebebini bilmiyorum".

Bunu bilmeyecek ne var: Namussuzluk ve gaddârlık! İşte en birinci sebeb!... Fakat bir çok Mısırlılar vaktiyle aldanmışlar idi. İskenderiye katlıâmını her milletin nefret ve istikrâh edeceği en alçak vesâil ile tertîb eden; Urâbî hâdisesi esnâsında namusunu, hud'akârlık, münâfıklık, desîsecilik ile lekeleyen İngilizler gûyâ Mısırlıları medenîleştirecek, ilerleteceklermiş!.. Bunların ne iblîsâne bir dâm-ı felâket olduğu sonradan anlaşıldı. Bütün o namus nâmına verilen va'adler diş gıcırdatan rakīblerin ihtirâslarını teskîn etmek içindi. Yani İngiliz diplomasisi "Namus-ı millî, haysiyet-i milliyye"sini aldatmak uğrunda isti'mâlden çekinmezler. İngilizler Mısır'da âtîdeki esâslar üzerine müstenid bir politika ta'kīb ettiler:

- 1. İngilizlerin nüfûzundan mâ'adâ Mısır'da her nüfûzu öldürmek.
- 2. Halîfe-i mu'azzamın nüfûz-ı ma'nevîsini mahv etmek ve Devlet-i Aliyye ile Mısır'ın arasındaki râbıtaları kesmek.
- 3. Hidivin hukūkunu gasb etmek, Mısır idâresini ele almak, Mısırlıları büyük ve mühim me'mûriyetlerden koğmak.
- 4. Mısır'da şûrişler îcâd etmek ve işgālin devâmı esbâbını hazırlamak,
 - 5. Mısırlıların nâmını iftirâlarla lekelemek.
 - 6. Ma'ârifi öldürmek, serveti gasb etmek.
- 7. Vatansız, dinsiz derbederler vâsıtasıyla Hilâfet aleyhinde propaganda yapmak ve bunları himâye etmek!...

Bunların hepsi "Taht-ı hidiviyyeti tarsîn etmek" perdesi altında yapılıyordu. Fakat görülüyordu ki bu bahânenin te'sîri pek uzamayacak. Yeni müşkilâtın icâdı lâzım idi. Bunun üzerine Sudan mes'elesi yaratıldı. Bunu da inşâallâh gelecek makālemizde izâh ederiz.

Mısırlı Ömer Rıza

Cihâd Hâtıralarından:

BİR KETÎBE-İ İCLÂL

29 Kânûnisânî 1330

Öğleye daha iki saat var... Muhterem bir arkadaşımla Bâbıâlî Yokuşu'ndaki kitâbcıların tozlu câmekânları içinde durgunluğun, ma'îşet darlığının verdiği kaydsızlık, i'tinâsızlık ile gelişi güzel serilivermiş olan soluk renkli, muhîtin bir türlü canlanamayan bî-ma'nâ, ye's-âver rağbetsizliğine karşı âdetâ için için feryad eden, adedi kadar tenevvü' arz eyleyen kitapların adlarına serî' ve mütecessis nazarlar fırlatarak ilerliyorduk.

Hava, lehü'l-hamd, kara kışta bulunduğunu hissettirmeyecek derecede mülâyim ve latîf; güneş vakit vakit gözükerek ısıtamayan [116] ölgün, donuk bir ışık huzmesi püskürüyor.

İnsanlar, türlü ihtiyâc ve ümid pîş ü peyinde mütehâlik, mütefekkir aşağı yukarı inip çıkıyorlar. Arada acı bir safîr ile nâhoş bir gürültü ile sâmi'ayı ve zihni tırmalayan insan ve yük otomobilleri bir gird-bâd-ı hevâ yaparak hızla, kırlangıç sür'atiyle gelip geçiyorlar.

Oh; işte köşeden hazîn ve müessir bir heva terennüm eden bir askerî bando göründü. Sonra göğsü, aşk ve imânın verdiği bir inbisât-ı rûh ile şişip kabaran bir genç irisinin omuzunda dindârâne, ihtirâm-perverâne bir vaz' ile taşıdığı al renkli, sûre-i celîle-i Feth'in ilk âyet-i münîfesiyle müzeyyen bir sancak, sancağı bir meşy-i celâdet ve hamâsetle ta'kīb eden beş yüzü mütecâviz bir ketîbe-i hamiyyet ve fedâkârî!

Balkan fâci'ât-ı müellimesinin, fart-ı teessürümden bir çok zaman onulması müteassir hattâ müteazzir sandığım derin yaraların zehr-âgîn te'sîrleri altında ezilmiş, bezgin kalbimde derhal bir zindelik, bir kudret-i nev, bir ra'şe-i emel-fezâ belirdi; sağlam bir imân, sönmez bir ümîd-i rehâ ve i'tilâ taşıyan Fethi Can'ın kolunu çektim. Bizde, ancak böyle günlerde görülebilen şu nehr-i zî-hayâta, şu cereyân-ı mehâbete bir az tebe'iyyet edelim dedim. Mûsika ufak bir fâsıladan sonra –ey gāzîler! Şarkısını tutturarak bütün gönülleri sürûr heyecanlarıyla doldurup taşırmaya başladı. Ben artık pür-emel, Fârûk-

ların, Hâlidlerin, Târıkların, Salâhaddîn-i Eyyûbîlerin Ertuğrul'un oğlu Osmancık'ın, Yıldırım'ın, Fâtih'in Yavuz'un, Kanûnî'nin cihânı titreten azametli, ihtişâmlı, hür ve mes'ûd devirlerini pîş-i hayâlimde canlandıraraktan yürüyordum.

Deniz kıyısındayız. Bando sol tarafda durdu. Başladığı havâ-yı müheyyecin terennümünde ber-devâm. Ancak muallem efrâddan mürekkeb bir kıt'ada görülebilen bir intizâm-ı mişyetle mevkib-i hamâset geçiyor, kendilerini öz ve vefâkâr yurdumuz olan Anadolu yakasına îsâl edecek araba vapuruna biniyor. Vapur, belki şimdiye kadar hiç görmediği bir kāfile-i dilâverân ile lebâleb dolmuştu. Mûsika susmuştu.

İşte, yeşil çarşaflı bir hatun iskeleden yürüyerek vapurun yanına kadar vardı, nesi olduğunu bilemediğim bir arslanı aratıp buldurdu. Çarşafının altından çıkardığı bir bohçacık ile al bir mendil vererek, samîmî duâlar ederek uzaklaştı: Öteden uzun boylu, kırçıl sakallı, âbânî sarıklı bir müslüman, vapurun davlumbazına, şâyânı hayret bir çeviklikle tırmanarak kaptan mahalline kadar çıktı, aradığını bularak bir fişenklik tevdî' etti, biri birine sarılıp doya doya koklaştılar, tatlı göz yaşlarıyla ayrıldılar. Sağımda peydâ olan altı, yedi yaşında tahmîn eylediğim bir yavrucak, elinden tutan zâta gördüklerinden mülhem bazı suâller îrâdına kalkıştı:

- Bey baba, bu vapura binenler kim?
- Yavrum, bu gördüğün kahramanlar dîn ve vatan, halîfe ve millet uğurunda gönüllü olarak cenk meydânına koşan, can vererek şân almaya azm eden canımızdan azîz kardeşlerimiz!
- Bizim en büyük düşmanımız zâlim Moskoflar değil mi? Ne olur, söyleseniz de bu ağa beylerim bizim yüzlerce yıllık öcümüzü onlardan alsalardı..
- Zâten onlar da, mel'ûn düşmanlarımızdan hadsiz zulümlerin hesâbını sormaya gidiyorlar.

İ'tinâ ile büyütüldüğüne emîn olduğum bu mini mini, vapurun ortasında dalgalanan ay yıldızlı râyetin üzerindeki yazıyı kolaylıkla okuyabildi: Gönen Gönüllü Efrâdı...

- Bey baba, ya bu kahverengi kadife elbise giyinmiş, kılıcı boynundan asılı kim?
- O, bu gördüğün fedailerin başı, âmiri; Çerkes Bekir Bey, diyorlar.

Arkalarında, bu tatlı muhâvereye benim gibi kulak misâfiri olan yüzü nûrlu bir hoca ilâve etti: Bekir Bey yürekli, imânlı bir yiğittir. Çiftlik, servet ve sâmân sâhibidir. En büyük zevki erlik, merdlik yolunda savaşmakta bul-

muştur. Bu umûmî düğünden geri kalmayı erkekliğine yediremedi... Allah, cümlesinin mu'îni olsun!...

Solumuzda ak sakallı yetmişlik bir ihtiyâr, vapurdakilerden üç kahramanı titrek eliyle göstererek: İşte onlar benim kardeşlerim. Balkan Harbi'nde Cavid Paşa kolunda idiler. Şimdi üçü de gönüllü olarak, bizi asırlardan beri râhat komayan, mihrâbımızı yıkmak, namusumuzu pâmâl etmek, neslimizi söndürmek hırs-ı vahşiyânesinden bir türlü vazgeçmeyen gaddâr Moskoflardan intikām almaya gidiyorlar. Ben, kış ayları girdi gireli keyifsiz yatıyorum. Buraya kadar zorla gelebildim. Yürümeye, boğuşmaya mecâlim olsaydı bu büyük düğüne onlarla beraber mutlakā karışırdım.. Gönlündeki cevher-i imân ve ihlâsın kuvvet ve salâbetine mütehayyir ve meftûn kaldığım bu ihtiyâr, Taşköprülü Ahmed Çavuş yanımızdan uzaklaşırken hâr ve mühtez bir lisân ile:

 Ooo..f, düşmanla cenkleşmeye doyamadım! Diyerek bizdeki ümîd-i halâs ve selâmeti bir derece daha takviye eyledi.

Artık vapurun hareket zamanı gelmişti. Mûsika verilen işâret üzerine üç def'a selâm havasını terennüm etti, du'â-yı pâdişâhî etrâfı çın çın öttürdü. Vapur, ayrılık düdüğünü sık sık çalarak sâhilden âheste âheste ayrılırken mûsika hubb-i dîn ve vatan ile meşhûn yüreklere alevli ateşler salan "Ey gāzîler!.." şarkısıyla.. binlerce halk rengârenk mendiller sallayarak, gözlerinden dumû'-ı meserret akıtarak, hayırlı duâlar ederek yakında zafer ve fetih müjdeleriyle mütehassir kalblere âb-ı tesliyyet ve iftihâr serpecek olan –Müdâfa'a-i Milliyye'nin bir gelin [117] gibi giydirip kuşattığı– bu yurdun öz ve öz evlâdlarını teşyî' eyliyordu.

Sevinçle dönerken rûhumda bir ukde-i elem peydâ olmuştu: Aczimi unutarak nâkıs ve sönük bir ta'rîfini yapmaktan kendimi alamadığım bu levha-i garrâ, zerrelerden âfitâblar, muhalled âbideler halk ve ibdâ' eden kudretli, san'atkâr şâirlerimizin, edîblerimizin kalem-i dehâlarıyla tesbît ve te'yîd edilemeden üç beş günlük fânî bir yaşayıştan sonra müebbeden sönüp mahkûm-ı nisyân olması!...

* * *

Mevlevî Gönüllüleri

-31 Kânûnisânî 1330-

Hava, fasl-ı rebî'in son gönderindeki kadar ceyyid ve rûh-perver; yed-i ulyâ-yı Sâni'in îcâd ve îkād eylediği neyyir-i âlem-tâb açık, nîlgûn semâ-yı feyz-i rahmetten âfâk-ı şehre furûğlar, ibtisâmlar serpiyor.

Acı, tatlı binlerce şuûn ve vekāyi'e sahne-i cereyân olmuş olan Bâbıalî Caddesi, evvelki günkü gibi, yine cûşân ve hurûşân bir mevkib-i zafer-mev'ûdun bank-i ulûhiyyet-karînine ma'kes..

Güzergâhdaki umûmî, husûsî bilcümle mebânî... dükkânlar, ticârethâneler allı beyâzlı, necm ü hilâl ile pîrâyedâr bayraklarla donatılmış..

Cihân-ı mu'âllâ-yı İslâm'ın fürûzân bir mihr-i irfân u feyz-âgîni olan Hazret-i Mevlânâ'nın sehhâr ve ilâhî nevâ-nây-ı nâlân aşkından iktibâs-ı zerrât ve cezebât eyleyen mevlevî gönüllülerinin, bugün gulgulât-ı tekbîr ve tehlîl ile titretip inlettikleri pâyıtaht caddeleri meşyi imkânsız kılacak derecede bir cemm-i gafîr ile dolup taşmıştı.

Ben bugün, aynı emel-i i'tilâ ile müteheyyic bütün bir rûh kesilen Dârü'l-Hilâfe'nin nâ-mesbûk şevk ve tehâlükü karşısında Server-i Dü-cihân'ın, çehâr-yâr-ı güzînin, hulefâ ve selâtîn-i izâmımızın târîh-i satvet ve mefharetimizdeki müebbed ve lâ-yemût menkabelerinin şâhid-i vukü'u olan müstesnâ günleri, iştiyâk ve heyecanla anarak sevindim.

Makarr-ı Hilâfet ve saltanattan Nil-i mübârekin reyyân kıldığı diyâr-ı mu'azzeze-i İslâm'a doğru, zemzemedâr bir cûybâr-ı hamâset şeklinde akıp gidecek ve o hıtta-i mütehassireye yaklaştıkça tezyîd-i azamet ve mehâbet edecek olan bu kevkebe-i muvahhidînin, hubb-i ilâhî-ye tecellîgâh olan kulûb-ı mütehassisede husûle getirdiği te'sîr-i gaşy-âveri duymak ve tasavvur edebilmek için kilometrelerce uzayan rehgüzârı baştan başa kat' ve müşâhede eylemek gerek idi.

Farîza-i mukaddese-i cihâdı, Halîfe-i zî-şânımızın ihsân buyurdukları râyet-i celîlenin mütemevvic sâye-i gülgûnunda şâd ü handân edâya azm eden sikkepûş mücâhidler zümresi bugün, cennet-makar fâtih-i Mısır Yavuz Sultan Selim Han hazretlerinin türbe-i şerîfesini ziyâretle rûh-ı pür-fütûhuna arz-ı tahiyyât ettiler. Sevgili padişâhımız efendimiz hazretlerinin ve yüz binlerce dîn kardeşlerinin samîmî, hayırlı duâlarını alarak enbiyâ ve evliyâ mehdine, İslâm matla'ına müteveccihen şehrimizden müfârakat eylediler.

Hak, onlara ve düşmanlarımızla arslanlar gibi çarpışan merd ihvânımıza selâmet ve muvaffakiyet ihsân buyursun. Âmîn.

Beşiktaş Hâfız İbrahim

MATBÛÂT

VAHDET-İ İSLÂMİYYE

Komiteciler Ne Diyordu, Hâdisât Ne Gösterdi!

Komitecilerin da'vâlarını İslâmiyet'de Da'vâ-yı Kavmiyet ünvânlı eserin 7-8. sahîfelerinde hulâsaten derc ettikten sonra cevâben de demiştik ki:

 – Da'vâ-yı kavmiyyet ve cinsiyyet ser'an mezmûm ve merdûddur. Ta'bîr-i ser'îsi vechile bir da'vâ-yı câhiliyyettir. İslâm'ın kıvâm ve bekāsına, müslimînin refâh ve sa'âdetine en müthiş darbedir. Bâ-husûs hemen hemen bütün diyâr-ı İslâm diyâr-ı küfre ınkılâb etmişken buradaki bir avuç müslümanın ben Türküm, ben Arabım, ben Kürdüm, ben Lazım, ben Cerkesim gibi dâ'iyelerle yekdiğere karşı zerre kadar revâbit-i muhabbeti gevşetmeleri -hele düşmanlarımızın pâ-yı tecâvüzü tâ kalbgâhımıza bastığı bir sırada- cinnettir. Ve asabiyet-i kavmiyye bayrağını ellerinde tutanların aldığı ma'nâca da vatanperverliğe münâfîdir. Dîn ve imân, akıl ve iz'ân sâhasından tebâ'üd edilse bile sa'âdet-i kavmiyye serâb-ı muğfili ardında koşan Arnavud kardeşlerimizin başına gelen musîbet-i uzmâ bize müdhiş bir ders-i ibrettir. Aynı esbâb aynı netâyici tevlîd eder kā'ide-i tabî'iyye ve ma'kūlesine binâen bu meslekte devam ettiğimiz takdîrde er geç bizim de başımıza gelecek musîbet budur.

Bunlar sulh zamanında cereyân eden ilmî münâkaşalar idi. Bârika-i hakīkatin leme'ânı için fikirlerin bu müsâdemâtı faydasız değildi. A'râz-ı şahsiyyeden tamamıyla mu'arrâ olan bu müdâfa'alar daha o vakit efkârın tenvîrine hayli hizmetler etti. Bu neşriyât ile tarafeynin nikāt-ı nazarı oldukça tavazzuh eyledi. Yalnız hüküm kalıyordu ki onu da hâdisât vermekte [118] gecikmedi: Avrupa'da zuhûr eden kavmiyet cereyânları bütün milletleri birbirine düşürdü. Aynı dîne mensûb olan birçok akvâm birbirinin düşman-ı cânı oldu. Milyonlarca insan yekdiğerinin kanını içti; hâlâ da içmekte devam ediyor; kim bilir daha ne kadar da içecek!... Diğer tarafdan Halîfe-i İslâm hazretleri de cihâd i'lân eyledi, Müslümanlık âlemini İslâm bayrağı altına da'vet etti. Türk, Kürd, Arab, Acem, Laz, Çerkes... Bütün akvâm-ı İslâmiyye bir vücûd gibi olarak icâbet ettiler, hudûdlara yayılarak canlarını fedâya başladılar. Bunları Halîfe'nin bayrağı altına cem' ettiren ne idi? Acaba "gevşemiş zan olunan" dîn hissinden baska bir sey miydi? İste ötede kavmiyet cereyânlarıyla yekdiğerinden ayrılan milletlerin âkıbeti! İşte beride -İslâmiyet'in aralarındaki kavmiyet dâ'iyelerini kaldırıp cümlesini hem fikren ve hissen, hem de fiilen birleştirdiği, bir vâhid-i kül teşkîl ettiği— akvâm-ı İslâmiyye'nin vahdet ve ittihâdı!...

Şimdi hakk u hakīkatin bundan büyük, bundan parlak bir tecellîsi olur mu? Artık millet-i İslâmiyye'nin ittihâd ve te'âlîsi için râbıta-i dîniyyeden başka hiçbir râbıtanın işe yaramayacağı bütün erbâb-ı insâf ve basîret nazarında tahakkuk etmiştir. Bugün gerek hükûmetimizin, gerek matbûâtımızın esâsü'l-esâs siyâseti vahdet-i İslâmiyyedir. Bâ-husûs Tasfîr-i Efkâr ve Tercümân-ı Hakīkat refîklerimizin bu bâbdaki neşriyâtı mütevâlîdir.

Tercümân-ı Hakīkat'in 12158 numaralı nüshasında Ağaoğlu Ahmed Beyefendi diyorlar ki:

"Bundan daha bir sene evvel İslâmiyet'den, vahdet-i İslâmiyye'den, Hilâfet'ten ve düvel-i İslâmiyye'den bahsederken insan âdetâ etrâfına bakınıyor, içindeki fikirleri, hisleri söylemekten çekiniyordu.

... Harb-i hâzırın bize te'mîn ettiği ve edeceği daha bir çok faydalar arasında biri de başımızın üzerinden şu kâbûsu atarak aklımız, kalbimiz ve dillerimiz için serbest bir sâha hazırlamaktır. Bu husûsa ait asırlardan beri mahrûm olduğumuz bir ni'mete vâsıl olduk, yani istediğimiz gibi âlem-i İslâm hakkında fikirlerimizi, hislerimizi meydana koyabiliriz.

Bugün Mısır hudûdunda kanlarını îsâr eden İslâm mücâhidleri, Arab olsun, Türk olsun, Kürd olsun, Çerkes olsun, bir vâhid-i kül teşkîl ederek hep aynı fikir, aynı his ile meşhûndurlar, Halîfe-i zî-şânımızın ma'nevî evlâdı olan ve hablü'l-metîn-i uhuvvetle kâffemize merbût bulunan Mısırlıları, düşman istîlâsından, düşman tasallutundan kurtarmak! İşte yegâne ve Hudâ-pesend maksad! Aynı fikir, aynı his hudûdumuzun diğer cihetlerinde, yani İran ve Kafkasya taraflarında da hâkimdir. Şu mukaddes ve âlî mücâhedeye hiçbir husûsî fikir karıştırılamaz, kimse sırf kendine hâs olarak bir hisse-i iftihâr ve mübâhât çıkaramaz. Bu bir İslâm kavgasıdır. Ve kâffemiz aynı mücâhedeye iştirâk etmekle aynı derecede bahtiyâr ve mes'ûddur.

Bundan sonra da acaba "ben mi" "sen mi" üzerine mi kavga edeceğiz? Ben veya sen kim olursa olsun, yalnız el verir ki müşterek ve mukaddes emel için mücâhede ederken el ele ve kalb kalbe vererek o ma'nevî vahdetimizi cihâna irâe edelim!"

Yine *Tercümân-ı Hakīkat*'in 12159 numaralı nüshasında müşârun-ileyh tarîkatlerin vahdet-i İslâmiyye esâsına olan hizmetlerinden bahs ederken diyorki:

"...İslâmiyet bu gibi ne kadar ta'dâd olunamaz, tükenmez, kuvvetleri hâizdir! Fakat maatteessüf bir çok zamanlardan beri biz şu kuvvetlerden istifâde eylemek fikir ve isti'dâdını gāib etmiştik. Daha doğrusu elimizde bulunan kuvvetleri bile bilmeyerek, tanımayarak kûşe-i nisyâna atmıştık!...

... İslâmiyet kavlen değil, fiilen de; iddi'â ile değil, fikir ve his ile de hakīkaten bir vâhid-i kül teşkîl ediyor..."

Tasfîr-i Efkâr refîkimizin Mısır muhâbir-i mahsûsu Ahmed Rasim Bey de Kudüs'den gönderip 1353 numaralı nüshada münderic bir mektûbunda diyorlar ki:

"Bana öyle geliyor ki Suriye karîben: –Ey İslâm Arab, uyan, İttihâd-ı İslâm'ı gāye bil! diyecektir. Çünkü Suriye kendi kitlesinin hâricinde diğer İslâm kitlelerinin mevcûd olduğunu biliyor, bilmeyecek olur ise kendisinin de diğer İslâm kitlelerinin girmiş oldukları tehlikelere gireceğini takdîr ediyor.

Diğer tarafdan, biz bütün Arabistan'a Arab olduğunu ancak vahdet-i İslâmiyye hissini vermekle anlatmaya muvaffak oluruz ki bugün pençeleştiğimiz üç adû-yı bâren-dîdenin bellerini kıracak ancak bu darbe-i mühimmedir. İttihâd-ı İslâm, bir kere mülk-i Osmânî içinde şâyi' olsun, onun şa'şaâ-i ikbâlini diğer aktâr-ı İslâm'a îsâl edecek vesâit-i mübârekenin ardı arası kesilmez."

Zâten her müslümanın kalbinde, müslüman olmak i'tibâriyle, vahdet ve uhuvvet-i İslâmiyye hissi mevcûddur. أَوْاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفْرَقُوا), وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفْرَقُوا أَنْ أَلْكُوا اللهُ وَلَا تَفْرَقُوا أَنْ أَلْكُوا اللهُ وَلَا اللهُ الل

VESÂİK-I TÂRÎHİYYE

BEYÂNNÂME-İ HÜMÂYÛN-I HAZRET-İ HİLÂFET-PENÂHÎ

"Mısırlı evlâdlarıma

İngiltere'nin Mısır'a ne suretle ayak bastığı ve hîlekâr bir usûl-i hulûl ile yavaş, yavaş memleketin idâresini nasıl taht-ı tahakkümüne almış olduğu cümleye ma'lûmdur.

¹ Âl-i İmrân, 3/103.

² Hucurât, 49/10.

Hırs ve zulme istinâd eden bu müdâhalâta karşı vakt-i merhûnuna intizâren ihtiyâr-ı sükût ediliyor idiyse de çekmekte olduğunuz azâb hiçbir zaman nazar-ı şefkat-i şâhânemden dûr kalmıyor ve daima teessürümü mûcib oluyor idi. Azîm bir kitle-i İslâm'ın meskeni olan güzel ve feyzdâr Mısır'ı tahlîs için bu def'a ordularımdan birinin sevkine bahş-ı fırsat eyleyen Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar ederim. Müsteniden bi-tevfîkātihî te'âlâ ordu-yı hümâyunumun maksad-ı şâhânem dâiresinde memleketimizi te'sîrât ve teşkîlât-ı ecnebiyyeden halâs eyleye-

rek idâre-i mümtâzenizi ve serbestînizi i'âdeye muvaffak olacağından ve Mısırlı evlâdlarımın muktezâ-yı hamiyyetleri olan fedakarlıkla bu mücâhede-i mukaddeseye iştirâk eyleyeceklerinden emînim. أنَصْرٌ مِنَ اللهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ!"

Mehmed Reşad

Eşref Edib

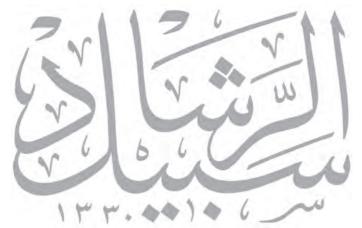
¹ Saf, 61/13.

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Ş

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

25 Şubat 1915

10 Rebîülâhir 1333

Perşembe

12 Şubat 1330

Cild: 13 - Aded: 328

HADÎS-İ ŞERÎF

عن رَبِيع بن زِيَادٍ انّ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابصر شابايسير معتزلا فَقَالَ مَا لَكَ اعْتَزَلْتَ عَنِ الطَّرِيقِ؟ قَالَ: كَرِهْتُ الْعُبُارَ قَالَ: فَلَا تَعْتَزِلْهُ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ لَذَرِيرةُ الْجَنَّةِ 1

Meâl-i Şerîfi

Rebî'a bin Zeyd radıyallâhu anhden mervîdir ki Nebiyy-i Ekrem sallAllâhu aleyhi ve sellem esnâ-yı seferde yolun kenarına bir gencin çıktığını görüp "Neden yoldan (sapıp) kenara çıktın?"diye sordular. "Tozdan kaçındım" cevâbını alınca "Bu tozdan kaçınma. Nefsim yed-i kudretinde olan Allahü azimü'ş-şâna kasem ederim ki bu toz Cennet'in zerîresidir."* buyurdular.

Bu hadîs-i şerîf Ebû Davud'un *Merâsîl*'inde Nesâî'nin *Künnî*'sinde, *Begavî*'de ve Taberânî'nin *Mu'cem-i Ke-bir*'inde mezkûrdur.

Hadîs-i Şerîf

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ كُنَّا فِي غَزَاةٍ، فَتَقَدَّمَ رَجُلٌ فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ، فَقَالُوا: أَلْقَى هَذَا بِيَدَيْهِ إِلَى التَّهْلُكَةِ. فَكُتِبَ فِيهِ إِلَى عُمَرَ لئن كان كَمَا قَالُوا، هُوَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ هُو مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

Meâl-i Serîfi

Muğîre bin Şu'be radıyallâhu anhin şöyle dediği rivâyet olunur:

Bir def'a gazâda bulunuyorduk. Biri çıktı. Katl olununca[ya] kadar cenk etti. Öteki beriki "Bu adam kendini tehlikeye attı" diye ta'n ettiler. Ömer radıyallâhu anhe hâli arz olundu. Cevâben yazdı ki:

"Eğer dedikleri gibi ise bu adam haklarında Allah azze ve celle hazretlerinin:

الله) (وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرَى نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ الله) "Halkın bir kısmı da rızâ-yı ilâhî mukābilinde nefsini satar" buyurduğu kimselerdendir.

Bu hadîs-i şerîfin râvîleri Vekî', Feryâbî, Abd bin Humeyd, İbni Cerîr ve İbni Ebî Hâtim'dir.

Hadîs-i Şerîf

عَن سَعْد قَالَ: سَمِعَ رَسُولُ الله صَلَىَ الله عَلَيْه وسلم رَجُلاً يَقُولُ: اللّهُمّ آتني مَا تؤتي عِبَادك الصّالِحِين، فقال: إذا يعقر جَوادَكَ وتهراق مهجتك في سَبِيلِ اللهُ

Meâl-i Şerîfi

Sa'd radıyallâhu anhden mervîdir ki Resûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem bir kimsenin: "Yâ Rab, sâlih kullarına ihsân ettiğini bana da ihsân et" diye du'â ettiğini işittiler. Ve: "Öyle ise Allah yolunda senin atın vurulacak ve kanın akacak" buyurdular.

Bu hadîs-i şerîfi *Ebû Ya'lâ* Adenî ile İbni Ebî Â-sım'dan, *İbni Hibbân* ile *Hâkim* İbni Hüzeyme'den rivâ-yeten tahrîc etmişlerdir.

 $^{^{1}}$ Bazı farklarla, et-Taberânî, $\it Mu'cemu'l\mbox{-}\it Kebîr,$ Beyrut, c. 1, s. 595.

^{*} Zerîre sefîne vezninde bu dahi zürûr dedikleri ıtırın adıdır. Zürûr subûr vezninde göz otuna denir. Dârû-yı çeşm ma'nâsına tûtiyâ ve sürme ve sâiri gibi. Ve zürûr bir nev' ıtır adıdır ki Hind'den gelir cem'i ezirre gelir ecille gibi.

² Tefsîrü İbn Ebî Hâtim, Suudi Arabistan, 1419, c. 2, s. 369.

³ Bakara, 2/207.

⁴ el-Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1981, c. 4, s. 447.

Hadîs-i Şerîf

عن قيس بن أبي حاتم قال: بعث أبو بكر جيشا إلى الشام فخرج يشيعهم على رجليه، فقالوا: يا خليفة رسول الله لو ركبت؟ قال: إني أحتسب خطاى في سبيل الله 1

[120] Meâl-i şerîfi

Kays bin Ebî Hâtim'den rivâyet olunur ki Ebû Bekir radıyallâhu anh Şam taraflarına bir ordu gönderdi. Bu orduyu yaya olarak teşyî'a çıktı. Yanındakiler: "Ey Resûlullah'ın halîfesi, bir hayvana binseniz diye niyazda bulundular. Hazret-i Halîfe ise: "Allah yolundaki bu adımlarımı Allah rızâsı için atıyorum" cevâbını verdiler.

Bu hadîs-i şerîfin muharrici İbni Ebî Şeybe'dir.

MAKĀLÂT →>-->--

CİHÂD MEYDANLARI ULEMÂ-YI İZÂMI BEKLİYOR!

Cihâd ister farz-ı ayn olsun ister farz-ı kifâye olsun, o ciheti ta'yîn etmek bizim vazîfemiz değildir. O, herkesin gayret-i dîniyyesine, hamiyet-i vicdâniyyesine müte'allik bir mes'eledir. Bizce muhakkak olan bir şey varsa o da Halîfe-i mu'azzam efendimiz hazretlerinin emirleri, dîn-i mübîn-i İslâm nâmına cihâd hakkında şeref-sâdır olan fermân-ı hümâyûnlarıdır. Bunu hiç bir mü'min inkâr etmeyeceği gibi, -bir ma'zeret-i şer'iyye karşısında bulunmadıkça- bilfi'l itâ'at etmekten de kat'iyyen istinkâf edemez. Bütün müslümanların bu fermân-ı hümâyûnu bilâ-kayd u şart sem'an ve tâ'aten diye kabul etmesi bir farîza-i dîniyyedir. Zirâ umûm ehl-i İslâm'ın hayâtı üli'lemr-i a'zam olan halîfeye itâ'at etmektedir ki esâs i'tibâriyle bu, fermân-ı Sübhânîdir. Filhâkīka bu derecede itâ'atin esrârı zâhiren ukūl-i beşerin fevkinde gibi görülebilirse de biraz im'ân ile mülâhaza olunursa hikmet-i ulviyyesi güneş gibi âşikâr olur.

Bu sebebe mebnîdir ki: Hazret-i Server-i âlem efendimiz dahi ²(السُمَعُوا وَأَطِيعُوا، وَإِنِ السُتُعُمِلَ عَلَيْكُمْ عَبُدٌ حَبَشِيِّ) buyurmuşlardır. Hiç şüphe yoktur ki umûm ehl-i İslâm, mükellef oldukları sem' u tâ'ate her zaman için müheyyâ olup, halîfe-i mu'azzama diyânet nâmına itâ'at uğrunda her nevi' fedakarlığı bilâ-tereddüd kemâl-i şevk ve iştiyâkla kabul ederler. Bunun ise yalnız bizce değil, umûm düşmanlarımızca dahi müsellem olduğu hakkımızda ta'kīb etmekte oldukları vesâil-i desâis-kârîlerinden nümâyândır.

Tamam iki asırdır ki, a'dâ-i dîn-i mübîn ricâl-i siyâ-siyyûnu sırf müslüman olduğumuz için bizim hakkımızda her nevi' tahkīrâtı revâ gördüler; gerek eşhâsımıza, gerek cemâ'atimize her türlü mezâlimi irtikâb ettiler; her fırsattan bilistifâde İslâm'ı alabildiğine ezdiler; o derecede ki ibâdâtımıza varıncaya kadar her harekâtımızı tarassud altında bulundurdular. Bu hakāyıktan çoğumuz gāfil, bazılarımız da mütegāfildir.

Esâs itibâriyle layıkıyla mülâhaza olunursa düşmanların İslâm'dan bu derece tehâşîleri hep mu'cize-i bâhire-i Ahmediyye eseri olduğu âşikâr olur. Hazret-i Server-i âlem efendimizin (مُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرِ) hadîs-i şerîflerinin sırr-ı âlîsi kıyâmete kadar mu'cize olarak bâkīdir. Evet müslümanlık öyle ilâhî bir kudret ve kuvveti hâizdir ki bir aylık yol ötede bulunan dîn düşmanları onun heybet ve azametinden titrerler. E'âzım-ı dîn, misâl olarak getirilen bu bir aylık mesâfeyi en serî' bir vâsıta-i seyr ile takdîr etmek, bu hadîs-i Risâlet-penâhîyi o sûretle anlamak lâzım geldiğini söylemişlerdir ki uluvv-i himmetin bu derece-i kusvâsı ancak müslümanlığa hâsdır.

İşte a'dâ-yı dînin kalblerini kaplayan bu korku netî-cesidir ki: Yüz seneden beri bütün devletlerin, bir gün gelip de umûm İslâm âleminde dîn nâmına, müslümanlık nâmına büyük bir heyecan, azîm bir hareket olunacağına kanâ'at-i kâmileleri vardı. Hep o kıyâm-ı umûmînin dehşetiyle endîş-nâk olarak daima zuhûruna muntazır idiler. Ara sıra bu husûsda gāyet mübâlağalı rivâyetler de işâ'a ederlerdi.

Hattâ bir zamanlar Mekke-i Mükerreme'de müslümanların cihâd-ı ekber için büyük tedârikleri olduğunu, bu maksada mebnî orada her sene müslümanların ictimâ' etmekte olduklarını, bazıları daha ileri giderek Hicaz'da mukaddes bir hazîne-i müslimîn olup cihâd-ı ekber için tâ zamân-ı sa'âdetten şimdiye kadar her sene her mü'min tâkati derecesinde kendi hayâtında toplayabildiği meblağ-ı cesîmi götürüp o hazîneye tevdî' etmekte olduğunu matbûât sütünlarında mevsûk menba'lara istinåd ederek musırran rivâyet etmekte idiler. Bilâhare bu bâbda ma'lûmât-ı lâzıme alabilmek için Rus Hükûmeti külliyetli paralar sarf ederek kendi tebasından ve kendine sâdık bildiği müslümanlardan (Simâl Türklerinden) bazı adamları bir kac seneler mevsim-i Hac'da Hicaz'a gönderdiler. 1893 senesinde Orenburg Müftüsü Mehmedyar* Sultanef zâhiren Hacı, bâtınen de Rus hafiyyesi olarak Mekke'ye gelmiş ve Rusya'ya avdetinde

¹ el-Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1981, c. 4, s. 447.

² Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Ahkâm, 4.

³ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Salât, 55.

Mehmedyar, Rus Dârülfünûnun'da yetişmiş Türkçe okuyup yazmak bilmez, Rus mezâlimine alet olarak müftü ünvânıyla Mahkeme-i Şer'iyye Riyâseti'ne Rus Hükümeti tarafından hilâf-ı kānûn olarak ta'yîn olunmuş müslüman adlı bir hâin, bir şimâl Türküdür!

hükûmet-i metbû'asının Dahiliye Nezareti'ne gāyet hafî bir rapor takdîm etmişti. Kezalik üç sene sonra 1896'da Rus Harbiye Nazırı Koropatkin, Abdülaziz Devletşîn nâmında bir erkân-ı harb zâbitini on bin ruble ikrâmiye mukābilinde nîm resmî hafiyelikle Hicaz'a göndermişti. Merkūm arz-ı Filistin'i dahi cevelân ettikten sonra Petersburg'a avdetinde son derecede mel'anet-âmiz, gāyet uzun bir rapor yazmış, Rus Hükûmeti'ne takdîm etmişti. Mezkûr rapora nezâret-i âidesince ehemmiyet-i fevkalâde verilmiş, nezâret hesâbına iki yüz nüsha tab' olunarak bu bâbda ehliyeti olan me'mûrîn-i mütehassisîne hükûmetin esrârı diye tevzî' olunmuştu 1897 senesinde de Salih Tulatef nâmında bir Asatin askerî doktoru Hicaz'a gönderilmişti.

[121] Bunun gibi diğer devletlerin de her sene Mekke'de müslüman kılıklı birer hafiyye bulundurarak müslümanların esrârına muttali' olmak istemeleri hiç şüphesiz o mu'cize-i bâhire eseri, o havf u endişe netîcesi değil midir?

Bundan başka, bütün ricâl-i siyâsiyyenin efkârını dehşetler içinde senelerce meşgül eden, bütün mahâfil-i düveliyyede gāyet müthiş bir mes'ele şeklini alarak git-tikçe makām-ı Hilâfet'i tehdîd derecesine kadar götürülen "Mes'ele-i Şarkiyye" dahi bu havf u endişe neticesi değil mi idi?

Işte, ey ihvân-ı dîn; asırlarca bütün o diplomatların, o siyâsi dâhîlerin gözlerini yıldıran; onları bin türlü endişelere düşüren, tedbîrlere sevk eden "cihâd-1 ekber" bütün dehşetiyle bugün zuhûr etti. Fermân-ı Halîfe'ye zâten cân u dilden ità'atle mecbûl olan ve kendilerine cihâd emri teblîğ olunabilen bütün âlem-i tevhîd, bütün müslüman راه جان مرجسم را ویران کند، بعد ازان ویرانی آبادان) ümmetleri كند) diye diye meydân-ı cihâda döküldüler: Ümerâsı gidiyor, eşrâfı gidiyor, a'yânı gidiyor, meb'ûsânı gidiyor, mevlevîleri gidiyor, talebe gidiyor, hâsılı bütün efrâd-ı millet sırası geldikçe seve seve dârü'l-cihâda şitâbân oluyor. Yalnız bu kāfile-i fedâkârân arasında ulemâ-yı izâm hazerâtı görülmüyor. Artık beyaz sarıklı ulemâ-yı kirâm hazerâtının da bir kāfile teşkîl ederek hududlarda dîn düşmanlarıyla çarpışan mücâhidîn-i İslâmiyyeye alemdârlık, pîşvâlık etmeleri zamanı gelmiştir.

Ey müderrisîn-i kirâm, ey ulemâ-yı izâm! Herkes sizi her umûrda pîşvâ-yı ümmet olarak görmek istiyor. Öteden beri daima bazı hayır-hâhân-ı ümmetin sizin tavır ve harekâtınızı tedkīk, bazan da tenkīd eylemeleri sizlere karşı olan hüsn-i zan ve fart-ı i'timâdlarından idi. Yoksa hiç bir hakīkī müslümanın ulemâ-i kirâma karşı a'râz-ı şahsiyyesi olamaz. Bütün efrâd-ı millet kemâl-i samî-miyetle arzu eder ki: Bütün cereyân-ı ahvâlde ulemâ-yı kirâm millete rehber olsun.

Bugün hükûmet-i hâzıramızın faâliyet ve metânetini, en mühim mes'elelerdeki muvaffâkiyâtını görüyor; bu azm-i Hudâ-pesendâne ile asırlardan beri ezhân-ı cihânı işgāl eden "Şark mes'elesi" gibi müdhiş ve mühlik mes'elelerin dahi düşmanlarımız tarafından bir daha mevzû'-ı bahs ve münâkaşa değil, hâtırlara bile getirilmeyeceğine milletce kanâ'at hâsıl olmuştur.

Hükûmet-i seniyyemizin günden güne muvaffakiyâtı tezâhür ettikçe milletin de şevk ve iştiyâkı galeyâna gelerek (جمله کفتندش که جانبازی کنیم، فهم کرداریم وانبازی کنیم) diye fedâ-yı cân etmek istediklerinde daima önlerinde ulemâ-yı izâm hazerâtının bulunmasını arzu ediyorlar.

..... Müderrisîn-i kirâm hazerâtından mürekkeb bir kāfile-i ulemâ dârü'l-cihâdda arz-ı mehâbet edecek olurlarsa ordu-yı İslâm arasında ne azîm te'sîr hâsıl edeceğini anlamayan var mıdır?.....

İslâm'ın zafer ve i'tilâ günleridir. Allah bizi bu ittihâd ve ittifâktan ayrılmasın; emîn olunuz ki yakın zamanda cihân-ı İslâm büyük tahavvülâta uğrayacak, istiklâlini, hürriyetini kazanacaktır...

اللهم انجز لنا ما وعدتنا اللهم ان تهلك هذه العصابة من اهل الاسلام لا تعبد في الارض.

Abdürreşid İbrahim

RESMÎ "İRAN" HÂLÂ MI SÜKÛT EDECEK?..

Ähirü'l-edyân olan Müslümanlığın muhâfazası, dört yüz milyonu mütecâviz olan müslümanların zencîr-i esâretten tahlîs-i girîbân etmeleri için bâ-fetvâ-yı şerîfe Halîfe-i İslâm tarafından i'lân edilen cihâd-ı mukaddes, iki ayı tecâvüz ettiği halde hâlâ "İran" hükûmeti kendisini bî-taraf gösteriyor! Halbuki diğer tarafdan müctehidîn-i Iraniyye taraf taraf Iranîleri cihâd meydânlarına sevk ediyor, Halîfe-i İslâm'ın askeriyle birlikte düşman-ı İslâm'a karşı muhârebe etmelerinin farz-ı ayn olduğunu kendilerine tefhîm ediyorlar. Cihâd-ı mukaddes i'lân edileli âlem-i İslâm'ın her tarafında pek mühim neticelere bâdî olacak hareket ve galeyân-ı dîniyye müşâhede olunmaktadır. Zâten nasıl bî-his kalınabilir ki bu muhârebe İslâmiyet'in muhâfazası, müslüman düşmanlarının mahv ü perişan olması içindir?.. Müslümanlar nasıl bî-taraf kalabilirler ki bu cihâdın herkes üzerine farz-ı ayn olduğuna dâir Şeyhülislâm ve müfti'l-enâm hazretleri tarafından fetâvâ-yı şer'iyye sudûr etmiştir?.. Bu mes'elede İran hükûmeti komşuları olan İslâm hükûmetlerine pîşdârlık ederek meydân-ı cihâda en evvel kendisi atılacak iken hâlâ kendisini bî-taraf göstermesi bizi dûçâr-ı hayret ediyor.

Biz İran Hükûmeti'nin meydân-ı mücâhedeye atılmasından pek büyük neticeler bekliyoruz; bilhâssa vahdet-i İslâmiyye'ye, müslümanlar arasındaki râbıta-i milliyenin ihyâsına ta'alluk eden şu mes'elede...

Hele İran ile Afganistan'ın, Belucistan'ın, Türkistan'ın müttefikan hareket etmesinde müslümanlık nâmına büyük büyük neticeler elde edileceği vâreste-i izâhdır.

İranîler, bidâyet-i İslâm'da ulûm-ı İslâmiyye'nin neşri, ahkâm-ı İslâmiyye'nin muhâfazası için her vesîle ile hizmetten nasıl geri durmamışlar ise bugün de salât-ı dîniyyenin takviyesi, vahdet-i İslâmiyye'nin tezâhürü husûsunda sâirlerine pîşdârlık etmelerini onların uluvv-i efkârından, müsellem olan himmetlerinden beklemekte herkesin hakkı vardır.

Acaba İran mecd-i sâbıkını, ulemâsıyla, hükemâsıyla İslâm'a karşı yapmış olduğu hidemâtı unutmuş mudur?. Yoksa bugün İslâm'ın başında kartal [122] gibi dönen felâketi müdrik değil midir?..

Evet, âlem-i İslâm'ın, hattâ insâniyyetin bile medâr-i iftihârı olan Buhârîleri, Müslimleri, Nîsâbûrîleri, Nesâîleri, Tirmîzîleri, İbni Mâce, Ebû Davud, Begavî, Ebû Cafer-i Belhî, Küleynî gibi e'âzım-ı ümmeti İran arâzîsi meydana getirmemiş midir?.. Tabîb-i şehîr Ebû Bekir er-Râzî, İmâm Fahreddîn er-Râzî Tahran'da neş'et etmemiş midir?.. Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid el-Gazzâlî, Ebû İshak el-İsfirâyinî, Beyzâvî, Hoca Nasîrüddin et-Tûsî, Ebherî, Adüdülmilleti ve'd-dîn gibi müslümanların mâ bihi'l-iftihârı olan ulemâ-yı Usûliyyûn ile ulemâ-yı Kelâmiyyûn bilâd-ı Fars'ın iftihâr edeceği zevâtlardan değil midir? Feylesof-ı şehîr Ebû Ali bin Sînâ, Şihâbüddîn el-Maktûl ve emsâli İran toprağında meydana gelmemiş midir?..

Evet, lisân-ı Kurân olan lisân-ı Arabîye hizmet edenlerin, o lisânın usûlünü zabt ederek fünûn te'sîs edenlerin miyânında serdarlık vazîfesini yapanlar ehl-i Fars'dır. Sîbeveyh, Ebû Ali el-Fârisî, Razî; tâkat-i beşeriyenin yetişebileceği bir tarzda dekāik-ı Kurân'ı anlamak, i'câz-ı Kurânı beyân etmek maksadıyla ulûm-ı belâgat te'sîs eden Abdülkāhir-i Cürcânî de onlardan değil mi? Sıhâh-ı Cevherî, Mecdüddîn el-Fîrûzâbâdî gibi e'âzım bilâd-ı Fars'dan değil midir?

Zemahşerî, Sekkâkî, Ebulferec el-Isfehânî, Bedî'ü'z-zaman el-Hemedânî gibi dekāik-ı *Kurân*'ı izah, me'âlim-i dîni teşyîd eden e'âzım-ı ümmetin hepsi arz-ı Fars'dan değil midir?.. Serdar-ı müverrihîn olan İbni Harîr et-Taberî ile coğrafiyyînin önünde bulunan Istahrî, Kazvînî bilâd-ı Fars'dan değil midirler?.. Şiblî Nehâvend'den, Ebû Yezid-î Bestâmî Bestam'dan, Şeyh Muhyiddin-i Arabî'nin üstâd-ı hakīkīsi olan üstâd el-Herevî

Herat'dan, daha doğrusu bunların hepsi bilâd-ı İraniyye'den değil mi idi?..

Sadrüşşerî'a, Fahrülislâm el-Pezdevî, Âmidî, Merginânî, Serahsî, Sadedddin et-Teftâzânî, Seyyid Şerif Cürcânî, İyiverdi[?] gibi İslâm'a büyük büyük hizmetler yapmış olan evlâd-ı Fars hâtırlardan çıktı mı?

Kutbü'ş-Şirâzî, Sadrü'ş-Şîrâzî, müteehhirîn içinde re's-i hikmet olan Mîr Bakır ed-Dâmâd, Mîr Finderges[?] ve sâirleri nereden idi? Bunların hepsi de bilâd-ı Fars'dan değil mi idiler?..

Hangi fazîlet tasavvur olunur ki: Onda ehl-i Fars için yed-i tûlâ olmasın?!.. Cenâb-ı Hakk'ın İslâm üzerine ih-sân eylediği hangi meziyet vardır ki ehl-i Fars onu iktinâ için sâbıkīndan olmasın?!. Zâten Cenâb-ı Peygamber'in: (لو كان العلم في الثريا لنا له رجال من فارس) kavl-i nebevîsi ehl-i Fars'ın meziyetini beyân hakkında şeref-sudûr etmemiş midir?..

Ey İran! Pür-şân ü şeref mâzîni hatırla!.. İslâm'a, ulûm-ı İslâmiyye'ye olan âsârına bak da neş'et-i İslâmiyye için nasıl vikāye olmuş isen, bugün de vahdet-i İslâmiyye'nin tezâhürü için di'âme olmaya çalış! Vahdet-i İslâmiyye'nin te'mîni herkesden ziyâde sizin üzerinize vâcibdir. Hem bu, sizi teşkîl eden anâsıra göre güç bir şey değildir.

Biz öyle zan ediyoruz ki: Afganistan ile bir olarak vahdet-i İslâmiyyeyi te'mîn için sesinizin çıktığı kadar bağırmak, düşmana mukāvemet için müttefikan yemin ederek mütecâvizlere karşı bir hısn-ı hasîn olmaya çalışmak için bundan daha münâsib vakit olamayacağını takdîr etmişsinizdir. Dostlarıyla el ele vererek düşmanlardan tam ma'nâsıyla intikām almak için bundan daha münâsib zaman olmadığı kat'iyyen size hafî değildir.

Öyle zan ediyoruz ki: İngilizlerin Hindistan'ı istîlâ etmesi, ancak sizin ile Afganistan arasında ihtilâf vukū' bulması ile tamam olduğunu unutmadınız!

Siz bilmiyor musunuz ki Hindistan'da olan her müslüman nazarını Pencab tarafına dikmiş, sizin Afganistan ile ittihâd ederek kudûmünüze intizâr ediyorlar?...

Ey İran! Sen bir çok tecrübeler atlatmış, ibret-âmîz pek mühim havâdis-i rûz-merreyi müşâhede etmiş iken bundan sonra da ayrı baş çekmeniz nasıl doğru olabilir?.. Şevket ve satvetin ittihâddan hasıl olduğunu yakīnen bildiğiniz halde böyle bir fırsat gününde komşularınız olan hükûmât-ı İslâmiyye'den ayrı durmanız, onların atıldığı cihâd-ı mukaddese hâlâ iştirâk etmemeniz doğru olur mu?..

Bu zaman, muâhât zamanı, ittifâk zamanıdır; düşman-ı dîn ü vatan, her tarafdan memleketinizi ihâta etmiş; her birisi sell-i seyf edip sizi lokma lokma taksîm etmek, memleketlerinizi yağma etmek istiyorlar. İngilizler ile Moskofların iki sene evvel irtikâb eylediği vahşetleri ne çabuk unuttunuz?. En mukaddes bir gününüz olan Muharremü'l-harâmın onuncu günü müctehidlerinizi baş aşağı asmak sûretiyle i'dâm eden Moskoflar ile İngilizler değil mi idi?..

Ev İran! İste senin de bu cânîlerden intikām alacağın zaman geldi. Eğer bu fırsatı fevt edecek olursan hiç bir zaman böyle bir fırsat bulamayacağına emîn olmalısın! Bugün İngilizlerin başlarındaki felâket, bilhâssa Mısır mes'elesi kendilerini büsbütün şaşırmış, kuvve-i askeriyyesine tam ma'nâsıyla za'af târî olmuş, binâenaleyh onun hiç bir tarafa bakacak vakti yoktur. Moskoflara gelince: Onlar da belâsını bulmuş, General Hindenburg'un indirmiş olduğu sille-i te'dîb ile değil iki tarafını, kendisini bile görecek dermanı kalmamıştır. Komşunuz bulunan Afgan emîri ise bilfi'l meydân-ı mücâhedeye atılmış demektir; pek yakın bir zamanda Belucistan ile müttefikan İngilizler üzerine hareket edeceği de nümâyân olmaktadır. Zâten İngiliz düşmanlığı gerek Afgan emîrine, gerek bütün Afganlıların damarlarına kadar işlemiş, kanlarıyla imtizâc etmiştir.

Hulâsa: İran Şahlığı ile Afgan Emâreti'nin müttehiden Halîfe-i İslâm hazretlerinin fermân-ı hümâyûnlarına ittibâ'ı şarktaki sâir tavâif-i İslâmiyye [123] arasında şevket ve satvet-i İslâmiyye'nin yeniden parlamasına, dolayısıyla bil-umûm müslümanlarda bir hayât-ı nevîn, bir âmâl-i teceddüd-perverâne vücûda gelmesine bâdî olacağı muhakkaktır.

Zâten yukarıda da söylediğimiz gibi bugün makām-ı Hilâfet i'lâ-yı Kelimetullâh için, muhâfaza-i hukūk-ı İslâmiyye için bilfi'l meydân-ı mücâhedeye atılmış ve bu cihâda bütün müslümanları da'vet etmiş olmasıyla böyle bir vakitte İran'ın bî-taraf kalması dîndaşlık ile kābil-i te'lîf değildir, zan ederiz; Bilhâssa komşuları olan Afganistan ve sâirenin müteheyyi-i hareket oldukları böyle bir zamanda!..

Binâenaleyh bugün İran'da bulunan efkâr-ı münevvere ashâbına, ulemâ ve müctehidîn-i izâm hazerâtına terettüb eden en büyük, en mühim bir vazîfe var ise o da: Gazetelerle, risâlelerle, cerâid-i mevkūte ile ahâlîye hâli anlatmak, İran'ın fırsatı fevt etmeyerek bir an evvel meydân-ı mücâhedeye atılmasında muhakkak olan fevâid-i maddiyye ve ma'neviyyeyi izâh ederek efkâr-ı umûmiyyeyi o tarafa meyl ettirmektir. Hem bu vazîfeyi ahkâm-ı dîniyyeden biri olmak üzere ifâ etmelidirler. Çünkü bugün yeryüzünde olan bütün müslümanlar üzerine cihâdın farz-ı ayn olduğunu –para ile satılmış birkaç hazele istisnâ edilince– anlamayan yoktur. –Lâ semehallâh– İ'tilâf-ı Müselles gālib geldiği takdîrde muhârebenin İslâm'ın mahvıyle neticeleneceği; o zaman ne İran, ne

de Turan'dan eser bile kalmayacağı artık bir kat'iyyet-i riyâziyye ile malûmdur.

Şu halde İran bir hükûmet-i İslâmiyye olmak sıfatıyla kat'iyyen bî-taraf kalamaz.

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوِّ مُبِينٌ. فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا اَنَّ اللهَ عَزيزٌ حَكيمٌ. هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا اَنْ يَاْتِيهُمُ اللهُ في ظُلُلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَئِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَالَى اللهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ - قرآن كريم. أَ

Aksekili Ahmed Hamdi

MISIR SERGÜZEŞTİ

– 15 **–**

Sudan Mes'elesi

İngilizlerin Mısır'ı işgāl etmelerini müte'âkib; bu işgālin muvakkat olduğunu, Mısır'da âsâyiş takarrur eder etmez Mısır'ı tahliye edeceklerini binlerce def'a va'd ettiler. Bedîhîdir ki bütün bu va'dler hem Mısırlıları aldatmak; hem hukūk-ı hâkimiyyetini isteyecek Bâbıâlî'yi oyalamak, hem de Avrupa'daki rakīblerinin hırs-ı istîlâkârânesini teskîn etmek için İngiliz namusu nâmına ileri sürülüyordu. Fakat buna rağmen Mısır'da "iâde-i âsâyiş" yalanının te'sîr-i münevvimi uzun müddet devam etmeyecekti. İngiltere'nin Mısır'ı tahliye etmesi için her yerden talebler vukū' bulacaktı. İngiliz diplomasisi yeni müşkilât îcâdını düşündüler. Milyonlarca müslüman hânümânının sönmesinden, milyonlarca müslüman kanının heder olmasından zerre kadar müteessir olmayan bu mel'ûn diplomasi Sudan müşkilâtını İblîsâne bir mahâret ve muvaffakiyet ile ortaya koydu.

Kārîler tahattur ederler ki sergüzeştin birinci faslında hidiv-i esbak İsmail Paşa tarafından Sudan'a bazı İngiliz me'mûrları ta'yîn edilmişti. Bunlar zâhiren memur, bâtınen Sudanlıları Mısır hükümetine karşı Mısırlıların parasıyla isyâna teşvîk etmeye gece gündüz çalışan hud'abâz esâfil idiler. Urâbî ihtilâlî Mısır'da başlar başlamaz Sudan'da –tam İngilizlerin istediği gibi— Mısır hükûmeti ve Mısırlılar aleyhinde râyet-i isyân küşâd edilmiş ve orada da ihtilâl başlamış idi.

İngilizler Mısır'a girmelerini müte'âkib Mısır'da kuvvetli bir ordu görmüşlerdi. İlk evvel bunları i'dâm ve Mısır'ı en dinç ve zinde evlâdlarından mahrûm etmek icâb ediyordu. Mısır ordusu peyderpey Sudan'a irsâl ve orada inhizâma dûçâr ediliyordu. Üç sene zarfında Mısır'ın genç rûhundan doğan altmış binden fazla bahadır Sudan'ın cehennemî-i gîr u dârında mahv oldu. Bu

¹ Bakara, 2/108-110.

meş'ûm harblerden kurtulanlar en yüksek sesleriyle İngiliz kumandanlarının Mısırlıları dervişlerin eline düşürmek için çevirdikleri planları bütün fecâ'atiyle teşrîh ediyorlar.

1884 senesinde İngilizler hükûmet-i Mısriyye'den Sudan'ı Mısır'dan ayırmayı taleb ettiler. O vakit riyâset-i nüzzârı işgāl eden Şerîf Paşa bu talebi red ve isti'fâ etti. Yerine Nubar Paşa ta'yîn edildi. Nubar Paşa gibi ecnebî ve Mısır ile hiç bir râbıtası, bir alakâsı olmayan bir vezîr İngilizlerin emrine ittibâ'en Sudan'ı Mısır'dan ayırmakta bir beis göremezdi ve görmedi.

Bunun üzerine İngilizler Mısır mes'elesini ve Sudan mes'elesini daha fazla müşkilleştirmek için Mısır ordularıyla bil-iştirâk Sudan'a bir İngiliz ordusu sevk etmeyi kararlaştırdılar. Bir çok hezimetlerden, bir çok fâci'alardan, Sudan'ın âdetâ nısf-ı ahâlîsi mahv ü perişan edildikten sonra mukaddes hilâlin yanına İngiliz mel'anetini fevka't-tasavvur şenâ'atiyle temsîl eden İngiliz bayrağı dikildi.

Elhâsıl İngilizler Sudan'ı nihâyet bir merkez-i desâis yapmaya muvaffak oldular. İcâbında oradan istedikleri kadar şûrişler, ihtilâller çıkarırlardı.

- 16 -

İngilizlerin Mısır'da Kalmak İçin Kullandıkları Silâhlar

İngilizler nasıl Mısır'da kalmak için Sudan müşkilâtını kendilerine mahsûs olan haysiyetsizlik ve şenâ'at ile îcâd etmeye muvaffak oldular [124] ise müslümanların ta'assub-ı dînîlerini ileri sürerek Avrupalıların selâmeti için İngiliz işgālinin Mısır'da elzem olduğunu işâ'a etmekte de öylece muvaffak oldular. Güyâ Mısırlılar her lahza Avrupalıları gebertmek için ihtilâle müheyyâ imişler! Ve bu ihtilâli ancak İngiliz ordusu men' ediyormuş!!...

Yine İngilizlerin işâ'ât-ı bedhâhânelerinden birisi: Mısırlıların kendi memleketlerini idâreye adem-i iktidârlarıdır! Ya'ni İngilizler Mısır'ın idâresini tanzîm etmek için Mısırlıları me'mûriyetlerinden koğuyor, yerlerine ne oldukları gayr-i ma'lûm İngilizler koyuyor! Halbuki Mısır'ın târihi bunu tekzîb etmeye pek kâfîdir. Herkes teslîm eder ki Mısır'daki tabaka-i münevvere herhalde Bulgarya, Sırbistan ve Yunanistan'daki tabaka-i münevvereden yüzlerce kere fazladır. Fakat arada bir fark var ki ta'assubun hangi cihette bulunduğu o farkı bilmeye vâbestedir. Mısırlıların yegâne kusûru müslüman olduklarıdır. Fakat bu öyle bir kusûrdur ki ancak onun sâyesinde kurtulmak mümkündür. Herhalde bizim için, İngilizlerin nazarında kusûrlu olmak, kaba saba bir Avrupa malı olarak maskara olmaktan yüz bin kere hayırlıdır.

İngiliz silahlarından birisi de: Duyûn-ı umûmiye mes'elesidir. Güyâ idâre Mısırlıların eline verilecek olur ise duyûn-ı umûmiyye tehlikelerle muhât olacak imiş ve bu tehlikeleri ancak İngiliz işgāl-i askerîsi men' ediyormuş! Fakat bunu da hâdisât tekzîb etmekte gecikmedi. Urâbî defe'ât ile dâinlerin hukūkuna ta'arruz etmeyeceğini ve murâkabe-i senâiyyeyi kabul ettiğini i'lân etmiş idi. Halbuki İngilizler işgāli müte'âkib Sudan'a ordularını gönderdikleri vakit hükûmet-i Mısriyye vâsıtasıyla deynin bir kısmına vaz'-ı yed ve masârıflarını oradan tedârik etmişler ve ancak mehâkim-i muhtelitanın hükmü üzerine iâde etmeye mecbur kalmışlar idi.

– 17 – Süvevs Kanalı'nın Bî-taraflığı

İngilizler İskenderiye katlıâmında zarar-dîde olanlara tazmînât vermeye hükûmet-i Mısrıyyeyi mecbûr etmişti. Paraya pek şiddetle muhtâc olan hükûmet-i Mısriye 1885'de dokuz milyon lira istikrâz etti. Bunun üzerine İngilizler Mısır şuûn-ı mâliyyesi hakkında bir karar vermek için Avrupa devletlerinin iştirâkini taleb ettiler. 17 Mart 1885'de Londra'da ictimâ' eden düvelî kongre Mısır idârelerinin masârıfı beş milyon lira olmasını taht-ı karâra aldı.

30 Mart'da Süveyş Kanalı'nın bî-taraflığını te'mîn etmek için ikinci bir düvelî kongre akd edilmesi takarrur etti. Paris'de ictimâ' eden kongre Süveyş Kanalı'nın bî-taraf kalmasına karar verdi; 13 Nisan 1885'de celselerini hitâma erdirdi. Fakat karârın nasıl icrâ edileceği hakkında bir karâr ittihâz edilmemiş idi. Fransız delegesi karârın icrasını düvel-i mu'azzama tarafından intihâb edilecek iki delege ve istişârî bir re'ye mâlik bir Mısırlıdan müteşekkil ve bir Osmanlı delegesi riyâseti tahtında olarak bir hey'ete havâle edilmesi fikrinde idi. Fakat İngiliz delegesi bunu red etti ve karârın İngilizlerin nüfûzu altında olan hükûmet-i Mısriye tarafından icrâ edilmesini teklîf etti. İngiliz delegesinin beyânâtından İngiltere'nin Süveys Kanalı'nı nasıl İngiliz hâkimiyeti altına almak istediği pek a'lâ anlasılır. Mustafa Kâmil bu husûsda diyor ki: "İngiltere Süveyş Kanalı'nı Devlet-i Aliyyemiz ile muhârebe ettiği zamanda veyahud diğer devletler ile muhârebe ettiği takdîrde aleyhlerinde isti'mâl etmek istiyor. Bunun en bâhir burhânı İngiltere'nin Urâbî hâdisesi esnâsında kendi namusunu hetk ederek Süveyş Kanalı'nı işgāl etmesidir."

Bedîhîdir ki Süveyş Kanalı'nın selâmeti ve bî-taraf kalması ancak Mısır'ın İngilizlerden halâs bulmasına vâbestedir.

- 18 -

Mısır Mes'elesi Hakkında Muhâberât ve Müzâkerât

Ingilizler 1885 senesinde hükûmet-i Osmâniyyeyi bir

daha aldatmak ve Rusya aleyhinde isti'mâl etmek istediler. Bu sırada Rusya ve İngiltere arasında Afganistan mes'elesinden dolayı şiddetli bir ihtilâf zuhûr etmişti. Lord Salisbury, Sir Drummond Volf'u Bâbıâlî ile Mısır mes'elesini halledecek bir ittifâknâme akdi bahanesiyle İstanbul'a gönderdi. Drummond Volf'un hakiki me'mûriyeti İngilizlerin Mısır'ı tahliyeye âmâde olduklarını ileri sürerek hükûmet-i Osmâniyyeyi istimâle etmek ve Rusya aleyhinde bir ittifâk akd eylemek idi. Fakat Sir Drummond Volf daha İstanbul'da iken Rusya ile hâdis olan ihtilâf Londra'da tesviye edilmis idi. Drummond Volf'un me'mûriyeti nihayet hitâm buldu. Drummond Volf "İngiltere'nin ağrâz-ı hakīkīsini gizlemek için İstanbul'da bir kaç gün daha kaldı. Ve hükûmet-i Osmâniyye'den refâkatinde Mısır'ın ahvâlini tedkīk etmek ve bir ittifâkın esâsını vaz' etmek için fevkalâde bir komiserin Mısır'a i'zâmını taleb etti. Drummond Volf ile beraber Gāzî Muhtâr Paşa Mısır'a azîmet etti ve 1886 senesini Mısır'da bilâ-fâide zâyi' ettiler. Neticede Drummond Volf birden bire İngiltere'ye avdet etti ve Osmanlı fevkalâde komiserini Mısır'da yalnız bıraktı. Gāzî Muhtâr Paşa bu müddet zarfında Mısır ordusunu tanzîm ve Sudan'ı istirdâd etmek için kıymetdâr bir rapor yazdı.

Hükûmet-i Osmâniyye ve Fransa Drummond Volf'un seferinden haberdâr olunca sebebini istifsâr ettiler. İngiliz hükûmeti tarafından Volf'un İstanbul'a gönderilerek hükûmet-i Osmâniyye ile doğrudan doğruya müzâkereye devam edeceği cevâbını aldılar. 1887'de Volf yine İstanbul'a geldi ve hükûmet-i Osmâniyye'ye bir ittifâka esâs olmak üzere 1887 senesini müte'âkib üç sene murûr ettikten sonra ya'ni 1880'de Mısır'ı tahliye edeceklerini, fakat bu üç senenin hitâmından mukaddem Mısır'da İngiliz [125] ordusunun devâm-ı işgālini icâb edecek bir şûriş vukū' bulursa İngiliz askerlerinin daha fazla bir müddet kalacağını, İngiliz ordusunun Mısır'ı tahliye etmesini müte'âkib Mısır'da bir şûriş vukū' bulduğu takdîrde asayişi iâde etmek yalnız İngiliz ordusunun hakkı olduğunu arz etti.

Hükûmet bu ittifâkı kabul etti ve 12 Mayıs 1887'de Sadrazam imzâ etti ve yalnız Zât-ı Şâhâne'nin tasdîki kaldı. Fransa bu tasdîka i'tirâz ederek Rusya ile birlikte bu ittifâkın aleyhinde kıyâmeti kopardılar.

Fransa Hâriciye Nâzırı Mösyö Florans hâricdeki süferâsına mezkûr ittifâk mûcebince "Mısır'da İngiliz işgāl-i askerînin ebediyyen devâm edeceğini, çünkü İngilizlerin her dâim şûrişler icâd edebileceklerini ve bu sûretle Devlet-i Aliyye'nin Mısır'daki hâkimiyetinin mahv olacağını" mutazammın beyânnâmeler gönderdi.

Fransa ve Rusya Zât-ı Şâhâne'yi iknâ' etmeye muvaffak oldular, Zât-ı Şâhâne mu'ahedeyi tasdîk etmedi. Ve Sir Volf Londra'ya avdet etti.

Bunu müte'âkib Mısır hakkında ancak 1890 senesin-

de müzâkerât başladı, ki bu müzâkerâtta Lord Salisbury işgālin müddeti hakkında hiç bir izâhda bulunmadı.

Mısırlı Ömer Rıza

MATBÛÂT

İRAN HÂLÂ MI BÎ-TARAF DURACAK

Taraf taraf kabâil-i İrâniyye cihâd meydanlarına şitâbân oluyorken hâlâ İran kabinesinin bî-taraflıktan ayrılmaması üzerine İran'da münteşir *Ra'd* refîkimiz ber-vech-i âtî serd-i şikâyât ediyor:

"İran bî-taraf kalsa ve harbe iştirâk etmese bile sulh zamanında Rusların yine tecâvüzât ve müdâhelâtından kurtulamayacaktır. Rusya İran'ı tahliye edip memleketin istiklâlini tanımayacaktır. Bizim fenâ fikirli komşularımız -Rusya ve İngiltere- bizim için geride ne bıraktılar? Hangi hakkımızı zâyi' etmediler? Millî haysiyetimize ri'âyet eylediler mi? Makāmât-ı mezhebiyyemizi muhterem addettiler mi? Ulemâ ve müctehidlerimizi sırf hürriyetperverlik cürmüyle vahşiyâne bir sûrette katl ederek diyâr-ı ademe göndermediler mi? Memleketimizin bütün büyük ve kücük islerine müdâhaleden geri kaldılar mı? Elli seneden beri İran'ı sertâser atlarının nallarıyla pâmâl ettikleri halde bu ana kadar hangi va'dlerini ifâ eylediler. Kendilerini düvel-i mu'azzama ve milel-i mütemeddineden addettikleri halde hangi sözlerini ve va'adlerini kuvveden fiile çıkardılar? Hayır... Hayır... O halde İran ricâl-i hükûmeti fırsatı elden bırakmamalıdırlar. Zirâ bir daha bu kıymetli fırsatlar ele geçmez. İran kendi mevcûdiyetini fiilen muhâfaza edebilmelidir ki âtiyen sulh masası başında sözünü ismâ' edebilsin. Aksi takdîrde İran bu muhârebede bî-taraf kalsa bile hakk-ı hayâta mâlik olamaz."

İran Âlem-i İslâm Arasında Bir Hâil mi Kalacaktır?

Yine İran'da münteşir Nevbahâr refikimiz yazıyor:

"Artık bundan sonra âlem-i İslâm arasında İran kendi mevki'ini muhâfaza etmelidir. Nifâk ve şikāka meydan vermemelidir. Alelâde bir duvar gibi hâil ve mâni'a teşkîl etmemelidir. İran'ın vaz'iyyet-i coğrafiyyesi cidden Afganistan, Belucistan, memâlik-i İslâmiyyesi arasında bir duvar gibidir. Eğer İran kendisini İslâmiyet lehinde kullanırsa, mevcûdiyetini İslâmiyet'in te'âlî ve terakkīsine, ihyâsına neşv ü nemâsına hasr ederse şüphe yoktur ki işbu keşmekeş-i umûmî neticesinde âlem-i İslâm'ın yüzünü güldürür. Aksi takdîrde bundan sonra her müslüman İran'a fenâ bir nazar-ı nefretle bakar."

AHVÂL-İ UMÛMİYYEYE BİR NAZAR

Zaman geçtikçe insanlar yeni yeni tecrübeler, hakikatler öğrenirler. Dehşetli kuvâ-yı bahriyyeleriyle kendilerini denizler ilâhesi kadar kuvvetli, güçlü bilen İngilizler, bu dakīkada Alman tahte'l-bahrlerinin savlet ve kahramanlıklarına karsı kendilerini zebûn ve âciz görüyorlar. Almanya'nın başına –Japonya müstesnâ olmak üzere– aded ve isti'dâd noktasından evc-i a'lâya varan İ'tilâf-ı Müselles devletlerini bu kadar çabuk mağlûb edeceğini kimse zan ve tahmîn etmez, hatıra bile getirmezdi. Mazurva bataklıklarının sarkında dokuz günlük muhârebe neticesinde Rusların bir -onuncu- ordusunu mahv ü perisan eden Almanya ve onun mütefennin ulemâ-yı askeriyyesi, fenn-i harb için cihânda yeni bir çığır açtılar. Prusya-yı Şarkī muzafferiyetinin emsâlini hiç bir tarîh-i askerî bu ana kadar kayd etmemistir. Bu muvaffakiyet Rusların mağlûbiyeti hakkında hâlen ve istikbâlen herkese imân derecesinde bir kanâ'at-i kâmile bahs etmistir. Rusların gayr-i muntazam ve plansız olarak –azîm kitleleriyle- harb etmekte olduklarına ve bu yolda harb etmenin neticesi ziyâ' ve hüsrân olacağına kendi müttefikleri bile kâni'dirler.

Rusya'nın mağlûbiyet-i mütevâliyyeleri, an'ane-i harbiyyelerinin kıymetini düsürdükten baska i'tibâr-ı mâlîsini de sıfır derecesine indirmiştir. Bin türlü tehdîdât ve şaklabanlıklarla Rusya Maliye Nâzırı Bark ancak on milyon lira -o da altın değil, ancak kağıt para- kendi müttefiklerinden koparabilmiştir. Bu para ise Rusya'nın hiç bir derdini tedâvî etmez. Bu kadar az bir meblağla Rusya hiç bir iş göremez. Paradan ziyâde Rusya silâha, baruta, âlât ve edevât-ı harbiyyeye de muhtâcdır. Rus Kazaklarının ancak onda birinde tüfenk olup kusûru tüfenk yerinde ellerinde idmancılara mahsûs uzun değnekler vardır. Kuvâ-yı maddiye ve ma'neviyyesi, kıymet-i harbiyyesi fevkalâde yerinde ve mükemmel olan Alman askerlerine karşı Rusya'nın değnekli askerleri ne yapabilirler? Harbin başlangıcında Fransızlarla İngilizler, ilk hafta içinde bir hamle ile Rusya'nın Berlin ve Viyana'yı işgāl edeceğine hulyâ ederlerken şimdi müttefiklerinin boş bir fıçı olduğuna imân getirmişlerdir. Bunun [126] içindir ki evvelce Rusların âmâline karşı Fransa menâbi'iyle hazîneleri her zaman açık iken, şimdi Rusya'ya bir para verecek bir müessese Fransa'da kalmamıştır.

Rusya askerlerinin ahvâl-i sıhhiyeleri de bozuktur. Kolera gibi sârî hastalıklar Rusya ordusunda, –hattâ Petersburg'da bile– intişâr ve sirâyet etmiş ve bir düşman-ı bî-emân gibi onları döküp kırmaktadır.

Varşova'ya doğru demir hatveleriyle ilerleyen Almanlar, pek yakında orayı ele geçirdikten sonra şark istikāmetini ta'kīb ile Avusturya ordularıyla birleşecekler ve cenûba doğru ineceklerdir. İhtimâl ki müttefiklerle Osmanlılar Rusya'nın Karadeniz sâhillerinde birleşip, Rusya'nın cenûbunda da Ruslara, son darbeyi vuracaklardır. Böyle yapmakla Sazanof'la rüfekāsının Duma'daki hezeyânlarına (İstanbul'un istîlâsına) karşı fiilî ve mahsüs bir cevap vereceklerdir.

Rusya'nın siyâseti de kuvâ-yı askeriyyesi kadar her tarafda –husûsiyle Balkanlar'da– iflâs etmiştir. Sofya'da-ki sûikasd, Bulgar efkâr-ı umûmiyyesini Rusya aleyhinde çevirmiş ve onları fevkalâde bir asabiyyete dûçâr eylemiştir.

Avusturya Hükûmeti'nde şu son zamanlarda vukū' bulan tebeddülât-ı siyâsiyye mezkûr hükûmetle İtalya arasında menâfi'-i ciddiyye ve hakīkiyye esâsları üzerine mübtenî yeni bir anlaşma ve i'tilâf husûle getirmiş olduğu gibi Almanya tarafından Bulgar hükûmetine verilen yüz elli milyonluk avans da Bulgarları kendi taraflarına celb ve cezbe hizmet etmiştir. Avrupa mahâfil-i siyâsiyyesi İtalya ve Bulgaristan'ı Almanya ve müttefikleriyle müttehid ve müttefik tanımaya başlamıştır.

Almanya'yı açlıkla tehdîd eden İngiltere, şimdi aynı hale ma'rûz kalmış ve bî-taraf devletlerin bayraklarını sû'-i isti'mâl etmekle yeni hud'a ve tezvîrâta teşebbüs etmek istemiştir. Fakat Almanya Bahriye Nezâreti İngiltere'nin bu desîselerine kulak asmayarak sıkı sûrette İngiltere Adası'nı Alman tahte'l-bahrleriyle muhâsaraya azm etmiş ve hükûmetini Amerika notasına karşı verecek cevâbın zemînini ihzâra yardım eylemiştir.

İngilizler, Fransa dârülharbine kuvâ-yı imdâdiye yetiştirmezden evvel Almanlar oralara yeniden sekiz kolordu göndermiş ve tahte'l-bahrleriyle İngilizlerin Fransa'ya asker çıkarmalarını men' edebilmişlerdir. Fransızlarla İngilizler, Ruslardan fevkalâde me'yûs olduklarından kendi derdlerine yanmaktadırlar. Bu senenin ilkbaharı güzel, mu'attar, latîf, râyihadâr çiçekler yerine kulaklarımızı tıkayacak, sâmi'alarımızı patlatacak şimdikinden daha müthiş top ve tüfenk seslerini bize îsâl edecektir.

Bize gelince hamden sümme hamden el-yevm müte'addid sâhalarda –düşman yurdunda– arslanlar gibi vaz'iyyet alarak dîn düşmanlarını düşündürecek sûrette hücûma müheyyâ bulunmaktayız. Azerbaycan'da, Süveyş Kanalı'nda, Kafkasya'da kış esnâsında harb edip ilerleyen kıta'ât-ı Osmâniyye, şüphe yoktur ki ilkbaharın hulûlüyle savlet ve kahramanlıklarını daha ziyâde düşmanlara tanıttırmaya çalışacaklardır. Cihâd-ı mukaddesin i'lânından beri binlerce mücâhidîn-i İslâmiyye kuvâ-yı Osmâniyye'ye iltihâk ettikleri halde, baharın yanaşmasıyla adedleri milyonlara bâliğ olacak ve İ'tilâf kâfirlerini yok edecek sûrette hücûma âmâde olacaklardır.

İran kabinesinde husûle gelen tebeddülât ise bu

müdde'âmızı te'yîd ediyor. İran efkâr-ı umûmiyyesine istinâden yeniden teşekkül eden Müstevfi'l-memâlik kabinesi, İran'ın haysiyet-i târîhiyye ve İslâmiyyesi'ne yakışacak sûrette bir vaz'iyyet alacağına herkes mutmaindir. Bu kabine içinde Rusların düşman-ı bî-emânı olan Muhbirü's-Saltana'nın bulunması, İran'ın Ruslara karşı ileride takınacağı vaz'iyeti vâzıhan gösteriyor. Bu zât-ı muhterem Azerbaycan'da vâlî iken Ruslar onu sipehdâra azl ettirinceye kadar çalışmışlardı.

Ara yerde bî-taraf bir İran kalmadıktan sonra Hindistanla Afanistan'ı İngilizler aleyhinde ayaklandırmak hiçtendir. İngiltere Süveyş Kanalı'nda mağlûb olup hâkimiyetlerini gāib ettikten sonra Hindistan'da ânî olarak vukü' bulacak ihtilâlleri aslâ söndüremez. Husûsiyle Japonya Çin Cumhûriyet-i meşrûtasıyla harb u darba giriştikten sonra Hindistan'ın kıyâmını bastırmak husûsunda İngilizlere hiç bir yardımı dokunamaz. Dokunsa bile milyonlarca Hind müslümanlarıyla bahâdır Afganlıların savlet-i İslâmiyyelerine karşı hiç bir mevcûdiyet gösteremeyecektir.

Mesmû'ât-ı mevsûkamıza nazaran Afganistan Emâreti şimdiden Hindistan ile Türkistan-ı Rûsîye hücûm etmek için hazırlanmakta ve mevsim-i şitânın hitâmına sabırsızlıkla intizâr eylemektedir. Afganistan, bir tarafdan

Belucistan ve İran-ı Cenûbî kabâili, diğer tarafdan Hindistan duvarlarını tazyîk ettikten sonra Hind müslümanları ve vatanperver putperestleri İngilizleri bir dakīka bile orada yaşatmazlar. Hele Nil vâdî-i mübârekine Osmanlı ordularının duhûlünden sonra İngiltere bütün Afrika'daki müstemlekelerini gāib edeceğine zerre kadar şüphe edilmemelidir.

Afrika müslümanlarıyla oralarda yaşayan Almanlar İngilizlerin hakkından kolaylıkla gelecekler ve orayı tathîre gereği gibi muvaffak olacaklardır. Cihâd-ı mukaddes haberlerinin intişârıyla İslâm mücâhid ordularının kımıldanmalarına şu kış mevsimi hakkıyla mâni' teşkîl ediyordu. Öyle bir hâil-i tabî'î ki çaresi sabır ve teemmülden başka bir şey yok idi. Fakat bu mâni'a baharın hulûlüyle ortadan bir kere kalkarsa artık o zaman i'tilâf keferesi cihâd-ı mukaddesin ne kadar büyük bir silâh olduğunu anlayacaklar ve ehemmiyetini yiyecekleri darbelerle layıkıyla takdîr edecekler, hattâ âlem-i İslâm'a karşı bu ana değin irtikâb ettikleri sû'-i mu'âmeleden son derece nâdim olacaklardır. Fakat (!!!)

S[sin]. M. Tevfik

Hukuk Matbaasi

Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

§

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif

Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

4 Mart 1915

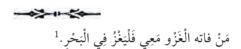
17 Rebîülâhir 1333

Perşembe

19 Subat 1330

Cild: 13 - Aded: 329

HADÎS-İ ŞERÎF

Meâl-i Serîfi

Her kime benimle birlikte gazâ etmek nasîb olmadıysa denizde gazâ etsin.

Bu hadîs-i şerîfi Taberânî *Mu'cem-i Evsat*'ında Vâsile bin el-Eska' radıyallâhu anhden rivâyet etmiştir.

Hadîs-i Şerîf

نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عُرِضُوا عَلَيَّ غُزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ، يَرْكَبُونَ ثَبَجَ هَذَا البَحْرِ مُلُوكًا عَلَى الأَسِرَّةِ.2

Meâl-i Şerîfi

Bana ümmetimden bazı kimseler Allah yolunda gazâya çıkmış olarak gösterildi. Bunlar denizin enginine açılırlar. Bunlar taht üzerindeki padişahlar gibidir.

Bu hadîs-i şerîfi Enes radıyallâhu anhden *Buhârî*, *Müslim*, *Tirmizî*, *Nesâî* ve Ümm-i Harâm bint-i Milhan en-Neccâriye radıyallâhu anhâdan yine *Müslim* ile *Nesâî* ve *Ahmed bin Hanbel*, *İbni Mâce* tahrîc etmişlerdir.

Hadîs-i Şerîf

عَجِيْتُ مِنْ قَوْمِ مِنْ أُمِّتِي يَرْكَبُونَ البَحْرَ كَالْمُلُوكِ عَلَى الأَسِرَّة. 3

Meâl-i Şerîfi

Ümmetimden denize tahtlar üzerindeki padişahlar

gibi binen kimselerin haline taaccüb ederim, ya'ni pek beğenirim.

Bu hadîs-i şerîfi *Buhârî* Ümm-i Harâm radıyallâhu anhâdan rivâyet ediyor.

Hadîs-i Şerîf

فَضْلُ غَاذِي الْبَحْرِ عَلَى غَاذِي الْبَرِّ كَفَضْلِ غَاذِي البِرِّ عَلَى الْقَاعِدِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِه.4

Meâl-i Şerîfi

Deniz gazîsinin kara gazisi üzerinde derece-i fazîleti kara gazîsinin kendi ehlinin içinde ve mal ve mülkünün başında oturan kimse üzerinde derece-i fazîleti kadardır.

Bu hadîs-i şerîfi Taberânî *Mu'cem-i Kebîr'* inde Ebudderdâ radıyallâhu anhden rivâyet ediyor.

Hadîs-i Şerîf

أَوَّلُ جَيْشٍ مِنْ أُمَّتِي يركبون البَحْرَ قَدْ أَوْجَبُوا وأَوَّلُ جَيْشٍ مِنْ أُمَّتِي يَغْزُونَ مَدِينَةَ قَيْصَرَ مَغْفُورٌ لَهُمْ.⁵

Meâl-i Şerîfi

Ümmetimden denizde gazâya çıkacak ilk ordu kendine cenneti vâcib kılmıştır. Kezalik ümmetimden medîne-i Kayser'e (ya'ni Kostantınıyye'ye veyahud –o sırada Kayser'in makarrı olan– Hımıs'a) gazâ edecek ilk ordu mağfiret-i ilâhiyyeye mazhardır.

Bu hadîs-i şerîfi *Buhâr*î Ümm-i Harâm bint-i Milhan radıyallâhu anhâdan rivâyet etmiştir.

Ahmed Naim

¹ et-Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, Kâhire, c. 8, s. 186.

² Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 3.

³ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 74.

⁴ Suyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, 8410.

⁵ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 92.

[128]

FIKIH VE FETÂVÂ

CEVÂZIN AHKÂM-I ŞERÎ'ATTEN OLUP OLMADIĞI

Mansûrîzâde Saîd Efendi'ye:

Şu sıralarda münâza'a-i kalemiyyeye hiç de mahal yok idi. Evvelce cevâzın ahkâm-ı şerî'atten olmadığına dâir yazmış olduğunuz makāledeki hatâları meydana koymuş, intisârınıza kıyâm eden zâta da lâyıkı vechile bir cevap vermiş idim!

Uzun müddet bir tetebbu' neticesi olacak ki iki buçuk ay sonra mâ-ba'dli bir cevâbnâmeniz ile arkadaşınızın diğer bir cevâbı sahâ-i matbû'âtta görüldü. Ahvâl-i hâzıra münasebetiyle mukābelede bulunmayı münasib görmemiş idim. Fakat iki hafta evvel cevâbın mâ ba'dinden vazgeçerek İctihâd Hatâları ünvânlı diğer bir makālede sarâhaten cevâzı ahkâm-ı şerî'atten gösterdiğinizden ve bir takım hatîâta dûçâr olduğunuzdan dolayı bu cihetleri ihtâra mecbûr olmuş idim.

Buna cevâben "Yanlış fakat meşhûr bir şümûlü zât-ı da'vâyı kat'iyyen tağyîr etmeyeceği için öteden beri kabul olunan lisân-ı beyân ile ifâde etmiş olduğumuzu, bizim gibi mûşikâf mu'ârızların bir ipucu yakalayacağını bilmiş olsaydınız uzun bir mukaddime ile ahkâm-ı şerî'atin derece-i şümûlünden bahs edeceğinizi, fakat yine bizim tarafımızdan (sadede gel) ihtârını işitmemek için "Ahkâm-ı şerî'atten olan vücûb, hürmet, cevâz" dediğinizi, böyle demekle eski fikirden rücû' ma'nâsı çıkmayacağını haber veriyorsunuz.

A gözüm! Madem ki cevâzın ahkâm-ı şerî'atten olup olmaması mes'elesinin zât-ı da'vâya te'alluku yok imiş! Madem ki evvelce uzun fakat bî-sûd bir makāle ile ahkâm-ı şerî'atin derece-i şümûlünden bahis buyurmuş idiniz! O halde "ahkâm-ı şerî'atten olan vücûb, hürmetten bir de cevâzdan" gibi kolay bir ta'bîr var iken ağleb-i ihtimâle göre "ta'lîl ba'de'l-vukū'" olmak üzere, şimdiki ta'bîrinize göre "Yanlış fakat meşhûr" olan, ilk makālenizdeki ta'bîrinize göre "Şerî'at-i İslâmiyyeyi âlûde etmeyi muvâfık görmediğiniz bu derece akıl ve mantıktan hâric bir hatâ-yı azîm" olan bir şümûlü hak ve hakīkati izhâr! Maksadıyla yazmış olduğunuz makālede -zât-ı da'vâyı tağyîr etmese bile- niçin beyân ediyorsunuz? Bunda ne hikmet, ne nükte vardır? Size göre cevâzı nasıl anlamalı? Bilmelisiniz ki âsâr-ı kalemiyyenizi mutâla'a edenler cevâz hakkında şöyle diyeceklerdir:

"Tatbîkāt-ı Mecelle'nin beyânına göre cevâz hükm-i şer'îdir, İslâm Mecmû'ası'nın onuncu ve on dördüncü sayılarına göre cevâz hükm-i şer'î değildir, yirmi birinci sayısındaki makālenin sarâhatine göre cevâz hükm-i

şer'îdir; yirmi ikinci sayısındaki makāleye nazaran cevâz hükm-i şer'î değildir, fakat öteden beri kabul olunan lisân-ı beyân ile hükm-i şer'îdir. Bundan sonra gelecek sayılardaki makāleye göre cevâzı ta'yîn etmek mümkün değildir: İhtimâl ki hükm-i şer'îdir. İhtimâl ki hükm-i şer'î değildir, gāibe ilim lâhık olmaz"

Ne acîbdir ki cevâzın ahkâm-ı şerî'atten olduğu iddiâsında hiç bir nokta-i istinâd kalmadığını, cevâzın ahkâm-ı kānûniyyeden olmadığını bil-ıztırâr teslim ettiğimi kemâl-i serbestî ile beyan ediyorsunuz!

Rüfekādan bir kısmı sizin yazdığınızı ıstılâhât-ı ilmiyyeye vâkıf olmayanlar, lisân-ı ilmî bilmeyenler anlayamıyorlar demişler idi. Meğer ki o anlayamayanlar içinde zât-ı âlîleri de bulunuyor imiş!

Bir kere daha göz gezdirecek olur iseniz *Sebîlür-reşâd*'ın 345. sahîfesinde şu ifâdeleri görürsünüz:

"Kütüb-i hukūkiyyede beyân olunduğuna göre kānûn bütün efrâdın mükellef olduğu kavâ'idin heyet-i mecmû'asıdır. Asl-ı sânî ya'ni kānûn ef'âl ve harekâtı takyîd etmek için vaz' olunur kaziyyesi hakkında münâkaşada bulunmak pek uzun olacağı vechile asl-ı sânîyi kabul edeceğiz"..

Mantık kitaplarında beyân olunduğu vechile ulûm-ı müdevvenede mevzû' olan ıstılâhâtın ta'rîfleri ta'rîf-i ismîdir. Ta'rîf-i ismîler nâkısdır, iftirâzîdir, muvakkattir, kābil-i i'tirâz değildir, isbâta da muhtâc değildir, yalnız isti'mâl eden kimsenin keyfine, irâdesine tâbi'dir; diğer bir zât daha başka bir türlü ta'rîf edebilir. O ta'rîf daha iyi olabilir. Husûsen "Lâ meşâhate fi'l-ıstılâh" sözü elsine-i ulemâda pek ziyâde zebânzeddir.

İşte bu cihetlerini münâkaşa etmek uzun olacağı, aslısânî maksadı ihlâl etmeyeceği cihetle kabul edeceğiz demiş idim. Hangi kavâ'id-i mantıkıyye ile "bil-ıztırâr teslîm ettiniz" neticesini istinbât ettiniz? Yoksa mantık dediğiniz hatırınıza hutûr eden her şey mi?

Makālenizi şerh ve tafsîl maksadıyla yazmış olduğum dört makālede serd eylediğim delâili, îrâd ettiğim i'tirâzâtı kavânîn-i münâzara, kavâ'id-i mantıkıyyeye tevfîkan red ve cerh edeceğiniz yerde mantık ve münâzara kavânîninden gaflet veya tegāfül göstererek "Hiç bir nokta-i istinâdınız kalmadı, bil-ıztırâr teslîm ettiniz" gibi âmiyâne sözler ile cevâba kalkışıyorsunuz. Ne garîbdir ki henüz delâil ve i'tirâzâtın kısm-ı a'zamına karşı şakk-ı şefe bile edemediğiniz halde "Hüner beni kuvvet-i edilleniz ile mahkûm-ı fikriniz edebilmektir buna kādir iseniz buyurun, kozumuzu paylaşmaya bugün de dün kadar, yarın kadar müsâ'iddir" diye cesaret gösteriyorsunuz!

Hemşehrim! Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın! Şu kadar ki makālelerimin bazı cihetlerine cevâb vermek mak-

sadıyla yalan, yanlış bir şeyler yazdığınız halde henüz pek çok delâil ve i'tirâzâtımın altında bulunuyorsunuz! Henüz mahkûm-ı edillemsiziniz! Henüz cevap vermek mevki'indesiniz!. Artık nasıl oluyor da böyle söz söylemeye cesaret ediyorsunuz? Kozumuzu paylaşalım diyeceğiniz yerde i'tirâzâtımın kâffesine velev ki yalan yanlış olsun cevâb vermeli idiniz, edillemin kâffesini velev ki kānûn-ı münâzara ve mantık hâricinde olsun red ve cerha yeltenmeli idiniz. Dört makālem ile mâ-ba'dli cevabnâmeniz meydandadır: Henüz kulûb-ı ümmetten silinmemiştir. Başka söze ne hâcet!

Esnâ-yı müdâfa'ada mâba'di var dedikten sonra iki buçuk ay ihtiyâr-ı sükût etmek, sonra o mes'eleyi olmuş bitmiş gibi göstererek diğer bir mes'eleye geçmek, sıkışınca "Gel kozumuzu paylaşalım" demek kānun-ı münâzaranın yeni bir kānûnu mudur? Mantığa yeni bir kâ'ide mi vaz' olundu? Yoksa şakk-ı şefe edemediğiniz delâil ve i'tirâzâtın kavî olmasından nâşî o meydân-ı müdâfa'ayı terk mi ettiniz? Yoksa (اللباطل صولة ثم يمضحل) darb-ı meselini nefsinize de mi tatbîk buyurdunuz?

On dördüncü sayıdaki cevâbınızın red ve cerhini gelecek haftaya ta'lîk ediyorum, ancak şimdiye kadar şakk-ı şefe edemediğiniz delâil ve i'tirâzâtımı hulâsaten nazar-ı intikādınıza arz ediyorum:

- 1- "Mübâh müeddâ-ileyh i'tibâriyle vâcib veya harâm olabilir, mübâh ahkâm-ı şerî'atten olmasa bile yine ilm-i fikhin hayta-i tasarrufundadır" bunun delâili *Sebîlürreşâd*'ın 300. sahîfesinde mufassalan beyân olunmuştur. Buna bir şey demediniz!.
- 2- "Şerî'at vücûb ve hürmet ile sâha-i mahdûdeye münhasır değildir" bunun delâili *Sebîlürreşâd*'ın 301, 315. sahîfelerinde ber-tafsîl beyân olunmuştur. Buna da bir şey buyurmadınız!
- 3- "Sarâhat bulunmadığı için şerî'at nazarında cevâzı tahakkuk ve tebeyyün etmemiş diye fiil ve icrâsında mümâna'at olunuyor" diye serd ettiğiniz mukaddimeyi kat'î sûrette red ve cerh ettim. Bu cihet *Sebîlürreşâd*'ın 315 ve 316. sahîfelerinde beyân olunmuştur. Bunu da sükût ile geçiştirdiniz!
- 4- "Her teceddüde karşı evvelemirde şerî'at red ve inkâr ile mukābele ediyor, [129] çünkü cevâzı bit-tabi' tasrîh bulunmamış bulunuyor." diye îrad ettiğiniz mukaddimâtı kat'î sûrette red ve cerh ettim. Bu cihet de Sebîlürreşâd'ın 317. sahîfesinde beyân olunmuştur. Buna da bir cevap vermediniz!
- 5- "Yavaş yavaş (şerî'atin) hüküm ve te'sîri azalıyor da bir acz ve za'f içinde ric'at ediyor" diye dermiyân ettiğiniz da'vâyı da kat'î sûrette red ve cerh ettim. Bu husûs *Sebîlürreşâd*'ın 318. sahîfesinde beyân olunmuştur. Buna da bir şey söylemediniz!

- 6- "Cevâz hükm-i şer'î olmasa bile yine muhtâc-ı istiftâ ve iftâdır" bunun delâilini *Sebîlürreşâd*'ın 318. sahîfesinde ber-tafsîl beyân ettim. Buna da bir şey yok!
- 7- "Sarâhat bulunamaz ise hükm-i şer'î addettikleri cevâz bilinemiyor da şerî'at gayr-i kābil-i tatbîk bir hale geliyor" diye iddi'âda bulunduğunuz mukaddimeyi kat'î bir sûrette red ve cerh ettim. *Sebîlürreşâd*'ın 318 ve 319. sahîfelerine mürâca'at olunsun. Buna da sustunuz!
- 8- En ziyâde i'timâd ettiğiniz bir da'vâyı yani "Şerî'at muhâfaza-i nizâm ve intizâm maksadıyla vaz' ve te'sîs olunmuştur" kazıyyesini bi-tarîkı'l-mu'âraza red ve cerh ile ona karşı diğer bir da'vâ ikāme ettim: "Şerî'at yalnız muhâfaza-i nizâm ve intizâm maksadıyla vaz' ve te'sîs olunmuş bir kānûn değildir. Böyle bir kānûn şerî'at-i celîlemizin bir rüknüdür. Şerî'at-i celîlemiz ma'nâ-yı lügavîsinin delâleti vechile öyle zâhir, vâzıh bir yoldur ki böyle bir kānûnu müştemildir. Şerî'at-i celîlemiz ancak dünya ve âhirette mesâlih-i ibâd için Cenâb-ı Hak tarafından vaz' olunmuştur diye îrâd ettiğim da'vâyı edille-i kat'iyye-i akliyye ve nakliyye ile isbât ettim. Delîlinizdeki suğrânın memnû' olduğunu, ilmî olmadığını, delîle gayr-i makrûn bulunduğunu, bilakis bi-tarîkı'l-mu'âraza îrâd ettiğim delîlimin kıyâs-ı mukassem olduğunu isbât ettim. Bilirsiniz ki i'tirâzâtın eseddi mu'ârazadır. Sizin en kuvvetli delîlinize de en şiddetli i'tirâz ile mukābele ettim. Müsâdere ale'l-matlûbda bulunduğunuzu da ilave eyledim. Sebîlürreşâd'ın 327, 328, 329, 345, 346. sahîfelerinde bu cihetler tafsîl olunmustur. Bu cihetlere hic yanaşamadınız; evet bir cevap verdiniz: Mükâbere.
- 9- "Câizâtta maksad-ı şer' vardır" Bu *Sebîlürreşâd*'ın 329. sahîfesinde edillesiyle beraber beyân olunmuştur. Buradan da sükût!
- 10- أو كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا) âyet-i celîlesindeki maksad isrâfın men' ve hürmeti değil, belki bir âdet-i mekrûhe, bir örf-i câhiliyyeyi men'dir" bu cihet ber-tafsîl Sebîlürreşâd'ın 346, 347. sahîfelerinde beyân olunmuştur. Buna da hiç bir şey yok!
- 11^{-2} انَّوْنِ جَمِيعًا) nazm-ı celîli eşyâda ibâhanın asıl olmasına hiç olmaz ise delâlet bil-işâre ile delâlet eder" bu bahis $Sebîl\ddot{u}rre$ çâd'ın 447. sahîfesinde beyân olunmuştur. Burası da meskûtün-anh!
- 12- "Ahkâm-ı asliyyeden olan cevâz ve ibâhanın hiç bir delîl-i şer'îye ihtiyâcı yoktur" diye dermiyân ettiğiniz da'vâyı da kat'î sûrette red ve cerh ettim. *Sebîlürreşâd*'ın 347. sahîfesine mürâca'at olunsun. Buraya da bir söz demediniz
 - 13- "Câizâtı teşehhî tağyîr edemez" bu da'vâyı Sebî-

¹ A'râf, 7/31.

² Bakara, 2/29.

lürreşâd'ın 348. sahîfesinde edillesiyle beyân ettim: Bunun hakkında da hiçbir söz demediniz.

- 14- "Cevâzın emr-i selbî olması emr-i i'tibârîdir" bu da'vâyı *Sebîlürreşâd*'ın 349. sahîfesinde delâili ile îzâh ettim. Buna bir şey demediniz.
- 15- "Bir şey hakkında cevâzına münâfî bir hüküm beyân edilmemiş ise cevâzı sâbit olur" da'vâsında bulunmak Zâhiriye Mezhebi'ni kabul etmek demek olacağını Sebîlürreşâd'ın 350. sahîfesinde izâh ettim. Bunu kabul edip etmediğinizi bildirmediniz!
- 16- "İmkân müstağnî-i delîl ve beyândır" da'vâsını *Sebîlürreşâd*'ın 350. sahîfesinde felsefe-i cedîde ile red ve cerh ettim. Buna atîk felsefeden olsun bir şey demediniz.
- 17- Sebîlürreşâd'ın 351. sahîfesinde câizâtın nasıl tağyîr olunacağını istîzâh ettim. Henüz bir cevap alamadım.

Zikr olunan on yedi maddenin altında henüz zebûn olan, altından kalkabileceğini –velev ki bir sürü laf ile olsun– beyân edemeyen bir zâtın mûşikâf mu'ârızına meydan okuması acâib-i âlemden biridir.

Hüner bu on yedi maddeyi kava'id-i şer'iyye, zavâbıt-ı felsefiyye, kavânîn-i ilmiyye ile red ve cerh etmektir. Bu meydanın racülü iseniz kavliniz fiilinize mutâbık olsun. Yoksa bugün de kuvvet-i edillemize karşı zebûnsunuz, yarın da!...

İzmirli

İsmail Hakkı

HER FENÂLIĞIN BAŞI CEBÂNETTİR

Efrâd-ı insâniyyenin bazısından zevi'l-ukūlü vâlih ve hayran bırakan, efkâr-ı insâniyyeye dehşetler ilkā eden ameller sudûr ettiği mevcûdâtın şehâdeti, asârın delâletiyle sâbittir.

Akl-ı za'îf ashâbı bu gibi muhayyirü'l-ukūl a'mâli gördükçe –velev ki zaman-ı sübûtta olmasa bile— mu'cizeye haml ediyorlar; havârik-ı âdât zannında bulunuyorlar. Bazı gafiller de bu gibi a'mâl-i müdhişeyi, a'mâl-i insâniyye olarak kabul etmiyorlar da eflâkin harekâtına, kevâkibin ervâhına, tavâli'in muvâfakatine nisbet ediyorlar.

Akl-ı kāsır erbâbına gelince: Onlar da bu gibi a'mâli, esbâbını idrâkten, savâbı fehmden âciz oldukları cihetle –tesâdüf ve ittifâkī olarak hâsıl olmuş şeyler diye kabul ediyorlar.

Fakat, hikmet-i ilâhiyyeden nasîbedâr, hidâyet-i Rabbâniyye'ye mazhar olanlar yakīnen bilirler ki: Hakîm ve Habîr (celle şânuhû) hazretleri her hâdiseyi bir sebebe, herkesi bir amele rabt etmiştir; bununla beraber kâinât-ı mevcûde arasından insanı mevhibe-i akliyye, kuvâ-yı rûhâniyye ile mümtâz kılmıştır, ki bunlar ile akılları veleh içinde bırakan acâib-i umûra mazhar olur... Bütün dünyayı kendine râm eder.. İşte tekâlîf-i şer'iyyenin menâtı da ancak o mevhibe-i akliyye, bu kuvve-i rûhâniyye olduğu gibi inde'l-ukalâ medh u zemme; Vâsi'ü'l-kerem ve Serî'ü'l-hesâb indinde sevâb ve ikāba istihkāk da ancak bu sıfatlar iledir.

Nazar-ı im'ân-ı basîrete mâlik olanlara hafî değildir ki: Kuvâ-yı insâniyyenin [130] teşâbühünde, fıtrat-ı beşeriyenin temâsilinde ukūlün yekdiğerine mütekārib, belki de idrâkâtın mütesâvî olduğuna delâlet eden pek çok şeyler vardır. Fikr-i selîmin irşâdı da gösteriyor ki: Fazl-ı ilâhî muhakkak sûrette her insanı bir gāye-i kemâlî için hazırlamış ve kendilerine fezâil-i a'mâliyyeye masdar olacakları şeyi –ancak dikkat-i nazara mâlik olanların anlayabileceği bir sûrette– mütefâvit olarak ihsân eylemiştir.

Hayrete mahal yok... İnsanın hilkatinde kemâle doğru bir isti'dâd-ı fıtrî mevcûd; meâsir ile teferrüd, celâil-i âsâr ile temeyyüz etmek husûsunda her ferdde bir meyl-i küllî meşhûddur. Cevvâd-ı mutlak tarafından bir ihsân-ı umûmîdir ki: Kāsıd kasdında sâdık, sâlik ciddinde hâlis oldukça ne bir tâlibi hâib ve hâsir bırakır, ne de bir sâili red eder: أَنُ سَعْنَهُ سَوْفَ يُزْى)

Pekala! Madem ki böyledir, benî âdemden bir cumhûr-ı a'zamı en hasîs bir menzile çakılıp kalarak inâyetin kendileri için hazırladığı, meyl-i garîzînin ayırdığı menâzil-i âliyyeye vusûlden alıkoyan illet nedir?.. Neden dolayı ekseriyet-i azîme pek âdî bir hayâta, zillet ve mahkûmiyet gibi behâyimin bile ünsiyet edemediği bir hale râzı oluyor da fıtratın bahş eylediği mecd ü şerefi, hâkimiyet ve istiklâli elde etmeye çalışmıyor?.

Alelhusûs bu menâzil-i hasîseye aldanıp kalan insan kümesi adl-i ilâhîyi mü'min, ve vaad ve va'îd-i Rabbânî-yi musaddık, bâkiyât-ı sâlihât üzerine sevâbı ümid eden, irtikâb-ı hatîâta karşı ikābdan korkan, bütün a'mâlin arz olunacağı, her nefsin ameli nisbetinde mücâzât göreceği günü mu'terif olan bir millet olursa!..

Böyle olan kimseleri sa'y ü amelden alıkoyan, şeref ve alâ talebinden men' eden şey acaba nedir?.. Eğer müsebbebât esbâbına red olunur, hakāik kendi hudûd ve

¹ Nisâ, 4/78.

² Cuma, 62/8.

³ Necm, 53/39-40.

rusûmundan taleb olunursa, görülür ki: Bu durgunluğun illetü'l-ileli, bütün bu fenâlıkların menşei "cebânet"dir.

* * *

Evet, "cebânet" öyle bir illettir ki: Memleketlerin temelini gevşedir, binâsını hedm eder. "Cebânet" öyle bir illettir ki: Revâbıt-ı ümemi kat' ederek ümmetler beyninde câygîr olan nizâm ve intizâmı dûçâr-ı inhilâl eder. "Cebânet" öyle bir illettir ki: Mülûk ve selâtînin azîmetlerine îrâs-ı vehn edip kalblerine zaaf düşürerek serîr-i saltanatlarını devirir. "Cebânet" öyle bir illettir ki: Hayır yapmak isteyen e'âzım-ı ümmete karşı hayır kapılarını kapatır, me'âlim-i hidâyeti mahv eder; zillete tahammülünü, meskenet içinde yuvarlanmasını, sikleti dağlardan bile ağır olan bâr-ı esâreti sırtında taşımasını nefse ehven gösterir. Cebânet, nefse ihâneti sabır ile, zilleti pişkinlikle karşılamasını tavsiye eder.

"Cebîn" olanlar, hazîz-ı mezellet ve meskenette inim inim inlemeyi pek ehven; et ile deri arasında yaşarcasına meskenet içinde vakit geçirmeyi âdetâ refâh ve sa'âdet bilirler.

Yok, yok!.. Belki "cebânet" ile muttasıf olanlar her dakīka, her an ölüm acısını tadarlar, lakin yine onlar, her hale râzıdırlar; düşmandan başkasını görecek gözden, yalnız solumakla çıkan nefesden, şiddet ve meşakkatin îrâs ettiği elem ve kederden başkasını anlayamayacak hisden başka bir şeyleri kalmasa bile yine bulundukları hale razı olurlar da o dereke-i süflâdan sıyrılıp şeref ve alâya su'ûd etmek istemezler.

İşte "cebîn" olanların geçirdiği hayat!.. Zavallı her şeyi kuru bir kanâ'at uğurunda mahv edip bitirir de artık maksûda eriştiğini, murâdını elde ettiğini zan eder! Kâinâtı kendine râm edecek bir kuvvete mâlik olan insan için böyle süflî bir hayât geçirmekten ise bir dakīka evvel yerin dibine girmek daha ehven değil mi?

* * *

Cebânet bir çok sebeblerden tevellüd ederse de bunların birisinin cevheri iyice tedkīk ve mülâhaza edilince hepsinin aslı ölüm korkusu olduğunu görüyoruz. Binâenaleyh cebâneti tevlîd eden esbâbın başlıcası havf-i mevttir. Halbuki ölüm, her sâhib-i hayâtın merci'i, her zî-rûhun müntehâ-yı tarîkıdır. Ölümden korkmak kadar ma'nâsız bir şey olamaz. İnsan ölümden ne kadar tedehhüş ederse o nisbette huzûr ve râhatı münselib olur. Çünkü ölüm denilen âkıbete er geç her ferd-i zî-hayâtın ma'rûz olacağı kat'î bir hakīkattir. İnsan nerede bulunursa bulunsun, bundan kurtuluş yoktur. Bunu lisân-ı şerî'at,

nazm-ı münîfi ile ifâde etmiştir. Ölüm için bir vakt-i mu'ayyen, bir ân-ı ma'lûm yoktur; onun zaman ve mekânını "Mukaddirü'l-âcâl" celle şânuhû hazretlerinden başka kimse bilmez:

اِذَا جَاءَ اَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَاْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ... وَمَا تَدْرى نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرى نَفْسٌ بِأَى اَرْضِ تَمُوتُ
4

İnsanın, tabîi ve muhakkak olan müntehâ-yı tarîkından gaflet etmesi, kuvâ-yı mevhûbesini mâ-hulika-lehine sarf et[me]tiği vakit Cenâb-ı Hakk'ın kendisi için hazırlamış olduğu sa'âdet-i dâreynden zuhûl etmesi sebebiyledir ki: Havf-i mevt, nefse şu maraz-ı kātili îrâs edecek dereceye kadar kesb-i şiddet ediyor. Evet; insan bazan kendisini unutur da Cenâb-ı Hakk'ın hâfız-ı hayât kıldığı şecâ'atin, ikdâmın fenâya sebeb olduğu zannına düşer! Câhil öyle zan eder ki: Meydân-ı şecâ'atin her adımı başında ölüm vardır; öyle tevehhüm eder ki: Her yer muhâtaralıdır. Ma'ahâzâ gözünün önündeki âsâr-ı insâniyyeye, şeref ve me'âlî talebinde [131] olanların nâil oldukları fevz ü sa'âdete, tarîk-ı azmlerinde tezlîl ettikleri mesâ'ibe atf edilecek olan bir nazar o gibi korkunun kuru bir vehm ve hayâlden, -kendilerini sebîl-i Hak'dan çıkaran, her hayırdan mahrûm eden- desâis-i şeytâniyyeden başka bir şey olmadığını vâzıhan göstermektedir.

Cebânet şeytânın ibâdullâhı sayd etmek, onları sebîl-i ilâhîden çevirmek için elinde bir silâhdır. Cebânet, her rezîlenin illeti, her haslet-i zemîmenin menşeidir. Bütün fenâlıkların mebdei, kâffe-i fesâdın tohumu ancak cebânettir. Hiç bir küfür yoktur ki bâ'is ve mûcibi cebânet olmasın. Cebânet öyle bir marazdır, ki cem'iyetleri perişan eder, revâbıt-ı sılâtı kat' eder; orduları münhezim, selâtîn ve ümerâyı arş-ı cehâletten arz-ı mehânete indirir. Hurûb-ı vataniyyede hâinleri hiyânete sevk eden esbâb cebânetten başka bir şey midir?

Edânîyi irtişâ gibi bir denâete el uzattıran cebânet değil mi?. Bunu kizbde, ma'işet-i insâniyyeyi ifsâd eden sâir marazlarda da kolayca i'tibâr edebiliriz. Çünkü bunların hepsi tedkīk edilecek olursa sebeb-i yegâne olarak cebâneti bulmamak kābil değildir. Fıtrat-ı insâniyyeye mâlik olan her ferd için; alelhusûs Allah'a, peygamberlerine, yevm-i âhirete imân edip de amellerinin cezâsı olmak üzere ecr-i hasen, makām-ı alâ ümid edenler için, cebânet gibi bir zemîme ile muttasıf olmak ârdır, ayıbdır.

Millet-i İslâmiyye'nin cebânet gibi bir sıfat-ı redîeden

¹ Nisâ, 4/78.

² Cuma, 62/8.

³ Yûnus, 10/49.

⁴ Lukman, 31/34.

en uzak bulunmaları ise usûl-i dînleri iktizâsındandır. Çünkü bu, rızâ-yı ilâhîye mukārin olan şeyleri edâdan alıkoyan mevâni'in en şiddetlilerindendir, millet-i İslâmiyye rızâ-yı ilâhîden başka bir şey taleb etmezler.

Kurân-ı Kerîm'i eline alıp da okuyanlar pekala bilirler ki: Cenâb-ı Hak; hubb-i mevti alâmet-i imândan saymış, mu'ânidlerin kalblerini onunla imtihâna çekmiştir.

Bakınız! Cenâb-ı Hak, mü'min olmayanların zem-minde ne buyuruyor: أَلُمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا اَيْدِيَكُمْ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَاقْتِيمُوا الصَّلُوةَ وَاتُوا الزَّكُوةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشُونَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالُ يَخْشُونَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالُ لَيْ اَجْل قَريب!..

Dikkat ediliyor mu?.. Sebîl-i hakta ikdâm, i'lâ-yı Kelimetullâh uğurunda bezl-i cân etmek alâmet-i imânın en birincilerinden sayılıyor. Rızâ-yı ilâhîye mukārin olan en büyük amel; muhâfaza-i hak, i'lâ-yı Kelimetullâh uğurunda sell-i seyf ederek meydân-ı mücâhedeye atılmak, hak düşmanlarıyla cansiperâne boğuşmak olduğu nasıl tasrîh ediliyor?.. Mücâhede meydanına atılmak istemeyenler nasıl tevbîh ve tezlîl olunuyor?..

Kitâb-ı ilâhî, mü'minlerin vasfında ikāme-i salât, îtâ-i zekât, keff-i eydî ile iktifâ etmiyor. Bunları mü'minin de, münâfıkın da müşterek oldukları şeylerden addeylediği cihetle münferiden "imân"a delîl olmak üzere Kelime-i Hakk'ı i'lâ, adl-i ilâhîyi muhâfaza uğurunda bezl-i cân etmeyi gösteriyor. Belki bunu, fikdânı zamanında yerine başkası kāim olmayacak derecede bir rükn-i müstakil addediyor. Evet, "Ben mü'minim" kaziyyesinin sıdkını isbât için aranılan yegâne delîl, i'lâ-yı Kelimetullâh, muhâfaza-i adl ü hak uğurunda bezl-i cân etmeyi gözüne aldırmaktır.

Zan edilmesin ki: Dîn-i İslâm ile cebâneti kalb-i vâhide cem' etmek mümkündür! Bu nasıl mümkün olabilir ki: Dîn-i İslâm'ın her bir cüz'ü şecâ'at temsîl ediyor, ikdâm tasvîr ediyor. Allah için ihlâs, rızâ-yı ilâhîyi istihsâl için cemî'-i mâsivâdan tehallî etmeyi "imâd-ı İslâm"dan sayıyor.

Hakīkaten mü'min olanlar bilirler ki: Âcâl, yed-i ilâhiyyededir; onu nasıl dilerse sarf eder. Ferâizi edâda gecikmek ömrün tezâyüdü için hiçbir fâideyi müfîd olmadığı gibi o yolda ikdâm etmek de ömründen bir dakīka bile tenkîs etmez.

Mü'min iki halden hâlî değildir: Ya şeref ve haysiyetiyle yaşar, yahud şan ve şerefle terk-i hayât ederek mensûb olduğu cemâ'ati yaşatır; bu sûretle hem milletin hayâtını te'mîn eder, hem kendi şahsını mertebe-i şehâdete is'âd eder!... Bir mü'min için bu iki sa'âdetten başkası muntazar değildir. Cenâb-ı Muhammed (sav)'in teblîğ eylediği ahkâma imân ile cebânetin bir arada bulunacağını tevehhüm edenler, pek ziyâde aldanıyorlar, bu gibilerde eser-i imândan hiç bir şey yoktur.

Kurân-ı Kerîm'in her âyeti, cebîn olan kimsenin iddi'â-yı imân etmesinde yalancı olduğuna şehâdet ediyor. İşte bunun içindir ki: Verese-i enbiyâ olan ulemâdan hakkı beyân etmelerini, i'lâ-yı Kelime uğurunda ikdâmı emr eden, bu hususda üzerlerine vâcib olan şeyi edâda terâhîyi nehy eden âyât-ı ilâhiyyeyi ümmete açık bir lisân ile anlatmayı kendilerinden ricâ etmeye hakkımız vardır zan ederim. Hem öyle ümid ederiz ki: Eğer ulemâ-yı kirâm hazerâtı az bir zaman şu farîzayı -emr-i bil-ma'rûf nehy-i ani'l-münker— ifâ edip de Kurân-ı şerîfin ma'nâsını tebyîn ve nüfûs-ı mü'minînde ihyâ ile kâffesine va'z u nasîhatte bulunsalar, şu millette dünyâlar durdukça hatırası bâkī kalacak eserler bıraktığını görür, mecd-i sâbıklarını iâde ettiklerini aynen müşâhede ederdik.

Çünkü mü'minler, eslâflarından tevârüs ettikleri ahlâk ve âdât, kalblerinde temerküz eden âsâr-ı akāyid dolayısıyla pek cüz'î bir tenbîh ile birden bire toplanıp ayağa kalkarlar, gāib ettiklerini istirdâd, mevcûdu muhâfazaya şitâb ederler; bu sûretle ind-i ilâhîde makām-ı Mahmûd'a nâil olurlar.

Aksekili

Ahmed Hamdi

* * *

[132] MISIR'IN EHEMMİYETİ

"Mısır vücûd-ı İslâm'ın rûhudur" nazariyesini, hâdisât-ı hâzıra: Cihâd-ı mukaddes, ciddî ve vâkı'î bir sûrette isbât ediyor. Ve fi'l-vâki' İngilizler diyâr-ı Mısır'ı saytarat-ı mütemerridânelerine râm ettikleri günden beridir ki, âlem-i Islâm'daki tahakküm-i cebbârânelerini teşdîde, "mahv ü imhâ" siyâsetlerini bütün fecâ'atiyle tatbîka koyuldular. Rûh-ı İslâm'a doğrudan doğruya saldırmaya, re's-i İslâm'ı: (Makām-ı Hilâfet'i) tahzîr etmeye muvaffak oldular. İngilizlerin Mısır'da temdîd-i ikāmet etmeye muvaffak olmaları en canlı ülü'l-azmı bile me'yûs ediyordu. Çünkü vücûd-ı İslâm'ın rûhu pençe-i mel'anetlerinde eziliyor idi. Fakat lillâhi'l-hamd "rûhu kurtarmak" hissi ve gāyesi ile müslümanların cihâda kalkmaları pek gecikmedi. Bedîhîdir ki böyle târîhî bir sırada Mısır'ın teşrîh-i ehemmiyeti fâidelidir. Fakat onu Mısır'ın âşık ve şehîd-i hürriyeti merhûm Mustafa Kâmil'in savt-ı lâ-yemûtundan dinlemek icâb eder. 20 sene evvel Mustafa Kâmil Mısır'ın ehemmiyeti hakkında şöyle icâle-i kalem ediyor idi:

"İngilizlerin Mısır'da uzun müddet kalabilmelerinden kimse endişeye düşmesin. Çünkü onlar gerek Mısır'da nüfûzlu olsunlar gerek nüfûzsuz kalsınlar her halde Mısır mes'elesinin cevheri kat'iyyen değişmeyecektir. Artık

¹ Nisâ, 4/77.

ister Mısır'da üç veya üç milyon İngiliz bulunsun, hepsi birdir. Mısır mâzîde Allah'ın oku idi ise hâlâ mütemerridlerin makberi olmakta devam etmektedir.

Mâzîden istikbâli keşf edenler, edvâr-ı târîhin yenileştiğini ve kat'iyyen değişmediğini bilenler hükmederler ki İngiltere'nin Mısır'da temdîd-i ikāmet etmesi sebeb-i helâki olacaktır. Salisbury bir nutkunda diyor ki "Tamahkarlık siyâseti en mu'azzam memleketlerin sebeb-i izmihlâli oluyor". Bu hikmet-i âliyye ile ilk evvel kendisi ve ricâl-i siyâseti hisse-mend-i ibret olsunlar. Çünkü İngiltere'nin Mısır'da ta'kīb ettiği siyâset tama'kârâne ve vahşiyânedir. İngiltere, çiğnediği milletlerin hukūkunu hic kāle almavarak bir ucu İskenderiye'den baslayan diğer ucu Umidburnu'nda intihâ eden bir memleket-i Afrikıyye teşkîl etmek istiyor. Fakat Avrupa diplomatları bilsinler ki Mısır mes'elesinin ardında en mühim mesâil-i siyâsiyye kanlı halleri bekliyor. Ticâret-i düvel, Bahr-i Sefid, Afrika mes'eleleri, bâ-husûs Hıristiyanlık ve Müslümanlık mes'elesi, Mısır mes'elesi halliyle beraber başgösterecektir.

İngiltere Mısır'ı temellük ederse bütün menâbi'-i hayâtiyyeyi ihtikâr eder ve Avrupalıları kovar. Mısır'da ve dolayısıyla Afrikâ-yı Vustâ'da ancak ticâretini tervîc etmek ister. İngiltere bu siyâseti, sû'-i tâli' neticesi olarak pençesine düşen her memlekette tatbîk ediyor ve istiyor ki Nil'in sath-ı sîm-âbı üzerinden ancak kendi ticâreti sel gibi aksın.

İngiltere Mısır'ı temellük ederse Bahr-i Sefid bir İngiliz gölü olur. Çünkü o vakit Cebelitârık, Malta, Kıbrıs ve Mısır limanlarını, Suveyş Kanalı'nı, üss-i harekât-ı harbiyye ittihâz eder, her devletin donanmasını mahv edebilir. Bu tehlike; Mısır'ı kurtarmak idâreten müstakil ve himâyet-i âliye-i Devlet-i Aliyye ile sâyedâr etmek ile kābil-i def' olur.

İngiltere vâdî-i Nil'i gasb ederse bütün Avrupalılar'ın şarktaki müstemlekeleri bî-fâide olur. Afrika ve Asya'daki muvâzenet-i düveliye zâyi' olur. Çünkü şark-ı aksâ ve Asya sularıyla garb arasındaki muvâsalât İngiltere'nin keyfine tâbi' olur. İngiltere nasıl 1882'de Süveyş Kanalı'nı işgāl etti, kanalın bütün menâfi'ini inhisâra aldı ise inde'l-îcâb kanalı Avrupalıların yüzüne sed ve istediği gibi tahakküm eder.

Mehmed Ali vaktiyle Napolyon'un "Suriye Mısır için zarûrîdir" sözünü düstûr-ı harekât ittihâz ederek Suriye'yi istîlâya kalkıştı. Bedîhîdir ki İngilizler Mısır'ı temellük eder etmez Suriye'yi yutmaya çalışacaktırlar. Daha sonra İngilizler Beyt-i Makdis gibi emâkin-i mukaddeseyi istîlâ edeceklerdir. Artık dünyanın ve müslümanların hâli ne olacağı düşünülsün. Demek Mısır mes'elesi ile tev'em Müslümanlık mes'elesi var.

İngiltere Mısır'ı işgāl ettiği günden beri Devlet-i Aliyye'yi paralamak ile uğraşıyor. Böylece Mısır'da kendisini pâyidâr etmek istiyor. Müte'âkıben bilâd-ı Arabiyyeyi ceberûtuna ihzâ', yed-i mel'anetinde bir alet olacak bir Hilâfet icâd etmek gāyesini ta'kīb ediyor.

Osmanlı siyâsiyyûnu Mısır mes'elesini en mühim mes'ele-i hayâtiyye tanımalı ve İngiliz hud'alarına hiç aldanmamalılardır!

İngiltere târîhin daha hiç kayd etmediği en şenî' desîseyi irtikâb etti. Artık diplomatlarımızın en mukaddes vazîfeleri, İngilizleri Mısır'dan çıkartmak için çalışmak ve böylece Müslümanlığı ve haysiyet-i Osmâniyeyi en müdhiş tehlikeden kurtarmak; olmalıdır.

Bütün müslümanların nazarı –emâkin-i mukaddese Dârü'l-Hilâfe'den sonra– Mısır'a müteveccihdir. *Kurân-ı Kerîm* otuz def'a âyât-ı beyyinâtı içinde Mısır'ı zikr etmekle ehl-i İslâm'ın nazar-ı dikkatini oraya celb ediyor. Cenâb-ı Fahr-i âlem sallAllâhu aleyhi ve sellem Mısır'ı "râbıta-i kübrâ" diye tavsîf buyuruyorlar.

Mısır müslümanlar için bir meşrık-ı nevvârdır. Ve bunun için bütün müslümanlarca pek mühimdir.

"Mısır Devlet-i Aliyye için bir mes'ele-i hayâtiyyedir." Mustafa Kâmil Mısır'ın ehemmiyetini böylece izâh ettikten sonra Mısırlılara tevcîh-i hitâb ediyor!

"Madem ki memleketimiz bu kadar mühimdir. Mısırlılar bütün kuvvet ve şiddetleriyle hukūk-ı mukaddeselerini istihsâle çalışmalılardır. Eğer yevm-i necâtın yaklaş-[133]masını istiyorsak her karyede bir müessese-i irfân açalım. Her Mısırlıya hukūkunu ve vazîfelerini öğretelim, hürriyet hırsızlarıyla cihâda hazırlanalım. Her Mısırlı "Vatanını kurtarmak uğrunda âlemi alt üst etmek icâb ederse bile hiç tereddüd etmeden elinden geleni yapmalıdır" mebde'-i âlîsini taşımalı ve onunla amel etmelidir."

Üstâd-ı a'zamımız ve serdâr-ı mübeccelimiz merhûm Mustafa Kâmil Mısır'ın ehemmiyetini [bu] sûretle izâh ediyor. Buna bir şey ilâve etmek istemem. Çünkü Hilâfet ordusu livâ-yı rehâyı, berât-ı necâtı hâmilen şevket-i İslâmiyye'nin en parlak elmas'ı olan mu'azzez diyâr-ı Mısır'a doğru kahramânâne yürürken dört yüz milyon muvahhidin rûhuna en parlak ve mukni' bir sûrette necât-ı îmânını telkīn ediyor. Ve yarın meşhed-i Hüseyin'in minâreleri üzerine alem-i tevhîd dikilirken "hayye ale'lfelâh" nidâ-yı mukaddesine "semi'nâ ve eta'nâ" cevâb-ı azim-kârânesiyle on dört milyon mü'min tarafından telbiye edilecektir.

Mısırlı Ömer Rıza

ÇANAKKALE BOMBARDIMANI VE TE'SÎRÂTI

Çanakkale'nin İngiltere ve Fransa filoları tarafından bombardıman edilmesi, kendilerinin son derece telaşa düştüklerini isbât ediyor. Bugün Fransa Avrupa'da Almanlara karşı mağlûb olmaya mahkûm olmaktan ziyâde, bu mağlûbiyet zîr-i idâresinde bulunan Tunus, Cezâir, Fas müstemlekâtına da sirâyet ve nüfûz etmiştir. İngiltere'nin ise Mısır'da Afrika'da ve Hindistan'daki mevcûdiyeti tezelzüle uğramıştır. Almanya ve Avusturya'nın Rus toprağı dahilindeki mütevâlî muvaffakiyetleriyle, Boğazların kapalı bulunmaları Fransa ve İngiltere'nin Avrupa harb sahnelerinde Almanya'ya karşı bir an evvel mağlûb olmalarını intâc eyleyecektir. İngiltere'nin Boğazlar'ı tehdîd etmesi hem müttefiki Rusya'yı, hem de kendilerini bir mevt-i muhakkaktan tahlîs etmek gāye-i hayâliyyesine ma'tûfdur. Böyle yapmakla İngiltere, Balkan vaziyet ve siyâseti üzerine bir te'sîr icrâ etmek istiyor. Halbuki, bizim zannımızca bu hülyalarında her iki hükûmet ziyâdesiyle yanılmışlardır. Boğazlar'ın zorlanması onlar için yeni hayât değil, ihtimâl ki bir an evvel mahv ü tebâh olmalarını intâc edecektir.

İstanbul ve Boğazlar'ına tecâvüz keyfiyeti, İslâm muhîtlerinde ve bil-umûm Hind müslümanları üzerinde bir sû'-i te'sîr hâsıl edecek ve bi'n-netîce orada önü alınmayacak bir sûrette kıyâm ve isyânın serzede-i zuhûr olmasına yardım ettikten başka, aynı zamanda gerek İtalya ve gerek Balkan hükûmetleri nezdinde de rûy-ı kabûl ve tahsîn görmeyecektir. Hele Bahr-i Sefid hâkimiyetinde kendisini İngiltere ve Fransa kadar bir sâhib-i hak ad ile istikbâlini buna merbût-ı telakkī eden İtalya devleti İngiltere'nin bu tecâvüzâtını hiç bir vakit sükûtla geçiştirmeyecektir. Eğer tahmînimizde yanılmazsak, bugün değilse, herhalde bu hafta zarfında İtalya'nın gürültülü, tanîn-endâz notasının İngiltere ve Fransa'ya verileceğine emîn olmalıyız. İtalya Boğaz'ın bombardımanına -hele Fransa ve İngiltere tarafından olmasına- aslâ dayanamayacaktır. Çünkü ma'azallâh muvaffakiyetleri herhalde İtalya'nın ikbâl ve istikbâli için iyi bir şey teşkîl etmez.

İtalya'nın Bahr-i Sefid'de ve Trablusgarb'da, Arnavutluk'daki menâfi'-i hayâtiyye ve siyâsiyyesine bu hâl büyük bir darbe demektir. İtalya'yı bî-taraflıktan –İ'tilâf-ı Müselles aleyhine olarak— çıkaracak olan İngiltere ve Fransa'nın bu küstahlıkları kendilerine çoğa oturacağına şüphe etmemelidir. İtalya'nın İttifâk-ı Müselles kitle-i muhâribesine iştirâk etmesi ise, hem Balkanlar üzerinde hem de İ'tilâf-ı Müselles'den intikāma müheyyâ olan bilcümle hükûmât ve milel-i İslâmiyye üzerinde gereği gibi te'sîr edecek ve kâinatı bu gâsıb, hak tanımaz, mağrûr İ'tilâf devletlerinin başına üşüştürecektir.

Binâenaleyh bizim için kemâl-i sükûnetle vekāyi'-i âtiyyeye nigerân olmak ve metânet ve vakārımızı elden bırakmamak daha doğrudur. Zâten biz harbin ibtidâsından, istikbâlimizin proğramını tanzîm ve her şeyi layıkıy-

la hesâba dâhil etmişizdir. Yapacağını bilen ve adımlarını vaktiyle hazırlamış olan biz müslümanlar için bundan başka bir düşünce olamaz. Çanakkale bombardımanı iyi düşünülürse Müslümanlık'la Nasrâniyet arasında, istikbâlde en büyük bir alâmet-i fârika ve hatt-ı fâsıl teşkîl ediyor ki buna müslümanlar çoktan intizâr edip duruyorlardı.

موجیم که آسودکی ما عدم ماست؛ مازنده بأنیم که آرام نداریم! **S**[sin]. **M. Tevfik**

ŞUÛN

İ'TİLÂF-I MÜSELLES'E KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

-Teblîgāt-ı resmiyye-

Çanakkale:

12 Şubat: Bugün düşmanın kuvvetli on zırhlısı Çanakkale Boğazı medhalindeki tabyalarımıza kable'z-zevâl sâ'at onda ateş açarak ba'de'z-zevâl sâ'at beş buçuğa kadar devam etmiş ve ba'dehû Bozcaada istikāmetine çekilmiştir. Anadolu sâhilindeki tabyalarımızdan endâht edilen mermiyâttan [134] düşmanın "Agamemnon" sisteminde bir zırhlısı daha iki zırhlısının hasâra uğradığı tarassudât neticesinde anlaşılmıştır.

13 Şubat: Dünkü yedi saatlik bombardımanda düşman gemilerinin ağır topları Çanakkale Boğazı'nın hâricî istihkâmâtını bir iki noktada hasâra uğratmış ve buna rağmen tarafımızdan yalnız beş şehîd 14 mecrûh olmuştur. Bugün dahi düşman donanması bombardımana devam etmiş. Fakat öğleden sonra Seddülbahr bataryamızın ateş sâhası hâricine çıkmıştır.

14 Şubat: Bugün Çanakkale Boğazı'na düşman filosu tarafından ta'arruz vukū' bulmamıştır.

15 Şubat: Düşman donanması bugün Seddülbahr istihkâmına uzun fâsılalar ile ateş etmiştir.

16 Şubat: Düşman donanması Seddülbahr bataryasına karşı bugün de batî bir sûrette ateşe devam etti. Bazı nikāta keşif kolları ihrâc için yaptığı teşebbüsler akīm bırakıldı. Bilâhare düşmanın beş zırhlısı diğer bir kaç bataryalarımıza karşı bilâ-muvaffakiyet ateş ederlerken bataryalarımızdan endâht edilen yedi merminin isâbeti üzerine geri çekilmeye mecbûr olmuştur.

17 Şubat: Düşman donanması bugün Çanakkale Boğazı'ndaki istihkâmâtımıza üç sâ'at bilâ-muvaffakiyet ateş etmiş ve bataryalarımızın müessir mukābelesi üzerine geri çekilmeye mecbûr olmuştur.

Aynı zamanda dört Fransız zırhlısından ve torpidolardan mürekkeb bir düşman filosu Maârız körfezi sâhi-

lindeki mevâzı'ımızı hiç bir netice elde edememeksizin bombardıman etmiştir. Tayyârelerimizden düşman gemilerine muvaffakiyetle bombalar atılmıştır.

Kale-i Sultâniye'den 17 Şubat târîhiyle Osmanlı Ajansı'nın teblîgātı: Düşman donanması bugün dahi bombardımana devâmla altı yüzü mütecâviz mermi atmış ise de hiç bir te'sîr hâsıl edememiştir. Tarafımızdan atılan mermiler "Kontr Amiral" gemisinin arka direğini kırmış ve düşman gemilerine birkaç def'a isâbet etmişlerdir. Dün gece Boğaz'a girmek teşebbüsünde bulunan düşman torpidolarının üzerlerine bataryalarımız tarafından açılan ateş neticesinde bunlardan birisi batırılmış ve diğerleri de derhal ric'ate mecbûr edilmiştir.

Irak:

17 Şubat: Irak'da Ehvez civârında mitralyöz ile mücehhez iki İngiliz süvari bölüğü ile keşif kollarımız ve mücâhidîn arasında vukū' bulan müsâdemelerde düşman elli maktûl ve bir çok esliha ve mühimmât terk ederek firâr eylemiştir.

Akabe:

Bir Fransız kruvazörü 10 Şubat'da Akabe civârına 100 kadar asker çıkarmışsa da müfrezelerimizle 2 sâ'at devam eden musâdeme neticesinde düşmana telefât verdirilerek gemilerine çekilmeye mecbur edilmiştir. Düşmanın top ve mitralyöz ateşlerinin şiddetine rağmen yalnız 3 nefer şehîd ve 3 mecrûhumuz vardır.

Mısır:

Korye Dellasera gazetesinin Kahire muhâbiri Sudan ordusunda asker firârîlerinin adedi hergün tezâyüd etmekte ve Mısır üzerine yürüyen on dört bin kadar mücâhidîn-i Senûsiyye'nin her tarafda hüsn-i kabûle mazhar olmakta bulunduğu gazetesine gönderdiği bir telgrafnâmede iş'âr ediyor. Diğer tarafdan İstanbul gazeteleri Mı-

sır'daki müslümanların Mısır sultânı nâmına ısdâr edilen evâmir ve ihtârâttan hiç birini tanımak istemediklerini ve hutbenin Halîfe-i Müslimîn nâmına kırâatini taleb ve iddi'âda ısrâr eylediklerini yazıyorlar.

Sellum'dan Roma gazetelerine vukū' bulan işârâtta Senûsî mücâhidlerinin pîşdâr kıtaâtını teşkîl eden on yedi bin kişilik bir kuvvetin kemâl-i sür'atle Mısır'a doğru ilerilemekte olduğu bildirilmektedir.

TALEBE-İ ULÛMDAN MEHMED NECATİ EFENDİ'YE

Muhterem efendim,

Diş fırçalarının neden i'mâl olunduğuna dâir geçenlerde irâd buyurulan suâliniz kemâl-i ehemmiyetle nazar-ı dikkatimi celb etti. Bu husûsda, bu fırçaları i'mâl eden fabrikalardan, icrâ-yı tahkīkātta bulundum. Umûmiyet i'tibâriyle muhtelif hayvan kıllarından imâl olunduğu gibi bazı nebâtât elyafından da yapıldığını bildirdiler. Şu halde kat'î bir hüküm vermek câiz olamaz. Binâenaleyh kimyager tarafından tahlîl olunup da hangi kıldan i'mâl olunduğu ta'yîn edilmedikçe her hangi bir fırça hakkında şüphe bâkīdir.

Fakat biz müslümanlarca fırçaya ne hâcet! Bizim ne güzel misvâkimiz vardır. Lakin biz ondaki havâss-ı nâ-fi'ayı takdîr edemiyoruz. Bugün misvâkin fırçaya müreccah olduğu fennen ve tecrübeten anlaşılmıştır. Avrupa'da bile pek çok zevât misvak isti'mâl ediyor. Şu halde bendenize kalırsa ihvân-ı dînin misvak kullanmalarını tavsiye ederim.

Diş Tabîbi **Mehmed Hüdaverdi**

Hukuk Matbaası

Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir. ⁸

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

§

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

§

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Š

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

11 Mart 1915

24 Rebîülâhir 1333

Persembe

26 Şubat 1330

Cild: 13 - Aded: 330

HADÎS-İ ŞERÎF

غَزْوَةٌ فِي الْبَحْرِ مِثْلُ عَشْرِ غَزَوَاتٍ فِي الْبَرِّ، وَالَّذِي يَسْدَرُ فِي الْبَحْرِ كَالْمُتَشَحِّطِ فِي دَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ 1

Meâl-i Şerîfi

Denizdeki bir gazânın ecri karadaki on gazânın ecrine mu'âdildir. Deniz üstünde başı dönen (gāzî) de Allah yolunda kendi kanına bulanmış kimse gibidir.

Bu hadîs-i şerîfi *İbni Mâce* Ümmü'd-Derdâ radıyallâhu anhâdan rivâyet etmiştir.

Hadîs-i Şerîf

الْمَائِدُ فِي الْبَحْرِ الَّذِي يُصِيبُهُ الْقَيْءُ لَهُ أَجْرُ شَهِيدٍ، وَالْغَرِقُ لَهُ أَجْرُ شَهِيدَيْنِ 2

Meâl-i Şerîfi

Denizde başı dönüp de kay'e mübtelâ olan (gāzî) için bir şehîd (fî sebîlillâh deniz seferine çıkıp da) boğulan kimse için de iki şehîd ecri vardır.

Bu hadîs-i şerîf *Sünen-i Ebî Davu*d'da Ümmü Harâm bint-i Milhan radıyallâhu anhâdan mervîdir.

Hadîs-i Şerîf

إِنَّ شُهَدَاءَ الْبَحْرِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ مِنْ شُهَدَاءِ الْبرِّ 3

Meâl-i Serîfi

Deniz şühedâsı indallâh kara şühedâsından efdaldirler.

Bu hadîs-i şerîfi Taberânî *Mu'cem-i Kebîr*'inde Sa'd bin Cünâde radıyallâhu anhden rivâyet ediyor.

Ahmed Naim

FIKIH VE FETÂVÂ

CEVÂZIN AHKÂM-I ŞERÎ'ATTEN OLUP OLMADIĞI

Mansûrîzâde Saîd Beyefendi'ye

İctihâd Hatâları ünvânlı bâtıl ve hezeyân dediğiniz makālenizin şerhini âtîye bit-ta'lîk bu def'a mâ-ba'dli cevâbnâmenizdeki akvâli kavâ'id-i ilmiyeye tevfîkan red ve cerh edeceğim. Akvâl-i vâhiyyenizi üç madde de îzâh ediyorum:

Evvelâ – Bazı Mu'tezile'nin tabakāt-ı Hanefiyye ve Şâfiiyye'de dâhil olduklarını uzun uzadıya beyân ettiğim halde istizâhımın vechini anlayamadığınızı beyân buyuruyorsunuz.

Menşe'-i galatınızı meydana çıkarmak için böyle bir suâl vaz' ettiğimi anlayamayacak ne vardır? "Usûl-i fıkıhda Mu'tezilelik, Ehl-i Sünnetlik gibi mezhebler yoktur" sözü maksada ta'alluk etmediğinden orasını münâkaşa etmeyeceğim. Fakat *Telvîh*'den nakl ettiğiniz fıkarâtı intikād edeceğim. Delîliniz sizin de tasrîhiniz vechile kable'l-bi'se olan ef'âl-i ihtiyâriyenin hükmünü beyân ediyor. *Sebîlürreşâd*'ın 12. cildinin 299. sahîfesinde bu

¹ İbn Mâce, *Sünen*, Kitâbü'l-Cihâd, 10.

² Ebû Dâvud, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 10.

³ Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, Kahire, c. 6, s. 52.

bahsi zikr eylemiş idim; zannederim ki manzûr-ı âlîleri olmuştur; *Telvîh*'in bazı Mu'tezile ve bazı Hanefiyye ve Şâfi'iyye dediği zevâtın kimler olduğunu aynı sahîfede görebilirsiniz. Râzî *Mahsûl*'de bazı Mu'tezile ve bazı Hanefiyye ve Şâfi'iyye dediği cihetle Teftâzânî *Telvîh*'de böyle zikr etmiştir. *Müntehab*'da da böyle mezkûrdur. [136] Ancak Şeyhülislâm İbni Teymiye el-Harrânî *Minhâcü's-Sünne*'de "Kāleti'l-Hanefiyye" demiş, Emîr İbnü'l-Hâc *Et-Takrîr ve't-Tahbîr*'de "ekserü'l-Hanefiyye siyyeme'l-Irâkıyyîn"* sözüyle Şeyhülislâm el-Harrânî'nin kavlini takyîd eylemiş olmasına mebnî *Sebîlürreşâd*'da takyîd vechile yazılmıştır.

Cevâzın hükm-i şer'î olmaması da'vâsı ile kable'l-bi'se olan ef'âl-i ihtiyâriyyenin mübâh olması mes'elesi arasında aslâ mülâzeme yoktur. Eğer *Telvîh*'de ayrıca bazı Hanefiyye ve Şâfi'iyye mezhebi olmak üzere cevâzın hükm-i şer'î olduğuna dâir bir ibâre görmüş iseniz hemen nakl buyurun. Yoksa delîliniz da'vâyı istilzâm etmez. E'âzım-ı usûliyyîn-i Hanefiyye'den İbnü'l-Hümâm *et-Tahrîr*'de, e'azım-ı ulemâ-yı Şafi'iyye'den Gazzâlî *el-Müstesfâ*'da, e'âzım usûliyyîn-i Mâlikiyye'den Ebu'l-Abbâs el-Karâfî *Tenkīhu'l-Fusûl*'de, meşâhîr-i usûliyyîn-i Hanefiyye'den Fenârî *Fusûl-i Bedâyi*'de bu iki mes'eleyi ayrı ayrı bahislerde yazıyorlar. İşte size dört kitâb!

Şerh-i Muhtasarü'l-Müntehâ, Fusûlü'l-Bedâyi', et-Takrîr ve't-Tahbîr'de beyân olunduğuna göre ef'âl-i ihtiyâriyyede Mu'tezile'nin üç mezhebi vardır: Bazılarına (Başriyyîn) göre ef'âl-i ihtiyâriyye mübâh, bazılarına (Bağdâdiyyîn) göre harâmdır, bir kısmı da tevekkuf ile hükm etmiştir. Her üç re'ye Hanefiyye'den kāil olan var ise de çoğu re'y-i evveli tercîh etmişlerdir. Mu'tezile-i Başriyyîn'e göre ibâha fi'il ve terkteki hareci nefy, Mu'tezile-i Bağdâdîn'e göre nefy-i harecî aklın hükmü, cumhûra göre nefy-i harecî şer'in hükmüdür. Bu bâbda başka bir mezheb ma'lûm değildir.

Bi'setten evvel olan ef'âl-i ihtiyâriyenin ibâhasına kāil olan fukahânın her halde cevâza hükm-i şer'î değildir demeleri lâzım gelmez. Bazı Mu'tezile ef'âl-i ihtiyâriyyenin ibâhasına kāil olmakla kable'l-bi'se ibâha tahakkuk ediyor diyerek ibâha-i şer'iyyeye ihtiyâc görmüyor, hattâ ibâhanın bir hükm-i aklî olduğunu bile kabul etmiyor. Görülüyor ki bi'setten evvel olan ef'âl-i ihtiyâriyyenin ibâhasına kāil olarak bi'n-netîce cevâza hükm-i şer'î değildir diyen ancak bazı Mu'tezile'dir. Bi'setten evvel olan ef'âl-i ihtiyâriyyenin ibâhasına kāil olan Hanefiyye ve Şâfi'iyye ayrıca ibâha-i şer'iyyeye kāil oluyorlar. İbâha-i şer'iyye nefy-i harec demek değildir, belki İbnü'l-Hâcib'in Muhtasarü'l-Müntehâ'da tasrîhi vechile hitâb-ı nefy-i harec, Karâfî'nin Tenkîhü'l-Fusûl' de tasrîhi vechile i'lâm-ı nefy-i harecdir.

İbâha-i asliyyenin hükm-i şer'î olmadığını Sadrüş-

şerî'a tasrîh ediyor, *Sebîlürreşâd*'ın 349. sahîfesinde "İbâha-i asliyye eser-i hitâb değildir" denilmiş idi. İbâha-i asliyye başka, ibâha-i şer'iyye yine başkadır. Zan ederim ki bu ikisini karıştırıyorsunuz.

Telvîh sâhibi Teftâzânî *Muhtasarü'l-Müntehâ* hâşiyesinde ibâha-i şer'iyye şer'de müsta'mel olan ibâhadır diyor.

Binâenaleyh bi'setten evvel olan ef'âl-i ihtiyâriyyenin ibâhası cevâzın hükm-i şer'î olmamasını istilzâm etmez, delîliniz da'vânızı istilzâm eder vechile sevk olunmamıştır. Takrîb tâm değildir.

Bir kere de dört kitaba mürâca'at, *Telvîh*'e dikkat buyurula!

Sâniyen: Cevâzın hükm-i şer'î olup olmaması mes'elesinin emr-i ıstılâhî olduğunu kabûl etmiyorsunuz. Bu bâbda îrâd eylediğim edille-i selâseden yalnız birine cevâb vermek istediğiniz halde henüz ikisinden bahs buyurmadınız, onlara dâir şakk-ı şefe etmeyecek misiniz? Bu cihet de geçen haftaki makālemde zikr olunan on yedi maddeye ilâve buyurula!

كُمْ أَتَيْنَاهُمْ مِنْ أَيَةٍ
1

Sâlisen: Edille-i selâseden birincisine cevap vermek maksadıyla *Usûlü'l-Hazarî*'den nakl ettiğim fıkarâtı redde kıyâm ediyorsunuz; müellifinin "Cumhûr-ı şâri'in sükûtu 'ebahtehû' kuvvesinde bir hitâbdır diyorlar" demesi ile usûl-i fıkha aslâ vâkıf olmadığını bil-istidlâl eimme-i usûlü onun kavlinden teberrî ediyorsunuz. Hayret!

A gözüm! *Usûlü'l-Hazarî*'yi bir kerecik olsun gözden geçirdiniz mi? Müellifi Muhammed el-Hazarî'nin vukūfsuzluğunu bu sözüyle nasıl anladınız? Hükümde isti'câl ediyorsunuz. Bu istidlâlinize felsefe-i cedîdede "ta'dâdınâkıs safsatası" denir. Müellifin bu sözü farz edelim ki cumhûr sözü değildir. Fakat her halde usûl-i fıkha ve hadîs-i şerîfe mutâbıktır.

1- Usûlü'l-Hazarî'nin kavli usûl-i fıkha muvâfıktır:

Elif-Hanefiyye ve Şâfi'iyye tarîkları üzere yazılan kütüb-i usûliye-i meşhûreden Müsellemü's-Subût'da şöyle deniyor: (لان كل ما عدم فيه المدرك الشرعى للحرج في فعله وتركه)

Be- Fusûlü'l-Bedâyi'de şöyle deniyor: (الشرعى مدرك شرعى في مباح الاصل عند البعض

Cim- Beyzâvî *Minhâcü'l-Usûl'* de ademü'l-müdreki edille-i makbûleden gösteriyor. *Şerh-i Minhâc*'da ademü'l-müdrek delîlinin Şâfi'î indinde mu'teber bir delîl olduğu zikr olunuyor. *Mirât*'da ademü'l-müdrek delîli, hücec-i fâsideden gösterildiği cihetle acaba bundan nâşî mi "ulemâ-i usûl ve fukahâ-i mezâhib böyle söz söylemekten çok âlî ve münezzehdirler" diyorsunuz?

^{*} İmâm Muhammed'in de bu mezhebe işâret buyurduğunu Emîr İbnü'l-Hâc tasrîh ediyor.

¹ Bakara, 2/211.

Dal- Cevâza hükm-i şer'î diyen fukahâ-yı Davudiyye hattâ İmâmiye ve İbâziye şer'in sükûtundan ibâha-i âmme istihrâc etmiyorlar mı?

Şer'in sükûtu istishâb demek değil mi? Bi'setten evvel olan ef'âl-i ihtiyâriyye mübâh olur, bi'setten sonra haliyle kalırsa, hükm-i aslî takrîr olunursa istishâb olmaz mı? Bir şeyi hâli üzere bırakmak istishâb değil mi?

Artık *Usûlü'l-Hazarî*'deki kavlin usûl-i fıkha muvâfık olduğu edille-i erba'a ile sâbit oluyor.

Garibi şu ki "Bu sükût acaba kable'l-bi'se olan sükûta şâmil midir" diyorsunuz.

A birader! Kable'l-bi'se olan ibâha ibâha-i asliyyedir. İbâha-i asliyye hükm-i şer'î değildir ki şer'in ondaki sükûtu "Ebahtehû" kuvvesinde olsun. Kable'l-bi'se olan sükût bir hüküm değildir, fakat ba'de'l-bi'se olan sükût bir hükümdür. Hadîs-i şerîf mûcebince afvdir. İbâha-i şer'iyyedir; hiç olmazsa bir hükm-i takrîrîdir!

Daha garibi "Eimme-i mezâhib câiz olan şeylerin kâffesi 2 (نَصِ جَميعًا) âyet-i kerîmesiyle sâbittir derler" diyerek da'vâyı delîl-i vâhide kasr etmek istiyorsunuz. Bir da'vânın müte'addid delîli olmaz mı? Biliniz ki eimme-i mezâhib müte'addid delîli ile isbât ediyorlar. Nitekim ayrıca Karâfî 3 (مَا هَا هُمُ عَلَى اللهُ ال

Ehâdîs-i şerîfeyi tetebbu' etmeksizin ve ümmühât-ı kütübe mürâca'at eylemeksizin *Telvîh* ile yola çıkan yaya kalır!

İzmirli

İsmail Hakkı

SİYÂSET-İ ÂDİLE-İ İSLÂMİYYE

HAZRET-İ EBÛBEKİR'İN ORDU KUMANDANINA VASİYET-İ HAKÎMÂNESİ

Halîfe-i Resûlullah Ebûbekir es-Sıddîk radıyallâhu anh hazretleri ordu kumandanlarından birisine âtîdeki vasiyyeti yazmıştır:

"Yola çıktığında arkadaşlarına unf ile davranma, onları iğzâb etme. Sâhib-i re'y olanlarıyla istişâre et. Âdil ol ve zulmü kendinden uzaklaştır. Çünkü zâlim olan bir kavim hiç bir vakit felâh bulmaz, muvaffak olmaz. Ve إِذَا لَقَيْتُمُ اللَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمُ الْاَدْبَارَ. وَمَنْ يُولِّهِمْ يَوْمَئِذِ دُبُرُهُ وَاللَّهِ مُنَا اللهِ إِذَا لَقَيْتُمُ اللَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمُ الْاَدْبَارَ. وَمَنْ يُولِّهِمْ يَوْمَئِذِ دُبُرُهُ وَاللهِ وَلَا لَعَيْمُ اللهُ وَاللهِ وَلَهُمْ اللهُ وَاللهِ وَاللهِ وَاللهِ âd ettikleri ve kendileri için râzı oldukları halde bırakınız. Savma'alarını yıkmayınız ve onları öldürmeyiniz vesselâm."

MAKĀLÂT

CİHÂD-I MUKADDES VE ÂLEM-İ İSLÂM

Tûfân-ı Nûh'u müte'âkib târîh-i beşeriyyette ikinci bir kan tûfânı vukū' buldu. Bu tûfân Avrupa gîr u dâr-ı muvahhişinde kabarıyor ve dehşetiyle cihânı istîlâ ediyorken mü'minlerin halâsı için yine bir sefîne-i necât belirdi. Bu sefîne-i necât cihâd-ı mukaddestir.

Bedîhîdir ki, biz bu sefîneye râkib olduğumuz halde o tûfânın cebel-âsâ dalgalarıyla çarpışacak ve sallanacağız. Fakat herhalde Cudi'ye varacak ve kurtulacağız. Yalnız o şartla ki sebâtkârâne ve fedâkârâne cihâd edelim.

Şimdi âlem-i İslâm'ın bu cihâd ile olan alâkasını nazar-ı tedkīke alacak olur isek netîce-i tefahhusumuzda hüküm ederiz ki âlem-i İslâm'ın hayâtı ve istikbâli bu cihâdın netîcesine merbûttur. Bu cihâdın muzafferiyet ile neticelenmesi, âlem-i İslâm'ın hayât ve istikbâlinin te'mîn olunması demektir. Cihâd-ı mukaddes mukadderât-ı İslâm'a o derece hâkimdir.

¹ Tirmizî, Sünen, Ebvâbü'l-Libâs, 6.

² Bakara, 2/29.

³ Tâhâ, 20/50.

⁴ A'râf, 7/32.

⁵ Mâide, 5/4.

⁶ En'am, 6/145.

⁷ Câsiye, 45/13.

⁸ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-İ'tisâm, 3.

⁹ Enfâl, 8/15-16.

Bunu teşrîh edelim:

Âlem-i İslâm'ın mâzîsini ve hâl-i hâzırını tedkīk eder, ilel-i sukūtumuzun en müdhişini arar isek neticede "teferruk" illet-i kātilesini görürüz.

Teferruktur ki müslümanları bir birine yan baktırdı, aralarında kanlı münâza'alar vücûda getirdi. Parçalanmalarına ve birer birer kolayca dâm-ı sefâlete düşmelerine, en tahammül-sûz işkencelere ma'rûz kalmalarına sebeb oldu.

Teferruktur ki müslümanlara bîgânelik, şuûrsuzluk, yekdiğerine karşı lâkaydlik emrâzını getirdi ve ma'âzallâh (ez'afü'l-imân) derkesinden daha sâfil kalbler taşımalarına bâdî oldu.

[138] Teferruktur ki krallarının tacları, tahtları, serteser memleketleri, milletleri kelime-i Hakk'ın karşısında zânû be-zemîn-i iclâl ve ta'zîm olan mütemerridleri üzerimize musallat ve bizi meskenet ve esâret zincirlerine mahkûm etti.

Teferruktur ki Endülüs'den, o medeniyet-i İslâmiye'nin rengîn ve sehhâr yurdundan müslümanların ma'lûm olan şenâat ile tard olunmalarına sebebiyet verdi. Ve gaddâr muhterislerin iştihâ-yı istîlâkârânelerini açtı, diyâr-ı İslâm'ı taksîm edilmiş bir ganîmet haline getirdi.

Teferruktur ki dünyanın en feyizli zekâlarını parlatan müessesât-ı irfânımızı birer harâbe, medeniyet-i âliyyemizi hâlet-i ihtizâra getirdi. Çünkü teferruk zaaf zehrini beraber getirir. Zaaf ile zehirlenen bir milletin nasîbi ise er geç izmihlâldir, suküttur.

Nihâyet teferruktur ki kuvve-i i'câziyyemizi gāib etmemize bâdî oldu. Kuvve-i i'câziyyesini gāib eden hükûmet ve milletler çok geçmeden her şeyi gāib ederler.

Görülüyor ki bu illetten kurtulmak için gāyet müessir bir devâ lazım. İşte cihâd-ı mukaddes bu devâ-yı şâfîdir ki vücûd-ı İslâm'ın uzviyetlerine şevket-i İslâmiyyeyi istirdâd, medeniyet-i İslâmiyyeyi tarsîn edebilecek kuvvet-i hayâtiyyeyi veriyor, kuvvet-i i'câziyyesini iâde ediyor. Bu devâdan hisse-mend-i şifâ olmayanlar o zehirin zebûn-ı hüsrânı olmakta devam edeceklerdir. İşte cihâd-ı mukaddesin farziyet-i ayniyyesinin hikmetini bu şifâ-yı İslâm gösterir. Gürûh-ı mütehallifîn o ni'met-i cihân-kıymetin kadrini bilmeyenler, anlamayanlar ve his edemeyenlerdir. ¹(kâbî).

Demek cihâd-ı mukaddes nâ-kābil-i ictinâb bir vâkı'a-i İslâmiyye, bir vâkı'a-i siyâsiyyedir ki bir sürü es-

1 A'râf, 7/179.

bâb-ı mütekaddimenin inkişâfıdır. Bu inkişâf ise ma'nevî bir kudret ile müeyyed bulunuyor, yani nâ-kābil-i tedmîrdir. Bu kudret-i ma'neviyye nedir? Şüphesiz dört yüz milyon müslümanın rûhu. Bu dört yüz milyon ne kadar sıkı bağlanır ise kudreti de o nisbette yüksek, kuvveti de o nisbette nâ-kābil-i inhizâm olur. Bu bir kaziyye-i müsellemedir.

İşte makām-ı Hilâfet son karârını vererek müslümanları kurtarmak, teferruk zehrini ta'kīm etmek, müslümanların kudret-i ma'neviyyelerini, kuvve-i i'câziyelerini toplamak, hakk-ı hayâtlarını te'mîn etmek, elhâsıl i'lâ-yı Kelimetullâh gāyesinin kudsiyetinde gizlenin ulvî emelleri tahakkuk ettirmek için bil-fi'l cihâda başladı, müslümanları cihâda da'vet etti, Kafkasya, Azerbaycan, Irak, Mısır, Çanakkale, Bahr-i Siyâh cihetlerinde a'dâ-yı İslâm ile fedâkârâne ve kahramânâne bir savlet-i mehîbe ile harbe tutuştu. Bir cihetten mağrib-i aksâya kadar şa'şaa-i satvet-i İslâmiyyeyi eriştirecek, Afrika'nın şimâl ve vasatını nûra gark edecek ordusu Mısır'a doğru yürüyor; o mu'azzez İslâm yurdunu tahlîs ile Afrika'yı vahdet-i İslâmiyye'nin hazîre-i mukaddesesine ilhâk etmiş olacaktır. Diğer cihetten yine şa'şaa-i satvet-i İslâmiyyeyi Kafkas ve Azerbaycan'dan aksâ-yı maşrıka kadar eriştirecek ordusu ilerliyor. Oralarda ufûl veya mütemâyil-i ufûl İslâm memleketlerini ihyâ etmek azmiyle cihâd ediyor. Hilâfet ordusu en yüksek ma'nâsıyla vahdet-i İslâmiyyeyi tarsîn ediyor ki bu sâyede necât-ı İslâm vukū' bulacaktır. Teferruk ve zaaf içinde geçirilen hayâta nihâyet çekilecektir. Elhâsıl âlem-i İslâm eski medeniyet-i muhteşemesinden daha parlak bir medeniyetin, eski satvet-i cihângirânesinden daha kuvvetli bir devletin temelini bu vahdet-i İslâmiyye sâyesinde cihâd-ı mukaddesin muvaffakiyet ile neticelenmesiyle kurabilecektir. Küre-i arz üzerinde her hangi müslümanın taşıdığı yegâne emel budur. Çünkü şedâid-i hâzıra bütün rûh-ı İslâm'ı sıkmaktadır.

İşte makām-ı Hilâfet bu vazîfe-i mukaddeseyi ifâ ediyor. Demek İran gibi, Afgan gibi oldukça istiklâlini muhâfaza eden, serbestî-i harekâtına mâlik olan memâlik-i İslâmiyye makām-ı Hilâfet'in küşâd ettiği râh-ı necâta girmelidirler. Ordularıyla, bütün kuvvetleriyle cihâd etmelidirler. Kardeşlerini kurtarmalıdırlar. Yoksa âkıbet yine o kardeşlerin dûçâr olduğu âkıbettir: Zencîr-i esâret içinde zelîlâne bir hayât. Şüphesiz İranlı, Afganlı ve bütün İslâm kardeşlerimiz bu gibi âkıbet-i fecî'anın mahkûmu olmaktaki tehlikeleri pek a'lâ bilirler. Cihâdın hayât ve istikbâl-i İslâm ile ne kadar alakadâr olduğunu takdîr ederler. Sükûn veya intizârda ise hiç bir fâide olmadığı derkârdır. Bugün yine ²(الا عَاصِمَ الْيُومُ مِنْ اَمْرِ اللهِ اِلَّا مَنْ رَحِمَ)

² Hûd, 11/43.

necât yoktur." ki şâyân-ı merhamet olanlar sefîne-i necât ile o koca tûfânı yarmak ve mersâ-yı necâta varmakta teehhur etmezler.

Hulâsa cihâd-ı mukaddesin âlem-i İslâm'la olan alâkası hayâtîdir. Cihâd istikbâl-i İslâm'a hâkimdir. Bu hayât ve istikbâl, müslümanların kudret-i ma'neviyyesi, kuvvet-i i'câziyyesi ile müeyyed olursa emîndir. Bu emniyet ise bugünkü cihâd ile istihsâl edilecektir.

Mısırlı Ömer Rıza

* * *

[139] MEKR VE NİFÂK MEDENİYETİNİN UFÛLÜ

Papa cenâbları bugün büyük bir acz ve fütûr içinde; evlâd-ı Nasârâ'nın birbirine düşerek müthiş kan deryâlarında boğulmalarına, mahv ü müzmahil olmalarına; me'yûs ve hayran seyirci olmaktan başka bir şey yapamıyor. Diğer tarafdan milel-i Nasârâ arasındaki bu cidâl-i hûnînin, bu buğz ve adâvetin günden güne ziyadeleştiğini gören mütefekkirîn mümkün mertebe bunun önüne geçebilmek; hiç olmazsa kılıçların körlenmesi, barutların tükenmesiyle beraber bu husûmete de nihâyet verilebilmek için muhâsemâtın yalnız silâhlara hasr edilmesini, muhârebeden sonra da iz bırakabilecek adâvetler tevlîd etmekte olan yekdiğerinin mesâvî ve me'âyibine dâir neşriyât-ı hasmâneden tevakkī olunmasını beyânnâmelerle ricâ ve niyâz ediyorlar. Çünkü akvâm-ı Nasrâniyye arasında açılan bu müdhiş uçurum gittikçe derinleşiyor. Kin ve adâvet milletlerin bütün efrâdına sirâyet ediyor, kalblerinde nâ-kābil-i hak [حك] izler husûle getiriyor. Eğer bu, böyle devam ederse Avrupa medeniyeti için, Avrupa kavimleri için ne müdhiş felâket! Onun için şimdiden önüne geçmeye uğraşıyorlar. Felemenk'in bî-taraf kalan bu memleketin yüzden fazla ulemâ, hukemâ ve ricâl-i siyâsiyyesi toplanarak düvel-i muhâsamaya hitâben bir beyânnâme neşr ediyorlar.*

Lakin ne denilse fâide yoktur. Bu, bir seyl-i belâdır. Bu, bir tûfân-ı mesâibdir Bunun önüne durmak beşerin yed-i kudretinde değildir. Bu, yıkacak, harâb edecek, silip süpürecektir. Önüne geçmek mümkün olaydı, geçilirdi. Sanki evvelce bu âkıbetler takdîr edilmiyor muydu? Hiç şüphesiz hepsi biliniyordu. Hattâ bunun için senelerden beri ne kadar çalışıldı; ne kadar haklar, ne kadar memleketler çiğnenildi!.. Lakin yine ictinâb mümkün olamadı. Bile bile, göz göre göre akvâm-ı Nasrâniyye bu seyl-i belâya kapıldılar; bu kan tûfânına tutuldular.

Bazan Allah insanlara cezâlarını kendi elleriyle verdirir. Bu da münkirlere karşı bir mu'cize-i ilâhiyyedir. Âhiret ateşine inanmayanlara Allah dünya cehennemleri yaratamaz mı? İşte yarattı. Mahşer nedir diyorlardı, lâ-yu'ad insanların bir anda muhâsebesi mümkün olmaz sanıyorlardı. Bakınız, işte nasıl mümkün oluyor. Bugünün mahşerden bir farkı var mıdır? Avrupa'nın bu felâketten az çok âzâde kalmış bir ferdi gösterilebilir mi? Gösterilemez. Çünkü bu, bir rûz-ı hesâbdır; ferdlerden ziyâde milletlerin hesâb verecekleri gündür. Allah zaman zaman beşerin başına böyle bir kıyâmet koparmış, onların hesâbını görmüştür. Bazı zaman olur, insanlar hikmet-i hilkatlerini unutarak dalâlet yollarına dökülürler, fısk u fücûrda zulm ü fesâdda pek ileri giderler... Halbuki beşerin bu derece tuğyânına sünen-i ilâhiyye müsâid değildir.

Ferdler olsun, milletler olsun hudûdu aşınca mutlak onu bir cezâ karşılar. Böyle olmasa nizâm-ı âlem halelden masûn olmaz.

Ekmel-i mahlûkāt olan beşerin mekân-ı ebedîsi yalnız Cehennem değildir. Cennet de yine insanlar için halk buyurulmuştur. Maksad-ı ilâhî benî Âdem'in arş-ı kemâle su'ûdudur. Fakat insanlar bu gāyeye uğraşmakla ereceklerdir. İşte arz denilen şu yerler bu mücâhedenin sâha-i fa'âliyetidir. Yalnız melekûtî bir muhît insan için hazırlanan mertebe-i alâya vusûle kâfî değildir. Mücâhe-

olmamak gerektir; bir kavmin kendi fezâilinin müdriki olması onu düşmanını bilcümle mesâvî-i ahlâkıyye ile ma'lûl görmeye sevk etmemelidir. Milletler arasında husûmetin münâsebât-ı siyâsiyeden ileri geldiğini ve vukū'âtın münâsebât-ı mezkûrede husûle getireceği tebeddülâtı keşf etmek imkân hâricinde bulunduğunu nazar-ı ehemmiyetden dûr tutmamalıdır.

"Yalnız bâlâda bast ettiğimiz muharrerâtda değil, neşriyât-ı sâirede ve bilhâssa millel-i muhâsama matbûâtında düşman hakkında isti'mâl olunan lisân en şedîd bir derecede kin ve adâvetin uzun müddet hükmünün devâmını mûcib olacak mâhiyettedir. Bu da muhârebenin ilk neticesi olan âlâm-ı hâzıraya ilaveten el-yevm hâl-i husûmetde bulunan milletlerin sulhden sonra sanâyi' ve ulûma ve alelumûm ni'met-i sulhun te'mîn eylediği menâfi'-i umûmiyeye ait hususâtda teşrîk-i mesâ'î eylemelerinin uzun müddet bütün bütün mümteni'u'l-imkân olmasa bile büyük hâillere tesâdüf eylemesini intâc edecektir. Adâvet peydâsına çalışanlar fikirlerin muhâsımîni sulha doğru götürecek istikāmeti almasına mâni' olurlar..."

^{*} Mezkûr beyânnâmenin bazı fıkralarını ber-vech-i âtî nakl ediyoruz:

[&]quot;Mevzû'-ı bahs olan muharrerâtda muhâsıma karşı lâzıme-i adâletden ayrılmamak hususunca ufak bir gayret bile gösterilmemiş olması ve her alakadârın kendi muhâsımına en menfûr, en şenî' maksadları isnâd etmekte bulunması samîmî bir teessürle müşâhede edilmiştir. İmzâ sâhibleri el-yevm hâl-i husûmetde bulunan milletler arasında dâimî bir adâvet peydâ etmek üzere vukū' bulan teşebbüsâta karşı seslerini müstemâ' kılmakla kendilerini vazîfedâr görüyorlar ve bî-taraf bir millete mensûb bulunmalarını bu vazîfenin ifâsınca bir mümtâziyet-i müsâ'ade addediyorlar.

[&]quot;Ahvâl-i hâzıranın hissiyât-ı milliyeyi galeyâna getirdiği inkâr edilemezse de, vatanperverlik husemânın evsâfını tasdîka mâni'

denin kıymeti ma'kûs iki muvâzî kuvvetin ortasında bulunmaktadır. Onun için bu yerlerde zulüm de, fesâd da olacaktır. Lakin bu bütün bütün ileri götürülemez. Çünkü o vakit dünya sırf şeytânî bir muhît olur. Artık insanlar için burada barınmak mümkün olamaz. İşte nizâmı âlemin ihtilâli budur. Ki tuğyânın bu derecesine süneni ilâhiyye müsâid değildir.

Beşerin hayâtına bakınız, bu sünnet-i ilâhiyyenin değiştiğini görür müsünüz? Nice milletler, nice kavimler gelmiş, geçmiş, hiç birisi mükâfâtsız, mücâzâtsız kalmış mı? Haktan, adâletten ayrılmadıkça alabildiğine yükselmişler. Bu sâyede ne kadar harâbeler i'mâr edilmiş, ne kadar kasvetli kalbler nûrlanmış, insanlar ne kadar refâh ve sa'âdet görmüş!.. Haktan, adâletten ayrılarak bâtıla, zulme sapınca da alabildiğine düşmüşler. Bu sebeble ne kadar ma'mûreler harâbe-zâra dönmüş, ne kadar kalbleri kasvet bürümüş, insanlar ne kadar zillet ve meskenet çekmişler...

[140] Hayır olsun, şer olsun, insanlar yaptıklarını zerresine kadar göreceklerdir. Bu, bir kānûn-ı ilâhîdir, ki dünyalar yerinden oynasa bunun önüne durmak mümkün değildir. Beşerin böyle aczleri var. Tabîatin en müdhiş kuvvetlerini teshîr eder, onlara karşı koyar da sonra yine tabîatin en küçük bir darbesine karşı mukāvemet edemez, hurduhâş olur gider.

Şimdi Allah, cihânı kabza-i teshîrlerine alan milletlerin hesâb gününü, rûz-ı cezâsını bize gösterdi. Ne müdhiş ân-ı târîhî! Şimdiye kadar mazlûm milletlere karşı îkā' ettikleri cinâyât ve mezâlimin hangisini görmemiş oldular? Yaptıklarının hep aynına uğradılar. Mu'cize-i ilâhiyyenin büyüklüğüne bakınız ki nûr-ı ilâhîyi söndürmek için hazırladıkları silâhlar bugün kendilerine döndü. Dökülen kanlar milyonları aştı. Sönen hânümânlar sayılamaz oldu. Mazlûmların alın teriyle vücûda gelmiş nice ma'mûreler harâbe-zâra döndü. Saltanatlar devrildi, tâc ve tahtlar yerinden oynadı. Yüzlerce milyon halktan felâket görmedik, musîbete uğramadık hiç bir ferd, hiç bir aile kalmadı. Nice iyş ü sefâhet meclisleri kabristan oldu. Nice mağrûr çehreler, şöhret ve şanlar sernigûn oldu.

Avrupa medeniyeti için, Avrupa kavimleri için bu ne müdhiş felâket!. Bunlar, bu âlâm-ı hâzıra henüz birşey değildir. Zâlim milletler için havsalanın alamayacağı daha dehşetli felâketler beklenir. Bu mekr ü nifâk, bu zulüm ü fesâd medeniyetinin bütün bütün yıkılması beşer için bir ân-ı sa'âdettir. Cihânı kabza-i teshîrine alan bu "hâl-i hâzırda bulunan milletlerin zamân-ı sulhdeki sanâ-yi ve ulûmu ve alelumûm ni'met-i sulhün te'mîn eylediği menâfi'-i umûmiyyeye (!) ait hususâtta teşrîk-i mesâ'î eylemelerinin" netâyicini biz çok gördük. İlimleri mekr ü nifâk, san'atları cehennem zebânîliği!.. "Menâfi'-i umûmiyye" diye yıkmadıkları saltanat, çiğnemedikleri mem-

leket, boğmadıkları hürriyet kalmadı. Zulümleriyle, yağ-ma-gerlikleriyle serâser bütün cihân ıztırâba, zarûrete, sefâlete düştü. O derecede ki taht-ı esâretlerine aldıkları milletleri hayvandan aşağı kullandılar, ezdiler. Mal, can, ırz... Hepsine musallat oldular. Bütün Afrika'yı, Asya'yı soydular; arslan gibi delikanlıları istiklâl ve hürriyet istedikleri için darağaçlarında astılar; saldırdıkları fuhuş ordularıyla telvîs etmedik memleket bırakmadılar. Nihayet onları öyle sersem bir hale getirdiler ki bugün kıyâmetler kopuyor da o zavallılar henüz uykudan uyanmışlara mahsûs bir rehâvet ve atâlet içinde hayran hayran bu hakīkati rüyâ zan ediyorlar.

Hangi hayır için "teşrîk-i mesâ'î"de bulundular?.. Ne vakit bir milletin saltanatını devirmek lazım geldiyse o vakit hepsi kartallar gibi üşüştüler, uyuştular. Ne vakit içlerinden birisi mazlûm bir milleti boğmaya kalkışıp da o zavallı feryâd ettiyse ötekiler arkalarını çevirdiler.

Bu mezâlimi hep "menâfi'-i umûmiyye" nâmına, hep "Avrupa medeniyyeti" nâmına irtikâb ettiler. Şimdi o medeniyetin üzerinden nikāb kalkınca bütün cihân o medeniyetin mâhiyetini gördü. Bu hakīkatin tezâhürü beşeriyet için büyük bir fâidedir.

Avrupa'nın başına kopan bu kıyâmetin bu kadarla kalmayacağını, Avrupa akvâmını daha müthiş felâketlere sürükleyeceğini kendileri de anlıyorlar. Aradaki kin ve husûmetin dâimî buğz u adâvete inkılâb edeceğinden telaşa düşüyorlar. Halbuki bunlar zulmün, vahşetin, dinsizliğin netâyic-i tabî'iyyesidir. Yeryüzünde fesâd çıkarmaya, nûr-ı ilâhîyi söndürmeye çalışanlar kıyâmete kadar buğz u adâvetten kurtulamayacaklardır.

Bu "bî-taraf" ulemâ, hukemâ; zâlimler için hazırlanan o müdhiş âkıbetin, o elîm hüsrânın önüne durabilecekler mi zan ediyorlar? Ne yapsalar, ne söyleseler beyhûdedir. Bunca senedir îkā' edilen zulümlerin cezâsı öyle üç günlük bir felâketle nihâyet bulur mu?

Aynı dîne mensûbiyet bu bî-taraf ulemâ, hukemâ ve ricâl-i siyâsiyyeyi bu temennî-i insâniyet-perverâneye sevk ediyor. Fakat Avrupalıların hukūkları da, insâniyetleri de hep kendilerine münhasırdır. Fas saltanatı yıkılırken, Cezâir'in, Tunus'un, Mısır'ın, Afrika'nın boğazı sıkılıyorken; İran parçalanıyorken; Rumeli'de beşeriyetin görmediği zulümler, şenâ'atler icrâ olunuyorken bu hukemâ, bu ukalâ, bu ricâl-i siyâsiyye ne yaptılar? O vakit niçin bu mezâlimi durdurmak üzere devletleri teşrîk-i mesâ'îye da'vet etmediler. Durdurmak değil, hiç seslerini bile çıkarmadılar. O felakat hep bunlar tarafından hazırlandı, bu devletler o cinâyâtta şerîk idiler. İ'tilaf-ı Müselles denilen bütün bu gaddâr devletlerin yegâne maksadları bütün cihân-ı İslâm'ı esîr etmek, İslâmiyet'i yeryüzünden kaldırmak, nûr-ı ilâhîyi söndürmek idi.

Fakat ne oldu? Söndürmek istedikleri nûr-ı cihânefrûz onları yaktı. Muhâfazası uhde-i Sübhânî'de olan bu dîn-i mübîn te'yîd-i ilâhîye mazhardır. Allah nelere kādir değildir. Âlem-i İslâm'ın gece gündüz çalışmaya başladığı zamandan i'tibâren yüz senede teşkîl edebileceği bir kuvveti bugün Cenâb-ı Hak bizimle müttehid kıldı. Dünyanın en çalışkan, en kahraman bir milletinin menâfi'ini âlem-i İslâm'ın menâfi'iyle birleştirdi, on milyondan fazla asker çıkarabilecek Almanları İslâm muhibbi yaptı. Bu, yirminci asrın mu'cizesidir. Dîn-i mübînin yükselmesi icin irâde-i ilâhiyye böyle ta'alluk etti. Bu bir fazl-ı Sübhânîdir. Bunun kadrini bilmeli, şükrünü edâ etmeli. Bu da ancak bütün müslümanlık âleminin cihâda iştirâkiyle olabilir. Bugün her Müslüman elinden gelen fedakârlığı dirîğ etmeyecektir. أُوَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ Buldukları (وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقِفْتُمُوهُمْ yerde o İslâm düşmanlarını gebertecekler, başlarını ezeceklerdir. Felâh ve sa'âdet müslümanlar ve onlara zahîr olanlar için; nekbet ve izmihlâl de müslüman düşmanları içindir. Yakında inşâallâh o düşmanların bütün tâc ü tahtlarının remâd-ı hâle inkılâb etmiş olduğunu göreceğiz. Bu âkıbetten kurtuluş yoktur. Avrupa'da bugün seller gibi [141] akan kanlar, hânümânlar söndüren felâketler, musîbetler hep İslâm'ın intikāmı, hep mazlûm milletlerin âhıdır.

O zulüm ve ceberût, o sîm ü zer, o zîb ü ihtişâm, o mekr ü nifâk, o zulm ü fesâd medeniyetinin ufûlünü seyr etmek... Yâ Rabbi, İslâm için ne büyük bir sa'âdettir!...

H[ha].

ELVÂH-I İNTİBÂH

Çanakkale Bombardımanını İdâre Eden Kim?

Dünyanın en bayağı müfsidleri oldukları halde muslih ve hayr-hâh görünmekte İngilizler kadar mâhir bir kavim yoktur. Onlar bu fazîhayı nikāb-ı riyâ ile perde-pûş olarak irtikâb ederler. Teessüf olunur ki müslümanlar uzun bir zaman o nikāb-ı mel'ûn ile örtünen dâm-ı felâketi göremediler ve pek aldandılar. Tasfîr'in dediği gibi "Koynumuzda yılan büyütmüşüz" de haberdâr olmamışız! Ne kadar doğru! İşte o hâin yılanlardan birisi olan Amiral Limbos!.. Müslümanların rûhunu ezmek emelimel'ûnunun arkasında koşan ve karşılarında bütün mehâbetiyle dikilen Çanakkale'ye bombalar yağdıran Nemrûdların başında imiş. İşte milleti "hâin kara yılan"

şeklinde enzâr-ı intibâhımıza arz eden mücessem hıyânet, mücessem fazîhat! Ne ibret-âmiz bir levha!

* * *

Reşâdiye ve Sultan Osman Çanakkale Bombardımanına İştirâk Ediyor:

İngiliz hıyânet ve fazîhatinin hiç afv edilmeyecek, unutulmayacak denâetlerinden biri de Sultan Osman ve Reşâdiye'yi gasb ile hissiyât-ı İslâmiyyeyi son derece rencîde ve istihkār etmesi; müessis-i devletimiz ve halîfe-i mu'azzamımız hazretlerinin nâm-ı mübeccellerini taşıyan iki dridnotumuza "Ajangur" ve "Kerbi" adlarını vermesi; daha sonra da onları, beyza-i İslâm'ı himâye ve muhafaza için milletin dişinden, tırnağından artırarak verdiği iânelerle alınan o dridnotları aleyhimizde kullanması, o yetîm ve sâhibsiz tanılan hukūk-ı İslâm'ı bilâ-pervâ çiğnemesidir. Sanki daha hâlâ uyumakta olduğumuzu, hiç aldırmayacağımızı zan ediyor! Fakat ²(الْوَاحِدِ الْقَهَارِ), (الْوَاحِدِ الْقَهَارِ)

* * *

Piyerloti de Bombardımana İştirâk Ediyor:

Zavallı Piyerloti pek kızmış, o kadar kızmış ki bu sinn-i şeyhûhetinde bile, mizâc-ı şâ'irânesiyle beraber Çanak-kale makbere-i cahîmîsine gömülmeyi şimdiden göze almış. Lisân-ı hâliyle diyor ki: "Ey müslümanlar, sizi ben severim. Fakat öyle uykudan uyanıp da bizimle münâza'aya, hukūkunuzu istihsâle uğraşmaya kalkışacak olur iseniz ben de size i'lân-ı harb ederim. Tâ Çanakkale'ye gelir, bombardımana iştirâk ederim." Ne belîğ bir söz! Ey Fransa'nın münâfık şâiri! Keşke bunu çoktan söyleyeydin....

* * *

¹ Bakara, 2/191.

² (الْمُلْكُ) yerine (الحكم) kelimesi ile yazılmıştır. Mü'min, 40/16. "Bugün hüküm kimindir? Kahhar ve tek olan Allah'ındır" şeklinde soru cevap şekline dönüştürülmüştür.

³ Ål-i İmrân, 3/118.

ederler; artık size olan buğz u adâvetlerinin şiddeti ağızlarından taşan kelâmlarından anlaşıldı, ma'ahâzâ kalblerinde gizledikleri husûmete nisbetle bu pek ehvendir; eğer düşünüyorsanız, bu hakīkati pek çok âyât ve alâmât ile size bildirdik."

ŞUÛN

Teblîgāt-ı resmiyye:

Canakkale:

- 18 Şubat: Bugün düşman donanmasının bir kısmı Çanakkale Boğazı medhalindeki bazı bataryalarımıza yarım sâ'at neticesiz ateş etmiştir.
- 19 Şubat: Bugün düşman sefâini ke'l-evvel Çanakkale medhal bataryalarına karşı te'sîrsiz ateşlerine bir müddet devam etmiştir.
- 20 Şubat: Düşman donanması dün akşam geç vakit bombardımanı teşdîd ile Seddülbahr ve Kumkale mevâzi'i civârına, toplarımızın ateşinden masûn kalan sâhilin müsâid kısımlarına sandallar ile asker çıkarmaya teşebbüs etmiş ve bidâyette bu hareketlerine müsâade olunmuş ise de Seddülbahr tarafına çıkan altmış kadar düşman yirmiden ziyâde maktûl ve mecrûh vererek kâmilen kayıklarına firâr ile çekilmişler ve Kumkale tarafına çıkan ve mikdârı dört yüze bâliğ olan düşman 80 kadar maktûl vererek aynı sûretle perişan ve tard edilmiştir. Her iki müsâdemede altı şehîd ve 25 mecrûhdan başka zâyi'âtımız olmamıştır. Dünkü âkıbet üzerine düşman donanması bugün müte'addid parçalara ayrılarak Adalar Denizi sâhilinde Dikili, Sarmısak, Ayvalık gibi müdâfa'adan ârî açık mevâki'i neticesiz bombar[142]dıman ederek çekilmiştir. Düşmanın Saros Körfezi üzerinde uçan tayyâresinden evvelâ iki kişi kendisini denize atmış ve ba'dehû tayyâre de denize düşerek gāib olmuştur.
- 21 Şubat: Dün bugün Çanakkale Boğazı'na karşı düşman filosunun ciddî bir hareketi görülmemiştir. Dün denize düştüğü bildirilen düşman tayyâresinin tayyâre bataryalarımızdan edilen ateş neticesinde hasâra uğradığı teeyyüd etmiştir.
- 22 Şubat: Bugün düşmanın altı zırhlısı Çanakkale Boğazı'na karşı ateşe devam etmiş ve bunlara tabyalarımız tarafından kemâl-i muvaffakiyetle mukābele olunmuştur. Öğleden sonra sefâin-i mezkûreye Majestik ve İrezistibil nâmındaki İngiliz sefâin-i harbiyyesi de iltihâk etmişse de tabyalarımızın ateşi altında bir Fransız zırhlısının saff-ı harbden hâric kılınması ve bir İngiliz zırhlısının da müte'addid isâbetlerle hasârzede olması üzerine düşman sefâin-i harbiyyesi sâ'at üçü çeyrek geçe manevra yaparak geri çekilmeye mecbûr olmuştur ve bu suretle

ateşe hitâm verilmiştir. Tabyalarımızda lehü'l-hamd hiç bir hasâr yoktur.

- 23 Şubat: Bugün öğleden sonra dört İngiliz zırhlısı Çanakkale Boğaz bataryalarımızın müessir ateş menzili haricinden fâsıla ile ateş açmışlar ve hiç bir netice elde edemeyerek Bozcaada istikāmetine çekilmişlerdir. Maârız körfezinde bulunan bir düşman kruvazörü Hurrâb, Bolayır civârına uzaktan ateş ederken bil-mukābil endâhtımızdan mezkûr kruvazörün güvertesine iki merminin isâbeti görülmüştür.
- **24 Şubat:** Bugün düşmanın üç zırhlısı Seddülbahr istihkâmâtı civarındaki piyade siperlerimizi fâsılalı sûrette te'sîrsiz bombardıman etmiştir. Mevcud sisden istifâde ile torpil hattına yaklaşmak isteyen torpil taharrî gemileri bataryalarımızın ateşleriyle tard olunmuşlardır.

Kafkasya:

- **19 Şubat:** Kafkas cebhesinde ileri karakol müsâdemâtından başka zikre şâyân tebeddül yoktur.
- **21 Şubat:** Kafkas cebhesinde yeni bir tebeddül yoktur.

Irak:

- 21 Şubat: Bin beş yüz mikdarında iki süvari alayı, bir mitralyöz bölüğü ile bir mikdâr topçudan mürekkeb İngiliz kuvvetleri Kurna'nın cenûbunda Nüseyle mevki'indeki ileri kıtaâtımıza ta'arruz etmişlerse de vukū' bulan muhârebede düşman 200'ü mütecâviz maktûl ve mecrûh bırakarak Şu'aybe mevki'ine doğru ric'at etmiştir. Düşmandan bir mitralyöz iğtinâm olunmuş ve iki topu gayr-i kābil-i isti'mâl bir hâle getirilmiştir. Bizden 10 şehîd ve 15 mecrûh vardır.
- 23: Kārûn Nehri mecrâsından ilerlemek isteyen İngilizler yeniden bir mağlûbiyete uğradılar. (3) tabur piyade serî' ateşli iki sahra ve iki cebel topuyla bir mitralyöz ve süvari bölüklerinden mürekkeb İngiliz kuvvetleri Şubat'ın 18. günü Ehvaz civârındaki mevâzi'imize ta'arruz etmek istemişlerse de mücâhidîn ve müfreze-i askeriyyelerimizin bil-mukābil ta'arruzları neticesinde düşman dört yüz maktûl yüzlerce mecrûh ve bir mikdâr esîr bırakarak Kārûn Nehri'ne atılmış ve ba'dehû Bender-i Nâsırıye'nin cenûbundaki vapurlarına makhûren çekilmiştir. Maktûlîn miyânında bir İngiliz binbaşısı ile dört İngiliz zâbiti bulunmuştur. Düşmandan bilcümle teferruâtıyla cebehâneleriyle beraber 3 top beş yüze yakın tüfenk iki yüz kadar at ve bir çok malzeme-i sıhhiyye iğtinâm olundu. Buna mukābil zâyiâtımız hamd olsun pek ehemmiyetsizdir.

İzmir:

Düşman filosundan iki zırhlı, bir kruvazör, İzmir sâhil istihkâmâtını uzaktan üç saat bombardıman etmiş ve hiç bir te'sîri olmamıştır.

20 Şubat: Bu sabâh kable'z-zevâl saat sekizde biri

Fransız üçü İngiliz düşman sefâin-i harbiyyesi arkalarında beş aded büyük tonda torpil taharrî gemisi olduğu halde İzmir istihkâmâtını tekrar bombardımana başlamış bir buçuk saat sonra ateşi kesmiştir. Bataryalarımızın mukābil endâhtından düşmanın evvelâ ateş açan bir zırhlısına yedi mermi isâbet etmiş ve torpil taharrî gemilerinden biri de batırılmıştır. Dün ve bugünkü bombardıman neticesinde cem'an dört şehîd 7 mecrûhdan başka zâyiâtımız yoktur.

23 Şubat: Dün üç düşman zırhlısı İzmir istihkâmâtına uzaktan büyük fâsılalarla üç saat kadar neticesiz ateş açmış ve ba'dehû çekilmiştir. Bugün öğleden evvel bu te'sîrsiz ateşlerine bir saat müddet yine devam ettiler. Her iki bombardımandan hiç bir zâyiât ve hasârımız yoktur.

Karadeniz:

24 Şubat: Evvelki gün Karadeniz Rus filosu, kendi sâhillerinde kesfiyâtta bulunan hafîf filomuzun uzaklığından bil-istifâde Kilimli, Zonguldak, Kozlu ve Ereğli limanlarını bombardıman etmiştir. Zonguldak'da Fransız mahallesinde Fransız Hastahanesi'yle on beş hâne tahrîb olunmuş ve limanda Taksiyara ismindeki Yunan vapuru batmıştır. Limana yaklaşmak isteyen bir düşman torpidosu bataryalarımızın ateşiyle yaralanarak geri çekilmiştir. Ereğli'de ahşâb köhne Rum mahallesine atılan mermiyâtın te'sîri ile elli kadar hâne muhterik olmuş ve Yunan teb'asından Rus vapurları acenta müdürü mecrûh ve familyası ile iki çocuğu telef olmuştur. Limanda İtalya bayrağını hâmil (Prensipe Sacvano) vapuruyla evvelce Ruslardan iğtinâm olunan Neva Vapuru, Heybeliada ve Perisya vapurları tamamıyla batmış ise de mürettebâtı kurtarılmıştır. Bu dört mevki'de altı saat bombardıman neticesinde askerden ve ahâlîden hafîf sûrette yedi mecrûh vardır.

Dârü'l-Hilâfe:

Maârif-i İslâmiyye'nin İhyâ ve Teceddüdü – Şeyhülislâm Hayri Efendi hazretlerinin Maârif-i İslâmiyye'nin ihyâ ve teceddüdü hususundaki himem-i celîleleri cidden şâyân-ı memnûniyyettir. Böyle buhranlı zamanlarda bile sarf-ı mesâ'îden geri durulmuyor. Gerek evkāf mekteplerinin, gerek medreselerin ve tedrîsâtın ıslâhı hakkındaki teşebbüsât ne kadar mühimdir. Bu mesâ'î-i mebrûrenin nasıl nâfi' semereler vereceği bilâhare anlaşılacaktır. Ahlâk-ı İslâmiyyeyi bozmadan neşr-i maârif edebilmek bu memlekette mühim bir mes'eledir. Şeyhülislâm Efendi hazretlerinin ta'kīb buyurdukları mübeccel gāye bu olduğu anlaşılıyor. Cenâb-ı Hak muvaffak bilhayr buyursun.

Istılâhât-ı İlmiyye Encümeni – Diğer tarafdan bilumûm ıstılâhât-ı ilmiyenin vaz' ve tashîhi ve bilhâssa Dârü'l-Hilâfet'i'l-Aliyye Medresesi'nin felsefe ve hukūk ve sâir derslerinde mütedâvil ta'bîrât ve ıstılâhâtın tevhîdi maksadıyla İzmirli İsmail Hakkı Bey, Doktor Mustafa Münif Paşa, Fuad Hulûsî, Ma'rûf er-Rasâfî, Hüseyin Avni, Kemâl Âtıf ve Doktor Gālib ve Salahaddin Refik ve İzzet Beylerden mürekkeb olarak taraf-ı sâmî-i Meşîhat-penâhîden bir İstılâhât-ı İlmiye Encümeni teşkîl edilmiştir. Mezkûr encümen geçen gün dâire-i sıhhıyye-i meşîhatte akd-i ictimâ' etmiş ve ders vekîli mu'âvini Nâil Beyefendi tarafından celse küşâd olunarak İsmail Hakkı Beyefendi müttefikan riyâsete bil-intihâb ifâ-yı müzâkerâta ibtidâr olunmuştur.

Hukuk Matbaası Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

18 Mart 1915

2 Cemâziyelevvel 1333 Perşembe

5 Mart 1331

Cild: 13 - Aded: 331

MÜSLÜMANIN VATANI ŞERÎATİN HÂKİM OLDUĞU YERDİR

Sadr-ı a'zam Saîd Halim Paşa

Birçoğumuzun hâlâ anlayamadığı, anlayanlarımızın da bir türlü anlatamadığı şu büyük hakīkati bu kadar belîğ, bu kadar kat'î bir lisân ile teblîğ edilmiş; hem de bütün saâdetini vatan-ı İslâm'ın saâdetinde gören sadr-ı a'zamımızın lisân-ı sıdkıyla teblîğ edilmiş görmek bizim için ne azîm bir mazhariyettir!

Eâzımı böyle düşünen bir ümmetin fevz ile felâh ile mübeşşer olması kadar tabîî bir hak tasavvur olunamaz. Cenâb-ı Âdil-i Mutlak'ın sâye-i tevfîkınde biz bu hakkın, pek yakın bir âtîde, bütün cihân-ı beşeriyyet tarafından teslîm olunduğunu göreceğiz.

İstikbâlimiz olanca revnakıyle, olanca füyûzuyle parlayıp dururken içimizde hâlin geçici merâretlerine bir az daha göğüs germeyecek kimse yoktur. Azmimizde, mücâhedemizde sebât edelim, tevfîki de Allâh'tan bekleyelim.

[144] MÜDÂFAÂT-I DÎNİYYE

CEVÂZIN AHKÂM-I ŞERÎATTEN OLUP OLMADIĞI

Mansûrîzâde Saîd Beyefendiye -Geçen haftaki cevâbın mâba'di-

Biraz da nâsırınızın sözlerini gözden geçirelim! Nâsırınız *Sebîlürreşâd*'ın 303. sahîfesindeki intikādâtıma cevap vermeye kalkışıyor, ona da lâyıkı vechile bir cevap verelim:

Elif-Nâsırınızın kavlince "ta'bîr-i diğer ile" ifâdesinde bir takım maânî mündemic imiş!

Her zaman câiz ile mübâh arasında tesâvî bulunmadığını, açıktan açığa bu adem-i tesâvî kasd olunduğunu göstermek maksadıyla "ta'bîr-i diğer" ile denilmiş de harf-i tefsîr olan "ya'ni" ile zikr olunmamış; hüsn-i ilzâm sâikasıyla biraz düşünüp bu maânîyi anlamaya vakit bulamamışım, kelime oyuncakları ile meşgūl olmuşum.

Kardeş! Haydi "ta'bîr-i diğer ile" ifâdesi ile "ya'ni" ifâdesi arasındaki farkı kabûl edelim. Câiz ile mübâh arasındaki tesâvî bulunmadığını irâe etmek için "cevâz ta'bîr-i diğer ile mübâh" mı demek lazım gelir? Yoksa "câiz ta'bîr-i diğer ile mübâh" demek mi iktizâ eder? "Câiz ta'bîr-i diğer ile mübâh" dendikten sonra câiz ile mübâh arasında tesâvî yoktur diye i'tirâz vârid olmuş olsaydı böyle bir cevabınız doğru olabilir idi. Yoksa bu cevap asla doğru olamaz.

İbâha ile mübâh arasındaki farktan gaflet ettiğinizin ikinci delîli de aynı makālede 359'ncu sahîfede "Mübâh: Fiil ve terkte mücâzât olmaması" dediğiniz halde makālenin başında "Şer'de ne fiil ve ne terki talep olunmayan şey" diye ta'rîf ediyorsunuz. Halbuki bu ta'rîflerin biri ibâhanın, diğeri mübâhın ta'rîfidir. Demek ki gaflet muhakkaktır.

Be- Nâsırınız tedlîs etmediğini, müşteriden metâın ayıbını örtmediğini, maksadını tervîc için böyle bir harekette bulunmadığını, tenvîr-i hakīkat uğurunda çalıştığını beyân ediyor.

Eğer müddeâsında sâdık ise ne a'lâ! Fakat cevâza hükm-i şer'î değildir diyen bazı Mu'tezile olduğu halde evvelâ zât-ı âlîleri tarafından beyân-ı âlîniz vechile telvîhin kavlinden ba'zı Mu'tezile isminin tayy edilmesi, sâniyen nâsırınız tarafından alelıtlâk beyân olunması müşteriden (kāri'den, alelhusûs usûl-i fıkhın bu bahsine vâkıf olmayan zâttan) metâın (cevâz hükm-i şer'î değildir mes'elesinin) ayıbını (bazı Mu'tezile mezhebi olduğunu) setr etmek tedlîs değil de nedir? Demek ki tedlîs mütehakkıktır.

Cim- Nâsırınız (Vâhidât-ı semân) denilen vahdetle-

rin bulunmamasını tenâkuza esas tutarak "Nâmütenâhî olan umûr-ı mübâha ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınmaz" kazıyyesinin kendi sözü olduğunu, "Nâmütenâhî olan umûr-ı mübâha ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınır" kazıyyesinin başkası tarafından îrâd olunması tasavvur olunan bir muâraza-i mutasavvere olmakla beynlerinde tegāyür bulunmadığını beyân ediyor, daha tuhafı "nasıl oldu da mantıkın tenâkuz bahsini fıkha soktu" sözünü de ilâve ediyor.

Ma'lûm-ı âlîleri olsa gerektir ki vâhidât-ı semân şerâiti kâfî değildir. Bu re'y kudemânın re'yidir. Şemsiyye'de bile "Vahdeteyn" şerâiti tercîh olunmuştur.

Mantık-ı cedîde göre tasavvurât-ı mürekkebede bile tenâkuz bulunur. Tenâkuzdan kurtulmak için yegâne çâre tasavvurâtı, anâsır-ı tasavvurâtı tahlîl etmektir. Zikr olunan iki kazıyye tahlîl olunmadığından tenâkuz görülememiştir. Bir kere tahlîl edelim, cihet-i kazâyâya bakalım da tenâkuzu mevdana cıkaralım:

"Nâmütenâhî olan umûr-ı mübâha ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınamaz" kazıyyesi muharririn kavlince iki bâdireden münezzeh olmak zarûretine müstenid olmakla mahmûlün mevzûa sübûtu zarûrî olur.

Zarûrete ta'lîk olunan kazıyyenin kazıyye-i zarûriyye olacağında şüphe yoktur. Muharrir indinde zarûrî olan bu kazıyyenin nakīzı hiçbir vechile kabûl olunmamak lazım gelir. Yoksa kazıyye kazıyye-i zarûriyye olmaz.

"Nâmütenâhî olan umûr-ı mübâha ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınır" kazıyyesi başkasının sözü olmakla beraber muharrir tarafından imkâna ya'ni bu "Hükm-i takrîr mâhiyetinden başka bir mâhiyete mâlik değildir" kazıyyesine ta'lîk olunuyor. İmkâna ta'lîk olunan kazıyyenin kazıyye-i mümkine olacağında da şüphe yoktur.

Muharririn kavli mûcebince nâmütenâhî olan umûr-ı mübâhanın ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınması mümkün olamaz. Yoksa şerîat iki bâdirenin ibrâz edeceği ayıp ve noksan ile muttasıf olur. Şerîat bunlardan ta'bîri vechile gökler kadar münezzehtir.

Bu beyâna göre muharrir indinde nâmütenâhî olan umûr-ı mübâhanın ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınması mümkün değildir. Başka bir taraftan îrâdı mutasavver olan "Nâmütenâhî olan umûr-ı mübâha ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınır" kazıyyesi her ne kadar muharririn sözü değil ise de muharrir indinde mümkündür. Çünkü muharrir bu kazıyyeyi imkâna ta'lîk etmiştir.

İşte nâmütenâhî olan umûr-ı mübâhanın ahkâm-ı şer'iyye dâiresine alınması muharrir indinde hem gayr-ı mümkün, hem mümkün oluyor. Muharrir birinci kazıyyede adem-i imkânı ikinci kazıyyede imkânı kabûl ediyor. Böylece tenâkuza dûçâr oluyor. Fil-vâki' tasavvurât tahlîl olunmaz ise, cihet-i kazâyâya bakılmaz ise tenâkuz

göze çarpmıyor. Tenâkuz kâffe-i ulûmda, kâffe-i efkâr-da, efkâr-ı fukahâda hâkimdir. Mantık-ı umûmî ancak adem-i tenâkuz kānûnunu te'mîn eder, her bir fikir, fikr-i fakīh de dâhil olduğu halde bu kānûn hâricinde fâsid olur. Fakīh mantık-ı umûmî kānûn[u] hâricine çıkamaz.

[145] Fıkhın tenâkuzdan bahs edip etmeyeceği mes'elesi için *Mecelle*'nin kavâid-i külliyyesine mürâcaat oluna. Demek ki tenâkuz mütehakkıktır.

Dal- Nâsırınız intikādımızı doğru bulmuş olacak ki cevâbında mezhebini terk ediyor. "Nâfîye ancak umûr-ı zarûriyyede delîle lüzûm yoktur" diyor, burada insâf gösteriyor.

He- Nâsırınız medlûl ile delîl arasındaki farkı gördüğünü, şu kadar ki delîlin medlûl, medlûlün delîl makāmında isti'mâli mücâz olduğunu, *Alâka* nâm risâleden naklen delîl ile medlûl arasında "Dâlliyet ve Medlûliyet" alâkası bulunduğunu beyân ediyor da yine yanıldığını meydana koyuyor.

"Burada (Delîl-i sem'îsiyle ta'bîrinde) medlûlü delîl yerinde isti'mâlimiz" sözü yine delîli medlûlden fark edemediğini isbât ediyor.

Farz edelim ki medlûl diyecek iken mecâzen delîl lafzı îrâd eylemiş! Buna bir şey demem! Fakat delîli zikr edip medlûlü kasd ettiği, delîli medlûl yerinde kullandığı halde medlûlü delîl yerinde isti'mâl demekle yine delîl ile medlûlü karıştırmıyor mu? Muharrir medlûlü delîl yerinde değil, belki delîli medlûl yerinde isti'mâl eylemiştir.

Alâka nâm risâleden nakl ettiği dâlliyet ve medlûliyet alâkasına gelince muharrir burada şimdiye kadar dûçâr olmadığı büyük bir hatâya dûçâr olmuştur. Şöyle ki: Alâka risâlesinde zikr olunan dâlliyet ve medlûliyet alâkasından maksat dâl veya delîl veya medlûl lafızları değil, belki dâl olanlar, delîl olanlar, medlûl olanlar, bu elfâzın tenâvülü bulunanlardır

Dâlli zikr edip medlûlü kast etmek lafzı zikr edip ma'nâyı irâde etmek gibidir: (فهمت الالفاظ) terkîbinde olduğu gibi.

Kezâ medlûlü zikr edip dâlli kast etmek ma'nâyı zikr edip lafzı irâde etmek gibidir: (قرأت المعانى) terkîbinde olduğu gibi. Nitekim risâlenin şârihleri böylece maksadı îzâh ediyorlar. Bir kere Hâfız Seyyid Şerhi'ne, Karatepeli'ye, hâşiyesine mürâcaat olunsun.

Ne hâcet! Dâlliyet ve medlûliyet alâkasını şârihler söylemese bile yine böyle yanlış anlamamalıdır. Çünkü dâlliyet ve medlûliyet alâkasından maksat muharririn anladığı vechile olsaydı alâkāt-ı sâire meselâ masdariyet: Masdar lafzını zikr edip sâdır ma'nâsını kast etmek, külliyet: Kül lafzını zikr edip cüz' ma'nâsını kast edmek, illiyet: İllet lafzını zikr edip ma'lûl ma'nâsını kast etmek ilh... demek olacak idi.

Bîçâre musannif Mahmud el-Antâkî böyle yanlış anlaşılmamak için bir takım emsile îrâd etmiş, meselâ alâka-i masdariyyete ni'met ma'nâsında müsta'mel olan "yed" lafzını, alâka-i külliyyete parmak uçları ma'nâsında müsta'mel olan "esâbi" lafzını, alâka-i illiyyete sıcak ma'nâsında müsta'mel olan "nâr" lafzını ilh... misâl îrâd eylemiş, alâka-i dâlliyet ve medlûliyete misâl îrâdına lüzum görmemiştir.

Alâkāttan maksat elfâzın mütenâvilleri olduğu, alâkāt-ı sâire emsile ile îzâh olunduğu halde anlaşılıyor ki mücerred dâlliyet ve medlûliyet alâkasında misâl zikr olunmadığından muharrir şaşırıp kalmıştır.

Delîl ile medlûl arasında bir alâka bulunabilir. Fakat o alâka dâlliyet ve medlûliyet olamaz. Demek ki zühûl muhakkaktır.

ÂLEM-İ İSLÂM – ALMANYA VE İ'TİLÂF-I MÜSELLES

Figaro'ya cevap:

Figaro cerîdesinin son nüshalarının birindeki başmakāleyi okuduk. Muharrir bu makālesini iki esas üzerine tertîb ediyor:

Birincisi Almanların İ'tilâf-ı Müselles hükûmetleri arasına nifâk sokmak için Fransızlar aleyhine bir takım neşriyât-ı kâzibede bulundukları; ikincisi ise ahâlînin Fransa hükûmetine olan sadâkatini ihlâl maksadıyla yine Almanların Afrika'da da tahrîkât icrâ eyledikleri iddiâsından ibârettir. Sâhib-i makāle bu husûsta öyle tafsîlâta girişiyor ki tenâkuz ile mâlâmâl olduktan başka hepsi yalan, hepsi hakīkatin şekl-i muharrefidir. Biz evvelâ bu iki esâs hakkındaki mütâlaamızı bildirmek; sonra da hakīkate ve insâniyete hizmetle karşımızdaki milletlerin efkâr-ı umûmiyyesini uyandırmak istiyoruz. O bîçâre milletlerin efkâr-ı umûmiyyesini ki hükûmetlerinin zimâmdârânıyla ricâl-i matbûâtı tarafından durmayıp aldatılıyor ve bu şirzime-i ihtirâsın sû'-i siyâseti yüzünden başlarına yağmadık tûfân-ı mesâib kalmıyor!

Gerek Almanya devlet-i fahîmesinin; gerek Hilâfet-i mukaddese-i İslâmiyyeye sâhip olan Devlet-i Osmâniy-ye'nin –ki sizler desâisinize, ifsâdâtınıza revâc vermek için hakkında daima "Türkiya" ta'bîrini kullanıyorsunuz—; gerek bütün âlem-i İslâm'ın cihân-ı beşeriyyet hakkında yalnız bir maksadı vardır. Makāsıd-ı mutasavverenin en nezîhi, en âdili olan; insâniyetin rahat ve saâde-

tini herşeyden ziyâde tekeffül eden bu maksat ise gāyet sarîhtir; kizb ile, tahrîf ile mâhiyetini değiştirmek kābil değildir. O da sudur ki: Her millet, her devlet istiklâl-i siyâsîsine tamamıyla sâhip olarak yasamalıdır; dünya bütün akvâmın ticaretine tarsı açık olmalıdır; bu husûsta kimsenin kimseye mümânaata hakkı bulunmamalıdır; milletler arasındaki cidâl her birinin kendisinden yüksek gördüğü diğer milletin seviyesine çıkmak, yahud daha ziyâde yükselmek için silah-ı sa'y ve mücâhedeye [146] sarılmasını îcâb eden rekābet-i haseneden başka bir şey olmamalıdır. Bir millet kendisinden daha müterakkī gördüğü diğer millete bu terakkīsinden dolayı düsman nazarıyla bakmamalı; bilakis terakkī-i insâniyyete daha ziyâde hizmet etmiş olmak i'tibâriyle şâyân-ı hürmet ve muhabbet görmelidir; bir fert, yahud bir millet diğer ferdi, yahud milleti ilimde, edebde, sınâatte, ticârette, servette, nâsın hürmet ve muhabbetini kazanmakta kendisinden daha ileride görünce onun bu rüchânını te'mîn eden esbâbı araştırmalı; terbiye ve tahsîlin fâikıyyeti, san'atın fazla metâneti, muâmele-i ticâriyyenin daha suhûleti, elhâsıl kanâat, hüsn-i hulk, hüsn-i muâmele, şefkat, ihlâs, hilm, hayırhâhlık gibi evsâf ve mezâyâ-yı güzîdeye sarılmak sûretiyle o mevkii elde etmeye çalışmalı. İşte dünya durdukça terakkīsine müntehâ tasavvur edilemeyen kemâlât-ı beşeriyyeyi ihrâz husûsunda kendisinden istifâde edilecek kuvvet böyle bir rekābet-i nezîhe olabilir ki gerek ümmet-i İslâmiyyenin, gerek Almanların istediği bundan başka bir şey değildir. Nitekim haşmetli İmparator hazretleri Tanca'yı teşrîflerinde "Ben yalnız iş, amele, bir de tezgâh tanırım; bu üç şeyden başkasına müdâhaleyi hatırıma getirmem" buyurmuşlardı. İşte, mâhiyet-i necîbe ve makāsıd-ı nezîheleri müşârun-ileyh gibi hakīkaten nazîri bulunmaz bir vücûd-ı kâmil tarafından şu sözlerle temsîl olunan, Alman milletini müslümanlar o günden i'tibâren kendileriyle tamamıyla müttehid gördüler; o millete karşı son derecede hâlis bir muhabbet beslemeye başladılar; haklarında hiçbir fedâkârlığı esirgemediler; bu ittihâd-ı fikrî ve kalbîyi açıktan açığa i'lân etmek ve hakīkī bir ittihâd-ı mâddî ile birleştirerek kuvveden fiile çıkarmak için fırsata muntazır oldular. Zîrâ pek iyi biliyorlardı ki böyle bir ittihâdın vukūu ânında insâniyet rahat yüzü görecek; zaîfler kavîlerin tecâvüzünden emîn olacak; kavîler birbiriyle boğuşmak ıztırârından âzâde kalacak; nâhak yere beşerin kanı dökülmeyecek; servetler saâdet-i beşeriyyeyi te'mîn uğurunda sarf edilecek; milletler yekdiğeriyle hürmet ve meveddet-i mütekābile dâiresinde ihtilât edecek; mesâlih ve muâmelât-ı âlem kāide-i adl ü insâfa mürâât şartıyla tebâdül eyleyecek; kâinâtta sulh ve sükûn hükümrân kesilecek; hak her yerde nüfûzunu yürütecek; bâtıl hiçbir yerde dikiş tutturamayacak; her tarafta mes'ûd bir umrân, i'mâr ma'nâsına gelen bir isti'mâr görülecek. İşte gerek Hilâfet-i İslâmiyye'nin, gerek müttefiki bulunan Almanya hükûmetinin bir taraftan ulûm, fünûn, âlât-ı harbiyye ve ricâl ile, diğer taraftan hakāyıkı neşr, erâcifi tezyîf, efkâr-ı âlemi tenvîr, gāfilleri îkāz gibi vesâit ile istihsâline çalıştıkları gāye bundan ibârettir.

Lâkin Ingiltere, Fransa, Rusya hükûmetlerinin başındaki eşhâs ile bunlar tarafından satın alınmış olan gazetecilerinin kısm-ı a'zamı ancak bir maksat arkasında kosuyorlar ki o da bütün ümmetleri istiklâl-i siyâsîsinden mahrûm bırakmak; hepsini kendi boyundurukları altına almak; servetlerini, mülklerini, ticâretlerini kâmilen yed-i ihtikârlarına geçirmek; ne kadar menâbi'-i kesb ü san'at varsa cümlesine kendileri sâhib olup başkasına bir sey bırakmamak; âlem-i insâniyyeti ilelebed behâim derekesinde bulundurmak; bîçâreleri kendi hesaplarına işletip ellerinin emeğinden, alınlarının terinden sonuna kadar bedâvâ tene'um için her türlü terakkıyât-ı ilmiyye ve fikriyye ve maddiyyelerine olanca kuvvetleriyle hâil kesilmek; müteâlî, yahud teâlîye nâmzed gördükleri akvâma sâika-i hasedle her türlü fenâlığı revâ görmek; ve böylelerini mahv için iktizâ ederse bütün dünyayı harâb etmekten cekinmemek sûretinde hülâsa edilebilir!

Artık bu maksada vüsûl için durmayıp hazırladıkları âlât-ı harbiyye ile o âlât-ı harbiyye gibi hisden, irâdeden mahrûm bıraktıkları milyonlarca beşeri istihdâm ve tadlîl-i efkâr, taklîb-i hakāyık, tervîc-i bâtıl, ifsâd-ı ukūl gibi; hissiyât-ı necîbeyi, ihtisâsât-ı fâzılayı mahv gibi; akvâm arasına ilkā-yı şikāk gibi her türlü vesâit-i mel'ûneye mürâcaat ederek bütün insâniyetin azâb içinde, ızdırâb içinde kıvranmasını kendi bakā-yı mevcûdiyetleri için zarûrî görürler; bu vicdansız milletlerin kendilerinden başkasına karşı olan nazarları behâime karşı olan nazarları gibidir, hatta behâim, cemâdât onlara nisbetle daha kıymetlidir. Bunların olanca şiddetleri, şenâatleri insâniyete, bâ-husûs boyundurukları altına düşmek felâketine ma'rûz kalan zavallı ümmetlere müteveccihtir. Zîrâ ta'kīb ettikleri gāyenin şenâati, ittihâz eyledikleri siyâsetin şeâmeti, bir de bütün dünyayı esâret altına almakla teskîn olunabilecek ihtirâsları sâikasıyla nazarlarında kendilerinden başka ne kadar ümmet varsa düşmanlarıdır. Onun için her türlü vâsıta-i mel'ûneye, her türlü mezâlime mürâcaat ederek ba'zan intikām, ba'zan te'mîn-i istikbâl maksadıyla o bîçârelere karşı hücûmdan geri durmazlar. Bundan daha garîbi şudur ki: Bunlar kendi vatandaşlarına bile merhamet etmezler. Evet, vatandaşlarının servetini kendi emellerine hâdim ettikten, onları kendi maksatları uğurunda behâim gibi kullandıktan başka gâh pek nâçîz bir bedel mukābilinde; gâh vatanperverlik nâmıyla aldatarak hakīkatte hiçbir nef'i, hiçbir vech-i meşrûu olmayan; ne bir hakkın, ne bir saâdetin te'mîni gāyesine ma'tûf bulunmayan muhârebât-ı mühlikeye sevk ederler. Milyonlarca beserin mahvıyla neticelenen bu muhârebeler sırf kendi ihtirâsât-ı sefîlelerini te'vîd için ihtiyâr olunmaktadır ki hem kendilerine, hem milletlerine ebedî bir la'netten başka bir şey kazandırmaz. Işte şimdiye kadar miktarı beş milyona yakın beşerin; o, her ferdi mensûb olduğu ümmete birçok zaman, birçok servet, birçok meşakkat bahâsına mâl olan yığınlarca ebnâ-yı âdemin mahvını istilzâm eden bu muhârebeye âlem-i insâniyyeti sürükleyenler İngiliz, Fransız, Moskof milletlerinin re's-i kârında bulunan birkaç harîs-i gāfil eşhâstan başka kimse değildir. Maksatları ise önlerinde bulunan her kuvveti devirmek, küre-i arzı yalnız kendi aralarında taksîm etmek, sekene-i arzı esâretleri [147] altına almak, ibâdullah ile bildikleri gibi oynamaktır. Hasmetli Almanya İmparatoru hazretleri bunlara ne kadar nasîhatte bulundu; açmak istedikleri harbin tevlîd edeceği netâyic-i elîmeyi kendilerine ne kadar açık bir sûrette gösterdi. Lâkin dinlemediler. Zîrâ ihtirâsât-ı sefîle kulakları sağır, gözleri kör eder.

Bugün âlem-i beşeriyyet iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısmı teşkîl edenler sebîl-i sedâdı ta'kīb edip gidenlerdir ki insâniyetin saâdetini, rahatını müdâfaa için olanca kuvvetleriyle çalışıp duruyorlar. İkinci kısma dâhil olanlar ise girîve-i dalâle sapanlardır ki insâniyeti mahv için, insanları hırmân-ı ebedîye düşürmek için zavallı beşeri aldatıp duruyorlar da bu mel'ûn harekete "medeniyeti müdâfaa, hürriyete nusret" ismini veriyorlar.

Görülüyor ki bizler bütün bu fenâlıkları karşımızdaki üç hükûmetin mukadderâtını dest-i ihtirâsına alanlara, evet, yalnız onlara hasr ediyoruz. Zîrâ kat'iyyen biliyoruz ki bu üç milletin efrâdından birçokları olan işlere râzı değildirler. Bu husûsta bizim ta'kīb etmekte olduğumuz maksad-ı mübeccele kalben iştirâk etmektedirler. Geride kalan halkın efkâr-ı umûmiyyesi ise büyükleri tarafından iğfâl edilmiştir. Halbuki bir millette muazzez maksad ta'kīb eden velev tek bir adam bulununca o millete hürmet etmek, vebâli geride kalanların boynuna yüklemek vâcib olur.

O halde, ey hazret-i muharrir, müslümanlarla Almanlar bu hakīkatleri neşr edip de âlem-i beşerin efkârını tenvîre çalışırlar ve onları tarîk-ı sedâda da'vet ederler ve senin gibi erbâb-ı iğfâlin desâisine kapılmamak için fikirleri îkāza uğraşırlar; yahud efkâr-ı umûmiyyenizi milletinizin birkaç asırda toplayabildiği yirmi milyardan fazla altını Rusya gibi bir müstebid hükûmete kaptırmış olduğunuzu kendilerine ihtârda bulunurlarsa bu bir hatâ mı olur? Evet, siz milletinizin elinden aldığınız bu parala-

rı Moskoflara verirken milel-i sâire hakkında beslemekte olduğunuz makāsıd-ı vahşiyyeyi istihsâle o vahşî kavmi muîn ve müzâhir olacak hayal etmiştiniz. Heyhat!

Rusya hükûmeti sizin gibi eşhâs vâsıtasıyla milletinizi soyarak bu, yüklerce altını memleketine taşırken düşündüğü ne idi biliyor musunuz? Kendi levâzımını ikmâl ile o koca ayı bir kolunu şark-ı karîbe, diğerini şark-ı aksâya atmak, kafasını da Akdeniz'e çıkarmak idi.

Eğer bu maksadı istihsâl edebilseydi, dünya yüzünde ne senin gibi eşhâsın, ne de mensûb olduğunuz milletlerin zerre kadar nüfûzu kalmayacaktı. İşte sizler siyâsetteki hamâkatiniz sâikasıyla milletinizin olanca servetini Rusya gibi bir hükûmeti takviye uğurunda heder ettiniz. Harbihâzır ne müdhiş bir hatâda bulunduğunuzu size gösterdi. Zîrâ görüldü ki Rusya hükûmeti size yardım etmek şöyle dursun, kendisini müdâfaadan âciz. Târîh sizi hamâkatle, vahşetle, vahşîlere müzâheretle ithâm edecektir.

Pekâlâ. Müslümanlarla Almanlar bu hakāyıkı neşr edince yalan söylemiş, iftirâda bulunmuş, yahud Araplarla alelıtlâk akvâm-ı şarkıyyeden her hangi birini tahkīr etmiş mi addolunmak lazım gelecek? Yok yok, hakāyık-ı bâhireyi bî-pervâ söylemeye yalancılık demek yalancılığın, müfterîliğin müntehâsıdır. Fazla olarak bunu âlem-i beşerriyyete hakīkat sûretinde yutturmaya çalışmak hamâkat-i müfritadır. Sonra neşr-i hakāyıka çalışanları teşnîa kalkışmak o hamâkate bir de gılzat ilâve eylemektir. Daha sonra bu yalanların ibâdullah arasında revâc bulacağına inanmak bütün âlem-i insâniyyeti hayrını şerrini, nef'ini zararını tefrîkten âciz cemâdât derekesinde muhakkar görmektir.

Ey muharrir-i muhterem, senin o parlak makālen gerek mensûb olduğun milletin, gerek müttefiklerinizin mukadderâtına hâkim olan eşhâsın zamâirini öyle vâzıh bir sûrette bildiriyor ki azıcık hisden nasîbedâr olanlar için mâhiyetleriniz hakkında ufacık bir şüphe kalmıyor. Kastettiğiniz gāyeyi pek acîb, lâkin pek sarîh bir sûrette gösteriyor.

Makālenin sonunda diyorsun ki: "Tunusluların menâfii hâmîlerini değiştirmeye kalkışmamalarını sûret-i kat'iyyede îcâb eder. Zâten bu hakīkati hissetmiş olduklarını bid-defeât gösterdiler. Zîrâ Tunuslular ne Türk istîlâsı altına girmeyi, ne de Alman çizmesi altında kalmayı istemezler."

Bu sözün de kalb-i hakīkatten ibârettir. Zîrâ Tunuslular; büyük küçük; kadın, erkek ... hepsi; hatta para ile elde etmiş olduğunuz bazı erâzili bile; hiçbir vakit Fransızların kendilerine hâmî olduğu i'tikādında değildirler. Bunların îmân ettikleri bir hakīkat varsa o da şudur: Fransızlar Tunus'un başına belâ olmuşlardır. Tunus'u sâhib-i hakīkīsi olan Hilâfet-i İslâmiyye'nin elinden gasb etmişlerdir. Tu-

nus devlet-i Hilâfet olan Devlet-i Osmâniyye'nin eczâ-yı memâlikindendir. Tunuslular Osmanlıdırlar. Bir imtiyâzları var ise hükûmet-i Osmâniyye'nin fermânlarla kendilerine bahş etmiş olduğu dâhilî imtiyâzlarına mâlik olmalarıdır. Halîfe tarafından ihsân olunan bu fermânların muktezâsına muvâfık olmayan her hareket Tunusluların indinde gayr-ı mu'teber ve gayr-ı meşrû'dur. Binâenaleyh Fransız istîlâsından kurtulmak, hakkı sâhib-i meşrûuna iâdeye çalışmak demek; Tunuslularca kendilerinin menfûru göstermek istediğin Türk istîlâsı altına girmek olmayıp; bilakis nazarlarında en mukaddes, en muazzez bir gāyedir, her lahza bekledikleri mes'ûd bir hayattır.

Alman çizmesi altında kalmalarına gelince, ey muharrir bilmiş ol ki: Ne Tunuslular Alman çizmesi altındadır, ne de müslümanların dostu olan Almanlar şimdiye kadar böyle bir emel beslemiştir. Bilakis Almanlar onların hürriyetlerini, şereflerini ve şeref-i Hilâfet'i te'yîd için çalışmıştır. Bu [148] husûsta en kavî bir delîl var ise o da müşâhededir. Hayır, ey muharrir, Tunuslular sizin çizmeleriniz altındadır. Şayet sözünü aks edip de "Ne de Fransız çizmesi altında kalmayı isterler." demiş olsaydın hakīkatin tâ kalbine isâbet etmiş olacaktın ve biz de sana teşekkür edecektik. Lakin sen makālenin bidâyetinden nihâyetine kadar tahrîf-i hakāyıkı iltizâm etmişsin.

Diyorsun ki: "Otuz seneden beri himâyemiz altında bulunan Tunusluların bu sâyede iktitâf eylemiş oldukları semerâtı lisân-ı şükrân ile i'tirâf edeceklerini zannederiz. Binâenaleyh ondan bahse lüzûm görmeyiz ..."

Ey hazret-i muharrir, Tunusluların bu i'tirâftan bahs etmevisinize ve i'tirâfın tafsîlâtına girismevisinize tesekkürler ederiz. Bununla beraber ben yine Tunusluların sizin hakkınızdaki hissiyâtını şuracıkta bildirmek istiyorum: Tunuslular an-samîmilkalb i'tirâf ederler ki Fransa himâyesi bunların elinde umûr-ı idârelerine âid hiçbir irâde ve tasarruf bırakmamıştır. Nitekim Tunus Beyi yerine Fransızlardan olmak üzere bir nâib-i hükûmet, başvezir ve maârif nâzırı yerine yine Fransızlardan bir kâtib-i umûmî nasb etmiş, her eski idârenin başına yine Fransızlardan birer reîs ve her memleketteki kāidin yanı başına yine Fransızlardan bir müfettiş ta'yîn etmiştir. Sonra yeni bir takım idâreler te'sîs etmiştir ki hepsinin gerek rüesâsı, gerek müstahdemîni kâmilen Fransızdır. Re'y, nüfûz tamamıyla bu yeni me'mûrların elindedir. Tunus Beyi'nden polis neferine varıncaya kadar hiçbir ferd için kendi başına bir iş görmek, âmirleri bulunan Fransızların emri lâhık olmadıkça kendiliklerinden bir harekette bulunmak kābil değildir. Siyâsî, hukūkī, medenî, mâlî, askerî bütün mesâilde yerliler ecsâd-ı meyyite kabîlinden olup bu ecsâdı harekete getiren ervâh kâmilen Fransızdır. Yine Tunusluların Fransa himâyesinden iktitâf eylediği semerât-ı nâfiadan olmak üzere arâzî kâmilen yerlilerin elinden çıkmış, erbâb-ı isti'mâr! nâmı verdikleri Fransızların eline gecmiştir. Bu maksadın husûlü için Fransızlar garîb bir takım tarîklere mürâcaat etmişlerdir. Söyle ki: Ahâlî elindeki arâzî dört kısma münkasemdir. Birincisi arâzî-i harâcivvedir. Bu nevi' arâzînin her parcası efrâd-ı milletten birine âid olup satmak, başkasına vermek, vakf etmek, veresesine bırakmak gibi bütün tasarrufât sâhibinin hakkıdır. Bütün bilâd-ı İslâmiyyede yegâne kānûn-ı tasarruf olan ser'-i serîf muktezâsınca efrâdın mâlik olduğu bu hukūkun hicbirine Halîfe-i A'zam tarafından bile müdâhale câiz olamaz. Sâhibi muayyen olan harâcı te'diye ettiği müddetçe malına sahiptir. Halbuki Fransa himâyesi bu hukūku tamamıyla pâymâl etti. Arâzî-i harâciyyeyi yüzlerce seneden beri selefen an-halef tevârüs sûretiyle sâhip olan eşhâsın elinden aldı ve bunların hükûmete âid olduğunu i'lân etti. Tunus Beyi'ni bu arâzînin erbâb-ı isti'mâra (Fransızlara) verilip başkasına verilmemesi hakkında bir emir ısdârına mecbûr etti. Kezâlik topraklarını satarken yerli müslümana satmamalarını; yalnız İtalyanlara, İspanyollara, Mûsevîlere, elhâsıl yerli müslümandan mâadâsına satmalarını şart ittihâz etti. Bu sûretle vatanın dörtte birine yakın mikdarı milletin elinden cıktı. Dün arâzî sâhibi olup mülkünü isleten müslümanlar bugün Fransızların yanaşması kesildi. Bîçâreler erbâb-ı isti'mâr denilen Fransızların koyunlarını, sığırlarını, domuzlarını güdüyorlar; tarlalarını sürüyorlar.

İkinci kısma dâhil olan arâzî arâzî-i vakfiyyedir. Câmi'lerin, zâviyelerin evkāfi gibi. Bu nevi' arâzî en kıymetdâr topraklardan müteşekkil olmak üzere mühim bir yekûn teşkîl eder, ki evvelce millet istîcâr sûretiyle bu arâzîden intifâ' ederdi. Nezâreti ise Meclis-i Şer'î'ye âiddi. Zîrâ mal esâsen milletin malı olup kānûn-ı şer'î muktezâsınca vakf edilmiş ve nezâreti hükkâm-ı şer'a tefvîz olunmuş idi. Halbuki Fransa himâyesi ne şerîate, ne ölenlerin vasıyyetine, ne kalanların hukūkuna riâyeti aklına getirmeyerek bu arâzî hakkında da keyfî bir takım kavânîn vaz' etti. Bunu da zavallı ahâlînin elinden alarak erbâb-ı isti'mârın dest-i ihtikârına geçirdi.

Üçüncü ve dördüncü kısma dâhil olan arâzî emlâk-i hürre ve evkāf-ı hâssadan ibârettir ki bunlar da birer birer sâhiplerinin elinden çıktı. Şöyle ki: Ya Fransızın biri bir hektar toprak satın aldığı halde komşusu bulunan müslümanın yüz hektarlık arâzîsini benimsedi, Fransa mehâkimine mürâcaat olununca da bit-tabi' Fransız haklı çıktı, fazla olarak hak sâhibi mahkûm oldu; yahud bu arâzîden bir kısmı Tunus hükûmetinin parasıyla satın alındı, ki bu para hakīkat-i hâlde ahâlînin kendi parasıydı. Bu da ahâlînin elindeki toprağı alarak erbâb-ı isti'mâra vermek maksadıyla te'sîs edilen Zirâat İdâresi vâsıta-

sıyla icrâ edildi. Zirâat İdâresi'nin bu sûretle eline geçirdiği arâzîden yerliler çıkarıldıktan sonra o arâzî kemâli müsâade ile Fransızlara taksîm olundu. Bundan başka o arâzîyi i'mâr için kendilerine külliyetli sermâyeler de bahş edildi. Yerli müslümanlar Fransa kānûnu mûcebince bu müsâedâtın kâffesinden mahrûm bırakıldı.

Yine Tunusluların Fransa himâyesinden kazandıkları menâfi'den olmak üzere Sâdıkıyye ismindeki külliye-i muazzama zabt edildi; Tunus'taki diğer maârif müessesâtı gibi Fransız me'mûrlarına verildi. Gerek bu külliyede, gerek diğer medreselerde ta'lîm ve tedrîs yalnız Fransız lisanıyla hiçbir faydası olmayan bir takım ehemmiyetsiz mebâdî-i fünûna hasr edildi. Programlar da talebeye gāyet az ma'lûmâtı pek uzun zamanlarda telkīn etmek maksadı gözetilerek tertîb olundu. Hatta Fransa ricâli cerîdelerinde alenen dediler ki: "Himâye altında bulunan bir millet kesb-i irfân eder de himâyesi altındaki milletin seviyesine vâsıl olursa hâmî ile mahmî arasında [149] fark kalmaz. Belki yerli olduğu için mahmî hâmî-yi geçer, bu ise bizim himâyeden beklediğimiz maksada münâfîdir."

İşte bu sûretle bütün Tunus kıt'ası Fransa istîlâsına ma'rûz olduğu 33 seneden beri ancak iki müslüman tabîb yetiştirebildi. Bunlardan biri Fransa himâyesinden gördüğü eltâfa müteşekkiren vatanından hicrete mecbûr oldu. Diğeri ise hâlen Tunus'ta oturuyor. Lakin ötekinin berikinin mahsûdu olmaktan bir terakkī göremiyor. Bu iki kimseden başka birkaç da da'vâ vekîli yetişebildiyse miktarı her halde dörtle beş arasında olmakla beraber Fransızlar huzûr-ı mehâkimde bu zavallılarla beraber bulunmaktan imtinâ' ediyorlar.

Bundan başka hayâtının bir büyük kısmını tahsîl uğurunda geçirip şehâdetnâme istihsâline muvaffak olan Tunuslular yetmiş beş, nihâyet yüz Franklık bir hizmet bulabilmek için kapı kapı dolaşmak ıztırârında bulunuyorlar.

Ey muharrir-i muhterem! Şu söylediklerim, bilirsin ki, denize nisbetle katre bile değildir. Zâten mu'tâd-ı kadî-miniz olan tahrîf-i hakāyıka, tehdîdlere, asılsız minnetlere kalkışmamış olsaydınız, Tunusluları büsbütün hisden mahrûm cemâdât derekesine indirmeseydiniz bu kadarını bile söylemeye lüzûm görmezdim.

Ey Fransızlar! Siz aldanıyorsunuz. Gafletiniz sâikasıyla pek fâhiş hatâlara düşüyorsunuz. Gurûru bir dereceye vardırdınız ki mahlûkātı bıraktınız da hâlik ve râzıkınız olan Allah'a karşı i'lân-ı harb ettiniz. Bütün edyân-ı semâviyyeden tecerrüd eylediğinizi sûret-i resmiyyede i'lândan çekinmediniz. Memleketinizi fuhuş ile fücûr ile, fesâd-ı ahlâk ile doldurdunuz. Bir haldeki Fransa dünyanın dört köşesinden gelen süfehâ-yı akvâmın ka'besi

oldu. İbâdullaha karşı revâ görmedik zulmü bırakmadınız. Zuafânın üzerine çökerek sâmânını elinden aldınız, hayatlarını söndürdünüz. Fikirlerini işkenceler altında ezdiniz. Ağızlarına gem vurdunuz. Hiç kimsede zulmünüzden şikâyete mecâl koymadınız. Nihâyet müttefiklerinizle beraber bütün dünyayı dest-i gasbınıza geçirerek şenâatlerinizi ta'mîm etmeyi kurdunuz. Lakin hüsrâna düştünüz. İhtirâsâtınıza, hevesâtınıza bâzîçe etmek istediğiniz âlem-i beşeriyeti Cenâb-ı Hak elbette himâye edecektir.

Târîh, kelâm-ı hukemâ, kütüb-i semâviyye şehâdet ediyor ki sizdeki üç fazîhadan yalnız biri ümmetlerin mahvı için bâligan mâ-belag kâfîdir. Halbuki sizler o fazîhaların üçünü de cem' etmiş, hem her birinde gāye-i kusvâya vâsıl olmuşsunuz. Eğer bunlardan vazgeçmez, tarîk-ı hakka rücû' eylemezseniz yevm-i felâketinizin gelmek üzere olduğunu size tebşîr ederim. Bu yevm-i felâket de emîn olun ki pek uzak değildir.

Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî

* * *

MEKR Ü NİFÂK MEDENİYETİ

Avrupa medeniyetinden bîzâr olanlar, o belâ ile hânümânları yıkılan, perîşân ve pejmürde, sefîl ve zelîl olanlar sâde müslümanlar değildir. O ateş, o belâ kendi yurdunu da yakıyor, tahrîb ediyor. Ve bu harâbiyetin dehşet ve kasvetinden korkanlar da bizimle beraber ağlıyor, inliyor ve bugünkü kıyâmet-i kübrânın o belâları yıldırım gibi ifnâ etmesini temennî ediyorlar.

Fil-vâki' rekābet hissi, tefevvuk gāyesi, bugünkü harbi îkā' etti. Bu, bir zarûrettir; hayât-ı beşeriyyenin muvâzenesini te'mîn ve muhâfaza eden kānûn-ı fıtratın muktezâsıdır. أَوْلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً). Görülüyor ki rekābet hissi ve onun bir netîcesi olan tefevvuk gāyesi tabîîdir, dâimîdir. Lahey kongreleriyle, sulh ve müsâlemet diye bir takım kesânın bağırmalarıyla ona mukāvemet edilemez. Bilakis silahlar keskinleştikçe, topların cehennemî ağızı genişledikçe daha kolaylıkla icrâ-yı ahkâm eder.

İşte bugün hiss-i rekābet, gāye-i tefevvuk medeniyet-i hâzıranın îcâd-kerdesi olan cehîmî ve mahv edici âlât ile mücehhez olduğundan o hiss-i rekābet ile insâniyeti yükseltmek ve hayırda, fazîlette müsâbaka ve tefevvuk etmek kasd edilmediğinden medeniyet-i hâzıra yine kendi eliyle îcâd ettiği cehennemler ile yavaş yavaş mahv oluyor. Avrupalılar bunu bilmiyor değillerdi. En büyük ulemâ-yı asırdan V. Esterkaland bunu bütün

¹ Hûd, 11/118.

tafsîlâtıyla yazmış ve medeniyet-i hâzıranın âkıbetini bütün fecâatıyla tasvîr etmiştir. Müşârun-ileyh *Şarkta Siyah Buk'a* nâm kitabında diyor ki:

"Lahey kongrelerinin, o edebî muhârebât-ı salîbiyyenin keskin silahlara, askerlik üzerine hiçbir te'sîri olmayacaktır. Silahları yapan garp zebânîlerinin elidir; onların aleyhinde söz söylemek tam bir kaplana veya bir timsaha akıl öğretmek kabîlindendir. Fakat bu "kan dökmek ve öldürmek" dini, ancak Avrupa'da hükümrân olan ve kan dökmekten başka vazîfesi olmayan gorilla neslinin tedrîcî bir sûrette inkırâzı ile nihâyet bulacaktır. Bu, yavaş yavaş, kendi kendine vâki' ve mutlakā bu gorilla nesli taht-ı esâretine aldığı milletler tarafından zencir-bend olacaktır."

Dürüst düşünenler Esterkaland'ın bu isâbet-i fikrini takdîr ederler. Bu gorilla neslini zencir-bend etmek, bu gorilla medeniyetini gebertmek insâniyet için en müfîd bir iştir. Bu uğurda çarpışan hak silahları muzaffer olursa insâniyet için en hayırlı vazîfe edâ edilmiş demektir.

Fakat medeniyet-i hâzıra bugünkü nizâa rağmen masûn kalırsa ne olur? Bunun cevabını büyük bir edîb ve hak-bîn bir mütefekkir olan *Evryman* gazetesinin sermuharriri bulunan Luk Nors'dan dinleyelim:

"Bazıları diyor ki: 'Medeniyet masûndur.' Fakat bu masûniyetin ma'nâsı milyonlarca insanın yurtsuz kalması, milyonlarca ma'sûm çocuğun ma'den aramak muhâtarasını göze alarak nân-pâresi için uğraşması, taâmın hayâttan kıymetdâr olmasıdır. Evet bu medeniyetin masûniyeti her şeyin eskisi gibi döneceği; ölüm fabrikalarının yine açılacağı; milyonlarca kadın, erkek ve çocuğun yerin dibinde kırbaçlar altında sermayedârân için altın arayacağı; top, tüfenk, süngü [150] ticaretinin ilerileyeceği; hapishanelerin, darağaçların tezyîd edileceği; cabbârlığın devam edeceği; kadınların karın doyurmak için ırzlarını satacağı demektir. Bütün kadın ve erkekler temennî etsinler ki bugünkü kanlı ölüm karnavalı bu medeniyetin ufûlünü müjdelesin."

Pekâlâ. Hepimiz de an-samîmilkalb bu temennîye iştirâk ederiz. Fakat bu ufûlü müjdeleyen alâmet nedir? Cevabını yine Luk Nors'dan dinleyelim:

"Avrupa medeniyetinin sukūtuna en hayırlı delîl Avrupa'nın bugünkü hâlidir. Bu medeniyetin, ihtirââtı, ulûmu, makinesi, düzenleri onu ancak târîhin en büyük harbine eriştirdi. Medeniyet-i Hıristiyâniyye sukūt etti. Ümîd edelim ki harb-i hâzır onu yaratan medeniyetin ölümü ile neticelensin."

Şimdi Avrupa medeniyetinin terakkıyâtını(!) yine Luk Nors'un kalemini istiâre ederek sayalım:

"Bu medeniyet üç şeyde muvaffak oldu: 1) Tefehhuş, 2) Hodgâmlık, 3) Riyâkârlık. Bunlardan mâadâsında herşeyde hâib olmuştur. Bugünkü mezbaha bunları

târumâr edecek yıldırımdır. Buna da hiç kimse teessüf etmeyecektir. Çünkü bu medeniyet, menfaat papaslarının şûriş-i ictimâî îkā' etmek için kullandığı sihirdir. Halbuki medeniyetin meziyeti insanların ictimâına hizmet etmektir. Hâl-i hâzır ise insâniyete şeyn-âver kasvetli, muhâtaralı sû'-i kasdlarla mâlâmâl bulunuyor. Sanki bütün zekâlar top ağzından fışkırmış. Bugünkü ilim vâsıta-i teneffu'dan başka bir şey değil. San'at ve edebiyât ise sıfır mertebesindedir. Nasıl bu mertebede olmaz ki cehennemî akisler yapıyor. Fakat fenâ yahud iyi bunların hicbirisi bu medeniyetle beraber mahv olmayacaktır. Bilakis kurtulacaktır. Bir medeniyetin sukūtunu müteâkıb bir diğeri yerini işgāl eder. Bu da eskisinden fenâ olamaz. Artık siz ey insanları cümleler ve kelimelerden fazla sevenler, bütün kuvvetinizle Allah'ınıza duâ ediniz ki yakında cihan harbi olacak olan Avrupa Harbi hıristiyan medeniyetinin mezbah-ı helâki olsun."

Luk Nors ve Esterkaland'ın bu beyânâtı medeniyet-i hâzıranın mâhiyetini teşrîh ediyor. Fil-hakīka bu medeniyet tam bir İngiliz şâirinin dediği gibi "Kan, altın ve menfaat ekānîm-i selâsesinden müteşekkil bir Jehova'dır ki dalâlet-i beşer gayyâsında yaşıyor." Ma'lûm ya (كل ضلالة) İşte bu medeniyet de bu Jehova da azâbını bugün çekiyor, nâbûd oluyor. Bir vakitler gûyâ bu azâbın karşısına durmak isteyenler sulh ve müsâlemet propagandasını yapıyor, muhteşem Lahey Sarayı'nda ictimâ' ederek, parlak nutuklarla sulhün pâydârlığından, münâsebât-ı insâniyyenin sımsıkı bağlandığından bahsediyorlardı. Bu ictimâ'larda —îrâd olunan nutukların— Esterkaland'a göre— köpeklerin havlamasından farkı yoktur. Orada bağıranların her biri en büyük cabbâr olmak istiyor.

İşte sulh ve müsâlemet diye haykıranların hakīkī niyetleri. Her birisinin gizlediği niyet budur. Yukarıda söylediğimiz bugünkü hiss-i rekābet ve gāye-i tefevvukun erişeceği kemâl(!) de budur. Böyle bir gāyeye varmak isteyen bir medeniyetin âkıbeti elbette inkirâzdır, ufûldür.

Şimdi hakīkī medeniyetin esâsını anlayalım. Esterkaland diyor ki:

"Beşeriyeti ancak adâlet kurtarabilir. Fakat kilâb-ı hâzıranın adâleti değil. Muhabbet ile nurlanan adâlet. O adâlet ki evvelâ hâkimi mahkûmun yerine kor, mahkûmun hissiyâtını hâkime duyurur. Kendisine revâ görmeyeceği bir şeyi başkasına revâ gördürmez. Böyle bir adâletle muhabbet birbirine gülümser."*

^{*} Bu münäsebetle Müslümanlık'ta adâlet sıfatını câmi' olan bir insan nasıl olması lazımgeldiğini âtîdeki fıkra ile anlatmak isterim:

İlmiyle, adliyle hâmis-i Hulefâ-yı Râşidîn sayılmaya kesb-i istihkāk eden Ömer bin Abdilaziz (radıyallâhu anh) zamanının a'lem-i ulemâsından olan Hasan el-Basrî hazretleri imâm-ı âdil hakkında o fârûk-ı sânîye bu mektûbu yazıyor:

"Ey emîrelmü'minîn! Hak Teâlâ imâm-ı âdili her eğrinin doğrultucusu, her mültecînin penâhı, her fâsidin salâhı, her zaîfin kuvveti, her mazlûmun insâf edicisi, her korkanın mültecâsı yapmıştır. Ey emîrelmü'minîn! İmâm-ı âdil şefkatli bir çoban gibidir ki sürüsünün refîkıdir. Ona en iyi mer'âyı bulur. Onu tehlikeli yollara saptırmaktan sakınır, mütevahhişlerden himâye eder, soğuk ve sıcağın ezâsından korur. Ey emîrelmü'minîn! İmâm-ı âdil evlâdını seven bir peder gibidir ki çocukluğunda onun için sa'y eder ve sabâvetinde okutur. Hayâtında onun için kazanır ve ölümünden sonra da müddeharâtı onundur.

Ey emirelmü'minîn! İmâm-ı âdil şefkatli bir vâlide gibidir ki evlâdını sever, halbuki onu kerhen haml, kerhen vaz' etti. Çocukluğu esnâsında terbiyesini verir, uykusuz kalırsa uyumaz. Sâkin olursa o da sâkin olur. Bazan emzirir, bazan memeden keser. Âfiyette olursa memnûn, bir şeyden şekvâ ederse magmûm olur.

Ey emirelmü'minîn! İmâm-ı âdil yetîmlerin vasîsi, fakīrlerin hâzinidir. Bunların küçüklerini terbiye, büyüklerinin levâzımâtını tedârik eder.

Ey emirelmü'minîn! İmâm-ı âdil göğüsteki kalb gibidir ki iyi olur ise göğsü sağlam olur, fâsid olur ise göğsü de fâsid olur.

Ey emirelmü'minîn! İmâm-ı âdil Allah ile ibâdı arasında kāimdir. Allah'ın kelâmını ve halkın sözlerini dinler, Allah'a bakar ve onlara gösterir. Ancak Allah'a inkıyâd ve onları irşâd eder."

İşte Müslümanlık'ta adâlet sıfatı böyledir. Bu evsâftan ârî olanlar âdil olamazlar. Bunu yirminci asrın adâleti ile karşılaştıralım da beşeriyeti kurtaracak adâletin nerede olduğunu hepimiz de anlayalım.

A[ayın]. Z[ze]..

Müşârun-ileyh bu son sözleriyle cidden büyük bir hakīkati buluyor. Medeniyet-i âliyyenin esasını keşf ediyor. Yani Müslümanlık medeniyetine أَنَّ اللهُ يَاْمُرُ بِالْعَدُلِ) ve أَوَالْاحُسَانِ (لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّى يُحِبُّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُ لِنَفْسِهِ) ve 2 (وَالْاحُسَانِ اللهُ عَلَى اللهُ عَلَى اللهُ وَالْاحُسَانِ ve nâ-kābil-i tezelzül esaslar üzerine müşeyyed medeniyete, medeniyet-i İslâmiyyemize âşinâ çıkıyor.

Hülâsa: Hizbü'l-Vatanî'nin gayûr ve fedâkâr reîs-i muhteremi Muhammed Ferîd Beyefendi'nin yine bu sulh kongrelerinin birinde dediği gibi "Sulh ve müsâlemet ancak hiçbir mazlûm ve esîr bir millet kalmayınca pâydâr olabilir, yoksa daima muhteldir." İhtilâli tevlîd eden medeniyetin bugünkü seyl-i belâ ile mahv olmasını, insanlarda hiss-i rekābetin insânîleşmesini, gāye-i tefevvukun fazîletlenmesini temennî edelim. ³(فَمَا كَانَ رَبُّكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ)

Mısırlı Ömer Rıza

Başmuharrimiz Mehmed Âkif Beyefendi ile fâzıl-ı muhterem Şeyh Sâlih eş-Şerîf et-Tûnûsî hazretleri Almanya'dan avdet buyurmuşlardır.

¹ Nahl, 16/90.

² Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü'l-Îmân, 6.

³ Hûd, 11/117.

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

25 Mart 1915

9 Cemâziyelevvel 1333 Perşembe

12 Mart 1331

Cild: 13 - Aded: 332

HADÎS-İ SERÎF

شَهِيدُ الْبَحْرِ مِثْلُ شَهِيدَي الْبَرِّ وَالمَائِدُ فِي البَحْرِ كَالمُتَشَجِّطِ فِي دَمِهِ فِي البَحْرِ كَالمُتَشَجِّطِ فِي دَمِهِ فِي البَحْرِ وَمَا بَيْنَ المَوْجَتَيْنِ فِي الْبَحْرِ كَقَاطِعِ الدُّنْيَا فِي طَاعَةِ الله وَإِنَّ الله عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ مَلَكَ المَوْتِ بِقَبْضِ الأَرْوَاحِ إِلاَّ شُهَدَاءَ الْبَحْرِ فَإِنَّهُ يَتَوَلَّى قَبْضَ أَرْوَاحِ إِلاَّ شُهَدَاءَ الْبَحْرِ فَإِنَّهُ يَتَوَلَّى قَبْضَ أَرْوَاحِ إِلاَّ الدِّيْنَ وَيَغْفِرُ لِشَهِيدِ الْبَحْرِ اللَّهُوبَ كُلَّهَا إِلاَّ الدِّيْنَ وَيَغْفِرُ لِشَهِيدِ الْبَحْرِ الذَّنُوبَ كُلَّهَا إِلاَّ الدِّيْنَ وَيَغْفِرُ لِشَهِيدِ الْبَحْرِ اللَّهُ اللَّيْنَ وَيَغْفِرُ لِشَهِيدِ الْبَحْرِ اللهَ اللَّهُ اللهِ كُلَّهَا وَالدِّيْنَ وَيَغْفِرُ لِشَهِيدِ الْبَحْرِ اللهَ اللهِ اللهُ اللهِ ال

Meâl-i Şerîfi

Deniz cenginde şehîd olanın ecri kara cenginde şehîd olmuş iki kimsenin ecrine muâdildir. Allah yolunda deniz tutan kimse de karada kendi kanına bulanmış kimse gibidir. Denizde iki dalga arasındaki mesâfeyi kat' etmekte sevâb bütün ömrünü Allah'ın tâatinde geçirmek gibidir. Bir de Allah azze ve celle hazretleri bütün ervâhı kabza melekülmevti me'mûr buyurmuştur. Yalnız deniz şühedâsı bundan müstesnâdır ki bunların ruhlarını kabz etmeyi kendisi der'uhde buyurmuştur. Hak Teâlâ kara şehîdinin bütün günâhlarını mağfiret eder. Yalnız borç müstesnâ. Deniz şehîdinin ise bütün günâhlarını mağfiret eder. Borcu da beraber.

Bu hadîs-i şerîf Ebû Ümâme radıyallâhu anhdan mervîdir. Süyûtî bu hadîsi İbni Mâce ile Taberânî'nin *Mu'cem-i Kebîr'*inden nakl ediyorsa da *Sünen-i İbni Mâce*'nin ebvâb-ı cihâdında bulunamadı.

Hadîs-i Şerîf

عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا بَالُ الْمُؤْمِنِينَ يُفْتَنُونَ فِي قُبُورِهِمْ إِلَّا الشَّهِيدَ؟ قَالَ: كَفَى بِبَارِقَةِ السُّيُوفِ عَلَى رَأْسِهِ فِتْنَةً²

Meâl-i Şerîfi

Râşid bin Sa'd'ın ashâb-ı Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellemden birinden rivâyetine nazaran biri: "Yâ Resûlallâh, neden bütün mü'minler kabirlerinde melekeynin suâl ve imtihânına ma'rûz oluyorlar da şehîd olmuyor?" diye suâl etti. Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri: "Şehîdin tepesinde kılıçların parıldaması öyle bir imtihândır ki yeter, artar bile." cevabını verdi.

Bu hadîs-i şerîf Sünen-i Nesâî hadîslerindendir.

Hadîs-i Şerîf

مَنْ طَلَبَ الشَّهَادَةَ صَادِقًا، أُعْطِيَهَا، وَلَوْ لَمْ تُصِبْهُ³

Meâl-i Şerîfi

Şehâdete tâlib olana şehâdet ecri verilir. Kendisine sehâdet nasîb olmasa da.

Bu hadîs-i şerîfi İmâm Ahmed bin Hanbel ile Müslim Enes bin Mâlik radıyallâhu anhdan rivâyet ediyorlar.

Ahmed Naim

[152] MÜDÂFAÂT-I DÎNİYYE

CEVÂZIN AHKÂM-I ŞERÎATTEN OLUP OLMADIĞI

Mansûrî-zâde Saîd Beyefendi'ye:

Taraf-ı âlînizden zemîn ve zamana göre kıymet takdîr olunan i'tirâzâtımıza ta'bîriniz vechile şerîat-i İslâmiyye-ye en muzır bir esâs vaz' eden bir hatâ-i ictihâdîyi ref' ve izâleye hizmet eder dâiyesiyle bu kere cevap vermeye

¹ Suyûtî, Câmi'u's-Sağîr, 7158.

² Nesâî, *Sünen*, Kitâbü'l-Cenâiz, 112.

³ Mülim, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 46.

kıyâm ediyorsunuz? Beş buçuk sahîfe karalayarak yazabildiğiniz cevapta dokuzuncu ve on beşinci maddelerini aynen kabulden başka çare göremeyerek yalnız "Cevâz mes'elesinin emr-i ıstılâhî olmasına" dâir îrâd eylediğim edille-i selâseden ikincisine bir de üçüncüsündeki bir ta'rîfe ilişiyorsunuz. Müdâfaanızı tahlîl ederek kıymet-i ilmiyyesini meydana çıkaralım:

Evvelâ— İlk cevâbınızda "Ya cevâzın ma'nâsı nefyihareci i'lâm ma'nâsından ibârettir ve başka ma'nâsı yoktur; yahud cevâz ahkâm-ı şerîattendir iddiâsında ısrâr edebilmek için başka çare olmadığından cevâz nefyihareci i'lâm ma'nâsında isti'mâl olunur. Bu yolda ıstılâhları vardır diyerek cevâz ahkâm-ı şerîattendir iddiâsında muvaffak oluruz." cümlesiyle maksadımızı iki şıktan birine haml ediyorsunuz.

A birâder! Sebîlürreşâd'ın 298 ile 303. sahîfesinde cevâzın müteaddid ma'nâlarını beyân eylemiş olduğum halde şıkk-ı evveli dermiyân etmeniz bî-ma'nâ kalmaz mı? Makālemiz cevâzın hükm-i şer'î olup olmaması mes'elesinin emr-i ıstılâhî olduğunu, cevâzın ta'rîfinde ihtilâf bulunduğunu eslâfın kitaplarıyla isbât eylemek maksadıyla kaleme alınmakla "Cevâz nefy-i hareci i'lâm" da'vâsının mebdeini beyâna lüzum hissetmemiş isem de 329. sahîfede cevâzın şerîatten olduğunu ayrıca isbât eylemiş idim. Şıkk-ı sânîyi de kasd edemeyeceğim makālemizin mantûk ve mefhûmundan anlaşılmaz mı?

Makālemizde ta'kīb eylediğimiz gāye yeni bir şey imiş gibi ortaya attığınız cevâz mes'elesinin nizâ'-ı lafzî gürültülerinden ibâret olduğunu irâe ile sizi bu gibi gürültülerden kurtararak vâzıh, müstakīm bir yolda musâhabe-i ilmiyeye da'vet idi.

Çi fayda ki bu gibi nizâ'-ı lafzî gürültülerine alıştığınızdan mıdır? Nedir? Hâlâ bunlardan vazgeçemiyorsunuz.

Sâniyen— "Cevâz nefy-i hareci i'lâmdır" da'vâsı "Cevâz hükm-i şer'îdir" da'vâsının mebdeidir, yoksa hem mebdei, hem netîcesi değildir. Zât-ı âlîniz "Cevâz nefy-i hareci i'lâmdır, da'vâsını hem mebde', hem netîce gösteriliyor" diyerek iki buçuk sahîfe karaladıktan sonra müsâdere alel-matlûba kadar varıyorsunuz. Sebîlürreşâd'ın hangi sahîfesinde, hangi kitapta, telvîhin neresinde bunu görmüş iseniz hemen nakil buyurun.

"İbâha (cevâz) nefy-i hareci i'lâmdır" da'vâsının mebdei "Mübîh Allâhtır" da'vâsıdır. Çünkü ilim âlim, zikir zâkir iktizâ ettiği gibi ibâha da mübîh iktizâ eder. Mübîh kimdir? Şüphesiz ki Allâh'tır. Mübîh Allah olunca ibâha binnetîce nefy-i hareci i'lâm demek olur. İbâha nefy-i hareci i'lâm demek olunca bin-netîce ibâha

"cevâz" hükm-i şer'î olur. Bunun müsâdere alel-matlûb neresinde? Olsa olsa sizin zihninizde?

Bütün iddiânıza rağmen "Cevâz nefy-i hareci i'lâmdır" da'vâsının başka bir sebebi, başka bir mebdei vardır: Mübîh Allâh'tır.

Zu'munuz vechile şerîat-i İslâmiyyeye en muzır olan bir esâs "Mübîh Allâh'tır" esâsından müteferri'dir. Bu esâsa da şerîat-i İslâmiyyeye en muzır bir esâs diyecek misiniz?

"Cevâzdaki ıstılâh iddiâsı gibi vücûb ve hürmette ıstılâh iddiâsı yoktur" kavlinize gelince vücûb ve hürmette sübût-ı harec bulunduğundan sübût ve takyîdin hükme muhtaç olacağı cây-ı tereddüt görülememiş, ancak sübût veya hükmün akıl veya şer'î olmasında ihtilâf olunmuştur. Sübût-ı şer'î i'lâmsız, ta'bîr-i umûmî ile hükümsüz olamaz.

Cevâz buna makīs değildir, cevâzda nefy-i harec bulunduğundan nefyin, adem-i takyîdin hükme muhtaç olup olmaması cây-ı mülâhaza görülmüş, evvelemirde ibâhanın nefy-i harecden veya nefy-i hareci hükümden ibâret olup olmamasında, sâniyen hükmün hükm-i aklî veya şer'î olmasında ihtilâf olunmuştur. Her nasıl ta'rîf olunursa olunsun cevâzda harec bulunmadığından ihtilâf ihtilâf-ı ıstılâhî oluyor. Fakat harecin bulunması, sübûtun şer'î veya aklî olması bir takım mesâil tevlîd ettiğinden ihtilâf ihtilâf-ı hakīkī oluyor. Bu husûsta hüsün ve kubh bahsine mürâcaat olunsun.

Hemşehrim! Beyhûde yoruluyorsunuz cevâza hükm-i şer'î değildir demek ile ta'kīb ettiğiniz gāyeye vâsıl olamazsınız. Çünkü "Câizâtı diğer bir asıl cezb eder, câizâtı teşehhî tagyîr edemez, cevâz hükm-i şer'î olmasa bile yine muhtâc-ı istiftâ ve iftâdır" hani bunlara cevap!

Sâlisen-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 maddeleri atlayarak 8. madde ile ne istediğimi anlayamadığınızı beyân buyuruyorsunuz. Bunu anlayamayacak ne var? Sekizinci madde bir kazıyye-i külliyyedir, delîlin kübrâsıdır. Tarîk-ı muânedeyi iltizâm eden hasm-ı suğrâyı kübrânın yanında görür görmez nereye uğrayacağını def'aten anlayarak kübrâyı nazra-i ûlâda inkâr eder endişesiyle kübrâ isbât olunduktan sonra suğrâ yazılmıştır. Teşekkür ederim ki kübrâyı tasdîk buyurdunuz. Artık nazar-ı intikādâtınızı suğrâya: "Câizde maksad ve maslahat-ı [153] şer' vardır" da'vâsına atıf buyurunuz. Burada tertîb ettiğim planımı keşf edemediğinizden nâşî "Bilmem ki bana bunlar pek garip geliyor, ilh" diyorsunuz. Pek doğru söylüyorsunuz. Çünkü kavâid-i ilmiyyenin hâricine çıkmayan makālelerimiz gürültücülere, tahlîl-i mantıkīden gāfil bulunanlara pek garip, pek yabancı gelir; âdetâ a'mâya elvândan bahs eder!

Râbian— Sekizinci maddeyi tasdîk buyurduktan sonra 9, 10, 11, 12, 13 maddeleri atlayarak 14. maddeyi şükürler olsun yine tasdîk buyuruyorsunuz fakat "Umûr-i'tibâriyyenin vücûd-ı hâricîleri yok ise de onlar hadd-ı zâtında sâbit ve mütehakkıktırlar, onların mâhiyet-i hakīkıyyelerini bildirir ta'rîf-i hakīkīleri vardır" diyerek bu kere ilm-i mantıkı ayaklar altına alıyorsunuz, mantık kitaplarının eskisinde, yenisinde, Türkçesinde, Arapçasında, Frenkçesinde "Ta'rîf-i hakīkīler hâricde vücûdu ma'lûm olan bir mâhiyeti ta'rîfde –vücûd-ı hâricîsi olmayan umûr-ı i'tibâriyyeyi ta'rîf ta'rîf-i hakīkī değil, belki ta'rîf-i ismî olur" deniyor. Mantıkıyyûn-ı Efrenc ta'rîf-i hakīkīye Definition reelle diyorlar. Bir kere sorunuz veya düşününüz lügat-i Efrencde umûr-ı i'tibâriyyeye reelle ıtlâk olunur mu?

Hâmisen– On dördüncü madde münâsebetiyle vücüb ve hürmet hakkında uydurduğum ta'rîfleri münâkaşa ediyorsunuz ne acîb şey! Bilirsiniz ki ta'rîf-i ismîler iftirâzîdir; ıstılâhda münâkaşa yoktur.

Haydi buna bir cevap verelim: Emr-i i'tibârî olan bu ta'rîf ta'rîf bil-eamdır. Bazı mantıkıyyîn hadd-ı nâkısda ta'rîf bil-eammı tecvîz etmişlerdir. Uydurduğum bu ta'rîf hadd-ı nâkıstır, ta'rîf bil-eamdır. Bazı mantıkıyyîne göre câizdir.

Daha sonra 15, 16, 17 maddelerden sükût ederek cevâz mes'elesinin emr-i ıstılâhî olduğunu isbât makāmında îrâd olunan edille-i selâseden üçüncüsüne atf-ı nazar ile yalnız hükm-i vaz'înin ta'rîfine ilişiyorsunuz yine ta'rîf münâkaşası!

Buna da hatırınız için bir cevap verelim: Ahkâm iki kısımdır: Biri hükm-i teklîfî, diğeri hükm-i vaz'îdir. Hükm-i tekâlîfî "mâ vaka'a bihi't-teklîf" dir, hükm-i vaz'î: "mâ vaka'a bihi't-teklîf" değildir, hükm-i teklîfî: Doğrudan doğruya ef'âl-i mükellefîne taalluk eder; hükm-i vaz'î: doğrudan doğruya ef'âl-i mükellefîne taalluk etmez, belki evvelemirde hükm-i teklîfîye taalluk eder. Meselâ ahkâm-ı vaz'ıyyeden olan rükün hükm-i teklîfîye müteallik olup hükümde dâhil olur, illet de hükm-i teklîfîye mütealliktir, fakat hükümde dâhil olmayıp onda müessirdir. İlh ...

Ahkâm-ı vaz'ıyye doğrudan doğruya ef'âl-i mükellefine taalluk etmediğinden nâşî "Ef'âl-i mükellefine taalluk etmez" ta'rîfi ile zikr olunmuştur.

Telvîh'te bu husûsta (لامشاحة في الاصطلاح) diyor.

Birâder! Lafzı, sûreti bırak da biraz da ma'nâya, maddeye bak.

Sâdisen-Şerîatin kānûn olduğunu inkâr ettiğimi tekrar edip duruyorsunuz. Sizin ta'rîf ettiğiniz kānûn hakkında şerîat-i celîlemizin bir rüknüdür demiş idim. Şerîatimizi sizin ta'rîf ettiğiniz kānûndan daha vâsi', daha küllî, daha âmm, daha şâmil olduğunu, sizin tasavvurâtınızdan çok yüksek bulunduğunu beyân ettiğim halde tağyîr-i müdde'â ederek ifâdeye kalkışmak safsatadan başka bir şey değildir. Tekrar ediyorum şerîat-i celîlemiz sizin ta'rîf ettiğiniz kānûnu müştemildir, ondan vâsi'dir, ondan gökler kadar yüksektir. Bu ciheti münakaşaya bak!

Makālenizin nihâyetlerine doğru makām-ı tezyîfte ehl-i nükūlden olduğumu beyân ediyorsunuz.

Evet ehl-i nüküldenim: Târîhe hıyânet etmeyerek re'y sâhiplerinin ismini zikr ederim, ehl-i ilmin sözünü felsefenin kabûlü vechile Autorite delîli olarak nakl ederim, şark ve garp ehl-i ilminin âdeti vechile ümmehât-ı kütübü tetebbu' eylerim. Zihnime doğanı hakīkat bilmem, bir hakīkat-i ilmiyyeyi keşf veya isbât veya îzâh maksadıyla îrâd edilen sözleri re'yen kabûl etmesem bile yine ona bir kıymet takdîr ederim; yalnız "hâlifu tearruf" mazmûnunu düstûr-ı hareket edinen, ağızdan çıkan sözü kabûl ettirmek için beyhûde yere uğraşan, karşısında bir müdâfi' görünce aynı nakarat ile mukābeleye kalkışan, (كلام الليل يمحوه النهار) misrâi mâ-sadakınca bir makālede bir türlü, diğer makālede diğer türlü idâre-i kelâm eden, müdâfaanın güç yerlerinden sükût edip nizâ'-ı lafzîde boğulup kalan, tahrîf-i vahşiyyetü'l-efrenc illetleriyle ma'lûl olan aceze-i ümmetin sözlerini iki paraya bile satın almam çünkü "Bey'-i ma'dûm bâtıldır"*

Hülâsa ikisini tasdîk ettiğiniz mevâddan mütebâkī on beş madde ile bunlara ilâve olunan dört maddeyi yani "Usûl-i Hazarî'nin kavli usûl-i fıkha ve hadîs-i şerîfe muvâfıktır, Telvîh'den nakl ettiğiniz delîl da'vânızı müstelzim değildir, mübîh Allâhtır, ta'rîf-i hakīkīler hâricde vücûdu ma'lûm olan bir mâhiyeti ta'rîfdir" da'vâlarını intikāda koyularak altından kalkmaya gayret ederek sözlerimizi keyfen değil, ilmen reddetmeye bakın:

Izmirl

İsmail Hakkı

^{*} Bey'-i ma'dûm bâtıldır esâsı: Ashâb-ı sünenden Ebu Davud, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce'nin; İmâm Ahmed, İbni Huzeyme, İbni Hibbân, Hâkim'in tahrîc ettikleri, Tirmizî'nin Hasen-i Sahîh dediği (اَلَا تَبَعُ مَا لَيْسَ عِنْدَكُ) hadîs-i şerîfine müsteniddir. [Tirmizî, Sünen, Ebvâbü'l-Büyû', 19] Bâtıl ve hezeyân dediğiniz makālenizde "Bey'-i ma'dûm bâtıldır." esâsının başka bir istinâdgâhı yoktur, ancak bir esâs-ı bâtıla müsteniddir diyor idiniz. Hadîs-i şerîfden bu derece gafleti bulunan bir kimsenin fıkıhtan bahs etmesine şaşmamak kābil olamıyor! Biraz da ilm-i hadîs ile meşgūl olmanızı hâlisâne tavsiye eylerim.

[154]

EDEBİYÂT(!)

KAVMİYET HİSSİ, FİKİRLERİ NEREYE SÜRÜKLÜYOR!

Şekāveti Nasıl Saâdet Şeklinde Gösteriyor!

Geçen hafta intişâr eden Türk Yurdu'nun 79'uncu sayısında Cengiz Han'a âid bir kasîde-i medhiyye manzûrumuz oldu. Muharrir bu kasîdesinde Cengiz'i güneşe, bayrağını gökten parçalanma zümrüd nûra teşbîh ediyor; sonra insanı, târîhi Cengiz'e secde ettiriyor; göğü ona zeberced bir saray yapıyor; güneşlere, aylara Cengiz'in tâcını selamlatıyor; Cengiz'e zaferden âbideler diktiriyor; Cengiz'in çıktığı geniş tahtı kıble yapıyor; o "Semâvî Kahramana" İskender'i secde ettiriyor; sonra da "Ulu Hâkānın" büyük rûhunu tahlîl ediyor, oradan "bir ırk, bir millet aşkı" yaratıyor; ve nihâyet Cengiz'in, o "Büyük Gazanfer"in önünde "secde yığınlarıyla" muharrir son temennîsini ızhâr ederek diyor ki: "Lâkin yetmez, Ulu Hâkan, küreyi bir Kızılelma yapmalıydı ateş ve kan!..."

İşte "Edebiyât" serlevhası altındaki o yazıların rûhu bundan ibâret!... Memleketimizin kapısını kırmaya çalışan haydutları taşla tepeleyecek kadar kahramanlıklar gösteren; Mısır çöllerinin kızgın güneşleri altında, Kafkas dağlarının yalçın buzları üstünde arslanlar gibi din ve vatan düşmanlarına savletlerde bulunan kardeşlerimizin şâirlerimize, hatta yabancı muharrirlere bile nâmütenâhî menâbi'-i ilhâm olacak bunca menâkıb-ı hamâseti gözlerimiz önünde parlayıp dururken içimizden birinin çıkıp da İslâmiyet'in de, beşeriyetin de, Türkün de düşmanı olan bir şakī hakkında kasîde-i medhiyye neşr etmesini biz bir türlü havsalamıza sığdıramadık. Eğer zaman müsâid olsaydı, bu husûsta Türk Yurdu'yla uzun uzadıya konuşurduk. Biz şu sırada bu kabîl münâkaşâta hiç de taraftar olmadığımız için, söylediğimiz kasîdenin bazı parçalarını nakil ve bazı hakāyık-ı târîhiyyeyi Türk Yurdu'nun pîş-i ıttılâına tekrar arz ettikten sonra yalnız bir suâl tevcîhi ile iktifâ edeceğiz.

* * *

Cengiz Hân

Ey nûrunun her teli bir mızrak olan korkunç güneş! İnsan sana, târîh sana secde etmiş zuhûrunda! Yanmış büyük rûhunda fezâ kadar bir alev, Canlı cansız her şeye bağırmışsın; —Irkı sev! Millet aşkı yaratmış yüreğinde volkanlar, Bir ışığa bağlanmış milyonlarca vicdânlar, O aşk ile kanlara boyamışsın her yeri, Türk olmayan başlara devirmişsin gökleri; O ateşle düşmanın süngüleri bükülmüş,

Yağan oklar erimiş, damla damla dökülmüş! Gökbayrağın o, gökten parçalanma zümrüd nûr Sarmış o gökleri ki altında Türk bulunur. Tahtın olmuş Asya, gök zeberced bir saray; Selamlamıs tâcını nice günes, nice ay... Hâtırana bas eğsin cekildikce süngüler, Ansın büyük adını güllelerle gümbürder! Târîhe sen diktinse âbideler zaferden, Târîh sana dikilmiş âbidedir, muzaffer! Sen ki çamur küreyi parmağında çevirdin, Taksan ona olurdu süngün çelik bir mihver! Kıble olmak yakısır kılıclara Asya.. O çıktığın geniş taht, o girdiğin dâr makber! Yeryüzünde semâvî bir kahramanlık gösterdin, Secde etsin kabrine mezârıyla İskender! Kırar, yıkar elbette semâ öyle dilemiş, Pençesinde bir avuç kanla doğan gazanfer! Kırdın, yıktın, ezdin, yaktın... Lakin yetmez, ulu hâkan! Küreyi bir Kızılelma yapmalıydı ateş ve kan!"

Türk Yurdu, sahîfe 2512

* * :

Böyle bir kasîde-i medhiyyeye mazhar olan Cengiz hakkında bakalım en meşhûr müverrihler ne söylüyor:

"616 senesi Moğol tâifesi zuhûr edip birçok bilâd-ı İslâmiyyeyi zabt eyledi ve ahâlîsini öldürüp çoluğu, çocuğu esir aldı ki Müslümanlığın zuhûrundan beri ehl-i İslâm'a bu derece müthiş bir felâket ârız olmamıştı. Yanlarında hükümdarları Cengiz Han da bulunduğu halde Zilhicce'nin dördüncü günü Buhâra'yı istîlâ ettiler. Kaleyi muhâsara ve zabt edip içindekileri öldürdüler. Daha sonra da ahâlî-i beldeyi katl eylediler."

Ebu'l-Fidâ

*

"Cengiz şehre girdi ve kaleyi dâiren-mâdâr hasr u ihâta etti ve kale hendeğinin imlâsı için emir verdi. Ahâlî buldukları eşyâyı, hatta câmi'lerin minberlerini ve mesâhif-i şerîfeyi bile hendek içine attılar, hendeği imlâ ettiler. Ondan sonra Moğollar kaleye hücûm ettiler ve cebren kaleye girdiler. Mahsûrîn yaka yakaya cümlesi şehîd oluncaya kadar cenk ettiler. Sonra Cengiz Han ahâlîye kâffeten dışarı çıksın diye emr etti. Ahâlî yalnız üzerlerindeki libâslar ile dışarıya çıktılar. Onun üzerine Moğollar girip şehri nehb ü yağma ve şehirde kalmış olanları katl ve ilkā-yı nâr ile şehri ihrâk eylediler. Buhâra o zaman bir büyük dârülulûm olup fukahâ ve ulemâ ile memlû idi ve pek çok câmi' ve medreseleri var idi. Cümlesi yanıp kül oldu. Ba'dehû Cengiz Han ahâlîyi esir olmak üzere askerine taksîm etti. Nisvân ve sıbyân yekdiğerinden ayrılırken yürekleri delen feryâd ü figānları Moğollara

[155] hiç te'sîr etmeyip onlar hisselerine düşen ehl-i İslâm hâtûnlarının alenen ırzlarına geçiyorlardı. Bunu gören ehl-i İslâm'ın ellerinden bir şey gelmeyip yalnız bükâ ederlerdi."

Kısas-ı Enbiyâ, Cild 11, Cevdet Paşa

*

Zuhûru âlem-i İslâm için büyük mesâibden olan bu şahs-ı muzır Horasan, Kandahar ve Multan cihetlerini tahrîb, ahâlîsini katl-i âm ve Buhâra ile Semerkand, Belh, Herat gibi büyük sehirleri hâk ile yeksân ettiği gibi medeniyet-i İslâmiyyenin âsârından olan nice ma'mûreleri dahi bir daha kesb-i umrân edemeyecek sûrette vîrânelere çevirmiştir. Gāyetle hûnrîz ve zâlim bir adam olup en ziyâde hoşlandığı şey, bî-günâh adamların ve etfâl ve nisânın kanını dökmek idi. Askeri mücerred eğlence için adam öldürürlerdi ve kendisi zabt ettiği yerlerin ekserinde umûm ahâlîyi kılıctan geçirmek emrini verirdi. Altı yüz sene zarfında nice emeklerle vücûda gelmiş ve hatta kable'l-İslâm'ki akvâm ve ümemden dahi kalmış olan nice âsâr-ı umrânı, nice kütüphâneleri, medreseleri, rasathâneleri imhâ eylemiştir. Ulemâ ve hukemâ-yı Íslâm'ın ekser âsâr-ı müfîdelerinin el-yevm mefkūd ve nâyâb olması, başlıca Cengiz ile evlâd ve ahfâdının ve bunların taht-ı emrinde Moğol tâife-i vahsiyyesinin memâlik-i İslâmiyyede îkā' eyledikleri tahrîbât-ı cân-sûzun netîcesidir. El-hâsıl Cengiz Han'ın hurûcu âlem-i Islâm için büyük bir akabe-i musîbet olup her ne kadar çok geçmeden yine kuvvet ve saltanat eyâdî-i İslâm'a avdet etmiş ise de medeniyet-i İslâmiyye bir daha başkaldıramamıştır."

Kāmûsu'l-A'lâm

*

"Moğollar, Türklere nisbetle enli yüzlü, geniş göğüslü, eli ayağı ufak, kalçaları zaîf, esmerü'l-levn, serîu'l-hareke bir kavimdir. En müessir silahları oktur ve öldürmelerinde istisnâ yoktur. Erkek, kadın demezler ve çoluk çocuk ayırt etmezler. Maksatları mülk ve mal değil, nev'-i benî Âdem'in ifnâsı ve ma'mûre-i âlemin tahrîbidir. Cengiz Han hükümdar olunca Moğolların hepsi taht-ı itâate girdiler. Hatta kendisinde ulûhiyet! vehmiyle kulu, kölesi oldular."

Târîhu'l-Hulefâ, İmâm Süyûtî

*

"Cengiz ordusu Buhâra'dan sonra Semerkand'a da musallat oldu. Şehrin etrafında demir kapılar ve kulelerle mücehhez bir sur bulunmakta idi. Asâkir-i muhâfızası 110000 râddesinde olup 60000'i Türkmen ve Kanglı 50000'i ise Tacik¹ ve Acem idi. Türk tâcirleri vatandaşları olan Mongollardan hüsn-i muâmele göreceklerini ümîd

ile şehirden çıktılarsa da cümlesi birden hemen katl olundu. Sonra belde tahrîb ve sekenesi kılıçtan geçirildi. Sonra Belh Hîve'yi Nesa'yı hâk ile yeksân ve sükkânını katl-i âm eyledi. Nişâbûr civârında icrâ olunan katl-i âmda 1,747,000 kişi Herat ve civârında da bir hafta zarfında 1,600,000 kişiyi katl-i âm ederek beldeleri tahrîb ve ihrâk eylediler. Rey, Dînâver ve Hemedân şehirleri de bagy edilip sekenesinin bir kısm-ı mühimmi kılıçtan geçirildi."

Musavver Târîh-i İslâm, Seyyid Emîr Ali

*

"El-hâsıl o zaman bed'-i İslâm'dan beri millet-i İslâmiyyenin başına gelmeyen felâketler gelmişti ki aksâ-yı garb ve şimâlden hurûc eden Ehl-i Salîb, Berrü'ş-Şâm'ın mühim beldelerini zabt eyledikten sonra Dimyat'ı istîlâ ile Mısır'ı tazyîk ederken aksâ-yı şarktan hurûc eden Cengiz orduları dahi müddet-i kalîle zarfında bilâd-ı Mâverâünnehr ile Horasan ve Irak-ı Acem ve Azerbaycan'ı darb u nehb ve nüfûs-ı mevcûdelerinin sülüsânından ziyâdesini i'dâm ile bunca bilâd-ı ma'mûreyi tahrîb eylediler ve nisvân ve sıbyânı öldürüp ve gebe kadınların karnını yarıp karınlarındaki cenînleri telef etmek gibi insanı dilhûn edecek ve tüyleri ürpertecek fâcialar işlediler."

Kısas-ı Enbiyâ, Cild 11, Ahmed Cevdet Paşa

*

" ... buna tûfân-ı âteş veyahud tûfân-ı Hûn denilse şâyândır. Çünkü bir fırkası bir şehre hücûm etse behemehâl bedenden kemik yığınından, hâkisterinden başka bir şey kalmazdı. Bir ordusu bir sahraya uğrasa elbette diz kapaklarına kadar kan ile yoğurulmuş çamura batmadan geçmezdi. Akvâm-ı İslâmın umûmuna bir derece yılgınlık gelmişti ki ..."

Kemal Bey merhûm

*

"Cengiz ordusunun zîr u zeber eylediği yerlerden firâr ile yakayı kurtaran tavâiften biri de Osmanlıların cedd-i a'lâsı olan Kayı Han aşîreti idi. Aşîret-i mezbûre Âl-i Selçuk refâkatiyle Mâverâünnehir'den zemîn-i Îran'a intikāl eden Türk kabâilinden olup Merv muzâfâtından Mahan nevâhîsinde ihtiyâr-ı tavattun etmiş iken gāile-i Cengîziyye zuhûrunda terk-i diyâra ve cihet-i garbiyyeye doğru firâra mecbûr olmuş ..."

Târîh-i Osmânî Encümeni Reîsi Vak'anüvis Abdurrahman Şeref Bey

* * *

İşte müteaddid müverrihlerin hülâsaten bâlâya nakl olunan îzâhâtıyla Cengiz denilen putperestin ne büyük bir İslâm düşmanı, ne zâlim bir beşeriyet düşmanı, ne

¹ Metinde "tâcir" yazılmıştır.

yaman bir Türk düşmanı olduğu tamamıyla anlaşılmıştır. Şimdi *Türk Yurdu* mecmûasından sorarız:

Bütün anâsır-ı İslâmiyye gibi Türklerin arasından da nâmı ilelebed rahmetle yâd olunacak nâmütenâhî eâzım yetişmiş olduğu ve bunların mefâhir-i celîleleri kemiyet ve keyfiyet i'tibâriyle cidden şâyân-ı hürmet bir derecede bulunduğu halde Cengiz'e kasîde söylemekten; Cengiz'in mesel sırasına geçen mezâlimini ta'kīb ettiği gāye-i mevhûmeye hürmeten ma'zûr görmeye kalkışmaktan maksadınız nedir?

Cengiz muazzam bir Türk İmparatorluğu teşkîl etmek istiyormuş da onun için dünyayı kasıp kavuruyormuş!

Evvel yok idi işbu rivâyet yeni çıktı!

"Irkını sev" diyen Cengiz'in defter-i a'mâlinde milyonlarca ma'sûm Türkün de kanı olduğunu unutmamalısınız!

[156]

MAKĀLÂT

DÂRÜ'L-HİLÂFE KAPISINDA SARKINTILIK EDEN ARSIZLAR

~ STE

Canakkale'nin İngiliz ve Fransız donanmaları tarafından bilâ-netîce bombardımanı başladığı gündenberi şark ve garbın gözleri ordu-yı Hilâfet'in göstereceği azm-i dilîrâneyi ve tevârîh-i Osmânî'ye zammedeceği menâkıb-ı hamâseti müşâhedeye koyuldu: Bu pek tabîî bir sey idi. Cünkü Canakkale'nin karsısında düşmanlarımızın göstereceği ye's ve hezîmeti müteâkib harb-i hâzır başka bir safhaya girecektir. Orada ihrâz edeceğimiz kat'î muzafferiyetin netîcesinde İngiltere bir buçuk asırdan beri dillerde destan olan hâkimiyet-i bahriyyesine vedâ' edecek; Fransa o mağrûr başını zillet ve meskenetle eğecek; Rusya her türlü müzâheret ve muâvenetten mahrûm kalarak bî-tâb bir halde serfürûya mecbûr olacaktır. El-hâsıl hak ve adâlet kılıçları bu sâyede kemâl-i itmi'nân ile vazîfelerini îfâda devam ettikleri halde sulh ve müsâlemete, felâh ve saâdete doğru en metîn hatve atılacak ve bî-taraf olanlar istikbâli vâzıh bir sûrette görerek hatt-ı hareketlerini ona göre ta'yîn edeceklerdir.

Çanakkale'nin kahraman müdâfi'leri ihrâz ettikleri ilk zaferle boğazın nâ-kābil-i mürûr olduğunu düşmanlarımıza pek elîm bir sûrette öğrettiler. Düşman donanması artık isterse bir kere daha tâliini tecrübe edebilir. Fakat –bi-avnillâh– hüsrândan, izmihlâlden başka bir şey kazanamayacaktır. Çünkü Çanakkale müdâfi'leri isbât ettiler ki her biri:

ولست ابالی حین اقتل مسلما علی ای جنب کان فی الله مصرعی kavlinin må-sadakı olan bir hamâset ve gayret-i İslâmiyye ile bâb-ı Hilâfet'i sıyânet ediyorlar. Karşıdan düşman donanması görünür görünmez istihkâmların iki tarafında ezânlar okunur, her birinin cebinde birer *Kur'ân-ı Kerîm* olan İslâm mücâhidleri tekbîrlerle top başına koşuyorlar. Böyle fedâkârâne bir azm ile, böyle nurlu bir îmân ile cihâd eden bahadırlar elbette Allah'ın nusretine şâyândırlar.

Çanakkale muzafferiyetinin netâyici cihân-şümûl ve bütün beşeriyetin mukadderâtı ile alâkadârdır. Beşeriyetin mühim bir kitlesini, cihânın büyük bir kısmını hâkimiyetleri altına alarak pençe-i vahşetinde inleten İngiliz, Fransız ve Rusların cabbârlıkları sarsılacak, peyderpey nâbûd olacaktır.

İngiliz ve Fransızların, Çanakkale makber-i cahîmîsine gömecekleri kuvvetler, diğer kuvvetlerin meydana
çıkmasını ve müttehiden düşmanlarımızın üzerlerine
yüklenerek onların hezîmet-i kat'iyyeye dûçâr olmalarını teshîl edecektir. Bir cihetten Hilâfet ordusu Süveyş
Kanalı'nı, İngilizlerin boğazlarını sıkıyorken, ehrâmların
tepesine alem-i tevhîdi dikiyorken, Kafkasya'da Moskofluğu kat'î inhizâma dûçâr ediyorken; diğer cihetten
Alman müttefiklerimiz İngilizleri adalarında hapsederek
açlığa mahkûm, şimâlde Moskofları, cenûbda Fransızları perîşân ve mağlûb edeceklerdir. Bu sûretle cihân pek
büyük bir inkılâbı seyre başlayacaktır.

Görülüyor ki muazzam ordumuzun vazîfesi pek büyüktür. Fakat hiç şüphe yok ki ordumuzun îmânı daha büyüktür. Daha büyük vazîfeleri der'uhde etmeye kâfîdir. Bugün eski mücâhidîn-i İslâmiyyenin hamâset ve besâletini ordumuz bir kere daha târîh-i mefâhiremize kayd ediyor. Ve o târîhin eski güneşi yeniden doğuyor. Kahraman Mehmed Çavuş bugün cihâd eden ordumuzun bir nümûne-i şehâmetidir.

Müslümanlığın intikāmını öyle âteşîn ve hârikulâde bir sâik-ı zî-kudret ile almak için bu derece fedâkârâne cihâd eden bu şanlı gāzî lisân-ı hâliyle eski bir müslüman şâirinin:

kavl-i hakîmânesini terennüm ediyor.

İşte bütün ordumuz hayat uğrunda ölümü istihkār ile milletine hayat kazanıyor.

Böyle bir ordunun uhde-i hamiyyetine Bâb-ı Hilâfet'in muhâfaza ve sıyâneti tevdî' edilmiştir. Onu, o lâ-yetezelzel îmânını muhâfaza ettiği gibi, muhâfaza edecektir. Ve inşâallâh o beyân ettiğimiz netâice destres ve beşeriyetin müncîsi sırasına dâhil olacaktır. Bunu îmânlı ordumuzdan beklemeye hakkımız vardır. Çünkü İngiliz, Fransız ve Moskof siyâset ve kuvveti ancak bu sâyede iflås edecek ve ålem yeni bir devre-i tårîhe, bir devre-i felâh ve saådete mazhar olacaktır.

Mısırlı Ömer Rıza

ÂLEM-İ İSLÂM VE İ'TİLÂF-I MÜSELLES

İ'tilâf devletleri bu âna kadar gerek harben, gerek siyâseten bir iş göremediler. Rusya ve Fransa'nın mağlûbiyetleri günden güne tahakkuk ediyor. Alman, Avusturya, Osmanlı silahlarının fâikıyeti, gālibiyeti bî-taraflarca derece-i sübûta varmıştır. Mazurya, Epir, Çanakkale muzafferiyetleri birbirini vely edip durdu. Yüzbinlerce maktûl ve esîr, külliyetli ganâim alındı. Boğazdaki kılâ' ve istihkâmâtın kuvvet ve metânetleriyle kahraman müdâfi'lerimizin dirâyet ve sebâtları yalnız Avrupa'da değil, cümle cihânda velvele-endâz olmuş ve Osmanlıların bükülmez kollara, yılmaz azim ve metânete mâlik olduklarını bir [157] daha herkese -husûsiyle gaddâr düşmanlara- gösterdi. İngiltere ve Rusya'nın Balkanlarda sarf ettikleri mesâî ve teşebbüsât-ı desîse-kârâne hep bosa cıktı. El-ân onlar bî-taraflıklarını muhâfaza etmekte sebât ediyorlar. Rusya'nın, İngiltere'nin bütün paraları, propagandaları, vaadleri boşa çıktı. Çanakkale bombardımanından da bekledikleri netîce-i siyâsiyye hâsıl olamadı. Herkes bugün kendi derdini düsünmekte ve âtîsinin te'mînini beklemektedir. Çanakkale taarruzundan gāye ve maksat olarak bu âna değin anlaşılan bir hakīkat var ise, Fransa ve İngiltere'nin sırf Devlet-i Aliyye ile müttefikleri arasındaki ravâbıt ve muvâsalatı kesmek ve İstanbul'u tehdîd etmekle Balkanları kendi lehlerine çevirmek ve âlem-i İslâmı korkutmak imiş. Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar olsun ki Osmanlı bataryalarının şaşmaz gülleleri düşmanlarımızın, bütün âmâlini yıktı, gemilerini dehşetli darbelerle denizin a'mâkına gömdü, bizimle eğlenmenin kolay bir iş olmadığını fiilen anlattı.

Almanya'nın menâbi'-i askeriyyesiyle serveti dakīkadan dakīkaya neşv ü nemâ bulmakta ve artmakta olup, kaht ve muzâyaka âsârından aslâ müteessir değildirler. Bugün Alman milletinin harb istikrâzı eshâmına verdikleri ve bu sûretle devlet-i metbûalarına vukū' bulan muâvenetlerinin miktarı on milyar Mark'a, yani beş yüz milyon Osmanlı Lirasına bâliğdir ki iktisâden Almanya devleti gelecek sonbahara kadar bu para ile düşmanlarının göğsüne kurşun saplayabilecek ve askerini tezyîd ve iâşeye muktedir olacaktır. Avusturyalıların Karpatlar'da ve Galiçya'daki mütemâdî muzafferiyetleriyle düşmanı püskürtmekteki mahâretlerini bütün âlem alkışlamakta-

dır. Osmanlıların Kafkasya'da, Mısır hudûdunda, Irak'da İran'da gösterdikleri celâdet ve şehâmetler âtiyen yaldızlı kelimelerle târîh-i harbe geçecek kadar değeri vardır.

İngiltere Canakkale Boğazı'na yarım milyon asker karadan indirmedikce ve avlarca Osmanlı kuvâ-vı külliyesiyle çarpışmadıkça bir şey yapamayacaktır. İngiltere ve Fransa'nın Akdeniz'deki kuvâ-yı bahriyyeleriyle sefâin-i harbiyyelerinin miktarı tam 101 adede bâliğdir ki, bu âna kadar yirmisinden ziyâdesi kısmen batmış ve kısmen saff-ı harbden çekilmek ve ta'mîr için havuzlara girmek mecbûriyetinde bulunmuşlardır. Altı aya kadar hasâr-zede olan gemiler bir daha meydân-ı harbde kendilerini gösteremeyeceklerdir. Mütebâkī sefâin ise birkaçı büyük ve işe yarar oldukları halde, kusûrları küçük sefînelerdir ki, ancak büyük sefâin-i harbiyye maiyyetinde iş görebilirler. İkinci bir hücûm ve plan netîcesinde -ki eğer akılları başlarında ise buna teşebbüs etmeyeceklerdir- yirmi sefîne daha gāib edecek olurlarsa, o zaman Avusturya ve İtalya donanmaları derhal arz-ı endâm edip İngiltere ve Fransa'nın Akdeniz'deki hâkimiyet-i mevhûme-i bahriyyelerinin canına üfürüp muhârebât-ı bahriyyeye hâtime çekeceklerdir.

Kuvâ-yı berriyyeye gelince bu iki dessâs ve serseri hükûmetin yüz binlerce değil, bir tek asker tedârik edebilmeleri muhâldir. Venizelos'un sukūtuyla Gonaris kabînesinin ser-i kâra geçmesi müddeayâtımızın edille-i bâhiresindendir. İtalya-Avusturya münâsebât-ı resmiyyesine bakılırsa, el-yevm her iki hükûmet arasında şu son günlerde resmî bir i'tilâfnâmenin akd ve imzâ edildiği anlaşılmakta ve hatta İrredenta taraftarlarının sükûtları da böyle bir ittifâkın mâhiyetini te'yîd eylemektedir.

Romanya ve Bulgaristan'a gelince, birincisi el-ân mütereddidâne bir tarz-ı siyâset ta'kīb etmekle dûr-en-dîşlik gösterdiğinden, ve ikincinin ise Devlet-i Aliyye ile müttefiklerine lâ-yenfek bir sûrette merbût bulunduğunda şüphe yoktur.

Âlem-i İslâm'ın harekât ve sekenâtına gelince bugün Mısr-ı Şimâlî ile Cenûbî arasındaki ravâbıt ve muvâsalatın resmen munkatı' olduğuna bakılırsa, Sudan'da İngilizler aleyhinde azîm bir kıyâm ve galeyânın hüküm-fermâ olduğu anlaşılır.

İran'daki cereyân da yine İ'tilâf aleyhinde bol bol yol almakta ve müctehidlerin, ahâlînin Devlet-i Aliyye ve cihâd lehindeki nümâyişleriyle temâyülleri iki kere iki dört edercesine hayyiz-i sübûta varmaktadır. Binâenaleyh her hangi kabîne olursa olsun İran'da mutlakā efkâr-ı umûmiyyeye istinâd etmek mecbûriyetindedir ki aks-i takdîrde sukūtu muhakkaktır.

Hindistan'dan Amerika ve Avrupa tarîkıyle -hatta ara sıra İngiliz gazetelerinin i'tirâfâtıyla da- aldığımız ha-

berler Hint ahâlîsinin İngilizlerin zu'm ettikleri gibi pek de boş oturmayarak hemen her tarafta ve husûsiyle Pencap, Sind ve Kalküta cihetlerinde adım başında İngilizler'e karşı müşkilât îcâd etmekte aslâ ihmâl göstermedikleri anlaşılmaktadır.

Yakın zamanda İran'ın vaz'iyeti tahakkuk ettikten sonra behemehâl Afganistan'ın da sükût etmeyeceği bedîhîdir. Her halde bu muhârebe netîcesinde İngiltere'nin telâfîsi muhâl pek çok büyük zararlara uğrayacağı tabîîdir.

Mü'telifler beyninde daha şimdiden başgösteren ihtilâf ve mücâdelât her üc hükûmetin perîşan ve bîtâb olduklarını gösteriyor. İleride İngiltere'nin tek başına kalıp hiçbir müttefike mâlik olmayacağını tahmîn eden siyâsiyyûnun adedi gittikçe ziyâdeleşiyor. İngiltere'nin kendi müttefiklerine karşı harbin bidâyetinden bu âna dek çevirdiği entrika ile oynadığı roller yavaş yavaş tezâhür etmiş ve kendisini muâhezeye başlamışlardır. Boğazların kapalı durup, İngiltere ve Fransa'nın bir şey yapamamaları her halde bugün değilse yarın behemehâl Rusya'yı Almanya ve müttefikleriyle bir sulh-ı infirâdîye sevk etmesi zarûrîdir. Tek başında kalacak olan Fransa'nın Almanya ve Avusturya'ya karşı kaç gün dayanabileceği cây-ı suâldir. Kaldı ki İngiltere daha [158] simdiden askersizliğe, amelesizliğe mahkûm olmakta ve diğer taraftan cihân ile cârî olagelen muâmelât ve münâkalâtı Alman tahtelbahirlerinin savlet ve hücûmundan atâlet ve akāmete mahkûm olmuş ve erzaksızlıkla malzemesizlik yüzünden âvâze-i şikâyeti ayyûka yükselmiştir. Hele Mısır'ı tahlîse me'mûr olan Osmanlı ordusunun Kanal'a doğru vukū' bulacak hücûmları şimdiden İngilizleri titretmektedir ki, bu muvaffakiyetin netîcesi yalnız hıtta-i Mısrıyye'nin halâsıyla kalmayacak, muhteşem, vâsi' olan Hindistan'ın ribka-i esâret ve ceberûttan kurtulmasına yardım edeceği ve İngilizleri varlığından, hayatından mahrûm eyleyeceği şüphesizdir. Çanakkale Boğazı Rusya'nın hulkūmu mesâbesinde olduğu misillü Süveyş Kanalı da İngiltere'nin nefesgâhıdır. Hamden sümme hamden bunların biri el-yevm Devlet-i Aliyye'nin taht-ı temellükünde, diğeri de matmah-ı enzârını teşkîl eyliyor ki, ilkbaharın hulûlüyle onun da taht-ı teshîre gireceği kaviyyen me'mûl bulunmaktadır. Binâenaleyh biz ve müttefiklerimiz Allah'ın lütuf ve keremiyle bugün de, yarın da -hatta sulh masasının başında da- gālib mevkiinde; düşmanlarımız mağlûb ve makhûr mevziinde olsalar gerektir.

S[sin]. M. Tevfik

ŞUÛN

İ'TİLÂF-I MÜSELLESE KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

Teblîgāt-1 Resmiyye:

Karadeniz:

5 Mart: Donanmamızın bir kısmı bugün öğleden evvel Karadeniz'de Kırım şibh-i cezîresinin cenûb sâhilinde Seodosya kasabasının garbında kâin bahriye i'mâlâthâneleriyle torpido poligonunu bombardıman ederek yakmıştır.

Çanakkale:

5 Mart: Bugün öğleden evvel düşman donanması boğaz bataryalarımıza karşı şiddetle ateş açtılar. Muvaffakıyetle mukābele olunmaktadır. Ba'dezzevâl sâat ikide Fransız Bouvet zırhlısı medhal kurbünde batırıldı. Muhârebenin tafsîlâtı hakkında henüz ma'lûmât gelmemiştir.

İkinci Teblîğ: Bugün öğleden evvel sâat on bir bucukta Canakkale Boğazı'nda bataryalarımıza karşı ateş açan dördü Fransız olmak üzere on altı zırhlı, üç kruvazör ve müteaddid torpido botlardan mürekkeb düşman donanmasından bir kısmı, öğleden sonra sâat üçte bataryalarımızın ateş menzili hâricine çekilmiş ve sâat altıya kadar gāyet fâsıla ile bombardımana devam eden sekiz zırhlı bil-âhire bombardımana nihâyet verip uzaklaşmıştır. Fransız Bouvet zırhlısından mâadâ düşmanın bir torpidosu batırıldı. İngilizlerin Irresistable sisteminde zırhlısı, ciddî sûrette hasâra uğratılarak sancak topları suya girmiş bir vaziyette meyl edip harekete gayr-ı muktedir kalmış ve Afrika ismindeki zırhlısı da aynı sûrette hasâra uğrayıp bir tarafa meyl ederek uzaklaşabilmiştir. Diğer düşman sefînelerine vâki' olan müteaddid isâbetlerin derece-i hasârâtı ma'lûm olamamıştır. Yedi sâat devam eden bu şiddetli muhârebe, lehülhamd bataryalarımızın gālibiyetiyle netîcelenmiştir. Metrûk iki kışla ile bazı seyirler aksâmı cüz'î hasâra uğramaktan başka bir zararımız yoktur.

6 Mart: Bugün Çanakkale Boğazı'nda sükûnet-i tâmme vardır. Ağır sûrette hasâr-zede olduğu bildirilen İrrezistibil ve Afrika sistemindeki İngiliz zırhlıları geceleyin boğaz medhali civârında bataryalarımızın ateşleriyle batırıldı. Düşmanın ağır sûrette hasâra uğrayan diğer bir sefîne-i harbiyyesinin Bozcaada'ya doğru sürüklendiği tayyârecilerimiz tarafından görülmüştür. Dünkü bombardımanın şiddetine rağmen istihkâmâtımızdaki hasârâtımaddiyye hamd olsun şâyân-ı hayret bir derecede azdır. Bütün bataryalarımız her dâim ateşe hazır bir halde bulunuyor. İnsanca olan zâyiâtımız ise zannolunmaz derecede cüz'îdir. Dünkü taarruz düşmana, batırılan tor-

pidosundan ve verilen hasârât-ı sâireden başka cem'an kırk beş bin ton miktarında son sistem üç zırhlıya büyük küçük yüz top ve 2500 cana mal olmuştur.

7 Mart: Çanakkale muhârebâtından anlaşıldığına nazaran batmazdan evvel Fransa Bouvet zırhlısına toplarımızdan büyük çaplı iki mermi isâbet ettiği yan taraftan icrâ edilen tarassudâtla kat'iyyen taayyün ve tahakkuk etmiştir. İngiliz Queen Elizabeth zırhlısına obüslerimizden beş, Inflexible zırhlısına dört mermi isâbet vâki' olmuştur. Tarafımızdan yalnız bir uzun menzilli top hasâra uğramıştır. Efrâd zâyiâtı pek az, takrîben 20 şehîdden ibârettir. Bugün düşman donanması Çanakkale'ye karşı hiçbir teşebbüste bulunmamıştır.

8 Mart: Bugün de Çanakkale Boğazı karşısındaki düşman donanmasının en ufak bir teşebbüsü bile vâki' olmamıştır. Diğer dârülharekâtlardan da şâyân-ı teblîğ hiçbir haber yoktur.

9 Mart: Çanakkale'de sükûnet vardır. Madro adasında bir Fransız zırhlısı görünüşe nazaran Gonova[?] ka-

raya oturmuştur. (Madro adası Bozcaada'nın şimâlinde gayr-ı meskûn ufakcık bir adadır.)

10 Mart: Muhtelif dârülharekâtlarda şâyân-ı teblîğ yeni bir hâdise olmamıştır.

Bulgaristan ve Romanya'daki Kāri'lerimize

Sebîlürreşâd abone bedelâtını Filibe'de Balkan İdârehânesi'ne göndermeniz ricâ olunur. Balkan İdârehânesi Sebîlürreşâd'a yeniden abone dahi kayd ediyor. Sebîlürreşad'ın Bulgaristan ve Romanya için abone bedeli seneliği dört mecîdiye, altı aylığı iki mecîdiye bir çeyrektir.

Hukuk Matbaasi

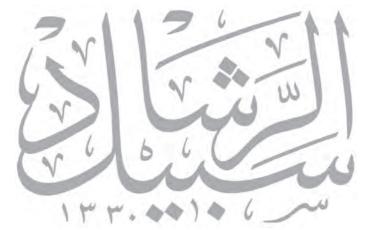
H. Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

1 Nisan 1915

16 Cemâziyelevvel 1333 Perşembe

19 Mart 1331

Cild: 13 - Aded: 333

HİLÂFET-İ MUAZZAMA-İ İSLÂMİYYE HAKKINDA İNGİLİZLERİN HEZEYANLARI

Gāyet mevsûk bir menba'dan haber aldık ki İngiliz nâzırlarından Mister Luid Corc parlamentoda murâkabe-i matbûât mes'elesi müzâkere olunurken "Muhammed (sallâllâhu aleyhi ve sellem) geleli beri hiç kimse çıkıp da onun yeryüzünde Allah'ın halîfesi olduğunu söylememiştir." demiş. Misterin bu sözü matbûât tarafından neşr olunmak istenilmiş ise de sansür sûret-i kat'iyyede men' etmiştir.

Biz, evvelâ müslümanların nazarında hilâfet-i İslâmiyyenin ne demek olduğunu söyleyeceğiz. Sonra nâzırın yukarıdaki hezeyânına nakl-i kelâm edeceğiz. Tâ ki İngiltere hükûmetiyle İngiliz milletinin beşeriyeti aldatmak husûsunda nerelere kadar vardığı ve siyâsetlerinin son zamanlarda ne çıkmaz girîvelere saptığı bütün cihân-ı beşeriyyetin ma'lûmu olsun.

Edyân-ı semâviyyeden birine i'tikād etmiş olan her ferd bilir ki Allâhu zülcelâl hazretleri peygamberler göndermiş, onları kendisiyle insanlar arasında elçi ta'yîn buyurmuş; beşeri zulümden nûra çıkarmak, hevesâta mütâbaattan men' eylemek ve aralarında dîn-i İlâhîyi ikāme etmek için o peygamberân-ı izâmı yeryüzünde kendi tarafından halîfe nasb eylemiştir. Dâvud aleyhissellâma karşı şöyle bir hitâb-ı izzet vârid olduğu Kur'ân-ı Kerîm'de musarrahtır: الأرض النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ Dâvud, biz seni yeryüzüne halîfe nasb eyledik. O halde insanlar arasında hak ile hükmeyle. Bir de hevâya ittibâ' eyleme ki seni Allah yolundan saptırmasın."

<u>Halbuki Peygamberimiz aleyhissalâtü vesselâm</u>

¹ Sad, 38/26.

Efendimiz hazretleri enbiyâ ve mürselînin a'zamı olduğu için Allah'ın yeryüzündeki halîfelerinin de a'zamı olması pek tabîîdir. Zâten aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz arz üzerindeki bütün insanlara bir mebde' ile ba's buyurulmuştur ki o da: Efkârın felsefe-i hakīkıyye ile tashîh ve i'lâsı; ervâhın ahlâk-ı fâzıla ile tezkiyesi; ebdânın âdâb-ı kâmile ile terbiyesi; adlin bütün ibâdullâhı mazhar-ı refâh edecek bir nizâm-ı ekmel ile ikāmesi; dînini kabûl eden, yahud zimmeti altına girmeye râzı olan bütün insanların dâhilî ve hâricî siyâset i'tibâriyle aynı râyet altında cem'i; kulûbün yekdiğere şefkat, muhabbet, muâvenet gibi husûsâtta tevhîdi gibi tafsîli burada uzun sürecek bir çok fazâilden ibârettir.

Cenâb-ı Hak âlem-i İslâm'a sunu da farz etmistir: Aleyhissalátű vesselám Efendimizin irtihállerinden sonra mutlakā bir zâta bey'at edecekler, ki o zât Allah'ın halîfesi olan aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin halîfesi tanılacaktır. Bu zât Nebiyy-i muhteremin ikāme etmekte olduğu vazîfe-i irşâdı, adli, siyâseti, muhâfaza-i âsâyiş için iktizâ eden tedârikât-ı harbiyyeyi te'mîn edecektir. Efrâd-ı milletten her biri için halîfeye itâat ve onun râyeti altına dühûl farzdır. Kim bundan imtinâ' edecek olursa seyf-i şerîatle te'dîb olunur. Yola gelmediği sûrette vahdet-i İslâm'ı [160] haleldâr ettiği için katl edilir. İşte bu halîfeye Resûlullâh'ın cânib-i Bârî'den getirmiş olduğu şerîati ikāme etmesi i'tibâriyle "Halîfe-i Resûlullâh" ıtlâkı sahîh olduğu gibi; dîn-i İlâhîyi ikāme etmekte ve halkı Allah'ın evâmirine imtisâle, nevâhîsinden ictinâba sevk eylemekte olması i'tibâriyle de "Halîfetullâh" ıtlâkı sahîh olur.

Halîfe-i evvel Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallâhu anh hazretlerinin devr-i hümâyûnlarından Abbâsîlerin inkırâzına kadar âlem-i İslâm'da hâl bu sûretle cereyân etmişti. Ondan sonra âlem-i İslâm arasında bil-fiil mevcûd olan vahdet-i siyâset çözüldü. Birçok tâifeler meydana çıkarak her biri ayrı bir reîs ile idâre edilmeye başladı. Mülûk ve selâtîn çoğaldı. Bu hâl Devlet-i Osmâniyye'nin zuhûruna kadar devâm etti. Devlet-i Osmâniyye'nin zuhûrundan bir müddet sonra Sultân Selîm-i Evvel Abbâsîlerin son halîfesi olan el-Mütevekkil Alallâh'tan Hilâfet'i istedi. El-Mütevekkil de Selîm-i Evvel'de Hilâfet için liyâkat-i kâmile gördüğünden dolayı kemâl-i memnûniyet ve rızâ-yı kalb ile verdi. Bunun üzerine âlem-i İslâm Hilâfet'in etrafında tekrar birleşmeye başladı. Âl-i Osmân'ın Hilâfet'i şarkta, garpta bütün müslümanlar tarafından kabûl edildi. Tunus, Cezâyir, Trablus, Mısır, Sudan, Hicaz, Irak, Cezîretülarab... kâmilen ve bil-fiil devlet-i Hilâfet'e inzimâm etti.

Lakin cidden şâyân-ı eseftir ki âlem-i İslâm eczâ-yı mürekkebesini toplayıp cem'iyetini tahkîm ederken îcâbât-ı dîniyyesini kemâ-hiye hakkuhâ gözetmedi. Selefin târîh-i mefâhirini nazar-ı ibreti önünde bulundurmadı. Ulûmunu, maârifini, kuvâ-yı maddiyye ve ma'neviyyesini ezip bitiren, en kıymetli ricâlini elinden alan, kendisini sebîl-i haktan girîve-i dalâle sürükleyen musîbet-i sâbıkadan ibret almadı.

İşte, ey Mister Corc, müslümanların bu gafletidir ki gerek size, gerek vahşî müttefiklerinize âlem-i İslâm'ın sînesine sokulmak; birçok anâsır-ı İslâmiyyeyi hîlelerle, hud'alarla esâret altına almak fırsatını ihzâr etmiştir. Lakin iyice bilmiş olunuz ki bugün âlem-i İslâm şimdiye kadar bilmiş olduğunuz halde değildir. Bî-çârenin başına yağdırdığınız tûfân-ı mesâib onu iyice terbiye etti. Kendisine karşı beslemekte olduğunuz makāsıd-ı leîmeniz, nazarında tamamıyla tecellî eyledi. Anladı ki sizler onu mahv etmek, dînini çiğnemek, nazarında revâbıtın en mukaddesi olan râbıta-i kübrâ-yı Hilâfet'i yeryüzünden kaldırmak ve bu sûretle bir türlü doymak bilmeyen ihtirâsât-ı mel'ûnenize alabildiğine revâc vererek esâretiniz altında bulunanları büsbütün bitirmek, henüz istiklâllerini muhâfaza edebilenleri ise esâretiniz altına almak, el-hâsıl üç yüz elli milyonluk bir cihân-ı beşeriyyete târîh sahîfelerinden başka yer bırakmamak istiyorsunuz. Kezâlik bilmiş olunuz ki şarkta, garpta hiçbir müslüman kalmadı ki Âl-i Osman'ın Hilâfet'ini tanımamış ve ona kemâl-i ihlâs ile iltihâka canıyla, malıyla müştâk olmamış olsun. Binâenaleyh müslümanları bu dereceye kadar tahkīre kalkışmanız, Hilâfet-i mukaddeseye taarruzda bulunmanız, âlem-i İslâm'ın bu kadar fedâkârâne müdâfaa etmekte olduğu hukūkunu gâh böyle perîşân ifâdelerle kavlen, gâh Hüseyin Kâmil gibi bir hâini sultan i'lânı sûretiyle fiilen çiğnemeye kalkışmanız hezeyânın müntehâsıdır. Daha doğrusu siyâsette şaşkınlıktır. Zîrâ bu gibi hareketler millet-i İslâmiyyenin uyûn-ı intibâhını bir kat daha açıyor. Sizin makāsıd-ı mel'ûnenizi, nifâkınızı müslümanlar hakkında kullandığınız riyâkârâne lisânların mâhiyet-i hakīkıyyesini olanca vuzûhuyla gösteriyor. أَوْاَذَا اَرَادَ اللهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدٌ لَهُ) = "Allah bir kavmin belâsını murâd buyurursa kurtuluş yoktur." İşte sizin de izmihlâlinize irâde-i İlâhiyye taalluk eylemiştir. Çok zamanlar dünyayı kırdınız, ezdiniz. Lakin nihâyet intikām günü geldi. Sizin için hazırlanan felâketten kurtulmanın imkânı yoktur. Müntakım-i Cabbâr zâlimlerin cezâsını imhâl eder, lakin hiçbir zaman ihmâl buyurmaz. Artık inkırâz günleriniz yakındır. Belânızı bekleyiniz. Biz de sizinle beraber başınıza gelecek felâketleri gözlüyoruz.

Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî

SİYÂSET-İ ŞER'İYYE*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ. فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ... 2

Bu makāleler, siyâset-i İlâhiyye ve idâre-i Nebeviyyenin bazı desâtîr-i külliyyesini ihtivâ etmektedir ki ne râ'î, ne de raiyye hiçbir zaman o düstûrlardan müstağnî olamaz. Tahrîrine bâis olan mecbûriyet ise vülât-ı umûrumuza nasîhatle borçlu olmaklığımızdır. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyuruyorlar ki: "Cenâb-ı Hak sizden üç şeyi bekler ki bunlar da: Zât-ı Bârî'sine ibâdet ederek hiçbir vechile kendisine şerîk koşmamanız, hepinizin birden habl-i İlâhî'ye yapışarak tefrikaya düşmemeniz, bir de vülât-ı umûrunuza nasîhatte bulunmanızdan ibârettir."

Bu makālelerde ümerâ hakkında nâzil olan âyât-ı kerîme esâs ittihâz edilmiştir ki onlar da

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَطْيَعُوا اللهِ وَاَطْيَعُوا الرَّسُولَ وَاُولِي الْاَمْرِ [161] مِنْكُمْ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فَى شَيْءٍ فَرُدُّوهُ اِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاخِر ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاحْسَنُ تَاْوِيلًا3

âyetleridir.

Mısırlı

Ömer Rıza

¹ Rad, 13/11.

^{*} Eimme-i ulemâ-yı İslâmiyyeden muhakkık-ı şehîr İbni Teymiyye merhûmun bu ünvân ile tahrîr buyurdukları risâlenin ehemmiyet-i muhteviyyâtına mebnî tercümesi ve makāle makāle Sebîlürreşâd ile neşri münâsib görülmüştür.

² Mü'min, 40/23. Metinde (... الحمد لله الذي ارسل رسله بالبينات) şeklinde yazılmıştır. Bu ibare gibi bir âyet bulunamıştır.

³ Nisâ, 4/59.

Ulemâ-yı kirâm diyorlar ki: Birinci âyet ümerâ hakkında, şeref-nâzil olmuştur. Onlar emânâtı ehline tevdî' ve beynennâs icrâ-yı adâletle mükelleftirler. İkinci âyet asker, ahâlî ve bunlardan mâadâsı hakkında nâzil olmuştur ki bunlar da kısmetlerinde, hükümlerinde, gazâlarında ve sâir işlerinde bu emâneti ehline tevdî' ve bu adâleti icrâ eden üli'l-emre itâat ile mükelleftirler. Ancak Allah'a isyân ile emr ederlerse itâat etmeyeceklerdir. Zîrâ "Allah'a isyân husûsunda hiçbir mahlûka itâat olunamaz. Hadîs-i Şerîf." Bir mes'elede ihtilâf-ı efkâr hâdis olunca Kitâbullâh'a ve sünnet-i Resûlullâh'a mürâcaat olunur. Sayet vülât-ı emr bunu yapmazlarsa, yalnız Allah'a itâati muktezî olan emirlerine itâat olunur. Çünkü bu itâat Allah'a ve Peygamber'ine itâat demektir. Bu sûretle onların hukūku gözetilmiş ve Cenâb-ı Hakk'ın أُربّ الْبرّ hukūku gözetilmiş ve Cenâb-ı kavl-i kerîmi mûcebince (وَالتَّقُوٰى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدُوَانِ amel edilmiş olur. Mâdem ki bu âyet-i kerîme emânâtın ehline tevdî' ve beynennâs adl ile hükm olunmasını îcâb ediyor, o halde siyâset-i âdile ve vilâyet-i sâlihanın* kıvâmı olduğu anlaşılır.

Mesâlih-i Ümmetin Ehline Tevdîi

Emânâtın yerine getirilmesine gelince bunda iki nevi' vardır. Birincisi: Vilâyet, yani umûr-ı idâredir ki âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzûlü budur. Aleyhissalâtü vesse-lâm Efendimiz Mekke'yi feth ederek Benî Şeybe'den Ka'be'nin anahtarlarını tesellüm edince Hazret-i Abbâs sikāyet ve sidânet** vazîfelerini nefsinde cem' için o anahtarların kendisine verilmesini istirhâm etti. Onun üzerine Cenâb-ı Hak anahtarların Benî Şeybe'ye iâdesi için bu âyet-i kerîmeyi gönderdi. Binâenaleyh evliyâ-yı umûra müslümanların bütün mesâlihinde o mesâlihi görebilecek me'mûrların en iyisini ta'yîn etmek bir vazîfe-i mütehattimedir.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyuruyorlar ki: 2 (فقد خان الله ورسوله من ولي من أمر المسلمين شيئا فولّى رجلا يجد من هو أصلح منه) = "Mesâlih-i müslimînden birini îfâya me'mûr edilen zât yine mesâlih-i müslimîni rü'yet için ta'yîn edeceği diğer bir zâtın eslah ve enseb olmasına i'tinâ etmezse Allah'a ve Resûlullâh'a hıyânet etmiş olur." Diğer bir rivâyette: 3 ر في تِلْكَ الْعِصَابَةِ أَرْضَى منه فَقَدْ خَانَ الله وخانَ رَسُولَه وخان المؤمنين = "Her kim bir cemâatin üzerine bir âmir ta'yîn ederse,

halbuki o cemâatin içinde ta'yîn ettiği adamdan ziyâde umûmun teveccühünü kazanmış diğer bir adamın bulunduğunu bilirse Allah'a, Resûlullâh'a ve müslümanlara hıyânet etmiş olur." Bazılarının rivâyetine nazaran bu sözü hazret-i Ömer oğluna söylemiştir.

Hazret-i Ömer buyuruyor ki: "Mesâlih-i müslimînden birine tevellî eden zât meveddet ve karâbetten dolayı bir adamı umûr-ı İslâm'a ta'yîn ederse Allah'a, Resûlullâha ve müslümanlara hıyânet etmiş olur."

Ulü'l-emr olan zâtın ilmî, askerî, mülkî, bütün vezâif-i hükûmet için o işlere en müstahıklarını bulup ta'yîn etmesi vâcibtir. Yoksa me'mûriyete tâlip olmak, yahud talepte tekaddüm etmiş bulunmaktan dolayı bir kimse me'mûriyete ta'yîn edilmez. Bilakis bu gibi şeyler me'mûriyetten mahrûmiyeti istilzâm eder.

Sahîhayn'da rivâyet olunduğuna nazaran bir gün aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin huzûruna bazı zevât gelerek bir me'mûriyet isterler. Fahr-i âlem Efendimiz buyururlar ki: "Biz, umûrumuza, tâlip olanları tevliye etmeyiz." Sonra Abdurrahman bin Semüre'ye tevcîh-i hitâb ile: "Ey Abdurrahman! Sen me'mûriyete tâlip olma. Çünkü sen istemeden verilirse muâvenete mazhar olursun. Fakat eğer isteyerek alırsan bütün yükü üzerine almış olursun." buyurmuşlardır.

Ulü'l-emr olan zât "ehak ve eslah"ı bırakır da karâbetten, arkadaşlıktan, hemşehrilikten, mezhebdâşlıktan; Araplık, Acemlik, Türklük gibi ırkdaşlıktan; bir menfaat-i maddiyye istihsâli gibi rüşvetten; ehak olana kîn beslemekten veya husûmetten dolayı başkasını ta'yîn ederse Allah'a, Resûlullâh'a ve müslümanlara hıyânet etmiş يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أَمَنُوا لَا تَخُونُوا اللهِ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا اَمَانَاتِكُمْ وَانْتُمْ) • ve 4 âyet-i kerîmesinde nehy olunan hıyâneti irtikâb (تَعْلَمُونَ etmiş olur. Yine Allâh'ü zülcelâl hazretleri buyuruyor ki: Çünkü (وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظيمٌ) 5 insan evlâdını ve bendesini sevdiğinden dolayı ona bazı mesâlih-i ümmeti tevcîh, yahud müstahık olmadığı şeyi i'tâ ederse emânete hıyânet etmiş olur. Kezâlik evlâdının servetini tezyîd ve muhâfaza, yahud bazı müdâhinlere iltimâs için böyle yaparsa Allah'a, Resûlullâh'a ve emânete hıyânet etmiş olur. Bilakis ihtirâsâtına muhâlefet ederek emâneti yerine getireni Allah sâbit-kadem eder; ehliyle beraber servetini muhâfaza buyurur. Fakat ihtirâsâtına zebûn olanı gözettiği şeyden mahrûm bırakmak sûretiyle muazzeb eder; ehlini zelîl, servetini de mahv eder.

Bu zemînde şu hikâye ne kadar ibret-bahttır: Hulefâ-yı Abbâsiyyeden biri ulemâdan bir zâttan yetiştiği devirler hakkında bir musâhabe istemiş. Bunun üzerine o zât şu vak'ayı hikâye eylemiş:

¹ Mâide, 5/2.

 ^{*} Kuvvetli ve muntazam idâre.

^{**}Sidânet: Ka'be-i muazzama hâdimliği. Sikāyet: Hüccâca su dağıtmak

² el-Kâsımî, *Mehâsinü't-Te'vîl*, Beyrut, 1418, c. 3, s. 180.

مَنِ اسْتَعْمَلَ رَجُلًا مِنْ عِصَابَةٍ وَفِي تِلْكَ الْعِصَابَةِ مَنْ هُوَ أَرْضَى لِلَّهِ مِنْهُ فَقَدْ خَانَ الله وخانَ) şeklinde, el-Hâkim, el-Müstedrek Alâ Sahîh, Beyrut, 1980, c. 4, s. 104.

⁴ Enfâl, 8/27.

⁵ Enfâl, 8/28.

[162] "Ömer bin Abdilaziz'i ölüm döşeğinde iken gördüm. Bazıları

– Yâ Emîra'l-mü'minîn! Bir sultan olduğun halde evlâdına servet nâmına bir şey bırakmıyorsun. Zavallılar el elde, baş başta kalıyorlar!... dediler.

Bunun üzerine Emîrü'l-mü'minîn çocuklarını yanına çağırttı. Ondan fazla olan ve içlerinden hiçbirisi bâliğ bulunmayan çocukları geldiler. Bunları görünce gözleri yaşardı ve dedi ki:

– Evlatlarım! Allah'a yemîn ederim ki ben sizi ne hakkınızdan mahrûm ettim, ne de ibâdullahın malını elinden alıp size bırakmak zilletini irtikâb ettim... Sizler her halde ya sâlih veya gayr-ı sâlihsiniz. Birinci takdîrde sâlihlerin velîsi olan Allah sizi himâye eder. Sâlih olmadığınız takdîrde ise fisk ve isyân uğurunda heder edeceğiniz bir serveti size bırakmayı tabîî istemem. Haydi gidiniz!...

Bil-âhare kendi gözümle gördüm: Ömer bin Abdilaziz'in evlâdından bazıları mücâhidlere yüz at ihsân etti.

Halîfe-i müslimîn Ömer bin Abdilaziz aksâ-yı şarktaki Türk diyarından aksâ-yı mağribdeki diyâr-ı Endülüs, Kıbrıs, Suriye ve müntehâ-yı Yemen'e kadar hâkim idi. Böyle iken evlâdına bıraktığı mîrâstan her birisinin hissesine düşen yirmi dirhem kıymetinden fazla değildi."

Yine âlim-i müşârun-ileyh diyor ki:

"Diğer bir halîfenin evlatları mîrâs taksîm ediyorlarken orada bulundum. Her birisine altı yüz bin dinar isâbet etti. Bil-âhare bunların el açarak dilendiğini gördüm."

Bu bâbda hikâyât, vekāyi', müşâhedât pek çoktur ve her birisinde erbâb-ı ukūle pek büyük ibretler vardır.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin sünnet-i seniyyeleri delâlet ediyor ki:

Vilâyet bir emânettir; yukarıda beyân ettiğimiz ellere tevdîi îcâb eder. Hazret-i Resûl-i Ekrem Efendimiz emâretin emânet olduğunu ve hakkıyla yerine getirilmediği takdîrde sâhibinin yevm-i kıyâmette dûçâr-ı nedâmet ve hüsrân olacağını Ebî Zer radıyallâhu anha teblîğ buyurmuştur. Müslim hazretleri böyle rivâyet ediyor.

Sahîh-i Buhârî'de Ebî Hüreyre'den rivâyet ediliyor ki: Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz "Emânet yerine getirilmezse kıyâmeti bekleyin!" buyurmuşlar. Bunun üzerine: "Emâneti yerine getirmemek nedir?" diye sorulmuş. "Mesâlih-i müslimîn nâ-ehillere tevcîh edilirse kıyâmeti bekleyin!" buyurmuşlar. Müslümanlar bu ma'nâyı bil-icmâ' kabûl etmişlerdir.

Veliyyü'l-emr bir çoban gibidir ki nâs ile münâsebâtı bir çobanın sürüsüyle olan münâsebâtı gibidir. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: "Hepiniz râîsiniz. Her râî raiyyesinden mes'ûldür. İmâm, insanların râîsidir ve raiyyesinden mes'ûldür. Nitekim bir kadın kocasının evinde râîdir ve raiyyesinden mes'ûldür. Bir köle de efendisinin malına râîdir ve raiyyesinden mes'ûldür. Hepiniz râî ve hepiniz raiyyenizden mes'ûlsünüz." buyurmuşlardır.

Ebû Müslim Havlânî Muâviye bin Ebî Süfyan'ın huzûruna girmiş; ve "es-selâmü aleyke eyyühe'l-ecîr!" demiş. Hâzırûn: "es-selâmü aleyke eyyühe'l-emîr, de!" demişler. Ebû Müslim yine: "es-selâmü aleyke eyyühe'l-ecîr!" demiş. Yine evvelki ihtâra ma'rûz kalmış. Fakat bu sefer Muâviye demiş ki:

- Ebû Müslim'i bırakınız. O, dediğini pek iyi bilir...
Bunun üzerine Ebû Müslim Muâviye'ye:

– Sen bir ecîrsin. Seni bu davarların sâhibi onları otlatmak için kirâlamış. Eğer sen onun uyuzlarını, hastalarını tedâvî eder ve hastalık sirâyet etmemek için sağlamları bir tarafa ayırırsan sana efendin ücretini verir. Eğer böyle yapmazsan seni efendin cezalandırır... diye cevap vermiştir.

Halk, ibâdullahtır. Ulü'l-emr ise Allah'ın ibâdullahın vekîl-i umûrudurlar; yani hem vilâyet, hem de vekâlet ile me'mûrdurlar. Sonra her hangi bir velî ve vekîl umûr-ı ticâriyyesini idâre için bir nâib ta'yîn ettiği zaman ehlini ve aslahını aramaz da malını daha fazlasına satmak kābil iken daha ucuz elden çıkaracak diğer bir adamı ta'yîn ederse, husûsiyle o iltimâs ettiği adam ile kendisi arasında muhabbet, yahud karâbet bulunursa tabîîdir ki şerîkinin muâheze ve buğzuna ma'rûz kalır; onun hayatına, akrabâ ve eviddâsına müdâhinlik yaptığına hüküm olunur.

Merhûm İbni Teymiyye

MÜDÂFAÂT

DÜŞMANLAR BOYUNDURUKLARI ALTINDAKİ MÜSLÜMANLARI NASIL İDÂRE EDİYORLAR?

Yalancılık, Riyâkârlık!

Fransa hükûmetinin Merakeş'de mukīm nâib-i siyâsîsi ve Fransa medeniyetinin(!) müdâfii General Lyautey Sûku'l-erbiâ'da bir cemm-i gafîre karşı bir nutuk îrâd etmiştir. Öyle bir nutuk ki baştanbaşa yalan, baştanbaşa riyâ, baştanbaşa müslümanları iğfâl ile dolu. Boyundurukları altında yaşayan milletleri idâre için gerek Fransızların, gerek müttefiklerinin yalancılıktan, riyâkârlıktan başka bir sermâyeleri olmadığını din kardeşlerimizin ve bütün [163] âlem-i insâniyyetin nazarında tecellî ettirmek için bu nutkun en canlı noktalarını nakl ile bu bâbda birkaç söz söyleyerek hakīkat-i hâli bildirmeyi üzerimize bir vecîbe addettik.

Ceneral Lyautey diyor ki:

1) Mağrib'de ekseriyet ahâlînin muhârebe ile meşgūl olmadıklarını, kemâl-i huzûr-ı kalb ile kendi işleriyle kendi ticâretlerine baktıklarını gördüğüm için doğrusu pek ziyâde memnûn oldum. 2) Siz bu husûsta haklısınız. Zîrâ muhârebenin netîcesinden emînsiniz. Çünkü sonunda bizim müttefiklerimizin behemehâl galebe çalacağımızdan ve bu galebenin de Mağrib'in saâdet ve hürriyetini te'mîn edeceğinden mutmainsiniz. 3) Birçok senelerden beri Almanların siyâsetteki mahâretsizliklerini gördünüz. Bunlar gafletleri yüzünden hüsrâna düştüler. Sandılar ki sulh-i âlemi ihlâl etmek istemeyen devletlere karşı belâlarını bulmaksızın hücûm edecek kuvvettedirler. 4) Müttefik ordularımız Almanya ile Avrupa'daki hesâbını görecektir. Mağrib'e gelince bu hesap görülmüş bitmiştir. 5) Dün buralarda ötekine berikine taarruzda bulunan Almanlar bugün memleketin hâricine sürüldü. Bunlardan Mağrib'de ihtilâl çıkarmak için tahrîkâtta bulunanlar ise esîr edilerek Dâr-ı Beyzâ'ya gönderildi; orada muhâkemeleri icrâ kılınacaktır. Konsoloshâneleri kapatıldı, mülkleri hacz altına alındı. Bugün denizlerin hâkimi ancak bizleriz. Gerek Tanca'da, gerek Dâr-ı Beyzâ'da Alman vapurlarından, Alman bandırasından eser kalmadı. Ticâretleri külliyen muattal oldu. Nasıl ki artık, Avusturya şekeri, Alman emtiası görmüyorsunuz. Almanya himâyesinde bulunanlardan da kimse kalmadı, cümlesi hakkında kānūn-ı umûmî tatbîk olundu. Emîn olunuz ki bundan böyle Mağrib'de bu gibi hukūk hüküm sürmeyecektir. Maamâfîh vaktiyle Alman himâyesine girmiş olan Mağribliler için korkacak bir şey yoktur. Zîrâ sükûtlarını muhâfaza ettikleri müddetçe şahısları masûn kalacaktır. Lakin merbûtiyet-i kadîmelerini yâd etmek isteyenlere karşı aslâ merhamet göstermeyeceğiz. 6) Avrupa'da etmekte olduğumuz harp bizi aslâ zaîf düşürmedi. Zîrâ bizler bir taraftan zuaf askerlerimize, müsta'merâttaki askerlerimize, Trebollulara, Senegallilere, Mağriblilere sırf i'lâ-yı hürriyet maksadıyla girdiğimiz şu harbde hâzır bulunmak şerefini bahş ederken; diğer taraftan onların yerine başka askerlerimizi ikāme ediyoruz. Maksadımız yalnız elimizde bulunan mevki'leri muhâfaza değil, belki ileri yürüyerek, hizmetten geri durmak isteyen âsîleri evvelki gibi te'dîb etmektir. 7) Bizim adâletimizden; ahlâkınıza, âdâtınıza, dîninize karşı ihtirâm edeceğimizden emîn olduğunuzu yakinen biliyorum. 8) Almanlar müslüman dostu olduklarını iddiâya yelteniyorlar. Halbuki nerede hâkim olsalar yerliler hakkında şiddet göstermekten başka bir şey bilmezler; nereye girseler ma'bedlere hürmet etmezler, bilakis yıkarlar... 9) Benden işittiğiniz bu sözleri cebeldeki müslümanlara teblîğ ediniz. Müfsidlerin sözlerine kulak vermesinler; bize karşı kıyâma cür'et etmesinler. Sonra görecekleri şiddet karşısında nâdim olurlar. Yalan yanlış haberlere kulak asmamalarını kendilerine hâlisâne ihtâr eylerim."

1- Filhakīka nâibin memnûn olmaya hakkı var. Zîrâ böyle bir zamanda husûsiyle bu gibi ahvâl karşısında azıcık rûh, azıcık his tasıyan; hele Müslümanlık da'vâsında bulunup da velev zerre kadar olsun zevk-i îmânı duymus olan; ve zamanıyla büyükleri tarafından ıdlâl edilerek Fransızlar gibi insâniyetin en canavar düşmanlarına satılmış bulunan milletler için lazım gelen ne idi? Evet, bu gibi milletlerin bütün efrâdına, büyüğüne, küçüğüne, kadınına, erkeğine vâcib olan hareket: Kendilerinin öz düsmanı olan Fransızlarla; âlem-i İslâm'ın en büyük devleti olan Devlet-i Osmâniyye ve Devlet-i Osmâniyye'nin müttefikleri olup âlem-i İslâm'ı Fransızların, İngilizlerin, Moskofların elinden kurtarmak için Halîfe ile birlikte uğraşmakta bulunan Almanya ve Avusturya hükûmetleri arasındaki şu muhârebeye âid ne kadar haber varsa hepsini tedkīk etmek idi. Vâcib olan hareket: Vatanlarını kurtarmak için ne gibi vesâite mürâcaat lazım geleceğini bu tedkīk netîcesinde anlayıp zuhûr edecek ilk fırsatı hemen iğtinâm ve el birliğiyle kıyâm ederek memleketlerini düşmanın bakıyye-i kuvvetinden temizlemek, kendilerini esâret boyunduruğundan kurtarmak, istiklâllerini muhâfaza etmek, vaktiyle düşmüş oldukları tuzağa bir daha düşmemek idi. Zîrâ aynı delikteki akrebe iki def'a kendisini sokturmak elbette âkıl kârı değildir.

Hiç şüpheye mahal yoktur ki nâib-i hatîb Merakeş'deki ihvân-ı dînimizi bu halde görmüş olsaydı şimdiki gibi memnûn olmayacak, bilakis sinirleri bozularak son derecede me'yûs olacaktı.

2- Hatîbin bu sözlerinden Mağribliler Fransa ile müttefiklerinin harpten muzaffer çıkacaklarına kāni' imişler; kendisi de bu kanâatte imiş meâli çıkıyor ki hiç aslı yoktur. Evvelâ Mağriblileri böyle bir kanâatte farz etmek nasıl kābil olabilir ki memleketlerini kurtarmak için Fransızlara karşı bir taraftan ayaklanıp duruyorlar. Sâniyen galebenin nihâyet Fransızlar ile müttefikleri tarafında kalacağına kendisi nasıl inanabilir ki Almanya, Avusturya, Osmanlı orduları hergün Fransızlarla müttefiklerine karşı büyük büyük muzafferiyetler ihrâz edip duruyorlar. İşte Belçika hükûmeti harîta-i âlemden silindi, memleketi tamanıyla Almanların eline geçti. İşte Fransızların Lil gibi en ma'mûr, en zengin memleketlerinin kısm-ı a'zamı yine Almanların elinde bulunuyor. Gerek Belçika'nın, gerek Fransa'nın en mühim fabrikaları, en zengin ma'denleri

bugün Almanların hesâbına işliyor. Bugün Alman orduları tâ şimâl denizinden İsviçre hudûduna kadar imtidâd eden çelikten bir kale halinde.

Lehistan tarafında Ruslara öyle müthiş darbeler indirdiler ki şimdiye kadar bir milyona yakın yalnız esir aldılar. Maktûlün, mecrûhun miktarına gelince şüphesiz esirlerin birkaç mislidir.

Bu hakīkatlerin kâffesi hatîbin pekâlâ ma'lûmu iken harbin hâlâ kendi galebeleriyle nihâyetleneceği kanâatinde bulunması nasıl tasavvur olunabilir? Anlaşılıyor ki söylediği sözler kat'iyyen kanâatinin hilâfıdır. Maksadı ise müslümanları aldatmaktır ki yukarıda da söylediğimiz vechile bu meslek müsta'merelerini idâre husûsunda kullandıkları yegâne re's-i mâldir.

"Bu galebenin Mağrib'in saâdet ve hürriyeti te'mîn edeceği ..." sözüne gelince en büyük hayâsızlık, insâniyete karşı en şenî' hakārettir. Zîrâ bu vicdansız milletin tuzağına düsmek felâketine ma'rûz kalan o [164] zavallıların içinde bir ferd yoktur ki, Allah göstermesin, Fransızlar bu muhârebeden gālip çıkacak olurlarsa Mağrib'in hürriyetini, rahatını kelimenin bütün ma'nâsıyla selb edeceklerini yakīnen bilmiş olmasın. Maâzallâh böyle bir netîcenin husûlü anında Fransızlar bütün memlekete müstevlî olacaklar; arâzîyi yerlilerin elinden alıp erbâb-ı isti'mâr nâmını verdikleri milletdaşlarına bahş edecekler; zavallı ahâlîyi köle makāmına koyacaklar; toprakla beraber satılan çiftlik hayvânâtı gibi elden ele devredecekler; ticâreti kâmilen yed-i ihtikârlarına geçirecekler; kuvve-i mâliyyeleriyle yerli tâcirleri iflâsa mahkûm ederek sanâyi'-i mahalliyyeden henüz pâyidâr olanları da kendi masnûâtlarıyla büsbütün bitirecekler; vezâif-i hükûmeti kendi milletlerinin inhisârı altına alarak yerlileri onların maiyyetinde uşak gibi kullanacaklar; ahlâkı ifsâd, hürriyet, medeniyet nâmına dinsizliği, fuhşu, fücûru ta'mîm eyleyecekler; fünûn, maârif neşr ediyoruz diye Kitâbullâh'ı, ulûm-ı dîniyyeyi ortadan kaldıracaklar; bâtıl, müzevver bir takım da'vâlarla, bir yığın siyâsî hud'alarla zâviyeleri yok edecekler; efkârı alabildiğine tazyîk ile ümmetin terakkīsine, teâlî-i hayâtına âid her türlü hareketten alıkoyacaklar; ağızlara gem vurarak hiçbir zâlimin zulmünden, hiçbir müstebiddin istibdâdından, ibâdullahın başına musallat edecekleri hiçbir mürtekibin irtikâbından şikâyete meydan bırakmayacaklar.

Evet, bu hakīkatlerin kâffesini muhâtabları yakīnen bildiği gibi hatîbin kendisi de pekâlâ bilir. Zâten gerek kendisi, gerek arkadaşları Tunus'ta, Cezayir'de, hatta şu kısa müddet-i tasallutları zarfında bizzat Mağrib'de tatbîk ettiler. O halde hatîbin maksadı muhâtablarını istihfâf etmekten, onları bir takım mahlûkāt-ı sâfile derekesinde gördüğünü anlatmaktan başka ne olabilir? Zîrâ elbette

anlar ki bu söz onların kulaklarında yıldırım gibi patlayacak ve her biri ma'nâ-yı maksûdun büsbütün aksine olmak lazım geleceğini anlayacaktır. Yâ Rab, sen Müntakım-i Cabbârsın; zâlimi imhâl edersin, lâkin ihmâl etmezsin.

3- Zannedersem Almanların siyâsetteki mahâretsizliklerinden maksadı Mağrib'i istîlâ husûsunda Fransızlara muârız çıkmasıdır. "Devletlere karşı hücûm edecek kudrette olduklarını tevehhüm ettiler..." sözüne gelince ne kadar ahmakça bir sözdür! Zîrâ bil-fiil anlaşıldı ki Almanlar Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle hatîbin kasdettiği devletlerin hepsine birden hücûma kādirdir. Nasıl ki hücûm etti; nasıl ki hepsini birden perîşân etti. İşte bugün ordusu onların topraklarında bulunuyor; memleketlerini kendi hesâbına işletip duruyor; muzaffer askerinin me'kûlâtı, meşrûbâtı düşmanlarının sırtından çıkıyor. Düşmanlarının şimdiye kadar iki milyondan fazla maktûl, mecrûh, esîr verdikleri kendi şehâdetleriyle sâbit. Halbuki Almanya memâliki hiç harb yokmuş, zamân-ı sulhde imiş gibi refâh içinde, âsûdegî içinde. Almanlar bu muzafferiyetleri evvelâ Allah'a, sâniyen düşmanlarının kuvveti gibi mevhûm olmayıp hakīkī olan kuvvetlerine istinâden kazandılar. O halde gafletleri yüzünden hüsrâna düşen, sonra açıktan açığa hatâ ettiğini anlayan hangi taraf olmak lazım geliyor? Hiç şüphe yoktur ki bu hüsrân Fransızlarla müttefiklerinin mâ-sadak-ı hâlidir.

"Sulh-i âlemi ihlâl etmek istemeyen..." mugālatasına gelince, pek açık bir hakīkattir ki: Birçok ihtirâsât, birçok gayr-ı meşrû' âmâl beslemekte olan bu harîs milletler bütün dünyayı ihtikârları, inhisârları altına almak istedikleri için günün birinde başka bir millet harekete gelir de bunlardan muâmelelerinde biraz insâfa riâyetkâr olmalarını ister, yahud onlarla teşrîk-i mesâlih talebinde bulunursa derhal bu taleb-i âdili haksız görürler; sulh-ı âlemi ihlâle tasaddî sûretinde telakkī ederler; hemen o millete karşı i'lân-ı harbe kalkışırlar; bu harb-i zâlime de, hukūk-ı ibâdı gasp etmekten başka ma'nâsı olmayan, müdâfaa-i hürriyet ünvân-ı mübeccelini verirler! Maamâfîh hatîb tamamıyla bilir ki artık bu gibi hezeyânların, bu gibi kelime oyuncaklarının zerre kadar ehemmiyetleri kalmamıştır; zaman kılıcın hükmedeceği zamandır.

4- Almanya ile Avrupa'da hesap görüleceğinden, Mağrib'in de hesâbı görülmüş olduğundan bahs ediyorsun. Doğru söylüyorsun ey hatîb! Dediğin hesâbın Avrupa'daki netîcesi fil-hakīka görülmeye başladı. İşte Almanlar ile müttefikleri hem sizden, hem müttefiklerinizden alacaklarını birer birer istîfâ ediyorlar. En müstahkem kalelerinizi aldılar; en ma'mûr, en zengin memleketlerinize müstevlî oldular; milyonlarca askerinizi öl-

dürdüler, esir ettiler, mecrûh düşürdüler; mühimmât-ı harbiyyenizi iğtinâm eylediler.

Ey nâib-i hatîb! Hatırın hoş olsun, lâyıkıyla bil ki bu hesâbın netîcesi inşâallâh gāfil zâlimlere pek ağır oturacaktır; inşâallâh hak mansûr, bâtıl makhûr olacaktır. Mağrib'in tamam olduğunu söylediğin hesâbı ise aldattığınız bazı ricâl vâsıtasıyla istiklâlini elinden almış olmanızdan ibârettir değil mi? İnşâallâh bunun sonu da sizin için öyle bir rüyâ olacaktır ki uyandığınız zaman nedâmetinizden, ye'sinizden parmaklarınızı çiğneyeceksiniz. Afrika'dan cehennem olup çıkacak; arkanızda ise hem kendinize, hem ahfâdınıza la'net-i ebediyyeden başka bir şey bırakmayacaksınız!

5- Koca Hatîb! Mülâhazasızlık netîcesi olarak Almanlara karşı fırlattığı bu süflî sözleriyle Fransızların zaafını, vahşetini, sonra hukūk-ı düveliyyeyi, hukūk-ı insâniyyeyi çiğnemekteki mahâretini göstermiş oluyor. Evet, Fransızlar nüfûzları altında bulunan memleketlerde mukīm olup silahtan, kuvvetten mahrûm bulunan, o memleketlerde harp etmeyi hatırlarından bile geçirmeyen, üzerlerinde hiçbir vazîfe-i siyâsiyye bulunmayan bir takım tâcirlerin [165] üzerine saldırdılar; mallarını ellerinden aldılar; kendilerini hapse attılar; cânîler gibi mahkemelere sürüklediler; içlerinden mühim servet sâhibi olan mümtâz bir kısmı i'dâm ettiler; bakıyyesini de esîr-i harb addederek hidemât-ı şâkkada kullanmaya başladılar; sonra Almanya himâyesindeki ahâlîye revâ görmedik zulmü, şenâati bırakmadılar; daha sonra zîr-i tahakkümlerindeki zavallı Mağriblilere çalım satmak, oradaki Almanlara galip geldiklerini anlatmak için Alman konsoloshânelerini kapattılar; Alman ticâretini bitirdiler; Almanları türlü türlü işkenceler altında öldürdüler; bir kısmını da esîr-i harb sıfatıyla ağır hizmetlerde istihdâm ettiler...

Ey Hatîb! Şu ahmakça sözlerinle vahşetini tasvîr etmekte olduğun milletin, keşke böyle yapacağına, o bîçâreler hakkında hukūk-ı beşere riâyet edeydi de mallarını,
canlarını bî-taraf hükûmetlerden birinin sefîrine tevdî'
eyleyeydi; yahud hiç olmazsa selâmetlerini te'mîn etmek
şartıyla memleket hâricine çıkaraydı. Keşke o zavallılara
hücûm etmek sûretiyle insâniyetin yüzünü karartacağına, bu uğurda kullandığı kuvveti meydân-ı muhârebeye saklayaydı da gerek kendisinin, gerek müttefiklerinin
Alman eline düşen yüzbinlerce hakīkī esîrlerini, yüzlerce
memleketlerini kurtarmaya çalışaydı! Lakin vâ-esefâ ki
acz ile vicdansızlık birleşince insanı bu derekeye indirir!

6- Hatîbin "Harp bizi zaîf düşürmedi..." tarzındaki iddiâsı sırf iftirâdır. Nasıl doğru olabilir ki askerlerinin yarısı ya esir, ya maktûl düşmek sûretiyle mahv oldu; hele müsta'merâttan çekerek kendi Fransız çocuklarını Alman yıldırımlarından vikāye için harbin en ileri safları-

na siper makāmına diktikleri zavallı müslümanların yüzde onu bile kalmadı? Nasıl doğru olabilir ki en zengin memleketleri bütün fabrikalarıyla, ma'denleriyle beraber Almanların eline geçti? Nasıl doğru olabilir ki bugün kuvve-i mâliyyeleri son derecede perîşân, açlık olanca şiddetiyle hükümrân? Pekâlâ! Bunlar zaaf değil de nedir? Bundan fazla acaba hangi zaafı istiyor? Hayır! Herif kavminin acınacak bir hale geldiğini gözüyle gördüğü için Mağriblileri bu mevhûm kuvvetle tehdîde çalışıyor. Lakin Mağribliler hakīkati pek yakın bir zamanda anlayacaklar; inşâallâh memleketlerini bunların levs-i vücüdundan tamamıyla temizleyeceklerdir.

"Askerlerimize harpte bulunmak şerefini bahş ettik..." diyorsun. Ey Hatîb! Bilmiş olmalısın ki cebren meydân-ı muhârebeye sevk eylemiş olduğunuz bütün müslümanları hakīkat-i hâlde şerefe değil, hüsrân-ı ebedîye sürüklemis oldunuz! Zîrâ bir kere o bîcâreleri aldatıp kendi yumurcaklarınızı ölümden vikāye için ön saflara dikiyorsunuz. Sâniyen sizin saflarınızda ölen her müslüman saff-ı zulümde, saff-ı ilhâdda öldüğü için şekāvet-i ebediyyeye mahkûmdur, dâreynde hüsrândan başka nasîbi yoktur. Sâlisen ölümden kurtulup taht-ı tahakkümünüzde kalacak olanlara karşı mezâliminiz büsbütün artacaktır. Zîrâ Allah göstermesin bu muhârebeden gālip çıksanız tuğyânınız alabildiğine şiddetlenecek, İslâm'ın külliyen mahvına yürüyeceksiniz; mağlûb çıktığınız takdîrde ise aczinizi örtmek, mevhûm kuvvetinizi göstermek için bugün Mağriblilere yaptığınız gibi yine şiddete mürâcaat edeceksiniz. O halde müslümanları harbe sevk etmekteki şeref ne olabilir?

Sizce "İ'lâ-yı hürriyet..."in ma'nâsı bütün insâniyetin malına, canına kasdetmek; hürriyet-i şahsiyyeyi kaldırmak; ahlâkı bozmak; ibâdullahı hayvânât-ı ehliyye gibi kullanmak; hayatı kendinize hasr etmek; başkalarına hakk-ı hayât nâmına bir şey vermemek gibi şimdiye kadar bütün dünyaya karşı irtikâb ettiğiniz târîhen sâbit olan şenâatlerinizde tamamıyla serbest kalmanız için hem sizin, hem müttefiklerinizin eydî-i tecâvüzünüzü kelimenin bütün ma'nâsıyla mutlak bırakmak demektir. Evet siz bu hâli beşeriyete karşı irtikâbından sıkılmadığınız yalanlarda daima hürriyet şeklinde göstermek istersiniz. Nitekim bu muhârebeyi onun için açtınız. Lakin beşeriyet bunun vahşetten başka bir şey olmadığını pek güzel anlamıştır. Hatta muhâtabların da işi böylece bildikleri için sözlerini kemâl-i nefretle dinliyorlar. Hezeyânlarını sükût ile geçiştirmeleri ise zaaflarından ileri geliyor.

"Âsîleri te'dîb..." e gelince bunun ma'nâsı Mağriblilerin üzerinize hücûmlarından pek güzel anlaşılıyor! Orada mütevâlî inhizâmâta uğramakta olduğunuz buralara aks ediyor. Cenâb-ı Hak ihvânımızı te'yîd edecektir.

7- Sonra adâletten, dîne karşı ihtirâmlarından bahs ediyor. Bu sözün ne demek olduğunu Mağrib'le hem-hudûd olan Cezâyir'e doğru atılacak ilk nazar tamamıyla gösterir. Acaba Fransızlar orada Kitâbullâh'ı bıraktılar mı? Halbuki bir zamanlar onu kadın, erkek bütün efrâd-ı millet ezber ederlerdi. Acaba ulûm-ı dîniyyeden eser bıraktılar mı? Halbuki bir zamanlar şehirleri, köyleri fıkhın ka'besi makāmında idi. Acaba lisân-ı Kur'ân olan lisân-ı Arap ile edebiyât-ı Arabiyyeden, ahkâm-ı şer'iyyeden bir şey bıraktılar mı? Heyhât! Şer'-i şerîfi nesh ederek yerine bir yığın kavânîn-i zâlime ikāme ettiler; bütün muâmelât-ı müslimînde şerîati hiç nazar-ı iltifâta almaz oldular; mîrâs, nikâh mes'elelerine varıncaya kadar burunlarını sokmak, kendi bildikleri gibi kānûn vaz' etmek istediler. Evet! Ahlâkı muhâfaza ediyorlar. Lakin ne sûretle? Ümmetin bütün tabakātı arasında fuhşu, fısk u fücûru ta'mîm etmek; evlatlarını te'dîbe kalkışan babaların "Hürriyet-i şahsiyye masûndur!" diye ellerini bağlamak sûretiyle. Fil-hakīka dîni muhâfaza ediyorlar. Fakat nasıl? Etfâl-i müslimîni [166] sûret-i mahsûsada açtıkları mekteplere cebren sevk etmek; sonra ma'sûm zihinlerine bütün edyânın hurâfâttan ibâret olduğunu, bâ-husûs dîn-i İslâm'ın en büyük hurâfelerle mâlî bulunduğunu telkin etmek usûlüyle. Doğrusu şeâiri-i dîni muhâfaza ediyorlar. Ancak hangi tarzda? Efrâd-ı milleti çok zamanlar hacdan men' eylemek ve Hicaz'a gideceklerin önüne nâmütenâhî mevâni' dikmek kāidesiyle. El-hâsıl bu vahşî milletin yaptıklarını ta'dâda kalkışacak olsak hakkından gelemeyiz. Onun için işi herkesin bu bâbdaki ma'lûmâtına birakacağız.

8- Almanlar müslümanların dostu olmadıklarını söylüyor. Halbuki Almanların müslümanlara dost oldukları ayn-ı hakīkattir. İşte bugün cihâd-ı fî sebîlillâhı ikāme için Almanlar bizimle el ele, omuz omuza verdiler; hem onların hem bizim düşmanımız olup âlem-i beşeriyyeti, husûsiyle cihân-ı İslâmiyyet'i mahva uğraşan Fransızlara, İngilizlere, Moskoflara karşı bizimle beraber harp edip duruyorlar. Sonra, Almanlar şimdiye kadar bilâd-ı İslâmiyyenin hiçbirine musallat olmadılar. İstemiş olsaydılar Mağrib'i istîlâ ederdiler. Lakin etmediler, ancak Mağrib'in ricâl-i hükûmetini Fransız tuzağına düşerek hem kendilerini, hem vatanlarını tehlikeye atacak vaz'ıyette gördükleri için irşâdâtta bulundular. Nihâyet Fransızlarla hesâba girişerek Kongo'yu aldılar ki bu muhârebe o hesâbı her tarafta tasfiye edecektir. Almanların hükûmet-i Hilâfet olan hükûmet-i Osmâniyye ile el ele vermiş, bütün âlem-i İslâm'ın râyet-i Muhammediyye altında sâhib-i istiklâl olması için uğraşmakta oldukları meydanda iken müslümanlar hakkındaki dostluklarına, siyâsetlerindeki ihlâslarına başka delîl aramak lazım gelir mi?

"Almanlar, müslümanların ma'bedlerini yıkıyorlarmış!" Eğer hatîb muktedir ise bu husûsta bir tane misâl göstersin de hangi ma'bedin Almanlar tarafından yıkılmış olduğunu anlayalım. İşte Tanke[?] müsta'meresi gözümüzün önünde duruyor ki ahâlîsi Almanları samîm-i kalblerinden seviyorlar. Hatta İngilizlerin orada pek acı bir sûrette yedikleri son dayakta müslümanlar Almanlarla beraber idiler ki harbe iştirâkleri hiçbir haber netîcesi olmayıp sırf kendi arzuları sâikasıyla idi. Şu vak'a iki ümmet arasındaki vifâkı tamamıyla gösterir.

9- Ey hatîb! Delik böyle ufak tefek yamalarla kapanacak seylerden değil! Artık sizin aleyhinize, zulmünüzün, ihtirâsâtınızın aleyhine olmak üzere ayaklanan fitne bütün Mağrib'i istîlâ etti. Memleketin artık vahsetinizden halâs olmak zamanı geldi. Başınıza kıyâmetler koptu. Bunun önüne geçmek imkânı yoktur. Şu perîşân sözlerin ile cerîdelerinizin yazdıkları bu hakīkate sehâdet edip duruyor. Bütün yalanlarınız, bütün hîlekârlıklarınız meydana çıktı. Henüz çıkmayanları varsa yakında onlar da çıkacaktır. Zîrâ yalanın ipi kısadır. Bugün sizin ve müttefiklerinizin yedi yüz elli bin askeriniz sâde Almanların elinde esir. Avusturyalıların ve Devlet-i Osmâniyye'nin elindeki esirler bu hesaptan hariç. İki yüz elli milyon hektar arâzîniz, hem en zengin arâzîniz Almanların elinde ma'denlerini, fabrikalarını, ahâlîsini kendi hesaplarına işletip duruyorlar. Görüyorsun ki daha harbin başlangıcında iken, daha cihâd fî sebîlillâh i'lân edildiği haberi cihân-ı İslâm'ın her tarafına yayılmamış iken bu kadar muvaffakıyetler istihsâl edildi.

Ey hatîb, yapmış olduğun işin hülâsası nedir biliyor musun? Ricâl-i siyâsetten olduğun halde bu perîşân sözlerinle milletinin vahşetini, zaafını temsîl etmekte Mağrib'deki hükûmet-i askeriyyenize imtisâl etmiş oldun! Evet o da tıpkı senin gibi yapmış, o da hükûmetinizin zaafını, vahşetini olanca üryânlığıyla göstermek için her türlü esbâb-ı müdâfaadan mahrûm bîçâre Mağriblilerin gözlerini oyarak kafalarını keserek taşların üzerine koydurmuş; bununla da iktifâ etmeyerek fotoğrafilerini aldırıp ahâlî arasında neşr eylemiş idi. Kalbi acz içinde, korku içinde çarpınıp duran vicdansızların mürâcaat edebilecekleri tedbirler hep böyle senâatlerdir. Bu resimlerden bir tanesini de ben kendi gözümle gördüm, dehsetler içinde kalarak dedim ki: "Halk iyâlullahtır, mahlûkuna karşı Allah kadar gayretli kimse olamaz. Öyle ise zâlimler ne müdhiş bir âkıbete uğrayacaklarını anlayacaklardır. Kıyâmet elbette bâgīlerin başına kopacaktır."

Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî

ŞUÛN

İ'TİLÂF-I MÜSELLES'E KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

Teblîgāt-ı Resmiyye:

Karadeniz:

10 Mart: Bu sabah Karadeniz Boğazı tarassut postalarımız tarafından görülen birkaç Rus sefîne-i harbiyyesi karakol gemilerimize pek uzak mesâfeden te'sîrsiz birkaç mermi endâht etmiş ve ba'dehû sür'atle çekilmiştir.

18 Mart: Rus filosu dün Karadeniz sâhilinde Ereğli, Kozlu ve Zonguldak mevâkiine karşı iki binden ziyâde mermi endâht ettiği halde ehemmiyetli bir hasârât îkāna muvaffak olamayarak şimâl istikāmetinde çekilmiştir. Yalnız birkaç hâne tahrîb olmuş ve birkaç da mavna batmıştır. Bombardıman esnâsında uçurdukları tayyâreler ateşlerimizle tard edilmiştir.

Çanakkale:

14 Mart: Dün gece düşmanın torpido ve torpil sefâini Çanakkale Boğazı'na girmeye çalışmışlar ise de bataryalarımızın ateşi ile püskürtülmüşlerdir.

16 Mart: Dün bir deniz tayyâremiz Çanakkale Boğazı hâricini dolaşan bir İngiliz harp gemisi üzerine bombalar atarak taarruz etmiştir.

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

8 Nisan 1915

23 Cemâziyelevvel 1333 Perşembe

26 Mart 1331

Cild: 13 - Aded: 334

BERLÍN HÂTIRALARI

"Biraz da kahveye çıksak" demişti arkadaşım. O doğru söylemis amma ben eğri anlamısım: Mahalle kahvesi nerden de geçti zihnimden? Bakılsa geçmemeliymiş bilir miyim onu ben? Mahalle kahvesi... Berlin... Münâsebet mi dedin! Fakat ricâ ederim, dinleyin, inâyet edin; Fakīriniz en açık bir söz olsa mecbûrum, Kafamda bulduğum eşyâyı aktarır dururum. Onun bir örneği geçmişse âkıbet elime, Derim ki: "Ha! Bu demekmiş o duyduğum kelime." Otel denildi mi bilfarz, o mu'teber kāmûs Ne söylüyor bakarım bir: Evet, lügat me'nûs; Kütükte mahlası han, sinni lâ-ekal yetmiş; Zavallı âhir-i ömründe irtidâd etmiş; Şu var ki mi'desi ilhâdı etmemiş temsîl; Ne müslüman, ne frenk, öyle bir vücûd-ı sefîl. Yıkanma yok, tuvalet yok; yazın belinde çamur; Eteklerinden inerken kabuk tutar yağmur! Değil mi uçkuru sarkan bunakların bir eşi? Bakındı cumbaya bîzâr eder durur güneşi, O nemli yorganı sallandırıp da pencereden! Yatak takımları şâyân-ı merhamet cidden: Kadîfe hâline geçmiş patiskadan yastık...

Ne istihâle geçirmiş hesâb edin artık!
Benek benek yayılıp kehle intibâ'âtı,
Benekli basmaya dönmüş o çarşafın suratı!
Kırık sürâhide bekler yosunlu bir mâyi'
Ki derd-i cû'a gelir üç yemek kadar nâfi':
Bir ekmeğin yeri dolmazmış olmadan iki su;
Bunun beş ekmek olur belki bir kadeh dolusu.

Şimendüfer deyiniz... Buldum işte örneğini:
Üşenmeden çevirip nâzenin tekerleğini,
—Yakınsa bindiğiniz noktadan eğer kasaba—
Kader müsâ'ade ettikçe işleyen araba.
Samatya lordu müfettiş; Tatavla kontu müdir;
Zavallı milletin efrâdı orta yerde esir!
"Bilet mahalli" midir ismi pek de bilmiyorum,
Basık tavanlı, rutûbetli, isli bir bodrum,
Ayakta esneyen âvâre yolcularla dolu.
Biletçi nerde mi? Kumpanyanın o nazlı kulu
Verâ-yi perdeden etmez ki halka doğru nigâh...
Ne var telâş edecek? Beklesin ibâdullâh!
Açıldı perde nihâyet şu var ki cendereye
Kısılmak istemiyorsan sokulma pencereye!

[168] İtiş kakış olağan şey, dövüş sövüş de caba!

- Biletçi, mösyö, tren kaçta kalkacak acaba?
- Ayağmı ezdin adam... Patlıyor musun ne zorun?
- Vurursam ağzına!...
 - Yâhu! Gürültünüz ne? Durun!
- Yavaş be!
 - Çüş be! Gözün kör mü?
 - Pardon!

– İllâllah

Nasıl ki çıktı şu pardon eşeklik oldu mubah!

- Ne lâftır ettiği Allahca söyleyin, yakışır?
- Uzatma!
 - Tut ki uzattım?..
 - Herif de amma hışır!
- Suç öldürende değildir ki derseler...
 - Hele bak!
- Nedir ki bir de ki baktım?
 - Susun, belâ çıkacak!
- Ufaklık olmalı!
 - Yok, mösyö!
 - Yoksa git bozdur!
- Dikilme nâfile: Sinyör ne derse kānundur!
- Tren kaçar a kuzum...
 - Haydi! Dinlemez ben lâf!
- Tren kaçar diyorum, dinlemem diyor, ne tuhaf!
- Kızarsa, ağzı bozuktur, fenâ bi şey söyler;
 Bozarlar onluğu verdin mi, koş da bozduruver!
 Tütüncü "on para az" der. Musîbetin büyüğü:
 Herif simitçi ararken tren çalar düdüğü!..

Sokak deyin meselâ... Şimdi baktığım lügate Mürâca'at yine lâzım mı? Lâzım elbette. Evet, o bir helezondur ki kutru altı karış; Ya tûlü? Bilmiyorum, her ne söylesem yanlış. Muvaffak olmanın imkânı yok ki tahmîne: Biraz gidip dalıyor haydi evlerin birine! Zamâne şi'rine benzer zemîn-i tertîbi; Zalâm içinde mebâdîsi müntehâsı gibi. Peki! Ne yapmalı çarpılmak istemezsen eğer? Tekin değil mi nedir, pek acâibimsi bu yer? Dilinde Besmele olsun, elinde Sûre-i Nûr, Kesende sâde mühür... Kimse carpamaz... Destûr! Birinci hatve selâmet... İkinci hatve tamam... Üçüncü hatveyi lâkin düşünmeden atamam. Ne var mı? Ağzını açmış ki bir yaman uçurum, Dalarsa "cub" diye insan, çıkar mı bilmiyorum. Uzak dolaş! İyi, lâkin alındı bir tümsek, Ne atlayanda kalır diz, ne tırmananda bilek! Kenarca gitmeli öyleyse... İhtimâli mi var? Sağında: Ağrısı tutmuş, çıkık karınlı duvar; Solunda: Lastiğe sâhip çıkan sakızlı çamur! Durundu çâreyi buldum... Evet, olur mu olur. Şu künbedin üzerinden beş altı taş sökerim; Bataksa al, bu da batmaz, deyip deyip ekerim. Demek Hazîne-i Evkāf'a bir metîn köprü Binâsı terkedeceksin... Uzatma, haydi yürü! Vasiyyetim size ey zıplayıp geçen ahlâf: Sakın şu künbed-i feyyâzı etmeyin isrâf. Günün birinde bataklık asarsa köprümden: Emîn olun size lâzımdır öyle bir ma'den.

Mehmed Âkif

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Şerîf

مثل الذين يغزون من أمتي ويأخذون الجعل يتقوون على عدوهم مثل أم موسى ترضع ولدها وتأخذ أجرها 1

Meâl-i Şerîfi

Ümmetimden düşmanlarına karşı kesb-i kuvvet için mâl ve zâd ve râhil (ücret) alarak gazâya çıkanlar Musa aleyhisselâmın vâlidesi gibidirler ki hem çocuğunu emzirdi, hem ücretini aldı.

Bu hadîs-i şerîfi Ebu Davud Merâsîl'inde ve Bey-

hakī'de yine mürsel olarak Cübeyr bin Nufeyl-i Hadramî radıyallâhu anhdan rivâyeten tahrîc etmiştir.

Hadîs-i Şerîf

يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو، إِنْ قَاتَلْتَ صَابِرًا مُحْتَسِبًا، بَعَثَكَ اللَّهُ صَابِرًا مُحْتَسِبًا، وَإِنْ قَاتَلْتَ مُرَائِيًا مُكَاثِرًا بَعَثَكَ اللَّهُ مُرَائِيًا مُكَاثِرًا، يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو، عَلَى أَيِّ حَالٍ قَاتَلْتَ، أَوْ قُتِلْتَ بَعَثَكَ اللَّهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ²

Meâl-i Serîfi

Ey Abdullah [bin] Amr! Eğer sen meydân-ı gazâda sâbır ve li-vechillâh hâlisen muhlisen savaşırsan Allâhu

 $^{^{1}}$ el-Muttakî el-Hindî, Kenzü'l-Ummâl, 1981, c. 4, s. 336.

² Ebû Dâvud, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 26.

Teâlâ seni kabrinden sâbir ve muhtesib olarak çıkarır. Yok eğer riyâ ve iftihâr için savaşırşan Allâhu Teâlâ seni kabrinden mürâî ve mükâsir olarak ba's eder. Ey Amr'ın [169] oğlu Abdullah! Her hangi hâl üzere savaşır veya katl olunursan Allah seni o hâl üzere ba's eder.

Bu hadîs-i şerîf Abdullah bin Amr radıyallâhu anhdan mervî olarak *Sünen-i Ebî Davud* ile Hâkim'in *Müstedrek*'inde mezkûrdur.

Hadîs-i Şerîf

إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلْفَنا، مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلاَ وَادِيًا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا حَبَسَهُمُ العُذُرُ1

Meâl-i Şerîfi

Medine'de ardımızda kalmış nice kimseler vardır ki biz her hangi tepeye çıksak, her hangi vâdîye insek bizimle beraberdirler. Onları gelmekten alıkoyan özürleridir.

Bu hadîs-i şerîfi Enes bin Mâlik radıyallâhu anhdan Buhârî rivâyet ediyor.

Ahmed Naim

- 2 -

Mesâlih-i Ümmetin Ehli Kimlerdir?

Birinci makālemiz lâyıkıyla tedkīk edilince veliyyü'l-emrin, mutlakā mevcûd olan me'mûrlardan eslahını ta'yîn etmesi îcâb ettiği anlaşılır. Şayet mevcûd olan me'mûrlar içinde bu me'mûriyete eslah olan bulunmazsa o vakit veliyyü'l-emr her mansıba göre efdal olanı intihâb etmelidir. Bunu ictihâd-ı tâm ile yapar ve me'mûriyeti hakkıyla ehli olana teslîm eder ise emâneti yerine getirmiş, vazîfesini îfâ etmiş ve nezd-i ilâhîdeki mevkii adâlet-şiâr eimmenin mevki'-i magbûtu olmuş olur.

Fakat buna rağmen bazı işler bozulur ise 2 (اسْتَطَعْتُمْ فَاتَّقُوا اللهُ مَا) = "Allah'ın nevâhîsinden gücünüz yettiği kadar sakınınız." 3 (اسْتَعَهَا) = "Allah hiçbir kimseye vüs'ünün fevkinde teklîfte bulunmaz." Yine cihâd hakkında 4 (فَسْمَعُهَا) = "Allah yolunda cihâd et. Sen yalnız nefsinden mes'ûlsün." 5 رضِ 5 "Mü'minleri cihâda teşvîk eyle.",

(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمُ اَنْفُسكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمُ)

= "Başkalarının hesâbını sizden sormazlar; siz kendinize bakınız..." âyât-ı kerîmesi mûcebince vazîfesini gücü yettiği kadar îfâ eden tarîk-ı hidâyete sâlik olmuş olur. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz أَمُو تُكُمُ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ)

= "Size bir emirde bulunduğumda gücünüz yettiği kadar îfâ ediniz." buyuruyorlar. Fakat hiç yoktan acz gösterilir, yahud hıyânet irtikâb edilir ise mürtekibi mutlakā ukūbet edilmelidir.

El-hâsıl her halde bir me'mûriyet için eslah olan mutlakā bilinmelidir. Çünkü idârenin iki esası vardır: 1) Kuvvet, 2) Emânet. Kur'ân-ı Kerîm bu iki esası $^8($ اِنَّ خَيْرُ) = "Ücretle tuttuğunun en hayırlısı kavî ve emîn olanıdır" âyet-i kerîmesinde beyân buyuruyor. Kezâlik azîz-i Mısır lisânından Hazret-i Yusuf aleyhisselâma $^9($ اِنَّكَ الْيُوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ اَمِينٌ اَمِينُ) = "Sen bugün bizim nezdimizde mekîn ve emînsin", Hazret-i Cebrâil'in vasfında da $^{10}($ اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيم. ذَى قُوَّةٍ عِنْدَ ذِى الْعَرْشِ مَكِين. مُطَاع) buyuruyor.

Her idâreye göre kuvvet vardır. İdâre-i harbiyyede kuvvet: Şecâat-i kalb, tecrübe-dîdelik, muhâdaa yani plan (çünkü harp hud'adır), muhârebenin her nev'inde kudret ve rüsûhtur. Cenâb-ı Hak buyuruyor ki 11 (اَهُمُ مَا اسْتَطَعْتُمُ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَيْلِ "Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz de 12 (اَهُمُ مَا اسْتَطَعْتُمُ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَيْلِ الْحَيْلِ الْحَيْلِ الْحَيْلِ الْحَيْلِ الْحَيْلِ وَ وَ (اللهُ عَلَى اللهُ وَ وَ (اللهُ عَلَى اللهُ الل

Beynennâs hükmetmekte kuvvet: Kitap ve sünnetin delâlet ettiği adâleti bilmek, ahkâmı icrâ etmeye muktedir olmaktır. Emânet ise Allâh'tan korkmak, paraya mukābil âyât-ı beyyinâtını satmamak, insanlardan korkmamakla kāimdir. Bu üç sıfat Cenâb-ı Hakk'ın 14(فَلا) = "İnsanlardan korkmayınız, benden korkunuz." ve أَخْشُو هُمُ وَاخْشُونِي = "Benim âyetlerimi nâçîz olan bedel mukābilinde satmayınız" âyet-i kerîmesinde musarrahtır. Fermân-ı Sübhânî vechile hüküm etmeyenler kâfirdirler. Bundan dolayı aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyurmuşlardır ki: "Kādîlar üçtür;

¹ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Cihâd, 35.

² Tegâbun, 64/16.

³ Bakara, 2/286.

⁴ Nisâ, 4/84. Bir sonra gelen Enfâl Sûresi 65. âyetle birlikte verilmiştir.

⁵ Enfâl, 8/65.

⁶ Mâide, 5/105.

⁷ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü'l-İ'tisâm, 2.

⁸ Kasas, 28/26.

⁹ Yûsuf, 12/54.

 $^{^{10}}$ Tekvir, 81/19-21.

¹¹ Enfâl, 8/60.

¹² İbn Mâce, Sünen, Kitâbü'l-Cihâd, 19. Bir sonra gelen hadisle tek bir hadis gibi verilmiştir.

¹³ et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, Beyrut, 1985, c. 1, s. 328.

¹⁴ Bakara, 2/150.

¹⁵ Bakara, 2/49.

ikisi cehennemde, biri cennettedir. Bazı kādîlar vardır ki hakkı bilirken hilâfında hüküm verir; onların makāmı cehennemdir. Bazısı da câhil olduğu hâlde beynennâs hâkimlik yapar; bunun da cezâsı cehennemdir. Bir kısmı da hakkı bilir ve ona göre hüküm verir ki bunun makāmı cennettir." Bu hadîs-i şerîfi ehl-i sünen rivâyet etmişlerdir.

Kādî: Gerek halîfe, gerek sultan, gerek nâib, gerek vâli, gerek şerîat ile hükmetmeye me'mûr olarak iki kişinin da'vâsını fasl edenlere, hatta çocukların yazıları hakkında hüküm verenlere denir. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin ashâbı böyle demişlerdir. Ma'nâ da zâhirdir.

-3-Kuvvet ve Emânet

[170]

Kuvvet ve emânet insanlarda nâdiren birleşir. Bunun için Ömer bin el-Hattâb radıyallâhu anh hazretleri "Fâcirin tecellüdünden, sâlihin zaafından sana sığınırım Allah'ım!" diye duâ ederlerdi. Binâenaleyh mesâlih-i ümmete eslahı ta'yîn etmek îcâb eder. Şayet biri daha emîn, diğeri daha kavî iki adam bulunursa o maslahat için daha faydalı ve daha az zararlı olan takdîm edilir. Meselâ idâre-i harbiyyede fâcir olsa bile şecî' ve kavî olan, emîn fakat âciz ve zaîf olana takdîm edilir.

İmâm Ahmed'e sorulmuş ki: "Gazâyı idâre etmek için iki kumandan bulunsa: Birisi kavî ve fâcir, diğeri ise sâlih fakat zaîf olsa hangisi gazâya me'mûr edilir?" İmâm hazretleri demişler ki: "Fâcir-i kavînin kuvveti müslümanlara, fücûru da kendisinedir. Zaîf-i sâlihin ise zaafı müslümanlara, salâhı kendisinedir. Binâenaleyh gazâya kavî fâcir me'mûr edilir." Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz أَوْنَ اللهُ لَيُوْيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّ جُلِ الفَاجِر وروى باقوام لاخلاق) = "Allah, bu dini fâcir bir adamla da (bir rivâyete göre) dinden nasîbi olmayan akvâm ile de te'yîd buyurur" buyurmuşlardır.

Şayet kavî olmakla beraber fâcir de olmazsa o vakit kendisinin o işte yerini tutacak daha mütedeyyin, daha sâlih bir zat bulunmadığı takdîrde kumandanlığa onun ta'yîni evlâdır. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Hâlid bin el-Velîd'i dîn-i İslâmı kabûl ettikten sonra muhârebelerde emîr nasb ederdi. Ve buyururlardı ki: "Hâlid Allah'ın müşrikler üzerine sell ettiği kılıçtır." Halbuki Hâlid bazan aleyhissalâtü vesselâm Efendimizce hoşa gitmeyen şeyleri yapardı. Nitekim Hâlid, aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz tarafından Cezîme'ye gönderildiğinde onları katl ve mallarını bir şüphe üzerine aldığı için aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz ellerini semâya kaldırarak "Hâlid'in yaptığından sana berâet ederim Allah'ım!" diye duâ buyurmuşlardır. Hâlid'in bu yaptığı câiz değildi,

maiyyetindeki zevâttan bazıları buna i'tirâz etmişler idi. Hatta bunun üzerine aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz de Cezîme'ye diyet verdi ve mallarını tazmîn etti. Fakat bununla beraber muhârebe zamanında daima Hâlid'i kumandanlığa tercîh buyururdu. Çünkü bazı harekâtı birer sûretle te'vîl olunabilen Hazret-i Hâlid harb husûsunda diğerlerinden liyâkatli idi.

Vâkıâ Ebû Zerr radıyallâhu anh sıdk ve emânet nokta-i nazarından daha eslah idi. Fakat aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz "Yâ Ebâ Zerr! Seni zaîf görüyorum. Bilirsin ki kendim için arzu ettiğim şeyi senin için de isterim. Sen ne iki kişi üzerine emîr ol, ne de mâl-ı yetîme mütevellî"* buyururlardı.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz Ebâ Zerr'i zaafına binâen emîr ve velî olmaktan nehy etti. Halbuki rivâyet olunuyor ki aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz 2 (مَا أَظَلَّتِ الْغَبُرَاءُ أَصْدَقَ لَهُجَةً مِنْ أَبِي ذَرِ "Bu yeşil kubbenin altında, boz toprağın üstünde Ebu Zerr'den doğru sözlü kimse yoktur." buyurmuşlardır.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz bir def'a, Amr bin el-Âs'ın akrabâsının gönlünü almak için müşârun-ileyhi kendisinden daha efdal olanlara tercîhan emîr nasb etti. Diğer bir def'a da babasının intikāmını almak için oğlu Üsâme bin Zeyd'i emîr ta'yîn buyurdu. Yani bir adam, ilim ve îmânda kendisine fâik olan diğer kimseler mevcûd olduğu hâlde, bir maslahat-ı râciha dolayısıyla onlara takdîmen istihdâm olunurdu.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin halîfesi Ebû Bekir es-sıddîk radıyallâhu anh hazretleri de Hazret-i Hâlid'i –Irak ve Şam fethindeki bazı hatalarına rağmenehl-i irtidâd muhârebelerinde kumandan nasb ederdi. Vâkıâ o hatalar kābil-i te'vîl idi. Ancak bazıları Cenâb-ı Sıddîk'a Hâlid'in bu hataları ağrâz-ı mahsûsa netîcesi olduğunu söylemişler ise de Ebû Bekir hazretleri yine onu azl etmeyerek yalnız itâb ile iktifâ buyurdu. Çünkü bekāsındaki maslahat azlinden melhûz olan fesâda müreccah idi; aynı zamanda diğeri onun bırakacağı boşluğu dolduramayacaktı.

Bir düstûr-ı siyâsîdir ki en büyük veliyyü'l-emrin ahlâkı mülâyim ise ona siyâset edecek racül-i hükûmetin ahlâkı şiddetli olması îcâb eder. Nitekim, ulü'l-emrin ahlâkı şedîd olursa nâibinin mülâyemet tarafdârı olması muktezâ-yı maslahattır. Çünkü i'tidâl ve muvâzene ancak bu sûretle muhâfaza olunabilir. İşte bu dakīka-i siyâsiyyeye riâyeten Ebû Bekir hazretleri Hâlid'i, Hazret-i Ömer de Ebû Ubeyde bin el-Cerrâh'ı ta'yîn etmeyi tercîh ederdi. Çünkü Hâlid, Ömer bin el-Hattâb gibi şiddetli, Ebû Ubeyde ise Ebû Bekir gibi halîm idi. Her

¹ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü'l-Kader, 5.

^{*} Revâhu Müslim.

² Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 7078.

iki halîfe-i zî-şân ta'yîninde isâbet ve teâdülü muhâfaza etti. Bu sûretle her kim teâdülü muhâfaza ederse aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin hulefâsından olmuş olur.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyurdular ki: "Ben rahmet peygamberiyim, ben cihâd peygamberiyim", "Ben güle güle cihâd ederim." Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin ümmeti ise hâl-i vasattadır. Kur'ân-ı Kerîm, ümmet-i Muhammediyyeyi tavsîfen: أَشِدَّاءُ عَلَى اللهِ وَرِضُوانًا ve (الْكُفُّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرْيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَرِضُوانًا ve (اَذِلَّةِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةِ عَلَى الْكَافِرِينَ) buyuruyor.

İşte bu sûretle Ebû Bekir ve Ömer radıyallâhu anhumânın ikisi de mesâlih-i ümmeti idârede kâmil idiler. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin zamân-ı hayâtında birisinin mülâyemeti, diğerinin şiddeti muvâzeneyi te'mîn etti. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz bu iki halîfe-i zî-şân haklarında "Benden sonra gelecek iki zâta, [171] Ebû Bekir ve Ömer'e iktidâ ediniz!" buyurmuşlardır. Ebû Bekir es-Sıddîk hazretleri ehl-i irtidâd ile muhârebe esnâsında Hazret-i Ömer'in ve diğer sahâbenin (radıyallâhu anhum ecmaîn) şecâatine fâik bir şecâat-i kalbiyye gösterdi.

Mesâlih-i ümmeti idârede muhâfaza-i emvâl gibi emniyete mütevakkıf husûsâtta emîn olan takdîm edilir. Bunun gibi bütün mesâlih-i ümmette daima eslah tercîh edilir, bir tanesi kifâyet etmezse birden fazla ta'yîn edilir.

Mesâlih-i şer'iyyede daha âlim, daha muttakī, daha ehliyetli olanlar takdîm edilir. Şayet biri daha âlim, diğeri daha muttakī ise ihtirâsâta muhâlefet edeceği ve hükmünü izhâr edebileceği yerlerde daha müttakī olan; şüpheye düşmekten kurtulacak, dakik hükümler verilmesi îcâb edecek yerlerde de daha âlim olan takdîm edilir. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz bir hadîs-i şerîfte buyurmuş-إن الله يحب البصر الناقذ عند ورود الشبهات ويحب العقل) lar ki: 3 الشهوات = "Cenâb-1 Hak, şüphelerin vürûdu ânında hakīkate nüfûz eden nazarları; şehevât-ı nefsâniyyenin hücûmu zamanında irâdesine sahip olan akılları sever." Eğer kādî kumandan, yahud ahâlî tarafından te'yîd-i tâm ile müeyyed bulunuyorsa daha muttakī ve daha âlim olanlar daha ehliyetli olanlara takdîm edilirler. Ne vakit mesâlih-i şer'iyye kādînin ilim ve takvâsından ziyâde kuvvetine ihtiyaç gösterirse o vakit ehliyeti olan takdîm edilir. Çünkü alelıtlâk kādînin âlim, âdil ve muktedir olması lazım geldiği gibi, bütün mesâlih-i İslâmiyyeyi ele alanların da böyle olması îcâb eder. Bu sıfatlardan birisi nâkıs olunca derhal bozukluk başgösterir. Ehliyet ya şiddet ve terhîb, yahud ihsân ve tergīb iledir. Filhakīka her ikisi de lazımdır.

Bazı ulemâya: "Şayet fâsık bir âlim ile dindar bir câ-

hilden başka mesâlih-i şer'iyyeye ta'yîn edilecek adam bulunmazsa bunların hangisi takdîm edilir?" diye sorulmuş. Cevâben: "Eğer fesâdın çoğalmasından dolayı dindara ihtiyaç daha ziyâde ise dindar olan takdîm edilir. Fakat [da]'vâların inceliği ve haklarında lâhık olan hükümlerin hafî olması dolayısıyla âlime ihtiyaç çok ise âlim olan takdîm edilir." demişler. Ekser-i ulemâ dindar olanı takdîm ederler. Zîrâ eimme veliyyü'l-emrin ūmutlakā âdil ve şehâdete ehil olması lüzûmunda müttefik oldukları halde ilim husûsunda –yani veliyyü'l-emrin mutlakā müctehid olması mı îcâb eder, yoksa mukallid olması câiz midir? Yahud eslah mevcut mu olmalıdır? Hakkında– ihtilâf etmişlerdir.

Fakat her hâlde mümkün olduğu kadar —diğer bir yerde tafsîlen beyân edileceği üzere üç kavle göre- efdalin ta'yîn edilmesi îcâb eder. İndezzarûre ehil olmayan, eğer mevcûd olanların eslahı ise ta'yîni câizdir. Bununla beraber velâyet ve emâret husûsunda halkın müstağnî olamayacakları şeyler tamamen ve kâmilen mevcûd oluncaya kadar ahvâli ıslâh etmeli. Nitekim zarûret halinde bulunan bir adam için kendisinden vüs'unün fevkınde fil-hâl bir te'diye talep edilmediği halde yine borcunu îfâya çalışmak, acz sebebiyle farîza-i cihâd sâkıt olduğu bir vakitte yine i'dâd-ı kuvvetle cihâda hazırlanmak vâcibtir. Yalnız hac istitâati böyle değildir ki ademi halinde onu tahsîl etmek vâcib olmuyor; zîrâ oradaki vücûb ancak istitâatin kendisiyle tamam oluyor.

Şeyhülislâm

Ahmed ibni Teymiyye el-Harrânî Mütercimi: Ömer Rıza

MAKĀLÂT

INGILIZ SIYÂSETININ SUKŪT-I AZÎMI

Tâ bidâyet-i harbde İngilizler Hindistan müslümanlarının hissiyât-ı dîniyyelerini okşamak maksadıyla neşr ettikleri bir teblîğ-i resmîde İslâm'ın mukaddes ve muhterem beldelerine karşı hiçbir hareket-i harbiyyede bulunmayacaklarını makām-ı iftihârda, zavallı Hindli dindaşlarımıza bildirerek onları iknâa çalıştı. Fil-vâki' birkaç ay da bu sûretle geçti. Lakin İ'tilâf-ı Müselles'in hezîmetleri tevâlî edip durdu. Kahraman Heydenburg'un Ruslara indirdiği darbenin İstanbul üzerinde telâfî edilmesi Rusya'nın pek şiddetli teşebbüsât ve ısrârı üzerine, İngiliz-Fransız Bahr-i Sefîd donanmalarına havâle olundu.

Yirminci asır fenninin en metîn ve dehhâş müteharrik kaleleriyle Dârü'l-Hilâfe kapısında muhâsamâta baş-

¹ Fetih, 48/29.

² Mâide, 5/54.

³ Gazzâlî, İhyâu Ulûmi'd-dîn, Beyrut, c. 4, s. 401.

ladılar. İngiliz-Fransız donanması kale ve istihkâmâtımızı büyük çaptaki toplarının kuvvetiyle iskât edeceklerine zâhib olarak zafer şenliklerini İstanbul'da geçirmek üzere bulunduklarını efrâda tefhîm ediyorlar, efrâd ise viski ile apsentin te'sîriyle İstanbul'da geçirecekleri eğlenceli gecelerin nûşîn hayâlâtıyla sermest bulunuyorlardı. Gāfil İngilizler nasıl oldu da hesâbı yanlış yaptılar? Muhâfazakâr ve menfaatlerini iyi hesaplamakla iştihâr eden İngilizler!... Müslümanların o bî-emân meşhûr dostları!... nasıl oldu da bu hesapta yanıldılar?..

Boğazlar ve İzmir mağlûbiyetinin te'sîrâtı yalnız Britanya adalarına inhisâr etmiyor. Bu müslüman muzafferiyetinin Hindli dindaşlarımız üzerinde husûle getireceği memnûniyet-bahş te'sîrât fevkalâdedir. İslâm dostunun! böyle daha birçok mağlûbiyetlere dûçâr olmasını bütün müslümanlar Cenâb-ı Hak'tan temennî etmektedirler. Böyle milyonlarca ma'sûmların duâları elbette ind-i ilâhîde müstecâb olur. Ma'sûmların hâmîsi Allahtır. Hindli dindaşlarımız İngiliz an'anât-ı siyâsiyyesinin netîcesi olarak bugün müdâfaa-i nefs için bile [172] en basit bir âlet-i tedâfüiyyeye mâlik bulunmadıkları elbette kāriîn-i kirâmca ma'lûmdur. Böyle olmakla beraber taraf taraf vukū' bulmakta olan kıyâmlar cidden şâyân-ı takdîrdir. Yakında inşâallâh Afganistan ve Belucistan'ın yardımıyla başlarındaki esâret boyunduruğunu kırarak felâh ve saâdete mazhar olacaklardır.

Müslümanlar için Ka'be-i Muazzama, Mekke-i Mükerreme ne kadar muhterem ise makām-ı muallâ-yı Hilâfet-i İslâmiyye de o kadar muhteremdir. Mukaddes İslâm bilâdına karşı ta'kīb edeceği hatt-ı hareketi teblîğ-i resmîsiyle beyân eden İngiltere sırası gelince hiçbir şey tanımıyor. İstanbul İngiliz nazariyesince İslâm'ın muhterem bilâdı idâdına dâhil değil imiş! İngilizler, koca herifler, sözün söz olduğunu beyândan çekinmeyen İslâm dostu! İngiltere, işte bu sûretle hareket ediyor. İngilizler müsterih olsunlar, âlem-i İslâm onların dostluklarının ciddiyetini gerek Boğazlar, gerek Hicaz sevâhili bombardımanı ile pek güzel anladı.

Ali Hikmet Nâhid

ŞARK İŞE KARIŞIYOR

Bu hafta zarfında şarktan alınan haberler pek itmi'nân-bahş ve memâlik-i mezkûrenin yakın zamanda İngiltere ve Rusya'ya karşı vaz'ıyetlerini değiştirecekleri anlaşılıyor. İngiltere'nin Hindistan'a yeni baştan İngiltere'den beyaz asker göndermeye fiilen teşebbüs eylemesi ve Hind vâlî-i umûmîsinin tensîbiyle bilumûm Hindistan'da idâre-i örfiyyenin i'lân olunması keyfiyeti; Hindistan'daki âsâyiş-i umûmînin pek de matlûb bir hâlde devam etmemekte olduğunu işrâb ediyor. İngiltere matbûâtının da Hind ahvâli hakkındaki neşriyât ve mütâlaâtı, ahvâlin mûcib-i endîşe olduğunu göstermektedir. Surat, Haydarâbâd, Pencab ve Kalküta ile Karaçi şehirlerinde hemen her gün İngilizler aleyhinde harekât-ı intikam-cûyâne icrâ ediliyor. Bomba ve silahla me'mûrîn-i mülkiyye ve askeriyyeye mensûb pek çok İngilizlerin yerliler tarafından itlâf edildiği ajansların sâmiamıza îsâl ettikleri cümle-i havâdistendir.

Hindistan her türlü ihtilâttan memnû' ve ahâlîsinin âmed-şüdü -daha doğrusu mahbûs bir hâlde bulunmasaydılar- hâriçle kesilmiş bulunmasaydı ihtimâl ki daha ziyâde hakāyıka vâkıf olurduk. Fakat muvâsalât yolları tamamıyla İngilizler elinde bulunduğundan o diyâr-ı baîdede cereyân etmekte olan vekāyiin mâhiyyâtından gereği gibi haber alamıyoruz. İngiltere'nin istibdâd-ı medenîsinden, entrikalarından usanmış olan Hindistan ahâlîsinin bu sırada sâkit kalamayacaklarını herkes bilir. Harb-i umûmînin devâmıyla, İngilizlerin günden güne vukū' bulan hezîmetlerinden elbette Hindlilerin de istifâde etmeye tarafdâr bulundukları tabîîdir. Çünkü İngiltere'nin 325 milyon Hindu ve müslümanın boyunlarına sıkıca takmış olduğu kölelik boyunduruğunu kırmayı Hindliler her hâlde düşünüyorlar. Bunun için otuz senedir Hindistan'da gayet hafî sûrette çalışılıyor. Ahvâl-i hâzıra ile İngiltere'nin istibdâdı ahîren -şu son günlerde- vesenîlerle müslümanlar arasında bir ittihâd-ı hakīkī husûle getirmiştir. İhtilâfât-ı sâbıka simdilik bir tarafa atılmış, yalnız Hindistan'ın iâde-i istiklâli ciheti taht-ı teemmül ve tefekküre alınmaktadır. Müstahberât-ı mahsûsamıza nazaran İngilizler; pek yakınlarda Hindistan'daki müslümanları îkāz edip, onlara menâfi'-i hakīkiyyelerini öğreten ve yeni bir İslâmî ve siyâsî cereyân îcâdına sebebiyet veren genç, mütedeyyin müslümanları hapis ve tevkīf ederek; her türlü ihtilâttan men' eylemiştir. Şimdiye kadar bunlardan yalnız ikisinin ismini haber alabildik. Birisi Lahor'da yevmî intişâr eden Zemîndâr gazetesinin sermuharriri Mevlevî Zafer Ali Han'dır. Müşârun-ileyh Balkan Muhârebesi esnâsında Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyetine iânât toplamakta büyük bir eser-i hamiyyet ibrâz etmiş ve o zamandan beri İngilizlerin gayz ve nefretlerini celb etmişti. Zafer Ali Han'ın İstanbul'a gelip, Osmanlılarla ihtilâtta bulunmasını İngiliz sefîri çekemeyerek, hakkında pek fenâ raporlar Hind vâlî-i umûmîsine göndermişti. İkinci zat ise, Aligarh Dârülfünûn'u me'zûnlarından ve Hindistan'ın erbâb-ı kaleminden Mevlevî Hasret Mûhânî'dir ki evvelce Ordû-yı Muallimî cerîdesini neşr ettiği sırada İngilizler aleyhinde pek fenâ neşriyâtta

bulunup mâhiyet-i zâlimânelerini ahâlîye tanıttırdığından, mûmâ-ileyhi iki sene kadar hapis cezâsına mahkûm etmişlerdi ki bu zulümlerini bu kere ikinci def'a olarak tatbîka çalışmışlardır.

Makām-ı muallâ-yı Hilâfet'e kalpleriyle, bütün mevcûdiyetleriyle çözülmez bir râbıta ile merbût bulunan Hind müslümanları, taraf-ı celîl-i Hilâfet'ten İ'tilâf-ı Müselles aleyhinde neşr buyurdukları cihâd fetvâlarını haber aldıktan sonra –ki çoktan buna kesb-i vukūf etmişlerdir– rahat oturamayacakları kazâyâ-yı müsellemedendir. Bâlâdaki esbâba binâen her hâlde Hindistan'da bizim hâtır ve hayâlimize gelmeyen pek azîm ve müdhiş hâdiseler yüz göstermiştir ki, İngiltere hükûmeti Avrupa'dan İngiliz askerlerini oraya sevk etmeye mecbûr olmuştur.

Bu sevkıyâttan daha başka şeyler de istidlâl edebiliyoruz. İngilizlerin bundan maksadı Hindistan'daki yerli askerlere emniyet ve i'timâd edememeleri keyfiyeti olsa gerektir. Anlaşılıyor ki yerli asâkir, hukūk-ı magsûbelerini istirdâd etmek için ahâlî-i mahalliyyenin tarafını iltizâm ile kendi vatandaşlarına, din kardeşlerine silah atmamaya ahd ü peymân etmişlerdir. İhtimâl ki Hindistan'daki putperest nasyonalistler bugün şimendüferleri, [173] köprüleri ber-havâ ederek, telgraf tellerini de kesip münâkalât ve muvâsalâtı keserek İngilizleri bulundukları yerlerde mahbûs ve mevkūf bir hâlde bırakmışlardır.

İngilizlerin Hindistan'daki aded ve kemiyetleri –her tabakadan– bir milyonu tecâvüz etmiyor. Bu kadar az bir kemiyetle 325 milyonluk azîm kitleye karşı ne yapabilirler? Esâsen Hindistan ahâlîsi beyninde münâferet ve ihtilâf hüküm-fermâ olmasaydı, İngiltere hâkimiyetine çoktan hâtime verilmiş olurdu. Fakat bu âna kadar İngilizler sırf bu gibi ihtilâfâttan istifâde ederek, anâsırı birbirleri aleyhine tahrîk ve teşvîk sâyesinde mevki'lerini bir dereceye kadar tahkîm eyleyebilmişlerdi.

Hindistan'da kopacak azîm bir ihtilâl netîcesinde Hind duvarlarına hudûdu mülâsık bulunan Afganistan hükûmet-i İslâmiyyesinin seyirci vaz'ıyeti almayacağı da ma'lûmdur. Afganlılar, asırlarca Hindistan'da icrâ-yı hâkimiyyet edip oralarda el-ân âsâr-ı saltanatları bâkīdir. Böyle bir ihtilâl netîcesinde Afganistan her halde istifâdeye teşebbüs edecek ve hiç olmazsa Pencap eyâletini istîlâ ettikten sonra Sind tarîkıyle Karaçi'ye inecek ve Afganistan için bir sâhil ve mahreç tedârik etmeye var kuvvetiyle çalışacaktır. Zâten bu keyfiyeti -yani mahreç tedârikini- emîr-i sâbık merhûm Abdurrahman Han hazretleri, kendi evlâdına, haleflerine vasiyet etmiştir ki, hâl-i hâzırdaki emîr hazretlerinin yegâne arzusu bu olsa gerektir. Hind hudûdunda yaşayan Afridîlerin sık sık Pencap hudûduna akın icrâ edip oradaki İngilizleri rahatsız etmeleri küçük ve ehemmiyetsiz bir vak'a sayılamaz. Bu harekâtı biz Afganistan'ın harbe mâil olduğuna açık bir delil telakkī ediyoruz. Hatta bu hücûmları –Afridîleri– Afgan askerinin pîşdârları biliyoruz.

İran'daki intibâha gelince günden güne tezâyüd etmekte ve İran hükûmetinin vaz'ıyet-i âtiyyesini ta'yîn eylemektedir. Şimdiki Müşîrüddevle kabînesinin programı pek güzel ve müstesnâ bir şey olup, efkâr-ı umûmiyye ile İran Millet Meclisi'nin tasvîb ve takdîrine mazhar olmuş ve Rusya ile İngiltere'yi kızdırmaya sebebiyet vermiştir. Öyle olmasaydı, Ruslar yeniden Enzeli'ye asker indirip tedâbîr-i tahaffuziyye ve ihtiyâtiyyeye riâyet etmezlerdi. Herhalde şu içinde bulunduğumuz ilkbahar, bir ay sonra güzel ve râyihadâr çiçekleriyle beraber biz müslümanlara birçok saâdetler bahşedecek ve avn-i Hak'la bize parlak, münevver bir âtî te'mîn eyleyecektir. Biraz daha bekleyelim.

S[sin]. M. Tevfik

MATBÛÂT

VAHDET-İ İSLÂMİYYEYİ

Parçalamak İsteyen Nifakçılar Bugün de Susmuyorlar!

~STRE

Balkan refîk-i muhteremimiz Yazıyor:

"Cihâd-ı ekber i'lân edildiğinden beri âlem-i İslâm-la en ziyâde alâkadar hükûmât-ı ecnebiyyenin, bilhassa Rusya ve İngiltere'nin mürâcaat eyledikleri silâh-ı müdâfaa ne gibi şeyler olduğunu lâyıkıyla tedkīk edecek olursak, o büyük düşmanlar toptan, tüfenkten, hatta donanmalarından ziyâde bir ümîde merbûtturlar. O da, cihâd-ı ekberin îcâb ve istilzâm eyleyeceği vahdet-i ümmet gāyesini nasıl söndürmek, İslâm'ı teşettüte düşürmek, ezmine-i kadîme an'anât-ı münderisesinde olduğu gibi İslâm'ı tâ kalbgâhından vurmak siyâsetine ma'tûftur. Onun için İslâmiyet düşmanlarının şu planına yardım edecek her bir hatâ, her hangi bir müslüman tarafından vâki' ve sâdır olursa târîh onu en büyük ve ebedî la'netlerine qark edecektir.

Bu hatâ, veya bu hıyânet nedir? Cihâd-ı ekber gāyesine, İslâm'ı teşettüte düşürecek, vahdet-i İslâmiyyeye darbe vuracak şahsî ve içtimâî endîşe veya ihtirâslara mağlûbiyetten başka bir şey değildir. Birbirimize gücenebiliriz. Her müslümanın kendine göre binbir derdi ve elemi var. Tekmîl bu dertler ve inkisârlar eşhâsa münhasır kalmaz, hayât-ı siyâsiyye-i ümmete felâket darbeleri vuracak esâsâta sirâyete bırakılırsa, müsebbibleri târîh-i İslâmın müdhiş mes'ûliyet ve la'netlerinden tahlîs-i girîbân edemezler. Bugün ehl-i İslâm için yalnız bir gāye olabilir; o da makām-ı Hilâfet-i İslâmiyye şevket ve satvet-i istiklâliyyesinin tahlîs ve selâmeti!

Böyle bir sevdâ-yı ulvî ve rûhânî ile ittisâf eylemeyip de İslâmın vahdet saçan îmân ve îkānına karşı şer ve fitne ihdâsına çalışan insanların müslüman değil, mezardaki ölüleri yiyen canavardan farkı nedir?

Cihâd-ı ekber, öyle ulvî târîhî bir hakīkattir ki onun her sûre-i intibâhı ümmet-i Muhammed'e vahdet, her türlü enâniyet hissinden ferâgat ezânını okuyor. Bu ezân-ı Muhammedî'yi dinlemeyip hep yine kendi gaydalarını çalmak isteyen vicdanlar, en âteşîn, en metîn şer ve fitnelere istinâd etseler encâm-ı kâr hâib ve hâsir kalırlar."

MOSKOFLARIN ALEYHİMİZE KULLANDIKLARI SİLAHLAR:

1) DİN, 2) IRK TEFRİKALARI!

Tanîn refîk-ı muhteremimiz yazıyor:

"Rusya Osmanlı devletini mahvetmek için büyük imparatorluk dâhilinde çözülmeye başlayan ravâbıtı büsbütün kırmak siyâsetini kendisi için daha muvâfık bulmuştu. Bu nokta-i nazardan hareket eden Moskof siyâsiyyûnu meselâ Kırım'da istiklâl meyillerini körüklemekle istifâde ederken daha ötede, Balkanlarda bundan büsbütün başka bir usûl ta'kīb eyliyordu: Ortodoksluk..."

[174] **ŞUÛN**

İ'TİLÂF-I MÜSELLES'E KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

-Teblîgāt-ı Resmiyye-

Karadeniz:

22 Mart: Donanmamızın dün Odesa körfezi civârında cevelânı esnâsında 2020 tonluk Providant ve 1500 tonluk Vastochnaya Zvezda nâmındaki iki büyük Rus vapuru yüklü oldukları hâlde donanmamız tarafından batırılmış ve vapurların mürettebâtı esir edilmiştir. Bu harekât esnâsında Uçakov istihkâmı civârında düşmanın torpil taharrî gemilerini ta'kiben düşman sâhiline doğru ilerleyen Küçük Mecîdiye Kruvazörümüz bir torpile çarparak batmıştır. Bu vak'a Rusların Odesa ve Nikolayef

limanlarıyla sâhillerinin emr-i muhâfazası zımnında döktükleri torpillerin kopup dağılmasından husûle geldi. Mecîdiye Kruvazörü mürettebâtı civârda bulunan Osmanlı sefâin-i harbiyyesi tarafından tahlîs edilmiştir. Düşman sâhilinde vazîfe-i mukaddese-i askeriyyesini îfâ ederken gark olan bu sefîne mürettebâtının etvâr ve harekâtı her türlü medh ü sitâyişe lâyıktır. Mezkûr kruvazörde bulunan topların kamaları kâmilen alınmış ve gemi düşman tarafından yüzdürülmesine meydan kalmamak üzere torpille parçalanmıştır.

Canakkale:

21 Mart: Bugün Çanakkale Boğazı'na yaklaşmak isteyen birkaç torpil taharrî gemisi ateşlerimizle tard edilmiştir. Bu gemileri himâye eden iki zırhlı uzaktan fâsılalı ve te'sîrsiz bir müddet ateş edip çekilmiştir.

22 Mart: Dün Çanakkale Boğazı'na yaklaşmak isteyen düşman taharrî gemilerinden biri bataryalarımızdan atılan mermi isâbeti netîcesi Kumkale açıklarında batmıştır.

24 Mart: Dün ve bugün Çanakkale'ye karşı düşmanın ciddî bir teşebbüsü görülmemiştir. Evvelki gün medhal civârındaki bataryalarımıza karşı düşmanın iki zırhlısı tarafından endâht edilen üç yüzü mütecâviz mermilerin hiçbir te'sîri olmadığı ve bilakis bataryalarımızın endâhtından bir zırhlısı ile bir torpidosuna isâbet vâki' olduğu muhtelif rasadât netîcesi tahakkuk etmiştir.

Kafkasya:

24 Mart: Kafkas cephesinde: İşhan şarkında hudut yakınındaki ileri kıtaâtımıza taarruz eden düşman on sekiz sâat devam eden şiddetli müsâdemeden sonra hudûdun öte tarafına tard edilmiş ve düşman arâzîsinde Tavuskerd'in cenûbunda Hosur[?] ve Parakez[?] civârındaki karyeler tarafımızdan işgāl edilmiştir.

Hicaz:

20 Mart: Martın sekizinci günü bir İngiliz kruvazörünün Hicaz sâhilinde Müveylîh kasabasına bombardımanla asker çıkarmak husûsundaki teşebbüsü men' edilmesi üzerine ertesi günü işbu kruvazör tekrar mezkûr kasabayı beş sâat bombardıman ederek bilhassa hedef ittihâz ettiği kasabanın câmi'-i şerîfi ile minâresini yıkmış ve birkaç hâneyi tahrîb etmiştir. Düşman bombardıman esnâsında filikaları ile karaya asker çıkarmaya çalışmış ise de civârdan yetişen sâhil müfreze-i askeriyyelerimiz ve müsellah ahâlî-i mahalliyyenin mukābelesiyle düşmana telefât verdirilerek tard edilmiş ve bil-âhire kruvazör de çekilmiştir. Nüfûsca zâyiât yoktur. Yalnız bir deve yaralanmıştır.

MISIR AHVÂLİ

Halîfe-i zî-şân efendimiz hazretleri tarafından i'lân olunan cihâdın Mısır'daki tezâhürât ve tecelliyâtı hakkında ahîren şehrimize gelen vatanperverân-ı ümmetten Doktor Nasr Ferid Bey ve rüfekā-yı mücâhidesi pek şâyân-ı memnûniyyet haberler getirmişlerdir:

Cihâdın Mısır'daki Te'sîrâtı ve Ahâlînin Hazırlıkları:

Cihâd haberi ahâlî-i İslâmiyye üzerinde büyük bir te'sîr ve galeyân husûle getirmiştir. Herkes bu hıtta-i mübâreke-i İslâmiyyenin karîben düşman istîlâsından halâs bulacağına îmân-ı tâm ile mutmaindir. Bütün ihvân-ı dîn bu yevm-i saâdeti dört gözle bekliyorlar. Hilâfet ordusu Kanal'ı geçer geçmez onlarla birlikte hareket etmek üzere gizli gönüllü alayları tertîb edilmiştir. Mısırlı askerlerle temâs edilerek hakāik-ı ahvâl kendilerine anlatılmıştır. Hidiv-i kâzibin sarayı ihrâk edilmiştir. Hidiv-i kâzibin mürâiyâne ve hâinâne nutukları, İngiliz ordusuna gönüllü kaydı teşebbüsleri Mısırlı ihvân-ı dîn arasında kemâl-i nefretle karşılanmıştır.

Hilâfet ordusunun mazhar-ı fevz ü nusret olması için bütün Mısır'daki ehl-i İslâm duâ ve niyâzlarda bulunuyorlar. Hem bu duâlarını yüksek sesle minberlerde icrâ etmekten bile çekinmiyorlar. Bu husûsta ulemâ ve hutabâ büyük bir celâdet ve metânet gösteriyorlar. İngilizlere karşı durmak, tevkīf edilmek, nefy edilmek bugün Mısır'da büyük bir şeref addedilmektedir.

Mısır Ordusu:

Mısır ordusu, hissiyât-ı dîndârâne ve vatanperverânesi ile makām-ı Hilâfet'e ve bu makām-ı muallâ tarafın-

dan i'lân olunan cihâd-ı ekbere karşı perverde eylediği hiss-i itâat ve tebaiyyeti ile cidden bizi garîk-ı sürûr eyleyecek bir haldedir. İngilizlerin bu ordudan zerre kadar bir fayda bekleyemeyecekleri zâten zikr ve ityândan vâreste bir hakīkattir.

Sudan'daki Vaz'iyet:

Sudan'daki Mısırlı zâbitân da İngilizlere karşı kat'î bir vaz'-ı aleyhdârâne almışlardır. Birçok mevâîd ile bunları elde etmeye çalışan İngilizler hâib ü hâsir kalmışlar, hiddet ve tehevvürden çıldıracak bir hâle gelmişlerdir.

İngilizlerin Mısır'daki Umûm Kuvvetleri:

İngilizlerin Mısır'daki umûm kuvveti öteden beriden toplanmış yetmiş bin kişiden ibârettir. Bunların elli bini Kanal'da, yirmi bini de Senûsîlerin bulunduğu havâlîde tahşîd olunmuştur. Bunların içinde Hindli müslüman askerler de vardır ki geçenlerde bunlardan beş bini Hilâfet ordusuna karşı silah isti'mâlinden istinkâf etmişler ve bu sebeple putperestlerle aralarındaki şiddetli müsâdeme vâki' olduğundan Fransa dârülharbine gönderilmişlerdir.

Üserâ-yı Osmâniyyeyi İstikbâl:

İngilizler Kanal'da esir ettikleri birkaç mücâhidîn-i Osmâniyyeyi sokaklarda gezdirmekle ahâlîyi korkutmak istemişlerse de tamamıyla aksi neticeler hâsıl olmuştur. Üserâ-yı İslâmiyyeyi ahâlî-i Mısrıyye büyük i'zâz ve ikrâmlarla karşılamışlardır. Herkes yükses sesle: "Merhabâ ey mebrûr melekler..." diye Halîfe ordusunun askerlerini kucaklamak istiyerek hasret yaşları akıtmışlardır.

Hukuk Matbaası

H. Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

15 Nisan 1915

30 Cemâziyelevvel 1333 Perşembe

2 Nisan 1331

Cild: 13 - Aded: 335

BERLÎN HÂTIRALARI

2

Meğer otel o değilmiş; şimendüfer de kezâ... Sokak mı benzeyen az çok? Aman canım, hâşâ! Meğer oteller olurmuş saray kadar ma'mûr, Adam girer de yaşarmış içinde mest-i huzûr. Beş altı yüz odanın her birinde pufla yatak... Nasîb olursa eğer, hiç düşünme yatmana bak! Sokakta kar yağadursun, odanda fasl-ı bahâr; Dışarda leyle-i yeldâ, içerde nısf-ı nehâr. Hıyât-ı nûrunu temdîd edip her âvîze, Fezâda nescediyor bir sabâh-ı pâkîze; Havâyı kızdırarak hissolunmayan bir ocak, Ilık ılık geziyor, her tarafta aynı sıcak. Gürül gürül akıyor çeşmeler temiz mi temiz; Soğuk da isteseniz var, sıcak da isteseniz. Gıcır gıcır ötüyor ortalık titizlikten; Sanırsınız ki zemîninde olmamış gezinen. Ne kehle var o mübârek döşekte hiç, ne pire; Kaşınma hissi muattal bu i'tibâra göre! Unuttum ismini bir sırnaşık böcek vardı; Çıkıp duvarlara "yastık budur" der atlardı; Ezince bir koku peydâ olurdu çokça iti... Bilirsiniz a canım... Neydi? Neydi? Tahtabiti! O hemşehrim, sanırım, çoktan inmemiş buraya; Bucak bucak aradım, olsa rast gelirdim ya!

Şimendüfer de meğer başka türlü bir şeymiş: Hemen binip uçuyorsun... Aman bayıldığım iş! Mesâfe kaydı, mekân kaydı bilmiyor insan; Dakīkanın boyu sâ'at, ne ihtisâr-ı zamân! Evet, kucaklıyor eb'âdı berk olup nâgâh, Harîtanın üzerinden nasıl geçerse nigâh! Şehirlerin yapışık sanki hepsi birbirine: Tutup da pencereden fırlatılsa bir iğne, Düşer ya "tık" diye her halde mevkıfin damına; Ya şehrin ismi olan levhanın gelir camına! Düdük sadâsına hasret kalır işitmezsin. Bizimki durduğu yerden öter durur, miskin! Kavurma zenbili yüklenmek i'tiyâdı da yok... Nedir kâğıttaki, peynir mi? Açma koynuna sok... Lokanta keyfine âmâde istedikçe yanaş... Lisan da istemiyor: Bir işâret et, anlaş. Yok öyle heybeye dirsek verip ımızganmak; Yataksa emre müheyyâ içerde... Hem ne yatak! Uzandığın gibi dünyadan insilâh ederek, Dolaş semâları artık düşünde yelyepelek!

Sokak dedikleri neymiş? Fezâ-yı bî-pâyân, Ki tayyedilmesinin yoktur ihtimâli yayan. Demek vesâit-i nakliyye nâmı tahtında,

[176] Havâda, yerde, yerin çok zamanlar altında Uçup duran o havârık bir ihtiyâc-ı şedîd. Piyâde harcı mı, hâşâ, bu imtidâd-ı medîd! Bakın nasıl da mücellâ ki: Ferş-i nevvârı, Zemîne indiriyor gökyüzünden envârı! Bu imtidâdı nazar şöyle dursun istî'âb, Öbür kenâra geçerken düşer kalır bîtâb! Şu var ki, düştüğü yerden çamurlanıp kalkmaz; Camur bu beldede âdet değil, ne kış, ne de yaz. Geçende haylice kar yağdı Berlin'in içine; Bıcık bıcık olacakken takır takırdı yine! Merâk edip soruverdim, "bırakmayız" dediler. - Bırakmayın, güzel amma yağar durursa eğer? "Bırakmayız" sözü aynen tekerrür etmez mi! Evet, bu sözde nümâyân heriflerin azmi. Bizim diyâra biraz kar düşünce zor kalkar. Mahalle halkı nihâyet kalırsa pek muztar, "Lodos duâsına çıkmak gerek" denir, çıkılır. Cenâb-ı Hak da lodos gönderir, fakat bıkılır:

Çamur yığınları peydâ olur ki mühliktir...
"Aman don olsa" deriz... Şüphe yok, temizliktir.
Donun çözülmesi varmış, düşünme artık onu:
Yağar, erir, buz olur... Nevse, vaz değil mi sonu?

Kalenderin zifir olmuş su görmedik yakası... Bakıp da bir titiz insan demiş ki:

- Kahrolası!

Nedir o gömleğinin hâli, yok mu bir yıkamak?

– Değil mi kirlenecektir sonunda? Keyfine bak!

– Su kıtlığında değilsin ya, hey müseyyib adam, İkinci def'a yıkarsın...

- Fakīriniz yapamam:

Cenâb-ı Hak bizi dünyaya durmayıp gömlek Sabunlayın diye göndermemiş bulunsa gerek!

Hikâye bizleri te'yîd için güzel düstûr... Süpürge sohbeti bitmez ki, bahs-i dûrâdûr. Sokak süpürmek için gelmedik ya bizler de!

Mehmed Âkif

ISLÂMDA FELSEFE

Îzâh-ı merâm, nâsın mezâhibe göre aksâmı, tarîkat-i enbiyâ ve tarîkat-i hukemâ, tarîk-ı sünnî ve bid'î, tarîk-i bürhân ve tarîk-ı vicdân, bid'at-i dalâlet ve bid'at-i gayr-ı dalâlet.

l Îzâh-ı Merâm

Müslümanlar arasında felsefe pek eskiden beri şüyû' bulmuş, bin târîhlerine kadar şanlı bir sûrette mevkiini muhâfaza etmiş idi. Bin târîhlerinde Avrupa'da zuhûr eden felsefe-i cedîde müslümanlara intikāl eylememiş olmakla yakın bir zamana kadar müslümanlar felsefe-i cedîdeye karşı yabancı kalmışlardır. El-yevm felsefe-i cedîde memleketimize dâhil olmuş ve medâris-i İslâmiyye ve mekâtib-i umûmiyyemizde tedrîs olunmaya başlamış ise de henüz lâyıkı vechile bir mevki' tutamamıştır.

Bu gibi hâdisât karşısında bulunanlar felsefenin şimdiye kadar müslümanlar elinde ne gibi safahât geçirdiğini, müslümanlar arasında nasıl tetebbu' ve telakkī olunduğunu, ne gibi nazariyât-ı felsefiyyenin kabûl veya ta'dîl edildiğini, hangi nazariyât-ı felsefiyyenin red ve cerh ve hangisinin kabûl olunduğunu, müslümanların ellerinde bulunan ilm-i kelâm ile ilm-i tasavvufun felsefe

ile olan derece-i münâsebetini, felsefenin bu iki ilimdeki derece-i te'sîrini, bu iki ilmin nasıl zuhûr ve terakkī ettiğini, felsefe-i cedîdenin ehl-i İslâm arasında nasıl telakkī ve tetebbu' olunabileceğini, mütefekkirîn-i İslâmiyyenin terakkıyât-ı fikriyyelerini, Kādī Adudiddîn el-Îcî'nin ta'bîri vechile müntemîn ile'l-İslâm olanların (müslüman görünenlerin) ne gibi efkâr ve makāsıd-ı mahsûsa ta'kīb ettiklerini elbette bilmek isteyeceklerdir.

Müslümanlık ile cidden alâkadâr olan bu gibi mesâilin halline bugün ihtiyâc-ı kat'î görülmekle mahzâ ihvân-ı dînimize bir hizmet maksadıyla bu bâbda tetebbuât-ı mahsûsamızı sırasıyla enzâr-ı kāriîne arz etmek istiyoruz. Ümîd ederiz ki müslümanlar, bâ-husûs ulemâ-i İslâm hakkında deverân eden birçok efkâr-ı fâsidenin kalkmasına, ulemâ-i İslâmın terakkıyât-ı fikriyye, melekât-ı felsefiyye, mücâhede-i ilmiyyeleri; ve taharrî-i hak uğurunda ne kadar ta'b-ı fikrîde bulundukları husûsunda ârâ-i sâibenin yerleşmesine bâdî olacaktır.

Nâsın Mezâhibe Göre Aksâmı

Nâs mezâhib ve diyânât i'tibârıyla bir takım aksâma ayrılır:

- 1- Aslâ bir şeyi; ne mahsûsü, ne ma'kūlü kabûl etmez, hakāyık-ı eşyâyı münkir olur, ma'rifet-i yakīniyyeye kāil olmaz, bunlara göre ne ilim var, ne îmân! Sofistâiyye gibi.
- 2- Yalnız mahsûsü kabûl edip ma'kūlü kabûl etmez, âlem-i mahsûsün ötesinde diğer bir âlemin bulunduğuna kāil olmaz. Bunlara göre esbâb-ı ilm ancak histir, mâ-ba'de't-tabîiyye yoktur. Felâsife-i isbâtiyye gibi.
- [177] 3- Hem mahsûs, hem ma'kūlü kabûl eder, eşyânın bir illet-i ûlâsı bulunduğuna kāil olur, fakat illet-i ûlâyı Cenâb-ı Hak olarak kabûl etmez. Cenâb-ı Hakk'a bedel kuvvet, madde ve sâire kabûl eder. Felâsife-i maddiyyûn gibi.
- 4- Hem mahsûsü, hem ma'kūlü, hem Cenâb-ı Hakk'ı kabûl eder. Yalnız bir şerîati, ahkâm-ı şer'iyye ve hudûd-ı şer'iyyeyi kabûl etmez. İ'tikādlarınca âlem için mebde' ve maâd sâbit olunca kemâl hâsıl olur: İnsanın saâdeti ilim ve ihâtası nisbetinde, şekāveti cehl ve sefâheti nisbetinde olur. Tahsîl-i saâdet husûsunda müstakil olan yegâne akıldır. Felâsife-i ilâhiyyûn gibi.

Burada mesâlik-i felâsife hitâm bulur.

- 5- Hem mahsûsü, hem ma'kūlü hem Cenâb-ı Hakk'ı, hem bir şerîati, ahkâm-ı şer'iyye ve hudûd-ı şer'iyyeyi kabûl eder, ancak şerîat-i Muhammediyyeyi kabûl etmez: Sâbie*, Yehûd, Nasârâ gibi.
- 6- Hem mahsûsü, hem ma'kūlü, hem Cenâb-ı Hakk'ı, hem bir şerîati, ahkâm-ı şer'iyye ve hudûd-ı şer'iyyeyi, ayrıca şerîat-i mutahhara-i Muhammediyyeyi kabûl eder: Ehl-i İslâm gibi.

Burada da mesâlik-i ehl-i şerîat hitâm bulur.

Tarîkat-i Enbiyâ ve Tarîkat-i Hukemâ

Tahsîl-i metâlib, taharrî-i hakāyık, tehzîb-i ahlâk husûslarında, ta'bîr-i âhar ile ilim ve dini taleb husûsunda başlıca iki tarîk vardır: Tarîkat-i enbiyâ veya tarîk-ı şer'î, tarîkat-i hukemâ veya tarîk-ı felsefî. Ânifen zikr olunan esnâf-ı sittenin sülûk edecekleri tarîk bu iki tarîka müncer olur. Burada zikr olunacak tarîkatler hâtem-i şerâyi'-i ilâhiyye olan şerîat-i mutahhara-i Ahmediyye tarîkati ile âhir-i menâhic-i felsefiyye olan ilâhiyyât tarîkatidir.

Tarîkat-i enbiyâ veya tarîk-ı şer'î — Tarîk-ı şer'î hem hikmet-i nazariyyenin taharrî eylediği hakkı, hem hikmet-i ameliyyenin taharrî eylediği hayrı akl-ı kâmil ve re'y-i râcih ile, vahiy ve nakil ile tetebbu' eylemek tarîkıdır. Tarîkat-i enbiyâda hayır ciheti hak cihetine râcih olur. Tarîk-ı şer'î daha ziyâde hayrı arar.

Tarîkat-i hukemâ veya tarîk-ı felsefî. – Tarîk-ı felsefî de hak ve hayrı ancak akl-ı kâmil ve re'y-i râcih ile taharrî etmek tarîkıdır. İ'tikādlarına göre akl-ı kâmil ve re'y-i râcih hak ve hayra vâsıl olacağı cihetle vahye, nakle, imdâd-ı rûhâniyyeye hâcet kalmaz. Tarîkat-i hukemâda hak ciheti hayır cihetine râcih olur, tarîk-ı felsefî daha ziyâde hakkı arar.

Tarîkat-i enbiyânın gāyesi — Tarîkat-i enbiyâ ile nizâm-ı kevn hâsıl olur, onun üzerine mesâlih-i âmme takdîr olunur. Böylece nizâm-ı âlem bâkī kalır, mesâlih-i ibâd muntazam olur. Hiçbir âyet yoktur ki bir maslahatı veya mesâlih-i adîdeyi müştemil olmasın. Hudûd-ı şer'iyyeden hiçbir had yoktur ki ya fesâd-ı aklı, ya fesâd-ı hayâtı, ya fesâd-ı nesli, ya fesâd-ı mâli veya fesâd-ı dîni dâfi' olmasın.

Tarîkat-ı hukemânın gāyesi – Tarîkat-ı hukemâya sülûk ile insan hakāyık-ı eşyâya muttali' olur, böylece huluk-ı ilâhî ile mütehallık olur.

Tarîk-ı Sünnî ve Tarîk-ı Bid'î

Tarîk-ı şer'î iki sûretle telakkī olunmuştur: Tarîk-ı sünnî, tarîk-ı bid'î.

Tarîk-ı Sünnî. – Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz hazretlerinin getirdiği şeye nazar, edillesiyle istidlâl, edille mûcebiyle amel etmektir. Tarîk-ı sünnî edille-i akliyye ve berâhîn-i yakīniyyeyi mutazammındır. Tarîk-ı sünnîde her hâlde Resûl-i zî-şân Efendimiz hazretlerinin getirdiğini bilmek ve mûcebiyle amel etmek lâzımdır. Asıl tarîk-ı şer'î budur. Ashâb-ı güzînin, ahbâr-ı tâbiînin, eimme-i dînin, eslâf-ı ümmetin tarîkleri budur.

Tarîk-ı sünnî iki tarîka münkasim olur: Tarîk-ı bürhân, tarîk-ı vicdân.

Tarîk-ı Bürhân: Nazar ve istidlâle sülûk ile ibâdete, dine, tezkiye-i nefse lüzûm görenlerin tarîkıdır. Bu tarîka sülûk edenlere ehl-i enzâr, istidlâliyyûn denir.

Tarîk-ı Vicdân: Mücâhede ve muhâsebe-i nefs ile beraber taallüme, nazara, *Kur'ân-*ı mübîn ve hadîs-i Resûl-i Rabbü'l-âlemîni tedebbüre lüzûm görenlerin tarîkıdır. Bu tarîka sülûk edenlere ubbâd, sûfiyyûn denir.

Tarîk-ı bid'î. – Mücerred nazar, veya mücerred riyâzat ve mücâhede ile husûl-i maksadı kâfî görmek tarîkıdır.

Tarîk-ı bid'î de iki tarîka münkasim olur: Tarîk-ı bürhân veya tarîk-ı ehl-i kelâm, tarîk-i vicdân veya tarîk-ı ehl-i tasavvuf.

Tarîk-ı ehl-i kelâm: "Mücerred nazar ile maksûd hâsıl olur. İbâdete, dine, tezkiye-i nefse aslâ lüzûm yoktur" diyenlerin sülûk ettikleri tarîkdır.

Tarîk-ı ehl-i tasavvuf: "Mücerred mücâhede ve riyâzat ile maârif hâsıl olur; taallüme, nazara, Kur'ân ve hazara, Kur'ân

^{*} Kur'ân-ı mübînde senâ olunan millettir ki Tevrat ve İncil'in nüzûlünden evvel imâmü'l-hunefâ olan Hazret-i İbrahim aleyhisselâma tâbi' olanlardır. Bahs-i mahsûsunda dîn-i sâbie hakkında ma'lûmât verilecektir.

dîsi tedebbüre asla lüzûm yoktur" diyenlerin sülûk ettikleri tarîkdır.

5 Tarîk-ı Bürhân, Tarîk-ı Vicdân

Tarîkat-i enbiyâ nazar ve bürhân veya mücâhede ve vicdân i'tibâriyle iki tarîka münkasim olur: Tarîk-ı bürhân, tarîk-ı vicdân.

Tarîk-ı bürhân ve tarîk-ı vicdândan her birerleri de ikişer kısma münkasim olur: Tarîk-ı sünnî, Tarîk-ı bid'î.

[178] Tarîk-ı sünnî-i bürhân mûcebince enbiyâ mahârât-ı ukūlü getirir, yoksa muhâlât-ı ukūl[ü] getirmez: Enbiyânın getirdiği şey akla hayret verir, enbiyâ aklen muhâl olan şeyi getirmez. Akıl en kavî zahîr, nakil ise en metîn bir rükündür. Akl-ı sahîh ile nakl-i sarîh müteyâfıktır.

Tarîk-ı bid'î-i bürhân mûcebince ibâdete, dine, tezkiye-i nefse lüzûm kalmıyor.

Tarîk-ı sünnî-i vicdân mûcebince mücâhede ve riyâzat ile beraber nazara ve *Kur'ân* ve hadîsi tedebbüre lüzûm vardır.

Tarîk-ı bid'î-i vicdân mûcebince nazara, *Kur'ân* ve hadîsi tedebbüre aslâ lüzûm yoktur.

Tarîk-ı bid'î-i bürhânda hem fesâd-ı ilm, hem fesâd-ı amel; i'tikādât-ı bid'iyye ve ibâdât-ı bid'iyye; tarîk-ı bid'î-i vicdânda fesâd-ı amel, ibâdet-i bid'iyye vardır.

6 **Bid'at-i Dalâlet ve Bid'at-i Gayr-ı Dalâlet**

Bid'at lügatte ibtidâen olan şeye denir, ıstılâh-ı şer'de dinde muhdes olan şeydir ki sünnete mukābildir. Bid'at iki kısımdır: Biri bid'at-i dalâlet, diğeri bid'at-i gayr-ı dalâlettir.

Bid'at-i dalâlet: Kitâbullâh'a veya sünnet-i Resûlullâh'a veya ulemâ-i ümmetin istinbât ettiği sened-i sahîha muhâlif olan bid'attir. Bid'at-i dalâletten bazısı daha hafif olur. Nitekim bid'at-i teşbîh, bid'at-i ta'tîlden daha hafiftir. Maraz-ı ta'tîl maraz-ı teşbîhten a'zamdır. Selef-i ümmet cehmiyeyi¹ müşebbiheden daha çok zemmetmişler idi. Sıfât-ı İlâhiyyeye nefy etmek, Cenâb-ı Bârî mahlûkuna benzer demek, Cenâb-ı Bârî'nin sevmediğini sevmek, vâcib kılmadığını vâcib kılmak, haram kılmadığını haram kılmak ve sâire qibi.

Bid'at-i ameliyyede amel ile beraber amelin şer'a muhâlif olduğunu i'tikād etmek şarttır. Yoksa bir kimse fi'l-i mücrimi haram i'tikād ederek işler ise o kimseye bid'at işlemiştir denmez.

Müctehidînden ve selef ve halef-i ümmetten birçoğu bid'at olduğunu bilmeksizin bid'at işlemişler, bid'at ile hüküm eylemişler idi. Çünkü müctehid ya ehâdîs-i za'îfeyi ehâdîs-i sahîha zanneder, yahud âyât-ı celîleden

kasd olunmayan bir ma'nâyı anlar, yahud bir mes'elede nas bulunduğu hâlde nas kendisine bâliğ olmadığından nâşî re'yiyle nassa muhâlif olarak hükmeder. İşte bu gibi esbâbdan nâşî müctehid bid'at işler, bid'at ile hükmeyler, fakat ona zem terettüb eylemez.

Dalâlet: Haktan sapmak demektir. Bid'at-i dalâlet: Bid'at-i şer'iyyedir, usûl-i şerîate muhâlif olan bid'attir.

Bid'at-ı Gayr-ı Dalâlet: Kitâbullah veya sünnet-i Resûlüllah'a veya ulemâ-i ümmetin istinbât ettiği sened-i sahîha muhâlif olmayan bid'attir. Bu bid'at bazı kere müsteceb olur: Minare binâ etmek, kitap tasnîf etmek gibi. Bazı kere vâcip olur: Firak-ı dâllenin, melâhidenin mekâidini red için delâil tertib etmek, müdâfaada bulunmak gibi.

Ashâb ve etbâ'-ı kirâmdan bid'at-ı gayr-ı dalâlet sâdır olmuştur: Cem'-i *Kur'ân*, salât-ı terâvîhi mescidde cemâatle edâ etmek, müslimîn için sikke basmak, dîvân-ı devlet teşkîl, velîahd intihâb etmek gibi.

Hazret-i Ömer el-Fârûk salât-ı terâvîhi mescidde cemâatle edâ hakkında: Ni'meti'l-bid'a –Ne güzel bid'attir! demiş idi.

Evâil muhtâc olmadığı halde evâhirin muhtâc olduğu şeyler kâffeten bida'-i hasene, bida'-i makbûledir.

Binâenaleyh alelıtlâk her bid'at dalâlet değildir. Âtîde beyân olunacağı vechile her bid'at-i dalâlet de mûcib-i ukūbet değildir.

İzmirli

İsmail Hakkı

SEBÎLÜRREŞÂD MECELLE-İ CELÎLESİNE

Efendim

Muhterem kāri'lerinizden bir zât bana bir mektup göndermiş; şerîat-i İslâmiyyenin gavâmızına infâz-ı nazar edemeyen, *Kur'ân-*ı hakîmin bâdî-i nüzûlü olan makāsıd-ı muazzamayı anlayamayan birtakım kimselerin son zamanlarda dillerine dolamakta oldukları bazı mesâil hakkındaki mütâlaâtımı soruyor ve bu mütâlaâtın umûmun nazar-ı ıttılâına vâsıl olması için *Sebîlürreşâd* sahîfeleri üzerinde görülmesi arzusunu ızhâr ediyor. Ümîd ederim ki mütâlaâtım muhterem mecellenizce mazhar-ı hüsn-i kabûl olur.

Mevzû'-ı bahs olan mesâil şunlardan ibârettir:

- 1- Kavmiyet ve din,
- 2- Ahkâm-ı İslâmiyye ve terakkıyât-ı medeniyye,
- 3- Lisân-ı Arab'ın âlem-i İslâm'daki mevkii. *Kur'ân-ı Kerîm* nedir: Meânî midir, elfâz mıdır? Yoksa ikisi birden midir?

¹ Metinde "Cehîmeyi" yazılmıştır.

1 **Kavmiyet ve Din**

Târîh ile sâbit olduğu vechile İslâmın zuhûrunda Araplar asabiyetle ve ensâb-ı mütemeyyize ile mecbûl idiler. Maamâfîh bunların şu hali illetten mahrûm, yahud kavânîn-i ictimâiyye hâricinde bir hâdise değildi. Belki nefislerini himâye, hukūklarını müdâfaa ıztırârından dolayı husûle gelmiş bir emr-i tabîî idi. Zîrâ kendileri muntazam hükûmetlerle idâre edilen ve hâriçteki [179] milletlerin hücûmuna karşı vesâit-i mükemmele ile müdâfaa olunan memâlik-i mütemeddinede yaşamadıkları gibi, erbâb-ı cerâimi ta'kīb ve tecziye edecek; ümmetin mesâlihini, malını, nâmûsunu taarruzdan masûn bulunduracak nizâmât-ı dâhiliyyeye mâlik hükûmetleri de yok idi.

Binâenaleyh vesâil-i müdâfaadan, kānûndan, nizâmât-ı düveliyyeden mahrûm olan bedevî ümmetlere mensûb her cemâat için efrâdını birbirine rabt edecek bir râbıtaya sarılmak lüzûmu netâyic-i zarûriyyedendir. Zîrâ mevcûdiyetini muhâfaza edecek, menâfiini müdâfaaya muktedir olacak bir kitle halinde arz-ı vücûd edebilmesi ancak bu sûretle kābildir. İşte Arabın sarılmış ve istinâd etmis olduğu bu râbıta, neseb ve sıhriyet râbıtalarıyla kabâil arasındaki metîn ittifâklar idi. Bâdiyelerde kabâil-i Arab bu sûretle imrâr-ı hayât ediyorlardı. Lakin nizâmât ve kavânîn-i mahsûsa ile idâre olunan şehirlerle civârında sâkin olanlara gelince bunların yukarıda zikr olunan asabiyete temessükleri evvelkiler derecesinde değil idi. Belki asabiyetin bu sonrakiler arasında va unutulduğunu, yahud unutulmak istenildiğini görüyoruz; ki bu da neseblerin ihtilâtından ve mensûb oldukları hükûmetleri tarafından himâye ve müdâfaa olunacaklarına i'timâd etmelerinden ileri geliyordu. İşte bundan dolayıdır ki ehl-i bâdiyede görülmekte olan asabiyete şehir ahâlîsi iştirâk etmiyordu.

Hicaz ahâlîsi nazar-ı dikkate alınırsa bu hâl tamamıyla tecellî eder. Evet, Hicazlılar Irak ve Şam ma'mürelerinden uzakta yaşar şedîd ve haşîn adamlar oldukları ve nesebleri sarîh ve sahîh bulunduğu için asabiyete son derecede mütemessik idiler. Halbuki Lahm, Cüzam, Gassân, Tay' gibi Arap'tan gayrı akvâm ile ihtilâtta bulunanları nazar-ı dikkate alırsanız ne asabiyete, ne de ensâba temessük etmediklerini görürsünüz. Bir haldeki aynı hânedâna mensûb eşhâsın –gûyâ aralarında karâbet-i rahm, râbıta-i neseb yokmuş gibi— birbirine düştükleri görülür. Halbuki Hicazlılar aralarındaki râbıta-i nesebe kemâl-i şiddetle sarılmalarından dolayı bütün efrâd-ı kabîle arasında hukūka, yahud münâzaaya dâir hemen de bir şey görülmez.

İşte aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz hazretlerinin dîn-i İslâm ile ba's olundukları zaman Arap bu halde idi. Acaba bu risâlet-i Muhammediyye hamiyet-i câhiliyye ve asabiyet-i umyâya sarılmış olan ehl-i bâdiyyeye mi mahsûs idi? Hâtemü'l-enbiyânın getirmiş olduğu din, dîn-i tevhîddir; bu dînin şiârı: Kıblenin tevhîdi, vasf-ı mümeyyizi: Ma'bûd bil-hakkın tevhîdi, gāyesi ise: Kulûb-i beşeriyyetin tevhîdidir; ki aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz bu dîn-i mübîni bütün âlem-i insâniyyete teblîğ ile mükelleftir. Bu husûsta ahmer, esved, ebyaz, esfar gibi levn ve ırk ihtilâfâtının asla hükmü cârî değildir.

Aleyhissalátü vesselâm Efendimiz evvel emirde etrâfında bulunan a'râb ve kabâile ba's buyurulmuştu. Bu a'râb ve kabâilde asabiyet tamamıyla hüküm-fermâ idi. Aralarında kan da'vâları münteşir ve emrâz-ı ictimâiyye müstevlî bir halde idi. Münâkaşaya mahal yoktur ki bunlar iki sebepten dolayı insanların ıslâh ve hidâyete en ziyâde muhtâc olanları idi: Bir kere, aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz onların arasında ba's buyurulmuştu. الْوَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَّالٍ مُبينٍ هُو الْأَحِيْنَ رَسُولًا مِنْهُمُ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَّالٍ مُبينٍ yen, uzakta bulunan akvâmı dîne da'vet için o da'veti te'yîd edecek ve sâhib-i da'veti ma'rûz kalacağı şedâid ve müşkilâttan vikāye eyleyecek kuvvet ve müzâheret muktezî idi.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz kavmini Islâm'a da'vete başladıkları zaman beyne'l-Arab kan ve intikām da'vâları bir halde idi ki yekdiğerine karşı adâvet ve nefretten başka hiçbir his beslemeyen kalbleri, rûhları birleştirmek hemen hemen muhâl idi. Lakin Allâhu Zülcelâl Resûl-i muhteremini bir taraftan kendi nusretiyle, diğer taraftan mü'minîn ile te'yîd buyurdu. Yoksa aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz arzın bütün hazâinini infâk etmiş olsaydı, yine onların kalplerini birleştiremezdi. 2(وَلْكِنَّ)

Yukarıda beyân ettiğimiz üzere asabiyet ilk evvel Araplar arasında kan dökmeyi men', ahdi himâye, hukūku muhâfaza etmek için başlamıştı. Fakat cehâlet bu câhil ümmetleri izmihlâl ve inkırâz gayyâlarına sürükledi. Çünkü asabiyeti kendilerini müdâfaa ve himâye etmek için bir silah gibi kullanacaklarına aralarında muhâsama ve kıtâl için kullandılar. Bu sûretle beynlerinde yüzlerce sene süren muhârebeler hâdis oldu. Netîcede arzı i'mâr edemedikten başka ne âsâyiş yüzü gördüler, ne de hayatlarını ve haklarını muhâfaza edebildiler.

Vaktâki aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz dîn-i hak ve tarîk-ı hak ile ba's buyuruldu; Araplar arasında ahkâm-ı şerîati ikāme eyledi; ve onların kafalarını biçen,

¹ Cuma, 62/2.

² Enfâl, 8/61.

rûhlarını öldüren, cem'iyetlerini perîşân eden, aralarındaki ravâbıtı parçalayan asabiyet-i câhiliyyeyi kaldırdı; yerine uhuvvet-i İslâmiyyeyi vaz' etti.

İste aralarında asabiyet hüküm-fermâ ve hamiyet-i câhiliyye müntesir olan Araplar bu halde idiler. Lakin bunlardan mâadâsına, yani medeniyetin te'sîri altında kalan ve yurtlarında âdât-ı medeniyye ve nizâmât-ı idâre kāim olanlara gelince bunlar da deminki ehl-i bâdiyeden daha mes'ûd ve huzûr ve âsâyişten daha fazla nasîbedâr değildiler. Cünkü fırka fırka ayrılarak bir kısmı Kisrâ'ya, bir kısmı da Roma Kayserine tâbi' idiler. Vâkıâ bunların arasındaki asabiyet ötekilerin derecesinde değildi. Bununla beraber yine dâimî gāretlerden, bitmez tükenmez muhârebelerden geri kalmıyorlardı. Fakat bu gāret ve muhârebeler hiçbir vakit kendi mesâlih-i milliyyelerini, kendi hukūklarını müdâfaa, kendi [180] harîm-i nâmûslarını muhâfaza maksadıyla ihtiyâr edilmiyordu. Bilakis Romalılarla İranlıların arası acıldıkça Araplar ordularını tahşîd ve teçhîzâtını ikmâl ederek bu iki milletten hangisine mensûb iseler güçleri yettiği kadar onun muâvenetine şitâbân oluyorlardı. Görülüyor ki bu kısım Araplar asabiyet ve hamiyet-i câhiliyyeye sarılmak husûsunda Hicaz Araplarına muhâlif bulundularsa da Roma ve İran hükümdârlarına ser-fürû etmek ve onların her türlü evâmirine ale'l-amyâ münkād olmak, yani evâmirleri infâz ederken musîb, yahud muhtî olduklarını; bu hareketleriyle bir adl icrâ, yahud bir zulüm irtikâb ettiklerini aslâ düşünmezlerdi. Bu i'tibâr ile bunların kendilerine doğru yolu gösterecek; aralarında lâzıme-i insâf ve adâleti te'sîs. ravâbıt-ı uhuvveti tahkîm edecek olan bir hâdî-i hakīkīye ihtiyaçları evvelkilerden, yani ehl-i bâdiyeden az değildi.

İşte bu sebepten aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi görüyoruz ki etrâfındaki Arapları dîne da'vet ettikten sonra Yemen, Yemame, Tihâme, Irak ahâlîsini tevhîd ve ittifâka da'vet ve bunların aralarında da uhuvvet-i İslâmiyyeyi te'sîs etti. Bu sûretle Arapların arasında birbirine karşı muhabbet, merhamet, şefkat hisleri icrâ-yı hükm etmeye, kan ve intikām da'vâlarını unutturmaya başladı.

Görülüyor ki Müslümanlık kavmiyeti yıkmak için açıktan açığa hücûm etmedi. Lakin bu dîn-i mübînin esrârını teemmül ve kavânîn-i ictimâiyye ve siyâsiyyesini tefekkür eden bir nazar-ı hakîm kemâl-i vuzûhla görür ki *Kur'ân-ı Kerîm* kavmiyete açıktan açığa hücûm etmemişse de bu mes'eleye karşı tamamıyla mütecâhil davranmıştır; hatta *Kur'ân* bu sûretle kavmiyeti tâ esâsından söküp atmıştır, dersek aslâ hatâ etmiş olmayız.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz gerek bâdiye-nişîn olan, gerek şehirlerde yaşayan Arapları hakka da'vet ettikten sonra hemen diğer mülûk ve ümerâya mektuplar yazarak, hey'etler göndererek; Gassânîleri, Münzirleri, Benî Tayy'i ve emsâlini tevhîde ve bütün âlem-i İslâm arasında râbıta-i yegâne olmasını istediği uhuvvet-i İslâmiyyeye nasıl da'vet etmiş ise; Kisra'yı, Roma İmparatoru'nu, Necâşî'yi, Mukavkıs'ı da öylece da'vet etti. Bundaki sır ve hikmet ise şudur:

Fâtır-ı Zülcelâl'e ma'lûmdur ki dünyevî râbıtalara sarılanlar gözettikleri ağrâz-ı dünyeviyyeden dolayı nâdiren husûmet ve cidâllerden fâriğ olabilirler. Lakin hakkı der-pîş ederek halka nazar edenler bütün insanların dest-i meşiyyette müsahhar olduklarını görürler. Bunun için elbette kimseye karşı husûmet besleyemezler. Binâenaleyh dinde ve taleb-i yakınde kendilerine yoldaş gördükleri ibâdullaha karşı besledikleri muhabbet, pederin evlâdına beslediği muhabbetten daha kuvvetli olur. Bu sûretle aralarında karâbet, hatta uhuvvet teessüs eder, daha doğrusu bir ruh, bir ceset gibi olurlar. –mâba'di var-

Abdülaziz Çâviş

* *

SİYÂSET-İ ŞER'İYYE

-4-

MESÂLİH-İ ÜMMETİ İDARE EDECEK ZEVÂTIN ESLAHI NASIL BİLİNİR?

Bu bâbda en mühim şey mesâlih-i ümmeti tedvîre eslah olanı bilmektir. Bu ise emr-i velâyetten maksat ne olduğunu ve maksada vüsûl yollarını bilmek ile kābildir. Makāsıd ve vesâil ma'lûm olunca her şey tamam olmuş olur. Bu sebepten dolayıdır ki ekser-i selâtîn makāsıdı dünyeviyyeyi makāsıdı dîniyyeye takdîm ettiklerinden, mesâlih-i ümmeti bu makāsıdı tervîc husûsunda kendilerine muâvenet edeceklere tevdî' eder olmuşlar; riyâset talebinde bulunanlar da me'mûriyetleri kendilerinin bu talebini is'âfa taraftar olanlara vermişlerdir.

Sünnet-i seniyye ise bu vechile idi ki: Cemâat-i müslimîne namazda imâmet eden, salât-ı Cum'a'yı kıldıran, hutbeleri okuyan kimseler harb kumandanları idiler ki bunlar sâhib-i saltanatın asker üzerine nâibleriydi. Nitekim aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz Hazret-i Ebû Bekir'i namazda takdîm ettiği için müşârun-ileyh müslümanlar tarafından kumandanlık ve sâire gibi umûrda da imâmete başkalarına takdîm edildi. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz muhârebeye bir kumandan nasb buyurduklarında maiyyetine namaz kıldırmaya yine o kumandanı me'mûr ederlerdi. Kezâlik bir memlekete bir nâib ta'yîn buyurunca o zat cemâat-i müslimîne imam olur, hudûdullâhı ikāme eder ve bir harb kumandanının

yapacağı bütün işleri icrâ eder idi. Attâb bin Esîd'i Mekke'ye; Osman bin Ebi'l-Âs'ı Tâif'e; Ali'yi, Muaz'ı, Ebû Musa'yı Yemen'e; Amr bin Hazm'ı Necran'a nâib ta'yîn buyurduklarında hep böyle olmuştu. Hulefâ-yı râşidîn ile onlardan sonra gelen mülûk-i Emeviyye ve Abbâsiyye'nin bir kısmı dahi böyle yaptılar.

Cünkü umûr-ı dîniyyenin en mühimmi namaz ile cihâddır. Bu sebepten dolayı ekser-i ehâdîs-i Nebeviyye namaz ile cihâd hakkında vârid olmuştur. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz bir hastayı ziyâret edince "Yâ Rabbî şu kuluna şifâ ihsân et, ki namazında hâzır bulunsun, düşmanının hakkından gelsin." derlerdi. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz Muaz'ı Yemen'e gönderdiklerinde: "Ey Muaz! Bence en mühim işin namazdır." buyurmuşlardı. Hazret-i Ömer radıyallâhu anh da vâlîlerine gönderdikleri emirnâmelerde "Benim nazarımda sizin en mühim işiniz namazdır. Zîrâ her kim namazını kılar ve kılınmasını taht-ı te'mîne alırsa dînini de muhâfaza etmiş olur. Bu işte mübâlâtsızlık gösterenler ise başka işlerde daha ziyâdesini gösterirler." diye [181] yazarlardı. Çünkü, ta'lîm-i Nebevîye göre "Namaz dinin direğidir." Veliyyü'l-emr dinin direğini doğrultur ise işler yolunda gitmeye başlar. Zîrâ namaz bir kere birçok ahlâksızlıklardan ve münkerâttan nehy eder. Sâniyen diğer tââtın edâsına da yardım eder. Cenâb-ı Hak buyurur ki:

(وَاسْتَعينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلُوةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعينَ) (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أَمْنُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلُوةِ) (وَأَمْرُ اَهْلَكَ بِالصَّلُوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْتَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى) ((وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ عَلَيْهَا لَا نَسْتَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقُوٰى) ((وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُون. مَا أُريدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُريدُ أَنْ يُطْعِمُون. إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَقِ وَمَا أُريدُ أَنْ يُطْعِمُون. إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَقَ وَوَالْقَوْةِ الْمَتِينُ 4

El-hâsıl mesâlih-i müslimîni ele almaktan matlûb olan gāye evvelâ halkın dînini salâh üzere bulundurmaktır. Çünkü halkın elinden din giderse hüsrân-ı mübînden başka bir âkıbetleri yoktur. Artık dünyada nâil oldukları bütün ni'metler bî-sûd kalır. Sâniyen dînin medâr-ı kıyâm ve bakāsı olan umûr-ı dünyeviyyelerini salâh üzere bulundurmaktır ki bunlar da emvâli müstahak olanlar beyninde taksîm ile mücrimleri tecziyeden ibârettir. Gayrın hukūkuna tecâvüz etmeyen kimsenin hem dîni, hem dünyası ma'mûrdur. Hazret-i Ömer radıyallâhu anh ahâlîye: "Size vâlîleri ancak Kitâbullâh'ı, sünnet-i seniyye-i Nebeviyyeyi öğretmek ve dîninizi ikāme etmek için gönderiyorum" derlerdi.

Fakat bir taraftan halk, diğer taraftan ümerâ-yı hükûmet bozulmaya başlayınca mesâlih-i İslâmiyye de harâba yüz tuttu. Binâenaleyh veliyyü'l-emr mümkün olduğu kadar halkın dînini, dünyasını ıslâha çalışırsa zamanının en büyük adamı, Allah yolunda cihâd edenlerin en efdali olmuş olur.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden rivâyet olunduğuna göre, "Emîr-i âdilin bir günü altmış sene ibâdetten efdaldir." İmâm Ahmed'in Müsned'inde kezâlik aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden şöyle rivâyet olunuyor: "Allah'ın en sevgili kulu emîr-i âdil, en mebğūz kulu da emîr-i zâlimdir."

Sahîhayn'da da Ebî Hureyre radıyallâhu anhdan rivâyet olunuyor ki: Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz "Zıll-i İlâhîden başka barınacak bir zıl olmayan yevm-i kıyâmette Cenâb-ı Hak yedi kişiyi zıll-i Sübhânîsine kabûl eder ki bunlar da: Emîr-i âdil, ibâdet içinde büyüyen genç, câmi'den çıkınca tekrar gelinceye kadar kalbi oraya merbût olan müslüman, muhabbetleri fillâh olup birleşmeleri ve ayrılmaları daima bu uğurda olan iki arkadaş, vahdet zamanlarında Allah'ı hatırlayarak gözleri yaşaran adam, kibâr ve güzel bir kadın tarafından vukū' bulan teklîf-i visâli "Ben Rabbülâlemîn'den korkarım" diye red eden insan, tasadduk ettiği zaman sol elinin verdiğini sağ eline duyurmayacak kadar gizleyen adamlardan ibârettir." buyurmuşlardır.

Sahîh-i Müslim'de İyâz bin Hammâd radıyallâhu anhdan rivâyet ediliyor ki aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz "Ehl-i cennet üçtür: Sultân-ı âdil, akrabâsına ve bütün müslümanlara rahîm olan rakīku'l-kalb adam, afîf ve mutasaddık olan zengindir." buyurmuşlardır.

Sünen'de aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden rivâyet olunduğuna göre: "Zekâtı bi-hakkın cibâyet edenler, Allah yolunda cihâd eden gibidir."

Cenâb-ı Hak cihâdı emr ederken أَوَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى لَا) كُلُهُ اللهِ فَعَاتِلُوهُمْ وَيُلُونَ الدِّينُ كُلُّهُ اللهِ buyurmuşlardır.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize "Yâ Resûlallâh! Bir insan ya yiğitlik, ya gazab, yahud riyâ maksadıyla harb eder. Bunların hangisi Allah yolundadır?" diye sormuşlar. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz "Kelimetullâh daha âlî olsun diye harb edenin cihâdı Allah yolundadır" buyurmuşlar. Bu hadîs-i şerîf Sahîhayn'da mezkûrdur.

El-hâsıl maksad, dînin tamamen li-vechillâh hâlis ve Kelimetullâh'ın herşeyden âlî olmasıdır. Kelimetullâh, Kitâbullâh'ın mutazammın olduğu kelimâtın kâffesini câmi' bir isimdir. Cenâb-ı Hak أَنْ نُنْ الْمَيْنَاتِ وَالْمَيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ buyuruyorlar. Yani peygamberleri irsâl etmek, kütüb-i semâviyyeyi göndermekten maksad: Nâsın hukūkullâhı ve hukūk-ı ibâdı adl ile îfâ etmeleridir. Yine Cenâb-ı Hak (ا

¹ Bakara, 2/45.

² Bakara, 2/153.

³ Tâhâ, 20/132.

⁴ Zâriyât, 51/56-58.

⁵ Enfâl, 8/39.

⁶ Hadîd, 57/25.

⁷ Hadîd, 57/25.

buyuru-yorlar. Demek Kitap'tan udûl ederek eğrilenler demir ile doğrulurlar. Bundan dolayı dîn-i mübînin kıvâmı Mushaf-ı şerîf ile kılıçtır. Câbir bin Abdillah radıyallâhu anhümânın: "Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz (Mushafı göstererek) bunu terk edenleri, (kılıcını göstererek) bununla vurmamızı emr ettiler" dediği rivâyet ediliyor.

Gāye böyle taayyün edince ona gittikçe daha yakın vesîlelerle tevessül etmek îcâb eder. Veliyyü'l-emr mevcûd adamları tefahhus ederek istihsâl-i maksûda hangisi daha akreb ise onu ta'yîn etmelidir. Meselâ me'mûriyet (maslahat-ı İslâmiyye) sadece namaza imâmetten ibâret ise aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz hangisini takdîm etti ise o takdîm olunmalıdır.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyuruyorlar ki: "Cemâate Kitâbullâh'ı en iyi okuyan kimse imâmet eder. Kırâatta müsâvî iseler sünneti en çok bilenleri, sünnetteki ilimleri müsâvî ise en evvel hicret edenleri, hicretteki kıdemde de müsâvî iseler en müsinn olanları tercîh olunur. Bir de hiçbir kimse diğer kimseye o diğer kimsenin hüküm ve saltanatı cârî olan yerde namazda izni olmadıkça tekaddüm etmesin. Kezâlik sâhib-i hâne ve sâhib-i makāmın zâtına hâs olan mahalle izni olmadıkça oturmasın."

Bu hadîs-i şerîfin muharrici Müslim'dir. Fakat iki kimse yekdiğere [182] küfüv olur veyahud hangisi eslah olduğu mechûl kalır ise aralarında kur'a çekilir. Nasıl ki Hazret-i Sa'd bin Ebî Vakkās Kādisiye günü ezan okumak için beynennâs nizâ' hâdis olunca aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin "Eğer insanlar ezan okumakta ve namazda saff-ı evvele geçmekteki fazîleti bilip de buna nâil olmak için de kur'adan başka çare bulamasaydılar mutlakā beynlerinde kur'a atarlardı." Hadîs-i şerîfine mütâbaat ederek kur'a çekti.

El-hâsıl takdîm mes'elesini iş vâzıh olunca Allah'ın emri mûcebince, hafî olduğunda da kur'a ile icrâ eder ise veliyyü'l-emr mesâlih-i ümmetin velâyât bâbında uhdesindeki emânâtı yerine getirmiş olur.

Mütercimi: Ömer Rıza Şeyhülislâm

Ahmed ibni Teymiyye el-Harrânî

Son zamanlarda Avrupa matbûâtı sulh sözünü ikide birde ortaya sürüyorlar. Esâsen bu fikir, ilk önce Rusya, sonra Fransa ve İngiltere'den teraşşuh etmiş; daha sonraları bî-taraf memleketler matbûâtı tarafından uzun uzadıya mevzû'-ı bahs olmuştur. Rusya, müttefikleri bu-

lunan Fransa ve İngiltere'den para çekebilmek için, onları sulh-ı münferid ile tehdîde başlamış ve müteâkıben on milyon liralık bir avans koparabilmişti. Fransa kendisi muhtâc-ı himmet olduğundan ileride Rusya'ya muâvenet-i mâliyyede bulunamayacağını da Paris'te in'ikād eden mâliye nâzırlarının müzâkerâtı esnâsında Rus murahhas-ı mâlîsine ifhâm eylemişti. İngiltere ise Rusya'dan ileride celb edeceği zahîreler mukābilinde mühim miktarda para vermeyi vaad ederek, işi pamuk ipliğine bağlamıştır. Rusya'da mevcûd olan zehâir herşeyden evvel kendisine elzem ve böyle bir zamanda hârice sevki gayrıma'kūl olduğu gibi; yolların kapalı bulunmasından dolayı da gayrı mümkündür. Demek oluyor ki, Rusya'dan zahîre çıkamayacak; Fransa ve İngiltere'den de Rusya'ya imdâd ve ikrâz-ı mâlî mümkün olamayacaktır.

Bu acı hakīkat bit-tabi' Rusları –husûsan sulh taraftarları olan erbâb-ı hall ü akdi– ki Çariçe dahi o zümreye dâhildir– düşündürmüştür. Rusya bu âna kadar milyonlarca telefât verdikten başka yüz binlerce askerini işe yaramaz bir hâle dûçâr etmiş ve bir buçuk milyonu mütecâviz de esir vermiştir ki hiçbir muhârebede Rusya bu kadar dehşetli bir sûrette mutazarrır olmamıştı. Fransızlar da öyle.

Fakat İngiltere hükûmeti müttefikleri kadar zarara girmemiştir. Bu hâl kendisinin cân u gönülden harbe iştirâk etmek istemediğini isbât ediyor. Nitekim bidâyet-i harbden beri sefâin-i harbiyyesini içeride saklamış ve onları her türlü tehlikeden muhâfaza eylemiştir. Binâenaleyh Rusya yanlış bir yola sapmış olduğunu ve beyhûde yere fedâkarlıkta devam ettiğini iyiden iyiye anladığı gibi, İngiltere'nin de entrikasına îmân ederek, kendi başına Almanya ile sulha –karâr-ı kat'î vermemiş olsa bile– mâil olmuştur.

Fransa'ya gelince o da Alman kuvvetlerini yarıp te'mîn-i muvaffakıyet edemeyeceğini anlamış olduğundan orada da sulh sözleri, teşebbüsleri epeyce yol almıştır. Fransa'daki ihtilâfât-ı efkâr ve mesâlik dahi bu maksadın husûlüne yardım edecek olursa gerek Fransa'da ve gerek Rusya içinde dâhilî iğtişâşlar, gürültüler hâsıl olacağı bedîhîdir. Bunun için sulh arzularının menba'-ı hakīkīsini İ'tilâf-ı Müselles memleketleri teşkîl eyliyor. İngiltere sulhü refîkleri kadar arzu etmez. O yalnız harbin devamını ve Almanya ile Avusturya-Macaristan'ı kaht beliyyesiyle tehdîd etmek ister. Bu ise aylara değil, senelere mütevakkıftır. Fransa ve Rusya harbin devamını kendi menfaatleriyle te'lîf edemediklerinden işin biran evvel netîcelenmesini diliyorlar. Hatta bunun için Amerika'ya İtalya'ya ve Papa'ya da ihtimâl ki mürâcaatla tavassut etmelerini taleb eylemişlerdir.

Almanya ve Avusturya tarafından sulh için bu âna

kadar bir taleb vukū' bulmadığı gibi muvâfık bir cevap da verilmemiş olduğuna bakılırsa, her iki memleketin efkâr-ı umûmiyyesi harbin devâmını istediklerine bâhir bir delîl teşkîl ediyor.

Bize gelince hamd olsun biz bu gibi lakırdıları işitmek bile istemiyoruz. Çünkü bütün hudûdlarda gālib bir vaz'ıyetteyiz. Gālibiyetimizin semerâtını inşâallâh bi-hakkın iktitâf edeceğiz. Cihâd günden güne âlem-i İslâm'da te'sîrâtını göstermektedir. İnşâallâh yakında İran ile Afganistan'ın da Rusya'ya ve İngiltere'ye hücûmlarına intizâr etmelidir.

Binâenaleyh henüz sulh zamanından hayli uzaktayız.

S[sin]. M. Tevfik

ŞUÛN

i'TİLÂF-I MÜSELLES'E KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

Teblîgāt-ı Resmiyye

Çanakkale:

31 Mart: Düşmanın birkaç tarassud sefâini dün Çanakkale Boğazı hâricinden medhal civârındaki batarya

larımıza yarım sâ'at te'sîrsiz ateş ettiler. Bataryalarımızın mukābil ateşinden düşmanın bir zırhlı ve bir torpidosuna mermi isâbetleri görülmüştür.

İnöz:

26 Mart: Dün bir kısım düşman filosu bir iş yapmış olmak için İnöz (Dragodina) iskelesine yirmi kadar mermi attıktan sonra iki filika derûnunda asker çıkarmaya teşebbüs etmiş ise de orada bulunan cüz'î kuvvetteki muhâfızlarımız düşmanın tardına kâfî gelmiştir. Düşman ba'dehû o civârda bir hâneye bir iki mermi atıp çekildi. Hiçbir ziyân olmamıştır.

Kafkasya:

27 Mart: Kafkas cephesinde ileri mevâzi'de hafîf müsâdemelerden başka mühim bir şey yoktur.

Suriye:

27 Mart: Evvelki gün iki düşman kruvazörü Suriye sâhilinde Gazze iskelesini ve civârını iki buçuk sâat fasılalı bombardıman etmiş, iskeleyi kısmen tahrîb etmiş, kasabaya düşen birkaç mermi hiçbir ziyânı mûcib olmamıştır.

Hukuk Matbaası

H. Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfık âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

22 Nisan 1915

7 Cemâziyelâhir 1333

Persembe

9 Nisan 1331

Cild: 13 - Aded: 336

BERLÍN HÂTIRALARI

3

- Biraz da kahveye çıksak, demiştiniz... Nerde?
- Dolaştırıp sizi bir parça, gâlibâ yordum.Uzak değil ma'amâfih...
 - Yorulmadım, sordum.
- Şu dört yol ağzını tuttuk mu, korkmayın...

- A'lâ!

- Gözüktü işte!
 - Aman nerde? Görmedim hâlâ...
- Görürsünüz, hele bir parça yaklaşın yanına...
- Bu, kahve... Öyle mi? Yâhu, nedir bu? Vay canına! Bizim "Düyûn-i Umûmiyye"den de heybetli; Ne var ki, öyle sevimsiz değil bunun şekli.
- Bırak şu heykel-i iflâsı! Yok mu başka misâl?
- Bırakmadık mı? Fakat anlıyor mu istiskāl?

Demiş çocuk: "Baba, artık ateh getirmişsin!" Hayâsız oğluna bîçâre ihtiyâr ne desin: "O kendi geldi ayol, ben getirmedim yoksa!"

Bu iş de tıpkı o... Kim "gel" demişti menhûsa? Bırakmak isteyedur, sen, bırakmıyor ki seni... Nasıl! Ödünç alarak bol tutar mısın keseni?

– Dalıp da milletin âlâm-ı bî-nihâyesine,

Çevirme bahsi, birâder, yılan hikâyesine! Tenezzüh etmeye çıktık, unutma...

- Doğru, evet!

Bu, kahve... Öyle mi? Lâkin hakīkaten hayret! Fezâ içinde fezâ... Bir harîm-i nûrânûr, Ki âsmân-ı kerîminde bin güneş manzûr! Ne selsebîl-i ziyâdır önümde cûşa gelen. Ki rûh-i pâk-i seherdir taşıp taşıp dökülen. Leyâle karşı o tûfân-ı fecri görmelisin: Hudâ bilir şaşırırsın, donar kalır hissin! Neden böbürleneyim, ben de öyle oldumdu; Ziyânın ölçüsü aklımda, çünkü, bir mumdu. Bizim hesâb ile milyonlar oynuyor arada... İdâre kandili mikyâsı pek güdük burada! Gözüm kamaştı bidâyette, döndü durdu başım; Rezîl olurdum, eğer olmasaydı arkadaşım. Ne bastığım yeri gördüm, ne gittiğim tarafı; Nasıl yıkılmayabildim, bu işte en tuhafı! Tuhaf değil, düşüyorken yetişti iskemle; Genişçe bir nefes aldım çekip ilişmemle. Bakınmak istedim etrâfa, anladım pek zor:

[184] Asılmış enseme, hâin kafam kımıldamıyor! Hayır! İnâdının esbâbı yok değil, varmış; Ben anlamazmısım amma o cok sev anlarmıs: Meğerse da'vet edermis bizim fesin ibiği, O yıldırım gibi enzârı bir siperden iyi! Karârı bende kılarmış yığınla berk-i nigâh, Uzak, yakın nereden çaksa... Hem ma'âzallâh, Zemîne sarkamasaymış... Tutup da püskülümü; Tepemde kışlayacakmış... Görür müsün ölümü! Demek ki hiç daha fes girmemiş bu memlekete; Bizimkiler ne giyermiş? Külâh mı? Elbette! Çenemle gömleğimin irtibâtı bir aralık Çözülmesiyle, kafam şöyle doğrulup azıcık, Ne var ne yok, diye etrâfı etti istikşâf. Civârı yoklayadursun bizim alık keşşâf; İlerde bir masa gördüm, dedim ki arkadaşa:

- Biraz siperde otursak... Geçer miyiz o başa?
- Neden?
 - Görülmeyi sevmem de...
 - Pek güzel, gidelim!

Benim de vahdete kesretten az değil meylim.

Evet, görünmeyerek halka pek deminki kadar, Kolaydı şimdiki yerden muhîte medd-i nazar. Fakat, ziyâda uçarken nasıl ki bir yarasa, Gelen karaltıya dağ taş demez de çarparsa; Benim sinirli nigâhım da çarpıp irkilecek, Ne olsa "pat!" diye bir kerre... Hay alık kelebek! Çoluk, çocuk, kadın, erkek... Hülâsa, bulduğuna, Sataşmadan geri durmaz, bakındı mecnûna!

Mehmed Âkif

HADÎS-İ ŞERÎF

Hadîs-i Serîf

عن مسروق قال: إن الشهداء ذكروا عند عمر بن الخطاب فقال عمر للقوم: ما ترون الشهداء؟ قال القوم: يا أمير المؤمنين هم من يقتل في هذه المغازي، فقال عند ذلك: إن شهداءكم إذا لكثير، إني أخبركم عن ذلك إن الشجاعة والجبن غرائز في الناس يضعها الله حيث يشاء، فالشجاع يقاتل من وراء من لا يبالي أن يؤوب إلى أهله، والجبان فار عن حليلته، ولكن الشهيد من احتسب بنفسه، والمهاجر من هجر ما نهى الله تعالى عنه، والمسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده.1

Meâl-i Şerîfi

Mesrûk radıyallâhu anhın şöyle dediği rivâyet olunur:

Ömer bin el-Hattâb radıyallâhu anhın yanında bir kere şühedâdan bahis açıldı. Hazret-i Ömer hâzır olanlara: "Şühedâ kimlerdir dersiniz?" Hâzırûn: "Yâ Emiralmü'minîn şühedâ şu gazâlarda katl olunan kimselerdir." cevâbını verdiler. Bunun üzerine hazret-i Fârûk: "Öyle ise sizin şehîdleriniz pek çok demektir. Buna dâir size ben ma'lûmât vereyim. Şecâat ile korkaklık öyle bir takım ahlâktır ki Allâhu Teâlâ hazretleri onları kimde isterse yaratıyor. Ziyâde şecî' olan kimse kendisinin çoluğuna çocuğuna tekrar kavuşup kavuşmayacağını burasını hiç düşünmeyen kimseler uğurunda da fedakârlık edip cenk eder. Korkak ise karısını bile bırakıp kaçar. Şehîde gelin-

ce o (bunların hiç birine benzemez) kendisini hasbeten lillâh fedâ eden kimsedir. Nitekim muhâcir de Allâhu Teâlâ'nın nehy ettiğini terk eden, müslüman da dilinden ve elinden müslümanlar selâmette kalan kimse olduğu gibi.

Bu hadîs-i şerîfi İbni Ebî Şeybe rivâyet ediyor.

Hadîs-i Şerîf

سَتُفْتَحُ عَلَيْكُمْ أَرَضُونَ، وَيَكْفِيكُمُ اللهُ، فَلَا يَعْجِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَلْهُوَ بِأَسْهُمِهِ²

Meâl-i Şerîfi

İleride sizin elinizle birçok yerler feth olunacak ve Hak Teâlâ sizi kıtâl külfetinden âzâde kılacaktır. İşte o zaman da hiç biriniz oklarıyla oynayıp eğlenmekten bıkıp usanmasın.

Bu hadîs-i şerîfin râvîsi Ukbe bin Âmir radıyallâhu anh, muharricleri İmam Ahmed bin Hanbel ile Müslim'dir.

Ahmed Naim

İSLÂM'DA FELSEFE

Lâzım-ı Mezheb Mezheb Değildir, Dalâlet ve Gavâyet, Dalâlet-i İkāb ve Dalâlet-i Gayr-ı İkāb.

ر (لقليل) yerine (لكثير) ile el-Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1981, c. 4, s. 458.

² Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-İmâre, 52.

7 **Lâzım-ı Mezheb Mezheb Değildir**

Bir kimsenin kavli diğer bir kavli müstelzim olur ise müstelzim olduğu o kavil kāile izâfe olunur mu? Pek basit görünen şu mes'ele ilm-i celîl-i şerîatte gāyet mühim, qāyet elzem bir kāideye esas olmustur.

[185] Kāilin kavline melzûm, kavlinin müstelzim olduğu diğer bir kavle lâzım denir. Kāil bir kavli beyân ettikte onun lâzımına bakılır: Lâzım, kāilin ya ma'lûmu veya meçhûlü bulunur. Lâzım kāilin ma'lûmu bulunur ise kāil lâzımı ya iltizâm eder veya etmez. Lâzım kāilin ma'lûmu olduğu sûrette: Lâzımı iltizâm ederse şüphe yok ki lâzım kāile izâfe olunur; melzûm nasıl kāilin kavli ise lâzım da öylece kāilin kavli olmuş olur. İltizâm etmediği takdîrde lâzım kāile izâfe olunmaz. Melzûm kāilin kavlidir, mezhebidir; fakat lâzım kāilin kavli, mezhebi değildir.

Lâzım kāilin meçhûlü bulunduğu halde: Lâzım zâhir olunca kāilin lâzımı iltizâm edeceği bizce ma'lûm olur ise lâzımı kāile izâfe etmek câizdir; fakat kāilin iltizâm etmeyeceği bizce ma'lûm olursa o vakit lâzımı kāiline izâfe etmek câiz değildir. Çünkü kāil lâzımın fesâdını bilmiyor, bildiği sûrette kabûl etmiyor.

Bu tafsîle binâen "Lâzım-ı mezheb mezheb değildir" kazıyyesi bir asıl oluyor. Levâzım kāil tarafından iltizâm edilmedikçe veya iltizâmı bizce ma'lûm olmadıkça asla kāiline izâfe olunmaz. Lâzım-ı mezhebi, lâzım-ı kavli bilâ-tahkīk hemen sâhib-i kavle, sâhib-i mezhebe izâfe etmek doğru değildir.

Zikr olunan da'vâ "Lüzûm-ı küfr küfür değildir, iltizâm-ı küfr küfürdür" kāidesinin temelidir. Bu kāideye binâen: Bir kimsenin ağzından çıkan söz veya kabûl ettiği re'y küfrü istilzâm etse o kimse küfrü iltizâm etmedikçe ikfâr olunmaz. Çünkü küfür lâzım-ı kavildir, lâzım-ı mezhebdir; lâzım-ı mezheb mezheb değildir, lüzûm-ı küfr küfür değildir. Ancak küfrü iltizâm ederse bilâ-şek ikfâr olunur. Çünkü iltizâm-ı küfr küfürdür, lâzım-ı mezhebi iltizâm mezhebdir.

Kavâidi-i şer'iyye hâricinde bir müslümanı ikfâr etmek eser-i cehl ve taassubdur; şerîat-i mutahharamız cehl ve taassub şâibelerinden ve her türlü nekāis emârelerinden müberrâ ve münezzehtir.

8 **Dalâlet ve Gavâyet**

Dalâlet: Haktan sapmak, gavâyet azmak demektir; dâl sapık, gāvî azgın olandır; dâl hakkı bilmeyen, gāvî hakkı bilip de hilâfını işleyendir; dâl câhil, gāvî zâlimdir ve gazab-ı ilâhîye müstehaktır. Sûre-i celîle-i Fâtiha'da

gāvî olanlara الْمُغْضُوبِ عَلَيْهِمْ) buyuruluyor. Cenâb-ı Hakk'ın Kur'ân-ı mübînde senâ buyurduğu وَالْاَبْصَارِ الْوَلِى الْاَيْدى): Âlim billâh, âmil bi-emrillâh olanlardır; amel ve ibâdette, basar ve fıkıhta, kuvvet sâhibi olanlardır; Cenâb-ı Bârî'nin enbiyâya, sıddîkīne, şühedâya, sâlihîne in'âm ettiği sırât-ı müstakīm üzere gidenlerdir. Sırât-ı müstakīm: Hakkı bilmeyi, ilm billâhı, basar ve fıkıhda kuvveti; hakkı işlemeyi, amel bi-emrillâhı, amel ve ibâdette kuvveti mutazammın olan bir tarîk-ı vâzıhtır; hayır ve salâh ve saâdet ve kemâl tarîkleridir; dalâlet ve gavâyetten külliyen berîdir.

Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Mübînde ³(غَوٰى nazm-ı celîli ile habîb-i Rabb-i mennân, Resûl-i zî-şân sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz hazretlerini hem dalâletten, hem gavâyetten tenzîh ve tebrie ediyor. İsr-i pâk-i Muhammedî'ye ıktifâ eden müslümanların dalâlet ve gavâyetten berî olup daima tarîk-ı hidâyette bulunmaları için herhalde akl-ı kâmile, basar-ı nâfize ihtiyaçları vardır.

Eâzım-ı eimme-i muhaddisînden Şeyhülislâm el-Harrânî'nin Kitâbu'l-Akl ve'n-Nakl'inde nakl ettiği ehâdîs-i şerîfenin birinde şöyle buyuruluyor: الناقذ عند ورود الشبهات ويحب العقل الكامل عند حلول الشهوات المطاقد- إلى المامل عند حلول الشهوات ويحب العقل الكامل عند حلول المعلم الكامل عند المعلم الكامل عند المعلم الكامل عند المعلم الكامل عند الكامل عند المعلم الكامل عند الكامل عند المعلم الكامل عند الكامل عند الكامل عند الكامل عند الكامل عند الكامل عند المعلم الكامل عند الكامل

Cenâb-ı Hak salâtta mü'minîne أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ.) deme- وَهُدِنَا الصِّرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِينَ deme- yi emrediyor.

9 Dalâlet-i İkāb ve Dalâlet-i Gayr-ı İkāb

Dalâlet ve gavâyet Kitap ve Sünnet'e muhâlif olan ehl-i bid'atte bulunur. Sırât-ı müstakīm üzere olan ehl-i sünnettte ne dalâlet, ne gavâyet yoktur. Ancak dâl olanın her hâlde ikāba müstahak olması lâzım gelmez. Sünnet-i seniyyeye ittibâa muhâlif olan ibtidâın ilk kapısı dinde bilâ-delîl-i şer'î söz söylemektir. Bilâ-delîl-i şer'î dinde söylenilen sözün bil-âhare sünnete muvâfık olduğu tebeyyün etse bile yine kāil kisve-i ibtidâı iktisâ etmiş olur. 6(وَلَا تَقْفُ مَا لَيُسَ لَكَ به عِلْمٌ)

Kitapta, sünnette, icmâ'-ı ümmette bir aslı bulunmayan akvâlde hem hak, hem bâtıl bulunabilir.

Bid'at: Bâtıl-ı mahz yani bir cihetinde hak bulun-

¹ Fâtihâ, 1/7.

² Sad, 38/45.

³ Necm, 53/2.

⁴ Gazzâlî, İhyâu Ulûmi'd-dîn, Beyrut, c. 4, s. 401.

⁵ Fâtihâ, 1/6-7.

⁶ İsrâ, 17/36.

mayan bâtıl olmaz, eğer bid'at bâtıl-ı mahz olaydı nâsa, hakkı taleb eden zâta nasıl hafî kalır idi?

Bid'at: Hakk-ı mahz yani bir cihetinde bâtıl bulunmayan hak da olmaz, sünnete de muvâfık bulunmaz. Eğer bid'at hakk-ı mahz olsaydı, sünnete muvâfık bulunsaydı nasıl bâtıl olur idi?

Bid'at bâtılı da, hakkı da müştemildir, bid'atte hak ile bâtıl yekdiğerine karışmıştır. Buna mebnî mübtediin bir özrü olabilir.

Tarîk-ı haktan inhirâf etmiş olan mübtedi' ya hak kasd eder, hiçbir sûretle taammüden Resûl-i zî-şân Efendimiz hazretlerine muhâlefet edemez; yahud الرَّحْمَةُ hazretlerine muhâlefet edemez nazm-ı celîli, mûcebince dışı İslâm, وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ içi İslâv olur, taammüden nifâk ve ilhâdda bulunur. [186] hak kasd etmez belki fesâd kasd eder; mübtedi'lerden evvelkisi muhtî-i gālit, ikincisi müfsid ve mülhiddir.

Buna mebnî bid'at-i dalâlet iki sûrette tezâhür eder: Sûret-i ûlâda mübtedi' hakkı kasd eder, fakat bulamaz, bundan nâşî ameli zâyi' olur, maksûdu yani rahmet ve sevâbı fevt etmiş olur. Kendisine bir fâide terettüb etmez. Şu kadar ki (الامور بمقاصدها) kāidesince mübtedi' ma'zûr ve ma'füv olur. Kendisine ikāb terettüb etmez.

İmâmü'l-eimme Şeyhülislâm Ahmed bin Teymiyye'nin Meâricü'l-Vüsûl nâm kitabında tasrîh ettiği vechile Resûl-i ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz -hazretleri bir cum'a hutbesinde 2 (وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ) buyuruyorlar da (و كل ضلالة في النار) buyurmuyorlar. Çünkü hak kasd eden kimse hakkı fevt edebilir, haktan sapabilir.

Müctehidlerden birçoğu hakka isâbet edememişler ise de bu zevât taleb-i hakkı kasd ettiklerinden, hakkı bulmadan âciz kaldıklarından nâşî kendilerinden ikāb sâkıt oluyor; hatta bazı me'mûrün-bihi işlediklerinden dolayı ecre bile müstahak oluyorlar.

Tâbiîn ve etbâ'-ı tâbiîn zamanında şâyi' olan ve eimme-i hadîs ve fıkıhtan bulunan ehl-i bid'atin, fırak-ı dâlleden bir kısmının herhalde özürleri vardır. Mesela hıyâr-ı Havâric'in asıl maksatları zâhiren ve bâtınen Kur'ân-ı mübîne ittibâdır; hıyâr-ı Kaderiye'nin asıl maksatları emir ve nehye, vaad ve vaîde, enbiyânın getirdiği şeye ta'zîmdir, aslâ muânede-i Resûl (sallallâhu aleyhi ve sellem) değildir. Bunlar her halde ma'zûrdurlar. Ehl-i ibtidâ'dan ta'zîm-i Bârî, tenzîh-i Bârî, ittibâ'-ı Kur'ân, muhabbet-i Nebî gibi makāsıd-ı hasene ta'kīb edip aslâ muânede-i Resûl (aleyhissalâtü vesselâm) kasd etmedikleri hâlde mücerred kusûr-ı nazarlarından nâşî haktan sapmış olanları 3(لَا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا) nazm-ı celîli mûcebince Cenâb-ı erhamü'r-râhimîn mağfiret eder, onlardan ikāb sâkıt olur, bunları ta'zîb kerem-i Bârî'ye lâyık değildir.

Sûret-i sâniyyede mübtedi' hak kasd etmez, fesâd kasd eder, makāsid-i haseneye bedel ağrâz-i seyyi'e ta'kīb eder, nifâk ve ilhâdda müteammid olur. Böyle olan ehl-i ibtida' bila-sek derekesine göre ukubete müstahak olur. Bunlar hem dâl hem gāvîdir, gazab-ı Bârî'ye, ikāb-ı nârîye müstahak olurlar.

İsmail Hakkı

KAVMİYET VE DİN

-Geçen nüshadan mâba'd-

Şayet yukarıdan beri söylemiş olduğumuz sözler kâfî değilse, o zaman Avrupa'da cereyân etmekte olan vekāyi'den ibret almak îcâb eder.

Avrupa eskiden beri birbirini vely eden muhârebelere, bitmek tükenmek bilmeyen akınlara sahne olmuştur ki bütün bunların esbâbı sîneleri dolduran kin ve buğz-ı mütekābilden başka bir şey değildi. Vaktâ ki âlem-i İslâm'a karşı harp açmak husûsunda sözü bir ettiler; artık o sînelerdeki ateşler söndü, o birbirine kin ve husûmet besleyen kalbler birleşti.

Ilk Ehl-i Salîb muhârebâtı bitince bunların herbiri kendi kavmiyetini, kendi müşahhasâtını düşünmeye, her fırka kendi menâfi'-i dünyeviyye ve ağrâz-ı maddiyyesini muhâfaza ve te'mîn cihetlerini teemmül etmeye başladı; işte o zaman bunların aynı dine mensûb olmaları fâide vermediği gibi hepsinin Hazret-i Âdem evlâdı olmasının hiçbir te'sîri görülmedi. Belki her ümmet sesini yükseltmeye, komşusu bulunan ümmete karşı tedâbîr-i tahaffuziyyeyi ittihâza, daha doğrusu her ümmet kavmiyette kendisine müşârik olanlara müzâhir olmaya başladı. Sonra onlarla birleşerek kavmiyet ve unsur i'tibâriyle kendilerine muhâlif olanlara îkā'-ı zarardan aslâ geri durmaz oldu. Bu sûretle her ümmet nefsinde korku hissetmeye ve diğer ümmetlerin şerrinden emîn olmak için tedâbîr-i lâzıme ittihâz eylemeye başladı. Hâl bir müddet bu tarzda devam etti. Nihâyet başlarına kıyâmet koparak sulh ve sükûn kapıları kapandı. Avrupa'da muhârebe meydanlarında buğz ve husûmet cehennemleri kaynamaya başladı. İşte bugün o dâhiye-i uzmâ ortalığı kasıp kavuruyor ki yaktığı odunlar, uhuvvet-i dîniyyeyi bırakarak kavmiyet râbıtasına ve sırf maddî olan menâfiin eteğine sarılan o nüfûs-ı beşerdir.

Avrupa'da unsuriyet tehlikeleri o kadar müdhiş bir şekil aldı ki bugün her ümmet karşısındakini nasıl yeryüzünden kaldıracağını düşünüyor. İşte Cerman ümmeti,

¹ 336. Sayının 205. sayfasındaki tashih gereği düzeltilmiştir.

 $^{^2}$ (صحح الترمذي و غيره) [Tirmizî, Sünen, Ebvâbü'l-İlim, 26] 3 Bakara, 2/286.

Islav anâsırıyla Latin akvâmının her taraftan hücûmuna ma'rûz bulunuyor. Pekâlâ! Bunların hepsinin de Mesîhî ve aynı millete mensûb olmaları ne fâideyi mûcib oldu?

Bunlar kulûba merhamet ve muhabbet-i mütekābile hissini veren, insanları teâvün ve tenâsura sevk eden vahdet-i dîniyyeden yüz çevirerek kavmiyet ve hiddetlerine sarıldılar, bu sûretle alabildiğine parçalandılar. Bir de bunların şu sûretle tefrikaya düşmelerine ve te'âlîm-i dîniyyelerinden uzaklaşmalarına, Hıristiyanlığın şuûn-ı ictimâiyye ve teâmüliyye ile ve nizâmât-ı siyâsiyye ile alâkası [187] olmaması sebep oldu. Binâenaleyh dinde bulamadıkları bu kavânîn ve ahkâmı baska menba'lardan aramaya başladılar. Bu sûretle ümmetler arasındaki münâsebetler gevşemeye, dinin vücûda getirdiği râbıtalar çözülmeye yüz tuttu. Her ümmet servetiyle, ticâretiyle, san'atıyla mübâhâta koyuldu; kendisini ve efrâdını medhûl bir kavmiyet sûru dâhilinde hapsetti. Gide gide bunların kaymiyete sarılmaları, râbıta-i dîniyyeyi parcalamaları, min-tarafillâh aralarında ikāme olunan ravâbıt-ı insâniyyeyi ayaklar altına almaları o dereceyi buldu ki artık ervâh-ı beşeriyyeyi istihkār etmekten, en hasîs menâfi'-i dünyeviyye uğurunda yekdiğerinin üzerine atılmaktan geri durmaz oldular. İşte onlar şahsî (kavmî) garazları ve seytânî vesveseleri uğurunda simdiye kadar topladıkları ve bir taraftan mütemâdiyen toplamakta oldukları milyonlarca şebâbı top ateşlerine, dinamit volkanlarına sürüklüyorlar. Sonra da pâre pâre olmuş yüz binlerle cesetler havada uctukça, yahud o cehennemî mermilerin kazdığı uçurumların içinde kaynayıp gittikçe iftihâr ediyorlar.

Öyle bir zaman olmuştu ki her ümmetin içinden bir tâife çıkarak efrâd-ı ümmeti kavmiyete sarılmaya da'vet ederdi. Hem de ne garîbdir ki bunlar kendi zu'mlarını te'yîd, da'vetlerini tervîc için tıpkı zamanımızda zuhûr ederek târîhden nasîbi olmayan ve Avrupalıların musâb olduğu şu şikāk ve iftirâktan ibret almayan bir takım kimselerin bugün bilâd-ı İslâmiyyede yapmak istedikleri aynı efkârı neşr ü ta'mîm ederlerdi.

Bizler tamamıyla emîniz ki ağrâz ve hevesât-ı hâzıralarına mağlûb olmak ve bu gibi da'vetlerin tevlîd edeceği netâyici bilmemek yüzünden tutup da kavmiyete
sarılmayı ve sâir ebnâ-yı beşerden kat'-ı râbıta etmeyi
mensûb oldukları ümmetlere müstahsen göstermek isteyen o duât-ı kadîme hayatta bulunsalardı da etmiş
oldukları da'vetin avâkıb-ı fecîasını gözleriyle görmüş olsalardı ümmetlerini uhuvvet-i dîniyyeye da'vet edenlerin
en ilerisine geçerler ve hayatlarını kavmiyet tefrikasına
karşı mücâhedeye vakf ederlerdi.

Kavânîn-i fitriyye ve ictimâiyyeden bazıları ancak birçok asırlar, birçok nesiller geçtikten sonra enzâr-ı ibrette tecellî eder. Zîrâ bunların içinde öyleleri vardır ki âsârı gāyet batî sûrette zâhir olur. Pekâlâ! Bütün Avrupa'yı, Avrupa'nın milyonlarca evlâdını kasıp kavuran bu ateşe sevk etmiş olan o duât-ı kadîme bu ibretten mahrûm olmuşlarsa nesl-i hâzır ricâli için meydandaki âsârı görmeyecek kadar mahrûm-ı basîret olmak, bu kadar müdhiş fâciaları gafletle geçiştirmek câiz olur mu?

Gerek Avrupa'daki muhârebât-ı hâzıra, gerek münâzaât-ı iktisâdiyye bize öğretti ki vahdet-i kavmiyye vahdet-i dîniyyeye mukārin olmadıkça hiçbir fâide vermez. Bir taraftan İngiltere, Fransa'yı, diğer taraftan Almanya ile Avusturya'yı nazar-ı im'âna alırsak ne görürüz? Evet, görürüz ki: Bütün bu devletleri Protestanlık, Katoliklik, Ortodoksluk gibi mezhep ihtilâfıyla beraber Hıristiyanlık dini cem' etmektedir; unsuriyet cihetinden ise bunlar İslav, Latin, Cermen'dirler. Eğer kavmiyet insanların yekdiğerini sevmeleri, birbirine yardım etmeleri, acımaları için kifâyet eder bir şey olaydı her ikisi de Anglo-Sakson oldukları hâlde İngiltere ile Almanya yekdiğere karşı silaha sarılmamak, bilakis her ikisi diğerlerine karşı müttehid ve müttefik bulunmak, aralarında ayrı gayrı olmamak lâzım gelirdi.

Vahdet-i kavmiyyenin kendisine yapışanlara hiçbir fâidesi olmadığını, onlardan hiçbir fenâlığı def'e yaramadığını isbât etmek üzere zamanın meydana döktüğü delillere bakıp ibret-bîn olmak lâzım gelmez mi? İşte İngiltere hem İslavlarla, hem Latinlerle birleşerek kavmiyette şerîki olanlara (Almanlara) karşı silahını çekiyor. Yine ihtimal çok sürmez ki Almanya bu iki kavim ile te'sîs-i musâfât ederek amca-zâdesi sayılan İngilizlere karşı ebedü'l-âbâd idâme-i husûmet edecektir. Acaba vahdet-i kavmiyyenin bu iki kavim için fâidesi ne olmuş oluyor?

Kavâid-i ictimâiyye iktizâsınca cinsiyet ve kavmiyete yapışmanın hemen hemen hiçbir yerde tahallüf edemeyecek netâyic ve âsârı vardır. Bu âsârın en bâriz ve en zarûriyyü'l-vücûd olanı ise kavmiyetini iltizâm edip cinsiyetine harîs olan ümmetin umûmiyeti i'tibârıyla kendisine ve dağınık olarak efrâdına râci' olan ticâret, sanâat, felâhat gibi menâfi'-i maddiyyeye yapışmasıdır. Kavmiyete temessük elbette maddiyâta temessükü istilzâm; maddiyât ile buna teferru' eden umûr-ı iktisâdiyyeye temessük de yekdiğere karşı nefsâniyet ve adâveti celb eder. Şüphesizdir ki umûr-ı dünyaya müstenid olan nefsâniyet hurûb ve gārâta müncer olacak husûmetlere, mücâdelelere yol açar.

İşte bu, hâdisât ve müşâhedât-ı ictimâiyyenin te'yîd ettiği bir kāide-i müsellemedir. Hatta daha ilerisine geçip diyebiliriz ki ümmet-i vâhideye mensûb olan tavâifin maddiyât ile maddiyâta müteferri' husûsât-ı iktisâdiyyeye temessükleri o ümmet-i vâhidenin paralanmasına, zaaf ve nâtüvânîye giriftâr olmasına kifâyet eder. Nitekim

Almanya ile İngiltere bunun misâlidir. Arab-ı câhiliyyede İslâm'ın karşı geldiği ve *Kur'ân*'ın binâ-yı bekāsını hedm ettiği asabiyet ne ise bu iki kavim arasında da mesâil-i iktisâdiyye odur.

Düşünülürse râbıta-i iktisâdiyye ile Arap'ın asabiyet râbıtası beyninde müşâbehet-i tâmme vardır. Şu cihetten ki bâdiye Arap'ı yukarıda da söylediğimiz gibi kendi nefsini himâye ve mehârim ve menâfiini vikāye etmek için yekdiğeri sevmek, yekdiğere acımak ve yardım etmek üzere takım takım kalplerini birleştirecek ravâbıtın nesebiyyeye ve bu ravâbıtın fer'î olan dostluklara, ittifâklara ehemmiyet verdiler. Evvelce söylediğimiz gibi onları bu cihete sevkeden şey, mahzâ, menfaatlerini himâyeye, hayatta muhtaç oldukları şeyleri müdâfaaya, emn ü râhat içinde yaşamak için selâmet-i mevcûdiyyetlerinin mütevakkıfün-aleyhi olan husûsâtı te'mîne olan hırslarıdır.

[188] İşte görülüyor ki mes'ele "hayat ve mevcûdiyet mes'elesidir." Avrupalıların kitaplarını ve gazetelerini okuyanlar görürler ki mes'ele-i iktisâddiyye bunların fikirlerinde yerleşeliden beri aralarında devam eden iktisâdî rekābetlerin kendi hayat ve mevcûdiyetlerini muhâfaza için ihtiyâr edilmiş bir rekābetten başka bir şey olmadığını sûret-i mütemâdiyyede ileri sürmektedirler. Binânalevh aralarındaki husûmet ve adâvetin en siddetli zamanı, iktisâdî rekābetlerin kesb-i iştidâd ettiği zamanlardır. Mådem ki dåimî husûmetlere, mühlik gāretlere sebep olduğundan dolayı asabiyet-i Arabiyyeye karşı muhârebe etmek vâcib olmuşidi; o hâlde bu gün akvâm-ı medeniyye arasında icrâ-yı hükm eden asabiyet-i iktisâdiyyenin nasîbi de insanlar tarafından mebgūz, ukalâ ve hukemânın hücûmuna ma'rûz olmak; ortadaki âsârı da teâlîm-i dîniyye, husûsiyle dîn-i İslâm vâsıtasıyla mahv edilmek îcâb edeceği netâyic-i mantıkıyyeden değil midir?

Yukarıda kavmiyete sarılmak, behemehâl kavmin kendine hâs olan şuûn-ı iktisâdiyyesine, hatta şuûn-ı ictimâiyyesine de sarılmaya müeddî olacağını söylemiş ve bu bâbda el-yevm Avrupa'da cârî olan şuûn ve hâdisâtı misâl olarak îrâd etmiştik. Şimdi biraz daha îzâhât vermek isteriz.

Âlem-i İslâm, kavmiyet ihtilâflarının tevlîd ettiği netâyici az tecrübe etti. Buna da sebep şu idi ki müslümanlar bidâyet-i neş'etlerinde kavmiyete ne sarılmıştı, ne de kavmiyetin gösterdiği yolları ta'kīb etmişti. Bundan dolayı aralarında bilâhare zuhûr eden bütün münâzaât mezheb sıbgalarıyla boyanmış ve esbâb-ı şer'iyyeye isnâd ettirilmiş idi, ki her fırka tuttuğu esbâbın sıhhatini, kendisinin isâbetini iddiâ ediyordu. $^1($ غُرُ مُهُمْ $^1($ غُونَ بَيْنَهُمْ $^1($ غُونَ بَيْنَهُمْ $^1($ غُونَ $^1($ غُون $^1($ غُونَ $^1($ غُون

Kur'ân-ı Hakîm'i gönderen Fâtır-ı Zülcelâl mahlûkātının tabâyiini a'lem olduğundan dolayı biliyordu ki efrâd arasında ki esbâb-ı şikāk ve menâbi'-i muhâsamât kalkmadıkça beşer için cem'iyet kābil değildir; kezâlik biliyordu ki ümmetler kavmiyet ve neseb asabiyetlerine sarıldıkça sonunda kanlı muhârebelerden kurtulamayacaklardır. Bunun için kulûb-i müslimîni öyle bir merkez-i vahdet etrafında toplamayı murâd buyurdu ki bütün hutût-ı muvâsala o merkeze müntehî olsun ve bütün hislerin, bütün hareketlerin hayatı o merkezden nebeân etsin. Eğer uhuvvet-i dîniyyeden başka bir râbıtada hayır olaydı, Cenâb-ı Hak mü'min kulları için elbette onu ihtiyâr eyler ve insâniyetin saâdeti için göndermiş olduğu en hayırlı bir ümmete o râbıtaya sarılmakla emreylerdi.

İşte bu kānûn-ı semâvî muktezâsınca müslümanlar asırlarca yaşadıkları hâlde aralarında şikāk ve tefrikadan eser görülmedi; ancak iddiâ eylediği bir mülkü, yahud göz diktiği bir saltanatı ele geçirmek için hiyel-i şer'iyye ve te'vîlât-ı bâtılaya tevessülle dinlerini bâzîçe edenler tarafından zuhûra getirilen harekât bit-tâbi' müstesnâdır.

Târîh-i İslâm'da tavâif-i müslimîn beyninde menfaatleri mütebâyin olan muhtelif kavmiyetler yüzünden münâzaât çıktığı bilinmiyor. Zîrâ onlarda bu kavmiyetlerin hiçbir izi yoktur. Bundan yalnız İran ile Devlet-i Osmâniyye arasında münâzaât ve muhârebât istisnâ edilebilirse de bunlar da ne kavmiyet, ne mezhep boyasına boyanmış ihtilâfât olmayıp ekseriya târîh-şinâsların ma'lûmu olan esbâb-ı sâireden neş'et etmiştir.

Şurası da bedîhîdir ki Sultan Selîm-i Evvel'e Sultan Gavri'nin muhârebe esnâsında helâkinden sonra Suriye bilâdının fethini ve ümmet-i Mısrıyyenin (Memlûklerin Mısırlı olmayan askerleri istihdâm ederek Sultân Selim'e mukāvemet ve mukātelesinden kat'an-nazar) itâatini teshîl eden şey, bugün ümem-i İslâmiyye arasında ma'rûf olan kavmiyetin o târîhlerde mevcûd olmaması idi.

Kezâlik o asırlarda Halîfe-i Abbâs Mütevekkil Alallah'ın sultân-ı müşârun-ileyhe terk-i Hilâfet etmesi ve Irak ahâlîsiyle Tunus ve Cezayirlilerin onun hükmüne kemâl-i tıyb-i nefs ile münkād olması da o asırlarda kavmiyetin kulûb-i ehl-i İslâm'da temekkün etmemiş olmasından ileri geliyor.

Şu bahsettiğimiz akvâm cinsiyetlerine ve sâir mümeyyizât-ı kavmiyyelerine yapışıp kalsaydılar, acaba hâl neye varırdı? Kāri'lerimiz bu kavimler bil-cümle mümeyyizât-ı kavmiyye i'tibâriyle kendilerine muhâlif olan bir pâdişâha kemâl-i ferah ve ibtihâc ile ser-fürû edeceklerdi gibi bir hayâl-i hâmma kapılabilirler mi?

İşte önümüzde kavmiyet mes'eselesini tervîc ve kavmiyete sarılmak için varını yoğunu fedâ eden Avrupa

¹ Kehf, 18/21.

² Mü'minun, 23/53.

gibi bir misâl vardır. Acaba Avrupa akvâmı içinde mahzâ dindaş olduğundan dolayı kendisini bir krala, bir imparatora veya bir cumhûriyete teslîme; hatta içlerinde kendine hås olan kavmiyeti bırakıp da diğer bir millet ile kavmiyet-i âmmede iştirâk ile iktifâya râzî olacak var mıdır? Sırp ile Bulgar'dan ibret alalım. Bunların hiçbiri umûm İslavlar zümresine dâhil olup bu muvaffakıyet-i âmmenin za'îm ve hâmîsi olan Rusya'ya iltihâk için kendi erkân-ı istiklâlini yıkmaya, kendine hâs olan kavmiyetin âsârını izâleye râzî olur mu? Bütün Latin devletler hıristiyan ve Hıristiyanlığın yalnız bir mezhebine sâlik oldukları hâlde hangisi şerîk-i cinsi olan diğer devletlere iltihâk etmeye kanâat edebilir? Bizim bugün gözümüze çarpan şey Avrupa ümmetlerinin kendilerine hâs birer kavmiyete intisâb ettiklerinden ve taassub-ı kavmînin diğerleriyle müşterek olan kavmiyet-i âmmeyi bile unutturacak râddeye vardığından ibârettir. Sırplar, Bulgarlar, Karadağlılar, Ruslar cins-i vâhide mensûb ve Islavlık kavmiyetine merbût oldukları halde hiçbiri bu kavmiyet-i âmmede şerîkleri olan diğer kavimlerin mesleğine dâhil olmayı hatırına bile getirmez. Bilakis herbirinin gerek lügatin, gerek bazı âdâtın tevlîd ve tekvîn ettiği kavmiyet-i mahsûsalarına yapıştıklarını [189] görüyoruz. Ne kavmivet-i âmmeleri bu milletleri kitle-i vâhide hâline getirebiliyor; ne de Hıristiyan dini bunları bir araya getirip tevhîd edebiliyor. Çünkü Hıristiyan dininde mesâil-i tevhîd mefkūddur. Fransız, İtalyan, Romen, İspanyol, Portekiz kavimleri de böyledir.

Aralarında kendilerine hâs kavmiyât-ı cüz'iyye mevcûd olan bu ümmetlerin nicelerini gördük ki dâhil oldukları kavmiyet-i âmme onları yekdiğere karşı îkā'-ı mazarrattan men'e kifâyet etmemiştir. Bunların arasında kavmiyât-ı mahsûsalarının istilzâm ettiği taassub ve menâfi'-i iktisâdiyyelerine temessükteki ifrât sebebiyle aralarındaki muhabbet ve tenâsur duyguları büsbütün gevşemiştir. Bu kavimler eğer dîn-i İslâm'ı kabûl edip de İslâm'daki sırr-ı uhuvveti idrâk ve bu uhuvvetin İslâm'a dâhil olanların kalplerini yekdiğere nasıl bağlayıp onlardan husûmetleri, buğz ve adâvet zulümlerini nasıl izâle ettiğini fehm edeydiler, birbirinden o kadar uzaklaşmaz, hiçbiri diğerine emniyet edemeyecek derecede araları açılmazdı.

Evet, İslâmı îcâd eden Zât-ı Ecell ü A'lâ her ne zaman bir ümmet içinde kabîle veyahud ister umûmî, ister husûsî kavmiyet asabiyeti zuhûr ederse bu asabiyetin behemehâl halkı birbirine katan münâzaâta, milletleri mahveden muhârebât-ı azîmeye müncer olacak vechile başkalarına husûmet ve elden geldiği kadar menâfi'-i maddiyyeyi kendine hasra meyl etmeyi istilzâm edeceğini bildiği için Resûl-i Ekrem'i Muhammed bin Abdillah salavâtullâh ve selâmuhû aleyh hazretlerine müslümanları birbirine kardes etmeyi emretti.

Ma'lûm olduğu üzere Fahr-i Kâinât Efendimizin risâleti bir ümmete, yahud bir kavme hâs olup da diğer ümmet veya kavme şâmil olmayan risâletlerden değildir. Binâenaleyh Evs ile Hazrec veya Muhâcirîn ile Ensâr beyninde akd-i muâhât buyurmaları aralarına nehb ü gāret atesleri isti'âl etmis ve asabiyet-i câhiliyye hüküm-fermâ olmuş ümem-i Arabiyyeden olduklarından dolayı değil idi ve bu muâhât ile Resûl-i Ekrem sallalâhu aleyhi ve sellem Efendimizin matmah-ı nazarı -öyle tevehhüm edildiği- İslâm'a da'vet buyurduğu kavmiyetlerin muhâfaza-i vücûduna kemâl-i hırsından dolayı erkân-ı kavmiyyeti te'sîs değil idi. İslâm mahzâ dâire-i münciyyesine dâhil olan ümem ve akvâmın kalblerini tevhîd için gelmiştir. Müslüman olmakla beraber bir Acem'in Arab'a, bir Berberî'nin Acem'e nasıl kardeş oluverdiğini târîh bize gösteriyor. Bunlardan biri İslâm'a dâhil olunca kendi cinsinden olmayan ihvân-ı müslimîn saflarına katılıp içlerinde neş'et ve evvelce müşahhasât ve mümeyyizât-ı kavmiyye i'tibâriyle merbût olduğu kavme karşı muhârebe etmekten pervâsı olmaz. Bu gibileri kendi hem-cinsleri ve ırkdaslarıyla muhârebeden cinsiyet ve kaymiyet alâkaları hiç men' edebilmiş midir? Eğer bu kavmiyet alâkaları İslâm'ın müslümanlar arasında vücûda getirdiği kardeşlik râbıtasından daha mu'teber olmuş olaydı, hiçbir müslüman kendi ırkdaşına karşı sell-i seyf etmez; hatta hiçbir müslüman içlerinde babası, kardeşi, yakın akrabâsı olan akvâm ile muhârebe etmez; dîn-i tevhîd yolunda elindeki kılıcı veya oku bu gibi yakın kimselerin göğsüne saplamakta pervâsızlık göstermez idi.

Dîn-i İslâm'ın dağınık olan kabâil-i Arab'ı bir araya getirmek için te'sîs olunup kavmiyeti imhâ etmediğini iddiâ etmek, Dîn-i İslâm'ın kavâidiyle makāsıd-ı âliyyesi hakkında cehâlet olduğu gibi; bir müslümanın kavmine olan nisbetini din kardeşlerine olan nisbetine takdîm etmesi dahi cehâlet ve irfânsızlıktır.

"Diğer akvâm arasında buğz u adâvetin gittikçe tezâyüd ettiğini görüp duruyoruz. O hâlde dinin onlara fâidesi nedir?" diye bir i'tirâz vârid olabilir. Buna cevâben deriz ki: Dîn-i İslâm diğer dinler gibi değildir. Zîrâ edyân-ı sâirenin sulta-i ma'neviyyesi yalnız ervâh üzerine olup maddiyât ile hiçbir alakaları yoktur. Binâenaleyh bu edyânın teâlîmi nüfûsu tasfiye ve ahlâkı tehzîb edecek mevâiz ve nesâyiha münhasır kalır. Yalnız bunun ise o dinlerle mütedeyyin olan efrâd beynindeki alâyıkı tevsîka ve münâsebâtı takviyeye adem-i kifâyeti ma'lûmdur. Dîn-i İslâm ise böyle değildir. Bu dinin Şâri'-i Hakîm'i –ki

mahlûkātının fıtratlarını, tabâyi' ve ahlâklarını herkesten ziyâde bilen O'dur— efrâd ve akvâmın hem şuûn-ı maddiyye, hem de şuûn-ı rûhiyyede müşterek olmadıkça yekdiğere ittisâl ve irtibât peydâ etmeyeceğini bildiği için Kur'ân-ı Kerîm'i yalnız kısas, emsâl, mevâiz ve nesâyih-i rûhiyyeyi hâvî bir kitap halinde bırakmayıp hem rûhî, hem ictimâî, hem de siyâsî bir kitâb-ı celîl olmak üzere inzâl buyurmuştur ki bu sâyede akvâm-ı İslâm arasında ibâdât, muâmelât ve ahlâkça müşâbehet-i azîme ve bu müşâbehet eseri olarak efrâd ve cemâât-i İslâmiyye beyninde Kur'ân-ı Kerîm'ce maksûd olan te'sîs-i ukde-i muvâhât hakkında kalplerde şuûr hâsıl olmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'i lâyıkıyle tetebbu' ve esrâr-ı şerîati tedkīk etmeyenlerden bazılar enbiyâ-i kirâm salavâtullâhi aleyhim hazerâtının kendi kavimlerine "yâ kavm!" lafzıyla hitâb ettiklerine dâir olan âyât-ı kerîmeden bil-istidlâl Kur'ân'ın kavmiyeti, men etmek şöyle dursun, i'tirâf ettiğini zannederler. Bunlar İslâm'ın edyân-ı sâireye benzemediğini ve hâtemü'l-enbiyâ salavâtullâhi ve selâmuhû aleyh Efendimiz hazretlerinin bi'set-i seniyyeleri kendi kavimlerine "yâ kavm!" lafzıyla hitâb eden peygamberân-ı izâmın bi'setleri gibi husûsî ve kāsır olmadığını unutuyorlar.

Fahr-i Kâinât aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz hazretlerinden evvel meb'ûs olan peygamberân-ı izâmın bi'seti ekseriyâ kendi kavimlerine has bir bi'set idi. الْ وَالْ الله وَالله

Muhammed bin Abdillah sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin bi'seti ise her asırda ve her yerde bütün Benî Âdem'e âmm olan bir bi'settir. أوَمَا اَرْسَلْنَكُ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا) Bundan dolayıdır ki şerîat-i İslâmiyye o dini kabûl eden bil-cümle akvâm beyninde ravâbıt-ı sâireyi unutturacak umûmî bir kardeşlik vücûda getirmeyi en mühim makāsıdı miyânına idhâl etmiştir. —mâba'di var—

Abdülaziz Çâviş

ŞUÛN

İ'TİLÂF-I MÜSELLES'E KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

Teblîgāt-ı Resmiyye

Çanakkale:

- 3 Nisan: Dün öğleden sonra bir düşman zırhlısının medhal hattından fâsılalı ve te'sîrsiz ateşi esnâsında bataryalarımızdan atılan mermilerden dördünün isâbeti üzerine zırhlıda iştiâl husûle gelmiş ve der-akab Bozcaada istikāmetine çekilmiştir.
- 4 Nisan: Dün öğleden sonra Maârız Körfezi üstünde uçan bir düşman tayyâresi ateşlerimizle sakatlanarak Sazlı Liman önünde denize düşmüştür. Onu kurtarmak içün denize inen diğer bir tayyâre de topçu ateşlerimizle tamamıyla batırılmış ve bu sırada yaklaşan Amiral Nelson Zırhlısı'yla bir tayyâre gemisine karşı endâht edilen mermiyâtın isâbeti üzerine zırhlı uzaklaşmış ve tayyâre gemisi sakatlanan tayyâreyi arkasında sürüyerek çekilmiştir.
- § Bugün öğleden evvel 15 E işâretli bir İngiliz tahtelbahri Çanakkale Boğazı'nda Karanlık Liman şarkında batırılmıştır. 31 kişilik mürettebâtından 3 zâbitle yirmi bir nefer kurtarılarak esir edildi. Bunlar miyânında Çanakkale viskonsolosu da zuhûr etmiştir.
- 6 Nisan: Dün Çanakkale Boğazı'na yaklaşmak isteyen düşman torpidoları üzerine açılan ateşlerden iki düşman torpidosuna kat'î isâbet vâki' olmasıyla geri çekilmişlerdir. Bozcaada üzerinde keşif yapan tayyâremiz düşman sefâini üzerine muvaffakıyetle bombalar atmış ve düşmanın muhtelif cins ateşlerine rağmen tayyâremiz sâlimen avdet etmiştir.
- 7 Nisan: Evvelki gece düşmanın Çanakkale Boğazı'na girmek isteyen altı torpidosu miyânında dört torpil taharrî gemisinin dahi bulunduğu ve bataryalarımızın ateşiyle kat'î isâbet vâki' olduğu bildirilen iki düşman gemisinin bu isâbetler netîcesi boğaz dâhilinde tamamıyla battığı bilâhare tahakkuk etmiştir. Yalnız karanlık hasebiyle batan gemilerin torpido ve torpil taharrî gemileri olduğu anlaşılamamıştır.

Adalar Denizi:

6 Nisan: Demirhisar Torpido'muz Nisan'ın dördünde Adalar Denizi'nde Matino nâmındaki İngiliz nakliye vapuruna kemâl-i muvaffakıyetle taarruz etmiştir. İngiltere Amiralliğinin i'tirâfâtına nazaran mezkûr nakliye vapurundan yüz İngiliz neferi gark olmuştur. Bunu müteâkıb Demirhisar Torpidosu İngiliz kruvazör ve torpido muhribleri tarafından Sakız'a kadar ta'kīb edilmiştir. Demir

¹ Fâtır, 35/24.

² İsrâ, 17/105.

hisar düşman eline düşmemek için kendi mürettebâtı tarafından ber-havâ edilmiştir. Torpido mürettebâtı Sakız Adası me'mûrîni tarafından kemâl-i samîmiyetle kabûl edilmiştir.

Karadeniz:

3 Nisan: Dün Rus filosu Ereğli ve Zonguldak mevâkiini bombardıman etmiş ve birkaç yelken kayığı batırmaktan başka muvaffakıyet elde edemeyerek şimâle uzaklaşmıştır.

Kafkasya:

6 Nisan: İki üç günden beri Kafkas cephesinde hudûd yakınında Milo civârında ileri müfrezelerimizle devam eden müsâdemât lehimize netîcelenmiş ve düşman hudûd üzerine tard edilmiştir.

Suriye:

3 Nisan: Suriye sâhilinde dâim dolaşan birkaç düşman gemisinin ara sıra bazı mevâkıe karşı maksadsız ve te'sîrsiz icrâ eyledikleri nöbet atışları vekāyi' sırasında zikre şâyân görülmemektedir.

Irak:

4 Nisan: İleri kıtaâtımız tarafından Basra civârında icrâ edilen taarruz üzerine Şuaybe ve el-Bercîsiyye ci-

vârında müsâdemât vukūa gelmiş ve kıtaâtımız düşman istihkâmâtı dâhiline girmişlerse de İngilizlerin kuvâ-yı imdâdiyye almaları üzerine düşman tahkîmâtının sâhası hâricine çekilmişlerdir.

Âsâr-ı Münteşire:

TÂRÎH HÜLÂSALARI

Sebîlürreşâd muharrirlerinden edîb-i fâzıl Tâhirü'l-Mevlevî Beyefendi Dârü'l-Hilâfe medâris talebesine tedrîs ettirdikleri *Târîh-i İslâm*'dan "Tabakāt-ı Arab, Hükûmât-ı Arabiyye, Ecdâd-ı Peygamberî, Asr-ı Saâdet" bahislerini bit-telhîs risâle şeklinde tab' ve neşretmişlerdir. Son derecede dikkat ve i'tinâ ile ve gāyet revân bir üslûb ile yazılmış olan bu eseri muhterem kāri'lerimize ve bil-umûm talebe-i ulûma tavsiye etmeyi vecâibden addederiz. Merkez-i tevzîi *Sebîlürreşâd* kütübhânesidir. Bedeli elli paradır, taşra için yirmi para posta ücreti vardır

Hukuk Matbaası

H. Eşref Edib

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

6 Mayıs 1915

21 Cemâziyelâhir 1333 I

Perşembe

23 Nisan 1331

Cild: 13 - Aded: 337

BERLÍN HÁTIRALARI

4

Önümde yükseliyor bî-nihâye levh-i cebîn, Ki cümlesinde okursun hayâta karşı metîn Bir i'timâd-ı belîğin meâl-i gâlibini.

O i'timâd ile millet bütün metâlibini Bugün değilse, yarın, çâre yok, halâs edecek; Mücâhedeyle tevekkül... Ne kahraman meslek!

Boşalmasıyla o esnâda üç beş iskemle, Oturdu karşıma bir kır sakallı âdemle, Ridâ-yı mâteme girmiş felâket arkadaşı; Sevimli bir de küçük kız... Ya beş, ya altı yaşı. Reîs-i âilenin pek vakūr olan hüznü, Güzîde reng-i tecellüdle kaplıyor yüzünü. Kadın da öylece göstermek istiyor temkîn; Sönük nazarları lâkin bükâ kadar gam-kîn! Zehirli bir düğüm olmuş dudaklarında keder, Ki zorlamakla açılmaz... Cözerse, girye çözer! Solunda erkeğinin ibtisâm-ı cebrîsi, Sağında yavrusunun inşirâh-ı fitrîsi, Önünde nâmütenâhî nazar-rübâ safahât, Enîn-i rûhunu bir türlü etmiyor iskât. Görünmüş olmalı bir şey ki, sonradan, gözüne; Götürdü mendili bîçâre ansızın yüzüne.

- Ne var hicâb edecek bunda ey zavallı kadın! Değil mi bir anasın sen, ölen de evlâdın? O haklı girye-i hicrânı habse kalkışmak Hudâ bilir ki hatâdır... Günâha girme, bırak! Bırak merâret-i rûhun buram buram insin... Boşanmadan dinecek bir belâ mıdır ye'sin? Seyirci farzediyorsan muhîti mâtemine; Yabancı hangi nazardır bükâ-yi mahremine? Nihâyet arkadaşım var, değil mi, sonra da ben? Vebâli boynuna olsun eğer bu zanda isen! Mesâibin ezelî âşinâsı, varsa, biziz: Cihanda bir günümüz geçmemiş felâketsiz! Sürûra kalsa da bîgâne müslüman yüreği; Bilir te'essür-i ma'sûm önünde inlemeyi. Onunla söyleşilir en acıklı hicranlar; Ki her figânı açık bir lisan kadar anlar. O halde anlaşarak paylaşın melâlinizi; İşitmek istiyorum, çünkü, hasbihâlinizi.

Senin nedir bakalım gizli gizli feryâdın? Evet, boyunca berâber yetişmiş evlâdın, Bahâr-ı feyz-i hayâtında pâymâl olarak, Fidan-ı vücûdunu yutmuş yabancı bir toprak;

[192] Ki nerde belli değil... Bilmek istesen de muhâl. Olanca yâdı bugün bir çamurlu, kanlı hayâl! O yâdı rûhuna gömdün ki bir vazîfendir. "Unut!" demek, açılan kabri görmemektendir. Hayır, demem... Bilirim pek vefâlıdır o mezâr. Fakat, düşün: Niye oğlun hayâtı istihkār Edip de böyle perîşan bıraktı annesini? Evet, yaşatmak için ümmehâtın akdesini, "Fedâ-yı cân edeceksin!" demiş "vatan" hissi... Demek heder değil oğlun, vatan fedâîsi. Bilir misin ne kadar anne var bugün, yasta, Tunus'ta, sonra Cezayir'de, sonra Kafkas'ta? Götür de kalbine bir kerre, ey kadın, elini; Düsün zavallıların sernüvist-i erzelini! Ne ibtilâ! Ne musîbet! Cihân cihân olalı, Bu ızdırâbı, emînim ki çekmiş olmamalı! Hesâba katmıyorum şimdilik bizim yakada Sönen ocakları; lâkin zavallı Afrika'da Yüz elli bin kadının tütmüyor, bugün, bacası:

Ne körpe oğlu denilmiş, ne ihtiyar kocası; Tutup tutup getirilmis –Fransız askerine Siperlik etmek icin- saff-ı harbin önlerine. O ümmehâtı, o zevcâtı bir düsünmelisin: Kimin hesâbına ölmüş, desin de inlemesin, Anarken oğlunu, bîçâre, yâhud erkeğini? "Kimin hesâbına?..." Bir söz ki parçalar beyini! Bakınca kasdolunan gâyenin şenâ'atine, Ne olsa cıldırır insan isin fecâ'atine. Ne milletin serefiycin, ne kendi sânın için; Fedâ-yı cân edeceksin aduvv-i cânın için! Geber ki sen: Baba yurdun, harîm-i nâmûsun Yabancı ökçeler altında çiğnenip dursun! Gebermek istemiyorsun değil mi? Bak ne olur: Rehin bıraktığın efrâd-ı âilen tutulur, Birer birer ezilir. Hem nasıl vesâitle, Ki havsalan tutuşur hâlim olsa tahlîle!

Mehmed Âkif

KAVMİYET VE DİN

-Geçen nüshadan mâba'd-

Kur'ân-ı Kerîm'in kavmiyet ve sâir asabiyetlere i'tibâr etmediğine delîl şudur ki Kur'ân-ı Kerîm'de rusül-i kirâmın meb'ûs oldukları akvâma olan hitâbları bize hikâye buyurulduğu zaman daima "yâ kavm!" yahud "yâ kavminâ!" gibi ibârelerle beyân olunduğu halde; Fahr-i Kâinât Efendimiz hazretlerinin meb'ûs oldukları akvâma hitâbları hikâye buyurulurken bunların kâffesi "mü'minîn" veya "nâs" ta'bîrine idhâl edilerek "yâ eyyühe'n-nâs" yahud "yâ eyyühe'l-lezîne âmenû" buyuruluyor ki bununla İslâmiyet Hak Teâlânın bütün beşer arasında te'sîs ve ikāme buyurduğu şu râbıta-i insâniyyeyi İslâm'a intisâb edenlerin kâffesi beyninde derece-i mütesâviyyede gözetecek bir kavmiyet-i dîniyye vücûda getirmiştir.

Acaba Kur'ân-ı Hakîmin bundan maksadı insanları muhtelif fırkalara, birbirini tanımaz ümmetlere ayıran husûsî ve cüz'î kavmiyetlere karşı i'lân-ı harb değil de nedir? Bir kere أَنُهُمَ النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرِ وَٱنْفُى وَجَعَلْنَاكُمْ) âyet-i kerîmesini tedebbür edelim de bakalım. Bu kavl-i kerîmin ma'nâsı avâlim-i beşeriyyeyi tâ ahd-i Âdem'den beri Hak Teâlânın aralarında îcâd

ettiği neseb ve insâniyet bağlarını düşünmeye da'vet etmek, yekdiğere karşı nefret ve adâvet besleyen bunca insanların hatırına meftûr oldukları fıtrat-ı sahîha ve sâlimeyi getirmek, tâ rûz-ı kıyâmete kadar aralarında müşkilâtı ve buğz u adâveti eksik etmeyecek olan şehevât-ı maddiyye ile hevâ ve heveslerine tebean işledikleri cinayetten dolayı kendilerini takrî' ve tevbîh etmek değil وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً)² de nedir? Bu tasvîr ettiğimiz hâl (فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فيمَا فيهِ يَخْتَلِفُونَ âyet-i kerîmesinin mısdâkıdır. İlk âyetten anlaşılan şudur: Hak Teâlâ celle şânuhû hazretleri avâlim-i insâniyyeyi bir erkek ile bir kadından yaratıp aralarında neseb ve sıhrıyet râbıtasını öyle kavî bir sûrette te'sîs buyurmuştur ki insanlar bunu tezekkür edip düşünmeye harîs olsalar, mücerred bu tefekkür ve tezekkür sâyesinde, yekdiğere yabancı olmak şöyle dursun, tanışmak lazım geldiğini anlasınlar diye Hak Teâlânın bunu takdîr buyurmuş olduğunu idrâk ederler. İnsanlar birbiriyle tanışarak kendi mertebelerini, yekdiğere karşı karâbet derecelerini idrâk edeydiler behemehâl birbirine acır, merhamet ederler; yekdiğerinin yardımına koşarlar; şu gördüğümüz dere-

¹ Hucurât, 49/13.

² Yûnus, 10/19.

cede mühlik ihtilâfâta düşmezler; îcâd ettikleri kavmiyât ile ihtirâ' ettikleri hevesât-ı nefsâniyyeye dört el ile sarılmazlardı.

Sıhriyet münâsebetlerini ve karâbet-i nesebiyye râbıtalarını akla getirmenin sır ve fâidesini târîh bilenlar takdîr ederler. Bu bâbda Amerika istiklâl muhârebesini misâl olarak îrâd edelim. Amerika hükûmât-ı müttehidesi ahâlîsi miyânında ırk-ı gālibin İngiliz olduğu ma'lûmdur. Amerikalılar müstakil olmayı kurup da İngiliz ordularını [193] sûret-i kat'ıyyede mağlûb edince o zamanki İngiltere kralı muhârib ordulara imdâd gönderilerek İngiltere hükmünün mümkün ve gayr-ı mümkün vesâit ile ikinci def'a olarak berr-i cedîdde ikāme ve te'sîsini emreylemişti. Ancak Lordlar Kamarası toplanıp o zamanın başvekîli olan Wilyam Pit mevki'-i hitâba geçerek: "Akrabâlarımız ve amca-zâdelerimizle muhârebe ettiğimiz artık yetmez mi? Onları bırakıp bizim yabancımız olan asıl düşmanlarımızla cenk edecek zaman hulûl etmedi mi?" deyince işin rengi değişti. Başvekil İngilizlerle -hükûmete karşı hurûc etmiş olan- Amerikalılar beynindeki karâbet ve nesebi zikr etmekle meclis hemen teklîfini kabûl etmiş ve krallarının arzularına, ısrârlarına rağmen kardeşleri olan bu âsîlerin mukātelesinden keff-i yed ederek istiklâllerini kabûl etmeyi kararlaştırmışlardı.

İnsanlar beynindeki ilk neseb bağlarını ve ilk insanlık râbıtalarını olduğu gibi ikāme etmek dâire-i imkânda olaydı, elbette Kur'ân-ı Kerîm ümem-i beşeriyyeyi bunlara da'vet edecek idi. Lakin Kur'ân-ı Kerîm'in münzili olan Hallâk-ı Alîm hazretleri bu râbıtaya fesâd ârız olmakla beraber yine halkı kalplerini cem' edecek ve sînelerinden yabancılık âsârını mahv edecek bir şeye da'vet etti; ve gâh mev'izaları, gâh tehzîb-i ahlâkı, gâh şuûn-ı ictimâiyyeyi mukavvim âyât-ı münîfeyi, gâh siyâset nizâmlarını ve idâre kānûnlarını takrîr gibi husûsâtı câmi' bir kitâb-ı celîl olarak Kur'ân-ı Kerîm'i inzâl buyurdu. Zîrâ evvelce de söylediğimiz gibi hiçbir dinin şu saydığımız siyâset envâını müştemil olmadıkça ümmetler arasında bir kavmiyet-i müştereke ihdâs etmesine imkân yoktur. Islâm'dan evvelki edyânın bir kavmiyet-i sahîha-i sâbite îcâdından âciz olması teâlîminin ekseri veya kâffesi yalnız tehzîb-i ahlâk ve tasfiye-i nüfûsa âid olmasından ileri gelmiştir. Şuûn-ı siyâsiyye ile teâmüliyyeye gelince o edyânın bunlarla alâkası yoktur. Meğer ki Tevrat'ın bazı ibârâtı arasında nâdiren tesâdüf edilen ahkâm ola.

Şuûn-ı İslâmiyyeye dâir eser yazan târîh müellifleri bu nükteyi idrâk etmişlerdir. Bunlar müslümanlardan zuhûr eden bil-cümle etvâr ve şuûnu sûret-i umûmiyyede İslâm'a isnâd ederek "medeniyet-i İslâmiyye, ihtirâât-ı İslâmiyye, nukūş ve müzeyyenât-ı İslâmiyye, hadâret-i İslâmiyye, fünûn-ı İslâmiyye, edebiyât-ı İslâ-

miyye, fütûhât-ı İslâmiyye... ilh..." derler. Bu gibi sözleri en ziyâde târîh-i İslâm'ı ta'mîk eden Avrupa kitaplarında görüyoruz. Bunlar Arap, Acem, Çerkes, Kürt, Türk devletlerini birbirine mezc ederek hepsini Âlem-i İslâmî denilen mecmûa-i vâhide ve ümmet-i muayyene eczâsından birer cüz' i'tibâr ederler. Bu devletlerden birinde zuhûr eden fünûn, sanâyi', muhtereât, ahkâm ve nizâmâttan; yahud bu devletlerden birinin yaptığı fütûhât ile ihdâs ettiği inkılâbât-ı umûmiyyeden bahs ettikleri sırada bunların kâffesini bu devletlere ümmet-i İslâm'dan birer cüz' olmaları i'tibârıyla isnâd ederler. Hemen hemen Cerkes medeniveti, vahud Acem hadareti ta'bîrlerine tesâdüf edilmez denilse yeri vardır. Evet bazı müelliflerin bu gibi şeyleri Arap'tan mâ-adâ akvâmdan sâdır olduğu halde Arap'a isnâd ettikleri de vardır. Ancak onun sebebi da'vet-i İslâmiyyeyi en evvel izhâr ve bütün dünyada şu ma'lûm olan inkılâbât-ı umûmiyye-i siyâsiyye ve ictimâiyye ve ahlâkıyyeyi ihdâs eden fütûhâtı en evvel icrâ eden Araplar olduğu için bu medeniyeti onlara isnâd etmişlerdir. Kont Henri dö Kastri diyor ki: "Arap kabâili –İslâm'ın aralarında ihdâs ettiği– vahdet bozulduktan sonra dahi yine yeni dinine temessükte ber-devâm olup rub'-ı meskûnun her köşesinde bütün isimler miyânında Arap ismi birinci mertebeyi ihrâz etti. Ve her biri Cezîretülarab âilelerinden birine ve alel-husûs mecd ü şerefte cümlesine fâik olan Kureyş'e intisâb ettiler. Târîhte birçok şeylere Arap ismini ıtlâk edip filan âile Arap'tır, filan kavim Arap'tır, filan medeniyet Arap'tır denilmesine sebeb bu olmuştur. Halbuki bunlarla Arap bilâdı arasında câmia-i İslâm'dan başka hiçbir vâsıta yoktu."

Bâlâdaki îzâhtan müstebân oluyor ki dîn-i Islâm kendisine intisâb edecek kâffe-i ümem ve akvâmın ayrılığını giderip bir kavmiyet-i umûmiyye ihdâs etmek için gelmiştir ve şu hikmete binâen Kur'ân-ı Kerîm kalblerin yekdiğeriyle i'tilâf etmesine, nüfûsun teârüfüne, hukūkun birleşmesine, bil-cümle efrâd beyninde envâ'-ı muâmelât ve hukūk ve muhâsamâtca tesâvî husûlüne bâis olan siyâsete müteallik bunca evâmir ve teâlîm ile nâzil olmuştur. Kur'ân-ı hakîmin bu maksadı tamamen istihsâle kâfî olduğunu ve herhangi zaman ve mekânda olursa olsun terakkıyât-ı medeniyye ile medeniyet-i insâniyye tekâmülünün muktezî olduğu husûsât ile muâkese etmediğini ve etmeyeceğini bir az sonra beyân edeceğiz. Ancak bu mes'eleye girmeden evvel şunu îzâh etmek isteriz ki dîn-i İslâm bil-cümle ehl-i İslâm arasında diğer revâbıt makāmına kāim olmak üzere âmme-i müslimîni kendi aralarında ihdâs ettikleri revâbıt-ı kavmiyet ve alâik-ı asabiyyeti unutmaya sevk ederek "Uhuvvet-i İslâmiyye"yi ikāme eylemiştir:

Kitâb-ı Hakîmin âyât-ı kerîmesi içinde المَّنْكُمْ المَّةُ وَاحِدَةً), (|a| âyêtleri gibi ümmet-i ayêtleri gibi ümmet-i İslâmiyyenin vahdetini tansîs eden âyât-ı kerîme bulunmakla da kalmayarak kardeşlik dini olan النُّمُوْمِنُونَ(|a| âyêt-i kerîmesi gibi vahdet-i müslimînden ibâret olan râbıta-i umûmiyyeden daha belîğ bir ma'nâ ifâde eden âyet-i kerîme de vardır.

İşte bu âyet-i kerîmenin mukteziyâtını tahkīk için Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz hazretleri ecnâs ve akvâm-ı muhtelifeden olan müslümanlar beyninde kardeşliği te'sîs etmeye başlayıp uhuvvet-i İslâmiyye [194] râbıtasını tevsîk husûsunda yalnız ümmet-i Arabiyye efrâdına iktisâr buyurmadılar. Belki kendi ahd-i celîl-i risâletlerinde dâire-i İslâm'a dâhil olan efrâd beyninde her hangi cins ve kavimden olurlarsa olsunlar akd-i muâhât buyurmuşlardı. Bu bâbda sîret-i tâhire-i Nebeviyye âtîde bazılarını zikr edeceğimiz şevâhid ve edille-i müeyyede ile dopdoludur.

Şüphesiz şu zikr ettiğimiz tarzdaki uhuvvet-i dîniyye hiç kimseyi kendi cinsiyetinden çıkarmayacağı gibi hiçbir müslümanı da mezâyâ ve hasâis-i kavmiyyesinden büsbütün tecrîd etmez. Yalnız şurası da sâbit ve ma'lûmdur ki dîn-i İslâm dâire-i münciyyesine dâhil olan anâsır ve akvâmı müslümanlara çizdiği programa tevfîkan birbirine yaklaştırmış ve ehl-i tevhîd miyânında tutmuştur. Bu program da ecnâs ve akvâma bir istikāmet-i dîniyye vermekten ibârettir ki; diğer erbâb-ı edyânı yekdiğerinden tefrîk eden "Dine kavmî bir istikāmet ta'yîn etmek" kāide-i meş'ûmesine taban tabana zıttır. Bu kāide elbette ve elbette kendisine temessük eden ümem-i İslâmiyyeyi günün birinde darmadağınık edecektir. Dîn-i İslâm ümem ve akvâm-ı muhtelifenin herhangisinin içine girmiş ise kitabıyla, ibâdâtıyla, ahkâm-ı teâmüliyyesiyle, ahlâk ve âdâbıyla teâtuf, tenâsur meânîsi gibi lafz-ı uhuvvetin câmi' olduğu meânî-i irtibâtı takrîr ederek girmiştir. Bu meânîyi âyât-ı Kur'âniyyenin bütün harfleri arasında ve terâkîbi içinde mündemic buluruz. Binâenaleyh hiçbir ümmet-i İslâmiyyenin diğer ümmet-i İslâmiyyeye lisân nizâından, ticâret rekābetinden, unsuriyeti muhâfazadan dolayı harb ettiğini bilmiyoruz. Bundan şu mevzû'-ı bahs olan ümem-i İslâmiyyenin cinsiyet ve kavmiyeti mahv oldu ma'nâsı çıkarılmasın. Anâsır ve akvâm bidâyet-i Islâm'dan beri mevcûd idi, hâlâ da olduğu gibi mevcûddur. Yine Mısırlı, Tunuslu, Cezayirli, Acem, Afgan, Sudan, Türk, Çerkes, Berberî, Çinli, Malavî, Hindli var idi. Lakin târîh bize gösteriyor ki bu ümmetlerin herbirinin

kendine mahsûs kavmiyetleri ve mümeyyizâtı olmakla beraber yine hiçbir def'a akvâm-ı sâirede, meselâ Avrupalılarda olduğu gibi sebeb-i nizâ' olan şeyler bunların arasında bâdî-i nizâ' olmamıştır. Bunun da sebebini arastırdığımızda kavmiyete müslümanların bir istikāmet-i dînivve, akvâm-ı sâirenin de dine bir istikāmet-i kavmiyve vermiş olmalarında buluruz. Daha ziyâde îzâhât almak lazım gelirse ümmet-i Mısrıyyeye nazar-ı ibretle bakmak kâfîdir. Tahkīkāt-ı târîhiyye ile sâbit olduğu üzere dîn-i Islâm'ı Mısır'daki Kıbtîlerin de birçoğu kabûl etmiş iken Nasrâniyet'te kalan ihvân-ı kavmini Arap'tan, Türkten, Cerkesten olan ihvân-ı müslimîne tafdîl ve tercîh etmek oradaki cemâat-i İslâmiyyeden hiç birinin hâtır ve hayâline bile gelmez. Ummet-i Mısrıyyenin bütün akvâm-ı sâire miyânında makām-ı saltanat-ı Osmâniyyeye taalluk ve irtibâtıyla müştehir olmasına ve vatandaş ve ırkdaşları olan hıristiyanların mesâlihine muhâlif olsa dahi vine Devlet-i Osmaniyyeye muhabbet ve nusret uğurunda fedâ-yı câna âmâde olmalarına sebeb de işte budur. Hind'e, Cava'ya, Afrika'daki Berberîlere, Sudanîlere ve sâir müslümanlara da atf-ı nazar edilse onların da Mısırlılardan farksız olduğu görülür. Etrâf-ı arzda birbirinden uzak kalmış akvâm-ı İslâmiyyenin nicelerini görürüz ki aralarındaki münâsebât-ı maddiyyeyi ihyâya sarf-ı gayret ediyorlar. Meselâ Hindliler ma'mûlât-ı Türkiyye ve Mısrıyyeyi memleketlerine celb ile uğraşıyorlar. Bunun sebebi hasâis-i unsuriyye ve mezâyâ-yı muhtelife-i kavmiyyelerini kendilerine unutturmuş olan vahdet-i İslâmiyye ve kavmiyet-i dîniyyedeki iştirâklerinden başka bir şey değildir.4

* * *

Büyük, küçük Avrupa akvâmının alel-ekser silah muhârebâtına müncer olan iktisâd muhârebelerini her gün gözümüzle görüp okuyoruz. Bunlarda din, te'lîf-i

¹ Enbiyâ, 21/92.

² Mü'minûn, 23/52.

³ Hucurât, 49/10.

⁴ Burada "Örfî İdare (sıkı yönetim) Sansür Hey'eti"nin yazıdan çıkardığı on satırın yeri dergide boş bırakılmıştır... Yazılar sayfalar bağlandıktan sonra kopyaları alınıp sansüre gönderildiği için, o günkü dizgi sistemine göre, sonradan ortaya çıkan bu gibi boşlukların doldurulabilmesi için sonraki sayfaların bozulup tekrar yapılması gibi bir güçlük vardır. Ayrıca dergi idarecilerinin – haklı olarak – bu "sansür müdahaleleri"ni okuyucuya göstermek istedikleri de tabii olarak düşünülebilir... Bundan sonraki sayılarda, gerek bu – İttihat ve Terakki hükümeti Sansür'ü – gerek Mütareke – işgal kuvvetleri – devri Sansür'ünün çıkardığı yerler, aynen gösterilecektir.

kulûbe ve yekdiğere karşı merhamet hislerini uyandırmaya kādir olamamıştır. Zîrâ dine bir istikāmet-i kavmiyye verip İslâmın yaptığı gibi kavmiyete istikāmet-i dîniyye vermemişlerdir. Kezâlik onlar da umûmî kavmiyetler de ona dâhil olan küçük kavmiyetleri yekdiğerin şerrinden koruyamamıştır.¹

* * *

Ve bu tefrika ve nifâk Bârî-Teâlâ celle şânuhû haz-إِنَّا نَصَارِي اَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَاَغْرَيْنَا) retlerinin ² ayet-i kerîmesindeki va- (يَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَٱلْبَغْضَاءَ الِّي يَوْمِ الْقِيمَةِ ad-i Sübhânîsi tamam oluncaya kadar böylece devam edip gidecektir. İşte hıristiyan akvâmın terâhum ve muâhât gibi Tevrat ve İncil âyâtında vârid olup muhâfazası için Cenâb-ı Hakka karşı ahd ü mîsâk altında bulundukları halde bunları unutmaları Allah'ın gazabını üzerlerine celb etmistir. Onlar bu ahd ü mîsâktan udûl etmekle gerek kendileri, gerek başkaları üzerine kapanması mümkün olmayan şer kapılarını açmışlar ve beşer için kıyâmete kadar lehîb-i cân-sûzu sönmeyecek bir ateş yakmışlardır. Cenâb-ı Hakk'ın ³(اللهِ مِنْ بَعْدِ) yakmışlardır. Cenâb-ı Hakk'ın ميثَاقِه وَيَقْطَعُونَ مَا آمَرَ اللهُ به أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ âyet-i kerîmesinde nakz-ı ahd edenlere ve (هُمُ الْخَاسِرُونَ emr-i ilâhîsi mûcebince pâyidâr olmak lâzım gelen [195] rişte-i muhabbet ve ülfeti kat' edenlere karşı vaad ettiği hüsrân-ı mübîn işte budur.

âyet-i (فَاَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ) âyet-i kerîmesindeki (اغراء)'dan bahs ederken bunun ehvâ ve şehevât-ı muhtelife olduğunu söylüyor. Nasârâ Kitâbullâh'a ve ondaki vesâyâ-yı hakîmâneye temessük edeydiler bu ehvâ ve şehevât çukurlarına düşüp helâk olmazlar, o alevli ateşlerine yanmazlardı; belki bilakis kalpleri mü'telif, sözleri müttehid olur; tanışmamak, sevişmemek, çarpışmak gibi hasletler yerine sevişmek, yekdiğere acımak ve yardım etmek gibileri kāim olurdu ki bu da وَلَوْ أَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرِيةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكُلُوا مِنْ)5 kavl-i kerîminin misdâkıdır. Âyet-i أَوْقِهِمْ وَمِنَ تُحْتِ اَرْجُلِهِمْ kerîmede –Allâhu a'lem– denilmek isteniliyor ki: Bunlar bu kütüb-i mutahharada kendilerine inzâl olunan ahkâma temessük edip de havfa bedel aralarında emniyet kāim olsa müsâlemet gālib ve hüsn-i ülfet pâyidâr olur. Bunun netîcesi olarak da çiftleriyle çubuklarıyla rahat rahat uğraşabilir; yemişleri bol eşcârdan, hâsılâtı bereketli ekinlerden toprakları hâlî kalmazdı.

İslâmın müslümanlar arasında te'sîs etmiş olduğu

ravâbıt-ı muhkeme ile her kavmiyetin fevkinde olan kavmiyet-i dîniyyenin derecesini idrâk edebilmemiz için aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz hazretlerinin أَمُثُلُ مَثِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَاحُهِمْ، وَتَوَاصُلِهِمْ كَمَثُلِ الْجَسَدِ، إِذَا اشْتَكَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَاحُهِمْ، وَتَوَاصُلِهِمْ كَمَثُلِ الْجَسَدِ، بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَاحُهِمْ، وَتَوَاصُلِهِمْ كَمَثُلِ الْجَسَدِ، بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَاحُهِمْ، وَتَوَاصُلِهِمْ كَمَثُلِ الْجَسَدِ، بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ السَّهَرِ الشَّهَرِ الْجَسَدِ، بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ السَّهَرِ السَّهَرِ الْجَسَدِ، بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ السَّهَرِ السَّهَرِ السَّهَرِ الْجَسَدِ، بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ السَّهَرِ السَّهَرِ السَّهَرِ السَّهَرِ اللَّهُ اللهِ اللهِ اللهِ اللهِ اللهُ ا

Yukarıda zikr etmiştik ki Cenâb-ı Fâtır-ı Hakîm şerîat-i Kur'ânı o şerîate sâlik olanlar arasında bir dîn-i uhuvvet kılmış ve bunun için Kur'ân-ı Kerîm'i siyâsâtın envâını şâmil bir Kitâb-ı Mübîn olarak inzâl buyurmuştur. Lakin îzâha muhtaç değildir ki lisânların kavmiyetleri tekvîn husûsunda büyük bir te'sîri vardır.

Yukarıda da zikr ettiğimiz vechile bir tâifenin efrâdı, yahud tavâif-i muhtelife arasında kavmiyet te'sîsi için şerâit-i müteaddidenin vücûdu zarûrî idi. Binâenaleyh vaktâ ki kavmiyet-i İslâmiyyenin revâbıt-ı cinsiyye

¹ Buradan iki satır, Sansür tarafından çıkarılmıştır.

² Mâide, 5/14.

³ Bakara, 2/27.

⁴ Mâide, 5/14.

⁵ Mâide, 5/66.

⁶ Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, Bombay 2003, c. 10, s. 85.

⁷ Enfâl, 8/62-63.

⁸ Âl-i İmrân, 3/103.

⁹ Âl-i İmrân, 3/102.

¹⁰ Âl-i İmrân, 3/103.

ve asabiyyât-ı câhiliyye yerini tutması murâd edildi; bu kavmiyet-i İslâmiyyenin tahassun ve istikrârı için dahi bir takım erkân ve şerâitin vücûdu zarûrî görüldü.

Biz bu şerâitten bir kısmını yukarıda söylemiştik. Burada kıymet ve ehemmiyeti evvelce söylemiş olduklarımızdan geri kalmayan yalnız bir rükün hakkında serdi makāl edeceğiz ki o rükün de lisândan ibârettir. Lisânın inkılâbât ve tahavvülât-ı rûhiyye ve fikriyyedeki te'sîri münâkaşa götürmeyen bedîhiyyâttandır. Zâten ulûmı ictimâiyye mütehassısları bunun cihet-i nazariyyesini bildirmişlerdir. Bu husûsta etraflıca ma'lûmât vermeye kalkışmak bizi alel-acele karalamakta olduğumuz bu makālenin sadedi hâricine çıkaracağı için sözü uzatmayacağız. Yalnız tasdîki için edille ve berâhîne ihtiyâc görülmeyecek bazı hakāyık îrâdıyla iktifâ edeceğiz.

Gözle görülen hâdiselerden olduğu vechile hiçbir insan yoktur ki, bâ-husûs zamân-ı tufûliyetinden ve hadâset-i sinninden i'tibâren, bir lisânı öğrenmiş olsun da o lisân kendi rûhunda ve fikrinde asıl o lisânın sâhibi olan ümmetin maddiyat ve ma'neviyâtını az çok andıracak bir takım âsâr vücûda getirmiş olmasın. İsterseniz meselâ uzun zaman bir kısmına İngilizce, diğer kısmına ise Fransızca öğretilmiş olan iki sınıf etfâli birbiriyle mukāyese ediniz. Sonra bu mukāyeseyi evvelkilerin ahlâk ve muâmelâtıyla ikincilerininki arasında yürütünüz. O zaman netîceyi ra'yel-ayn görürsünüz.

Bu âsârın en göze çarpan ve en kolaylıkla husûle geleni ise [196] çocuklara gece gündüz okutulan şeyler vâsıtasıyla lisânları ta'lîm edilen kavmin mehâsinine, mekârim-i ahlâkına, hüsn-i niyyetine ve sâir bu gibi kalbi celb ve imâle edecek husûsâta dâir fikirler vermek netîcesi olarak lisân ashâbına bir meyl hâsıl olmasıdır. Bazı Arap akvâmı sâhibsiz kalıp terbiyeleri ihmâl edildiği sırada, lisânın nüfûsa olan te'sîrine âgâh bulunan Avrupa akvâmının onlara sokulmasındaki sır ve hikmet işte bu olduğu zâhirdir. Zîrâ nüfûs-ı insâniyye sinn-i tüfûliyette bembeyaz bir kumaş parçası gibi olup gençlerin terbiye-i lisâniyye boyahânesinde aldığı boyaların izi zâil olmaz ve onu soldurmakta zamanın hiçbir te'sîri görülmez.

Bu Avrupalılar Araplara ve bâ-husûs memâlik-i Osmâniyyedeki Araplara sokularak en başta lisân-ı Arabî ta'lîmi olmak üzere türlü türlü teşvîk-âmiz şeylerle kalplerini istimâle ettiler. Ecnebi mektepleri hıristiyan, müslüman evlâd-ı Arapla doldu. Bu mektepler cins, ta'lîm, terbiye i'tibârıyla muhtelif oldukları kadar sebeb-i te'sîsleri olan makāsıd i'tibârıyla da muhtelif olduğu ve her maksat uğurunda milyonlarca liralar sarf edildiği için bu ihtilâfa tebean netâyic de bit-tabi' muhtelif çıkmıştır. Lakin şu kadarını söyleyebiliriz ki bu netâyic muhtelif olmakla beraber gāye ve semere i'tibârıyla ittihâd etmiştir. Zîrâ neticede ümmet-i Arabiyyeden ismet-i İlâhiyye ile mahfûz olmayanlar doğru yoldan sapmış ve ba-husûs siyâsî olan meyilleri, meşrebleri, arzuları onları kendi boyasına boyayıp müessis ve muallimlerinin arzu ettiği şekle sokmuş olan mekâtib-i ecnebiyyede ahz ettikleri telkīnâta göre ihtilâf etmiştir.

Şu son senelerde içimizden çok kimseler Arabistan'a seyahat ettikçe bir kavmin nasıl olup da kimi Fransa'ya, kimi Rusya'ya, kimi Amerika'ya, kimi İtalya'ya, kimi İngiltere'ye meyyâl cemâât-i muhtelifeden teşekkül edebildiğine taaccüb ederdi. Halbuki sebeb-i aslîyi bilenler buna taaccüb etmezlerdi. Hak Teâlâ Arap kavminin sevâd-ı a'zamını muhâfaza edip de Avrupa mesâîsinin şerrini, o mekteplerin ecnebi boyasıyla boyanmış olan cemâât-ı kalîleye kasr etmemiş olaydı, tehlike ve felâket elbette çok ve daha büyük olurdu.

Fransa'nın Cezâyir'de Arab'ın pâk ve nezîh olan nüfûs-ı İslâmiyyesini şehvânî ve hayvânî Fransız ervâh-ı habîsesine tahvîl için neler yaptığını, lisânını Cezâyirliler arasında ne râddelere kadar neşir ve ta'mîm ettiğini görenler lisânların nüfûs üzerindeki derece-i te'sîrini gözleriyle görür gibi olur ve Avrupalıların kendi lisânlarını diğer akvâm arasında neşr için ibrâz ettikleri sehâvet-i müsrifânenin sırrını anlamış olurlar.

Fransa hükûmeti Cezâyir'de bunca paralar, emekler sarf ettikten sonra yine o diyâr ahâlîsini arzu ettiği hâle getiremeyince altı seneden beri yeni bir tarîka sülûk ederek kızların mecbûriyet-i tahsîlini te'sîs etti. Bu kızlar bit-tabi' yalnız Fransız lisânı üzere tahsîl göreceklerdi. Fransa'nın bundan maksadı kızları hadâset-i sinlerinde kendi boyasına boyayıp kendi eliyle değiştirerek istediği kalıba soktuğu ensâl-i âtiyye analarına i'timâden doya doya rahat uykusuna dalmaktır. O târîhlerde Cezâyir vâlî-i umûmîsinin müsteşârı Mösyö Luisyani ile Mısır'da görüşmüştüm. Bu adam en kurnaz ve en dessâs ricâl-i siyâsetten olup kendisini 1904 senesinde Cezâyir'de in'ikād etmiş olan müsteşrikin mü'temerinde tanımıştım. Onun Cezâyir'deki siyâset-i şedîdesini takbîh ve ora ahâlîsini ra'ye'l-ayn meşhûdum olduğu üzere terakkī ve ta'lîmden mahrûm etmek üzere sarf ettiği mesâîden dolayı kendisine levm eder dururdum. Mısır'da beni ziyâret ettiği zaman kendi aklınca beni tebşîr ettiği şey, kendi himmetiyle Cezâyirli kızların tahsîle mecbûr edilmesi mes'elesi oldu, o zaman kendisine: -Hangi lisân ile? diye sordum.

- Bit-tabi' Fransızca olarak!...

Dedi. Bunun üzerine derhal kendisine:

 İşte şimdi Cezâyir'deki müslümanları istediğiniz hale koyabildiniz!... cevâbını verdim.

En açık ibret alacak şeylerdendir ki: Fransa, Arabî lisânı o taraf ahâlîsi beyninde müsta'mel oldukça onları

birbirine düşürmek ve râbıtalarını çözmek kābil olmadığını görünce asıl Berberîleri şifâhen ve tahrîren bil-cümle muâmelâtta kendi lisân ve lehcelerini isti'mâle tesvîk etmeye basladılar. Bundan maksatları gerek lisân-ı Arabînin, ve gerek dîn-i İslâm'ın bunların arasına ikāme ettiği uhuvvet-i İslâmiyye birliğine karsı gelmektir. Süphesiz Fransa siyâsiyyûnu bu himmetler sâyesinde maksatlarının çoğuna nâil olmuşlardır. Zîrâ son vakitlerde on üç asırdan beri İslâm'ın Arap, Berberî demeden aralarında te'sîs ettiği muâhât istinâdgâhlarını birer birer çözmeye basladılar. Ve bu iki kavmin efrâdı arasında îkād ettikleri buğz ve adâvet atesleri ve Berberîlerde kardesleri olan müslüman Araplara karşı kin ve husûmeti ihyâ etmek sayesinde bu iki unsuru darma dağın ettiler. Bu iki takım ahâlîyi ayırmak ve yekdiğerinden uzak tutmak sayesinde Fransa hükûmeti bilseniz ne gibi maksatlarına nâil oldu!...

Lisânların nüfûs-ı beşeriyyede ne gibi ravâbıt ihdâs ettiğini, insanları birbirine benzetmek için neler yaptığını, lisânların kavmiyât-ı dîniyyenin en kavî şartlarından olduğunu idrâk için Yahudilerin Sahyûnîler kavâidini vaz' ile kurûn-ı adîdenin kabr-i nisyâna gömdüğü vahdet-i dîniyye ve kavmiyet-i Yahûdiyyelerini ihyâ için elele verdikleri târîhten beri neler yaptıklarına bakmak kâfîdir.¹

* * *

[197] Görüyorsunuz ki lisânlar, nüfûs-ı beşeriyye üzerinde büyük bir te'sîri hâizdir; bir haldeki, hergün târîhte görülen ekser inkılâbât-ı ictimâiyye ve siyâsiyyeye sebeb lisândır, demiş olsak, ifrâta varmış olmayız. Yukarıda beyân ettiğimiz üzere dîn-i İslâm'ın maksad-ı âlîsi, bütün İslâm ümmetlerini yekdiğeriyle tanıştıracak, birleştirecek, sâir bütün kavmiyetleri unutturacak bir kavmiyet-i dîniyye vücûda getirmek olunca lisân-ı Arabın nasıl olup da bütün cihân-ı İslâm'da intişâr ettiğini anlamak bizim için kolaylaşır. Her müslümanın âyât-ı Kur'âniyye ve ed'iyye-i me'sûreden hiç olmazsa ibâdetini edâ edecek, Allah'ına münâcâtta bulunabilecek kadar lisân-ı Arabîye vukūfu vardır. Müslümanlar hayât-ı İslâm'ın ilk devirlerinde okudukları âyât-ı kerîmeyi idrâk ederek okurlardı; ettikleri duâların ne demek olduğunu bilerek ederlerdi; dinledikleri hatîbleri ne söylediklerini anlayarak dinlerlerdi. Bunların lisân-ı Arabı öğrenmelerindeki sebeb yalnız bu lisânın o hükûmât-ı İslâmiyyenin lisânı olması değildi. Zîrâ birçok hükûmât-ı İslâmiyye zuhûr etmişti ki, Araplarla kendi aralarında Müslümanlık'tan başka vech-i iştirâk olmamakla beraber, icrâ-yı hükûmet ettikleri asırlarda lisân-ı Arab hem hükûmetlerinin lisân-ı resmîsi, hem de bütün tabakadaki muallim ve müteallimlerin lisân-ı tedrîs ve tahsîli idi. Lisân-ı Arabın bu söylediğimiz devirlerde ihrâz eylemiş olduğu kemâl-i terakkī ise meydandadır. Asıl şâyân-ı hayret olan cihet şudur ki edebiyât-ı Arabiyyeye kıymet veren âsârın kısm-ı a'zamı Arapların değil, belki Araplarla kavmiyet-i dîniyyeden baska bir seyde müsârik olmayan diğer bir takım akvâmın idi. Eğer bu husûsta yakīn peydâ etmek istiyorsanız lisân-ı Arabın târîh ve terakkıyâtına ve Âl-i Büveyh, Devlet-i Selçûkıyye, Devlet-i Ekrâd, tavâif-i mülûk devirlerinde te'lîf olunan âsâra muttali' olmaklığınız îcâb eder. O zaman sözümüzü müeyyid o kadar deliller göreceksiniz ki artık ne süpheye, ne de münâkasaya mahal kalmayacaktır.

Şu zikr ettiğimiz edvâr-ı mâziyyede lisân-ı Arab'a ehemmiyet veriliyordu. Hatta yukarıda söylediğimiz vechile bu lisân üzere yazılmış âsârı anlayarak okurlar, Kitabullâh'ı meâline vukūf şartıyla tilâvet ederlerdi. Namaza kalktıkları vakitte Kur'ân-ı Hakîm'den: Nefisleri hevesât-ı fâsideden men' edecek, fesâda yüztutan ahlâkı tashîh ve ıslâh eyleyecek âyât-ı celîleyi okurlardı. Cenâb-ı Hakk'a tazarru' ve niyâz edecekleri zaman bu duâları kezâlik mazmûnuna muttali' olmak şartıyla Arapça tertîb ederlerdi.

Bunun sebebi ise aleyhissalâtü vesselâm Efendimize nâzil olan *Kur'ân-ı Kerîm'*in, tahsîl görmemiş bazı kimseler tarafından iddiâ olunduğu vechile yalnız meânî olmayıp, elfâz ile beraber meânî olduğuna îmân ve i'tikād etmiş olmalarıdır.

Evet, $Kur'\hat{a}n$ bugün mesâhif-i şerîfeden tilâvet etmekte olduğumuz ibârât-ı Arabiyyedir. İslâm'ın bidâyet-i zuhûrundan beri kimse çıkıp da " $Kur'\hat{a}n$ bu ibârâtın yalnız meânîsidir, elfâzı değildir." sözünü söylememiştir. $Kur'\hat{a}n$ -ı $Ker\hat{i}m$ birçok yerlerinde bu hakīkati beyân etmiştir. 2 (لِسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ الِنَهِ اَعْجَمِیِّ وَهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِیِّ مُسِنٌ 3 (لِسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ الِنَهِ اَعْجَمِیِّ وَهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِیِّ مُسِنْ 3 (وَهٰذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِیًا 4 (قَرْبِیِّ مُسِنْ 3).

Cây-ı münâkaşa değildir ki tilâvet etmekte olduğumuz bu ibârât-ı Arabiyye Allah'ın aleyhissalâtü vesselâm Efendimize göndermiş olduğu Kitâb-ı Mübîni ve Kur'ân-ı Hakîm'idir. Tabîî böyle bir i'tikād, müslümanları bu ilâhî Kitâb-ı Nezîhin lisânını öğrenmeye sâik olur. Zîrâ bu lisân, Hâtemül-enbiyâ'nın lisânı, Kitâb-ı Kibriyâ'nın

¹ Buradan yedi satır, Sansür tarafından çıkarılmıştır.

² Nahl, 16/103.

³ Şuarâ, 26/195.

⁴ Åhkâf, 46/12.

lisânıdır. Filhakīka müslümanlar lisânı Arabı mücerred Arap ismiyle müsemmâ bir kavmin lisânı olduğu için öğrenmiyorlardı. Lisânıı Arabın, lisânıı İbrânîde görmüş olduğumuz vechile, iki husûsiyeti vardı: Evvela, ecnâsı sâireye karşı ihrâzıı temâyüz eden Arapların mezâyâ ve müşahhasâtı cümlesinden idi. Sâniyen, İslâmiyet'in vücûda getirdiği ve lisânı *Kur'ân* ile bütün âlemı insâniyyete teblîğ eylediği kavmiyetı dîniyyenin lisânı idi.

İşte müslümanlar lisân-ı Arabı bu i'tibâr ile taallüm ve tederrüs ederlerdi. Hem Araplardan mâ-adâsının bu lisânı öğrenmeleri, dîn-i İslâm'a girmelerini müteâkıb başlayıveriyordu. Afrika'nın en meçhul köşelerine, Sudan'ın en hücrâ taraflarına giderseniz görürsünüz ki oradaki efrâd Mecûsî bulundukça lisân-ı Arabdan bir kelime bilmez. Şeref-i İslâm ile müşerref olur olmaz eline kâğıt, kalem alarak evvela Arabî hurûf-ı hecâyı, sonra kelimât-ı [198] Arabiyyeyi öğrenmeye başlar; nihâyet Kur'ân-ı Kerîm'in âyât ve sûrelerini tilâvet edebilecek hâle gelir.

Cehâletleri cümlemizce ma'lûm olan Sudanlılar bile lisân-ı Arabı, *Kur'ân-ı Hakîm*'in meânîsi kalplerine nüfûz edebilecek derecede, öğreniyorlar. Halbuki kendi lisânlarıyla da *Kur'ân* ve hadîsi ta'lîm ve taallüm edebilirlerdi. Bununla beraber görülüyor ki temâyülât-ı rûhiyye ve akāyid-i dîniyyeleri sevkiyle lisân-ı Arabı gereği gibi öğrenmeye inhimâk gösteriyorlar. Şayet dîn-i İslâm'a dâhil olan ümmetler eskiden beri "*Kur'ân* meânîdir, elfâz değildir; her ümmet için dini, kavmiyet boyasıyla boyamak lazımdır." demiş olsalar idi, İslâm mülûk ve ümerâsı için kulûb-ı müslimîn üzerinde tasarruf etmek ve bu kadar mütebâyin akvâm ve ecnâsı hükümleri altına almak kābil olamazdı. Sultan Selim merhûm ne derecelerde ihtirâm ve iclâle şâyândır!

* * *

Avrupa'daki mülhid muharrirlerin hezeyânlarına kāil olan bazı kāri'ler "Din hiçbir zaman kavmiyet teşkîl edemez. Binâenaleyh dinin kavmiyete münkād olması zarûrîdir." mütâlaasında bulunabilirler. Biz buna cevâben deriz ki: Edyânın bir kavmiyet-i dîniyye vücûda getiremeyeceği tarzındaki iddiânın butlânını yukarıda söyledik. Bu husûsta edille-i kat'iyye dermiyân ettik ve bunun edyân-ı semâviyye hakkında vârid olabileceğini îzâh eyledik. Bununla beraber Avrupadaki ümem-i Nasrâniyye'nin muhtelif kavmiyetleri kendi etrafında toplayacak,

kanlarını dökülmekten men' edecek, hukūk-ı umûmiyyelerini kâfil olacak bir kavmiyet-i umûmiyyenin vücûduna ne derecelerde mütehassir ve müştâk olduklarını târîh bize birçok hâdiseleriyle gösterip duruyor. Kurûn-ı vustá táríhini karıştıracak olursak míládın onuncu asrında zuhûr eden mukaddes Roma Devletini görürüz. Bu sûretle tesmiyesine sebeb ise Latin ve Cermen kavimleri arasındaki adâvet-i kadîme ve ağrâz-ı şedîdeye rağmen Cermen krallarından birisi o devirde bir vahdet-i dîniyye (Katolik Kavmiyeti) vücûda getirmeye muvaffak olmusidi. Bu vahdet iki ümmet arasındaki tefrikaları bertaraf edecek, kavmiyete âid bütün ihtirâsâtı unutturacaktı. Mülûk-i Nasrâniyyenin tebeası üzerinde nüfûz-ı rûhânîsi olmayarak bu nüfûz yalnız papaya münhasır olduğu için Cermen Kralı Büyük Otto, Papa'nın kendisine Roma'da taç giydirmesini taleb etti; ki bu hareketiyle aralarında kavmiyet-i dîniyye vücûda getirmek sûretiyle iki büyük ümmetin tevhîdini murâd ediyordu.

Târîhe vukūfu olanlar böyle bir kavmiyet-i dîniyyenin mevcûdiyetinden hâsıl olan netâyici teslîm ve i'tirâf ederler. Eğer bu kavmiyet, İslâm'da olduğu gibi, metîn bir takım esaslar üzerine binâ edilmiş olsaydı ne mevcûdiyeti müteessir, ne kuvvet ve miknetine halel-târî olur, ne de her iki millet vekdiğerinden ayrıldığı andan i'tibâren şâhid-i cereyânı olduğumuz o elîm ve müz'ic hâdiseler vukū' bulur ve bir daha takarrub ve i'tilâfa münkalib olması ihtimâli olmayan tebâüd husûle gelirdi. Bunun sebebine gelince: Papa'nın nüfûz ve saltanat-ı rûhâniyyeyi tamamen yed-i inhisârına alarak hükümdârânın azamet ve satvet-i hâkimiyyetlerine sâhib olabilmelerinin onun tarafından tetvîc edilmelerine vâbeste kalması aralarında ihtilâf, cidâl, kîn, nefret, ve nizâ' gibi bir takım ahvâlin menşe'-i zuhûru olmuş ve asırlarca temâdî eden bu hâlât nihâyet her iki ümmetin parçalanmasına sebebiyet vermistir. Halbuki biz kat'iyyen emîniz ki eğer bu akvâmın, kendilerini kavîm bir siyâset üzerine cem' ve te'lîf edip de şuûn-ı ictimâiyye ve edebiyyelerinde vahdet husûle getirecek, aralarında teessüs eden bu yeni kavmiyetin idâmesini te'mîne vâsıta olabilmek te'sîrini hâiz bir lisân ile yekdiğerine rabt ve aralarındaki münâsebât-ı rûhiyyeyi muhâfaza edebilecek bir kitapları olsaydı bunlar vukūa gelen ihtilâfâtın netâyic-i müessifesinden âzâde kalmakla beraber aralarında samîmî bir uhuvvet ve muâneset câygîr olurdu.

Kitaplarının ihtivâ ettiği desâtîr-i ictimâiyye böyle ulvî bir gāyeyi idrâkten kāsır olmakla beraber ricâl-i siyâ-siyyeleri de mensûb oldukları hizblerin beynlerini te'lîf ederek kavmiyet-i vâhide vücûda getirebilmek iktidâr ve kiyâsetini gösteremiyorlardı.

Zaten de kâffe-i mahlûkātını meşiyyet-i ezeliyyesinin

¹ Buradan altı satır, Sansür tarafından çıkarılmıştır.

sûret-i tecellîsine muvâfik bir kābiliyet ve isti'dâda mâlik olarak halk ve tekvîn etmiş olan Hâlik-ı kâinattan başka bütün insanlar bir araya gelseler böyle bir emr-i hatîre vücûd verebilmek dâire-i iktidârları dâhilinde değildir.

أَلُفُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ اَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا اَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهُ الَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكيمٌ (وَلَكِنَّ اللهُ اللَّهَ الَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكيمٌ (وَلَكِنَّ اللهُ اللَّهَ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ الَّهُ الللَّهُ الْكُلْمُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللْمُلْعُلُمُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ ال

İşte bu âyet-i kerîmenin nâtık olduğu vechile Cenâb-ı Hak bir taraftan nusret-i İlâhiyyesine ve ehl-i îmânın te'yîd ve müzâheretine mazhar kılmış; diğer taraftan Kitâb-ı münzeline tevdî' ettiği ve ne felâsife-i ulûm ve fünûnun, ne de ictimâiyyûnun öşr-i mi'şârına infâz-ı nazar edemedikleri ahkâm-ı siyâsiyye ile mü'minlerin kalplerini te'lîf eylemiştir.

Kur'ân'ın lisân-ı Arabî üzere nüzûlü tabîatiyle müslümanların kalplerinde bu lisânı öğrenmeye şedîd bir meyil ve arzu ve ona karşı samîmî bir muhabbet tevlîd eylemiş olduğunu yukarıda söylemiştik. Şimdi şurasını da ilâveten beyân edelim ki eğer akvâm-ı İslâmiyye arasındaki ayrılığı bertaraf edecek ve miyânelerinde her vechile bir âhenk-i imtizâc husûlüne sebeb olacak böyle bir lisân olmasaydı, onların mevâsim-i âmmede bir araya toplanmalarında hiçbir [199] fâide mutasavver olamazdı. Bundan başka her milletin efrâdı ihvân-ı dîninin hayır ve şerrine, saâdet ve şekāvetine, meserrât ve âlâmına müteallik hiçbir hâl ve şânına vâkıf olabilmeleri imkânı kalmazdı. Ve şüphe yok ki böyle bir halde Cenâb-ı Hakk'ın Kur'ân-ı Kerîm'de ve sünnet-i sahîhada müslümanların umûmu üzerine terettüb ettirdiği tekâlif-i dîniyyenin onlar tarafından bi-hakkın îfâsına bir mâni' teşkîl ederdi.

Müslümanların lügat-i Arabiyyeye vâkıf olmamaları dolayısıyla aralarında maddî bir râbıta kalmamış olmasından mütevellid öyle haller müşâhede ettik ki hamiyyet-i dîniyye perverde eden bir kalbi parça parça eder. Medîne-i münevverede züvvâr-ı Ravza-i Mutahhara'dan, hüccâc-ı Beytullâhi'l-harâm'dan müteşekkil on binlerce adam gördük ki bunların tedkīk-i ahvâli insana dehşet îrâs ediyor. Bir takım ümmetler, cemâatler görüyorsun ki bunların hepsi bir mayadan halk olunmuş, kâffesi bu dînin sâliki bulunuyor da sonra bunlar arasında levn, şekil, tabîat, kıyâfet ve lisân i'tibârıyla, bir temâsül ve teşâkül mevcûd değil. Bir Cavalıyı bir Hindlinin, Hindliyi bir Mısırlının, Mısırlıyı bir Türk'ün, Türk'ü bir Çerkes'in; hülâsa Berberî, Sudânî, Tekrûrî, Senegalli, Çinli... hep yekdiğerin yanında görülüyor. Ben iki sene bu cem'iyet-i uzmânın içinde bulundum. Düşünürdüm ki bu kitle-i beşeriyyenin birbirleriyle bilişip tanışmaları, yahud içlerinden bir kısmının diğerlerinin ahvâlini tedkīk ve tefahhus edebilmesi nasıl mümkün olabilir? Kavmiyet-i dîniyyeye hâs bir lisân olan Arapçaya böyle bîgāne kaldıktan

sonra birbirleriyle nasıl konuşup anlaşabilirler? Türkçe,

ki yetmiş milyon nüfûsun lehçesidir, onlara bu maksadı

Beni ve benimle beraber bazı arkadaşlarımı daha ziyâde müteessir eden esbâbdan biri de şu idi ki bu muhtelif kavmiyetlere mensûb kimselerden biriyle konuşmak îcâb edince merâmımızı anlatmak için gâh İngilizce, gâh Fransızca ve Rusça söylemek mecbûriyetinde kalır ve müslümanların bu derece vahdet-i ictimâiyyeden mahrûmiyetlerine hayret eder ve der idik ki: Müslümanlar arasında birbirini tanımamak, aralarındaki revâbit ve alâikın inkıtâına böyle nazar-ı lâ-kaydî ile bakmak gibi haller temâdî ettikçe; lisân-ı Arabîye bîgāne ve Kur'âna tevessül fikir ve endîşesinden fâriğ oldukça kendilerini karşılayacak olan âkıbetler ne elîm olacaktır!

Şurası da bedîhîdir ki hiçbir ümmet başka bir lisân için kendi lisânını fedâ etmeye rızâ gösteremeyeceği gibi; bir sebebden dînî, yahud bir kavmin diğeri üzerine tegallüb ve istîlâsı gibi bir zarûret-i mübreme olmadıkça akvâm-ı sâirenin lisânlarını tahsîle de rağbet etmez. Halbuki görüyoruz ki şerîatimiz akvâm-ı İslâmiyyeden hiç birine, diğerine nisbetle mevki'-i siyâsîsi daha âlî, kuvvet ve nüfûzu daha metîn ve mükemmel olsa da, cebren kendi lisânını kabûl ettirmek hak ve salâhiyetini bahş etmiyor. Bir zimmîyi şer'an kendi din ve i'tikādında serbest bırakmak mecbûriyetinde olduğumuz halde müslüman kardeşlerimize başka ne yolda muâmele edebiliriz? Bu esas takarrür edince müslümanlar için yapılacak iki şey kalır:²

* * *

Kur'ân, evvelce de beyân edildiği vechile, meânî ve makāsıd-ı mahsûsa ve usûl ve ebvâb-ı siyâsiyyeye delâlet eden ibârât-ı Arabiyyeden ibâret olduğuna göre elfâz ile meânînin mecmûuna şâmildir. Evet, fukahâ, Kur'ânın sâir lisânlara tercüme olunup olunmaması husûsunda müteaddid akvâle zâhib olmuşlardır. Bazıları diyorlar ki: Tercüme, Kur'ân'ın ma'nâ ve mefhûmunu ve makāsıd-ı

te'mîn edebilir mi? Fârisî, ki doksan milyon halkın lisân-ı mâder-zâdıdır, bu yoldaki ihtiyaçlarını tatmîne kâfî midir? Netîce-i tefekkürâtım bana gösterdi ki ne Türkçe, ne Fârisî, ne Hindce, ne de elsine-i sâire onlara bu yolda fâide-bahş olmak hâssasından pek uzaktır.

Beni ve benimle beraber bazı arkadaşlarımı daha zivâde müteessir eden esbâbdan biri de su idi ki bu muh-

¹ Enfâl, 8/63.

² Buradan on satır, Sansür tarafından çıkarılmıştır.

sâiresini hâvî olduğuna göre Kur'ân-ı Arabî hakkında cârî olan ahkâmın onun hakkında da mer'î olması îcâb eder. Bazılarına göre de: Tercüme, asla âid evsâfı câmi' olmakla beraber, tercüme aslın gayrı olduğu kazıyye-i zarûriyyesine binâen, Kur'ân sayılamaz. Hatta bazıları daha ileri giderek Kur'ânın sâir lisânlara tercümesi câiz olamayacağını iddiâ ediyorlar. Bu fikrin, tamamen mürevvici olmadığım halde, dakīk bir ma'nâ-yı siyâsîsi vardır; hülâsası şudur ki Kur'ân-ı Kerîm'in tercüme edilmek cevâzına fetvâ vermek lisân-ı Arabın ehemmiyet-i mahsûsasıyla telakkī edilmemesini ve her kavim, Kur'ânın kendi lisânlarında mevcûd olan tercümesine güvenerek Arapça'nın tahsîl ve ta'lîmini terk ve ihmâl eylemelerini müeddî olur. Bu ise [200] müslümanların, efkâr ve âmâl-i müteferrikalarını bir noktada cem' ve tevhîd ve onlara yekdiğerinin serâir ve ahvâlini keşif ve taharrîye våsıta olabilecek bir lisân-ı umûmîden mahrûmiyetlerini intâc eder. İste tercüme-i Kur'ân'ın tahrîmine kāil olmanın sır ve hikmeti Allâhu a'lem bu olsa gerektir ki ben bütün ma'nâsıyla buna kāil değilim.

Bazı kimseler diyorlar ki: Kur'ânın Arapça olarak kalması ve âyât-ı Kur'âniyyenin namazda ibârât-ı Arabiyye ile tilâveti dinden maksûd olan gāyeye îsâl edemez. Çünkü tahmînen yetmiş milyon Türk, yüz milyon Acem, Afgan, Belucistan, Hind akvâmının kalplerinde İslâm lâyıkıyla peydâ-yı istikrâr etmemiştir. Bunun da sebebi bu akvâmın ahkâm ve âdâba ve akāid-i İslâmiyyeye ve hatta bu müslümanların ağızlarında (آمنت بالله وحده) ibâresiyle deverân eden akīde-i tevhîde bile bi-hakkın vâkıf olmamalarından ibârettir.

Erbâb-ı fikr ve basîrete hafî değildir ki bu gibi sözler bir takım safsata-perdâzânın dimâğlarında yerleşmiş olan fikirleri tervîc ve kuvve-i muhayyilelerinde başka bir yerde vücûd-pezîr olamayan evhâma şekl-i hakīkat verebilmek için kullandıkları akvâl-i vâhiyyeden başka bir şey değildir. Çünkü bir vechile cây-ı tereddüd ve ihtilâf değildir ki Türklerin, Acemlerin, Hindûların teşkîl ettikleri milyonlar içinde öyle kimseler vardır ki i'tikādları nefs-i Araplardan daha esaslı ve daha sağlamdır.

Yine kābil-i inkâr değildir ki bunlar arasında tabaka-i avâmma mensûb milyonlarca insanlar var ki îmân ve İslâmları taklîd-i mahzdan ibârettir. Fakat acaba bunun sebebini kavâid ve âdâb ve siyâseti Arapçadan başka bir lisânla kābil-i îzâh ve telkīn olamamasında mı aramak îcâb ediyor? Hayır! Kur'ân-ı hakîmin ihtivâ ettiği hiçbir hüküm, hikmet, siyâset, kıssa yoktur ki elsine-i sâireye âid kitaplarda bil-fiil mevcûd olmasın. Öyle ise avâmm-ı nâsa âid milyonların şu dînin edillesini, akāidini, hükmünü, ahkâmını bilmemelerinin hakīkī sebebini bu gibi esâsât-ı dîniyyenin Arap lisânıyla mevzû' olması

teşkîl edemez. Zîrâ ânifen beyân etmiş idik ki bunlar sâir lisânlarla vücûda getirilen müellefât-ı dîniyyede tafsîlât ve îzâhâtıyla mündericdir. Bir de müslüman Arapların milyonlara bâliğ olan sınıf-ı avâmmına Arap olmaları bu husûsta daha ziyâde bir fâide te'mîn etmemiştir. Çünkü bunların da hâl ve şânları akvâm-ı sâirede aynı sınıfa mensûb olanlardan daha iyi değildir. Hatta akvâm-ı sâirenin avâmmı cehl ve lügat-i *Kur'ân'*a adem-i ıttılâ'larıyla beraber bu lisân ile mütekellim olanların avâmmından daha ziyâde dine mütemessik, daha ziyade İslâma sâdıktırlar.

Şurası da bilinmek îcâb eder ki ben bu sözlerimle Kur'ân'ın Arapçadan mâ-adâ başka lisânlara tercüme edilmesinin adem-i cevâzına fetvâ vermeyi, yahud bu lisândan gayrı bir lisân ile Cenâb-ı Hakk'a tazarru' ve ibtihâlin men'-i ibâhasına taraftar olmayı kasd etmiyorum. (mâba'di 201'inci sahîfede)¹

* * *

[201] Evet bu iki ümmetin ukalâsı için kavmiyet-i cinsiyyeden münbais temâyülâta karşı durmak ve o fikri tervîc için uğraşanları akvâm-ı İslâmiyyeden her hangi birini kendi kavmiyet-i cinsiyyesine sarılmaya sevk etmekten külliyen men' etmek vâcibtir. Zîrâ dîn-i İslâm cinsiyet ve kavmiyetlere tâbi' olan edyân-ı sâirenin hiçbirine benzer bir din olmadığı gibi, lisân-ı Arab da elsine-i sâireden hiçbiri için onun mahalline kāim olmak ve cihân-ı İslâm'da onun vazîfe-i siyâsiyye ve ictimâiyyesini îfâ edebilmek mümkün olan bir lisân değildir.

Yukarıda zikr ettiğimiz vechile Kur'ân-ı Kerîm kavmiyât-ı cinsiyyeyi mahv etmiyor. Bununla beraber onu kāle almıyor. Evet, kavmiyât-ı cinsiyye olsun. Lakin taraftarı bulunanların istediği gibi değil, bilakis İslâm'ın arzu ettiği gibi olsun. Pekâlâ! Acaba dîn-i İslâm kavmiyât-ı cinsiyyenin kavmiyet-i dîniyye ve uhuvvet-i İslâmiyyeye tebean bekāsından başka bir sûretini kabûl etmiş midir? Binâenaleyh nazar-ı İslâm'da bir müslüman diğer müslümanın kardeşidir. Onu, gayr-ı müslim olan ebnâ-yı aşîretine, hatta gayr-ı müslim oldukları sûrette ebeveynine bile tafdîl eder. Kezâlik asabiyet, yahud kavmiyet-i cinsiyye, kavmiyet-i İslâmiyyenin îcâb ettiği metâlibe hatta bu metâlib babaların, kardeşlerin, ebnâ-yı aşîretin zararına da olsa- karşı duramaz. Müslümanların ilk vatanı İslâm'dır. Ve akvâm-ı İslâmiyye arasında en birinci kavmiyet kavmiyet-i dîniyyedir. Akvâm-ı İslâmiyyeden her hangi biri için kavmiyet-i cinsiyyeye sarılmak câiz olabilirse bu cevâz o kavmiyetin kavmiyet-i âmme olan

¹ Buradan üç satır, Sansür tarafından çıkarılmıştır.

kavmiyet-i dîniyyeye muârız olmaması ve onu zaafa giriftâr etmemesi şartıyla mukayyeddir. أَلْ تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ) riftâr etmemesi şartıyla mukayyeddir. بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا أَبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ اِخْوَانَهُمٰ اَوْ عَشْيَرَتَهُمْ أُولَٰئِكَ كَتَبَ فَى قُلُوبِهِمُ الْايمَانَ وَاتَّذَهُمْ بِرُوحَ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدينَ فيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ – قرآن الكريم، سورة المجادله) Kûr'ân-ı Kerîm, Sûretü'l-Mücâdele. = "Allah'a ve yevm-i âhirete îmân eden bir kavim bulmazsın ki Allah'a ve Resûl'üne muhâlefet edenleri kendi babaları, yahud oğulları, yahud kardeşleri, yahud kabîleleri de olsa- sevsinler. İşte Cenâb-ı Hak bunların kalplerine îmânı nakş etmiş ve onları kendi rûh-ı ilâhîsiyle te'yîd eylemiş ve altından nehirler akan cennetlerine idhâl buyurmuştur ki orada ebediyyen kalacaklardır. Allah onlardan, onlar da Allah'tan râzıdırlar. İşte bunlar Allah'ın hizbidirler. Bilmiş ol ki Allah'ın hizbi yok mu, işte felâh bulanlar onlardır."

Kitâbullâh'ı teemmül edenler bu âyet-i celîlenin dîn-i İslâm tarafından beynelmüslimîn ikāme olunan kavmiyet-i âmme ismiyle nasıl hitâm bulduğunu görürler. Evet, Hâlik-ı Zülcelâl (الُولَئِكُ حِزْبُ اللهُ) buyuruyor. Artık kavmiyet-i dîniyyenin ulüvv-i menzilesini beyân için ve kavmiyet-i dîniyyeye nisbetle diğer kavmiyetlerin hiçbir kıymeti olmadığını göstermek için daha ne beklenir? Bütün müslümanlar bu âyet-i kerîmeyi gece gündüz kemâl-i im'ân ile tilâvet etmeli ve hâvî olduğu esrâr-ı bâliğa ve siyâset-i hakîmeden gāfil bulunmamalıdırlar!

Bununla beraber bu bâbda şimdiye kadar îrâd etmiş olduğumuz âyât-ı celîle hâricinde olarak fazla îzâhâta lüzûm görmüyoruz. Dîn-i İslâm'ın kavmiyet-i dîniyyeyi vücûda getiren ve o kavmiyetin metîn ve kavî bir sûrette muhâfaza-i vücûdu için muktezî şerâit ve erkânı ikāme eden ve kendisine i'tisâm edenler arasında bâdî-i tamam-ı muhabbet ve râbıta-i uhuvvet ve müsâlemet olan yegāne bir din olduğunu yukarıda söylemiştik. Kezâlik aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin hâtemülenbiyâi ve'l-mürselîn olduğunu ve onun Kitâb-ı mübîniyle sünnet-i sahîhasında saâdet-i dâreyni kâfil ahkâmın tamamıyla mevcûd bulunduğunu zikr eylemiştik. Kur'ân-ı azîmin dekāyık-ı esrârını istiksâ edenler ve o kitâb-ı semâvîde mündemic olup her biri kütüb-i sünnet vâsıtasıyla îzâh ve tefsîr olunan hüküm ve ahkâm-ı güzîne muttali' olanlar için bu husûsta münâkaşa kābil olabilir mi? Maalesef müslümanların tahsîl görmeyenleri arasında bir takım kimseler görüyoruz ki "Kur'ân-ı Kerîm terakkıyât-ı medeniyyeyi ta'kīb edemez. Ulûm ve fünûn ile birlikte yürüyemez." gibi sözleri mecâlis ve mahâfilde ve âlem-i matbûâtta neşr etmek sûretiyle nesl-i hâzırın ezhânını ahkâm-ı dîniyyeleri ve kavânîn-i Kur'âniyyeleri hakkında tereddüde düşürmek istiyorlar. 2 (تَخُرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ 3

* * *

Zîrâ bir zaman gelir ki bu münkerât büyük, küçük bütün efrâd-ı müslimîn arasında taammüm eder; hem raiyyeye, hem ruâta şâmil olur. O halde bu fiten-i müstevliyyenin önünü almaya şimdiden çalışmak akdem-i ferâizdir.

Son

Abdülaziz Çâviş

İSLÂM'DA FELSEFE

İLME'L-YAKİN, AYNE'L-YAKİN, HAKKA'L-YAKİN; SEM'İYÂT, AKLİYÂT, HİSSİYÂT, ZEVKIYÂT

9 İlme'l-yakin, Ayne'l-yakin, Hakka'l-yakin

Yakīnin üç derecesi vardır: İlme'l-yakīn, Ayne'l-yakīn, Hakka'l-yakīn.

İlme'l-Yakin – İnsanın semâ' ile, haber ile; kıyâs ile, nazar ile olan bilgisidir. Mesela oturduğumuz bir odada bal bulunduğunu bize bir muhbir-i sâdık haber verir, yahud balın âsârından bal bulunduğuna istidlâl tarîkı ile intikāl ederiz; biz aslâ yalan söylemeyen bir zatın sözüyle, yahud âsârdan müessire istidlâl etmek sûretiyle balın âsârıyla balın bulunduğuna inanırız.

Haber ile nazarın ifade ettiği ilim ilme'l-yakīn'dir

Ayne'l-Yakin – İnsanın müşâhede ve muâyenesinden hâsıl olan bilgisidir. Meselâ oturduğumuz odadaki balı gözümüz ile görürüz, balın bulunduğuna inanırız. Balın bulunduğunu bize hiçbir kimse haber vermedi, balın âsârı ile de balın bulunduğuna istidlâl etmedik, fakat balı gözümüz ile gördük; var olduğunu bildik.

Müşâhedenin ifâde ettiği ilim ayne'l-yakīndir. Ayne'l-yakīn ilme'l-yakīnin fevkindedir, dereceten ondan âlîdir. Nitekim ma'den-i hikmet aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz hazretleri *(اَلْيُسَ الْخَبَرُ كَالْمُعَالِيَنَةِ) buyurmuşlardır.

¹ Mücâdele, 58/22.

² Kehf, 18/5.

³ Buradan dört satır, Sansür tarafından çıkarılmıştır. Çıkarılan satırların "Türkçü" siyaset güden İttihat Terakki Cemiyeti'nin görüşlerine aykırı mana taşıyan yerler olduğu anlaşılmaktadır.

^{* (}اخرجه احمد في مسنده والحاكم والطبراني في الاوسط) (Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1842].

Hakka'l-Yakīn – İnsanın kendi mübâşeretiyle, bulmasıyla, tatmasıyla, başından geçmesiyle hâsıl olan bilgisidir. Meselâ oturduğumuz odadaki balı tadarız, halâvetini, tu'munu buluruz.

İnsanın kendisinde bulduğu, kendisinde müşâhede ettiği ilim Hakka'l-yakīndir. Hakka'l-yakīn Ayne'l-yakīnin fevkindedir, dereceten ondan âlîdir. Ehl-i ma'rifetin kendilerinde hâsıl olan şeye zevk, vecd, vicdân demeleri bundan nâşîdir. Fahrü'l-mürselîn sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz hazretleri hadîs-i sahîhinde* üç kimsede: Allah'ı, Resûlullâh'ı her ikisinin mâ-adâsından ziyâde seven zâtta; bir kimseyi ancak Allah için seven zâtta; küfürde bulunmakta nâra atılmak kadar elem duyan zâtta halâvet-i îmân bulunduğunu haber veriyor. Hadîs-i şerîf usûl-i İslâm'dan bir asıldır. Çünkü îmânın aynı olan muhabbetullâh, muhabbet-i Resûlullâh'ı müştemildir; umûr-ı selâse kemâl-i îmânın ünvânıdır.

Halâvet-i îmânı tadan ehl-i îmân hakkında insanların üç derecesi vardır: (Mâba'di 202'inci sahifede)

* * *

[202] 1- Bir muhbir-i sâdıkın sözüyle veyahud âsârından istidlâl etmek tarîkı ile bir kimsede halâvet-i îmân bulunduğunu bilmiş oluruz.

- 2- Haber veya nazar tarîkı ile değil, belki ehl-i ma'rifet ve ehl-i sıdk ve yakīnin ahvâlinden zevklerini, vecdlerini gösteren, zevk ve vecde delâlet eden bir hâli müşâhede ve muâyene etmek tarîkı ile kendilerinde halâvet-i îmân bulunduğunu bilmiş oluruz.
- 3- Halâvet-i îmân kendimizde hâsıl olur, başkasında bulunduğunu işittiğimiz veya âsârından istidlâl ettiğimiz veya müşâhede eylediğimiz zevk ve vecdi kendi nefsimizde bulmuş oluruz.

Insan gerek umûr-ı âhirette ve gerek umûr-ı dünyada böylece üç derecede bulunur.

İnsan umûr-ı âhiret hakkında üç derecede bulunur:

- 1- Emr-i âhireti, neş'e-i uhrâyı rusül-i kirâmın haberi ile veyahud varlığına delâlet eden edillenin kāim olmasıyla bilmiş olur.
- 2- Sevâb veya ikābı, dâr-ı naîm veya dâr-ı cahîmi görmüş olur.
- 3- Kendisi dâr-ı naîm veya dâr-ı cahîme dâhil olur. Nasıl olduğunu tadar, sevâb ve ikābı, ni'met ve nıkmeti nefsinde bulur.

Insan umûr-ı dünya hakkında da üç derecede bulunur:

- 1- Meselâ servetin ne olduğunu bilmez, kendisine servetin ne olduğu haber verilir. Yahud bi-tarîkı'l-istidlâl servetin ne demek olduğunu bilir.
 - 2- Serveti sâhib-i servette görerek ne olduğunu bilir.
 - 3- Kendisi sâhib-i servet olur.

Bütün lezâiz ve âlâm böylece üç derecede bilinir. Derecât-ı selâseden ancak üçüncü derecede bir şeyin hakīkatine ıttılâ' hâsıl olur. Nitekim (من لم يذق لم يعرف) denir ki bir şeyi tatmayan, halâvetini nefsinde bulmayan kimse o şeyin hakīkatini bilemez demektir. Çünkü ibâre ancak temsîl ve takrîb ifade eder, hakīkat mücerred ibâre ile bilinemez, ibâre ile ta'bîr olunan hakīkat münhasıran zevk ile bilinir. Buna mebnî başkalarının haber ve nazar ile bildikleri şeyi hibre ile, zevk ile bilenlere Ehl-i Ma'rifet denilmiştir.

10 Sem'iyât, Akliyât, Hissiyât, Zevkıyât

Selef-i ümmetin, ehl-i kelâmın, ehl-i tasavvufun, felâsifenin tahsîl ettikleri maârif-i yakīniyyenin başlıca dört tarîkı vardır: Sem'iyât, Akliyât, Hissiyât, Zevkıyât.

Sem'iyât - Sem'iyât: Muhbir-i sâdıktan semâa, nakle, rivâyete müstenid olan maâriftir; muhbir-i sâdık, mahbûb-ı Hâlik Nebiyy-i zî-şân aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz hazretlerinden gelen her haber haktır. Çün-وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰيِ. إِنْ هُوَ إِلّا) kü Resûl-i ekrem Efendimiz -nazm-ı celîli mûcebince bâtıl ve hevâ söy (وَحْيٌ يُوحِي lemez. Cenâb-ı Hak Resûl-i efham Efendimizin sıdk-ı nübüvvetine delâlet eden bir takım âyât-ı bâhirât ızhâr etmiştir. Haber-i Resûl'ün sıdkında hiçbir müslim şekk edemez. Ulûm-ı şer'ıyyede sem'iyât hüccet-i kat'ıyyedir. Ulûm-ı şer'iyyede Kitap ve Sünnet'i kendi hayâline, kendi hâtırâtına arz etmek, aklına mülâyim olmayan sarîh nakli dinlememek*, Kitap ve Sünnet'in kat'ıyyetini ihlâl ile nusûs-ı celîleyi alelâde bir haber menzilesine indirmek ulûm-ı şer'iyye hayyitasının hâricine çıkmaktır. Artık böyle olan kimseler ile mesâil-i fıkhıyyeye, mesâil-i şer'iyyeye dâir söylenecek söz kalmamış demektir. Merhûm Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî bu makāmda pek güzel bir cevâb veriyor:

Şu kadar ki Peygamberimiz ağzından söylenmiş olan hadîs-i mekzûb, sübût ve delâletinde şekk hâsıl olan hadîs şâyân-ı ihticâc olmaz. İlm-i celîl-i hadîse, nakd-ı ricâle vâkıf olanlar burada güçlük çekmezler.

Akliyât – Akliyât: Aklın vâkıa mutâbık olarak delâlet ettiği şeylerdir. Akliyât hem ulûm-ı şer'iyyede, hem ulûm-ı akliyyede hüccettir. Bürhân ve delîl-i kat'î yakīn ifâde eder. Ancak kıyâs-ı fâsidi, cehl-i mürekkebi delîl-i

ثَلاَثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلاَوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا،) * وَأَنْ يُحُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكُرَهُ أَنْ يُقُذَفَ وَأَنْ يُحُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكُرهُ أَنْ يُقُذَفَ وَأَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكُرهُ أَنْ يُقُذَفَ وَأَنْ يُعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكُرهُ أَنْ يُقُذَفَ وَالنسائي [Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-أوسائي والنسائي [mân, 8].

¹ Necm, 53/3-4.

^{**} Te'vîl bâbında bu mesâile dâir tafsîlât verilecektir.

aklî zann etmemelidir. Her fikir, hak; delîl-i aklî denilen her delil, $^{\rm l}$ sâdık değildir.

Delîl-i aklîyi iltizâm eden kimsenin mugālata alâiminden berî olması lazım gelir. Mugālataların, safsataların, kıyâs-ı fâsidlerin, cehl-i mürekkeblerin en bâriz alâmeti hükümde isti'câl etmektir. Bu hâl maatteessüf bir takım kimselerin evsâf-ı mümeyyizesindendir. Hasmının müdâfaa-nâmesini günü gününe göremez ise hemen ric'at ve inhizâmına hüküm eder. Sonra müdâfaa-nâmesini görünce acaba ne der?

Nakle tevakkuf eden bir mes'eleyi akla tevakkuf ettirmek de cehl-i mürekkebin bir alâmetidir. Çünkü delîl-i aklî ve naklî ile taleb olunan metâlib üç kısımdır: 1- Aklen isbât ve nefy mümkün olmayan matlabdır. Bunu akıl kendi hâline kalırsa ne kabûl edebilir, ne reddedebilir. Nitekim Ayasofya Câmi'-i Şerîfi kubbesinin üzerine şu anda bir kuşun konmuş olduğu aklen isbât olunamadığı gibi red de olunamaz. Bu gibi metâlib ancak nakil ile isbât olunur. –mâba'di gelecek hafta–

İzmirli

İsmail Hakkı

Hukuk Matbaası H. Eşref Edib

 $^{^{1}}$ 339. sayının 3. sayfasındaki tashihe göre değiştirildi.

Abone Şerâiti Memâlik-i Osmâniyye'de seneliği (65), altı aylığı (35) kuruşdur. Memâlik-i Ecnebiyye'de seneliği (17), altı aylığı (9) frankdır.

İdârehâne Bâbıâlî Caddesi'nde Dâire-i Mahsûsa

> İhtârât Abone bedeli peşindir.

Mesleğe muvâfik âsâr maalmemnuniye kabul olunur. Derc edilmeyen yazılar iâde olunmaz.

İhtârât

Risâlemizden alındığı gösterilmek şartıyle bütün yazılar her hangi bir gazete tarafından iktibâs olunabilir.

Mektubların, imzaların vâzıh ve okunaklı olması ve abone sıra numarasını muhtevî bulunması lazımdır.

Memâlik-i ecnebiyye için abone olanların adreslerinin Fransızcası da yazılması ricâ olunur.

Para gönderildiği zaman neye dâir olduğunun vâzıhan bildirilmesi ricâ olunur.

SEBÎLÜRREŞÂD

Dînî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

Başmuharrir Mehmed Âkif Sâhib ve Müdîr-i Mes'ûl: Eşref Edib والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

13 Mayıs 1915

28 Cemâziyelâhir 1333

Persembe

30 Nisan 1331

Cild: 13 - Aded: 338

- Side

BERLÍN HÂTIRALARI

5

Biraz da geçmeyi ister misin bizim yakaya? Al işte: Bir günü mâtemsiz olmayan Asya! O eski ma'bed-i irfân, o mehd-i İbrâhîm; O, şimdi boynu bükülmüş zavallı hâk-i yetîm! Zamân-ı rüşdünü andıkça ağlasın dursun, İkiz vesâyeti altında İngiliz'le Rus'un. Sülük benizli vasîler, ne emdiler kanını, Ki hâli kalmadı artık çıkardılar canını. Bütün hazâini Hind'in, o muhteşem yurdun, Gider de hırsını teskîne üç şakī lordun; Zavallı yerliyi kıtlık zaman zaman kemirir; Bu, kan tükürmeye baksın... O, muttasıl semirir! Hukūk-ı millete hâkim denî bir istibdâd... Hayâtı, rûhu soyulmuş yığın yığın ecsâd Verir de hepsini kalmazsa hiç mi hiç parası; Damarlarındaki son damlanın gelir sırası, Ki saklı durmayacak, ister istemez akacak, Gidip efendisinin düşmanıyla çarpışarak. O, can alip veredursun; bilir misin bu, ne der: "Ölürse hizmet eder; öldürürse hizmet eder!" Ya çünkü her iki sûret lehinde cânînin.

Şimâle doğru çıkarsan, vasiyy-i sânînin,
Neron rezîlini mahcûb eden, şenâ'atini
Görür de zaptedemezsin sâdâ-yı lâ'netini.
Ne dul bıraktı, ne öksüz o hânümân yıkıcı...
Nasıl da keskin ahâlîye karşı kör kılıcı!
Şu'ûn-ı câriyeden köy basıp şehir yakmak...
Sefîlin ordusu kātil, hükûmetiyse yatak!
Hazarda sulhü tehassürle yâd eden teb'a
Sürüldü süngüler altında harbe son def'a;
Yıkıldı arkada milyonla bî-günâhın evi.
Yetîm iniltisidir şimdi inleten cevvi!

Değil mi bir anasın sen? Değil mi Almansın?
O halde fikir ile vicdâna sâhib insansın.
O halde "Asyalıdır, ırkı başkadır..." diyerek,
Benât-ı cinsin olan ümmehâtı incitecek
Yabancı tavrı yakışmaz senin fazîletine...
Gel iştirâk ediver şunların felâketine.
Ki "Paylaşıldı mı, artar durur sürûr-ı beşer;
Kederse, aksine: Ortakla eksilir" derler.

Mehmed Âkif

[204] İSLÂMDA FELSEFE

-10-

SEM'İYÂT, AKLİYÂT, HİSSİYÂT, ZEVKIYÂT

-geçen haftaki makālenin mâba'di-

"Bazı Şâfiiyye ve Hanefiyye'nin mezhebi böyle değildir, bazı Mu'tezile mezhebi böyledir, bu mes'ele hakkında usûliyyûn şöyle söylemişlerdir, Hanefiyye'nin delîli budur. Hanefiyye ve Şâfiyye mülâzeme bulunmadığını beyân ediyorlar... ilh" gibi deâvî-i usûliyye, alelumûm mesâil-i târîhiyye, mesâil-i umûr-ı âhiret ancak nakil ile, haber ile isbât olunur. Şu kadar ki ahkâm-ı nakliyyenin imkânı aklen, vukūu naklen sâbit olur. Çünkü aklen imkânı sâbit olmayan yani kavâid-i mantıkıyye muktezâsınca anâsır-ı tasavvurâtı arasında tenâkuz bulunan bir şeyin âlem-i hâricîde bulunması mümkün değildir.

2- Naklin, sem'in tevakkuf ettiği metâlibdir. Bu kısım ancak akıl ile isbât olunur. Sâni'-i âlemin vücûdu, sıfât-ı celîlesi; Muhammedü'l-Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz hazretlerinin sübûtu gibi.

Bu kısım aslâ nakil ile isbât olunamaz. Eğer nakil ile isbât olunsa bilumûm ukalânın red ettiği devir lâzım gelir.

3- Bu ikisinden mâ-adâ olan metâlib hem akıl ile, hem nakil ile isbât olunur.

Bu gibi metâlibde hem akıl, hem nakil hüccet-i kat'ıyyedir. Mesâil-i kelâmiyyenin birçok ciheti bu gibi metâlibdendir.

Mesâil-i riyâziyyede, mesâil-i felsefiyyede nakil asla hüccet olamaz. Belki akıl hüccettir. Yalnız mesâil-i felsefiyyede "Makbûlât" kabîlinden olarak eimme-i felsefenin kavli bir hüccet-i zanniyye olabilir.

Hâdisât-ı ictimâiyyede, vekāyi'-i târîhiyyede akıl aslâ hüccet olamaz; burada yalnız nakil hüccettir. Târîh-i ulûmda da, târîh-i şuûnâtta olduğu gibi, hüccet ancak nakildir. Haber-i sâdık her ilme göre muhtelif olur. Şer'iyyâtta haber-i sâdık: Haber-i resûl veya haber-i mütevâtir-dir; eimme-i şerîatin kavli de bir hüccet-i zanniyyedir.

Hissiyât – Hissiyât, hissen sâbit olan şeylerdir. Elyevm havâss-i selîmenin esbâb-ı ilimden olduğunu inkâr eden hemen kalmamıştır. His tamamıyla ulûm-ı tabîatte hâkimdir. Mesâil-i tabîiyyede hüccet ancak his ve tecrübedir, akıl ve nakil burada delîl olamaz.

Yeni mantıkda musarrah olduğu vechile her bir ilmin kendisine mahsûs bir delîli, bir bürhânı vardır; riyâziyât ve felsefiyât nazarı, tabîiyyât his ve tecrübeyi, târîh haberi isti'mâl eder. Bunun gibi ehl-i İslâm'a mahsûs olan ulûm-ı şer'iyye hem nazarı, hem haberi, hem tecrübe ve hissi isti'mâl eder. Her bir ilmin bir cinsden olan edil-

leyi isti'mâl etmeye kābiliyeti yoktur. Bir ilimden kendi haytası dâhilinde olmayan delîli istemek, yahud haytası dâhilinde olan delîli kabûl etmemek mantık bilmemek, cehl-i mürekkebe atılmak demektir.

Zevkıyât – Hakka'l-yakīn ile bilinen, bizzât bulunup nefsinde tecrübe edilen şeylerdir. Ehl-i ma'rifet ve ehl-i irâdenin*, ehl-i tasavvufun delîlidir. Fil-vâki' الْقُوْا فِرَاسَةً) hadîs-i şerîfi, Sahîh-i Buhârî'de Ömerü'İ-Fârûk radıyallâhu anh hakkındaki hadîs-i meşhûr ilhâmın da bir hüccet olduğunu gösteriyor. Bi-dûni'n-nazar yani bi-tarîkı'l-ilhâm olan maârif ve ulûm-ı yakīniyyenin husûlü ehl-i enzâr arasında muhtelefün-fih ise de huzzâk-ı ehl-i enzârın mütekaddimîninden Keyyâ el-Herâsî ile Gazzâlî; müteehhirînden Râzî ile Âmidî bi-dûni'n-nazar maârif-i yakīniyyeyi kabûl ediyorlar

Bi-tarîkı'l-ilhâm olan maârif-i yakīniyye ehl-i enzârın kabûl ettiği maârif-i zarûriyyeden ma'dûd olacaktır. Ancak ²(فَالُهْمَهُا فُجُورَهَا وَتَقْرِيهَا) nazm-ı celîli mûcebince fücûru takvâdan ayırmalı, evhâmı ilhâm bilmemeli, hâtırât-ı şeytâniyyeyi vâridât-ı rahmâniyye zannetmemelidir. Çünkü sem'iyât, ve akliyât ve hissiyâtta galat bulunabildiği gibi zevkıyât ve vicdâniyâtta da galat ve iştibâh bulunabilir. Bu husûsta mîzân ancak Kitap ve Sünnet'tir.

Metâlib-i yakīniyyeyi, hakāyık-ı kevniyyeyi tahsîl yolunda bulunan nâzırîn veya sâlikînin Resûl-i Ekrem Efendimiz hazretlerinin getirdiği şeye aslâ muhâlefet etmemeleri şart-ı a'zamdır. Yoksa varacakları mahal dalâlet ve gavâyettir.

Bazan nâzır veya sâlik bir delîl-i naklî ile, yahud delîl-i aklî ile veya ilhâm ile Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin getirdiğine muhâlefet etmek ister. Bunun hatâsı şudur ki delîl-i naklî zannettiği delîl ya bir hadîs-i mevzû'dur, yahud ehl-i ilm indinde şâyân-ı ihticâc olmayan bir eserdir. Delîl-i kat'î zannettiği delîl-i aklî de kıyâs-ı fâsiddir. İlhâm zannettiği vâridât da vâridât-ı rahmâniyye değil, hâtırât-ı seytâniyyedir. Âkıl olan nâzır veya sâlik hükümde isti'câl etmez; kıyâs-ı fâsidden, cehl-i mürekkebden ve alâiminden ictinâb eder, şâyân-ı ihticâc olmayan ehâdîsi terk eyler, vâridât ve zevkiyâtını Kitap ve Sünnet'e arz eder. Nazar-ı şer'î ile fücûru takvådan tefrîk eder. Gerek bi-tarîkı'l-akl olsun, gerek bitarîkı'l-nakl olsun, gerek bi-tarîkı'z-zevk olsun kabûl ettiği bütün müdrekâtında Kitap ve Sünnet'i mîzân kılar. Kitap ve Sünnet'e i'tibâr etmemek zan ve hevâya ittibâ' [205] etmektir ki netîcesi dalâlet ve gavâyettir. Resûl-i ekrem Efendimizin getirdiği şeye temessük, kâffe-i müdrekâtı Kitap ve Sünnet'e arz etmek sırât-ı müstakīm üzere gidenlerin; bilakis Kitap ve Sünnet'i hevâ ve heves ile, te-

^{*}Gelecek makālede ehl-i irâde tarīkı beyân olunacaktır.

¹ Tirmizî, Sünen, Ebvâbü't-Tefsîr, 16.

 $^{^2}$ Şems, 91/8.

şehhî ile te'vîl ve tağyîr eylemek de dalâlet ve gavâyette bulunanların tarîkıdır.

 2 (وَمَنْ يَهْدِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلِّ 1 ، (وَمَنْ يُضْلِلِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ) 2 lzmirli

İsmail Hakkı

Tashîh – Sebîlürreşâd'ın 336 numaralı nüshasının 185. sahîfede (بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ) nazm-ı celîlinin aksi olarak (وَظَاهِرُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ بَاطِنُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ) nazm-ı celîli' kavl-i belîği; (مَعْ فَيهِ الرَّحْمَةُ بَاطِنُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ) nazm-ı celîli' denecek yerde sehven (وَظَاهِرُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ بَاطِنُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ) nazm-ı celîli' denilmiştir. 3

ISLÂM VE MEDENIYET

Diyânet-i Islâmiyyeye muârız geçinenler kat'-ı yed, tahrîm-i ribâ gibi birtakım mesâili ser-rişte ittihâz ederek İslâm'da muktezâ-yı adâlet ve îcâbât-ı medeniyyetle kābil-i te'lîf olmayacak ahkâm mevcûd olduğunu istidlâl ediyorlar ve binâenaleyh bu mes'ele onlara gāyet girân ve kabîh geliyor. Onlar diyorlar ki: Ictimâiyyûn, hukūkıyyûn bu mes'eleyi başka bir nokta-i nazardan muhâkeme ve tedkīk ediyorlar. Onların re'y ve fikrine göre ukūbetten yegāne maksat zecr ve te'dîb olduğuna göre bir cânîyi, hakkında bu derece iltizâm-ı şiddet olunmaksızın, tarîk-ı salâha ircâ' daima taht-ı imkândadır. Esâsen kısâs nedir? Mukābele bil-misilden ibâret değil midir? Suâlini îrâd ettikten sonra kalplerinden feverân eden bir hiss-i tuğyân sevkiyle bu hükmün gāyet çirkin ve tahammül-fersâ olduğunu alenen iddiâya şitâb ederek, sârıkın terbiye ve tarîk-ı sedâda sevk ve irşâd sûretiyle tashîh-i hâl ve sîretine imkân varken böyle bir hükümle tecziyesi hey'et-i ictimâiyye miyânından çalışacak bir elin eksilmesine sebeb olur... yolunda serd-i mütâlaât ediyorlar.

Biz burada girîve-i dalâlete saplanmış olanlara bir lem'a-i hidâyet göstermek ümniyesiyle kat'-ı yed hakkındaki hükm-i şer'înin mutazammın olduğu esrârı beyân edeceğiz.

Bu kabîl kimseler ulemâ-i hukūk ve ictimâiyyûnun sözleriyle istişhâd ediyorlar. Halbuki biz her iki sınıf ricâlinin re'y ve mezhepleri, muhtelif fikirleri hakkında tedkīkāt-ı amîkada bulunduk. Bu tedkīkātımız bizi bir netîceye îsâl etti ki o da Avrupa ulemâ-yı felâsifesinin

hükümleri, müntesibîn-i hukūkun sözleri münhasıran içinde bulundukları ahvâl ve şuûnun netâyicinden başka bir şey değildir. Çünkü muhtelif bir takım ahvâl ve etvârın taht-ı te'sîrinde bulunmak, nüfûs-ı insâniyyede zarûrî olarak kendilerine hâs bir takım infiâlât ve o infiâlât ile hem-âheng bir takım i'tikādât tevlîd eder ki avâm ve havâssın akıl ve idrâkleri hep bu hâdisât-ı vicdâniyyenin hüküm ve te'sîrine münkād olur. Ahlâk, kavânîn, ictimâiyât, târîh, siyâset ve emsâline müteallik âsârda tesâdüf ettiğimiz yeni yeni fikirler hep bu infiâlât ve i'tikādâtın mahsûlâtıdır.

Mütemeddin bir ümmet arasında teessüs etmiş nice kānûn var ki medeniyet ve hadâret husûsunda onunla hem-rütbe olan diğer bir ümmet nezdinde cây-ı kabûl ve tatbîk bulamaz. Hele zulm-i mahzdan ibâret nice şeyler var ki ulemâ-yı teşrîin kavl-i mücerredleri, siyâsiyyûnun temâyülât-ı şahsıyyeleri ona reng-i kānûniyyet vermiştir.

Burada misâl olarak hapis cezâsını –derecâtı muhtelif ve esbâbı mütefâvit olmakla beraber- münâkaşa edelim: Bir insan bir töhmet, yahud hakkında lâhık olan bir hükm-i kānûnî dolayısıyla muvakkaten veya müebbeden hapis ediliyor, değil mi? Olabilir ki bu adam âilesi nezdinde âciz peder ve vâlidesinin, dâire-i mahremiyetine aldığı zevcesinin, bîçâre yavrularının te'mîn-i kefâfına kifâyet edebilecek bir şey bırakmamıştır. Şimdi bu adam, cezâsının istilzâm ettiği müddeti mahbesde ikmâl edecek; fakat açlık veya o bîçâre âilenin kanına girecek, yahud içlerinden bazılarını tedârik-i esbâb-ı maîşet endîşe ve gāilesi fuhuş, sirkat, hîle, tezvîr gibi envâ'ı gayr-ı mahsûr bir takım tedâbîre mürâcaat mecbûriyetinde bırakacak. Bir memleketin hapishânelerinde böyle kırk bin nüfûsun mahbûsiyetini farz edersek bunların [206] arkalarında hiç olmazsa yirmi bin âilenin vücûdunu teslîm etmek zarûretinde kalırız ki bu endîşe-i maîşet kendilerini oradan oraya sürüklüyor; zarûrât-ı hayât cisimlerine, iffetlerine dilediği gibi hâkim oluyor; hep bu hallere de erzâk ve ihtiyâcât-ı sâirelerinin kıvâmı olan reîslerinin mahbûsiyetiyle yegāne istinâdgâhlarından mahrûm kalmaları sebeb oluyor.

Şurada bir suâl terettüb ediyor ki: Hapisten maksat, te'dîb ve ıslâh, yahud müttehemi berâet veya mücrimiyeti tebeyyün edinceye kadar tevkīf değil midir? Öyle ise bir menfaat elde etmek için mazarrât-ı adîdenin ihdâsı nasıl tecvîz olunabilir? Bir insanın böyle bir maksatla lüzûm-ı tevkīfi teslîm olunabilir. Lakin erkân-ı âilesini teşkîl eden bir takım bîçâregânın medâr-ı hayât ve bakāsı olan sermâyesini müsâdereye kāil olmak teslîm olunabilecek şeylerden midir? Mahkeme hapis karârını verir, mahkûmun-aleyh zindanların tâ a'mâkına indirilir. Bu kimseyi irtikâb ettiği ef'âl-i seyyieden men' ve zecr,

¹ Zümer, 39/37.

² Rad, 13/33.

³ Birinci tashih yerine işlenmiş, ancak ikinci tashih anlaşılamamıştır.

te'dîb ve ıslâh, nâsı bir müddet şerrinden vikāye etmek için alelâde ihtilâttan men' etmek kâfî gelmiyor mu? Öyle ise o adamın sermâye-i hayâtı olan sa'y ü amelinden istifâdesine hâil olup bazı vakitler iktihâm-ı sa'yden men', yahud kesb ü amel husûsunda serbestâne mümânaatla onu yol yapmak, binâ inşâ etmek veya dokumacılık, dülgerlik, demircilik gibi kendi ihtisâsı dâhilinde ki sanâyi'den birinde cebren istihdâm ederiz de bir nevi' sermâye-i ticâret olan sa'yine mukābil ikmâl-i müddet edinceye kadar mukāvemet-i bedeniyyesini te'mîn ve hayâtını muhâfazaya kifâyet edebilecek birkaç lokmadan başka kendine hiçbir şey vermeyiz.

Vâzı'-ı kānûn olanların hey'et-i ictimâiyyenin ıslâh-ı hâl ve şânına hizmet etmek zu'muyla vaz' ettikleri böyle bir kānûnun muvâfik-ı adâlet olduğuna kāil olmak hey'et-i ictimâiyyeye karşı sarîh bir zulüm ve onun hukūkuna tecâvüz değil midir? Haydi câniyi zindâna atmak hakkını hâiz olsunlar. Fakat onun mâlik olduğu arâzî, akār, hayvânâtı müsâdere etmeye kendilerinde nasıl bir salâhiyet görebiliyorlar? Bu kadar salâhiyete mâlikiyetlerini iddia etmiyorlarsa mahbûsînin altın, gümüş, urûz ve a'yân-ı sâireden kıymeti dûn olmayan sa'y ü amellerini neye istinâden müsâdere edebiliyorlar? Mahbûsîne esnâ-yı tevkīflerinde işledikleri işler için münâsib ücretler tahsîs etmek, yahud geride bıraktıkları âciz ve dermânde âilelerine, mesâî-i ma'neviyyelerine mukābil, telâfî-i zarûret ve ihtiyaçlarına medâr olabilecek bir şey verip reîs-i âilelerinin ve vâsıta-i maîşetlerinin mefkūdiyetinden mütevellid bir zarûret ilcâsıyla insanlar arasında âlet-i şerr ü fesâd olabilmeleri ihtimâlini bertaraf etmek bir vazîfe değil miydi? Bunu medeniyet ve hadâretin evc-i bâlâ-yı tekâmüle irtikā ettiği iddiâ olunan böyle bir zamanda, ulemâ-i hukūkun vazîfe-i teşrî' nâmına yapmış oldukları şeylere bir misâl olarak zikr ediyoruz. Yoksa erbâb-ı basîrete her vakit için muhtelif memleketlerde mevzû' ahkâm-ı kānûniyye arasında nazar-ı ibret ve im'ânı câlib pek çok şeyler vardır.

Bu bâbda daha vâzıh bir fikir edinmek isteyenler âtîdeki misâlleri nazar-ı teemmüle alsınlar:

- 1) Bir Hindli tâbiiyyet-i Osmâniyyeyi ihrâz eder ise maddî bil-cümle hukūk-ı medeniyyeden mahrûm olur. Ezcümle ebeveynine vâris olamaz.
- 2) Bir Osmanlı İngiliz müstemlekâtında ağırlığınca altın bahâsına olsa da bir karış yere mâlik olabilmek hakkını hâiz değildir.
- 3) Kavânîn-i Mısrıyye'de hükûmet-i mahalliyyeye ihânet câiz değildir. Bu kelimenin zımnında her nevi' intikādlar, dakīk hesâblar mündemictir.
 - 4) Fransa'da mesela basît bir takım şerâit tahtında

zinâ mübâhtır. İngiltere'de ise resmen ve bilâ-kayd u şart memnû'dur.

- 5) Mehâkim-i askeriyye askerden firar veya ihtifâ edenlerin i'dâmına hüküm eder. Aynı zamanda erzâk-ı askeriyye nakliyyâtında ihmâl ve müsâmaha edenler aynı cezâya dûcâr olurlar.
- 6) Mehâkim sârıkları muhtelif sûretlerle tecziye eder. İlk def'a sârık hakkında bir hüküm verir, sonra esbâb-ı müşeddideyi nazar-ı i'tibâra alarak cezâları taz'îf eder.

Bu ve buna mümâsil bir takım ahkâm-ı kānûniyyeyi efkâr-ı münevvere ashâbı ciddî bir sûrette tedkīk ve muhâkeme ettikçe kavânîn-i vaz'ıyyenin zaaf, ihtilâf, adem-i tenâsüb, maslahat-ı âmmeye adem-i tevâfuk ve -kavâid-i adl ü insâfa değil- bir takım esâsât-ı siyâsiyyeye ibtinâ gibi hâlât ile ma'lûl olduğunu kolaylıkla idrâk ve takdîr edebilirler.

Bilmem ki ilmü'n-nefs erbâbı, esbâb-ı müşeddideden addedilen tekerrür-i cürm netîcesinde taz'îf-i ukūbet mes'elesine ne diyecekler? Onlar ki bir fiilin melekât-ı râsiha ve kasd ve iltizâma makrûn olmaksızın insandan sâdır olan âdât şekline tahavvül edinceye kadar tezâyüd ve tekerrür edebileceğini beyân ve bunun için kitaplarında birçok misâller serd ve ityân ediyorlar. Bir şahıs farz edelim ki sirkati i'tiyâd edinmiş. Bu fiili irtikâb etmek için cebr-i nefse ihtiyâc hissetmediği gibi bununla mühim bir zarar îkā' etmeye mütemâyil de değil. Hatta belki de yaptığı bazı ef'âli, kendilerinde meleke-i [207] râsiha hâline inkılâb eden kimseler gibi, şuûrsuz olarak yapıyor. Böyle bir kimse hakkında ulemâ-i nefs ukūbetin tahfîfine mi, yoksa taz'îfine mi kāil olurlar?

İlmü'n-nefs erbâbına lâyık olan, cezâyı teşdîd ve onu son mertebeye îsâl etmek zarûretini cinâyetin ilk def'a irtikâb edildiği zaman hissetmek değil midir? Tâ ki bu sûretle cinâyete tasaddî esbâbı esâsından kat' ve mücrim böyle bir seyyieyi tekrîr ve düşüncesinden ib'âd edilsin de bu fazîha kendisinde âdet ve meleke-i râsiha hükmünü almasın.

Evet esâtize-i ilmü'n-nefse lâyık olan: Cerâim, âdet hükmüne ve te'sîr-i enfüse tebean îkā' edilen bir meleke hüküm ve mâhiyetini iktisâb ettiği zaman ukūbetin teşdîd ve tezyîdine bir fayda olmadığını bizimle beraber teslîm ve i'tirâf etmek hakşinâslığını göstermektir.

Ulemâ-yı ahlâka münâsib olan da şudur: İlk def'a bir cürm îkā' edildiği zaman ukūbetin tahfîfi mücrimi irtikâb ettiği cürmü istihfâf etmek ve onun üzerine terettüb edecek cezâya ehemmiyet vermemek gibi ma'kûs bir netîce vereceğini, cezâdan korkmamanın da âtiyen tekerrür-i cürmün en mühim sâiklerinden bulunduğunu takdîr ve beyân etmelidir. Bu esas kabûl edilince acaba i'tiyâd-ı cürm esbâb-ı müşeddideden olabilir mi? Me-

deniyetin en yüksek mertebelerine terakkī etmiş olan muhtelif akvâm arasında mevzû' olan kavânîni tedkīk ettiğimiz zaman aralarında öyle mübâyenetler buluyoruz ki bu kānûnların vaz'ı husûsunda ne gibi şeylere istinâd edildiğini; kavâid-i adl ü insâfa ve mesâlih-i nâsa evfak olan esâsâta mı, yoksa her ümmetçe kendine hâs olan esbâba mı riâyet edildiğini bedâheten gösteriyor. O esbâb ise her memlekette sermâye ve nüfûz ashâbından ibâret olan eşrâf ve hükkâmın ta'kīb ettikleri siyâsî gāyelerden ibârettir ki parlamentoların, mecâlis-i a'yânın, şûrâ-yı kavânînin mevcûdiyetine rağmen ümmetlerin azim ve iradeleri o gāyelerin husûl ve tahakkuku önünde bir vaz'-ı inkıyâd-kâr almaya mahkûmdur.

Abdülaziz Çâviş

SİYÂSET-İ ŞER'İYYE

-5-

MESÂLİH-İ MÂLİYYE

(İlk fasılda beyân ettiğimiz üzere emânât iki kısımdır: Birincisi mesâlih-i ümmete âid emânâttır ki bunların nasıl edâ edilebileceğini îzâh etmişidik. Şimdi ikinci kısmı söyleyeceğiz.)

Emânâtın ikinci kısmı mesâlih-i mâliyyedir. Nitekim Cenâb-ı Hak düyûn hakkında الله وَالله الله الله وَلّه وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله وَالله

Bu kısma a'yân ile düyûn-ı hâssa ve âmme dâhil olur: Vedîaları; şerîkin, müvekkilin, mudâribin emvâlini; mâl-ı yetîmi, mâl-ı vakfı ve emsâlini red gibi. Semen-i bey', bedel-i karz, sadukāt-ı nisâ' (kadınların mehirleri), ücûr-ı menâfi' ve emsâli gibi düyûnu îfâ dahi burada dâhildir.

اِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا. وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا. إِلَّا الْمُصَلِّينَ. اَلَّذِينَ هُمْ عَلَى الْأَا مَسَّهُ الشَّوْرُ جَزُوعًا. وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا. إِلَّا الْمُصَلِّينَ. اَلَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ. وَالَّذِينَ فَى اَمُوالِهِمْ حَقِّ مَعْلُومٌ. لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ... وَالْذِينَ فَى اَمُوالِهِمْ حَقِّ مَعْلُومٌ. لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ... وَاللَّذِينَ فَى اَمُوالِهِمْ حَقِّ مَعْلُومٌ. لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ... وَاللَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ meâl-i münîfi Allâhu a'lem şöyledir: "İnsan helû' olarak yaratılmıştır: Kendisine şer isâbet ederse yaygara koparır hayra mazhar olursa imsâk eder. Ancak salâta müdâvim olanlar ile mallarında sâil ve bî-vâyelere bir hak ayıranlar... (الى قوله تعالى) emânet ve ahidlerine riâyetkâr olanlar müstesnâdırlar." Yine diğer bir âyet-i kerîmede Cenâb-ı

Hak buyuruyor ki: ﴿ النَّا الْنَوْكُ الْكَتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُم بَيْنَ النَّاسِ) ﴿ Biz sana gerçek bu ﴿ إَبْمَا أَرِيكَ اللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا للْمُعَالَّةِ وَاللّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا لللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا لللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا لللهُ اللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا للهُ اللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا للهُ اللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا للهُ اللهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا للهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا للهُ وَلا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا للهُ وَلا تَكُنْ لِلْحَائِنِينَ خَصِيمًا لللهُ وَلا تَكُنْ لِلْحَائِنِينَ خَصِيمًا لللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَالِينِ لللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَالِّذِينَ اللهُ وَلا تَكُنْ لِلْحَائِنِينَ خَصِيمًا لللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَالِّةُ اللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَالِقِيمًا لللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَالِقِيمِ اللهُ اللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَالِمِينَا لِللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَلِيمًا لللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَالِقِينَ خَصِيمًا لللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَلِقِينَ عَلَيْهِ اللهُ اللهُ وَلا تَكُنْ لِلْمُعَلِقِيمَا لِللهُ وَلا تَكُونُ لِللهُ وَلا تَكُنْ لِللْمُوالِمُ اللهُونِينَ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ اللهُ vesselâm Efendimiz de: 4 أُدِّ الْأُمَانَةَ إِلَى مَن -Sana emniyet gösterene emâ" = (اتُتُمَنَكَ، وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ netini edâ et! Sana hiyânet edene sen de hiyânet etme!" buyuruyor. Bu da yine o Resûl-i zî-şânın kavl-i âlîsidir: المُسْلِمُ: مَنْ) 6 (الْمُؤْمِنُ: مَنْ أَمِنَهُ الْمُسْلِمُونَ عَلَى دمائهم وَأَمْوَالِهمْ) 5 (سَلِمَ المُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالمُهَاجِرُ: مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ - Mü'min odur ki: Müslü" = (الْمُجَاهِدُ: مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ لِلَّهِ) manlar canları, malları husûsunda ondan emin olurlar. Müslim odur ki: Dilinden ve elinden müslümanlar sâlim olurlar. Muhâcir odur ki: Allâhu Teâlânın nehy ettiğini terk eder. Mücâhid de odur ki: Zât-ı Kibriyâ uğurunda nefsiyle mücâhede eder." Bu, hadîs sahîhdir; bir kısmı Sahîhayn'da, bir kısmı da Tirmizî'nin Sünen'inde mezkûrdur. Yine aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyuruyor ki: $^{8}($ اللهُ عَنْهُ) أَذَاءَهَا أَدَّى اللهُ عَنْهُ)Her kim nâsın" = (وَمَنْ أَخَذَ يُرِيدُ إِثْلاَفَهَا أَتْلَفَهُ الله – رواه البخاري emvâlini edâ etmek niyetiyle alırsa Allah o emvâli onun tarafından te'diye eder. Her kim emvâl-i nâsı itlâf etmek maksadıyla alırsa Allah o adamı itlâf eder."

Cenâb-ı Hak hakka muvâfık bir sûrette alınan emânâtın edâsını vâcib kılınca... gasb, sirkat, hıyânet ve bu kabîl zulümlerle alınan emânâtın da sâhibine edâsı vâcib olacağı şüphesizdir. Aleyhissasalâtu vesselâm Efendimiz Haccetül-vedâ' hutbesinde şöyle buyurmuşlardı: 9(الْمَنْحَةُ مَرْدُودَةٌ، وَاللَّيْنَ مَقْضِيٌّ وَالزَّعِيمَ غَارِمٌ.)

Bu kısım emânât hem ulü'l-emre, hem raiyyeye şâmildir. Bunlardan her biri diğerine karşı edâsı vâcib olanı edâ etmelidir. Gerek sâhib-i hükûmete, gerek nâibine vâcib olan: Her sâhib-i hakkın hakkını vermektir. Gerek emvâli (vergileri) cibâyet eden me'mûrîn-i hükûmete, gerek ahâlîye de vâcib olan: Sâhib-i hükûmete verilmesi îcâb edeni te'diye etmektir.

Raiyyenin müstehak olmadığı bir şeyi vülât-ı emvâlden, hazîneden istemeye aslâ hakkı yoktur. Raiyye istihkākı olmadığı bir şeyi istemeye kalkarsa şu âyet-i celîlenin mâ-sadakına dâhil olur:

¹ Bakara, 2/283.

² Meâric, 70/19-32.

³ Nisâ, 4/105.

⁴ Ebû Dâvud, Sünen, Kitâb'l-Büyû', 82.

أَنْفُسِهِمْ) yerine (دمائهم) ile, et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, Kahire, c. 19, s. 175.

⁶ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü'l-Îmân, 3.

⁷ Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 23950.

⁸ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü fi'l-İstikrâz, 2.

⁹ Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 17663 ve 22557.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أَعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطَوْا مِنْهَا اللهُ إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ. وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوا مَا الْيَهُمُ اللهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ سَيُوْتِينَا اللهُ مِنْ فَضْلِه وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللهِ رَاغِبُونَ. إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفي سَبيل اللهِ وَابْن السَّبيل فَريضَةً مِنَ اللهِ وَالله عَليمٌ حَكيمً¹

Kezâlik sâhib-i hükûmete îfâsı vâcib olan hukūkunu -o sâhib-i hükûmet zâlim dahi olsa- edâ etmemeye raiyyenin hakları yoktur. Zîrâ aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz böyle buyurmuşlardır. Nitekim huzûr-ı saâdetlerinde vülât-ı emrin zulmünden bahs olununca 2(أدوا اليهم الذي Siz onlara hakları ne" = (لهم فَإِنَّ اللَّهَ سَائِلُهُمْ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ ise veriniz. Zîrâ Allah muhâfazasını kendilerinden taleb ettiği şeyi elbette onlara soracaktır." Sahîhayn'da Ebî Hureyre radıyallâhu anh aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden şöyle bir hadîs-i şerîf rivâyet ediyor: 3(كَانَتْ نَوُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لاَ نَبِيَّ بَعْدِي، وَ سَيكُونَ خُلَّفَاءُ فَيكُثُرُونَ قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَّا؟ قَالَ: فُوا بَيْعَةِ الأَوَّلِ فَالأَوَّلِ، Beni İsrâîlin" = (أَعْطُوهُمْ حَقَّهُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ سَائِلُهُمْ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ emr-i siyâseti peygamberlerin elinde idi. Bir peygamber vefât edince diğeri ona halef olurdu. Benden sonra ise peygamber yoktur; Halîfeler olacaktır ve çoğalacaktır... Hâzır olanlar: -O halde bize ne ile emir buyurursunuz?.. diye sordular. Resûl-i zî-şân Efendimiz buyurdular ki: -Sıra ile hepsine bey'at ve haklarını edâ edin. Allah muhâfazasını taleb ettiği şeyi elbette onlardan soracaktır." Yine Sahîhayn'da İbni Mes'ûd radıyallâhu anh aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden rivâyet ediyor: اِنَّكُمْ) سَتَرَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً وَأُمُورًا تُنْكِرُونَهَا قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: -Benden sonra siz istib" = (أَدُّوا إِلَيْهِمْ حَقَّهُمْ، وَسَلُوا اللَّهَ حَقَّكُمْ dâd ve hak-şikenlikle diğer beğenmeyeceğiniz bir takım ahvâl göreceksiniz!.. Bunun üzerine -Yâ Resûlallâh! O halde bize ne emir buyuruyorsunuz? diye sordular. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyurdular ki: -Onların (vülât-ı emrin) haklarını onlara verin, kendi haklarınızı da Allah'tan isteyin."

Mesâlih-i mâliyyeyi idâre edenler, emvâl-i müslimîni –öyle bir sâhib-i mülkün kendi malındaki tasarrufu gibi- keyiflerine göre taksîm edemezler. Çünkü onlar emîndirler, nâibdirler, vekîldirler; yoksa mâlik değildirler. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyurdular ki: أُورُكُ اللهِ وَاللهِ اللهِ وَاللهِ اللهِ اللهِ المُحَالِقُ اللهُ عَلَيْثُ أُمِرُتُ اللهُ عَلَيْثُ أُمِرُتُ اللهُ a kasem ederim ki ben kimseye bir şey vermiyorum

ve kimseden bir şey men' etmiyorum. Ancak ben taksîm ediyorum ve emrolunduğum yere veriyorum." Buhari Ebî Hureyre radıyallâhu anhdan bunun gibi bir hadîs-i şerîf rivâyet ediyor.

İşte Resûl-i Rabbilâlemîn haber veriyor ki: Vermek, yahud vermemek –kendi malında mutasarrıf olan kimsenin ve dilediğine verip dilediğine vermeyen mülûkün yaptıkları gibi– kendi irâdesine, kendi ihtiyârına tâbi' değildir. Kendisi ancak Allah'ın bir kuludur. Onun emriyle emvâli taksîm eder, ve Allah'ın emrettiği yere verir.

Hazret-i Ömer bin el-Hattâb radıyallâhu anh hazretlerine biri gelip demiş ki: "Yâ Emîralmü'minîn! Allah'ın malından bir az nafakanı fazlalaştırsan ne olur?" Hazret-i Ömer de cevâben: "Bu, neye benzer bilir misin? Tıpkı sefere çıkan bir cemâatin, paralarını toplayıp kendini infâk etmek üzere birisine teslîm etmeleri gibidir. Bu adama o maldan kendisine ayırmak câiz olur mu?" demiş.

Yine bir def'a hazret-i Fârûk'a pek çok hums-ı mâl getirmişler. Hazret-i Ömer: "Anlaşılıyor ki cemâat emânâtı bu mu'temedlere tamamıyla te'diye etmişler..." buyurmuş. Bunun üzerine hâzırûndan bir kısmı: "Sen Allah'ın emânetini [209] te'diye ettiğin için bunlar da emâneti sana te'diye ettiler. Eğer sen emânete hıyânet edeydin, onlar da öyle yaparlardı." diye cevap vermişlerdir.

Şunu da bilmek gerektir ki ulü'l-emr çarşıya benzer: Orada ne geçerse o getirilir. Hazret-i Ömer bin Abdilaziz radıyallâhu anh böyle diyor. Eğer orada sıdk, birr, adl, emânet revaçta ise bit-tabi' bunlar getirilir. Yok, eğer kizb, fücûr, zulüm, hıyânet revaçta ise bunlar getirilir. Veliyyü'l-emre vâcib olan: Malı helâlinden almak, hakkıyla sarf etmek, müstahakkından men' etmemektir.

Hazret-i Ali bin Ebî Tâlib radıyallâhu anh bazı nâiblerin zulüm ettiğini işittikçe: "Yâ Rabbi! Ben onlara ne halka zulmetmelerini emr ettim, ne de senin hakkını terk etmelerini." derdi.

Mütercimi: Ömer Rıza

Şeyhülislâm

Ahmed ibni Teymiyye el-Harrânî

ŞUÛN

İ'TİLÂF-I MÜSELLES'E KARŞI CİHÂD-I İSLÂM

-Teblîgāt-ı Resmiyye-

Çanakkale:

23 Nisan: Çanakkale cephesinde dün Arıburnu'ndaki düşmanın sol cenâhına icrâ edilen taarruzda düşmanın bir taburu mahvedilmiş ve pek muhkem avcı metrislerinden bir kısmı zabt edilerek iki yüzden fazla tüfenk ile

¹ Tevbe, 9/58-60.

^{2 (}أدوا اليهم الذي لهم) yerine (أَعْطُوهُمْ حَقَّهُمْ) ile, Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Enbiyâ, 49.

³ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbü'l-Enbiyâ, 49.

⁴ Buhârî, Sahîh, Kitâbü'l-Fiten, 2.

أَولا أعطى احداً ولا أمنع احداً) yazılmıştır. (لا اعطى) yerine (لا اعطى احداً ولا أمنع احداً) yerine (مَا أُعْطِيكُمْ وَلاَ أَمْنَعُكُمْ) ile, Buhârî, Sahîh, Kitâbü Farzü Hums, 6.

bir makineli (mitralyöz) iğtinâm olunmuştur. Kezâ dün akşam Seddülbahir'e karşı yapılan harekâtta İngilizlere pek büyük telefât verdirilmiştir. Külliyetli cephânesiyle beraber üç makineli tüfenk (mitralyöz) daha iğtinâm edildi. Bugüne kadar iğtinâm olunan makineli tüfenklerin (mitralyöz) adedi ona bâliğ olmuştur.

24 Nisan: Çanakkale cephesinde Arıburnu'nda düşman eski vaz'ıyetindedir. Cenûbda Seddülbahir mıntıkasında düşman, dün öğleden evvel sefâin-i harbiyye himâyesinde taarruz etmek istedi. Muhârebe öğleden sonra geç vakte kadar lehimizde devam etmiş ve ba'dehû mukābil taarruzlarımız karşısında düşman telefât-ı azîme ile eski ihrâc mıntıkasına püskürtülmüştür. Sol cenâhta bir kısım kuvvetimiz Seddülbahir İskelesi'ne kadar ilerilemiş ve firâr eden düşman arkasından bombalar yağdırmıştır.

25 Nisan: Çanakkale cephesinde Arıburnu ve Seddülbahir civârındaki düşman kıtaâtı müsâid vaz'iyet kazanmak hevesiyle –ve mahzâ teblîğ-i resmîlerinde muvaffakıyetle ileri yürüdüklerine bir vesile-i iş'âr olmak üzere— daima gemi ateşleri himâyesinde icrâsına teşebbüs etmekte oldukları taarruzlar her def'asında telefât-ı azîme ile sâhil mevzi'lerine ve siperlerine kadar püskürtülmektedir. Evvelki gece Arıburnu'nda sağ cenâhtan bir kısım kuvvetimiz düşmanın avcı siperlerine girerek bine yakın istihkâm âlâtından kazma ve kürek iğtinâm etmişler ve buradan düşmanın erzâk depolarıyla ihrâc iskelelerini ateş altına almışlardır. Düşmanın domdom kurşunları isti'mâl ettiği ve elde edilen telsiz telgraf muhâberâtından yaralılarımızın ictimâ' mahallerine sûret-i mahsûsada topçu ateşi icrâ eyledikleri tahakkuk etmiştir.

26 Nisan: Çanakkale cephesinde düşman donanmasının boğaza karşı bir teşebbüsü görülmüyor. Yalnız Seddülbahir civârındaki düşman, akīm kalan taarruzlarını dün dahi birçok takviye kıtaâtı yardımıyla tecdîde teşebbüs ederek muhârebe gece yarısına kadar devam etmiş ve netîcede azîm telefât ile yine ihrâc mahalleri civârına püskürtülmüştür.

27 Nisan: Çanakkale cephesinde Arıburnu'nda dün gece düşmanın dört def'a icrâ eylediği me'yûsâne taarruzları süngü hücûmlarımızla tamamen tard edilmiştir. Düşman, bu taarruzlarında büyük telefâta dûçâr oldu ve tahmînen üç taburluk kuvveti mahvedildi. Külliyetli

mecrûhlarını bugün öğleye doğru peyderpey gemilere nakl ettikleri görülmüştür. Cenûbda Seddülbahir'de ise donanmasının ateşleri yardımıyla deniz sâhilinden yaptığı taarruz kıtaâtımızın mukābil taarruzları ile te'sîrsiz bırakılmıştır.

28 Nisan: Çanakkale cephesinde düşmanın denizden bir teşebbüsü olmuyor. Kara cihetinden dün büyük telefâtla akīm kalan taarruzları üzerine bugün düşman ciddî bir harekette bulanamamıştır.

29 Nisan: Çanakkale cephesinde mühim bir hareket yoktur. Hafîf piyâde ve topçu ateşleri devâm ediyor. Bir kısım topçularımız Arıburnu'nda düşman gerilerini ve iskele mahallerini ateş altına almış küçük bir düşman müfrezesinin bir topçu ateşimizin te'sîriyle iskelelerine doğru perîşân döküldüğü görülmüştür. Empela Kayl İngiliz zırhlısı evvelki gün Boğaz medhali civârında Anadolu kısmındaki bataryalarımıza te'sîrsiz endahtı sırasında dört mermi isâbeti üzerine geri çekilmiştir.

Kafkasya:

25 Nisan: Kafkas cephesinde vaz'ıyet-i umûmiyye gayr-ı mütebeddildir. Oltu istikāmetinde düşmanın taarruzları büyük zâyiât verdirilerek tard edilmiştir. Vaz'ıyet müsâid bir sûrette inkişâf etmektedir.

29 Nisan: Kafkas cephesinde Oltu havâlîsinde düşmanın birkaç gündür fâik kuvvetlerle ileri kıtaâtımız üzerine icrâ eylediği taarruz tamamıyla tard edilmiş ve mukābil taarruzlarımızla civâra hâkim tepeler düşmandan zabt olunmuştur.

Azerbaycan:

25 Nisan: Azerbaycan'da Dilman havâlîsindeki müfrezelerimiz 16 ve 18 Nisan'da ve mütebâkī günlerde Ruslara kısa taarruzlar ve baskınlar yapmışlardır. Bu baskınlarda düşman ehemmiyetli zâyiâta dûçâr edilmiş ve müfrezelerimiz tertîbât-ı umûmiyye dâhilindeki vazîfelerine muvaffakıyetle devâm etmekte bulunmuştur.

24 Nisan: Azerbaycan dâhilindeki seyyâr müfrezelerimiz ile Rus kuvvetleri arasında Dilman civârında ehemmiyetsiz müsâdemeler olmaktadır.

Hukuk Matbaası

H. Eşref Edib

YAZAR İNDEKSİ¹

A[elif].R.: 110

Abdülaziz Çâviş, Şeyh: 43, 206, 215, 222, 236

Abdülganî Said: 108

Abdünnâsır, Bosnalı Kāri: 99

Abdürreşid İbrahim: 141

Afganî-zâde: 10, 29, 34, 73

Ağaoğlu Ahmed: 83

Ahmed Fevzi, Ebû Eyyûb el-Ensârî Türbedârı: 92

Ahmed İbni Teymiyye el-Harrânî, Şeyhülislâm: 186,

196, 208, 238

Ahmed Naim: 14, 21, 31, 40, 49, 59, 67, 76, 86, 95, 104, 123, 132, 140, 149, 158, 176, 195, 213

Ahmed Hamdi, Aksekili: 142, 152

Ali Hikmet Nâhid, Londra Cem'iyet-i İslâmiyyesi

Reîs-i Sânîsi: 198

Ali Rüşdü, Fatih: 100

Âlim Can İdrisî: 63

Balkan: 200

Emîr Abdülmâlik, Fas Emîri ve Emîr Abdülkādir-

zâde: 109

Enver, Başkumandan Vekîli: 18

H[ha].: 162

Hâfız İbrahim, Beşiktaş: 135

İ'timâd-zâde Ali Muhammed: 93

İkdâm: 126

Izmirli Ismail Hakkı, Dârülfünûn İlâhiyat

Muallimlerinden: 133, 150, 158, 168, 176, 204,

213, 231, 235

La Semaine Litteraire, İsviçre: 54

M. V.: 46

Mehmed Âkif: 85, 121, 130, 194, 203, 212, 221, 234

Mehmed Fahreddin: 12, 32, 41, 58, 87, 94, 103, 114,

131

Mehmed Hüdaverdi, Diş Tabibi: 157

Mehmed Necati, Talebe-i Ulûmdan: 109

Mehmed Reşad, Osmanlı Sultanı, V. Mehmed: 17,

51, 138

Muhammed Abduh, Şeyh: 112

Muhammed Ferid, Mısır Hizbü'l-Vatanî Reisi: 44

Muvahhid Ma'sûm: 36

Nasr Ferid Bey, Doktor: 202

Nevbahâr, İran: 146

Ömer Rıza, Mısırlı, Kahire, eş-Şa'b Muharrirlerinden:

8, 44, 69, 77, 82, 96, 107, 117, 124, 134, 144, 154, 160, 173, 181, 186, 196, 208, 238

Perseverenza, İtalya: 53

Ra'd, İran: 146

S[Sin]. M. Tevfik: 35, 52, 71, 80, 98, 127, 147, 155,

182, 184, 199, 210

Sabah: 18, 20, 54, 55

Salih eş-Şerîf et-Tûnûsî: 25, 169, 185, 188

Sebîlürreşâd: 3, 3, 7, 15, 19, 20, 37, 60, 61, 74, 75,

84, 91, 92, 93, 102, 103, 120, 129, 133, 137,

160, 164, 173, 179, 220

Şâkir el-Kādirî: 50

Tâhirü'l-Mevlevî: 61, 68, 79, 88, 97, 105, 118, 132

Tanin: 201

Tasfîr-i Efkâr: 54

Ubeydullah, İzmir Meb'ûsu: 116

Yozgad: 82

Yunus Nâdi: 91

Yazarlara dair burada yer alan bilgiler, yazılarının yayınlandığı sayılarda, dergi kapağında ve yazarının adı yanında verilen mâlûmâttır. Yazarın o sıradaki durumunu göstermektedir. Ayrıca kendilerinden iktibasta bulunulan gazete ve dergiler de italik dizilerek indekse alınmıştır.